

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΑ ΕΘΝΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ

Το εβραϊκό ζήτημα και η δημιουργία του κράτους του Ισραήλ

της

Γεωργίας Ζαΐμη

Εξεταστική Επιτροπή

Επόπτης:

Ευάγ. Πρόντζας, Καθηγητής

Τμήμα Κοινωνιολογίας,

Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Μέλη:

Γεράσιμος Καραμπελιάς, Καθηγητής

Τμήμα Κοινωνιολογίας,

Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Δημήτρης Γιατρομανωλάκης, Αναπληρωτής καθηγητής

Department of Classics

Johns Hopkins University, Zanvyl Krieger School of Arts & Sciences,

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2016

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΑ ΕΘΝΙΚΑ ΠΕΥΜΑΤΑ
Το εβραϊκό ζήτημα και η δημιουργία του κράτους του Ισραήλ

Στον αγαπημένο μου πατέρα.

Μου τό'χες πει πως σ' άρεσε να ταξιδεύεις,

Καλό ταξίδι, λοιπόν..

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΑ ΕΘΝΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ

Το εβραϊκό ζήτημα και η δημιουργία του κράτους του Ισραήλ

της

Γεωργίας Ζαΐμη

Εξεταστική Επιτροπή

Επόπτης:

Ευάγ. Πρόντζας, Καθηγητής

Τμήμα Κοινωνιολογίας,

Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Γεράσιμος Καραμπελιάς, Καθηγητής

Τμήμα Κοινωνιολογίας,

Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών

Δημήτρης Γιατρομανωλάκης, Αναπληρωτής καθηγητής

Department of Classics

Johns Hopkins University, Zanvyl Krieger School of Arts & Sciences,

Αθήνα, Σεπτέμβριος 2016

«Κατά πρώτο λόγο, δεν μας αρέσει να μας αποκαλούνε «πρόσφυγες». Εμείς μεταξύ μας αποκαλούμαστε «νεοφερμένοι» ή «μετανάστες»...Πρόσφυγας ήταν το άτομο που αναγκαζότανε να αναζητήσει άσυλο εξαιτίας κάποιας πράξης που διέπραξε ή εξαιτίας κάποιας πολιτικής άποψης που είχε. Λοιπόν, είναι αλήθεια ότι αναζητούμε άσυλο` αλλά δεν έχουμε διαπράξει καμία πράξη και οι περισσότεροι από εμάς ποτέ δεν ονειρεύτηκαν να έχουν κάποια ριζοσπαστική πολιτική άποψη. Με εμάς το νόημα του όρου πρόσφυγας έχει αλλάξει. Τώρα «πρόσφυγες» είναι εκείνοι από εμάς που ήταν τόσο άτυχοι ώστε να φτάσουν σε μια καινούργια χώρα δίχως καθόλου οικονομικούς πόρους και πρέπει να βοηθηθούν από τις επιτροπές προσφύγων.»

Hannah Arendt, Εμείς οι Πρόσφυγες, The Menorah Journal, 1943



Aliyah Bet, παράνομη μετανάστευση στην Παλαιστίνη, γνωστή ως Ha'apalah, 1948. Πηγή: <http://idf-israel1948.blogspot.gr/2010/08/aliyah-bet-illegal-immigration-also.html>, (επίσκεψη 26/9/2016).

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η διπλωματική αυτή εργασία πραγματεύεται την Εβραϊκή μετανάστευση, στη βάση των εθνικών μεταναστευτικών ρευμάτων. Ανιχνεύει την αρχή των ρευμάτων αυτών με τη μετανάστευση εβραϊκών πληθυσμών και τη δημιουργία εβραϊκών κοινοτήτων στα παλαιστινιακά εδάφη με σκοπό την ίδρυση ενός ανεξάρτητου εθνικού εβραϊκού κράτους στην περιοχή. Αυτό που θα μας απασχολήσει στη μελέτη μας είναι οι μετακινήσεις των εβραϊκών πληθυσμών, ιδίως από το τέλος του 19^{ου} και κατά τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, και ιδιαιτέρως πως αυτές οι μετακινήσεις των πληθυσμών αυτών, προς την περιοχή της Παλαιστίνης, λειτούργησαν ως καθοριστικός παράγοντας στη δημιουργία του κράτους του Ισραήλ, του θεμελιώδους δηλαδή στόχου των ηγετών του Σιωνιστικού κινήματος που συνέλαβαν και οργάνωσαν το συγκεκριμένο σχέδιο.

Επιπροσθέτως, θα πραγματευτούμε την εμφάνιση, εξάπλωση και εδραίωση της Σιωνιστικής φιλοσοφίας και ρητορικής, που από τα στοιχεία που εξετάζουμε φαίνεται να έπαιξε σημαντικότερο ρολό στην εδραίωση του Ισραήλ, πάρα στην ίδρυσή του. Καθώς επίσης θα προσπαθήσουμε να ανιχνεύσουμε το κατά πόσο η μελέτη της περίπτωσης της μετανάστευσης προς το Ισραήλ θα μπορούσε να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε την αντιμετώπιση του σύγχρονου μεταναστευτικού ρεύματος το οποίο καλείται να διαχειριστεί σήμερα η ευρωπαϊκή ήπειρος στο σύνολό της και αν η μέχρι σήμερα εμπειρία της μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως βάση για την αποτελεσματική υποδοχή και ένταξη των νέων μεταναστών στο ευρωπαϊκό περιβάλλον.

Κάθε μελέτη θέτει βεβαίως και έναν στόχο, που με το πέρας της θα επιθυμούσαμε να επιτευχθεί. Ο στόχος, λοιπόν, της διπλωματικής μας εργασίας είναι να διερευνήσουμε κάτω από ποιες προϋποθέσεις μπορεί μια μαζική

μετακίνηση πληθυσμού να οδηγήσει σε ένα αποτέλεσμα που προσομοιάζει σ' αυτό που οδήγησε η μετακίνηση του εβραϊκού πληθυσμού. Και επίσης, θα επιθυμούσαμε να εξετάσουμε πόσο οι σπουδές που σχετίζονται με φαινόμενα τέτοιου τύπου και τα ερευνητικά προγράμματα που σχεδιάζονται και υλοποιούνται στη βάση αυτών των σπουδών μπορούν να προβλέψουν, να αιτιολογήσουν και να ισχυροποιήσουν ανάλογα φαινόμενα.

Πρόκειται, βασικά, για μελέτη περίπτωσης¹ (case study), αφού όπως κατανοούμε οι εβραϊκοί πληθυσμοί, δεν είναι οι μονοί που μετακινούνται μαζικά, στην εξέλιξη της ιστορίας. Κατά κύριο λόγο οι μελέτες αυτού του τύπου, έχουν απώτερο σκοπό μέσα από την μελέτη περίπτωσης να εξάγουν συμπεράσματα που θα μπορούσαν να βρουν εφαρμογή και σε άλλες ανάλογες περιπτώσεις.

«Οι μελέτες περιπτώσεων είναι μέθοδοι έρευνας οι οποίες δεν βασίζονται σε κάποια ή κάποιες θεωρίες ή θεωρητικές προσεγγίσεις, διότι μέχρι να συγκεντρώσεις όλα τα απαραίτητα δεδομένα που απαιτούνται για την ολοκλήρωση των μελετών αυτών δεν γνωρίζεις ποιες είναι αυτές που εφαρμόζονται στην κάθε μελέτη περίπτωσης».²

¹ Η μελέτη περίπτωσης είναι μια μέθοδος έρευνας η οποία χρησιμοποιείται σε διάφορες επιστήμες και όχι μόνο στην κοινωνιολογία. Συνήθίζεται να την κατατάσσουν στις ποιοτικές μεθόδους έρευνας αν και δεν αποκλείεται μια μελέτη περίπτωσης να χρησιμοποιήσει και ποσοτικά στοιχεία προκειμένου να ολοκληρωθεί. Ο Gillham στο έργο του το οποίο αφορά αποκλειστικά τη μέθοδο αυτή σημειώνει: «Η μελέτη περίπτωσης είναι αυτή η οποία ερευνά τα παραπάνω (εννοεί κάποιο άτομο, ή ομάδα ατόμων ή κάποια κοινότητα κ.λπ.) προκειμένου να απαντήσει σε συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα (τα οποία μπορεί να είναι χαλαρά αρχικά) και η οποία αναζητά ένα εύρος αποδεικτικών στοιχείων, στοιχεία τα οποία υπάρχουν ήδη κατά την επιλογή της περίπτωσης, και τα οποία πρέπει να αντληθούν και να συγκεντρωθούν για να πάρεις τις καλύτερες δυνατές απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα. Κανένα είδος ή πηγή αποδεικτικών στοιχείων δεν είναι ικανή (ή ικανή με έγκυρο τρόπο) ανεξάρτητα. Η χρήση πολλαπλών πηγών αποδεικτικών στοιχείων, κάθε μία με τα υπέρ και τα κατά της, είναι το χαρακτηριστικό γνώρισμα της μεθόδου της μελέτης περίπτωσης.» Η μετάφραση έχει γίνει από εμάς παραθέτουμε το πρωτότυπο απόσπασμα: «A case study is one which investigates the above to answer specific research questions (that may be fairly loose to begin with) and which seeks a range of different kinds of evidence, evidence which is there in the case setting, and which has to be abstracted and collated to get the best possible answers to the research questions. No one kind or source of evidence is likely to be sufficient (or sufficiently valid) on its own. This use of multiple sources of evidence, each with its strengths and weaknesses, is a key characteristic of case study research». Βλ. Gillham B., *Case Study Research Methods*, Λονδίνο, Continuum, 2000, σσ. 1-2.

² Το απόσπασμα είναι μεταφρασμένο από εμάς, το αρχικό απόσπασμα είναι το εξής: «Another fundamental characteristic is that you do not start out with *a priori* theoretical notions (whether derived from the literature or not) - because until you get in there and get hold of your data, get to understand the context, you won't know what theories (explanations) work best or make the most sense». Στο ίδιο, σ. 2.

Σκοπός μας, δεν είναι αυτός. Σκοπός μας είναι, μέσα από την μελέτη της περίπτωσης αυτής, να ανιχνεύσουμε τον καλύτερο τρόπο αντιμετώπισης πληθυσμών που διαβιούν σε μια περιοχή και που δεν θα νοιώθουν την ανάγκη μιας απόδρασης που θα επιφέρει τα ανάλογα αποτελέσματα με αυτή των Εβραίων.

Η περίπτωση των Εβραϊκών πληθυσμών που διαβιούσαν στην Ευρώπη μπορεί να χαρακτηριστεί από αυτό, που στη μελέτη του μεταναστευτικού φαινομένου από τη θεωρητική σκοπιά της διαπολιτισμικότητας (transnationalism), ο D. Rabinowitz³ χαρακτηρίζει ως «παγιδευμένες μειονότητες» (trapped minorities).⁴

Ο όρος δεν αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα που βίωναν οι εβραϊκοί πληθυσμοί τότε, αφού ο ορισμός της έννοιας προϋποθέτει και την ύπαρξη μιας «μητέρας πατρίδας» (mother nation) από την οποία προέρχονται αυτοί οι πληθυσμοί. Οι Εβραίοι της ευρωπαϊκής ηπείρου ήταν «παγιδευμένοι» να ζουν ως μειονότητες, κοινωνικές και πολιτισμικές σε ολόένα και περισσότερα νεοσύστατα κράτη χωρίς πρόσβαση στις κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις, ή χωρίς πλήρη δικαιώματα, σαν αυτά που απολαμβάνουν οι υπόλοιποι πολίτες (της κυρίαρχης εθνότητας) ιδίως το δικαίωμα κατοχής γης, και συγχρόνως δεν είχαν αυτόν τον τόπο αναφοράς που ορίζεται στην έννοια. Η αλήθεια είναι ότι η πλειοψηφία των

³ Ο Dan Rabinowitz, είναι καθηγητής στο τμήμα Κοινωνιολογίας και Ανθρωπολογίας στο Hebrew University στην Ιερουσαλήμ καθώς και στο Tel-Aviv University στο Τελ-Αβίβ.

⁴ Τον όρο «παγιδευμένες μειονότητες» (“trapped minorities”) τον χρησιμοποίησε στη μελέτη του για την διαπολιτισμικότητα στην ανθρωπολογία, η οποία αφορούσε την αντίπαλη πλευρά των Εβραίων στο Ισραήλ τους Παλαιστίνιους. Στην ουσία περιγράφει τους πληθυσμούς οι οποίοι βρέθηκαν να είναι παγιδευμένοι και απομονωμένοι μέσα στη χώρα καταγωγής τους από τους εισβολείς-αποικιοκράτες, και συγχρόνως είναι αποξενωμένοι και απομονωμένοι και από την πατρίδα τους που δημιουργήθηκε στο περιθώριο του νέου κράτους. Στην πραγματικότητα περιγράφει μια αδιέξοδη κατάσταση για τους Άραβες που παρέμειναν μέσα στα ισραηλινά σύνορα αρνούμενοι να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους και αντιμετωπίζονται με καχυποψία από τους Εβραίους, αλλά και που αντιμετωπίζονται με την ίδια καχυποψία και από τους Παλαιστίνιους του κράτους της Παλαιστίνης που δημιουργήθηκε ακριβώς δίπλα στο ισραηλινό κράτος. Όπως ο ίδιος περιγράφει: *The label assumes a mother nation which stretches across two states or more. Segments of this mother nation may find themselves entrapped as minorities within recently formed states dominated by other groups. Each such segment is thus marginal twice over: once within the (alien) state, and once within the (largely absent) mother nation. The idiom trapped minority has spatial as well as temporal dimensions: old homeland minorities are often overtaken by newly established states that sever the minorities’ ties with their mother nations abroad.* Βλ. Rabinowitz D., «The Palestinian citizens of Israel, the concept of trapped minority and the discourse of transnationalism in anthropology», *Ethnic and Racial Studies*, 24/1 (Ιαν.) 2001, σ. 65.

ευρωπαϊκών εβραϊκών πληθυσμών αντιμετώπισαν αυτού του τύπου τη συμπεριφορά, ακόμη και βίαιες επιθέσεις εναντίον τους χωρίς να δείξουν σημάδια αντίδρασης, ίσως και γιατί δεν ένιωθαν τη δύναμη να αντιδράσουν.

Η «απόδραση» των Εβραίων στην οποία αναφερόμαστε, σιωνιστικής εμπνεύσεως, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία του Ισραήλ στα Παλαιστινιακά εδάφη, με ταυτόχρονο εκτοπισμό, άλλοτε εντονότερο και άλλοτε ηπιότερο, άλλοτε με ειρηνικό και άλλοτε με βίαιο τρόπο, των Αράβων Παλαιστινίων από τις περιοχές στις οποίες ζούσαν μέχρι τότε. Οι αραβικοί πληθυσμοί οδηγήθηκαν στην εύρεση ασύλου στις γειτονικές χώρες που τους υποδέχθηκαν ως πρόσφυγες. Ο ΟΗΕ αποφάσισε τη λύση του ζητήματος που προέκυψε με την απόφαση διχοτόμησης των πρώην παλαιστινιακών εδαφών σε δύο διακριτές οντότητες μια ισραηλινή και μια παλαιστινιακή. Η απόφαση αυτή δεν ικανοποίησε καμία από τις δύο εμπλεκόμενες πλευρές με αποτέλεσμα να συγκρουστούν αρκετές φορές και στο ζήτημα να μην έχει δοθεί μια τελική λύση ακόμη και σήμερα που μιλάμε αν και για να είμαστε ειλικρινείς έχει σημειωθεί σημαντική πρόοδος από τα πρώτα χρόνια εμφάνισης του ζητήματος.

Ολοκληρώνοντας την αναφορά μας στη μέθοδο έρευνας της συγκεκριμένης μελέτης, οφείλουμε να σημειώσουμε τις πηγές από τις οποίες θα αντλήσουμε τα δεδομένα και τα στοιχεία που χρειαζόμαστε για να καταλήξουμε σε όσο το δυνατόν ασφαλέστερα συμπεράσματα. Θα χρησιμοποιήσουμε διαθέσιμα τεκμήρια που μας προσφέρονται από ιστορικές πηγές, και από διαφορετικό τύπο αρχειακού υλικού (πχ. φωτογραφίες, χάρτες, επίσημα έγγραφα, αποσπάσματα αλληλογραφίας, ανακοινώσεις Οργανισμών κλπ.) αλλά και ποσοτικά δεδομένα και στατιστικά στοιχεία που θα τεκμηριώσουν τους ισχυρισμούς μας, ιδίως όσον αφορά τις μετακινήσεις πληθυσμών, αλλά και θα βοηθήσουν να ισχυροποιήσουμε την τεκμηρίωση των συμπερασμάτων μας, διαδικασία αναγκαία για την ολοκλήρωση της διπλωματικής αυτής εργασίας.

Η διάρθρωση της εργασίας μας θα εκτεθεί κατά κύριο λόγο σε δύο μέρη. Στο πρώτο μέρος, που αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια, θα παρουσιαστεί όλη η μεταναστευτική πραγματικότητα προς τα παλαιστινιακά εδάφη, γεγονός που οδήγησε στη δημιουργία του ισραηλινού κράτους, αλλά και προς το ισραηλινό κράτος, γεγονός που οδήγησε στην ισχυροποίησή του, καθώς και ο ρόλος του

Σιωνιστικού κινήματος και της Σιωνιστικής ιδεολογίας, στην πορεία αυτή. Επιπλέον, θα παρουσιάσουμε τον τρόπο και τις πολιτικές που επιλέχθηκαν από τις ισραηλινές ηγεσίες για την εδραίωση και ισχυροποίηση του νεοσύστατου ισραηλινού κράτους, τόσο στον παγκόσμιο οικονομικοπολιτικό χάρτη όσο και στο εγγύτερο γειτονικό του εχθρικό αραβομουσουλμανικό του περιβάλλον. Στο δεύτερο μέρος της μελέτης μας, θα αναλύσουμε τα συμπεράσματά μας από την περίπτωση του Ισραήλ και θα παραθέσουμε τις νέες γνώσεις από το μεταναστευτικό φαινόμενο, όπως αυτό εξελίχθηκε και όπως χρησιμοποιήθηκε στην περίπτωση αυτή.

Αναλυτικά, στην εισαγωγή της μελέτης θα παραθέσουμε το βασικό θεωρητικό υπόβαθρο των υπό εξέταση φαινομένων, μετανάστευση, δημιουργία εθνών – κρατών και εθνικισμός. Στο πρώτο κεφάλαιο του πρώτου μέρους θα αναφερθούμε στο Σιωνιστικό κίνημα, το εθνικιστικό κίνημα των Εβραίων, που αποτέλεσε τη βάση της πυροδότησης της μετανάστευσης προς την «Αιώνια Πατρίδα». Στο δεύτερο κεφάλαιο του ίδιου μέρους, θα πραγματευτούμε το μεταναστευτικό φαινόμενο προς το Ισραήλ, την περίοδο από το 1917 και έπειτα μέχρι σήμερα, όπως αναπτύχθηκε και εξελίχθηκε κατά τη διάρκεια της περιόδου αυτής.

Στο τρίτο κεφάλαιο, θα ασχοληθούμε με την προσπάθεια ισχυροποίησης του ισραηλινού κράτους σε τέσσερις βασικούς άξονες στην πολιτική, στην οικονομία, στην κοινωνία και στον πολιτισμό. Στο τέταρτο κεφάλαιο του μέρους αυτού, θα παραθέσουμε τα συμπεράσματά μας από την πολύπλευρη και πολυδιάστατη προσπάθεια των ισραηλινών κυβερνήσεων να ισχυροποιήσουν ένα νεοσύστατο κράτος.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, το οποίο αποτελείται από το πέμπτο και το έκτο κεφάλαιο, θα μεταφερθούμε χρονικά στο σήμερα, για να εξετάσουμε πως η εμπειρία μας από τη μετανάστευση στο Ισραήλ θα μπορούσε να χρησιμεύσει στην εμπειρία που βιώνει η ευρωπαϊκή ήπειρος. Θα προβούμε σε μια σύντομη περιγραφή της κατάστασης όπως διαμορφώνεται στην Ευρώπη κυρίως, που αντιμετωπίζει ένα κύμα έντονων και πολυπληθών μετακινήσεων προς τα εδάφη της, ενώ θα παρουσιάσουμε την τάση των συγχρόνων μελετών και ερευνών προς αναθεώρηση των προτέρων απόψεων και προτάσεων τους, έπειτα από το

αδιέξοδο στο οποίο οδήγησαν. Στο έκτο κεφάλαιο θα απομακρυνθούμε από την ευρωπαϊκή ήπειρο, και παραθέτοντας τα βασικότερα πορίσματα που αποκομίσαμε από τη μελέτη αυτή – και για τη μετανάστευση και για την ισχυροποίηση του ισραηλινού κράτους – θα προσπαθήσουμε να διερευνήσουμε τη χρησιμότητά τους στην παγκόσμια φιλολογία για τη μετανάστευση, τους μετανάστες, και τις εφαρμοζόμενες μεταναστευτικές πολιτικές.

Θα ολοκληρώσουμε με τον επίλογο της εργασίας αυτής, με μια τοποθέτηση μας που θα συμπυκνώνει τη γνώση που αποκτήσαμε μέσα από την μελέτη αυτή και μια προσωπική μας πρόταση επίλυσης και διευθέτησης ζητημάτων ανάλογων του εβραϊκού ζητήματος.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Ευάγγελο Πρόντζα, για την πολύτιμη βοήθεια που μου πρόσφερε καθόλη τη διάρκεια της προσπάθειας αυτής. Οι υποδείξεις του και οι γνώσεις του πάνω στο αντικείμενο της μελέτης αυτής στάθηκαν σπουδαίος οδηγός για την επιτυχή περάτωση του πονήματος. Οφείλω να του εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου για την εμπιστοσύνη που έδειξε στις δυνάμεις μου, αλλά κυρίως για την συμπαράσταση και τη στήριξη που μου πρόσφερε στις δύσκολες προσωπικές στιγμές που βίωσα την περίοδο αυτή. Η στήριξή του ξεπέρασε την τυπική σχέση καθηγητή – φοιτητή και τον ευχαριστώ ολόψυχα.

Τέλος οφείλω ένα ευχαριστώ στην οικογένειά μου και σε όλους τους δικούς μου ανθρώπους, για την υπομονή και τη στήριξή τους όλον αυτόν τον καιρό, χωρίς τις οποίες δεν θα είχε ολοκληρωθεί αυτή η εργασία. Την αφιερώνω σε όλους όσους είναι δίπλα μου και με αγαπούν.

Σεπτέμβριος 2016

Περιεχόμενα

Πρόλογος	9
Εισαγωγή	27

Μέρος Πρώτο

Τα μεταναστευτικά ρεύματα και το ιδεολογικό τους υπόβαθρο

1 ^ο Κεφάλαιο: Ιδεολογία και εθνικισμός.....	45
2 ^ο Κεφάλαιο: Το μεταναστευτικό φαινόμενο	69
2.1: Μετανάστευση στην Παλαιστίνη 1880 – 1948	71
2.2: Μετανάστευση στο Ισραήλ 1948 ως σήμερα	103
3 ^ο Κεφάλαιο: Κοινωνιολογικές προσεγγίσεις του φαινομένου	143
3.1: Θεωρίες της μετανάστευσης	143
3.2 Εφαρμογή των κοινωνιολογικών θεωριών στο Ισραήλ	151
4 ^ο Κεφάλαιο: Το κράτος του Ισραήλ	157
4.1: Δημιουργία και ισχυροποίηση	157
4.2: Κριτικές όψεις του ζητήματος	201

Μέρος Δεύτερο

Η ευρωπαϊκή περίπτωση και η συμβολή του Ισραήλ στη μελέτη της μετανάστευσης

5ο Κεφάλαιο: Ευρώπη – Ισραήλ: μια συγκριτική προσέγγιση	221
6ο Κεφάλαιο: Συμβολή στη μελέτη της μετανάστευσης	241
6.1: Η εμπειρία από την περίπτωση του Ισραήλ	241
6.1.1: Όψεις της μετανάστευσης στο ισραηλινό κράτος	242
6.1.2: Η μεταναστευτική πολιτική ως εργαλείο ισχυροποίησης του κράτους	249
6.2: Η σημασία της μετανάστευσης για το κράτος: κριτικές θέσεις και πορίσματα.....	256
Επίλογος	261
Παράρτημα	265
Πηγές και Βιβλιογραφία	375

Μέρος Τρίτο

Επεξεργασία στατιστικών πληροφοριακών δεδομένων και σχηματική αναπαράστασή τους

Παράρτημα: Πίνακες και Διαγράμματα

Πίνακες

Πίνακας 1: Κατανομή κύριου εβραϊκού πληθυσμού ανά ηπείρους, 2013-2014	266
Πίνακας 2: Επανεκτίμηση του κύριου παγκόσμιου εβραϊκού πληθυσμού, 1945-2014	268
Πίνακας 3: Εκτιμήσεις εβραϊκού πληθυσμού βάση διάφορων νομικών καθεστώτων	270

Πίνακας 4: Εκτίμηση εβραϊκού πληθυσμού της Ανατολικής Ευρώπης, τέλος 15 ^{ου} ως 18 ^ο αιώνα	272
Πίνακας 5: Εκτίμηση του εβραϊκού πληθυσμού της Ανατολικής Ευρώπης τον 19 ^ο αιώνα	273
Πίνακας 6: Οι μεγαλύτερες εβραϊκές κοινότητες των πόλεων της Ανατολικής Ευρώπης τον 19 ^ο και αρχές του 20 ^{ου} αιώνα.....	274
Πίνακας 7: Κατανομή του εβραϊκού πληθυσμού στην Ευρώπη πριν και μετά τις εδαφικές αλλαγές που προέκυψαν από την ρωσική, γερμανική και ουγγρική επέκταση, 1933 – 1941.....	275-276
Πίνακας 8: Εκτιμήσεις εβραϊκών πληθυσμών.....	277
Πίνακας 9: Εβραϊκοί πληθυσμοί που άλλαξαν θρήσκευμα.....	278
Πίνακας 10: Εβραϊκοί πληθυσμοί σε επιλεγμένα κράτη από τον 17 ^ο ως τον 19 ^ο αιώνα	279
Πίνακας 11: Δημογραφικά στοιχεία εβραϊκών πληθυσμών διαμενόντων σε πόλεις της Κεντρικής Ευρώπης	281
Πίνακας 12α: Μετανάστευση των Εβραίων στην Παλαιστίνη, 1919 – 1947.....	282
Πίνακας 12β: Μετανάστευση των Εβραίων από την Ανατολική Ευρώπη στις ΗΠΑ, 1920-1939	284
Πίνακας 12γ: Μετανάστευση των Εβραίων στην Παλαιστίνη από την Ανατολική Ευρώπη, 1919-1948	285
Πίνακας 13: Μετανάστευση ανά υπηκοότητα των μεταναστών, 1917 – 1947.....	287
Πίνακας 14: Κατανομή ανά φύλο των μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917 – 1947	289
Πίνακας 15: Οικογενειακή κατάσταση των μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917 – 1947	289
Πίνακας 16: Μεγέθη οικογενειών των μεταναστών προς την Παλαιστίνη, 1917 – 1947	290
Πίνακας 17: Ηλικιακή κατανομή των μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917 – 1947	290
Πίνακας 18: Εβραϊκές θρησκευτικές κοινότητες των μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917 – 1947	291
Πίνακας 19: Επαγγελματικές κατηγορίες μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917 – 1947.....	291
Πίνακας 20: Απασχόληση των μεταναστών ανά οικονομικό τομέα στην Παλαιστίνη, 1917 – 1947	292
Πίνακας 21: Μεταναστευτικό ρεύμα προς το Ισραήλ, την περίοδο 1948-1953 ανά χώρα προέλευσης	297-298
Πίνακας 22: Αύξηση του εβραϊκού πληθυσμού στο Ισραήλ, 1949 – 1951.....	302
Πίνακας 23: Δημογραφικά στοιχεία εβραϊκού μεταναστευτικού πληθυσμού στο Ισραήλ, 1949 – 1951.....	302
Πίνακας 24: Κατανομή των Εβραίων μεταναστών στο Ισραήλ ανά φύλο, 1949 – 1951	303
Πίνακας 25: Ηλικιακή κατανομή του εβραϊκού μεταναστευτικού πληθυσμού το 1949 και το 1951	303
Πίνακας 26: Γεωγραφική κατανομή των Εβραίων μεταναστών, 1951	303
Πίνακας 27: Απασχόληση ανά οικονομικό κλάδο του μεταναστευτικού εβραϊκού πληθυσμού στο Ισραήλ, 1947 – 1951	304

Πίνακας 28: Μισθωτοί και αυτοαπασχολούμενοι μετανάστες στο Ισραήλ ανά οικονομικό κλάδο, 1951	305
Πίνακας 29: Μετανάστευση στο Ισραήλ, 1948 – 1967	311
Πίνακας 30: Μετανάστευση στο Ισραήλ, 1968 – 2014	313
Πίνακας 31: Μετανάστευση εβραϊκών πληθυσμών από την πρώην ΕΣΣΔ, 1968 – 1986	315
Πίνακας 32: Μετανάστευση των Εβραίων και μη – Εβραίων συγγενών τους από τη Ρωσία, 1989 – 2005.....	317
Πίνακας 33: Κατανομή απασχόλησης ανά οικονομική δραστηριότητα στο Ισραήλ σε επιλεγμένα έτη	319
Πίνακας 34: Συμβολή της μετανάστευσης στην αύξηση του συνολικού πληθυσμού του Ισραήλ, 1948–2014	322
Πίνακας 35: Συμβολή της μετανάστευσης στην αύξηση του εβραϊκού πληθυσμού του Ισραήλ, 1948–2014	324
Πίνακας 36: Ηλικιακή κατανομή και κατανομή ανά φύλο των μεταναστών της ΕΣΣΔ, 2009	326
Πίνακας 37: Γεωγραφική κατανομή των μεταναστών της πρώην ΕΣΣΔ	328
Πίνακας 38: Επίπεδα εκπαίδευσης των μεταναστών της ΕΣΣΔ την περίοδο της μετανάστευσης	329
Πίνακας 39: Συνολική μετανάστευση στην Παλαιστίνη/Ισραήλ ανά χώρα προέλευσης των μεταναστών, σε περιόδους	331-333
Πίνακας 40: Συνολική μετανάστευση στο Ισραήλ ανά ηπειρωτική προέλευση των μεταναστών, 1882–2011.....	334-336
Πίνακας 41: Ισραηλινοί Εβραίοι ανά ηπειρωτική προέλευση.....	339
Πίνακας 42: Εβραϊκός και μη – εβραϊκός πληθυσμός της Παλαιστίνης / Ισραήλ, 1517–σήμερα.....	340
Πίνακας 43: Δημογραφικά στοιχεία του πληθυσμού του Ισραήλ, ανά θρήσκευμα, 1955–2014(σύνολο).....	342-343
Πίνακας 44: Δημογραφικά στοιχεία του πληθυσμού του Ισραήλ ανά θρήσκευμα, 1955 – 2014 (Εβραίοι).....	345-346
Πίνακας 45: Δημογραφικά στοιχεία του πληθυσμού του Ισραήλ ανά θρήσκευμα, 1955 - 2014 (Αραβες)	348-349
Πίνακας 46: Σύγκριση φυσικής αύξησης και γάμων μεταξύ του συνολικού και του εβραϊκού πληθυσμού του Ισραήλ, 1950 – 2014.....	351-353
Πίνακας 47: Σύγκριση φυσικής αύξησης Εβραίων και Μουσουλμάνων, 1950–2014.....	355-356
Πίνακας 48: Δαπάνη στα εκπαιδευτικά ιδρύματα ανά επίπεδο εκπαίδευσης, σε κράτη του ΟΟΣΑ, 2011	358
Πίνακας 49: Εργαζόμενοι στον τομέα υψηλής τεχνολογίας (15-74 ετών) επιμ του συνόλου των εργαζομένων στο Ισραήλ και σε επιλεγμένα ευρωπαϊκά κράτη, 2007 – 2013	360-361
Πίνακας 50: Κρατικές δαπάνες ως αναλογία των συνολικών κρατικών δαπανών σε κράτη του ΟΟΣΑ, 2013	363-364
Πίνακας 51: Δαπάνες στην τεχνολογία και την ανάπτυξη ως αναλογία του ΑΕΠ σε επιλεγμένα κράτη, στην ΕΕ των 28 χωρών και στο σύνολο των χωρών του ΟΟΣΑ, 1991 – 2014	367-368
Πίνακας 52: Σύγκριση μεταξύ της μαζικής μετανάστευσης των Μιζραχί του '50 και των Ρώσων του '90	370-371

Πίνακας 53: Αίτια, συνθήκες, και συνέπειες των τριών βασικών μεταναστευτικών ρευμάτων της ιστορίας του ισραηλινού κράτους	372-373

Διαγράμματα

Διάγραμμα Π-1,Α: Μεταβολή του εβραϊκού πληθυσμού συγκριτικά το 2013 με το 2014.....	267
Διάγραμμα Π-1,Β: Αναλογία του εβραϊκού πληθυσμού σε διάφορες περιοχές επί του συνολικού παγκόσμιου εβραϊκού πληθυσμού, συγκριτικά το 2013 και το 2014	267
Διάγραμμα Π-2,Α: Εξέλιξη του παγκόσμιου εβραϊκού πληθυσμού, 1945-2014	269
Διάγραμμα Π-2,Β: Σύγκριση της μεταβολής του παγκόσμιου και του εβραϊκού πληθυσμού 1950-2014.....	269
Διάγραμμα Π-3: Κατανομή της διαφοράς της αναλογίας μεταξύ του κύριου εβραϊκού πληθυσμού και του εβραϊκού πληθυσμού του Νόμου της Επιστροφής.....	271
Διάγραμμα Π-10: Εβραϊκοί πληθυσμοί σε επιλεγμένα κράτη 17 ^{ος} – 19 ^{ος} αιώνες	280
Διάγραμμα Π-12α: Ετήσια μεταβολή της εβραϊκής μετανάστευσης στην Παλαιστίνη, 1919-1947	283
Διάγραμμα Π-12β: Μετανάστευση των Εβραίων της Ανατολικής Ευρώπης στις ΗΠΑ, 1920-1939.....	286
Διάγραμμα Π-12γ: Μετανάστευση των Εβραίων της Ανατολικής Ευρώπης στην Παλαιστίνη, 1919-1945	286
Διάγραμμα Π-13,Α: Μετανάστευση ανά εθνικότητα Ευρωπαίων μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917-1947	288
Διάγραμμα Π-13,Β: Μετανάστευση ανά εθνικότητα των μεταναστών από την Ασία, την Αφρική και λοιπές ηπείρους στην Παλαιστίνη, 1917-1947	288
Διάγραμμα Π-14: Κατανομή ανά φύλο των μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917-1947	293
Διάγραμμα Π-15: Οικογενειακή κατάσταση των μεταναστών προς την Παλαιστίνη, 1917-1947.....	293
Διάγραμμα Π-16: Μεγέθη οικογενειών των μεταναστών προς την Παλαιστίνη, 1917-1947	294
Διάγραμμα Π-17: Ηλικιακή κατανομή των μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917-1947.....	294
Διάγραμμα Π-18: Εβραϊκές θρησκευτικές κοινότητες των μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917-1947	295
Διάγραμμα Π-19: Επαγγελματικές κατηγορίες μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917-1947	295
Διάγραμμα Π-20: Απασχόληση των μεταναστών ανά οικονομικό τομέα στην Παλαιστίνη, 1917-1947	296
Διάγραμμα Π-21,Α: Αναλογία ευρωπαϊκών χωρών στη μετανάστευση προς το Ισραήλ, 1948-1953	299
Διάγραμμα Π-21,Β: Αναλογία ευρωπαϊκών χωρών στη μετανάστευση προς το Ισραήλ, 1948-1953.....	299
Διάγραμμα Π-21,Γ: Ετήσια μεταβολή της συμμετοχής των ευρωπαϊκών χωρών στη μετανάστευση προς το Ισραήλ, 1948-1953	300

Διάγραμμα Π-21,Δ: Ετήσια μεταβολή της συμμετοχής των ασιατικών και λοιπών χωρών στη μετανάστευση προς το Ισραήλ, 1948–1953	301
Διάγραμμα Π-22: Αύξηση του εβραϊκού πληθυσμού στο Ισραήλ, 1949–1951	306
Διάγραμμα Π-23: Αναλογίες γάμων και διαζυγίων στον εβραϊκό πληθυσμό στο Ισραήλ, 1949–1951	306
Διάγραμμα Π-24: Κατανομή ανά φύλο των Εβραίων μεταναστών στο Ισραήλ, 1949–1951	307
Διάγραμμα Π-25: Σύγκριση της ηλικιακής κατανομής του εβραϊκού πληθυσμού στο Ισραήλ το 1949 και το 1951	307
Διάγραμμα Π-26: Γεωγραφική κατανομή του εβραϊκού πληθυσμού στο Ισραήλ το 1951	308
Διάγραμμα Π-27: Απασχόληση των Εβραίων ανά οικονομικό κλάδο στο Ισραήλ, σύγκριση μεταξύ του 1947 και του 1951	308
Διάγραμμα Π-28,Α: Μισθωτοί Εβραίοι μετανάστες στο Ισραήλ ανά οικονομικό κλάδο το 1951	309
Διάγραμμα Π-28,Β: Αυτοαπασχολούμενοι Εβραίοι μετανάστες στο Ισραήλ ανά οικονομικό κλάδο, 1951	309
Διάγραμμα Π-28,Γ: Συνολική απασχόληση των Εβραίων μεταναστών στο Ισραήλ ανά οικονομικό κλάδο, 1951	310
Διάγραμμα Π-29: Εβραϊκή μετανάστευση στο Ισραήλ, 1948–1967	312
Διάγραμμα Π-30,Α: Μετανάστευση των εβραϊκών πληθυσμών στο Ισραήλ, 1968–1989.....	314
Διάγραμμα Π-30,Β: Μετανάστευση των εβραϊκών πληθυσμών στο Ισραήλ, 1990–2014.....	314
Διάγραμμα Π-31: Αναλογία των αδειών που εκδοθήκαν από την ΕΣΣΔ για μετανάστευση στο Ισραήλ και των μεταναστών που τελικώς μετανάστευσαν.	316
Διάγραμμα Π-32,Α: Αναλογία της εβραϊκής μετανάστευσης προς Ισραήλ, ΗΠΑ, Γερμανία, επί της συνολικής ετήσιας μετανάστευσης	318
Διάγραμμα Π-32,Β: Ετήσια μεταβολή της εβραϊκής μετανάστευσης στα επιλεγμένα κράτη προορισμού	318
Διάγραμμα Π-33,Α: Συνολική απασχόληση και η μεταβολή της από το 1960 ως το 1992	320
Διάγραμμα Π-33,Β: Κατανομή της απασχόλησης ανά οικονομική δραστηριότητα, 1955.....	320
Διάγραμμα Π-33, Γ: Κατανομή της απασχόλησης ανά οικονομική δραστηριότητα, 1992	321
Διάγραμμα Π-34,Α: Αναλογία μετανάστευσης στην αύξηση του συνολικού πληθυσμού του Ισραήλ, 1948–2014	323
Διάγραμμα Π-34,Β: Μεταβολή της αύξησης του συνολικού πληθυσμού του Ισραήλ, 1948–2014	323
Διάγραμμα Π-35,Α: Αναλογία μετανάστευσης στην αύξηση του εβραϊκού πληθυσμού του Ισραήλ, 1948–2014.....	325
Διάγραμμα Π-35,Β: Μεταβολή της αύξησης του εβραϊκού πληθυσμού του Ισραήλ, 1948–2014.....	325
Διάγραμμα Π-36,Α: Ηλικιακή κατανομή των μεταναστών της πρώην ΕΣΣΔ στο Ισραήλ, 2009	327
Διάγραμμα Π-36,Β: Ηλικιακή κατανομή ανά φύλο των μεταναστών της πρώην ΕΣΣΔ στο Ισραήλ, 2009	327
Διάγραμμα Π-37: Γεωγραφική κατανομή των μεταναστών της πρώην ΕΣΣΔ.....	328

Διάγραμμα Π-38: Επίπεδα εκπαίδευσης των μεταναστών της πρώην ΕΣΣΔ, 1989–2009	330
Διάγραμμα Π-40,Α: Συνολική εβραϊκή μετανάστευση στο Ισραήλ ανά ήπειρο, 1882–2011	337
Διάγραμμα Π-40,Β: Συνολική εβραϊκή μετανάστευση στο Ισραήλ ανά ήπειρο, 1948-1989	337
Διάγραμμα Π-40,Γ: Αναλογία κάθε ηπείρου στη συνολική εβραϊκή μετανάστευση στο Ισραήλ, 1919–2011	338
Διάγραμμα Π-40,Δ: Ετήσια μεταβολή της εβραϊκής μετανάστευσης στο Ισραήλ ανά ήπειρο, 1919–2011	338
Διάγραμμα Π-41: Ισραηλινοί Εβραίοι βάση καταγωγής, συγκριτικά το 2003 και το 2012	339
Διάγραμμα Π-42,Α: Μεταβολή εβραϊκού και μη-εβραϊκού πληθυσμού στην Παλαιστίνη/Ισραήλ, 1517-σήμερα	341
Διάγραμμα Π-42,Β: Μεταβολή του εβραϊκού πληθυσμού στην Παλαιστίνη / Ισραήλ, 1517-σήμερα	341
Διάγραμμα Π-43,Α: Μεταβολή φυσικής αύξησης του συνολικού πληθυσμού στο Ισραήλ, 1955-2014	344
Διάγραμμα Π-43,Β: Σύγκριση φυσικής αύξησης και γάμων στο συνολικό πληθυσμό του Ισραήλ, 1955–2014.....	344
Διάγραμμα Π-44,Α: Μεταβολή φυσικής αύξησης του εβραϊκού πληθυσμού στο Ισραήλ, 1955–2014	347
Διάγραμμα Π-44,Β: Σύγκριση φυσικής αύξησης και γάμων στον εβραϊκό πληθυσμό του Ισραήλ	347
Διάγραμμα Π-45,Α: Μεταβολή φυσικής αύξησης του μουσουλμανικού πληθυσμού του Ισραήλ, 1955–2014	350
Διάγραμμα Π-45,Β: Σύγκριση μεταξύ φυσικής αύξησης και γάμων μουσουλμανικού πληθυσμού, 1955–2014	350
Διάγραμμα Π-46,Α: Σύγκριση φυσικής αύξησης συνολικού και εβραϊκού πληθυσμού του Ισραήλ, 1956–2014	354
Διάγραμμα Π-46,Β: Σύγκριση της μεταβολής των γάμων μεταξύ συνολικού και εβραϊκού πληθυσμού του Ισραήλ, 1956–2014	354
Διάγραμμα Π-47: Σύγκριση της μεταβολής της φυσικής αύξησης εβραϊκού και μουσουλμανικού πληθυσμού του Ισραήλ, 1955–2014	357
Διάγραμμα Π-48: Συνολική δαπάνη στην εκπαίδευση σε διαφορά εκπαιδευτικά ιδρύματα ως αναλογία του ΑΕΠ, σε επιλεγμένα κράτη του ΟΟΣΑ το 2011	359
Διάγραμμα Π-49: Εργαζόμενοι στον τομέα υψηλής τεχνολογίας (15-74 ετών) ως αναλογία επι του συνόλου των εργαζομένων, (επιλεγμένα ευρωπαϊκά κράτη/Ισραήλ), συγκριτικά το 2007 και το 2013	362
Διάγραμμα Π-50,Α: Δαπάνες για την άμυνα ως αναλογία επι των συνολικών κρατικών δαπανών σε επιλεγμένα κράτη του ΟΟΣΑ, 2013	365
Διάγραμμα Π-50,Β: Δαπάνες για την παιδεία ως αναλογία επι των συνολικών κρατικών δαπανών σε επιλεγμένα κράτη του ΟΟΣΑ, 2013	365
Διάγραμμα Π-50,Γ: Δαπάνες για την υγεία ως αναλογία επι των συνολικών κρατικών δαπανών σε επιλεγμένα κράτη του ΟΟΣΑ, 2013	366
Διάγραμμα Π-50,Δ: Δαπάνες για την κοινωνική ασφάλιση ως αναλογία των συνολικών κρατικών δαπανών σε επιλεγμένα κράτη του ΟΟΣΑ, 2013	366
Διάγραμμα Π-51: Δαπάνες στην τεχνολογία και ανάπτυξη ως αναλογία του ΑΕΠ, σε επιλεγμένα κράτη, συγκριτικά το 1991 και το 2013	369

Διαγράμματα Και Πίνακες

Πίνακες

Πίνακας 2.1.1 Εκτίμηση της αύξησης των εβραϊκών και μη εβραϊκών πληθυσμών της Παλαιστίνης	74
Πίνακας 2.1.2 Περίληψη της συνολικής και της εβραϊκής μετανάστευσης στις ΗΠΑ, 1881-1940	75
Πίνακας 2.1.3 Εκτίμηση του αριθμού των εβραίων της Ανατολικής Ευρώπης από το τέλος του 15 ^{ου} μέχρι τον 18ο αιώνα	77
Πίνακας 2.1.4 Εκτίμηση του αριθμού των Εβραίων της Ανατολικής Ευρώπης τον 19ο αιώνα	78
Πίνακας 2.1.5 Μετανάστευση ανά εθνικότητα και υπηκοότητα των μεταναστών, 1917-1947	84
Πίνακας 2.2.1 Μετανάστευση εβραϊκών πληθυσμών από την πρώην ΕΣΣΔ, 1968-1986	114
Πίνακας 2.2.2 Συνολική μετανάστευση στην Παλαιστίνη/Ισραήλ ανά χώρα προέλευσης των μεταναστών, ανά περιόδους	122-124
Πίνακας 2.2.3 Γεωγραφική κατανομή των Εβραίων μεταναστών, 1951	135
Πίνακας 2.2.4 Σύγκριση μεταξύ της μαζικής μετανάστευσης των Μιζραχί του '50 και της μαζικής μετανάστευσης των Ρώσων του '90	141-142
Πίνακας 6.2.1 Αίτια, συνθήκες, και συνέπειες των τριών βασικών μεταναστευτικών ρευμάτων της ιστορίας του ισραηλινού κράτους	247-248

Διαγράμματα

Διάγραμμα 2.1.1 Ετήσια μεταβολή της μετανάστευσης των Εβραίων στην Παλαιστίνη	81
Διάγραμμα 2.1.2 Μετανάστευση στην Παλαιστίνη ανά εθνικότητα των μεταναστών, 1917-1947	85
Διάγραμμα 2.1.3 Μετανάστευση των Εβραίων από την Ανατολική Ευρώπη προς τις Η.Π.Α., 1920-1939	87

Διάγραμμα 2.1.4 Μετανάστευση των Εβραίων της Ανατολικής Ευρώπης προς την Παλαιστίνη, 1919-1948	87
Διάγραμμα 2.1.5 Κατανομή κατά φύλο των μεταναστών 1917-1947	96
Διάγραμμα 2.1.6 Ηλικιακή κατανομή των μεταναστών 1917-1947	97
Διάγραμμα 2.1.7 Μεγέθη οικογενειών μεταναστών 1917-1947	97
Διάγραμμα 2.1.8 Οικογενειακή κατάσταση μεταναστών 1917-1947	98
Διάγραμμα 2.1.9 Κατηγοριοποίηση μεταναστών κατά την άφιξη στην Παλαιστίνη, 1917-1947	100
Διάγραμμα 2.1.10 Απασχόληση ανά οικονομικό κλάδο των μεταναστών 1917-1947	102
Διάγραμμα 2.2.1 Μετανάστευση στο Ισραήλ 1948-2014	107
Διάγραμμα 2.2.2 Ετήσια μεταβολή της μετανάστευσης στο Ισραήλ 1948-2014	108
Διάγραμμα 2.2.3 Βίζες που εκδοθήκαν από ΕΣΣΔ και μετανάστες που μετέβησαν στο Ισραήλ	115
Διάγραμμα 2.2.4 Εβραϊκή μετανάστευση σε επιλεγμένες χώρες, 1989-2005	116
Διάγραμμα 2.2.5 Αναλογία ετήσιας μεταβολής της μετανάστευσης από τη Ρωσία στα τρία βασικά κράτη προορισμού 1989 - 2005	117
Διάγραμμα 2.2.6 Μετανάστευση ανά ήπειρο στο Ισραήλ	125
Διάγραμμα 2.2.7 Μετανάστευση ανά ήπειρο προς το Ισραήλ 15/5/1948-1989	125
Διάγραμμα 2.2.8 Αναλογίες ηπειρωτικών περιφερειών στη μετανάστευση προς το Ισραήλ	126
Διάγραμμα 2.2.9 Ηλικιακή κατανομή του μεταναστευτικού πληθυσμού το 1949 και το 1951	132
Διάγραμμα 2.2.10 Κατανομή των φύλων του εβραϊκού πληθυσμού το 1949 και 1951	132
Διάγραμμα 2.2.11 Αύξηση του εβραϊκού πληθυσμού το 1949 ως το 1951	133
Διάγραμμα 2.2.12 Απασχόληση εβραϊκού πληθυσμού ανά οικονομικό κλάδο, συγκριτικά το 1947 και το 1951	134
Διάγραμμα 2.2.13 Γεωγραφική κατανομή των μεταναστών από την ΕΣΣΔ	137
Διάγραμμα 2.2.14 Επίπεδα εκπαίδευσης των μεταναστών από την ΕΣΣΔ, 1989-2009	138
Διάγραμμα 2.2.15 Ηλικιακή κατανομή ανά φύλο των μεταναστών της ΕΣΣΔ 2009	139
Διάγραμμα 4.1.1 Εβραϊκός και μη εβραϊκός πληθυσμός Παλαιστίνης, 1517-2014	161
Διάγραμμα 4.1.2 Δαπάνη για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ σε επιλεγμένα κράτη του ΟΟΣΑ, 2011	181
Διάγραμμα 4.1.3 Δαπάνες για την παιδεία ως ποσοστό των συνολικών κρατικών δαπανών σε επιλεγμένα κράτη του ΟΟΣΑ, 2013	181
Διάγραμμα 4.1.4 Εργαζόμενοι στον τομέα υψηλής τεχνολογίας στο Ισραήλ και σε επιλεγμένα κράτη, 2013	183

Διάγραμμα 4.1.5 Δαπάνες για την τεχνολογία και την ανάπτυξη ως ποσοστό επί του ΑΕΠ στο Ισραήλ και σε επιλεγμένα κράτη της ΕΕ και του ΟΟΣΑ, 2014	184
Διάγραμμα 4.1.6 Μαθητές στην α' βάρθμια εκπαίδευση ανά είδος σχολείου	192
Διάγραμμα 4.1.7 Μαθητές στην κατώτερη β' βάρθμια εκπαίδευση ανά είδος σχολείου	192
Διάγραμμα 4.1.8 Μαθητές στην ανώτερη β' βάρθμια εκπαίδευση ανά είδος σχολείου	193
Διάγραμμα 4.1.9 Σχέση γάμων και φυσικής αύξησης πληθυσμου των Εβραίων 1951-2014	199
Διάγραμμα 4.1.10 Μεταβολή στην αναλογία των διαζυγίων στο Ισραήλ, 1951-2013.....	200
Διάγραμμα 5.1 Αναλογία της μετανάστευσης στην αύξηση του εβραϊκού πληθυσμού 1948-2014	229
Διάγραμμα 5.2 Αναλογία της ετήσιας αύξησης του εβραϊκού πληθυσμού 1948-2014	229

Χάρτες

Χάρτης 2.1 Η οριοθετημένη ζώνη μέσα στην οποία επιτρεπόταν να κυκλοφορούν οι Εβραίοι στη Ρωσία	73
Χάρτης 2.2 Η μετανάστευση των Εβραίων από τη Γερμανία 1933 -1940	89
Χάρτης 2.3 Εβραϊκοί πληθυσμοί στην Ευρώπη το 1933	90
Χάρτης 2.4 Ευρωπαϊκοί εβραϊκοί πληθυσμοί το 1950	91
Χάρτης 2.5 Περιοχές στις οποίες εγκαταστάθηκαν οι πρώτοι Εβραίοι που έφτασαν στην Παλαιστίνη, 1878	93
Χάρτης 2.6 Οι εγκαταστάσεις των εβραϊκών πληθυσμών στην Παλαιστίνη στην αρχή της Βρετανικής Εντολής	94
Χάρτης 2.7 Οι μεγαλύτερες αραβικές πόλεις και οι εβραϊκές κοινότητες στην Παλαιστίνη, 1881-1914	95
Χάρτης 4.1 Το σχέδιο διαίρεσης της Παλαιστίνης όπως το συνέταξε ο ΟΗΕ	159

Εικόνες

Εικόνα Πρόλογος Aliyah Bet, Παράνομη μετανάστευση στην Παλαιστίνη γνωστή ως Ha'apalah	8

Εικόνα Περιεχόμενα Στρατόπεδο συγκέντρωσης κοντά στην Αμμόχωστο όπου οι βρετανικές δυνάμεις μετέφεραν Ευρωπαίους Εβραίους που προσπαθούσαν να φτάσουν στην Παλαιστίνη	26
Εικόνα Εισαγωγή Στρατόπεδο συγκέντρωσης για τους Εβραίους μετανάστες που έφθαναν στην Παλαιστίνη	42
Εικόνα 1.1 Theodor Herzl (1860-1904)	52
Εικόνα 1.2 Η πρώτη σελίδα του έργου του Theodor Herzl « <i>Το Εβραϊκό Κράτος</i> ».....	52
Εικόνα 1.3 Εκπρόσωποι του συνεδρίου κατά το οποίο ιδρύθηκε η οργάνωση Hibat Tsion, Κατοβίτσε, 1884	68
Εικόνα 2.1 Επιστολή Μπαλφούρ προς Λόρδο Ρότσιλντ	69
Εικόνα 2.2 Επιζώντες του Buchenwald φτάνοντας στο λιμάνι της Χάιφα	105
Εικόνα 2.3 Επιχείρηση "Μαγικό Χαλί", η διάσωση με αεροδιακομιδή των Γιεμενιτών Εβραίων	105
Εικόνα 2.4 Επιχείρηση Ezra & Nehemiah, η διάσωση των Εβραίων του Ιράκ	105
Εικόνα 2.5 Παράνομοι μετανάστες πάνω σε πλοίο με προορισμό την Παλαιστίνη	105
Εικόνα 2.6 Επιχείρηση Solomon. Έδωσε τέλος στη μεταφορά των Εβραίων της Αιθιοπίας προς το Ισραήλ	111
Εικόνα 4.1 Παλαιστίνιοι προσφυγές, εγκαταλείπουν το Ισραήλ το 1948	163
Εικόνα 4.2 Το Εθνόσημο του Ισραήλ	172
Εικόνα 4.3 Η σημαία του Ισραήλ	173
Εικόνα 4.4 Η διακήρυξη της ανεξαρτησίας του Ισραήλ από τον Ben Gurion στις 14/5/1948	218
Εικόνα 5.1 Πρόσφυγες προσπαθούν να επιβιβαστούν στα τρένα που θα τους οδηγήσουν στην Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη	233
Εικόνα 5.2 Πρόσφυγες διασχίζουν την Ουγγαρία πεζοί για τα σύνορα με την Αυστρία	240
Εικόνα 6.1 Το πλοίο "Jewish State" της εβραϊκής οργάνωσης Hagganah, καθώς φτάνει στο λιμάνι της Χάιφα, 1/10/1947	260
Εικόνα Επίλογος Όψη του στρατοπέδου συγκέντρωσης του Άουσβιτς.....	264
Εικόνα Επίλογος Μία από τις εισόδους του στρατοπέδου συγκέντρωσης του Άουσβιτς.....	264
Εικόνα Παράρτημα Η τελετή ίδρυσης του Εβραϊκού Πανεπιστημίου της Ιερουσαλήμ, 1925	374



Στρατόπεδο κοντά στην Αμμόχωστο όπου οι βρετανικές δυνάμεις μετέφεραν τους Εβραίους που προσπαθούσαν να φτάσουν στην Παλαιστίνη, 1946. Πηγή: <http://www.iefimerida.gr/news/225982/i-eyropi-einai-ipeiros-prosfygon-tote-kai-tora-eikones>, (επίσκεψη 15/10/2016).

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Αποφύγαμε να χρησιμοποιήσουμε όρους θεωρητικά, ιδεολογικά και πολιτικά φορτισμένους κάποιοι εκ των οποίων προκαλούν έντονη συζήτηση ή αντιπαράθεση σε διάφορους θεωρητικούς κύκλους και η επιλογή της χρήσης τους οδηγεί σε διαφορετικές πολιτικές και τακτικές αντιμετώπισης.

Ως εκ τούτου μιλήσαμε για μετακινήσεις και όχι για μεταναστευτικά ρεύματα ή μεταναστευτικές ροές. Δεν διαχωρίσαμε την κατάσταση που ώθησε τους πληθυσμούς σε μετανάστευση και που σήμερα μέσω διεθνών οργανισμών και επίσημων οργάνων και συνθηκών ή συμφωνιών οδηγεί στη κατηγοριοποίησή τους και ταξινόμησή τους σε μετανάστες, παράνομους μετανάστες, οικονομικούς μετανάστες, αιτούντες άσυλο, πρόσφυγες. Αλλά και που κατηγοριοποιεί το είδος της μετανάστευσης σε αναγκαστική μετακίνηση, σε ακουσία μετακίνηση, σε οικειοθελή μετακίνηση ή τέλος σε διεθνή η εξωτερική μετανάστευση με σαφή διαχωρισμό σε νόμιμη και παράνομη μετανάστευση.

Σύμφωνα με το Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (ΔΟΜ) με τον όρο μετανάστευση (migration) ορίζεται,

«Η διαδικασία της μετακίνησης είτε διάμεσου των διεθνών συνόρων, είτε εντός ενός κράτους. Πρόκειται για την μετακίνηση πληθυσμού, περικλείοντας κάθε είδους μετακίνησης ανθρώπων. Αφορά την μετανάστευση προσφύγων, εκτοπισμένων προσώπων και οικονομικών μεταναστών».⁵

Σύμφωνα με τον ίδιο πάντα οργανισμό, για τον όρο μετανάστης αναφέρεται το εξής

⁵ Βλ. Διεθνής Μεταναστευτική Νομοθεσία (ΔΜΝ), *Γλωσσάριο για την Μετανάστευση*, Αθήνα, ΔΟΜ, 2009, σ. 50.

«Σε διεθνές επίπεδο, δεν υπάρχει ένας οικουμενικά αποδεκτός προσδιορισμός της έννοιας του «μετανάστη». Ο όρος συνήθως γίνεται κατανοητός, προκειμένου να καλύψει τις περιπτώσεις όπου η απόφαση για μετανάστευση λαμβάνεται ελεύθερα από το άτομο, δίχως τη μεσολάβηση εξωγενών παραγόντων. Συνεπώς, αυτός ο όρος αναφέρεται στα άτομα και τα μέλη της οικογένειας που μετακινούνται σε μια άλλη χώρα ή περιοχή για να αναζητήσουν καλύτερες υλικές και κοινωνικές συνθήκες καθώς και για να βελτιώσουν το προσδόκιμο των ιδίων και των μελών των οικογενειών τους».⁶

Επιπλέον ως μεταναστευτική ροή ορίζεται,

«Ο αριθμός των μεταναστών που μετακινούνται ή είναι εξουσιοδοτημένοι να μετακινούνται από και προς μία χώρα με σκοπό την εργασία ή την εγκατάστασή τους σ' αυτήν για προκαθορισμένο χρονικό διάστημα».⁷

Η έννοια που επίσης θα μας απασχολήσει ιδιαίτερα στη μελέτη αυτή είναι αυτή των προσφυγικών ρευμάτων ή των προσφύγων, αφού μεγάλο μέρος των μετακινούμενων εβραϊκών πληθυσμών κατατάσσονται σε αυτήν την κατηγορία. Σύμφωνα με το ΔΟΜ ως πρόσφυγας ορίζεται,

«Το άτομο, το οποίο δικαιούται την προστασία των Ηνωμένων Εθνών – Ύπατη Αρμοστεία -, καθώς πληροί τις προϋποθέσεις του ψηφίσματος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ανεξάρτητα από το αν ή δεν βρίσκεται σε μια χώρα που είναι μέλος της Σύμβασης ή του Πρωτοκόλλου περί του Καθεστώτος του Πρόσφυγα, 1951 και 1967 αντίστοιχα, ή από το αν ή δεν έχει αναγνωριστεί ως πρόσφυγας, από τη χώρα φιλοξενίας του».⁸

Πολύ συχνά στην εβραϊκή φιλολογία η μετακίνηση αυτή των πληθυσμών αναφέρεται ως εγκατάσταση (resettlement), όρος ο οποίος διεθνώς περιγράφεται ως,

⁶ Στο ίδιο, σ. 49.

⁷ Στο ίδιο, σ. 50.

⁸ Στο ίδιο, σσ., 62-63.

«Η μεταφορά και ένταξη ανθρώπων (προσφύγων, εσωτερικά εκτοπισμένων προσώπων κ.α.) σε μια άλλη γεωγραφική περιοχή και περιβάλλον, συνήθως σε μια τρίτη χώρα. Η σταθερή εγκατάσταση προσφύγων σε μια χώρα διαφορετική από τη δική τους. Αυτός ο όρος γενικά καλύπτει το μέρος της διαδικασίας, που ξεκινά με την επιλογή των προσφύγων για εγκατάσταση και τελειώνει με την τοποθέτηση τους σε μια κοινότητα της χώρας υποδοχής».⁹

Ακόμη συχνότερα συναντάται ο όρος «επιστροφή», από τους ισχυρισμούς των ηγετών του σιωνιστικού κινήματος ότι οι Εβραίοι έπρεπε να επιστρέψουν στην πατρίδα των προγόνων τους. Ο ΔΟΜ ως επιστροφή ορίζει:

«Αναφέρεται γενικά στην πράξη ή τη διαδικασία της επιστροφής. Αυτή μπορεί να γίνει εντός των συνόρων επικράτειας μιας χώρας, όπως είναι η περίπτωση των εσωτερικά εκτοπισμένων προσώπων και των αποστρατευμένων ή μπορεί να γίνει από τη χώρα φιλοξενίας (είτε είναι χώρα διέλευσης, είτε προορισμού) στη χώρα καταγωγής, όπως είναι η περίπτωση των προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των πολιτών με ιδιαίτερα προσόντα. Υπάρχουν υποκατηγορίες επιστροφών, οι οποίες είτε περιγράφουν τον τρόπο με τον οποίο υλοποιείται η επιστροφή του ατόμου π.χ. εκούσια, ακούσια και αυθόρμητη επιστροφή, είτε το πρόσωπο που συμμετέχει στη διαδικασία της επιστροφής, π.χ. επιστροφή προσφύγων – επαναπατρισμός».¹⁰

Ακριβέστερα, οι Εβραίοι κοινωνικοί και όχι μόνο επιστήμονες χρησιμοποιούν τους όρους αυτούς στην εβραϊκή γλώσσα, και συγκεκριμένα αναφέρονται στη μετανάστευση ως “Aliyah” και στους Εβραίους μετανάστες ως “Olim”. Ο όρος “Aliyah” έχει θεολογικό υπόβαθρο καθώς η ακριβής του μετάφραση σημαίνει «άνοδος», η οποία αναφέρεται στην ανοδική πορεία που έπρεπε να ακολουθήσουν οι πιστοί της Ιουδαϊκής θρησκείας για να φτάσουν στον Ναό της Ιερουσαλήμ. Αλλά και ο όρος “Olim” προέρχεται από το ίδιο υπόβαθρο αφού αναφέρεται σε όσους Εβραίους έχουν το δικαίωμα να κάνουν “Aliyah”. Ο

⁹ Στο ίδιο, σ. 66

¹⁰ Στο ίδιο, σς. 66-67.

αντίθετος όρος της “Aliyah” είναι η “yerida” στην οποία δίνουν το νόημα της καθόδου ή κατάβασης (οπωσδήποτε πάντως περιγράφεται μια καθοδική πορεία).

Στην ίδια συλλογιστική βασίστηκε και η χρήση από μέρους μας του όρου «εβραϊκός πληθυσμός» και όχι της έννοιας «λαός» ή «έθνος». Καθώς επίσης και η χρήση της έκφρασης «δημιουργία του Ισραήλ» ή «ίδρυση του Ισραήλ», χωρίς να χρησιμοποιήσουμε τον όρο «κράτος», παρόλο που είναι κοινώς αποδεκτό ότι η αναφορά του ονόματος του Ισραήλ, οδηγεί συνειρμικά στο σχήμα του κράτους του Ισραήλ. Και οι τρεις αυτοί όροι λαός- έθνος- κράτος φέρουν έντονο ιδεολογικό φορτίο, ενώ ταυτόχρονα αποτελούν βασικές έννοιες της πολιτικής επιστήμης και της άσκησης της πολιτικής εξουσίας και των διεθνών σχέσεων εν γένει.

Ο όρος «λαός» χρησιμοποιείται με την ευρεία του και μάλλον λειτουργική του έννοια ως: «το σύνολο των ανθρώπων που ζουν σε μια χώρα και έχουν την ίδια γενεά ή υπηκοότητα, ή ιδιότητα του πολίτη) του κράτους αυτού», όπως αναφέρει και ο κανονισμός της Βουλής των Ελλήνων. Την ίδια έννοια δίνει στον όρο και ο Αντ. Μανιτάκης ο οποίος επίσης αναγνωρίζει τον λαό με μια ευρεία και με μια στενή έννοια.

«Με την ευρεία και πλέον καθιερωμένη έννοια, λαός είναι το σύνολο των ατόμων που είναι εγκατεστημένα σε μια ορισμένη χώρα και έχουν την ίδια ιθαγένεια. Το προσόν που τους ενώνει είναι κατ’ αρχήν τυπικό: αποτελούν πολίτες του ίδιου κράτους, συνδέονται δηλαδή μαζί του με το νομικό καθεστώς της ιθαγένειας. Ο λαός απαρτίζεται επομένως από το σύνολο των πολιτών ορισμένου κράτους, ανεξάρτητα από το φύλο, την ηλικία, την εθνική ή κοινωνική τους καταγωγή, τη γλώσσα που μιλούν ή τη θρησκεία που ασπάζονται».¹¹

Ως προς την στενή του διάσταση, όταν αναφερόμαστε στο λαό, εννοούμε το λαό ως ψηφιστικό όργανο και μάλιστα ανώτατο, είναι το σύνολο των πολιτών δηλαδή που έχουν εκλογικό δικαίωμα. Η συμμετοχή του λαού είναι θεμελιώδες στοιχείο

¹¹ Βλ. Μανιτάκης Αντ., *Συνταγματική Οργάνωση του Κράτους*, Αθήνα, Σάκκουλα, 2009, σ. 106.

του δημοκρατικού πολιτεύματος, όπως αναφέρεται ρητά και στο Σύνταγμα των διαφόρων χωρών. Στο άρθρο 1 του Συντάγματος παρ.2 και παρ.3, αναφέρεται

«§2 Θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία» και «§3 Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το Λαό, υπάρχουν υπέρ αυτού και του Έθνους και ασκούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα».¹²

Ο Αντ. Μανιτάκης σημειώνει για την στενή σημασία του όρου:

«Το σύνολο αυτό των πολιτών, όταν εκληφθεί με την πιο στενή έννοια του όρου, ταυτίζεται με το εκλογικό σώμα, το οποίο αποτελείται από τους ενεργούς πολίτες (άνδρες και γυναίκες), που έχουν συμπληρώσει τη νόμιμη εκλογική ηλικία και έχουν τα προσόντα του εκλέγειν. Θεωρείται το ανώτατο όργανο ενός δημοκρατικού πολιτεύματος».¹³

Ο λαός είναι ένα από τα τρία βασικά συστατικά στοιχεία ενός κράτους. Τα άλλα δύο είναι η χώρα, ως εδαφική επικράτεια, και η εξουσία.

Τα έθνη, παρόλο που κάποιοι θεωρητικοί μελετητές τα τοποθετούσαν χρονικά μέχρι και στην περίοδο της αρχαιότητας, έχει γίνει πλέον αποδεκτό ότι ανήκουν στην περίοδο της νεωτερικότητας. Αποτελούν συνέπεια του περάσματος από τον φεουδαρχικό τρόπο παραγωγής και οργάνωσης της οικονομίας και κοινωνίας στον καπιταλιστικό τύπο οργάνωσης που είχε ως κυρίαρχη δύναμη την αστική τάξη που επιζητούσε έναν ορισμένο χώρο να εγκαταστήσει τα κεφάλαια της, χώρος που θα λειτουργούσε ως «ορμητήριο» για την εξάπλωσή τους, που θα βασιζόταν στο δίκαιο και θα συγκέντρωνε τις απαραίτητες εργατικές δυνάμεις για την παραγωγή των προϊόντων τους. Η πιο προσοδοφόρα λύση ήταν η ίδρυση των εθνών- κρατών. Από τον 17^ο- 18^ο αιώνα

¹² Σύνταγμα της Ελλάδος, αναθεωρημένη έκδοση, 2008, http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/SYNTAGMA1_1.pdf, (επίσκεψη 8/5/2016).

¹³ Είναι σημαντική για την ανάλυσή μας η διευκρίνιση στην οποία προβαίνει ο Α. Μανιτάκης για τον λαό αφού όπως αναφέρει: «Ο όρος «λαός» είναι μια λογική και ιστορική κατασκευή σύγχρονη, που έχει κυρίως, αν όχι αποκλειστικά, νομική ή πολιτική σημασία και δευτερευόντως πολιτισμική. Δεν απαντάται στην αρχαιότητα ούτε στις κοινωνίες της προαστικής περιόδου (οικουμενικές αυτοκρατορίες και μεσαιωνικές πόλεις). Αποτελεί ωστόσο στοιχείο κάθε σύγχρονου κράτους, ανεξάρτητα από τη μορφή του πολιτεύματος που παίρνει, που μπορεί να είναι μοναρχία, δημοκρατία ή δικτατορία». Βλ., Μανιτάκης Αντ., *Συνταγματική Οργάνωση*, ο.π., σ. 106. Ο συγγραφέας τοποθετεί τη δημιουργία των λαών στην εποχή μετά την αστική επανάσταση και τη δημιουργία των σύγχρονων κρατών όπως εμφανίστηκαν στη Δυτική Ευρώπη.

και έπειτα, η μορφή αυτή των εθνικών κρατών θα καταστεί η επικρατούσα και στόχος πολλών εθνοτικών ομάδων και μειονοτήτων.

Ο όρος «έθνος» είναι ιδιαίτερα πολύπλοκος και δεν είναι εύκολο να οριστεί. Ο Benedict Anderson στο έργο του για τα έθνη και τον εθνικισμό κάνει μια αναφορά σε κάποια σημαντικά έργα άλλων συγγραφέων οι οποίοι έχουν ασχοληθεί με το ζήτημα αυτό. Είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστική η φράση ενός βρετανού συγγραφέα που αναφέρει: «Έτσι οδηγούμαι στο συμπέρασμα ότι δεν μπορεί να επινοηθεί κανένας «επιστημονικός ορισμός» του έθνους' παρόλα' αυτά το φαινόμενο υπήρχε και υπάρχει».¹⁴ Ο ίδιος ο Anderson σε μια προσπάθειά του να ορίσει το έθνος, δίνει τον εξής ορισμό: «Είναι μια φαντασιακή πολιτική κοινότητα – και είναι φαντασιακή τόσο επειδή είναι εκ φύσεως περιορισμένη όσο και κυρίαρχη».¹⁵ Η εξήγηση του ορισμού του μας δίνει μια πλήρη εικόνα του πως αντιλαμβάνεται ο ίδιος το έθνος.¹⁶

«Το έθνος συλλαμβάνεται ως περιορισμένο επειδή ακόμη και το μεγαλύτερο εξ αυτών, περιλαμβάνοντας ίσως ένα δισεκατομμύριο ανθρώπους, έχει πεπερασμένα, ίσως ελαστικά, σύνορα, πέρα από τα οποία εκτείνονται άλλα έθνη. Κανένα έθνος δεν φαντάζεται τον εαυτό του να συνορεύει με την ανθρωπότητα. Και οι πιο μεσσιανικοί εθνικιστές δεν ονειρεύονται τη μέρα

¹⁴ Η μετάφραση του κειμένου ανήκει σε εμάς. Το πρωτότυπο κείμενο έχει ως εξής: «Thus I am driven to the conclusion that no "scientific definition" of the nation can be devised; yet the phenomenon has existed and exists». Anderson B., *Imagined Communities*, London, Verso, 2006, σ. 3.

¹⁵ Στο ίδιο, σ. 6.

¹⁶ Το απόσπασμα αυτό είναι ο τρόπος με τον οποίο ο συγγραφέας αντιλαμβάνεται το έθνος και συνιστά τον ορισμό που δίνει στην έννοια αυτή. «The nation is imagined as limited because even the largest of them, encompassing perhaps a billion living human beings, has finite, if elastic, boundaries, beyond which lie other nations. No nation imagines itself coterminous with mankind. The most messianic nationalists do not dream of a day when all the members of the human race will join their nation in the way that it was possible, in certain epochs, for, say, Christians to dream of a wholly Christian planet. It is imagined as sovereign because the concept was born in an age in which Enlightenment and Revolution were destroying the legitimacy of the divinely-ordained, hierarchical dynastic realm. Coming to maturity at a stage of human history when even the most devout adherents of any universal religion were inescapably confronted with the living pluralism of such religions, and the allomorphism between each faith's ontological claims and territorial stretch, nations dream of being free, and, if under God, directly so. The gage and emblem of this freedom is the sovereign state. Finally, it is imagined as a community, because, regardless of the actual inequality and exploitation that may prevail in each, the nation is always conceived as a deep, horizontal comradeship. Ultimately it is this fraternity that makes it possible, over the past two centuries, for so many millions of people, not so much to kill, as willingly to die for such limited imaginings». Το ίδιο, σ. 7.

όπου τα όλα τα μέλη του ανθρώπινου είδους θα ενωθούν με το δικό τους έθνος αν αυτό ήταν δυνατό, σε συγκεκριμένες εποχές, για παράδειγμα, οι Χριστιανοί να ονειρεύονται έναν εξ' ολοκλήρου Χριστιανικό πλανήτη.

Συλλαμβάνεται ως κυρίαρχο διότι η έννοια γεννήθηκε σε μια εποχή κατά την οποία ο Διαφωτισμός και η Επανάσταση διέλυαν τη νομιμότητα του θεϊκά-ορισμένου, ιεραρχικού δυναστικού πλαισίου. Ωριμάζοντας στο στάδιο της ανθρώπινης ιστορίας όταν ακόμη και οι πιο ευσεβείς υποστηρικτές οποιασδήποτε παγκόσμιας θρησκείας ήρθαν αναπόφευκτα αντιμέτωποι με τον πλουραλισμό τέτοιων θρησκειών, και τη διάσταση μεταξύ των οντολογικών αξιώσεων κάθε πίστης και της εδαφικής έκτασης, τα έθνη ονειρεύονται ότι είναι ελεύθερα, και, με τη βοήθεια του Θεού, γίνονταν άμεσα. Το μέτρο και το σύμβολο αυτής της ελευθερίας είναι το κυρίαρχο κράτος.

Τέλος, συλλαμβάνεται ως κοινότητα, επειδή ανεξαρτήτως της πραγματικής ανισότητας και εκμετάλλευσης που μπορεί να επικρατούσαν σε κάθε μια, το έθνος συλλαμβάνεται πάντοτε ως μια βαθιά, οριζόντια συντροφικότητα. Τελικά είναι αυτή η αδελφοσύνη που καθιστά δυνατό, τους δύο τελευταίους αιώνες, για τόσα εκατομμύρια ανθρώπους, όχι τόσο το να σκοτώσουν, όσο το να πεθάνουν πρόθυμα για τόσο περιορισμένες φαντασιώσεις.¹⁷

Παρατηρούμε με τις διαπιστώσεις αυτές ότι ο όρος έθνος εμπεριέχει διάφορες έννοιες πολιτικές, οικονομικές, κοινωνικές, πολιτισμικές, αλλά και ψυχολογικές και συναισθηματικές. Για το λόγο αυτό και οι διάφοροι μελετητές του ζητήματος αυτού, βρίσκουν ιδιαίτερα δύσκολο το να καταλήξουν σε έναν απόλυτο και σαφή ορισμό του έθνους. Τις περισσότερες φορές οι ορισμοί που δίνονται αποτυπώνουν τη θεωρητική σκοπιά από την οποία εξετάζεται.

Η πολιτική έννοια του όρου έθνος, για παράδειγμα, αποτυπώνεται και στη φράση του J.J. Rousseau ότι «ένα έθνος κινητοποιείται από ιδέες περί δημοκρατίας και πολιτικής ελευθερίας». Οι περισσότεροι θεωρητικοί με βάση την πολιτική έννοια του έθνους, το ορίζουν ως ένα σύνολο ανθρώπων που

¹⁷ Στο ίδιο, σ. 7. Η μετάφραση του συγκεκριμένου αποσπάσματος έχει πραγματοποιηθεί από εμάς, το πρωτότυπο απόσπασμα στην αγγλική γλώσσα περιλαμβάνεται στην υποσημ. 16.

αντιλαμβάνονται τους εαυτούς τους ως φυσική πολιτική κοινότητα. Αν και αυτό εκφράζεται κλασσικά με τη μορφή της επιθυμίας κατοχύρωσης ή διατήρησης ενός κράτους, μπορεί επίσης να πάρει τη μορφή της πολιτικής συνείδησης. Αν, ακολουθήσουμε το Meinecke θα συμφωνήσουμε ότι ορισμένα έθνη έχουν αναμφίβολα πολιτικό χαρακτήρα. Πολιτικό έθνος είναι αυτό στο οποίο η ιδιότητα του πολίτη έχει μεγαλύτερη πολιτική σημασία από την εθνοτική ταυτότητα. Θεμελιώνονται σε μια εθελοντική αποδοχή κοινών αρχών ή κανόνων και στόχων και όχι σε μια ήδη υπάρχουσα πολιτισμική ταυτότητα. Στην παραδοχή αυτή βρίσκουμε τα ίχνη της θέσης του Rousseau περί κοινωνικού συμβολαίου, ότι η γενική ευημερία στη βάση του γενικού συμφέροντος και η ατομική ελευθερία του καθενός υπηρετούνται καλύτερα μέσα στα πλαίσια ενός κράτους (ως σύστημα οργάνωσης της εξουσίας), και μάλιστα ενός δημοκρατικού κράτους δικαίου.

Το εβραϊκό έθνος, ή σωστότερα η δημιουργία του εβραϊκού έθνους, αποτέλεσε και τον ανώτερο στόχο του Herzl όταν στα 1896, συνέγραψε το έργο του «Το εβραϊκό κράτος». Γνώριζε ασφαλώς ότι μια τέτοια παραδοχή, δηλαδή ότι οι διασκορπισμένοι εβραϊκοί πληθυσμοί και κοινότητες στα εδάφη της Ευρώπης, δεν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν έθνος. Κάθε άλλο. Γνώριζε πολύ καλά πως όσα κοινά χαρακτηριστικά και αν μοιράζονταν τους έλειπε το βασικότερο ο κοινός χώρος, καθορισμένος από συγκεκριμένα σύνορα τα οποία θα τους περιέκλειαν, διαχωρίζοντάς τους από τις υπόλοιπες εθνοτικές ομάδες ή διαφορετικά έθνη.

Ο όρος κράτος είναι μια έννοια η οποία παρουσιάστηκε με την εμφάνιση του Διαφωτισμού και έπρεπε να δημιουργηθεί για να περιγράψει την γραφειοκρατική οργάνωση της κοινωνίας και τη θεσπισμένη βία των εξουσιαστικών δυνάμεων μετά τον φεουδαρχικό τρόπο οργάνωσης της οικονομίας, ενώ χαρακτήριζε τη συγκέντρωση αυτή της εξουσίας στα χέρια ενός από τη διάσπαρτη εξουσία που πριν βρισκόταν στα χέρια των φεουδαρχών. Για τον Βέμπερ εξάλλου το κράτος ορίζεται μέσω του μονοπωλίου του στα μέσα της «νόμιμης βίας». Έχουν δοθεί διάφοροι ορισμοί για το κράτος κι αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι το κράτος έχει εξεταστεί και μελετηθεί με τρεις κατά βάση τρόπους: από μια φιλοσοφική (ιδεαλιστική θα μπορούσαμε να πούμε), από μια λειτουργιστική και από μια οργανωτική σκοπιά.

Μια ιδεαλιστική άποψη για το κράτος βρίσκουμε και στην πολιτική σκέψη του Έγγελου ο οποίος ορίζει το κράτος ως,

«Το κράτος είναι η πραγματικότητα της ηθικής Ιδέας – [είναι] το ηθικό πνεύμα ως η καταφανής, σαφής ως προς τον εαυτό της και ουσιώδης βούληση, η οποία στοχάζεται και γνωρίζει τον εαυτό της και διεκπεραιώνει αυτό που γνωρίζει και στο βαθμό που το γνωρίζει. Η ύπαρξη του κράτους βρίσκεται στο ήθος και η διαμεσολαβημένη του ύπαρξη βρίσκεται στην αυτοσυνείδηση του μεμονωμένου ατόμου, στη γνώση και στη δραστηριότητά του, όπως [και] η αυτοσυνείδηση, μέσω του φρονήματός της εντός του κράτους βρίσκει στο κράτος, ως ουσία, σκοπό και προϊόν της δραστηριότητά της, την ουσιαστική της ελευθερία».¹⁸

Αυτό που επιθυμεί να τονίσει με το απόσπασμα αυτό ο Έγγelos είναι ότι το κράτος αποτελεί την πραγμάτωση της απόλυτα συνειδητής βούλησης των ανθρώπων για ελευθερία και ότι αυτή η ουσιαστική ελευθερία μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο μέσα από την ύπαρξη του κράτους.

Οι διάφορες λειτουργιστικές προσεγγίσεις του κράτους εστιάζουν στο ρόλο και στο σκοπό των κρατικών θεσμών. Ως βασική λειτουργία του κράτους λαμβάνεται η διατήρηση της κοινωνικής τάξης, ενώ το ίδιο το κράτος ορίζεται ως το σύνολο των θεσμών που συντηρούν την τάξη και εξασφαλίζουν την κοινωνική σταθερότητα. Στις οργανωτικές προσεγγίσεις ο όρος κράτος γίνεται συνώνυμος με την κρατική εξουσία που ασκείται από μια κυβέρνηση ή όποια άλλη μορφή εξουσίας και έρχεται σε αντιδιαστολή με το λαό ή αυτό που ονομάζουμε κοινωνία πολιτών.

Ο Αντ. Μανιτάκης, αναφερόμενος σε μια άλλη διάσταση του κράτους, σημειώνει.

«Το κράτος, και κάθε σύγχρονο κράτος, ιδρύεται, συγκροτείται, οργανώνεται και αναγνωρίζεται ως τέτοιο με τη μεσολάβηση μιας πρωταρχικής και καταστατικής πράξης που καλείται Σύνταγμα. Με το Σύνταγμα, και χάρη σε

¹⁸ Το τμήμα του έργου που αναφέρεται στον Hegel αφορά αποσπάσματα από «Βασικές Γραμμές της Φιλοσοφίας του Δικαίου ή Φυσικό Δίκαιο και Πολιτική Επιστήμη σε μορφή σχεδίου» που εκδόθηκε το 1820. Νεότερη έκδοση, βλ. άρθρο 257 [Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα], *Θεωρίες της Πολιτικής και του Κράτους* Hobbes, Locke, Rousseau, Kant, Hegel, Αθήνα, Σαββάλας, 2005, σ. 275.

αυτό, κατασκευάζεται ένα κράτος, αποκτά οργανωτική δομή, πολιτική ταυτότητα και κανονιστική φυσιογνωμία...Δεν νοείται σήμερα κράτος που να μην έχει Σύνταγμα, που να μη βασίζει την ύπαρξή του σε ένα κανονιστικό σχέδιασμα της εξουσίας του που να αναπαριστά και να επιβάλλει ταυτόχρονα ένα συγκεκριμένο τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας της».¹⁹

Ιδιαίτερη λοιπόν σημασία δίνεται στο ζήτημα του Δικαίου, με βάση το οποίο το κράτος αποκτά νομική υπόσταση και μετατρέπεται στο υποκείμενο αυτό που θα προστατεύει τα δικαιώματων των πολιτών και θα ορίζει τις υποχρεώσεις του απέναντί τους. Το ζήτημα του Δικαίου και της Ηθικής του είχαν εξάρει με το έργο τους όλοι οι σύγχρονοι φιλόσοφοι μεταξύ τους και ο Καντ αλλά και ο Έγκελς.

Η επιθυμία του Herzl και άλλων Εβραίων ήταν η δημιουργία ενός κράτους, του κράτους του Ισραήλ και μάλιστα στα εδάφη της Παλαιστίνης όπου ήταν ο φυσικός τους χώρος, όπως ισχυρίζονται, για αρκετούς αιώνες προ Χριστού και μέχρι περίπου το 70μ.Χ- 80μ.Χ απ' όπου εκδιώχθηκαν βίαια από τους Ρωμαίους. Μορφή του κράτους αυτού το έθνος- κράτος. Οι πληθυσμοί που κατοικούσαν εκεί – παρόλο που ο Herzl δεν αποδεχόταν απολυτά την ύπαρξή τους - θα έπρεπε να αποχωρήσουν ώστε να επιτευχθεί ο στόχος της ίδρυσης του κράτους του Ισραήλ. Για μια ακόμη φορά θα τονίσουμε την ιστορική περίοδο που ο Herzl εκφράζει αυτή του την επιθυμία. Βρισκόμαστε λίγο πριν το γύρισμα του αιώνα όπου νέα εθνικά κράτη δημιουργούνται συνεχώς γύρω του. Η πρότασή του λοιπόν για την δημιουργία του κράτους του Ισραήλ μπορεί να θεωρηθεί κατανοητή.

Από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα, στο πλαίσιο του αστικού μετασχηματισμού των ευρωπαϊκών ιδίως κοινωνιών, συγκροτήθηκαν τα σύγχρονα εθνικά κράτη βάσει της αρχής των εθνοτήτων: κάθε κράτος και έθνος, κάθε έθνος και κράτος. Αναγκαία και ικανή συνθήκη για την συγκρότησή του είναι η διοικητική, στρατιωτική και πολιτική ομογενοποίηση του πληθυσμού. Εν συνεχεία, σε διαδικασίες ολοκλήρωσής του η πολιτική εξουσία εισχωρεί σε όλα τα επίπεδα της δημοσίας ζωής, όπου η εσωτερική ειρήνη, η γραφειοκρατική οργάνωση και η ομογενοποίηση του πληθυσμού κυρίως μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος

¹⁹ Βλ. Μανιτάκης Αντ., *Συνταγματική Οργάνωση*, ο.π., σ. 91.

υλοποιούνται από το έθνος- κράτος. Η εσωτερική ειρήνευση επιτυγχάνεται με τη συγκέντρωση στρατιωτικών μέσων και τη δημιουργία εθνικού στρατού και την καθολική ομογενοποιημένη αστυνόμευση του χώρου, όμως, το σημαντικότερο, μέσω της κωδικοποίησης και της τυποποίησης του Δικαίου. Η γραφειοκρατία οργανώνεται με την οργάνωση της διοίκησης και διεισδύει έτσι σ' όλα τα επίπεδα της δημόσιας ζωής, με σημαντικότερο όργανο το φορολογικό σύστημα και τον φοροεισπρακτικό μηχανισμό.

Το έθνος -κράτος είναι μια μορφή οργάνωσης και ένα πολιτικό ιδεώδες. Στην πρώτη περίπτωση πρόκειται για μια αυτόνομη πολιτική κοινότητα που συγχέεται από τους αλληλοκαλυπτομενους δεσμούς της ιδιότητας του πολίτη και της εθνικότητας. Στη δεύτερη περίπτωση το έθνος- κράτος είναι μια αρχή η ένας ιδεότυπος, όπως συναντάται στο όραμα του Mazzini: « κάθε έθνος και κράτος, ένα κράτος για ολόκληρο το έθνος».

Η μαζική μετακίνηση πληθυσμών προς την Παλαιστίνη με στόχο τη δημιουργία ενός αυτόνομου εβραϊκού κράτους δεν αποτελεί κάποιο τυχαίο γεγονός. Αντιθέτως έχει τις ρίζες του στο λεγόμενο σιωνιστικό κίνημα, το ιδεολογικό υπόβαθρο του εγχειρήματος αυτού. Οι απαρχές του Σιωνισμού τοποθετούνται στα 1880 στην τσαρική Ρωσία. Οργανώνεται, λοιπόν μετά την δολοφονία του τσάρου Αλέξανδρου Β' και τα πογκρόμ που τη διαδέχθηκαν, η πρώτη σιωνιστική ομάδα, η «Hibat Sion» (Αγάπη για την Σιών) από κάποιους νέους Εβραίους διανοούμενους που συνέλαβαν την ιδέα να οργανώσουν μια μαζική μετανάστευση προς την Παλαιστίνη, με την προοπτική να αλλάξουν την εθνική και κοινωνική θέση των Εβραίων μέσω ενός παραγωγικού εποικισμού.

Ηγέτης της ομάδας αυτής ήταν ο Leo Pinsker²⁰ που αν και οι ιδέες του γεννήθηκαν από μη θρησκευτικούς εθνικούς παράγοντες, συνδέθηκαν με ένα μη

²⁰ Ο Leo Pinsker (1821 – 1891), (το πραγματικό του όνομα ήταν Lev, συχνά αναφέρεται και ως Yehudah Leib ή Leon), γεννήθηκε στο Tomaszow της Πολωνίας και σπούδασε Ιατρική στο Πανεπιστήμιο της Μόσχας. Εγκαταστάθηκε στην Οδέσσα το 1849, και έγινε ηγετικό στέλεχος της οργάνωσης *Society for the Promotion of Culture among the Jews* (Κοινωνία για την Προώθηση του Πολιτισμού στους Εβραίους) της οποίας κύριος στόχος ήταν να βοηθήσει τους Εβραίους να ενταχθούν στη ρωσική κοινωνία. Το 1882, εξέδωσε στη Βιέννη, στη γερμανική γλώσσα, το έργο που τον έκανε γνωστό με τίτλο *Autoemancipation: A Call to His Brethren from a Russian Jew*. στο έργο αυτό αναγνώριζε τον αντισημιτισμό ως «αθεράπευτη ασθένεια», δεν πίστευε ότι υπήρχε η οποιαδήποτε πιθανότητα επιτυχίας της αφομοίωσης των Εβραίων από τις κοινωνίες όπου ζούσαν, και καλούσε τους Εβραίους να συνειδητοποιήσουν αυτήν την πραγματικότητα και να

λογικό στοιχείο την επιστροφή στη βιβλική πατρίδα. Για να είμαστε ακριβείς ο Pinsker, δεν επέμεινε στη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους στην περιοχή της Παλαιστίνης, προτίμησε τη Νότια Αμερική και ιδίως την Αργεντινή, γι' αυτό και περισσότερο χαρακτηρίζεται ως εθνικιστής και όχι ως Σιωνιστής.

Στα 1896 ο Theodor Herzl ενσωματώνει την σιωνιστική αυτή ομάδα στην Παγκόσμια Σιωνιστική Οργάνωση που είχε μόλις ιδρυθεί. Οι ιδέες του Herzl σχετικά με τη λύση του εβραϊκού ζητήματος ήταν οργανωμένες στη βάση μιας πολιτικής λύσης από τους ηγέτες και τους υπουργούς των διαφόρων κρατών οι οποίοι θα βοηθούσαν στην πραγματοποίηση των στόχων του. Ο σιωνισμός θεωρεί τον εαυτό του σαν το εθνικό κίνημα του εβραϊκού λαού το εθνικιστικό δηλαδή ιδεολογικό του υπόβαθρο. Η σιωνιστική ιδεολογία και πρακτική είχαν σαν στόχο τη δημιουργία μιας ομογενούς εθνικής ενότητας στα εδάφη της Παλαιστίνης και εντάσσονται στην προοπτική της συγκέντρωσης όλων των Εβραίων του κόσμου στην Παλαιστίνη και της δημιουργίας ενός εβραϊκού κράτους.

Όπως αναφέραμε ο Σιωνισμός είναι το εθνικό κίνημα του εβραϊκού λαού. Αποτελεί δηλαδή έναν εθνικισμό ή ένα εθνικιστικό κίνημα. Ο όρος εθνικισμός είναι εξόχως σημαντικός στη μελέτη μας αυτή, καθώς αποτελεί, όπως είναι κοινά πλέον αποδεκτό, τη βάση της δημιουργίας των εθνών.

Ο εθνικισμός απασχόλησε τους κοινωνικούς επιστήμονες με ιδιαίτερη καθυστέρηση. Η παραγωγική μελέτη του φαινομένου αλλά και τα σημαντικότερα έργα με αντικείμενο το φαινόμενο του εθνικισμού τοποθετούνται από τη δεκαετία του '60 και έπειτα. Σημαντικό ρόλο στη μελέτη του εθνικισμού την περίοδο αυτή έπαιξε η παρουσία και ανάδειξη φαινομένων στις κοινωνίες όπως η πολυπολιτισμικότητα, η ένταση της μετανάστευσης, οι αποσχιστικές τάσεις των διαφόρων εθνοτικών ομάδων που παρατηρούνται μέσα στα σύνορα των κρατών, στο σύνολο τους φαινόμενα που δημιουργούσαν έντονα κοινωνικά προβλήματα

οργανωθούν ως μια ξεχωριστή ολότητα. Έτσι εισήγαγε και την πρότασή του για δημιουργία μιας ξεχωριστής χώρας που θα αποτελούσε την «πατρίδα» των Εβραίων. Ολόκληρο το άρθρο για τον Leo Pinsker, διατίθεται στην ιστοσελίδα: [http:// www. Yivo-encyclopedia. org / article.aspx / Pinsker_Simhah_and_Levy](http://www.Yivo-encyclopedia.org/article.aspx/Pinsker_Simhah_and_Levy), (επίσκεψη 10/6/2016).

και δυσλειτουργίες στο εσωτερικό των κρατών ευρύτερα αλλά και των τοπικών κοινωνιών των κρατών αυτών ειδικότερα.

Και ενώ το φαινόμενο του εθνικισμού απασχόλησε τους κοινωνιολόγους με ιδιαίτερη καθυστέρηση, δε συνέβη το ίδιο με τους ιστορικούς. Οι ιστορικοί ήταν οι πρώτοι επιστήμονες οι οποίοι ασχολήθηκαν με τον εθνικισμό, και επηρεάστηκαν από τα δύο μεγάλα φιλοσοφικά (και όχι μόνο) ρεύματα της περιόδου ενασχόλησής τους, δηλαδή από τον 18^ο ως τον 19^ο αιώνα. Τα δύο αυτά ρεύματα ήταν ο Ρομαντισμός, η γερμανική ρομαντική σκέψη, και ο Διαφωτισμός, δύο ρεύματα²¹ αντίθετα μεταξύ τους. Όπως γνωρίζουμε ο γερμανικός ρομαντισμός ως ρεύμα στις τέχνες και στη φιλοσοφία δημιουργήθηκε στη βάση της αντίδρασης στο πνεύμα του Διαφωτισμού και εκφράστηκε ως αντίθεση στον Ορθό Λόγο. Οι ρομαντικοί αντιπαράθεσαν την πίστη τους στο συναίσθημα, υπογράμμισαν την κληρονομικότητα στις νοοτροπίες και οφείλουν φόρο τιμής στο παρελθόν. Αυτή η πίστη τους στο παρελθόν και του ρόλου του στις εξελίξεις του παρόντος και του μέλλοντος, αποτελεί το συνδετικό τους κρίκο με τον εθνικισμό. Όσον αφορά τη σχέση της μελέτης του εθνικισμού με το Διαφωτισμό και τις ιδέες του, τη συναντάμε σε θεωρητικούς όπως ο Bernstein ο οποίος τον συνδέει με τις αρχές της Γαλλικής Επανάστασης «της οποίας κινητήρια ιδέα στην εξωτερική πολιτική είναι η «αυτοδιάθεση των λαών»».

Στην ίδια λογική στην οποία κινήθηκε η μελέτη των εθνών από την επιστημονική κοινότητα, κινήθηκε και η μελέτη του εθνικισμού. Τις ίδιες δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι θεωρητικοί στο να ορίσουν το έθνος, αντιμετώπισαν και στην προσπάθειά τους να ορίσουν τον εθνικισμό. Μπορούμε όμως να αναφέρουμε κάποιους από τους ορισμούς οι οποίοι δόθηκαν στο φαινόμενο και να κατανοήσουμε πως κινήθηκε η συλλογιστική της μελέτης του. Ο Έρνεστ Γκέλνερ ορίζει τον εθνικισμό ως εξής.

²¹ Αυτό το ρεύμα που επίσης θεωρείται ότι επηρέασε τη μελέτη του φαινομένου του εθνικισμού είναι και ο ιστορικισμός που εκφράστηκε κατά κύριο λόγο από τον Γιόχαν Γκουτφριντ Χέρντερ, ο οποίος μέσα από μεγάλη έρευνα συγκέντρωσε σημαντικά στοιχεία παραδόσεων και εθίμων, τα οποία θεωρούσε ότι αποτελούσαν παραδείγματα εθνικής συγκρότησης και συνείδησης του έθνους. Αυτές οι απόψεις του Χέρντερ, αλλά και άλλων μελετητών θεωρούνται ότι αποτελούν τη βάση στην οποία συγκροτήθηκε το γερμανικό έθνος.

«Ο εθνικισμός είναι πρώτα μια πολιτική αρχή, η οποία υποστηρίζει την εναρμόνιση της πολιτικής και της εθνικής οντότητας»²² ή «Με λίγα λόγια ο εθνικισμός είναι μια θεωρία πολιτικής νομιμότητας, η οποία απαιτεί τα εθνικά όρια να μη διαφέρουν από τα πολιτικά και, το κυριότερο, τα οποία εθνικά όρια στο εσωτερικό ενός δεδομένου κράτους – ενδεχόμενο που αποκλείεται ήδη τυπικά από την ίδια την αρχή στη γενική της διατύπωση – να μη χωρίζουν τους κρατούντες από τους υπόλοιπους».²³

Ο Ben. Anderson δίνει τον εξής ορισμό.

«...ένας εκκοσμικευμένος μετασχηματισμός του μοιραίου σε συνέχεια, του τυχαίου σε σημασία. [...] Ο εθνικισμός έχει τη μαγική ικανότητα να μεταμορφώνει το τυχαίο σε πεπρωμένο»²⁴.

Ο Smith ορίζει τον εθνικισμό ως,

«ένα ιδεολογικό κίνημα για την επίτευξη και τη διατήρηση της αυτονομίας, της ταυτότητας και της ενότητας ενός πληθυσμού, ο οποίος, όπως εκτιμούν κάποια από τα μέλη του, συγκροτεί ένα πραγματικό ή δυνητικό έθνος».²⁵

Όπως, ήδη σημειώσαμε οι μελέτες του εθνικισμού ήταν πολυπληθής και οδήγησε τους επιστήμονες σε έντονες διαφωνίες και αντιπαραθέσεις. Όμως, θα θέλαμε να τονίσουμε ένα γεγονός το οποίο μπορούμε να το θεωρήσουμε σχεδόν αδιαμφισβήτητο. Ο εθνικισμός, οποία μορφή και αν πηρέ, σε οποίο σημείο του πλανήτη και αν εμφανίστηκε, σε οποία αποτελέσματα και αν οδήγησε, είτε θεωρήθηκε δίκαιος ή απελευθερωτικός ή αντιαποικιακός είτε ακόμα φασιστικός

²² Βλ. Γκέλνερ Ε., *Έθνη και Εθνικισμός*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 1992, σ. 13.

²³ Στο ίδιο, σ. 14.

²⁴ Anderson B., *Φαντασιακές Κοινότητες*, ο.π., σσ. 11-12.

²⁵ Βλ. Ozkirimli U., *Θεωρίες του Εθνικισμού, Μια κριτική Προσέγγιση*, Αθήνα, Σιδέρης, 2013, σ. 227. Όπως σημειώνει ο Smith στον ορισμό του, οι «όροι-κλειδιά που περιέχει αυτός ο ορισμός είναι «αυτονομία», «ενότητα» και «ταυτότητα». Η αυτονομία αναφέρεται στην ιδέα της αυτοδιάθεσης και στη συλλογική προσπάθεια να πραγματοποιηθεί η αληθινή «αυθεντική», εθνική βούληση. Η ενότητα δηλώνει την ενοποίηση της εθνικής επικράτειας και τη συγκέντρωση όλων των μελών ενός έθνους μέσα σε αυτήν την «πατρίδα». Σημαίνει επίσης την αδελφικότητα όλων των μελών ενός έθνους. Τέλος, η ταυτότητα σημαίνει «ομοιότητα», δηλαδή ότι τα μέλη μιας συγκεκριμένης ομάδας μοιάζουν μεταξύ τους ως προς τα σημεία που διαφέρουν από τα μη μέλη. Ταυτόχρονα όμως σημαίνει και την επανανακάλυψη ενός «συλλογικού εαυτού» (ή του «εθνικού πνεύματος»).

ή ναζιστικός είχε σε όλες αυτές τις διαφορετικές περιπτώσεις ένα κοινό στοιχείο: τον εθνικιστικό λόγο. Προσωπικά, θα προσθετά στον εθνικιστικό λόγο και τις εθνικιστικές πρακτικές και πολιτικές που βεβαίως όμως βασίζονταν σ' αυτόν τον εθνικιστικό λόγο.

Πλέον γνωρίζουμε ότι ο εθνικισμός συνδέεται άρρηκτα με το έθνος-κράτος. Το έθνος-κράτος είναι η μορφή οργάνωσης της κοινωνίας που προτάθηκε για το ξεπέρασμα του φεουδαρχικού τρόπου οργάνωσης και στην ουσία εδραιώνεται με το λόγο του Διαφωτισμού και τη Γαλλική Επανάσταση. Τα έθνη (ethnie) έπρεπε να οργανωθούν ως κράτη με συγκεκριμένη οργάνωση και λειτουργία και καθορισμένα σύνορα ώστε να αναπτυχθούν. Αυτή τη διαδικασία ήρθε να εξυπηρετήσει ο εθνικισμός μέσω του «λογού» του. Ένωσε τους λαούς σε έθνη και μετά σε πολίτες ενός κράτους τονίζοντας τα κοινά χαρακτηριστικά τους, τους εμφύτευσε την έννοια της κοινής μοίρας και των κοινών συμφερόντων τους μέσω του τονισμού της διαφοράς τους, της εδραίωσης της ύπαρξης τους έναντι του Αλλού. Δεν θα μπορούσε να υπάρξει το έθνος με άλλο τρόπο, χωρίς δηλαδή να έχει απέναντι του έναν εχθρικό Άλλο, έναν αντίπαλο που έπρεπε να εξουδετερώσει για να εξασφαλίσει την δική του ύπαρξη.



Στρατόπεδο συγκέντρωσης για τους Εβραίους μετανάστες που έφθαναν στην Παλαιστίνη, Τελ Αβίβ, δεκαετία 1920. Πηγή: [http:// www.alamy.com / stock -photo / jewish - immigrants - palestine.html](http://www.alamy.com/stock-photo/jewish-immigrants-palestine.html), (επίσκεψη 15/10/2016).

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΤΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΤΙΚΑ ΡΕΥΜΑΤΑ ΠΡΟΣ ΤΟ ΙΣΡΑΗΛ

Στο πρώτο μέρος της εργασίας μας, το οποίο διαρθρώνεται σε τέσσερα κεφάλαια, θα εξετάσουμε το μεταναστευτικό φαινόμενο προς την ευρύτερη περιοχή της Παλαιστίνης, φαινόμενο το οποίο οδήγησε στη δημιουργία του κράτους του Ισραήλ, αλλά και το ιδεολογικό υπόβαθρο της πυροδότησης του μεταναστευτικού φαινομένου και τις θεωρητικές προσεγγίσεις της μετανάστευσης και πως αυτές μπορούν να εξηγήσουν το φαινόμενο στο Ισραήλ.

Η μετανάστευση προς τα Παλαιστινιακά εδάφη και η δημιουργία σε αυτά εβραϊκών κοινοτήτων δεν αποτέλεσε ένα γεγονός που εμφανίστηκε ως μια φυσική πορεία προς αναζήτηση και εξασφάλιση καλύτερης εργασίας από τους μετανάστες ή ως μια πορεία προς έναν πλούσιο και ανεπτυγμένο οικονομικά τόπο που θα τους πρόσφερε μεγαλύτερες δυνατότητες προσωπικής και κοινωνικής ανέλιξης. Η μετανάστευση προς τη γεωγραφική αυτή περιοχή, αποτέλεσε μια θεωρητική σύλληψη και μια οργανωμένη προσπάθεια από τους διανοούμενους Εβραίους της Δυτικής Ευρώπης που στόχος τους ήταν η δημιουργία ενός ανεξάρτητου εθνικού κράτους για τον «περιπλανώμενο λαό», ο οποίος διωκόταν και καταπιεζόταν επί αιώνες, λόγω της έλλειψης εθνικής τους υπόστασης.

Εξετάζουμε στο πρώτο κεφάλαιο την εμφάνιση και εξέλιξη του κινήματος των Εβραίων διανοούμενων, γνωστού ως Σιωνιστικού, και τις βασικές αρχές και την οργάνωση του σχεδίου για τη δημιουργία του κράτους των Εβραίων της Διασποράς. Στο δεύτερο κεφάλαιο θα εξετάσουμε το μεταναστευτικό φαινόμενο όπως εξελίχθηκε, τόσο πριν την ίδρυση του ισραηλινού κράτους όσο και μετά την ίδρυσή του. Στο τρίτο κεφάλαιο θα αναφερθούμε στις θεωρητικές προσεγγίσεις μελέτης του μεταναστευτικού φαινομένου και θα προσπαθήσουμε να διακρίνουμε ποιες από αυτές μπορούν να εξηγήσουν και να περιγράψουν το μεταναστευτικό φαινόμενο στο ισραηλινό κράτος, όπως συνέβη και αντιμετώπιστηκε από τους θεσμούς του κράτους. Στο τέταρτο κεφάλαιο θα δούμε πως οργανώθηκε και ισχυροποιήθηκε το κράτος του Ισραήλ μέσα από τις προσπάθειες των επίσημων οργάνων του για τη δημιουργία κοινής εθνικής συνείδησης στους μεταναστευτικούς πληθυσμούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

Ιδεολογία και Εθνικισμός

Ο Σιωνισμός αποτέλεσε το ιδεολογικό υπόβαθρο καθώς και το μηχανισμό που οργανώθηκε με σκοπό την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ. Πράγματι, υπήρχε αυτός ο δυισμός στο σιωνιστικό κίνημα. Από τη μια αποτέλεσε την εθνικιστική ιδεολογία και τον εθνικιστικό «λόγο» που θα ένωνε τους διάσπαρτους εβραϊκούς πληθυσμούς της Ευρωπαϊκής κυρίως Ηπείρου αλλά όχι αποκλειστικά, σε ένα λαό, σε ένα έθνος και από την άλλη πλευρά αποτέλεσε το μηχανισμό που εκφράστηκε μέσα από τα σιωνιστικά όργανα και τους οργανισμούς που ιδρύθηκαν με στόχο να φέρουν εις πέρας αυτό το δύσκολο εγχείρημα.

Μέσα από τη μελέτη μας ανακαλύπτουμε έναν ακόμη δυισμό στο Σιωνιστικό κίνημα, που αφορά τις ομάδες - στόχους, τους αποδέκτες των θέσεων του. Από τη μια έχουμε το σύνολο των εβραϊκών πληθυσμών και από την άλλη τις ηγεσίες, τις πολιτικές εξουσίες των κρατών που μέσω της κυριαρχίας τους στη διεθνή πολιτική σκηνή θα μπορούσαν να ικανοποιήσουν το σιωνιστικό αίτημα για τη δημιουργία ενός αυτονόμου εβραϊκού κράτους. Στο δεύτερο σκέλος της διττής αυτής σχέσης συναντούμε ίσως και την εντονότερη κριτική που δέχθηκε το σιωνιστικό κίνημα από την εμφάνιση του μέχρι τις μέρες μας. Διότι αποτέλεσε στρατηγική επιλογή των ηγετών του Σιωνισμού η συνεργασία με τις κυβερνήσεις των ιμπεριαλιστικών δυνάμεων και η εναπόθεση στις διαθέσεις τους του απώτερου στόχου του κινήματος, και όχι η συνεργασία και αφύπνιση των μελών των εβραϊκών κοινοτήτων ανά τον κόσμο προς εκπλήρωση του στόχου αυτού. Συγχρόνως αυτή η στρατηγική επιλογή ενέπνευσε το μίσος των λαών που γειτνιάζουν στο Ισραήλ, εναντίον του καθώς και την διαρκή εξάρτηση του κράτους από τις ξένες δυνάμεις που το δημιούργησαν.

Από αυτές τις διαπιστώσεις είναι εύκολο να κατανοήσουμε την πολυπλοκότητα του σιωνιστικού κινήματος, που οφείλεται τόσο στην διασπορά των στόχων του όσο και στην αποδοχή του. Μπορούμε εδώ να σημειώσουμε τις μεγαλύτερες δυσκολίες που δυνητικά θα αντιμετώπιζε το σιωνιστικό κίνημα και που τελικά ήταν και αυτές που αντιμετώπισε στην πράξη. Πρώτον, έπρεπε να πείσει τα μέλη των εβραϊκών πληθυσμών για την κοινή τους καταγωγή και την κοινή μοίρα που τους ενώνει και θα πρέπει να τους ενώνει και στο μέλλον σ'έναν κοινό τόπο. Δεύτερον, στην οργάνωση και επιτυχή κατάληξη της μεταφοράς των πληθυσμών αυτών στα εδάφη του νέου κράτους. Τρίτον στην αποδοχή και την συμφωνία των Τρίτων κρατών στην ιδέα της δημιουργίας του νέου κράτους, στην αρωγή τους στη μεταφορά των εβραϊκών πληθυσμών στα νέα εδάφη και την αναγνώριση και την ανακήρυξη από μέρους τους του ανεξάρτητου κράτους του Ισραήλ.

Το Σιωνιστικό κίνημα πρωτοεμφανίζεται γύρω στα 1890, από μέλη των εβραϊκών κοινοτήτων της Ανατολικής Ευρώπης. Πρόκειται για νέους ανθρώπους, με ανεπτυγμένο μορφωτικό επίπεδο που όμως βίωναν τον αποκλεισμό από τη δυνατότητα κοινωνικής ανέλιξης στα ανωτέρα στρώματά των κοινωνιών μέσα στις οποίες διαβίωναν. Ενώ έβλεπαν να εκτυλίσσονται μπροστά στα ματιά τους βίαια «πογκρόμ»²⁶ στις εβραϊκές κοινότητες από μέλη της ευρύτερης κοινωνίας κάθε φορά που τους στοχοποιούσαν ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσεων. Αυτή η περιρρέουσα ατμόσφαιρα οδήγησε τους νέους ανθρώπους να οραματιστούν έναν τόπο που θα φιλοξενούσε όλους τους Εβραίους οι οποίοι θα μπορούσαν πλέον να ζουν χωρίς διώξεις ή διωγμούς και που θα μπορούσαν να εκφράζουν τις θρησκευτικές λατρευτικές τους συνήθειες χωρίς να κρύβονται, αλλά και να τηρούν τα ήθη και τα έθιμα που τους είχαν μεταδώσει οι προηγούμενες γενιές χωρίς να ντρέπονται γι' αυτά.

²⁶ Η λέξη *πογκρόμ* προέρχεται από το ρήμα της Ρωσικής *громить* που σημαίνει «προκαλώ όλεθρο, συντρίβω». Ιστορικά, ο όρος δηλώνει τις βίαιες επιθέσεις των ντόπιων μη-εβραϊκών πληθυσμών κατά των Εβραίων στη Ρωσική Αυτοκρατορία και σε άλλες χώρες. Το πρώτο επεισόδιο που χαρακτηρίστηκε με την ονομασία «πογκρόμ» φέρεται να είναι οι αντισιμητικές εξεγέρσεις στην Οδησό το 1821. Το «πογκρόμ» καθιερώθηκε ως περιγραφικός όρος με τις εκτεταμένες αντισιμητικές εξεγέρσεις που σάρωσαν την Ουκρανία και τη νότια Ρωσία την περίοδο 1881-1884, μετά τη δολοφονία του τσάρου Αλεξάνδρου Β'. <https://www.ushmm.org/wlc/el/article.php?ModuleId=10005183>, (επίσκεψη 10/6/2016).

Η Hannah Arendt στο έργο της *The Jewish Writings*²⁷ εξηγεί κι εκείνη τους παράγοντες που θεωρεί ότι έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην εμφάνιση του Σιωνιστικού κινήματος. Αναφέρει ότι η ανάπτυξη του Σιωνιστικού κινήματος οφείλεται σε δύο βασικούς παράγοντες²⁸.

«Ο πρώτος από αυτούς τους παράγοντες δεν είχε κατ' ουσία να κάνει με την εβραϊκή ιστορία. Εμφανίστηκε στα 1880 όταν ξεπήδησε ο αντισημιτισμός ως πολιτική δύναμη ταυτοχρόνως στη Ρωσία, στη Γερμανία, στην Αυστρία και στη Γαλλία.[...] Επιπλέον, η εμφάνιση του πολιτικού αντισημιτισμού ακριβώς την ίδια χρονική στιγμή σε Κεντρική και Δυτική Ευρώπη και η υποστήριξη, αν όχι ηγεσία, που απολάμβανε από την ευρωπαϊκή διανόηση αντέκρουε πέραν πάσης αμφιβολίας τον παραδοσιακό φιλελεύθερο ισχυρισμό ότι το μίσος εναντίον των Εβραίων ήταν μόνο μια ανάμνηση από τον Μεσαίωνα».

«Ο δεύτερος παράγοντας υπεύθυνος για την εμφάνιση του Σιωνισμού ήταν τελείως εβραϊκής προέλευσης – ήταν η εμφάνιση μιας τάξης εντελώς πρωτόγνωρης στην εβραϊκή κοινωνία, οι διανοούμενοι, από τους οποίους προήλθε ο Herzl ως κύριος εκπρόσωπος και για τους οποίους αυτός ο ίδιος έθεσε τέλος στην τάξη των «μέσων διανοούμενων». [...] Αυτό που τους ξεχώριζε ήταν το γεγονός ότι δεν ζούσαν πλέον σε ένα πολιτιστικό κενό· είχαν πραγματικά «αφομοιωθεί»: δεν ήταν μόνο από-Ιουδοποιημένοι, ήταν επίσης Δυτικοποιημένοι...»,²⁹

²⁷ Το έργο της Hannah Arendt που αποτελεί συλλογή κειμένων από διάφορα άλλα έργα της καθώς και από επιστημονικά άρθρα, από διάφορες δημοσιεύσεις σε εφημερίδες και περιοδικά στη γερμανική γλώσσα δεν έχει κυκλοφορήσει στη χώρα μας και δεν έχει μεταφραστεί στην ελληνική γλώσσα. Οπότε δεν υπάρχει ελληνικός τίτλος. Θα μπορούσαμε να το μεταφράσουμε με τον τίτλο: «Κείμενα για το Εβραϊκό ζήτημα».

²⁸ Βλ. Arendt H., *The Jewish writings*, New York, Schocken, 2007.

²⁹ «The first of these factors had little to do, essentially, with Jewish history. It so happened that in the 1880s antisemitism sprang up as a political force simultaneously in Russia, Germany, Austria, and France. [...] Moreover, the emergence of political antisemitism at exactly the same moment in both Central and Western Europe and the support, if not leadership, given it by sizable sections of the European intelligentsia refuted beyond doubt the traditional liberal contention that Jew-hatred was only remnant of the so-called Dark Ages[...]. The second factor responsible for the rise of Zionism was entirely Jewish – it was the emergence of a class entirely new to Jewish society, the intellectuals, of whom Herzl became the main spokesman and whom he himself termed the class of “average (durchschnittliche) intellectuals.” [...] What distinguished them was that they were not only de- Judaized, they were also Westernized...».

Μέσα στο ευρύτερο κείμενο εντοπίζει την ιστορική περίοδο στην οποία εμφανίζεται ο Σιωνισμός, η οποία όπως σημειώνει χαρακτηρίζεται από διάφορους «-ισμούς», όπως ο σοσιαλισμός και ο εθνικισμός, ο μεν πρώτος στην Ανατολική Ευρώπη ο δε δεύτερος στη Δυτική, και είναι αυτοί οι δύο «-ισμοί» που θα συγκρουστούν στα πλαίσια της Παγκόσμιας Σιωνιστικής Οργάνωσης με νικητή τον εθνικισμό του Herzl.

Οι επισημάνσεις της Hannah Arendt τόσο για την ιστορία όσο και τους διανοούμενους ειδικότερα, μας παραπέμπουν στη νεότερη «γνωστική προσέγγιση» (cognitive approach) των R. Eyerman και A. Jamison³⁰ η οποία στηρίχθηκε στην έννοια της «γνωστικής πράξης» (cognitive praxis), με την οποία κατά βάση αναφέρονται στην πρακτική και θεωρητική εργασία την οποία ένα κίνημα οργανώνει προκειμένου να πραγματοποιήσει το στόχο του, το όραμά του. Βλέπουν το διακριτό χαρακτήρα ενός κινήματος στη γνωστική του πράξη, και μέσω αυτής της οπτικής εξετάζουν την εξέλιξη συγκεκριμένων κινήματων, τις ρίζες τους σε μια ιστορική συγκυρία και τις αλλαγές που επιφέρουν στην ευρύτερη κοινωνία. Έτσι τα κινήματα είναι, για τους εισηγητές, οι εν ενεργεία δημιουργοί νέων κοινωνικών σχηματισμών, και όχι μόνο οχήματα ή συμπτώματα κοινωνικής αλλαγής, αλλά οι παραγωγοί της. Συλλαμβάνουν τα κινήματα ως,

«κινήματα συλλογικής δημιουργικότητας, που προμηθεύουν τις κοινωνίες με ιδέες, ταυτότητες ακόμη και με ιδανικά... η προσέγγισή μας οπότε, εστιάζεται πάνω στη διαδικασία διάρθρωσης της ταυτότητας του κινήματος (γνωστική πράξη), στους φορείς που συμμετέχουν σε αυτήν τη διαδικασία (διανοούμενοι των κινήματων) και στα γενικότερα πλαίσια αυτής της άρθρωσης (πολιτικές κουλτούρες και θεσμοί)».³¹

Έννοια κλειδί στη θεωρητική τους προσέγγιση είναι οι «διανοούμενοι των κινήματων». Πιστεύουν ότι οι «διανοούμενοι των κινήματων» έχουν παίξει σημαντικό ρόλο στη σύγχρονη ιστορία, παρόλο που συμμετείχαν σε κινήματα που

³⁰ Ο Ron Eyerman είναι καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Γέιλ, με ειδίκευση στην κριτική θεωρία, την πολιτισμική κοινωνιολογία και τη θεωρία των κοινωνικών κινήματων. Μαζί με τον Jeffrey Alexander διευθύνουν το Κέντρο Πολιτισμικής Κοινωνιολογίας (Centre for Cultural Sociology (CCS)).

³¹ Βλ. Eyerman R., Jamison A., *Social Movements: A Cognitive Approach*, United Kingdom, Polity Press, 1991, σ. 4.

διέφεραν ουσιαστικά μεταξύ τους. Αυτή τη σύνθεση των κοινωνικών ρόλων και της γνώσης, την ονομάζουν «υβριδισμό». Θεωρούν ότι οι ατομικές δράσεις κάποιων διανοούμενων έχουν οδηγήσει – μέσω και της δράσης των κινημάτων που συμμετείχαν – στη δημιουργία νέων επιστημονικών αρχών και θεσμών καθώς και στο σχηματισμό νέων ταυτοτήτων και ρόλων μέσα σε μια κοινωνία. Για το ιστορικό πλαίσιο, στο οποίο αναφέρεται και η Hannah Arendt, σημειώνουν:³²

«Κανένα κοινωνικό κίνημα δεν αναδύεται μέχρι να υπάρξει μια διαθέσιμη πολιτική ευκαιρία, ένα πλαίσιο ενός κοινωνικού προβλήματος όπως επίσης και ένα πλαίσιο επικοινωνίας δίνοντας πρόσβαση στην προοπτική για άρθρωση του προβλήματος και διάδοσης της γνώσης».³³

Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να κάνουμε μια παρένθεση για να αναφέρουμε δυο πραγματικότητες. Η πρώτη αφορά τους πληθυσμούς των Εβραίων που ζούσαν στην Ανατολική Ευρώπη κυρίως την Τσαρική Ρωσία, τα βασίλεια της Πολωνίας, της Ρουμανίας κ.α. Οι πληθυσμοί αυτοί διαβίωναν σε εμφανώς διακριτές από τις υπόλοιπες κοινότητες, μιλούσαν τη γλώσσα «γίντις» και γενικότερα έδειχναν να επιθυμούν να διατηρούν την ιδιαιτερότητα που τους χαρακτήριζε σε σχέση με τον υπόλοιπο πληθυσμό σε ζητήματα που εκτεινόταν από τη θρησκεία που ακολουθούσαν μέχρι την απλή καθημερινότητά τους δηλαδή την ενδυμασία τους, το χτένισμά τους, τις συνήθειές τους. Η πλειονότητά τους ήταν χαμηλότερου εισοδηματικού επιπέδου σε σχέση για παράδειγμα με τους πληθυσμούς της Δυτικής Ευρώπης. Αυτό φυσικά δεν απέκλειε την ύπαρξη των ευκατάστατων Εβραίων της Ανατολικής Ευρώπης με ιδιαίτερως αυξημένη παρουσία και δύναμη στον τραπεζικό τομέα και το διακομιστικό εμπόριο. Ως βασικό τους

³² Στο ίδιο, σ. 56.

³³ Εκτός από το ιστορικό, μεγάλη σημασία δίνουν και στο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο. Μάλιστα από τη μελέτη τους σε κινήματα των ΗΠΑ, έχουν παρατηρήσει ότι αυτά έχουν αποχρώσεις από ένα είδος θρησκευτικού και ηθικού ζήλου που δεν συναντάται σχεδόν καθόλου στην Ευρώπη, όπου η ιστορική πάλη μεταξύ των ταξικών ανταγωνιστών έχει υπάρξει κεντρική τόσο σε παλιά όσο και σε νεότερα κινήματα. Η θεωρητική αυτή προσέγγιση εισάγει την ανάγκη να θεωρήσουμε τα κινήματα ως προϊόντα βαθιά ριζωμένων παραδόσεων και κυρίαρχων κοινωνικών αισθημάτων. Πολύ συχνά μάλιστα είναι αυτές οι πολιτιστικές αξίες και τα αισθήματα που δίνουν το χαρακτήρα και ορίζουν το περιεχόμενο των κινημάτων. Ασχολήθηκαν ιδιαίτερα με την πολιτισμική αξία και συνεισφορά των κινημάτων στο ευρύτερο πλαίσιο όπου αυτά εμφανίστηκαν.

χαρακτηριστικό θα σημειώναμε την ιδιαίτερη ανάπτυξη της εσωτερικής τους αλληλεγγύης και αλληλοϋποστήριξης, δηλαδή αυτού που σήμερα ονομάζουμε «δίκτυα», με οικογενειακή και συγγενική κυρίως βάση αλλά και με βάση την ειδοποιό τους διαφορά, την εβραϊκή καταγωγή.

Από την άλλη μεριά έχουμε τις χώρες μέσα στις οποίες οι πληθυσμοί αυτοί ζουν και αναπτύσσονται. Τα μοναρχικά καθεστώτα που κυριαρχούν έχουν θεσπίσει ιδιαίτερα αυστηρούς κανόνες όσον αφορά τους εβραϊκούς πληθυσμούς, οι περισσότεροι εκ των οποίων μάλιστα είναι και επισήμως νομοθετημένοι. Κανόνες που αφορούσαν κατά κύριο λόγο την απαγόρευση κατοχής γης, την απαγόρευση ή την θέσπιση αυστηρών κριτηρίων για την πρόσβαση στις ανώτερες βαθμίδες της εκπαίδευσης και τέλος την απαγόρευση κατοχής ανωτέρων θέσεων στην διοίκηση και στο στρατό. Αυτό είχε βέβαια ως συνέπεια την αδυναμία κοινωνικής και οικονομικής ανέλιξης των Εβραίων που κατόρθωναν να αποκτήσουν ένα ανώτερο εκπαιδευτικό επίπεδο. Επίσης οι Εβραίοι απαγορευόταν να συμμετέχουν σε εμπορικούς συλλόγους στα συμβούλια των συλλόγων αυτών ενώ υπήρχαν γι' αυτούς και άλλοι επαγγελματικοί περιορισμοί, που πολλές φορές τους οδηγούσαν από τα κέντρα των πόλεων (οικονομικά, εμπορικά κ.α.) προς τις επαρχίες. Στους επισήμως θεσμοθετημένους περιορισμούς κανονιστικού περιεχομένου προστίθενται και οι βίαιες πράξεις - ιδίως στην Ρωσία του Αλέξανδρου του Β' - των πογκρόμ τις οποίες πυροδοτούσε η πολιτική κατάσταση στο παλάτι (διαφθορά, φεϊβοριτισμός, πολυτέλεια κ.α.) και η συνεχής οικονομική εξαθλίωση του ρωσικού λαού που έστρεφε το μένος του προς λανθασμένη κατεύθυνση.

Κλείνοντας αυτή τη σύντομη παρένθεση, κάποιος θα μπορούσε να σκεφτεί ότι είναι απολύτως δικαιολογημένη η απογοήτευση και ο εκνευρισμός των Εβραίων κάτω από αυτές τις συνθήκες. Γιατί όμως η επιλογή ενός δικού τους κράτους που θα τους εξασφάλιζε ειρήνη και ευημερία; Γιατί όχι μια οργανωμένη αντίδραση και αντιπαράθεση μ' αυτά τα καθεστώτα;

Η απορία θεωρούμε ότι είναι εύλογη, όχι όμως και δικαιολογημένη. Γιατί στο σημείο αυτό υπεισέρχεται και το ευρύτερο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο, που στο δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα αλλά και στην περίοδο πριν και μετά τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, είναι προσανατολισμένο στον εθνικισμό και την ίδρυση νέων

εθνικών – κρατών. Έναν εθνικισμό που έχει σαν στόχο την συγκέντρωση και ομογενοποίηση των πληθυσμών των φεουδαρχικών επαρχιών κάτω από μια ενιαία ταυτότητα βασισμένη στην κοινή γλώσσα, στον κοινό τόπο, στα κοινά ήθη και έθιμα, στην κοινή μοίρα και ιστορία και βασικότερα στην επιδίωξη των κοινών στόχων³⁴. Δημιουργούνται μ' αυτόν τον τρόπο τα σύνορα των νεοσύστατων εθνών – κρατών με χαρακτηριστικό παράγοντα διαχωρισμού, τον αποκλεισμό. Όσοι δεν ανήκουν μέσα σ' αυτά τα σύνορα είναι οι Άλλοι, οι αντίπαλοι, οι εχθροί. Τα έθνη – κράτη βασίζονται σ' αυτό που λέμε κοινή καταγωγή, κοινή φυλή και στην κοινή γλώσσα. Αυτή η διαπίστωση αποτελεί έννοια – κλειδί στη μελέτη μας, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Την αρχική βαθύτερη ελπίδα και επιθυμία των Εβραίων σιωνιστών που δεν είχε και την αναμενόμενη επιτυχία από την αρχή της εμφάνισής τους δεδομένων των συνθηκών, αφού ένας ελάχιστος αριθμός εβραίων κατευθύνθηκε προς την Παλαιστίνη κατά τη μαζική φυγή των εβραϊκών πληθυσμών από την Ανατολική Ευρώπη, διαδέχεται η συγκροτημένη θεωρία και η συντονισμένη προσπάθεια των Εβραίων σιωνιστών της Δυτικής Ευρώπης. Πάντως, οι άνθρωποι που έκαναν το βήμα να μετάβουν στα άγνωστα εδάφη της Παλαιστίνης προερχόμενοι από την Ανατολική Ευρώπη και επηρεασμένοι από τις ιδέες και τις απόψεις που κυριαρχούσαν στις τάξεις των εργατών αλλά και την πρώιμη θέση – για την εποχή- της απόρριψης του εθνους-κράτους ως πολιτικής οργάνωσης, αρχικά προσπάθησαν να συμβιώσουν και να συνεργαστούν³⁵ με τους Άραβες που συνάντησαν, όμως τελικά δεν μπόρεσαν να αποστασιοποιηθούν από τις θέσεις των πολιτικών Σιωνιστών του Herzl.

Κύριος εκφραστής των σιωνιστικών ιδεών όπως έχουμε ήδη αναφέρει ήταν ο Theodor Herzl³⁶, που μέσα από το έργο του «Το Εβραϊκό Κράτος» (The

³⁴ "What I am proposing is that nationalism has to be understood by aligning it, not with selfconsciously held political ideologies, but with the large cultural systems that preceded it, out of which — as well as against which - it came into being. For present purposes, the two relevant cultural systems are the *religious community* and the *dynastic realm*." Βλ. Anderson B., *Imagined Communities*, London, Verso, 2006, σ. 12.

³⁵ Δεν αναφερόμαστε σε κάποια μορφή συνεργασίας βασισμένη στην αρχή της ισότητας ή της ισοτιμίας. Οι Άραβες οι οποίοι αρνήθηκαν σθεναρά να εγκαταλείψουν την περιοχή όπου ζούσαν χρησιμοποιήθηκαν ως εργάτες στη γη κάτω από πολύ δύσκολους γι' αυτούς όρους.

³⁶ Ο Theodor Herzl γεννήθηκε στη Βουδαπέστη το Μάιο του 1860. Η μόρφωσή του βασίστηκε στον Γερμανό-Εβραϊκό «Διαφωτισμό». Η οικογένειά του μεταφέρθηκε στη Βιέννη το 1878

Jewish State) εξέφρασε όχι μόνο την ιδεολογική βάση της ίδρυσης ενός εβραϊκού κράτους αλλά και όλη τη διαδικασία μετάβασης προς το κράτος αυτό αλλά και την οργάνωσή του όπως θα έπρεπε να σχεδιαστεί. Φυσικά και είχε αρκετούς άλλους δίπλα του, που είχαν σημαντικό ρόλο στην σιωνιστική οργάνωση, αλλά ο Herzl είναι αυτός που έχει αποτυπωθεί στη μνήμη όλων των Εβραίων ως ο ιδρυτής του σιωνισμού.



Theodor Herzl (1860 – 1904)



Η

πρώτη σελίδα του έργου του Herzl

«Το εβραϊκό κράτος»

Πριν αναφερθούμε διεξοδικότερα στο «όραμα» του Herzl, θα θέλαμε να κάνουμε μια παρένθεση ακόμη, για να αναφέρουμε τις συνθήκες και την κατάσταση για τους εβραϊκούς πληθυσμούς της Δυτικής Ευρώπης όπως ομοίως κάναμε και για τους πληθυσμούς της Ανατολικής Ευρώπης. Η ζωή των Εβραίων στη Δυτική Ευρώπη ήταν ασφαλώς καλύτερη από των υπολοίπων. Μην ξεχνάμε ότι η εμφάνιση του Σιωνισμού εκεί, ακολούθησε την λεγόμενη «χειραφέτηση» των εβραϊκών πληθυσμών. Στη Γαλλία, για παράδειγμα, η χειραφέτηση αυτή ήλθε

έπειτα από το θάνατο της αδελφής του Herzl. Έγινε διδάκτωρ της Νομικής το 1884 και για σύντομο χρονικό διάστημα άσκησε τη δικηγορία στη Βιέννη και το Σάλτσμπουργκ. Σύντομα όμως εγκατέλειψε τη δικηγορία και αφοσιώθηκε στη συγγραφή, ενώ εργάστηκε και ως ανταποκριτής σε εφημερίδα. Ο Herzl πέθανε το 1904 και τάφηκε στην Βιέννη. Μετά την ίδρυση του ισραηλινού κράτους η σωρός του μεταφέρθηκε στην Ιερουσαλήμ, το καλοκαίρι του 1949. <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/biography/Herzl.html>, (Επίσκεψη 30/8/2016).

μετά τη Γαλλική Επανάσταση όπου στο Σύνταγμα αναγνωρίστηκαν οι διάφοροι εθνοτικοί πληθυσμοί, μη εξαιρουμένων των Εβραίων, ως Γάλλοι πολίτες. Την κατάλυση της δημοκρατίας στη Γαλλία και την άνοδο του Ναπολέοντα στην εξουσία ακολούθησε η χειραφέτηση και σε άλλες περιοχές, όπως για παράδειγμα στο κρατίδιο της Βεστφαλίας, όπου του επιβλήθηκε. Αυτή η χειραφέτηση συνέχισε να ισχύει και μετά την ίδρυση του κράτους της Γερμανίας παρόλο που δεν την έβλεπαν πάντα θετικά γι' αυτό και δεν ολοκληρώθηκε ουσιαστικά ποτέ.

Η κατάσταση αυτή βοήθησε στη γενικότερη ανάπτυξη των εβραϊκών πληθυσμών και στη βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου. Αυτό δεν συνεπάγεται και την ανυπαρξία διακρίσεων εναντίον τους ούτε και την πλήρη αποδοχή τους από το ευρύτερο κοινωνικό σύνολο, που οδηγούσαν σε καχυποψία (περίπτωση Ντρέιφους³⁷) ή και περιθωριοποίηση. Για παράδειγμα στη Γερμανία υπήρχαν έντονες διαφωνίες ως προς τα δικαιώματα των Εβραίων ενώ ίσχυε ο αποκλεισμός τους από ανώτερα κλιμάκια της διοίκησης και του στρατού. Γενικότερα, εδώ έχουμε να κάνουμε με μια πορεία που είχε τα πάνω της και τα κάτω της με απαγορεύσεις των λατρευτικών τους τελετουργιών και κυρίαρχα συναισθήματα το φόβο και την προκατάληψη αλλά και την αφομοίωση εβραϊκών πληθυσμών στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο με απόρριψη του εβραϊκού τρόπου ζωής από μέρους των Εβραίων μέσω κυρίως και των μεικτών γάμων. Δεν ήταν λίγες οι φορές που προέβαιναν μέχρι και σε αλλαγή ονομάτων προκειμένου να απαγκιστρωθούν από το εβραϊκό τους παρελθόν. Συγχρόνως υπήρχε βελτίωση

³⁷ Η υπόθεση Ντρέιφους όπως έχει μείνει γνωστή, αφορά μια υπόθεση έκφρασης του αντισημιτικού κλίματος που επικρατούσε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα στην Ευρώπη. Ο Alfred Dreyfus, εβραϊκής καταγωγής, ήταν λοχαγός του γαλλικού στρατού όταν κατηγορήθηκε για προδοσία με αιτιολογία ότι παρέδιδε απόρρητες στρατιωτικές πληροφορίες στον γερμανικό στρατό. Σε στρατοδικείο που διενεργήθηκε κρίθηκε ένοχος, του αφαιρέθηκε ο βαθμός που κατείχε και φυλακίστηκε το Νησί του Διαβόλου (Devil's Island) που αποτελούσε μια γαλλική αποικία αποστολής καταδίκων. Παρά το γεγονός ότι ο αντισυνταγματάρχης Georges Picquart μετά την αποκάλυψη νέων στοιχείων που αφορούσαν τη συγκεκριμένη υπόθεση ξανάνοιξε το φάκελο της υπόθεσης Ντρέιφους, ο γαλλικός στρατός που δεν επιθυμούσε να παραδεχθεί το λάθος που είχε γίνει τον απομάκρυνε από τη θέση του και τον μετέθεσε στην Τυνησία. Η υπόθεση Ντρέιφους στάθηκε αφορμή να ανοίξουν οι ασκοί του Αιόλου στη γαλλική κοινωνία που μετά από αλλεπάλληλα σκάνδαλα και συγκαλύψεις τόσο του στρατού όσο κατά βάση της Καθολικής Εκκλησίας ψήφισε τελικά το 1905 το διαχωρισμό κράτους και εκκλησίας. Η υπόθεση εναντίον του Ντρέιφους έληξε ουσιαστικά το 1906 όταν και του επετράπη η επιστροφή στη Γαλλία και το αποδόθηκε ξανά ο βαθμός και η θέση που κατείχε στο γαλλικό στρατό. Πρβλ., Roger Martin Du Gard, Ζαν Μπαρουά, Αθήνα, Πόλις, 2014, *passim*.

τόσο του μορφωτικού τους επιπέδου όσο και μια ανάπτυξη της οικονομικής τους δύναμης. Αυτή η νέα γενιά των Εβραίων διανοούμενων που είχαν στην ουσία απορρίψει κάθε εβραϊκό στοιχείο από την προσωπικότητά τους, που στην πραγματικότητα είχαν Δυτικοποιηθεί ολοκληρωτικά, βίωναν παρόλα αυτά τον αντισημιτισμό και ήταν αυτοί που συνέλαβαν τον Σιωνισμό ως απάντηση στην κυρίαρχη όπως τη θεωρούσαν κατάσταση. Στο σημείο αυτό μας γεννιούνται δύο ερωτήματα. Πρώτον, ήταν όντως αυτή η κυρίαρχη κατάσταση και δεύτερον ήταν όντως αυτή η κατάλληλη απάντηση;

Η διανοήση της Δυτικής Ευρώπης όμως όλα αυτά τα χρόνια ήταν προσανατολισμένη στον εθνικισμό, αυτόν που οδηγούσε σε εγκαθίδρυση ανεξάρτητων εθνικών κρατών, ενώ και οι πολιτικοί αποφάσιζαν και δρούσαν κατά το δοκούν επιθυμητό αποτέλεσμα, που δεν ήταν πάντα προς όφελος των Εβραίων αλλά και των διαφόρων άλλων μειονοτήτων του εκάστοτε κράτους.

Η κυριαρχία της Παπικής Εκκλησίας τους προηγούμενους αιώνες με τον διαχωρισμό των ανθρώπων βάση της θρησκείας τους, με τους διωγμούς και τις υπόλοιπες αποτρόπαιες πράξεις της, έβρισκε ακόμη ερείσματα στις πιο σύγχρονες κοινωνίες που αποζητούσαν το κοινό γνώρισμα που θα τις ενοποιούσε σε κράτος και θα τις διαχώριζε από τις υπόλοιπες. Έτσι στη ρητορική του κοινού τύπου, της κοινής θρησκείας και της κοινής γλώσσας που προδιαθέτει σε μια προαιώνια κοινότητα χαρακτηριστικών γνωρισμάτων, έρχεται να προστεθεί και αυτή της φυλής, της «ράτσας», που ακολούθησε την έκδοση του έργου του Δαρβίνου για την εξέλιξη των ειδών, και την επίκαιρη θέση της επιστήμης της βιολογίας και της γενετικής. Οι επιστήμες αυτές αναπτύσσονται συνέχεια μέσω νέων επιστημονικών ανακαλύψεων από τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, ενώ εθνοβιολογικές και εθνοθρησκευτικές ιδεολογίες κυριαρχούν στις περιοχές μεταξύ Γερμανίας, Ρωσίας, Αυστροουγγαρίας και Πολωνίας όπου και συνέχιζαν να καθορίζουν τον εθνικισμό για πολύ καιρό ακόμη. Πάντως αυτές οι νοοτροπίες δημιουργίας αποκλεισμών επέτρεψαν σε αντισημιτικά αισθήματα μίσους να συνεχίσουν σαν μία από τις κύριες ενδείξεις μιας πραγματικής υπερ-ταυτότητας. Μιας υπέρ-ταυτότητας που δεν ανήκε στους εβραϊκούς πληθυσμούς της Ευρώπης. Η πολιτική που ακολουθήθηκε καθώς και η «τελική λύση» που

επιλέχθηκε γι' αυτούς από τη ναζιστική Γερμανία του Χίτλερ είναι γνωστή σε όλους μας.³⁸

Θα πρέπει να παραδεχτούμε ότι αυτές οι εθνοβιολογικές θεωρίες υιοθετήθηκαν και από Εβραίους διανοούμενους, σε ευρεία διάσταση, μάλιστα τόσο στην Ευρώπη όσο και στην Παλαιστίνη όπου χρησιμοποιήθηκαν πλέον για να καθορίσουν τη δική τους «καθαρότητα» και να οδηγήσουν στους αποκλεισμούς που είχαν ανάγκη πλέον στα νέα εδάφη, στα οποία ήθελαν να δημιουργήσουν το νέο τους κράτος. Η θεωρία υιοθετήθηκε, όχι φυσικά όπως χρησιμοποιήθηκε η ιδεολογία στην ευρωπαϊκή Ήπειρο, με τα καταστροφικά αποτελέσματα, ήταν όμως παρόλα αυτά ιδιαίτερα σκληρή σε ορισμένες περιπτώσεις, όμως βοήθησε στο να δημιουργηθούν και στην Παλαιστίνη πληθυσμοί κατώτεροι μη αποδεκτοί στη νέα κρατική οντότητα. Οι θεωρίες αυτές ήταν πράγματι για μεγάλο χρονικό διάστημα αρεστές σε πολλούς επιστήμονες σε πολλά κράτη του κόσμου (στην Αμερική για παράδειγμα ο ευγονισμός ήταν ιδιαίτερος ανεπτυγμένος και σε διάφορα νοσοκομεία εκτελούνταν πειράματα σε στοχευμένες ομάδες πληθυσμού που θεωρούνταν «προβληματικές» και που στόχο είχαν είτε την εξάλειψη συγκεκριμένων παθήσεων από τους πληθυσμούς αυτούς, είτε την μείωση των πληθυσμών αυτών με επεμβάσεις ακόμα και στην γονιμότητά τους). Στην Ευρώπη οι Εβραίοι χρησιμοποιούσαν το ρατσιστικό «λόγο» για να τονίσουν την κατωτερότητα, όπως πίστευαν, των Εβραίων της Ανατολικής Ευρώπης. Στην Παλαιστίνη, χρησιμοποίησαν τον ίδιο ρατσιστικό «λόγο» της βιολογίας του «αίματος». Για να προωθήσουν τον διαχωρισμό τους από τους Άλλους, τους Άραβες μουσουλμάνους ή τους Ευρωπαίους και όχι για να εξαγνιστούν από αυτούς. Ένας «λόγος» που εξυπηρετούσε το σχέδιο για την εθνική ενοποίηση στην κατάκτηση μιας φανταστικής «αιώνιας πατρίδας».

Επιστρέφοντας πάλι πίσω στο Σιωνιστικό κίνημα μπορούμε να καταλάβουμε ότι όσο το κίνημα αυτό δυνάμωνε και εδραιωνόταν τουλάχιστον ανάμεσα στα μέλη των εβραϊκών κοινοτήτων, περιλάμβανε ποικίλες φωνές, τόσο ακραία ρατσιστικές όσο και πιο ριζοσπαστικές και πιο συναινετικές καθώς και φιλελεύθερες και σοσιαλιστικές. Όμως, είναι επιλογή μας να επικεντρωθούμε

³⁸ Πρβλ. Ian Kershaw, *Ο Χίτλερ, οι Γερμανοί και η «Τελική Λύση»*, Πατάκης, 2011, Μέρος Πρώτο, «Ο Χίτλερ και η τελική λύση» σς. 30-116.

στον πολιτικό Σιωνιστικό κίνημα του Herzl καθώς στο έργο του «Το εβραϊκό κράτος» παρουσιάζει μια πρόταση όσον αφορά το ζήτημα του εβραϊκού κράτους μέχρι την ίδρυση του αλλά και μετά, που ήταν και αυτή που υπερίσχυσε των υπολοίπων τουλάχιστον μέχρι έναν βαθμό.

Πρότυπά του έχει τα σύγχρονα ευρωπαϊκά κράτη γι' αυτό και το όραμά του αφορά την δημιουργία ενός τέτοιου σύγχρονου δυτικογενούς κράτους. Μάλιστα, στο έργο του Herzl διακρίνουμε και, ως ένα βαθμό, την έλλειψη προσκόλλησης στα αιώνια εδάφη της Παλαιστίνης, απομακρυσμένος θα λέγαμε όσο αυτό είναι δυνατόν από τις εθνικιστικές ιδεολογίες του αιώνιου έθνους, του περιπλανώμενου επί αιώνες, που το «δένουν» οι δεσμοί αίματος, πέρα από όλα τα υπόλοιπα κοινά γνωρίσματα. Την αιτία την βρίσκουμε στην απόλυτη σύνδεση του επιχειρήματος του Herzl με τους σκοπούς και τις διαθέσεις των ξένων δυνάμεων που θα ήταν και οι κύριοι υπεύθυνοι για την επιλογή του τόπου που θα δινόταν στον εβραϊκό λαό.

Η επιθυμία του ήταν αναμφισβήτητη η περιοχή της Παλαιστίνης και για το στόχο αυτό πάλεψε πραγματικά αλλά σε τελική ανάλυση γνώριζε ότι θα υποχρεωνόταν να δεχθεί την όποια λύση του πρότειναν. Θεωρούμε ότι προσπαθεί να φτιάξει την πιο φανταστική από κάθε φανταστική κοινότητα που γνώριζε, προσπαθώντας να πείσει εκατομμύρια ανθρώπων που μεταξύ τους μπορεί να μην είχαν τίποτα κοινό, να προσδεθούν σε μια κοινή μελλοντική μοίρα με στόχο την ανάπτυξη και την ευημερία τους. Κι όλο αυτό να το πετύχει κάτω από την ανάδειξη των διώξεων και των διωγμών, και των διακρίσεων και των αποκλεισμών που έχουν βιώσει. Και όλες αυτές τις ετερογενείς μονάδες, που μπορεί να μην μιλάνε καν την ίδια γλώσσα, να τις οδηγήσει σ' ένα συγκεκριμένο μέρος του πλανήτη, που θα αποτελεί τη νέα τους κατοικία και να τους οργανώσει ώστε να δουλέψουν όλοι μαζί αρμονικά και ιεραρχικά πειθαρχημένοι για την προκοπή του νέου αυτού κράτους. Ενδόμυχα γνώριζε τη δυσκολία του εγχειρήματος, αναγνώριζε ότι θα απαιτούνταν ένα αρκετά μεγάλο διάστημα για την ολοκλήρωσή του παρόλο που πιστεύουμε πως δεν το επιθυμούσε καθόλου αυτό, αλλά και την προσπάθεια που θα χρειαζόταν για να πειστούν οι μεγάλες δυνάμεις – φυσικά και στο μυαλό του είχε κυρίως την Βρετανία – γεγονός που θα εξασφάλιζε και την επιτυχία του εγχειρήματος.

Από την εισαγωγή κιόλας του έργου του ο Th. Herzl θέτει τα όρια μέσα στα οποία θα κινηθεί η σκέψη του. Το δηλώνει ξεκάθαρα ότι οι Εβραίοι είναι Ένας λαός. «We are a people – one people»³⁹ σημειώνει χαρακτηριστικά και τονίζει ότι παρά τις διώξεις και τις κακουχίες αυτός ο λαός δεν εξαλείφθηκε. Πιστεύει ότι θα μπορούσαν να ενσωματωθούν στις κοινωνίες που τους φιλοξενούσαν, ιδίως μετά τη χειραφέτησή τους, αν τους «άφηναν στην ησυχία τους» αλλά όπως σημειώνει δεν το έκαναν μέχρι τότε και ούτε πρόκειται να το κάνουν στο μέλλον. Συγκεκριμένα «If we could only be left in peace... But I think we shall not be left in peace».⁴⁰

Δεν θα μπορούσε παρά να μας δημιουργηθεί εδώ η εξής απορία. Ήταν αλήθεια ότι οι Εβραίοι ήθελαν να ενσωματωθούν στις κοινωνίες όπου ζούσαν και πράγματι δεν τους άφησαν ποτέ να το κάνουν;

Και συνεχίζει θέτοντας εκτός από την ανθρώπινη και την πολιτική οπτική του εβραϊκού ζητήματος. Θεωρεί ότι πρόκειται για ένα εθνικό ζήτημα το οποίο μπορεί να λυθεί μόνο όταν μετατραπεί σε παγκόσμιο πολιτικό ζήτημα το οποίο θα διευθετηθεί από τη διαβούλευση των πολιτισμένων εθνών.

«I think the Jewish question is no more a social than a religious one, notwithstanding that it sometimes takes these and other forms. It is a national question, which can only be solved by making it a political world – question to be discussed and settled by the civilized nations of the world in council».⁴¹

Είχε κατανοήσει πλήρως ότι το σχέδιό του δεν θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί χωρίς την στήριξη και την προστασία των μεγάλων αποικιοκρατικών δυνάμεων της εποχής του. Από τη στιγμή μάλιστα που επιλέχθηκε και η συγκεκριμένη περιοχή ως το μελλοντικό κράτος των Εβραίων ήξερε πως θα απαιτούνταν τόσο η βοήθειά τους όσο και η προστασία τους. Το αναγνώριζε καλά, το αναφέρει εξάλλου και στο έργο του ότι η προστασία των ξένων δυνάμεων στην περιοχή θα

³⁹Theodor Herzl, *The Jewish State, Der Judenstaat* (πρωτότυπος τίτλος), Philadelphia, American Zionist Emergency Council, 1946, σ. 5.

⁴⁰ Στο ίδιο.

⁴¹ Στο ίδιο.

αποτελούσε εγγύηση για την ομαλή διαβίωση και την επιβίωση των εβραϊκών πληθυσμών. Όμως αυτός ο τόπος δεν επιλέχθηκε ακριβώς και μόνο επειδή θα εξασφάλιζε στον λαό αυτό την ειρήνη και κυρίως την απαλλαγή από το μίσος και τον αντισημιτισμό; Μήπως πραγματικά το σχέδιο του Th. Herzl δρούσε όπως οι αποικιοκρατικές δυνάμεις της εποχής, δηλαδή επικυρίαρχα, και δεν θα υποδεχόταν με τις καλύτερες των προθέσεων από τους γειτονικούς λαούς, ώστε να προσβλέπει στην ασφάλεια που θα του παρείχαν για παράδειγμα οι Βρετανοί; Μήπως τελικά ο Th. Herzl θα έπρεπε να συνδιαλλαχθεί και με τους αραβικούς πληθυσμούς που διαβίωναν στην ευρύτερη περιοχή όλα αυτά τα χρόνια και όχι να αρνείται την ύπαρξη τους;

Στο έργο του αυτό αναπτύσσει πλήρως το σχέδιο της οργάνωσης της μεταφοράς των πληθυσμών των Εβραίων στην Παλαιστίνη και το πώς θα πρέπει αυτό το κράτος να οργανωθεί για να λειτουργεί ως ένα σύγχρονο Δυτικό κράτος. Και ήταν τόση η επιθυμία του να πετύχει το σχέδιο αυτό που δεν περιορίστηκε στις συζητήσεις μόνο με τις Δυτικές δυνάμεις, αλλά και με την Τσαρική Ρωσία και με τον Σουλτάνο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (στην οποία και ανήκαν τα εδάφη της Παλαιστίνης τον καιρό που ο Th. Herzl ολοκλήρωνε το έργο του), όπως έχει αποδειχθεί και από την αλληλογραφία του⁴². Ειδικά για τις επαφές του αυτές με τον Σουλτάνο δέχθηκε ιδιαίτερα σκληρή κριτική στα συνέδρια που οργάνωσε η Παγκόσμια Σιωνιστική Οργάνωση αργότερα.

⁴² Υπάρχουν αποσπάσματα από την αλληλογραφία του Herzl με διάφορους αξιωματούχους και ηγέτες διαφόρων χωρών, στην οποία δε διστάζει να χρησιμοποιήσει τον αντισημιτισμό που επικρατεί σε διάφορες χώρες της Ανατολικής και της Δυτικής Ευρώπης, προκειμένου να πείσει και αυτούς για την ανάγκη ίδρυσης ενός εβραϊκού κράτους. Παραθέτουμε αποσπάσματα από δύο χαρακτηριστικές επιστολές: «Υστερα από τη φρίκη του πογκρόμ του Kichinev το 1905, ο Herzl απευθύνει μια επιστολή με ημερομηνία 19 Μαΐου στο Ρώσο υπουργό Plehve, γνωστό αντισημίτη και έναν από τους υπεύθυνους αυτών των πογκρόμ: «Τα επώδυνα γεγονότα του Kichinev με υποχρεώνουν να γράψω σήμερα. Όχι όμως για να θρηνήσω για το παρελθόν. Από έγκυρες πηγές άκουσα ότι οι Εβραίοι της Ρωσίας έχουν αρχίσει να απελπίζονται οι νέοι των 15 και 16 χρονών που δεν καταλαβαίνουν τίποτα από επαναστατικές τρέλες ενθουσιάζονται με τη βία. Κατά τη διάρκεια των περασμένων χρόνων, ο σιωνισμός είναι υπερήφανος γιατί πρότεινε σε όλους τους δυστυχισμένους ένα ανώτερο ιδανικό που παρηγορεί και γαληνεύει την ψυχή. Η Εξοχήτά Σας το γνωρίζει βέβαια». Σε μια επιστολή στον αρχιδούκα του Bade, ο Herzl γράφει στις 10.7.1898: «Αναμφίβολα, ο γρήγορος αποικισμός ενός ουδέτερου λαού στην Ανατολή μπορεί να φανεί εξαιρετικά σημαντικός για την πολιτική της Γερμανίας στην Ανατολή. Για ποιο λαό πρόκειται; Για ένα λαό που, σπρωγμένος από την πραγματικότητα, είναι αναγκασμένος να ενωθεί με τις γραμμές των επαναστατικών ομάδων»» Warschawski M., Taut G., *Τι είναι ο Σιωνισμός, Μια μαρξιστική προσέγγιση*, Αθήνα, Πρωτοποριακή Βιβλιοθήκη, 2003, σς. 12-13.

Συνεχίζοντας το σχέδιο του ο Th. Herzl συμπεριλαμβάνει την δημιουργία δύο οργάνων. Το πρώτο το ονομάζει «The Society of Jews» (Κοινωνία των Εβραίων) και το δεύτερο «The Jewish Company» (Εβραϊκή Εταιρεία), τα οποία και έθετε υπεύθυνα για την υλοποίηση του σχεδίου αυτού που όπως και ο ίδιος παραδεχόταν ήταν απλό στο σχεδιασμό αλλά πολύπλοκό στην εκτέλεση. Το πρώτο όργανο, η Κοινωνία, θα ήταν υπεύθυνο για να συνδιαλέγεται και να διαπραγματεύεται με τις διάφορες κυβερνήσεις στο όνομα του εβραϊκού λαού. Όπως μάλιστα σημειώνει η Κοινωνία θα αναγνωριστεί μέσω των σχέσεων αυτών που θα αναπτυχθούν με τις κυβερνήσεις σαν μια δύναμη ενός υπό σύσταση Κράτους και αυτή η αναγνώριση πρακτικά θα δημιουργήσει το Κράτος.. Παραθέτουμε και το πρωτότυπο κείμενο όπως αναφέρεται στο έργο του:

«The Society will thus be acknowledged in its relations with Governments as a State – creating power. This acknowledgement will practically create the State».⁴³

Σαράντα περίπου χρόνια μετά την έκδοση του έργου αυτού, το Ισραήλ αναγνωρίστηκε ως ανεξάρτητο κράτος με απόφαση του Ο.Η.Ε⁴⁴. Καταλαβαίνουμε ότι ο συγγραφέας του έργου αυτού ήταν διατεθειμένος να κάνει «συμφωνία με το διάβολο», όπως λέμε, διότι κατανοούμε πλήρως ότι στην ουσία επέλεξε να συνομιλήσει με εκπροσώπους Κυβερνήσεων κρατών στα οποία οι εβραϊκοί πληθυσμοί είχαν υποστεί βίαιες διώξεις και πάντως την προκατάληψη και τη μισαλλοδοξία και είναι σε αυτούς που εναποθέτει τη μελλοντική ύπαρξη του Κράτους του «επιούσιου λαού». Επιμένουμε στο σημείο αυτό της σκέψης του, αφού η επιλογή του ήταν να συμμαχήσει ο Σιωνισμός με τον αντισημιτισμό στη βάση μάλιστα του ιμπεριαλισμού.

⁴³ Herzl, Th., *Το εβραϊκό κράτος*, ο.π., σ. 13.

⁴⁴ «Το 1947 Η Βρετανία ζήτησε την ανάκληση της Εντολής της στο Ισραήλ. Τα ΟΗΕ συγκρότησαν μian ειδική επιτροπή (UNSCOP) η οποία πρότεινε να διαιρεθεί η περιοχή δυτικά του Ιορδάνη Ποταμού σε δύο κράτη: ένα Εβραϊκό και ένα Αραβικό. Στις 29 Νοεμβρίου του 1947, η Γενική Συνέλευση ψήφισε υπέρ της διαίρεσης, με ψήφισμα που έμεινε γνωστό ως Απόφαση του ΟΗΕ υπ' αριθ. 181, σύμφωνα με την οποία η Βρετανική Εντολή επρόκειτο να λήξει στις 15 Μαΐου του 1948. Επειδή μάλιστα η 15η εκείνου του έτους έπεφτε το Σάββατο, το Εθνικό Συμβούλιο συνήλθε την Παρασκευή, 14 Μαΐου και διακήρυξε την δημιουργία του Κράτους του Ισραήλ αναγνωρίζοντας τον ιστορικό σύνδεσμο μεταξύ του Am Yisrael (του λαού του Ισραήλ) και της γης του, αλλά μην προσδιορίζοντας τα σύνορά του.» <http://cohen.gr/new/articles/data-numbers-for-israel/1929-2011-09-02-06-07-13>, (επίσκεψη 24/6/2016).

Εν πάση περιπτώσει ο Herzl δεν επιθυμεί να χάσει τον ρου της ιστορίας. Διότι ζει σε μια εποχή που μπροστά του εξελίσσεται ένα κύμα από κινήματα αυτοδιάθεσης διάφορων λαών και από την άλλη πλευρά φοβάται ότι όσο περισσότερο καθυστερήσει η ίδρυση του ανεξάρτητου κράτους που οραματίζεται, τόσο το όραμά του θα χάσει την αίγλη του. Έχουμε πάντως την αίσθηση ότι στο σημείο αυτό δεν είναι αδικαιολόγητοι οι φόβοι του. Γιατί βλέπει επίσης να εκτυλίσσεται μπροστά του, μέσω και της χειραφέτησης των Εβραίων, μια αφομοίωση συγκεκριμένων ομάδων των εβραϊκών πληθυσμών από τα κράτη διαμονής τους, της ομάδας των οικονομικά ισχυρότερων (τους οποίους έχει ιδιαίτερη ανάγκη βάση του σχεδιασμού του) και των πιο φωτισμένων, με ένα υψηλό status μέσα στις συγκεκριμένες κοινωνίες και ασκούν επαγγέλματα κύρους και αναγνώρισης όπως γιατροί, δικηγόροι, κ.λπ. Εάν χάσει αυτήν την ιστορική συγκυρία το γνωρίζει καλά πως θα αποτύχει το εγχείρημά του. Μην ξεχνάμε ότι οι μεικτοί γάμοι⁴⁵ (οι οποίοι βάση της Ιουδαϊκής θρησκείας απαγορεύονται ρητά) αλλά και η αλλαγή θρησκεύματος ήταν στην εποχή του ένα συχνό φαινόμενο σε κράτη όπως για παράδειγμα η Γαλλία.

⁴⁵ «Μικτοί γάμοι είναι οι γάμοι ενός μη-Εβραίου με έναν Εβραίο, πχ., ενός γεννημένου από Εβραίους γονείς, ή του οποίου μόνο η μητέρα είναι Εβραία, ή που έχει προσηλυτιστεί σύμφωνα με τον εβραϊκό Νόμο. Η αλλαγή θρησκεύματος από την Ιουδαϊκή θρησκεία, τόσο στην περίπτωση ενός εκ γενετής Εβραίου όσο και ενός προσηλυτισμένου ο οποίος επιστρέφει στον «κακό» τρόπο ζωής, δεν έχει χαλαρική σημασία βάση του νόμου για τους μεικτούς γάμους. Διότι «ένας Ισραηλίτης, ακόμη και αν έχει αμαρτήσει, εξακολουθεί να είναι Ισραηλίτης»...οι σοφοί συμπεράναν ότι ο γάμος με έναν μη-Εβραίο απαγορεύεται ως αρνητική εντολή στην Τορά... Η απαγόρευση του να παντρευτείς έναν κοσμικό δηλώνεται ρητά την περίοδο της επιστροφής στη Σιών... Συμπεραίνεται επίσης από εδάφιο στο Δευτερονόμιο ότι σε ένα μικτό γάμο δεν υπάρχει «καθεστώς γάμου», πχ., οι μικτοί γάμοι δεν είναι νομικά έγκυροι και δεν προκαλούν αλλαγή στην προσωπική κατάσταση... Οπότε αν ο Εβραίος σύζυγος ενός τέτοιου γάμου επιθυμεί μετέπειτα να παντρευτεί έναν Εβραίο δεν υπάρχει η ανάγκη, σύμφωνα με τη Χαλάκα, διαζυγίου από τον προηγούμενο «γάμο»». <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Judaism/intermarriage.html>, (επίσκεψη 24/4/2016). Η μετάφραση του αποσπάσματος έγινε από εμάς· το πρωτότυπο κείμενο είναι το κάτωθι: "A mixed marriage is a marriage of a non-Jew to a Jew, i.e., one born of Jewish parents, or whose mother alone was Jewish, or who has become a proselyte in accordance with Jewish law. Conversion from the Jewish religion, both in the case of a Jew by birth and of a proselyte who reverts to his "evil" ways, has no halakhic significance in respect of the law on mixed marriages. For "an Israelite, even if he has sinned, is still an Israelite." ... the sages inferred that marriage with a non-Jew is forbidden as a negative precept by the Torah...The prohibition against marrying a gentile is also explicitly stated in the period of the return to Zion...It was also inferred from the passage in Deuteronomy that in a mixed marriage there is "no institution of marriage," i.e., mixed marriages are not legally valid and cause no change in personal status...Hence if the Jewish partner of such a marriage subsequently wishes to marry a Jew there is no need, according to the halakhah, for divorce from the previous "marriage.""

Είναι επομένως φανερό ότι το σχέδιό του χρειάζεται τη συνεισφορά διαφορετικών και ετερογενών μεταξύ τους δυνάμεων. Καθεμιά από τις οποίες με διαφορετικό ρόλο. Οι ξένες δυνάμεις στην αναγνώριση του κράτους και την εξασφάλιση των εβραϊκών πληθυσμών στα νέα εδάφη, η οικονομικά εύρωστη αστική τάξη των Εβραίων στην οικονομική στήριξη και χρηματοδότηση των μετακινήσεων και των υποδομών στο νέο κράτος και τέλος ο απλός εργατικός κόσμος, που θα αποτελούσε και το πρώτο κύμα μεταναστεύσεων προς τα νέα εδάφη, που θα εργαζόταν σκληρά για την οικοδόμηση ενός σύγχρονου δυτικού τύπου κράτους. Και γι' αυτό θα έπρεπε να πειστούν ότι η Παλαιστίνη αποτελούσε για αυτούς την ευκαιρία για ειρήνη, ευημερία και ανάπτυξη. Στο σημείο αυτό υπάρχει μια αντίφαση στο έργο του, δεν είναι η μόνη αν το μελετήσουμε στο σύνολό του, διότι αφού επιθυμεί ένα κράτος δυτικού τύπου σαν αυτό στο οποίο ζει, οι εβραϊκοί πληθυσμοί δεν βρίσκονταν ήδη σ' ένα τέτοιο περιβάλλον; Γιατί υπήρχε ανάγκη δημιουργίας άλλου τέτοιου κράτους για να μεταφερθούν;

Κατά αυτόν τον τρόπο ο Herzl προσπάθησε να αποδείξει ότι είχε σχεδιάσει ένα πλήρως ολοκληρωμένο πρόγραμμα με συγκεκριμένες αρμοδιότητες και συγκεκριμένη εργασία για τον κάθε έναν άνθρωπο που θα συμφωνούσε να μεταναστεύσει στα νέα εδάφη. Πρώτοι θα αναχωρούσαν οι άποροι⁴⁶, οι Εβραίοι

⁴⁶ Για τους ανθρώπους αυτούς ο Herzl παρουσιάζει μέσα από το έργο του ένα σχέδιο το οποίο προσομοιάζει σε μετέπειτα πρακτικές που χρησιμοποιήθηκαν εναντίον των Εβραίων στην Ευρώπη, με αποτέλεσμα τον αφανισμό εκατομμυρίων ανθρώπων. Το ονομάζει «Ανακούφιση μέσω της εργασίας» (Relief by Labor). Η αρχή του, όπως ο ίδιος υποστηρίζει, είναι απλή και βασίζεται σε ένα σύστημα κατά το οποίο ανειδίκευτοι εργάτες θα λαμβάνουν μια ελάχιστη πληρωμή για να προσφέρουν την εργασία τους όπου αυτή είναι αναγκαία, στην οργάνωση και ανοικοδόμηση του μελλοντικού κράτους. Γνωρίζει ότι η Εβραϊκή Εταιρία θα χάσει κάποια χρήματα όμως, όπως τονίζει, είναι χρήματα που ούτως ή άλλως οι ευκατάστατοι Εβραίοι θα σπαταλούσαν σε φιλανθρωπίες. Με τον τρόπο που ο ίδιος προτείνει θα υπάρχει κέρδος στην πραγματικότητα από το έξοδο αυτό. Ενώ συγχρόνως θα εξασφαλίσουν ότι αυτοί οι άνθρωποι πηγαίνοντας στο νέο τόπο, δεν θα μετατραπούν σε εγκληματίες αλλά ούτε και θα πεθάνουν από ασιτία. Αναγνωρίζει το ότι ένα τέτοιο σχέδιο δεν θα μπορούσε να επιτύχει σε ένα ήδη υπάρχον κράτος όπως η Γαλλία, όμως «υπάρχει χώρος» σε μια νέα κοινωνία. Οι προτάσεις αυτές αναφέρονται στο έργο του Herzl «Το Εβραϊκό Κράτος» στην ενότητα με τίτλο «Ανακούφιση μέσω της Εργασίας» στις σελίδες 18-19. Παραθέτουμε το απόσπασμα στην αγγλική γλώσσα: "The system of relief by labor which is now applied in Paris, in many other French towns, in England, in Switzerland, and in America, is a very small thing, but capable of the greatest expansion. What is the principle of relief by labor?"

The principle is: to furnish every needy man with easy, unskilled work, such as chopping wood, or cutting faggots used for lighting stoves in Paris households. This is a kind of prisonwork before the crime, done without loss of character. It is meant to prevent men from taking to crime out of want, by providing them with work and testing their willingness to do it. Starvation must never be allowed to drive men to suicide; for such suicides are the deepest disgrace to a civilization which allows rich men to throw tid-bits to their dogs. Relief by labor thus provides every one

εκείνοι που βρίσκονταν σε απόλυτη ανέχεια (φυσικά με τη χρηματοδότηση της Κοινωνίας), οι οποίοι θα αναλάμβαναν την καλλιέργεια της γης και όπου αλλού κρινόταν απαραίτητο να εργαστούν. Έπειτα θα ακολουθούσε η εβραϊκή εργατική τάξη που θα απασχολούνταν σε κατασκευαστικά έργα, σε έργα υποδομών όπως δρόμους, γέφυρες, λιμάνια κλπ.. Θα τους ακολουθούσε η μεσαία τάξη η οποία θα ερχόταν να βρει αγορές εν εξελίξει ώστε να καλύψει τις ανάγκες που θα δημιουργούνταν στον κλάδο του εμπορίου κυρίως αλλά και στις υπηρεσίες ενώ θα έκλεινε τον κύκλο της μετανάστευσης η πλούσια αστική τάξη που θα ερχόταν τελευταία να επενδύσει τα κεφάλαια της σε μια ανερχόμενη καπιταλιστική οικονομία με έτοιμο εργατικό δυναμικό και υποδομές ανάλογες αυτών του Δυτικού κόσμου στον οποίο δραστηριοποιούνταν οικονομικά μέχρι τότε. Αναπτύσσοντας ο Herzl την σκέψη του καταλαβαίνουμε την αγωνία του για την επιτυχή έκβαση του πλάνου του, διότι αυτό που εμείς συμπεραίνουμε είναι ότι δεν θα μπορούσε ποτέ να εκτελεστεί στην πράξη αυτό που οραματιζόταν. Ήταν κυριολεκτικά ανεφάρμοστο. Οι άνθρωποι δεν είναι στρατιωτάκια σε σκακιέρα για να τους μετακινείς κατά το δοκούν.

Δεν αποτελεί έκπληξη λοιπόν ότι τα πρώτα χρόνια που ακολούθησαν την έκδοση του συγκεκριμένου έργου δεν υπήρξε η απήχηση που ο ίδιος ονειρευόταν.

with work. But the system has a great defect; there is not a sufficiently large demand for the production of the unskilled workers employed, hence there is a loss to those who employ them; though it is true that the organization is philanthropic, and therefore prepared for loss. But here the benefaction lies only in the difference between the price paid for the work and its actual value: Instead of giving the beggar two sous, the institution supplies him with work on which it loses two sous. But at the same time it converts the good-for-nothing beggar into an honest breadwinner, who has earned perhaps 1 franc 50 centimes. 150 centimes for 10! That is to say, the receiver of a benefaction in which there is nothing humiliating has increased it fifteenfold! That is to say, fifteen thousand millions for one thousand millions! The institution certainly loses 10 centimes. But the Jewish Company will not lose one thousand millions; it will draw enormous profits from this expenditure. There is a moral side also. The small system of relief by labor which exists now preserves rectitude through industry till such time as the man who is out of work finds a post suitable to his capacities, either in his old calling or in a new one. He is allowed a few hours daily for the purpose of looking for a place, in which task the institutions assist him. The defect of these small organizations, so far, has been that they have been prohibited from entering into competition with timber merchants, etc. Timber merchants are electors; they would protest, and would be justified in protesting. Competition with State prison-labor has all been forbidden, for the State must occupy and feed criminals. In fact, there is very little room in an old-establishment society for the successful application of the system "Assistance par le Travail." But there is room in a new society. For, above all we require enormous numbers of unskilled laborers to do the first rough work of settlement, to lay down roads, plant trees, level the ground, construct railroads, telegraph installations, etc. All this will be carried out in accordance with a large and previously settled plan." Herzl Th., *Το εβραϊκό κράτος*, σς. 18-19.

Τα αίτια μπορούμε να τα αναζητήσουμε σε διάφορους παράγοντες. Εκκινώντας αντίστροφα από τον Herzl, με την αστική τάξη και όχι με τους άπορους Εβραίους, μπορούμε να δούμε ότι δεν θεωρούσαν ότι υπήρχε κάποιος λόγος ώστε να αποσύρουν τα κεφάλαιά τους από τον Δυτικό κόσμο αφού οι επενδύσεις τους απέδιδαν αρκετά κέρδη εκείνον τον καιρό και ένιωθαν περισσότερη ασφάλεια και βεβαιότητα για την πορεία των αποδόσεών τους από αυτή που θα είχαν αν αποφάσιζαν να επενδύσουν σε μια άγνωστη για αυτούς οικονομία. Επιπλέον, αυτό που επιζητούσαν όλα τα προηγούμενα χρόνια μέσω των επιχειρήσεών τους ήταν η οικονομική τους άνοδος και η αναγνώριση και αποδοχή τους από τις ντόπιες οικονομικές και κοινωνικές ελίτ και δεν ήταν έτοιμοι να διαταράξουν αυτές τις σχέσεις. (Όπως θα αναλύσουμε και στην συνέχεια της μελέτης μας, τελικώς η αστική τάξη δεν ακολούθησε το σχέδιο αυτό για μετεγκατάσταση στο νέο κράτος τόσο την φυσική όσο και την κεφαλαιακή. Βέβαια έγιναν επενδύσεις στο νέο κράτος αλλά όχι στο βαθμό που ανέμενε ο ιδρυτής του Σιωνισμού και σίγουρα όχι με τη μορφή που είχε οραματιστεί). Ούτε η μεσαία τάξη έδειξε αρχικά κάποιο ιδιαίτερο ενδιαφέρον να μεταβεί στην Παλαιστίνη, όμως με το πέρασμα των χρόνων και την έξαρση του αντισημιτισμού και των ασκούμενων πολιτικών όπως οργανωμένα μποϋκοτάζ εναντίον εβραϊκών εμπορικών επιχειρήσεων ή βίαια πογκρόμ ή αποκλεισμοί από συγκεκριμένες πόλεις και απώθηση σε απομακρυσμένες περιοχές, άρχισε να βλέπει με θετικότερο βλέμμα την μεταφορά εκεί. Τέλος, η εβραϊκή εργατική τάξη είχε ενταχθεί και βάσει του κλίματος της εποχής σε οργανώσεις και συνδικάτα που απώτερο σκοπό είχαν την επικράτηση του προλεταριάτου (ιδιαίτέρως στην Ανατολική Ευρώπη που το κλίμα ήταν πιο επαναστατικό) ενώ επιπλέον αυτό που η εργατική τάξη αναζητούσε ήταν ένα πιο σίγουρο μέλλον μέσω της εργασίας τους σε ήδη ανεπτυγμένα κράτη φοβούμενοι την μετανάστευση στην υπανάπτυκτη μέχρι τότε αγροτική οικονομία της Παλαιστίνης.

Κατανοούμε οπότε κατά αυτόν τον τρόπο τις μεταναστευτικές ροές των ετών αυτών, οι οποίες αφορούσαν κυρίως τις περιοχές της Ρωσίας και Πολωνίας,

που κατευθύνονται προς την Δυτική Ευρώπη⁴⁷ και την Αμερικανική Ήπειρο και όχι πρώτιστα προς την Παλαιστίνη.

Μπορούμε να προσθέσουμε έναν ακόμη παράγοντα, παρόλο που δεν μπορούμε να είμαστε σίγουροι για το ρόλο που έπαιξε τα πρώτα χρόνια τουλάχιστον. Αφορά τα διαφορετικά ρεύματα που έκαναν την εμφάνισή τους από τα πρώτα κιόλας Παγκόσμια Σιωνιστικά Συνέδρια που πραγματοποιήθηκαν με σκοπό την οργάνωση και την ολοκλήρωση του Σιωνιστικού οράματος. Για αυτό που μπορούμε να είμαστε σίγουροι και να θεωρούμε πιθανό στην προκειμένη περίπτωση, είναι οι αντικρουόμενες απόψεις και στάσεις που εκδηλώθηκαν, να οδήγησαν σημαντικότερα μέλη του Σιωνιστικού κινήματος στην αποχώρησή τους από την ενεργό δράση και ιδιαιτέρως απογοητευμένους από τις αποφάσεις που παίρνονταν. Πρόκειται για διαφωνίες και αντιθέσεις σε πολύ σοβαρά ζητήματα, όπως η επικράτηση της μίας ή της άλλης δύναμης στον αγώνα τους, ή η μορφή οργάνωσης που θα είχε το μελλοντικό κράτος. Το σημείο που μόλις

⁴⁷ Συγκεκριμένα η μετακίνηση αυτή αφορά περί τα 2.500.000 ως 3.000.000 Εβραίους οι οποίοι κατευθύνονται ευρύτερα προς το Δυτικό κόσμο. Χωρίς να αμφισβητείται ένα σημαντικό ποσοστό ανθρώπων που παρέμειναν στη Δυτική Ευρώπη, η πλειοψηφία τους κατευθύνθηκε προς την Αμερικανική ήπειρο γενικότερα αλλά και προς άλλες ηπείρους. Χαρακτηριστική είναι η μετακίνηση των Εβραίων της Λιθουανίας προς τη Νότια Αφρική. Όπως αναφέρεται και στο YIVO Institute for Jewish Research. «Από το 1871 μέχρι το 1880 μετανάστευσαν από την Ανατολική Ευρώπη περίπου 70.000 Εβραίοι, συμπεριλαμβανομένων 15.000-20.000 από τη Ρωσική Αυτοκρατορία, μια δραματική αύξηση στο πέρασμα των προηγούμενων δεκαετιών η οποία επισκιάστηκε από τις μετέπειτα εξελίξεις. Από το 1881 μέχρι το 1900 περισσότεροι από 760.000 Εβραίοι εγκατέλειψαν την Ανατολική Ευρώπη, και στην περίοδο από το 1901 ως το 1914 περίπου 1,6 εκατομμύρια μετανάστευσαν από εκεί. Η συντριπτική πλειοψηφία έφυγε από τη Ρωσική Αυτοκρατορία (περίπου 2 εκατομμύρια) και την Γαλικία (350.000). συνολικά, πριν τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο περίπου 3,5 εκατομμύρια Ανατολικοευρωπαίοι Εβραίοι μετανάστες και οι απόγονοί τους εγκαταστάθηκαν εκτός Ανατολικής Ευρώπης. Έζησαν κατά κύριο λόγο στις ΗΠΑ, αλλά επίσης και στην Ουγγαρία, Ρουμανία, στο Ασιατικό τμήμα της Ρωσικής Αυτοκρατορίας, στη Μεγάλη Βρετανία, στην Αργεντινή, στον Καναδά, στη Γερμανία, στην Αυστρία, στη Νότιο Αφρική, Παλαιστίνη και στη Γαλλία, αν και μικρότερες ομάδες μπορούν να βρεθούν πρακτικά σε κάθε γωνιά του πλανήτη.» http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/population_and_migration/population_and_migration_before_world_war_i, (επίσκεψη 17/4/2016). Παραθέτουμε και το πρωτότυπο κείμενο: «From 1871 to 1880 about 70,000 Jews emigrated from Eastern Europe, including 15,000–20,000 from the Russian Empire, a dramatic increase over previous decades that was overshadowed by subsequent developments. From 1881 to 1900 more than 760,000 Jews left Eastern Europe, and in the period from 1901 to 1914 about 1.6 million Jews emigrated. The overwhelming majority left from the Russian Empire (about 2 million) and Galicia (350,000). In all, prior to World War I about 3.5 million Eastern European Jewish emigrants and their descendants settled outside Eastern Europe. They lived mainly in the United States but also in Hungary, Romania, the Asian part of the Russian Empire, Great Britain, Argentina, Canada, Germany, Austria, South Africa, Palestine, and France, although smaller groups could be found in practically every corner of the globe».

αναφέραμε είναι κεντρικής σημασίας, καθόσον η μορφή οργάνωσης που θα επιλεγόταν για το μελλοντικό εβραϊκό κράτος δεν θα επηρέαζε μόνο τη διοικητική και πολιτική οργάνωσή του, γεγονός πολύ σημαντικό για ένα σύγχρονο γραφειοκρατικό κράτος, αλλά και τους αραβικούς παλαιστινιακούς πληθυσμούς της περιοχής. Τελικώς η λύση η οποία επιλέχθηκε, έκρινε και την εξέλιξη του νεοσύστατου κράτους ενώ συγχρόνως αποτελεί τη βασική αιτία της σφοδρής κριτικής που ανά καιρούς δέχονται οι ηγεσίες του Ισραήλ τόσο διεθνώς όσο και στο εσωτερικό της χώρας.

Πάντως ούτε και ο Th. Herzl ήταν ξεκάθαρος για το τι μέλλει γενέσθαι με τους υπάρχοντες εκεί πληθυσμούς. Στο έργο του βέβαια αναφέρει ότι η γη θα πρέπει να εξαγορασθεί από τους Άραβες ιδιοκτήτες με τα χρήματα που θα συγκεντρωθούν για το σκοπό αυτό, και ότι οι Παλαιστίνιοι Άραβες θα πρέπει να πεισθούν να αποχωρήσουν από την περιοχή, παραχωρώντας τη γη που κατέχουν. Απέφυγε να αναλύσει τον τρόπο με τον οποίο θα έπρεπε να πεισθούν και το πιο σημαντικό τι θα έπρεπε να γίνει σε περίπτωση που δεν συμφωνούσαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους και να αποχωρήσουν. Προώθησε βέβαια μέσω του έργου του την ιδέα ότι αυτοί οι πληθυσμοί που, παρά τις αντίθετες προσπάθειες, θα αποφάσιζαν να παραμείνουν θα έπρεπε να αποκλειστούν από τη διαδικασία ανοικοδόμησης του κράτους· οι θέσεις που θα δημιουργούνταν θα ανήκαν αποκλειστικά και μόνο στους Εβραίους που θα έφθαναν στην περιοχή. Εν ολίγοις ούτε τους ήθελαν ούτε τους χρειαζόνταν.

Αν και τα πρώτα χρόνια που ακολούθησαν την εμφάνιση του Σιωνισμού δεν χαρακτηρίζονται από επιτυχίες για το κίνημα, το πέρασμα του χρόνου έφερε στο προσκήνιο συγκυρίες τόσο πολιτικές όσο και οικονομικές που έδωσαν νέα πνοή στους στόχους του κινήματος. Η μεγάλη οικονομική ύφεση που χτύπησε τις Η.Π.Α ανάγκασε την κυβέρνηση να κλείσει τα σύνορα για τους μετανάστες, ενώ στην δική μας πλευρά του Ατλαντικού η έξαρση του αντισημιτισμού και του ρατσισμού και η άνοδος των Ναζιστών στην εξουσία της Γερμανίας αποτέλεσαν τους κύριους παράγοντες εξαιτίας των οποίων οι Εβραίοι έστρεψαν το ενδιαφέρον τους προς την Παλαιστίνη. Ακολούθως, η φρικιαστική αποκάλυψη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου της καταστροφής περίπου έξι εκατομμυρίων Εβραίων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και η επικέντρωση του νεοσύστατου

Ο.Η.Ε στα ανθρώπινα δικαιώματα και την έννοια της αξιοπρέπειας σε συνδυασμό πάντα με την αλλαγή προτεραιοτήτων των μεγάλων δυνάμεων στην περιοχή, τις οδήγησε στην παροχή άδειας στους Εβραίους να ιδρύσουν το δικό τους ανεξάρτητο κράτος. Η απόφαση που λήφθηκε όμως άφησε μια πικρή γεύση και στους δύο ενδιαφερόμενους στην περιοχή, Άραβες και Εβραίους, που από την αρχή δεν συμφώνησαν με τον διαμελισμό σε δύο κράτη της περιοχής της Παλαιστίνης (με μια ουδέτερη ζώνη στην πόλη της Ιερουσαλήμ). Τα αποτελέσματα της από κοινού διαφωνίας είναι γνωστά σε όλον τον πλανήτη, αφού δεν έχει επιτευχθεί η πολυπόθητη ειρήνη που θα έφερνε το νέο κράτος στην περιοχή.

Παρά τις αμφιβολίες που μας δημιουργεί από την πρώτη ανάγνωση η σύλληψη αυτή του Th. Herzl, θα πρέπει να παραδεχθούμε ότι αποτελεί μια προσπάθεια οργάνωσης ενός κινήματος που αφορά το μέλλον του εβραϊκού λαού, που μέχρι τότε δεν είχαμε δει. Επίσης θα πρέπει να παραδεχθούμε ότι όσο και αν μας προκαλεί εντύπωση η σκέψη του σήμερα, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι αυτή σχηματίστηκε στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και δεν θα μπορούσε να διαφέρει από το ευρύτερο πολιτικοκοινωνικό πλαίσιο στο οποίο εκφράστηκε, ούτε φυσικά από την κοινωνική θέση και τάξη στην οποία ανήκε ο ίδιος προσωπικά. Το εβραϊκό ζήτημα εξάλλου διευθετήθηκε, με τον τρόπο που είδαμε, αρκετά χρόνια μετά τον θάνατό του για να μπορούμε να τον κατηγορήσουμε για την εξέλιξη της λύσης του εβραϊκού ζητήματος. Μεγαλύτερη ευθύνη έφεραν οι συνεχιστές του Σιωνιστικού κινήματος οι οποίοι κυριευμένοι από τα εθνικιστικά και σοβινιστικά συναισθήματά τους, δεν λειτούργησαν προς την σωστή διευθέτηση του εβραϊκού ζητήματος. Εξάλλου είναι φανερό σε όσους έχουν αναγνώσει το συγκεκριμένο έργο του Th. Herzl, πως πρόκειται για ένα ουτοπικό σχέδιο, το οποίο είχε ως κύριο μειονέκτημα το γεγονός ότι δεν απευθυνόταν προς τις εβραϊκές κοινότητες οι οποίες υπέφεραν από τον εντεινόμενο αντισημιτισμό⁴⁸ της Ευρώπης, αλλά προς

⁴⁸ Ο Ζαν-Πωλ Σαρτρ στο έργο του *Στοχασμοί για το Εβραϊκό ζήτημα*, περιγράφει τον αντισημιτισμό και τον αντισημίτη με χαρακτηριστικό τρόπο. «Ο αντισημιτισμός, με μια λέξη, είναι ο φόβος μπροστά στην ανθρώπινη κατάσταση» «Είμαστε τώρα σε θέση να τον καταλάβουμε. Είναι ένας άνθρωπος που φοβάται. Όχι τους Εβραίους ασφαλώς: τον εαυτό του, τη συνείδησή του, την ελευθερία του, τα ένστικτά του, τις ευθύνες του, τη μοναξιά του, την αλλαγή, την κοινωνία και τον κόσμο' τα πάντα εκτός από τους Εβραίους». Βλ. Ζαν-Πωλ Σαρτρ, *Στοχασμοί για το Εβραϊκό ζήτημα*, Αθήνα, Εστία, 2006, σσ. 67-69.

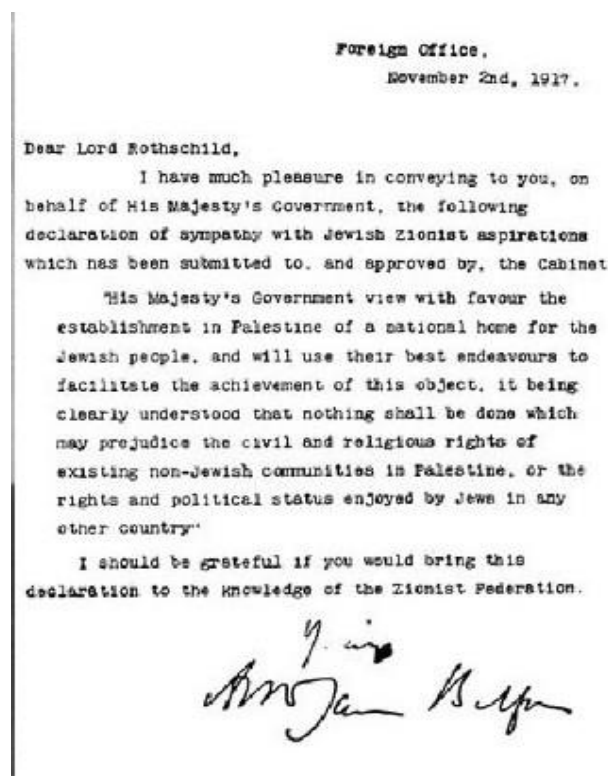
τους οικονομικά εύρωστους Εβραίους καπιταλιστές που θα έπρεπε να στηρίξουν το εγχείρημα αυτό, χωρίς να έχουν οι ίδιοι εκδηλώσει κανένα ενδιαφέρον προς αυτήν την κατεύθυνση.

Έτσι ο Σιωνισμός, με την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ τον Μάιο του 1948, κατάφερε να επιτύχει κάτι το μοναδικό. Να μετατρέψει το γνώριμο Εβραϊκό Ζήτημα σε ένα νέο ζήτημα, που από το εξής θα απασχολούσε τη διεθνή κοινότητα, στο Παλαιστινιακό Ζήτημα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΟ ΙΣΡΑΗΛ

Η μετανάστευση προς την περιοχή της Παλαιστίνης ήταν το μέσο που αποφάσισε να χρησιμοποιήσει, όπως είδαμε, ο Σιωνισμός προκειμένου να επιτύχει την ίδρυση του Εβραϊκού κράτους. Αμέσως έπειτα από το Πρώτο Σιωνιστικό Συνέδριο ελήφθη η απόφαση για την οργανωμένη μεταφορά εβραϊκών πληθυσμών προς την περιοχή αυτή που τότε ανήκε στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Όμως και



Επιστολή Μπαλφούρ προς Λόρδο Ρότσιλντ

αργότερα, μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, όταν η ίδια αυτή περιοχή βρισκόταν κάτω από την Βρετανική Διοίκηση το σχέδιο παρέμεινε ίδιο ως προς την οργάνωση και τους στόχους του. Μάλιστα η ηγεσία του Σιωνιστικού κινήματος είχε αναθαρρήσει από τη δήλωση Μπαλφούρ⁴⁹ το 1917, που ανακοίνωνε στο Λόρδο Ρότσιλντ ότι η Βρετανία θα στήριζε την επιθυμία των Εβραίων για την ίδρυση ενός ανεξάρτητου εθνικού κράτους στην Παλαιστίνη με την

⁴⁹ Στην εικόνα βλέπουμε την επιστολή που απέστειλε στις 2 Νοεμβρίου του 1917 ο Βρετανός Υπουργός Εξωτερικών Άρθουρ Τζέιμς Μπαλφούρ στο Λόρδο Ρότσιλντ, ηγέτη της εβραϊκής κοινότητας της Μεγάλης Βρετανίας, ζητώντας του να τη μεταβιβάσει προς την Παγκόσμια Σιωνιστική Ομοσπονδία. Η φωτογραφία της επιστολής βρίσκεται στην ιστοσελίδα: <https://intifadagr.wordpress.com>, (επίσκεψη 20/8/2016).

προϋπόθεση ότι θα γίνονταν απολύτως σεβαστά τα κοινωνικά και θρησκευτικά δικαιώματα των μη – εβραϊκών κοινοτήτων της περιοχής.

Η Βρετανική Διοίκηση διήρκησε ως το Μάιο⁵⁰ του 1948, οπότε έπειτα και από την αναγνώριση του κράτους του Ισραήλ από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών το 1947 με το ψήφισμα αρ.181⁵¹, ο Μπεν Γκουριόν⁵² ανακοίνωσε την διακήρυξη της ιδρύσεως του κράτους του Ισραήλ στα εδάφη της Παλαιστίνης. Ακόμη και μετά την πολυπόθητη απόκτηση ενός εβραϊκού κράτους η σιωνιστική πολιτική ως προς τη μετανάστευση δεν μεταβλήθηκε και παραμένει σχεδόν ίδια ως και σήμερα.

Η μετανάστευση προς το κράτος του Ισραήλ είχε την ιδιαιτερότητα ότι αφορούσε τους Εβραίους που ζούσαν διασκορπισμένοι στις διάφορες περιοχές του πλανήτη. Δεν ήταν ευπρόσδεκτοι πληθυσμοί που δεν χαρακτηρίζαν οι ίδιοι τους εαυτούς τους ως Εβραίους ή δεν τους αναγνώριζε το επίσημο κράτος ως τέτοιους. Για το λόγο αυτό δεν αναφέρονταν στη μετανάστευση αυτή με τους κλασσικούς διεθνείς αναγνωρισμένους όρους, αλλά με τον όρο «αλιγιά» (Aliyah). «Αλιγιά στα εβραϊκά σημαίνει «ανάβαση» ή «να ανεβαίνεις». Η εβραϊκή παράδοση αντιμετωπίζει το ταξίδι προς τη γη του Ισραήλ ως ανάβαση τόσο γεωγραφικά όσο και μεταφυσικά. Όποιος ταξιδεύει στο Ισραήλ από την Αίγυπτο, τη Βαβυλωνία ή τη λεκάνη της Μεσογείου, όπου ζούσαν πολλοί Εβραίοι στα πρώτα ραβινικά χρόνια, ανέβαιναν σε ένα υψηλότερο υψόμετρο. Το να επισκεφτείς την

⁵⁰ Η απόφαση για την απόδοση των εδαφών αυτών που πριν βρίσκονταν υπό την διοίκηση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, από τους ηττημένους του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, πάρθηκε με τη Συνθήκη των Σεβρών που διαμοίρασε τα εδάφη της ευρύτερης περιοχής μεταξύ των Βρετανών και των Γάλλων. Η Βρετανική Διοίκηση (British Mandate), γνωστή ως Βρετανική Εντολή, θα διαρκούσε μέχρι τις 15 Μαΐου του 1948. Μία μέρα νωρίτερα ο Μπεν Γκουριόν θα ανακοίνωνε την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ. <http://www.jewish virtual library.org/jsource/History/mandate3.html>, (επίσκεψη 22/6/2016).

⁵¹ Το ψήφισμα έλαβε μέρος στις 29 Νοεμβρίου του 1947 με το οποίο η Παλαιστίνη, που βρισκόταν ήδη στον έλεγχο των Ηνωμένων Εθνών, χωριζόταν σε δύο ανεξάρτητα κράτη ένα Αραβικό και ένα Εβραϊκό ενώ η Ιερουσαλήμ θα μετατρεπόταν σε διεθνή πόλη εκτός συνόρων. Σύμφωνα με την ίδια απόφαση η Ιορδανία θα ήλεγχε την παλιά πόλη της Ιερουσαλήμ και τη δυτική όχθη του Ιορδάνη ποταμού, ενώ το Ισραήλ θα ήλεγχε τη νέα πόλη της Ιερουσαλήμ. <http://mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/Maps/Pages/1947%20UN%20Partition%20Plan.aspx>, (επίσκεψη 22/6/2016).

⁵² Το πλήρες όνομά του είναι Νταβίντ Μπεν Γκουριόν (το πραγματικό επώνυμό του ήταν Γκρούεν). Απεβίωσε την 1^η Δεκεμβρίου του 1973. Ήταν ο κύριος ιδρυτής και ο πρώτος Πρωθυπουργός του Ισραήλ. Στις 14 Μαΐου του 1948 ως ο πρώτος, προσωρινός πρωθυπουργός του Ισραήλ ανακήρυξε την ίδρυση του κράτους. Διετέλεσε δύο φορές Πρωθυπουργός του Ισραήλ. Η πρώτη το διάστημα 1948-1953 και η δεύτερη το διάστημα 1955-1963. <https://www.britannica.com/biography/David-Ben-Gurion>, (επίσκεψη 22/6/2016).

Ιερουσαλήμ που βρισκόταν 2700 πόδια ψηλότερα από την επιφάνεια της θάλασσας, επίσης αφορούσε μια ανάβαση...Στο Σιωνιστικό λόγο, ο όρος αλιγιά (πληθ. αλιγιότ) περιλαμβάνει τόσο την εθελοντική μετανάστευση για ιδεολογικούς, αισθηματικούς, ή πρακτικούς λόγους και από την άλλη πλευρά, τη μαζική μεταφορά διωκόμενων εβραϊκών πληθυσμών.»⁵³. Για το λόγο αυτό οι επίσημες αρχές του κράτους θεωρούν υποχρέωση και καθήκον κάθε Εβραίου να εγκαταλείψει τη χώρα που ζει και να επιστρέψει στο Ισραήλ. Μάλιστα κάθε φορά που τους δίνεται η ευκαιρία λόγω κάποιας έκτακτης κατάστασης σε οποιαδήποτε χώρα του εξωτερικού, δεν λησμονούν να καλέσουν τους Εβραίους που διαμένουν στη χώρα αυτή, πίσω στο Ισραήλ, την πατρίδα των απανταχού Εβραίων.

Όπως θα δούμε κατά τη μελέτη του φαινομένου, η μετανάστευση προς το Ισραήλ είναι συνεχής κατά τη διάρκεια της σύντομης ιστορίας του. Άλλοτε εκδηλωνόταν με έντονα και μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα προς τα εδάφη του, άλλοτε με μικρότερους ρυθμούς. Η μετανάστευση προς την Παλαιστίνη πάντως, που αναφέρεται στα έτη πριν την ίδρυση του επίσημου κράτους του Ισραήλ, έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά από τη μετανάστευση που σημειώθηκε μετά την ίδρυση του ισραηλινού κράτους. Θα εξετάσουμε αυτές τις δύο περιόδους χωριστά για να αναδείξουμε τις διαφορές που παρουσιάζουν, και τις πολιτικές που χρησιμοποιήθηκαν την κάθε περίοδο γιατί έχουν ουσιαστική συμμετοχή στη διαμόρφωση του σύγχρονου ισραηλινού κράτους.

2.1 Μετανάστευση στην Παλαιστίνη, 1880-1948

Η επιστροφή στην «αιώνια» πατρίδα των Εβραίων το Ισραήλ, παρουσιάζεται να είναι παντοτινή και διαχρονική επιθυμία τους. Στην πραγματικότητα το ζήτημα

⁵³ *Aliyah* in Hebrew means «ascent» or «going up». Jewish tradition views traveling to the land of Israel as an ascent, both geographically and metaphysically. Anyone traveling to Eretz Israel from Egypt, Babylonia or the Mediterranean basin, where many Jews lived in early rabbinic times, climbed to a higher altitude. Visiting Jerusalem, situated 2,700 feet above sea level, also involved an «ascent»...In Zionist discourse, the term *aliyah* (plural *aliyot*) includes both voluntary immigration for ideological, emotional, or practical reasons and, on the other hand, mass flight of persecuted populations of Jews. <https://int.icej.org/aid/defining-aliyah>, (επίσκεψη 20/4/2016). Η μετάφραση ανήκει σε εμάς.

τίθεται επισήμως με την εμφάνιση του Σιωνισμού, του εθνικιστικού κινήματος των Εβραίων. Όπως είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, η ανάπτυξη του Σιωνιστικού κινήματος συντελείται στα τέλη του 19^{ου} αιώνα οπότε και η έναρξη των μετακινήσεων των Εβραίων τοποθετείται περίπου εκείνη την περίοδο. Οι Σιωνιστές είχαν στο μυαλό τους ένα σχέδιο που θα τους οδηγούσε στην ίδρυση ανεξάρτητου κράτους. Σ' αυτό το σχέδιο περιλαμβάνονταν και οι οργανωμένες μεταφορές εβραϊκών πληθυσμών στην Παλαιστίνη που θα αποτελούσαν την πληθυσμιακή βάση του νέου κράτους όταν αυτό έπαιρνε σάρκα και οστά.

Είδαμε όμως επίσης ότι το Σιωνιστικό κίνημα δεν ήταν ιδιαίτερα διαδεδομένο ανάμεσα στις εβραϊκές κοινότητες της Ευρώπης, απ' όπου και ξεπήδησε, για το λόγο αυτό τα πρώτα χρόνια μόνο ένας περιορισμένος αριθμός Εβραίων αποφάσισε να εγκατασταθεί στην περιοχή. Πρόκειται για Εβραίους νεαρής ηλικίας που ζούσαν στην οριοθετημένη ζώνη⁵⁴ (Pale of Settlement) που είχε ορίσει γι' αυτούς η Τσαρική Ρωσία και που δεν άντεχαν να βιώνουν τις διακρίσεις εις βάρος τους, τους επαγγελματικούς αποκλεισμούς και, χειρότερα, τα βίαια πογκρόμ που σημειώνονταν ανά καιρούς στις κοινότητές τους.

⁵⁴ Πρόκειται για εδάφη της Ρωσικής Αυτοκρατορίας μέσα στα οποία οι Εβραίοι μπορούσαν να ζουν μόνιμα. Αν και ήταν αρκετά μεγάλη έκταση, περίπου 1.224.008 τ.χλμ. και περιλάμβανε περιοχές με δυναμική οικονομική ανάπτυξη, η Ζώνη θεωρούνταν ο μεγαλύτερος νομικός περιορισμός που είχε επιβληθεί στους Εβραίους της Αυτοκρατορίας. Δεν υπάρχει δόκιμος όρος στα ελληνικά που να μπορεί να μεταφράσει την έκφραση αυτή. Στην πραγματικότητα την δανείστηκαν από τους Άγγλους που αναφέρονταν στην διοίκηση της Βόρειας Ιρλανδίας και των «άγριων» Ιρλανδών ως πέρα από τους «χλωμούς» (pale). Άρα απλώς υποδεικνύει ότι οι Εβραίοι ζούσαν πέρα από τους «χλωμούς» (Ρώσους). http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/pale_of_settlement, (επίσκεψη 10/5/2016).

Χάρτης 2.1

Η οριοθετημένη ζώνη στην οποία ζούσαν οι Εβραίοι στην Ρωσική Αυτοκρατορία



Υποθέτουν από ιστορικά αρχεία ότι η πλειοψηφία αυτών των ανθρώπων προέρχονταν από την Ρωσία. Στον πίνακα που ακολουθεί βλέπουμε μία εκτίμηση⁵⁵ της εξέλιξης των εβραϊκών και μη – εβραϊκών πληθυσμών στην περιοχή της Παλαιστίνης κατά την κυριαρχία της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Όπως παρατηρούμε η αύξηση των Εβραίων της περιοχής υπολογίζεται περίπου στις 60.000 άτομα.

Πίνακας 2.1.1

Εκτίμηση της αύξησης των εβραϊκών και μη εβραϊκών πληθυσμών της Παλαιστίνης⁵⁶

Πληθυσμοί	1553	1800	1915
Οθωμανική Αυτοκρατορία			
Μουσουλμάνοι		246.300	590.000
Εβραίοι		24.000	83.000
Χριστιανοί/Άλλοι		21.800	17.000
Σύνολο	205.000	292.100	690.000

Ένας πολύ μικρός αριθμός ανθρώπων μετακινείται προς την Παλαιστίνη, αν σκεφτούμε πως διάφορες πηγές εκτιμούν το συνολικό εβραϊκό πληθυσμό στις αρχές του 20^{ου} αιώνα περίπου στα 10.000.000. Τα στοιχεία της μελέτης μας υποδεικνύουν ότι οι Εβραίοι της ευρωπαϊκής ηπείρου δεν ακολούθησαν τα σχέδια του Σιωνιστικού κινήματος, πλην ελαχίστων, και άρχισαν να μετακινούνται προς την Παλαιστίνη μόνο μετά το 1917 και τη δήλωση Μπαλφούρ ότι οι Βρετανοί δέχονται να συμβάλλουν στη δημιουργία ενός ανεξάρτητου εβραϊκού κράτους. Θα μπορούσαμε να μιλήσουμε λοιπόν για αποτυχία του Σιωνιστικού κινήματος να εισχωρήσει στις συνειδήσεις των Εβραίων και να τους πείσει για την ανάγκη υποστήριξης στο όραμα του κινήματος για αυτοδιάθεση του εβραϊκού λαού; Είναι

⁵⁵ Καταλαβαίνουμε ότι πρόκειται για εκτίμηση εφόσον όλα τα ποσά είναι στρογγυλοποιημένα. Είναι στατιστικά ιδιαιτέρως δύσκολο ως απίθανο να συμβεί αυτό σε πραγματικούς πληθυσμούς.

⁵⁶ <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/demograhics.html>, (επίσκεψη 8/5/2016)

όμως σωστό να προβούμε σε ένα τέτοιο λογικό συμπέρασμα; Όπως ευρέως έχει επικρατήσει να λέγεται η επιτυχία ή η αποτυχία ενός εγχειρήματος κρίνεται εκ του αποτελέσματος και πράγματι οι Εβραίοι δεν μετέβησαν στην Παλαιστίνη, όμως είναι πιο σωστό να δούμε τις συνθήκες που επικρατούσαν την περίοδο αυτή παγκοσμίως πριν καταλήξουμε σε οποιοδήποτε συμπέρασμα. Δεν είναι ορθό να εξετάσουμε τις μετακινήσεις των εβραϊκών πληθυσμών εκτός του ιστορικοκοινωνικού πλαισίου κατά το οποίο αυτές πραγματοποιούνται.

Το σημαντικότερο γεγονός της περιόδου αυτής είναι αδιαμφισβήτητο ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, ο οποίος ήταν απόρροια τόσο οικονομικών συμφερόντων όσο και εθνικιστικών επιδιώξεων με αποτέλεσμα έντονες γεωγραφικές και πληθυσμιακές ανακατατάξεις. Η περίοδος του πολέμου όπως είναι αναμενόμενο περιορίζει τις μεταναστευτικές κινήσεις γενικότερα και των Εβραίων ειδικότερα, ενώ ανακόπτει και το μεταναστευτικό ρεύμα προς την Αμερικανική ήπειρο, το οποίο είχε παρουσιάσει μία ιδιαίτερη ένταση το διάστημα πριν την έναρξη του πολέμου.

Πίνακας 2.1.2

Περίληψη της συνολικής και της εβραϊκής μετανάστευσης στις ΗΠΑ, 1881 -1940⁵⁷

Έτη	Υποδοχές (Immigration)				Αναχωρήσεις (Emigration Or Debarks)				Καθαρή Αύξηση			
					Αναλογία Επι Των υποδοχών							
	Σύνολο	Εβραίοι	Μέσος Όρος Εβραίων ανά Έτος	Αναλογία Εβραίων επι του Συνόλου	Σύνολο	Εβραίοι	Σύνολο	Εβραίοι	Σύνολο	Εβραίοι	Αναλογία Εβραίων επι του συνόλου	
1881 - 1898	8.173.890									533.478		
1899 - 1907	6.974.447	829.244	92.138	11,89%		59.208	33,55%	7,14%		770.036		
1908 - 1914	6.709.357	656.397	93.771	9,78%	2.063.767	46.838	30,76%	7,14%	4.645.590	609.559	13,12%	
1915 - 1920	1.602.680	79.921	13.320	4,99%	906.538	3.470	56,56%	4,34%	696.142	76.451	10,98%	
1921	805.228	119.036	119.036	14,78%	247.718	483	30,76%	0,41%	557.510	118.553	21,26%	
1922 - 1924	1.539.371	153.232	51.077	9,95%	356.951	1.503	23,19%	0,98%	1.182.420	151.729	12,83%	
1925 - 1930	1.762.610	67.686	11.281	3,84%	440.407	1.597	24,99%	2,36%	1.322.203	66.089	5,00%	
1931 - 1940	528.431	137.525	13.752	26,03%	459.738	2.925	87,00%	2,13%	68.693	134.600	195,94%	
1908 - 1940	12.947.677	1.213.797		9,37%	4.475.119	56.816	34,56%	4,68%	8.472.558	1.156.981	13,66%	
1881 - 1940	28.096.014									2.460.495		

⁵⁷ Τα στοιχεία του πίνακα έχουν συγκεντρωθεί από το *American Jewish Yearbook, 1941-2*, σ. 683.

Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται, όπως είπαμε, από τις έντονες μεταναστευτικές ροές των διαφόρων ευρωπαϊκών πληθυσμών προς τα εδάφη της Αμερικανικής Ηπείρου, που υπόσχονται εργασία, και μάλιστα, καλύτερα αμειβόμενη από αυτή που καθένας απολάμβανε στη χώρα του. Σχεδόν στο σύνολό τους τα ευρωπαϊκά κράτη βίωσαν την δύσκολη πραγματικότητα της μετανάστευσης προς την Αμερική, κυρίως τη Βόρεια Αμερική, τις Η.Π.Α και τον Καναδά, χωρίς να αμφισβητούμε τη μετανάστευση και προς άλλες περιοχές του πλανήτη. Εύλογα λοιπόν γεννιέται το εξής ερώτημα. Όταν η πλειοψηφία των ευρωπαϊκών πληθυσμών κατευθύνεται προς την Αμερική για την αναζήτηση μιας καλύτερης τύχης, γιατί οι εβραϊκοί πληθυσμοί θα έπρεπε να αποτελέσουν εξαίρεση και να κατευθυνθούν προς την Παλαιστίνη.

Όπως παρατηρούμε και στον πίνακα 2.1.2, την περίοδο από το 1881 ως το 1914 κατευθύνθηκαν προς τις Η.Π.Α, περίπου 21.857.694 μετανάστες εκ των οποίων, 1.910.073 εβραϊκής καταγωγής. Κατανοούμε λοιπόν ότι οι εβραϊκοί πληθυσμοί δεν διαφοροποιήθηκαν από το σύνολο των μετακινούμενων πληθυσμών της περιόδου αυτής.

Οφείλουμε επίσης να σταθούμε σε ένα ακόμη ερώτημα που μας δημιουργείται από τη μελέτη του μεταναστευτικού φαινομένου των εβραϊκών πληθυσμών της περιόδου αυτής. Οι Εβραίοι που μετανάστευσαν στην Αμερική παρακινήθηκαν από τα ίδια κίνητρα με τους υπόλοιπους πληθυσμούς; Οι υπόλοιποι πληθυσμοί παρακινούνταν από καθαρά οικονομικά κίνητρα, αφού η ραγδαία ανάπτυξη της αμερικάνικης οικονομίας στον βιομηχανικό κυρίως τομέα παρήγαγε νέες θέσεις εργασίας και αυτή η αυξημένη ζήτηση βελτίωνε συγχρόνως και τις αποδοχές των εργαζομένων. Έτσι η ανεύρεση μιας πιο σίγουρης θέσης εργασίας σε μια αναπτυσσόμενη οικονομία και οι υψηλότερες αποδοχές ώθησαν τους ευρωπαίους να μεταναστεύουν μαζικά προς τη γη της επαγγελίας. Ίσχυαν άραγε τα ίδια κίνητρα και για τους Εβραίους μετανάστες;

Γνωρίζουμε ότι στο τέλος του 19^{ου} αιώνα και αρχές του 20^{ου} αιώνα η πλειοψηφία των εβραϊκών πληθυσμών κατοικούσε στην Ανατολική Ευρώπη στην Τσαρική Ρωσία, την Πολωνία, την Ρουμανία, την Τσεχοσλοβακία και σε κάποιες χώρες της Βαλτικής, αλλά και σε επαρχίες της Αυστροουγγαρίας και της Πρωσίας. Αυτό που επίσης δείχνουν τα στοιχεία από επίσημες εκτιμήσεις των

αρχών των περιοχών αυτών είναι η ραγδαία αύξηση του εβραϊκού πληθυσμού όλο το χρονικό διάστημα πριν από το εξεταζόμενο, αλλά και κατά αυτό. Παρατηρώντας τους πίνακες που ακολουθούν, δημιουργούνται επιπρόσθετα ερωτήματα για τα αίτια που οδήγησαν στην μετανάστευση των εβραϊκών πληθυσμών από τις περιοχές αυτές.

Πίνακας 2.1.3

Εκτίμηση του αριθμού των Εβραίων της Ανατολικής Ευρώπης από το τέλος του 15ου μέχρι τον 18ο αιώνα⁵⁸

Χώρες	1495	1550	1648	1660	1700	1765
απόλυτοι αριθμοί						
Μέσα Στα Όρια Της Κοινοπραξίας Πολωνίας - Λιθουανίας μετά το 1569, Περιλαμβάνοντας:	10.000	55.000	185.000	163.000	285.000	750.000
Πολωνία	6.000	30.000	70.000	70.000	115.000	208.000
Γαλικιανή Ρωσία	2.000	15.000	54.000	60.000	95.000	168.000
Βολυνία	0	3.000	16.000	8.000	17.000	67.000
Ποδόλια	0	1.000	19.000	2.000	6.000	76.000
Κατά Μήκος Του Δνείπερου	0	1.000	5.000	–	2.000	29.000
Λιθουανία Και Λευκορωσία	1.000	5.000	21.000	22.000	50.000	200.000
Courland And Lifland	–	–	0	0	0	2.000
Βόρειες Ακτές Της Μαύρης Θάλασσας	6.000	5.000	4.000	5.000	5.000	4.000
Βόρειος Καύκασος	0	0	3.000	5.000	7.000	9.000
Υπερ-Μολδαβία	–	–	0	0	1.000	4.000
Υπερκαρπάθια	–	–	–	0	1.000	4.000
Ρωσία	–	–	–	–	0	0
Σύνολο	25.000	115.000	377.000	335.000	584.000	1.521.000

Γνωρίζουμε επίσης, ότι η πλειοψηφία των Εβραίων μεταναστών προς τις Η.Π.Α προέρχονται από τις χώρες αυτές, κατά δήλωση των ίδιων των αμερικανικών αρχών⁵⁹ που εμπλέκονταν στην υποδοχή μεταναστών. Οι ίδιοι λοιπόν δήλωναν ότι η βασική παράμετρος ώστε κάποιος να καταγραφεί ως

⁵⁸ http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Population_and_Migration/Population_and_Migration_before_World_War_I, (επίσκεψη 17/4/2016).

⁵⁹ Οι μετανάστες της περιόδου αυτής κατέφθαναν κατά κύριο λόγο στα λιμάνια των ΗΠΑ και στην πλειοψηφία τους στα λιμάνια της Νέας Υόρκης, της Φιλαδέλφειας και της Βαλτιμόρης. Εκεί οι λιμενικές αρχές προχωρούσαν στην καταγραφή των πληθυσμών κατά καταγωγή, φύλο, ηλικία, επάγγελμα κ.α. *American Jewish Yearbook*, 1941-2, σ. 681.

Εβραίος κατά την είσοδό του στη χώρα ήταν ότι μιλούσε τη γλώσσα γίντις⁶⁰ αλλά και από τη δήλωση των ίδιων των μεταναστών. Η περίοδος όμως αυτή αποτέλεσε μια σκληρή εποχή απαγορεύσεων, οικονομικών αποκλεισμών και βίαιων ρατσιστικών πογκρόμ εναντίον πολλών εβραϊκών κοινοτήτων, με αρκετές απώλειες ανθρώπινων ζωών ου σε ορισμένες περιπτώσεις ήταν σημαντικές σε αριθμό.

Πίνακας 2.1.4

Εκτίμηση του αριθμού των Εβραίων της Ανατολικής Ευρώπης τον 19ο αιώνα⁶¹

Περιοχή (σύνορα μετά το 1815)	1800	1880	1900
Ρωσική Αυτοκρατορία (Ευρωπαϊκό Κομμάτι), περιλαμβάνει:			
Βορειοδυτικές Επαρχίες της Συμφωνίας	340.000	1.244.000	1.385.000
Νοτιοδυτικές Επαρχίες της Συμφωνίας	225.000	1.056.000	1.200.000
Νοβοροσία	24.000	450.000	770.000
Βορειοανατολικές Επαρχίες της Συμφωνίας	11.000	172.000	235.000
Βασίλειο της Πολωνίας	250.000	100.500	1.350.000
Επαρχίες της Ενδοχώρας της Ευρωπαϊκής Ρωσίας:			
Βόρειο Καύκασο	19.000	111.000	260.000
Αυστροουγγαρία (Ανατολικοευρωπαϊκό Κομμάτι) περιλαμβάνοντας:			
Γαλικία	295.000	687.000	811.000
Μπουκοβίνα	5.000	68.000	96.000
Υπερκαρπάθια	6.000	62.000	96.000
Πρωσία (Ανατολικοευρωπαϊκό Κομμάτι)			
Επαρχία του Πόζεν	45.000	57.000	35.000
Σύνολο Εβραίων στην Ανατολική Ευρώπη	1.220.000	4.007.500	6.238.000

⁶⁰ Γίντις (Yiddish) ή Γερμανοεβραϊκή γλώσσα είναι η γλώσσα που μιλούσαν οι περισσότεροι Εβραίοι της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Αποτελεί μια συγχώνευση από γερμανικές διαλέκτους με την εβραϊκή, την Αραμαϊκή, κάποιες σλάβικες γλώσσες και από κατάλοιπα ρομανικών γλωσσών. <http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/language/yiddish>, (επίσκεψη 10/5/2016).

⁶¹ [http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Population and Migration/ Population and Migration before World War I](http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Population%20and%20Migration/Population%20and%20Migration%20before%20World%20War%20I), (επίσκεψη 17/4/2016).

Αυτό το γενικότερο ιστορικοκοινωνικό πλαίσιο μας οδηγεί να αναρωτιόμαστε αν όντως τα κίνητρα των Εβραίων μεταναστών ήταν μόνο ή κυρίως οικονομικά ή αν υπήρξαν και άλλοι παράγοντες που πυροδότησαν την εβραϊκή μετανάστευση. Η αύξηση πάντως του πληθυσμού κατά τον 19^ο αιώνα, και ενώ οι Εβραίοι από τα 1830 περίπου ζούσαν στην οριοθετημένη ζώνη που τους είχε επιβληθεί, χωρίς δικαίωμα μετακινήσεων και μετεγκαταστάσεων, θεωρείται ένας πιθανός παράγοντας πυροδότησης ενός μεταναστευτικού ρεύματος, προς τη Δύση⁶².

Υπάρχουν στοιχεία που θα μας επέτρεπαν να καταλήξουμε σε ένα συμπέρασμα, αλλά δεν θα ήταν αξιόπιστο χωρίς περισσότερες πληροφορίες που θα μας παρείχαν κάποια πιο ασφαλή δεδομένα για την περίοδο αυτή. Πάντως το γεγονός ότι η εβραϊκή μετανάστευση αφορούσε ολόκληρη την οικογένεια και όχι ένα οικονομικά ενεργό μέλος της όπως συνέβαινε στην πλειοψηφία των υπολοίπων μεταναστευτικών πληθυσμών - έχουμε γνώσεις και από την ελληνική μετανάστευση⁶³ της περιόδου εκείνης - μας αφήνει δείγματα πως δεν επρόκειτο καθαρά για μια οικονομική μετανάστευση αλλά η βία και ο φόβος έπαιζαν σημαντικό ρόλο στην απόφαση για μετανάστευση. Στην εβραϊκή μετανάστευση και οι οικονομικοί λόγοι μπορεί να διέφεραν, αφού ο καλύτερος μισθός να μην αποτελούσε το βασικό λόγο για τη μετανάστευση, αλλά η καταστροφή της οικογενειακής, κατά βάση, επιχείρησης σε κάποια εκστρατεία κατά εβραϊκών κοινοτήτων. Και φυσικά αυτή η βίαια εκδίωξή τους από τον τόπο που ζούσαν και εργάζονταν τους αποστερούσε από την εργασία τους ή την επιχείρησή τους. Αυτό που μπορούμε να συμπεράνουμε είναι ότι οι περιορισμοί, οι διώξεις και τα πογκρόμ εναντίον των Εβραίων είχαν πολύπλευρες συνέπειες πάνω τους, οπότε

⁶² Σε μελέτη που διενεργήθηκε το 2007 με τίτλο «Where Jews Political Refugees or Economic Migrants? Assessing the Persecution Theory of Jewish Emigration, 1881-1914», συμπεραίνεται ότι οι Εβραίοι αποτελούσαν οικονομικούς μετανάστες οι οποίοι επηρεάζονταν περισσότερο από τις οικονομικές συνθήκες των ΗΠΑ παρά από τις συνθήκες διαβίωσής τους στην ανατολική Ευρώπη. Βλ. Leah Platt Boustan, *The New Comparative Economic History*, The MIT Press, London, 2007, σς. 267 – 290.

⁶³ Συνήθως αφορούσε τη μετανάστευση ενός νεαρού αρσενικού γένους άτομο, το γιο της οικογένειας, ενώ η υπόλοιπη οικογένεια έμενε πίσω και περίμενε την οικονομική βοήθεια που θα παρείχε το άτομο που έφυγε, μόλις έβρισκε εργασία. Πολλές φορές ακολουθούσε και άλλο μέλος της οικογένειας, συνήθως άλλο παιδί της οικογένειας, για να εξασφαλίσει κι αυτό ένα καλύτερο μέλλον.

και η απόφαση για μετανάστευση μπορεί να είχε διάφορα κίνητρα, ενώ η επιλογή του προορισμού να είχε ποικίλες αφετηρίες.

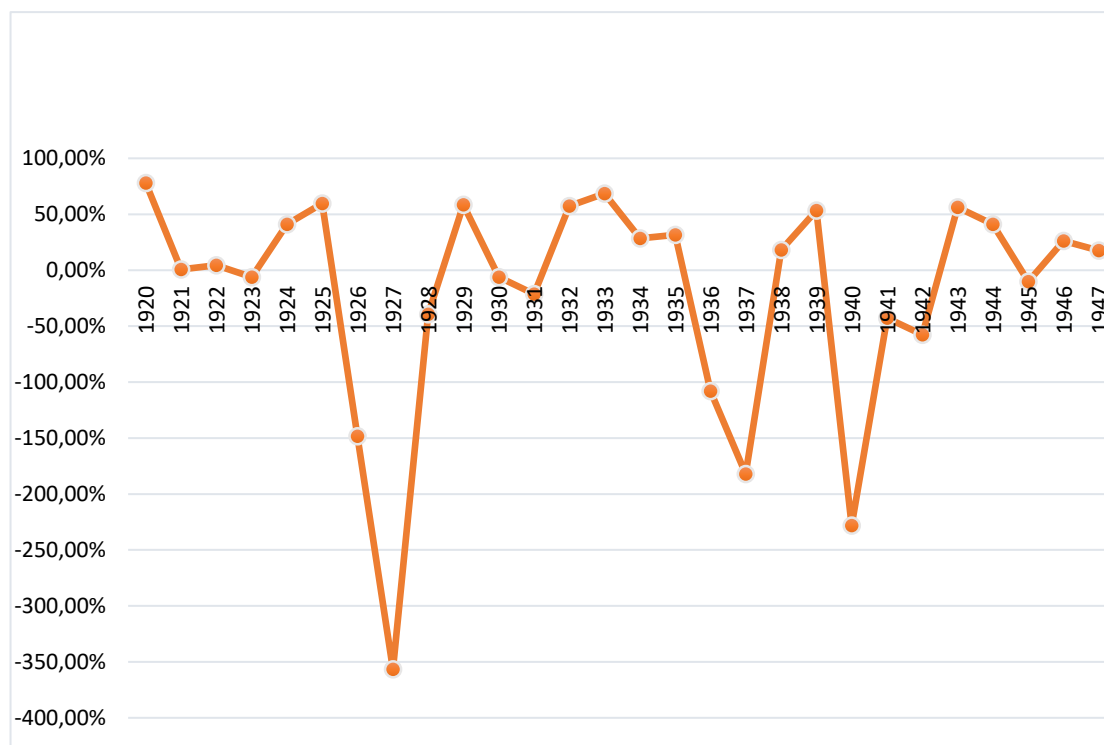
Μετά το τέλος του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου τη διοίκηση της περιοχής της Παλαιστίνης αναλαμβάνει η Μεγάλη Βρετανία, μια εκ των νικητριών χωρών του πολέμου. Εξάλλου το τέλος του πολέμου αυτού σήμανε και έντονες εδαφικές και γεωγραφικές ανακατατάξεις – γεγονός που έχει οδηγήσει και πολλούς μελετητές να θέσουν τα αίτια του πολέμου ακριβώς στη βάση αποικιοκρατικών και ιμπεριαλιστικών βλέψεων των Μεγάλων Δυνάμεων της εποχής – σε διάφορες περιφέρειες του πλανήτη.

Ιστορικοί αναφέρουν ότι οι Βρετανοί είχαν υποσχεθεί στους Άραβες της Παλαιστίνης την ανεξαρτησία τους αν συμμετείχαν ενεργά στον πόλεμο εναντίον της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, ενώ παράλληλα είχαν υποσχεθεί και στους Εβραίους τη δημιουργία ανεξάρτητου κράτους στην Παλαιστίνη, μετά από συνεχείς συζητήσεις με τη σιωνιστική οργάνωση. Αθέτησαν την υπόσχεσή τους και στους δύο, προς μεγάλη απογοήτευσή τους, και από το 1922 ανέλαβαν τη διοίκηση της περιοχής που αποτελούσε, και αποτελεί και σήμερα ακόμη, περιοχή στρατηγικής σημασίας. Η περίοδος αυτή θα αποδειχθεί μεγάλης σημασίας για τα σχέδια των Εβραίων Σιωνιστών, αφού οι Βρετανοί θα επιτρέψουν την μεταφορά εβραϊκών πληθυσμών στην Παλαιστίνη στην αρχή μάλιστα χωρίς κανένα περιορισμό. Αργότερα και μετά από τις έντονες αντιδράσεις των Αράβων και τις ένοπλες συγκρούσεις που σημειώθηκαν, οι Βρετανοί επέβαλλαν περιορισμούς στον αριθμό των Εβραίων που θα μπορούσαν να μεταναστεύσουν στην περιοχή.

Ο περιορισμός της μετανάστευσης διήρκεσε καθόλη τη διάρκεια και του Β΄ Παγκόσμιου Πολέμου και μέχρι τη λήξη της βρετανικής διοίκησης μέσω ένοπλων συγκρούσεων με τη στρατιωτική δύναμη των Εβραίων, και οδήγησε σε παράνομη μετανάστευση με αποτέλεσμα, όσοι έφθαναν στην Παλαιστίνη να συλλαμβάνονται από τους Βρετανούς και να οδηγούνται σε στρατόπεδα. Στο διάγραμμα που ακολουθεί μπορούμε να δούμε τις διακυμάνσεις των μεταναστευτικών ρευμάτων όλη την περίοδο από το τέλος του Α΄ Παγκόσμιου Πολέμου ως και το 1948 που από τελεί το έτος ίδρυσης του ισραηλινού κράτους.

Διάγραμμα 2.1.1

Ετήσια μεταβολή της μετανάστευσης των Εβραίων στην Παλαιστίνη



Πρβλ. Π-12 Παραρτ.

Αυτό που παρατηρούμε στο διάγραμμα 2.1.1, είναι ότι η μετανάστευση στην Παλαιστίνη είχε αρκετές διακυμάνσεις σε διάφορα χρονικά διαστήματα. Η πρώτη μεγάλη απότομη κάμψη συμβαίνει την περίοδο 1926 – 1928, η δεύτερη την περίοδο 1936 – 1938 και η τελευταία το έτος 1940 η οποία ακολουθείται από μια αναστάτωση για τα επόμενα δυο έτη ως δηλαδή το 1942, για να κινηθεί πάλι με μία ανοδική πορεία. Η μεγαλύτερη πάντως κάμψη έχει ως βασικό αίτιο την οικονομική κρίση των ετών αυτών που επηρέασε σε σημαντικό βαθμό τις οικονομίες των κρατών της Ανατολικής Ευρώπης κυρίως, όπως της Πολωνίας, από τις οποίες προέρχονταν και οι περισσότεροι μετανάστες της Παλαιστίνης.

Η οικονομική κρίση εμποδίζει τους εβραϊκούς πληθυσμούς να χρηματοδοτήσουν τη μετακίνησή τους από τη χώρα καταγωγής τους, καθώς επίσης περιόριζε και τα έσοδα από συνδρομές και συνεισφορές στη Σιωνιστική οργάνωση, με αποτέλεσμα να υπάρχει εξαιρετική μείωση της μεταναστευτικής ροής προς την Παλαιστίνη. Όπως καταλαβαίνουμε η οικονομική κρίση επηρέασε και την περιοχή της Παλαιστίνης που αντιμετώπισε εκτός των άλλων και μια

αύξηση του ποσοστού ανεργίας στη σχετικά ομαλή αγορά εργασίας, γεγονός που οδήγησε και αρκετούς μετανάστες να εγκαταλείψουν την περιοχή και να επιστρέψουν στις χώρες προέλευσής τους.

Η δεύτερη σοβαρή κάμψη της ροής πληθυσμών προς την Παλαιστίνη συμπίπτει με τις γενικευμένες εξεγέρσεις των αραβικών πληθυσμών εναντίον της βρετανικής διοίκησης, στην αρχή στα αστικά κέντρα με τη μορφή γενικών απεργιών και έπειτα από τους κατοίκους της υπαίθρου που είχαν πιο βίαιη μορφή και κατέληξαν κυριολεκτικά στη σφαγή των Αράβων⁶⁴ από τις βρετανικές στρατιωτικές δυνάμεις που ήθελαν να βάλουν τέλος στις εξεγέρσεις αυτές.

Η τελευταία κάμψη που αγγίζει το -230% ακολουθεί την απόφαση⁶⁵ των Βρετανών για περιορισμό των εβραϊκών μεταναστεύσεων στην περιοχή, και τις προσπάθειες για επίλυση του ζητήματος με τα δύο εμπλεκόμενα μέρη. Ο περιορισμός μάλιστα επέβαλε και οικονομικούς όρους σε όσους επιθυμούσαν να εγκατασταθούν στην Παλαιστίνη. Οι όροι αυτοί έθεταν όριο τις 500 λίρες Αγγλίας ως εγγύηση για την είσοδο στην περιοχή οι οποίες αποδίδονταν στη βρετανική διοίκηση. Επρόκειτο για ένα πολύ μεγάλο χρηματικό ποσό την εποχή εκείνη που περιόριζε την μετανάστευση σε ανθρώπους που είχαν μια καλή οικονομική κατάσταση, αφήνοντας τους φτωχότερους εκτός δυνατότητας μετανάστευσης. Την περίοδο αυτή ακολουθεί η έναρξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και η άμεση ανάγκη των εβραϊκών πληθυσμών της εκκένωσης των περιοχών που ήλεγχε το Τρίτο Ράιχ, που προοδευτικά καταλάμβανε όλο και μεγαλύτερα τμήματα της Ευρώπης. Έτσι έχουμε ξανά μια αναζωπύρωση των μεταναστευτικών ροών προς

⁶⁴ Επίσημες αναφορές κάνουν λόγο για την καταστροφή του 10% περίπου του αρσενικού αραβικού πληθυσμού ηλικίας από 15 ως 64 ετών.

⁶⁵ Η απόφαση αυτή πάρθηκε με τη λεγόμενη Λευκή Βίβλο του 1939. Χωριζόταν σε τρία μέρη με τα οποία ρύθμιζε το πολιτειακό ζήτημα, το ζήτημα της μετανάστευσης και το ζήτημα της γης. Και τα τρία τμήματα έθιγαν σε γενικές γραμμές τα εβραϊκά συμφέροντα προς όφελος των Αράβων για το λόγο και απορρίφθηκε στο σύνολό της από τους Σιωνιστές που διαπραγματεύονταν με τους Βρετανούς. Στο ζήτημα του πολιτεύματος, οι Βρετανοί πρότειναν τη δημιουργία ενός κοινού παλαιστινιακού κράτους που θα διοικείται από Άραβες και Εβραίους μαζί. Στο ζήτημα της μετανάστευσης, επέβαλαν περιορισμούς στους εβραϊκούς πληθυσμούς που θα εισέρχονταν στην Παλαιστίνη τα επόμενα πέντε χρόνια. Ο αριθμός αυτός δεν θα έπρεπε να ξεπερνά τις 75.000 άτομα, ενώ για τα επόμενα χρόνια η μετανάστευση θα έπρεπε να έχει και τη συγκατάθεση των Αράβων ηγετών. Ενώ στο ζήτημα της γης, έκριναν ότι δεν μπορούσε να συνεχιστεί η επιθετική πολιτική των Εβραίων εξαγοράς αραβικών εδαφών γιατί η περιοχή στην οποία θα μπορούσαν να εγκατασταθούν οι Άραβες περιοριζόταν πλέον επικίνδυνα. http://avalon.law.yale.edu/20th_century/brwh1939.asp, (επίσκεψη 22/6/2016).

την Παλαιστίνη παρόλο που πλέον η μετανάστευση είναι παράνομη⁶⁶ και οι Βρετανοί συλλαμβάνουν όσους προσπαθούν να εισέλθουν παράνομα στην Παλαιστίνη, κλείνοντάς τους σε στρατόπεδα συγκέντρωσης.

Σε απόλυτους αριθμούς η μετανάστευση της περιόδου 1919 – 1948 εμφάνισε τα υψηλότερα νούμερα την περίοδο από το 1933 ως το 1939, εποχή που συμπίπτει απόλυτα με την άνοδο του Χίτλερ στην εξουσία της Γερμανίας και τη στοχοποίηση των εβραϊκών πληθυσμών και λήγει ακριβώς με την έναρξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Αυτήν την περίοδο η μετανάστευση αλλάζει γεωγραφικό προσδιορισμό και αφορά ανθρώπους που στην πραγματικότητα δραπετεύουν από το ρατσιστικό περιβάλλον της Γερμανίας και της Αυστρίας, ενώ συνεχίζεται η μετανάστευση από την Πολωνία, ένα κράτος με τεράστιο αριθμό Εβραίων και με ιδιαίτερα επαχθή προς αυτούς μέτρα τη χρονική περίοδο στην οποία αναφερόμαστε.

Από τα διαθέσιμα στοιχεία προκύπτει ότι το χρονικό διάστημα πριν το ξέσπασμα του πολέμου μετανάστευσαν στην Παλαιστίνη πάνω από 90.000 Πολωνό-Εβραίοι⁶⁷ και περίπου 47.000 Γερμανό-Εβραίοι⁶⁸.

⁶⁶ Οι Εβραίοι την ονομάζουν Aliya bet. Το bet προκύπτει από το B το δεύτερο γράμμα του εβραϊκού αλφάβητου, και στην ουσία μεταφράζεται ως δευτερεύουσα μετανάστευση. Αφορά όλα τα έτη από το 1939 ως το 1948 και προς έκπληξη όλων η απαγόρευση δεν διακόπηκε ούτε κατά τη διάρκεια του πολέμου όπου οι Εβραίοι αποτέλεσαν στόχο των ναζιστών ηγετών της Γερμανίας, τα αποτελέσματα του οποίου γνωρίζουμε όλοι. <https://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005776>, (επίσκεψη 22/6/2016).

⁶⁷ Αυτή η έρευνα έχει μεταφραστεί από το τεύχος του Μαρτίου 1948 του περιοδικού *Νούμερα και Αλήθειες για το Γισούβ και την Οικονομία της Εβραϊκής Παλαιστίνης*, ενός μηνιαίου περιοδικού που δημοσιεύεται από το Στατιστικό Τμήμα του Εβραϊκού Πρακτορείου. American Jewish Yearbook, 1948, σ.731. Σε άλλες έρευνες τα νούμερα διαφέρουν, αλλά αυτό αποτελεί ένα συνηθισμένο πρόβλημα με τους αριθμούς που αφορούν εβραϊκούς πληθυσμούς.

⁶⁸ Η μετανάστευση αυτή έγινε με την απόλυτη συνεργασία των Σιωνιστών της Γερμανίας και της Χιτλερικής κυβέρνησης, με τη συμφωνία που έμεινε γνωστή με την ονομασία «Σύμφωνο της Χααβάρα (Haavara Agreement). Η Εταιρεία Χααβάρα (πλήρης τίτλος: Γραφείο Εμπιστοσύνης και Μεταφοράς Χααβάρα ΕΠΕ) ιδρύθηκε στο Τελ Αβίβ στις 25/8/1933 με σκοπό τη μεταφορά της εβραϊκής ιδιοκτησίας από τη Γερμανία προς την Παλαιστίνη. Έτσι όσοι επιθυμούσαν να μεταναστεύσουν κατέθεταν το ποσό που διέθεταν σε δύο εβραϊκές τράπεζες και μέσω της Χααβάρα αγοράζονταν γερμανικά προϊόντα τα οποία οι μετανάστες μετέφεραν στην Παλαιστίνη. Εκεί μέσω της Χααβάρα τα προϊόντα πωλούνταν στην παλαιστινιακή αγορά και οι μετανάστες λάμβαναν το ποσό που είχαν καταβάλει πριν το ταξίδι τους πλην κάποιων φόρων για τη Χααβάρα. Μ' αυτόν τον τρόπο λέγεται ότι σώθηκαν περίπου 60.000 Γερμανοεβραίοι και μαζί τους πήραν κεφάλαια ύψους 10.700.000 LP (Παλαιστινιακών Λιρών) δηλ. περίπου 55.000.000\$ (Αμερικάνικων Δολαρίων). Πάντως ο εβραϊκής καταγωγής συγγραφέας Edwin Black στο έργο του «Το Σύμφωνο Μεταφοράς» αναφέρει ότι ο αριθμός των Γερμανοεβραίων που διασώθηκαν κατ' αυτόν τον τρόπο υπολογίζεται περίπου στις 55.000 άτομα και το

Στον πίνακα που παρατίθεται, μπορούμε να δούμε τις εθνικότητες των Εβραίων μεταναστών της περιόδου, ενώ συνολικά την περίοδο από το τέλος του Α' Παγκόσμιου Πολέμου και μέχρι την ίδρυση του ισραηλινού κράτους υπολογίζεται ότι στα εδάφη της Παλαιστίνης εγκαταστάθηκαν περίπου 435.000 μετανάστες.

Πίνακας 2.1.5

*Μετανάστευση ανά εθνικότητα και υπηκοότητα των μεταναστών,
1917 - 1947⁶⁹*

Εθνικότητα	Ευρώπη		Εθνικότητα	Ασία Και Λοιπές Ήπειροι	
	Απόλυτα Νούμερα	Αναλογία επι του συνόλου		Απόλυτα Νούμερα	Αναλογία επι του συνόλου
Αυστρία	10.785	2,5%	Παλαιστίνη	3.681	0,8%
Ιταλία	1.702	0,4%	Συρία	746	0,2%
Αγγλία	2.609	0,6%	Ιράκ	6.114	1,4%
Βουλγαρία	6.167	1,4%	Ιράν	1.727	0,4%
Γερμανία	46.183	10,6%	Τουρκία	7.415	1,7%
Ολλανδία	1.071	0,2%	Υεμένη	15.154	3,5%
Ουγγαρία	8.330	1,9%	Λοιπές Ασιατικές Χώρες	525	0,1%
Γιουγκοσλαβία	2.005	0,5%	Αμερική	9.168	2,1%
Ελλάδα	8.419	1,9%	Αφρική	1.316	0,3%
Λετονία, Λιθουανία	15.533	3,6%	Χωρίς Υπηκοότητα Απροσδιόριστη Προέλευση	8.820	2,0%
Πολωνία	157.913	36,3%		13.956	3,2%
Τσεχοσλοβακία	14.954	3,4%	Ελλιπή Στοιχεία	23.237	5,3%
Γαλλία	1.075	0,2%			
Ρουμανία	32.650	7,5%			
Ε.Σ.Σ.Δ	31.312	7,2%			
Λοιπές Χώρες	2.426	0,6%			
Σύνολο	343.134	78,9%	Σύνολο	91.859	21,1%
Γενικό Σύνολο	434.993	100,0%	Γενικό Σύνολο	434.993	100,0%

Ο πίνακας αυτός μας βοηθά να κατανοήσουμε την ποικιλία των τόπων προέλευσης από τα οποία προέρχονται οι μετανάστες της Παλαιστίνης, καθώς επίσης και ότι η συντριπτική τους πλειοψηφία αποτελείται από εβραϊκούς

κεφάλαιο που μεταφέρθηκε στην Παλαιστίνη περίπου σε 100.000.000 \$ (Αμερικανικά Δολάρια). <http://codoh.com/library/document/892/>, (επίσκεψη 8/5/2016).

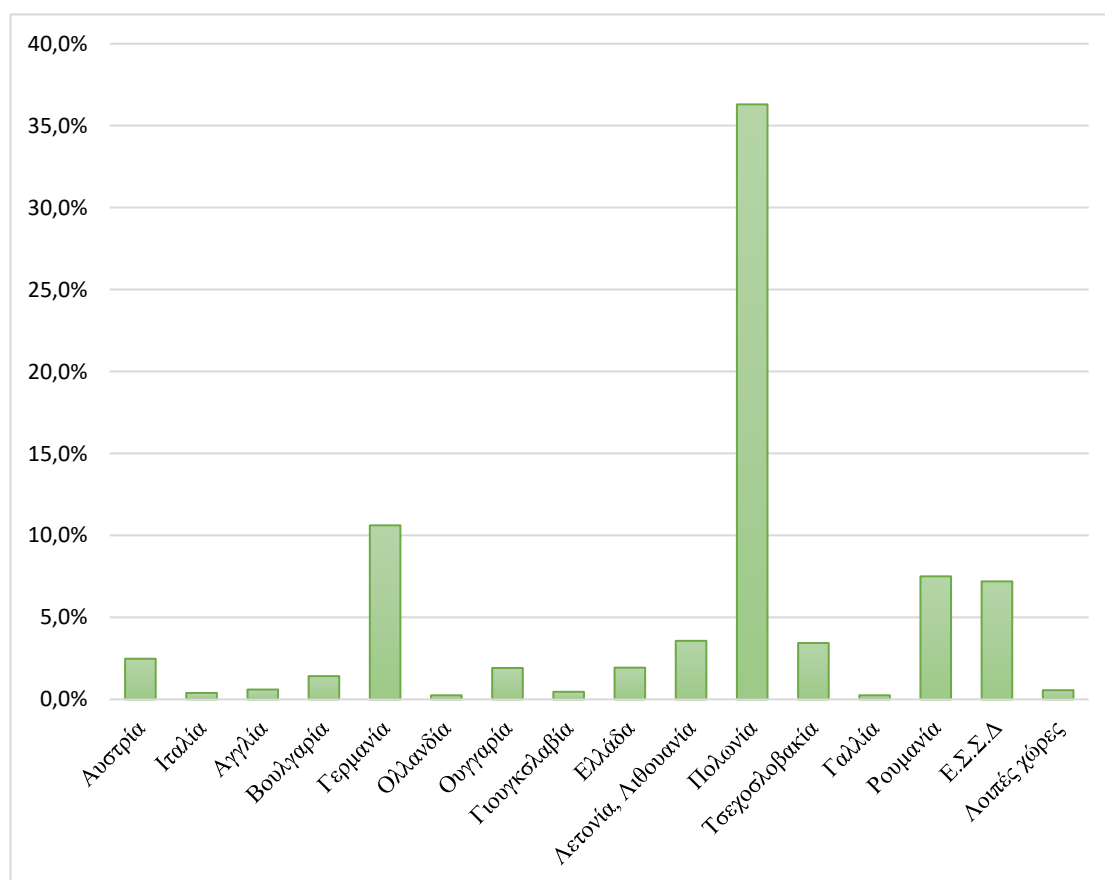
⁶⁹ Τα δεδομένα του πίνακα έχουν αντληθεί από το *American Jewish Yearbook, 1948-9*, σ.σ. 737-738.

πληθυσμούς της Ευρώπης. Ενώ για ένα σημαντικό ποσοστό, 8,5%, αυτών των ανθρώπων δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία, και συνήθως αφορά ανθρώπους που έχουν εισέλθει παράνομα στην περιοχή ή είχαν εισέλθει στην Παλαιστίνη με νόμιμο τρόπο αλλά δεν αποχώρησαν ποτέ ή για κάποιο λόγο δεν καταγράφηκαν τα προσωπικά τους στοιχεία κατά την είσοδό τους.

Στο διάγραμμα 2.1.2 μπορούμε σχηματικά να καταλάβουμε την προέλευση της μετανάστευσης από την ευρωπαϊκή Ήπειρο που αποτελεί το 78,9% της συνολικής μετανάστευσης της περιόδου που μελετούμε. Ένα ακόμη στοιχείο που μας προσφέρει ο ανωτέρω πίνακας αφορά την μηδαμινή προσέλευση των Εβραίων που βρίσκονται εγκατεστημένοι στην αμερικανική Ήπειρο καθώς στο σύνολο των τριάντα ετών μόλις 9.000 άτομα πήραν την απόφαση να μεταναστεύσουν στην Παλαιστίνη.

Διάγραμμα 2.1.2

Μετανάστευση στην Παλαιστίνη ανά εθνικότητα των μεταναστών, 1917 - 1947



Πρβλ. Π-13 Παραρτ.

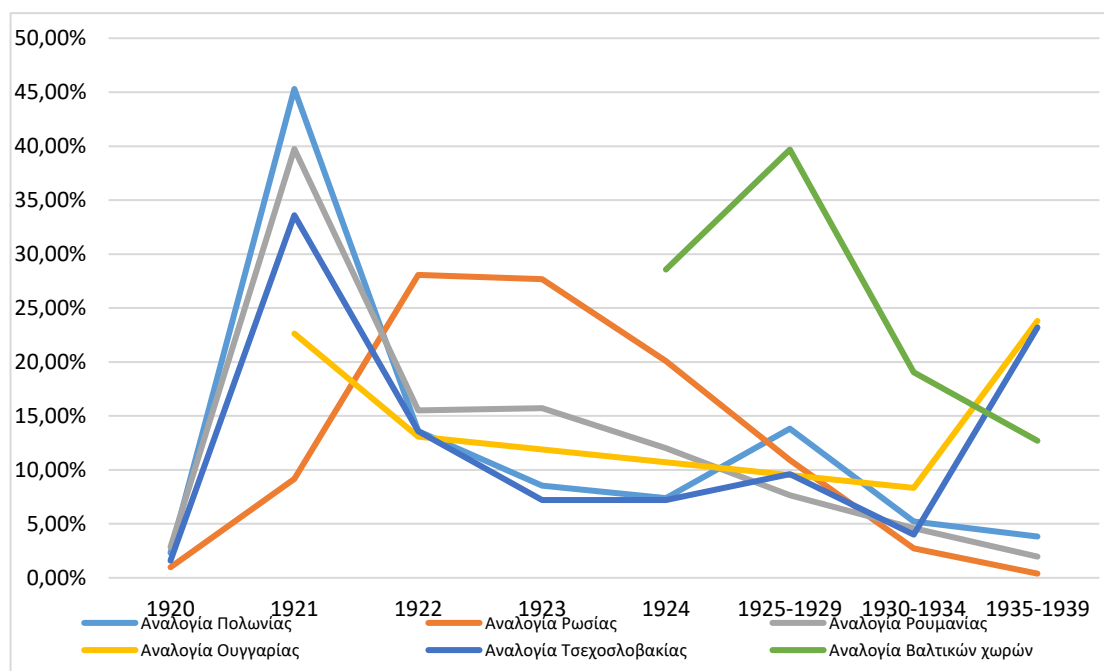
Κατά πάσα πιθανότητα πρόκειται για μια ιδεολογική ή συναισθηματική ή θρησκευτική μετανάστευση η οποία αποτελούσε προσωπική απόφαση του κάθε μετανάστη, ενώ δεν μπορούμε να αποκλείσουμε κάποιο οικονομικό κίνητρο αφού η Αμερική την περίοδο αυτή αντιμετώπισε μία από τις χειρότερες οικονομικές κρίσεις στην ιστορία της. Όμως δεν υπάρχει αυτή η μαζικότητα που συνήθως δικαιολογεί κύματα οικονομικής μετανάστευσης. Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι οι Εβραίοι οι οποίοι είχαν μεταναστεύσει τα προηγούμενα χρόνια στην Αμερική, δεν επηρεάστηκαν από το Σιωνιστικό όραμα για επιστροφή των Εβραίων που βρίσκονται στη Διασπορά στη γη των προγόνων τους.

Είναι αντιληπτό ότι το μεγαλύτερο ποσοστό της μετανάστευσης μέχρι την ίδρυση του Ισραήλ αφορά πληθυσμούς από την Ανατολική Ευρώπη. Συγκεκριμένα, από τους 435.000 μετανάστες οι 267.000 περίπου προέρχονται από τις συγκεκριμένες περιοχές, αλλά όπως μπορούμε να δούμε και από άλλα στοιχεία, γενικότερα η πλειοψηφία της εβραϊκής μετανάστευσης της περιόδου προς όλον τον κόσμο προέρχεται από τις ίδιες αυτές περιοχές. Τα αίτια αυτής της τάσης μπορούμε να τα ανιχνεύσουμε κυρίως στους μεγάλους εβραϊκούς πληθυσμούς που διαμένουν στην Ανατολική Ευρώπη, οι οποίοι μάλιστα παρουσίασαν από τον 17^ο αιώνα και έπειτα μια ραγδαία πληθυσμιακή αύξηση σε σχέση με το σύνολο του πληθυσμού της κάθε χώρας. Στις συγκεκριμένες περιοχές διαμένει ένα ποσοστό Εβραίων χαμηλότερου οικονομικού επιπέδου και χαμηλότερης κοινωνικής τάξης από την Δυτική Ευρώπη που αναζητούν την οικονομική τους πρόοδο μέσω της μετανάστευσης, ενώ τέλος, οι συνθήκες διαβίωσής τους είναι πολύ δυσκολότερες από των Εβραίων της Δυτικής Ευρώπης.

Όπως θα δούμε στα διαγράμματα που ακολουθούν οι Εβραίοι της Ανατολικής Ευρώπης μεταναστεύουν μαζικά από τα τέλη του 19^{ου} ως τα μέσα του 20^{ου} αιώνα, και ότι η Παλαιστίνη μετατρέπεται σε μεταναστευτικό προορισμό έπειτα από τους περιορισμούς που οι άλλες χώρες προορισμού (κυρίως οι Η.Π.Α) θέτουν, περιλαμβάνοντας αυστηρά κριτήρια και ποσοστώσεις στην υποδοχή μεταναστευτικών πληθυσμών.

Διάγραμμα 2.1.3

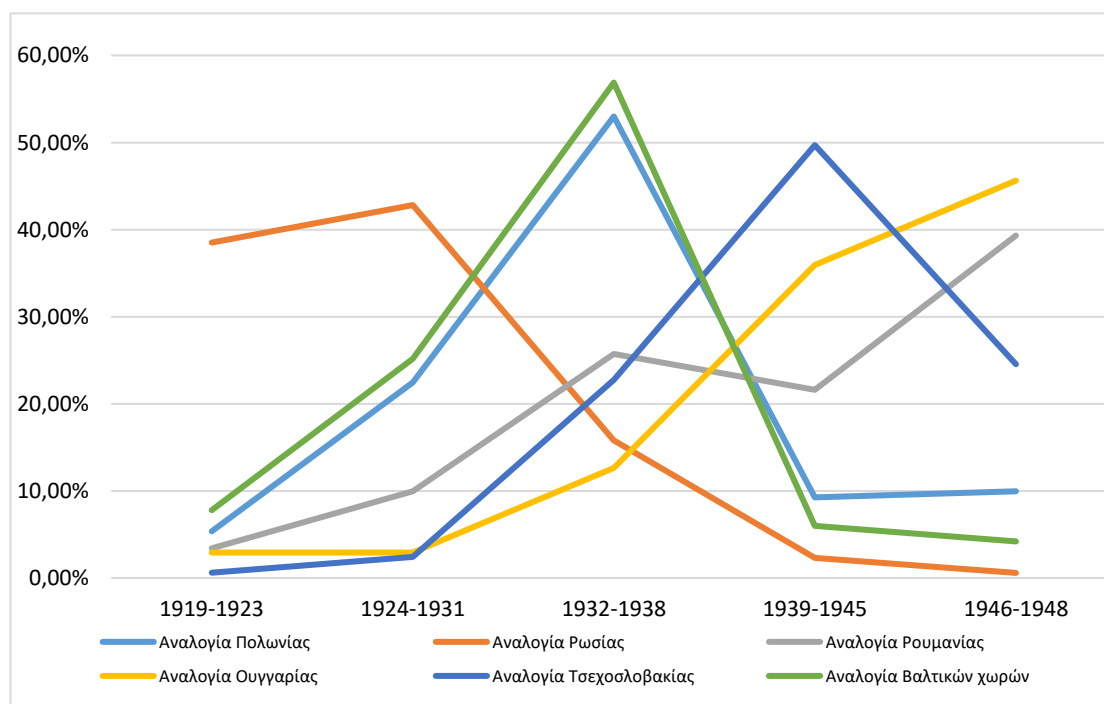
Μετανάστευση των Εβραίων από την Ανατολική Ευρώπη προς τις Η.Π.Α,
1920-1939



Πρβλ. Π-12β, Παράρτημα

Διάγραμμα 2.1.4

Μετανάστευση των Εβραίων της Ανατολικής Ευρώπης προς την Παλαιστίνη,
1919-1948



Πρβλ. Π-12γ, Παραρτ

Τα δύο αυτά διαγράμματα μας φανερώνουν μια κοινή τάση στις μεταναστευτικές ροές από τα συγκεκριμένα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης, που δεν θα μπορούσε να είναι τυχαία.

Αν κοιτάξουμε το πρώτο διάγραμμα που αφορά τις μεταναστευτικές κινήσεις προς τις Η.Π.Α, παρατηρούμε απόλυτη ταύτιση των τεσσάρων από τις έξι χώρες. Η τάση από τη Ρωσία διαφοροποιείται και δυστυχώς δεν διαθέτουμε στοιχεία για την πρώτη περίοδο για τα κράτη της Βαλτικής. Μάλιστα η συμπεριφορά των μεταναστών της Πολωνίας και της Ρουμανίας είναι σχεδόν απόλυτα ταυτισμένη καθόλη τη διάρκεια του αναφερόμενου χρονικού διαστήματος. Τα αίτια αυτής της κοινής συμπεριφοράς μπορούμε να τα αναζητήσουμε στο κοινό παρελθόν που ένωνε αυτούς τους πληθυσμούς. Δηλαδή τα κράτη αυτά συμπεριλαμβάνονταν στην Ζώνη στην οποία επιτρέπονταν να ζουν και να εργάζονται οι εβραϊκοί πληθυσμοί (Pale of Settlement), η οποία είχε θεσπιστεί το 1835 από τον Τσάρο Νικόλαο Α', και αδιαμφισβήτητα θα είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία κοινωνικών δικτύων μεταξύ τους.

Εξάλλου μέσα στα όρια της Ζώνης αυτής κυκλοφορούσαν χωρίς περιορισμούς κάτι που δε συνέβαινε για τις υπόλοιπες περιοχές της Ρωσικής Αυτοκρατορίας για τις οποίες χρειαζόταν να εφοδιαστούν με ειδική άδεια που θα τους επέτρεπε την κυκλοφορία. Οπότε μετά το 1917 και την Ρωσική Επανάσταση που η Ζώνη αυτή καταργήθηκε, οι εβραϊκοί πληθυσμοί οδηγήθηκαν προς διάφορες άλλες περιοχές, αποστερημένοι από τις οικίες και τις επιχειρήσεις τους. Εντωμεταξύ, η οικονομική κατάσταση της Ρωσίας ήταν σε πολύ δυσμενή κατάσταση γεγονός που δυσχέραινε ακόμη περισσότερο την κατάστασή τους. Σε αυτό το κλίμα αν προσθέσουμε και την πραγματικότητα των βίαιων πογκρόμ που συνέβησαν εναντίον των εβραϊκών κοινοτήτων από το 1917 ως το 1921, ίσως τότε μπορούμε να κατανοήσουμε την ομοιότητα των μεταναστευτικών συμπεριφορών.

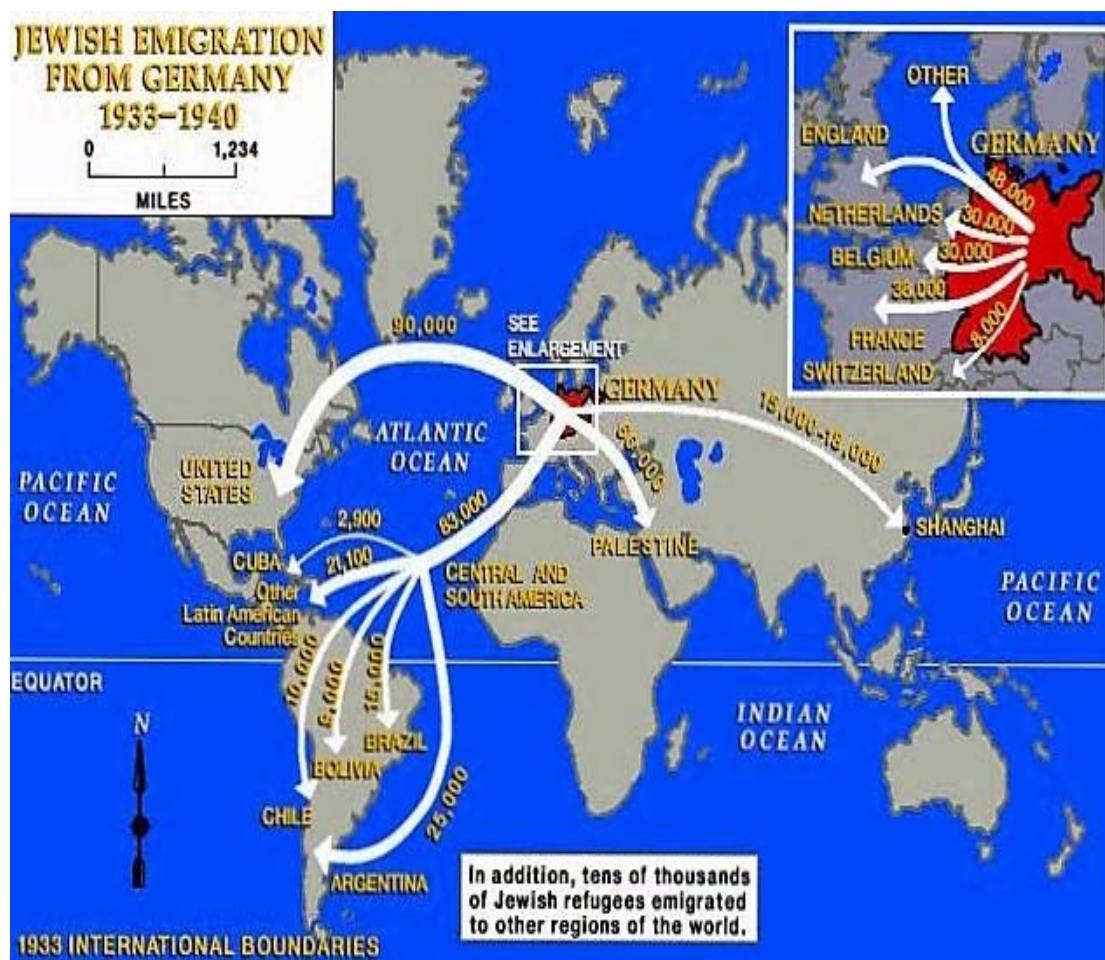
Στο δεύτερο διάγραμμα, όπου μπορούμε να δούμε τις μεταναστευτικές κινήσεις προς την Παλαιστίνη, πάλι διακρίνονται κοινά μοτίβα και συμπεριφορές. Έπονται χρονικά των τάσεων προς μετανάστευση στις Η.Π.Α, γεγονός απόλυτα φυσιολογικό αφού από το 1924 οι Η.Π.Α., στην πραγματικότητα από το 1921 για πρώτη φορά, επέβαλαν αυστηρά μέτρα περιορισμού των μεταναστευτικών ροών

προς τα εδάφη της. Αφού λοιπόν έκλεισαν οι πύλες εισόδου της Αμερικής, οι Εβραίοι στράφηκαν προς τη μοναδική περιοχή που τους δεχόταν, την Παλαιστίνη. Επίσης, η κάμψη που παρατηρούμε την περίοδο 1932 – 1938, ενισχύει και αυτό που υποστηρίξαμε πριν για την αύξηση της μετανάστευσης από τη Δυτική Ευρώπη και κυρίως από τη Γερμανία στην οποία κυβερνούσε η Χιτλερική κυβέρνηση. Στους χάρτες που ακολουθούν σημειώνονται οι μεταναστευτικές ροές από τη Χιτλερική Γερμανία.

Η γερμανική μετανάστευση των εβραϊκών πληθυσμών οπωσδήποτε δεν περιορίστηκε μόνο προς την περιοχή της Παλαιστίνης αλλά διαμοιράστηκε προς όλες τις περιφέρειες του πλανήτη. Οι χάρτες⁷⁰ είναι όντως πλήρως κατατοπιστικοί.

Χάρτης 2.2

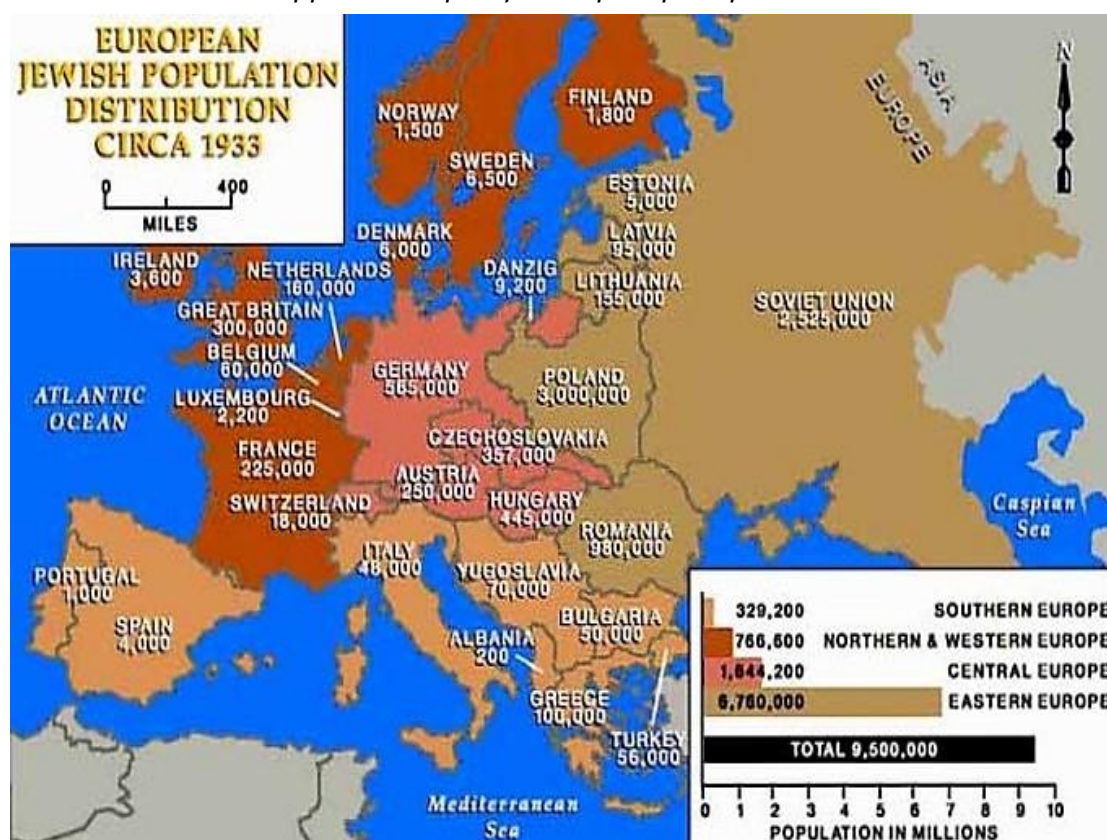
Η μετανάστευση των Εβραίων από τη Γερμανία 1933 -1940



⁷⁰ Οι χάρτες έχουν παρθεί από την ηλεκτρονική διεύθυνση του Αμερικανικού Μουσείου Μνήμης του Ολοκαυτώματος. <https://www.ushmm.org>, (επίσκεψη 15/5/2016).

Με έναν πρόχειρο μόνο υπολογισμό βρίσκουμε ότι φαίνεται να έχουν μεταναστεύσει από τη Γερμανία περίπου 402.000 – 405.000 Εβραίοι, τόσο σε γειτονικά ευρωπαϊκά κράτη όσο και σε διάφορα κράτη της αμερικανικής ηπείρου μέχρι και στην Κίνα. Σε έναν διαφορετικό χάρτη βλέπουμε τους πληθυσμούς που εκτιμάται ότι κατοικούσαν στην ευρωπαϊκή ήπειρο το 1933, έτος εκλογής του κόμματος του Χίτλερ στην εξουσία. Στη Γερμανία υπολογίζεται ότι το 1933 διέμεναν περίπου 565.000⁷¹ άτομα εβραϊκής καταγωγής, ενώ στο σύνολό της η ευρωπαϊκή ήπειρος ήταν το σπίτι περίπου 9.500.000 Εβραίων. Η συντριπτική πλειοψηφία των εβραϊκών πληθυσμών, περίπου 6.760.000, ζούσε στην περιφέρεια της ανατολικής Ευρώπης, ενώ στην κεντρική Ευρώπη διέμεναν περίπου 1.644.200 Εβραίοι.

Χάρτης 2.3
Εβραϊκοί πληθυσμοί στην Ευρώπη το 1933



⁷¹ Η έκδοση της ετήσιας αναφοράς της Αμερικανοεβραϊκής επιτροπής του 1935-1936 (American Jewish Yearbook, 1935-1936) στη σελίδα 360 όπου παρουσιάζεται ο πίνακας 8 (Table VIII) με τίτλο «Οι Εβραίοι της Ευρώπης ανά γεωγραφική περιφέρεια και κράτος» (Jews of Europe, by Geographical divisions and Countries), για τη Γερμανία αναφέρει ότι κατά το έτος 1933, βάση απογραφής των εβραϊκών πληθυσμών αυτοί ανέρχονται στους 499.682 άτομα. Η ίδια έκδοση στην ετήσια αναφορά της για τα έτη 1941-1942, στη σελίδα 668 όπου παρουσιάζεται ο ίδιος πίνακας αυτή τη φορά με αριθμό 9 (Table IX) αναφέρει ότι το έτος 1939 ζούσαν στη Γερμανία κατ' εκτίμηση περίπου 180.000 Εβραίοι.

Για να ολοκληρώσουμε και την σύντομη αυτή αναφορά μας στο μέγεθος των εβραϊκών πληθυσμών στην ευρωπαϊκή ήπειρο θα παραθέσουμε και το χάρτη που απεικονίζει τις εκτιμήσεις για τους εναπομείναντες εβραϊκούς πληθυσμούς στην Ευρώπη μετά τον Β' Π.Π. και την τραγική κατάληξή του για τους Εβραίους αλλά και για άλλες μειονότητες της ηπείρου αυτής όπως τους Ρομά, τους πολιτικούς κρατούμενους, τους ανθρώπους με σωματικές, ψυχικές και πνευματικές αναπηρίες κ.α. Ο χάρτης αναφέρεται στο έτος 1950, υποθέτουμε μετά την ολοκλήρωση μεγάλου βαθμού της μετεγκατάστασης των εκτοπισμένων ανθρώπων στις χώρες καταγωγής τους ή στις χώρες που τους δέχθηκαν ως πρόσφυγες πολέμου.

Χάρτης 2.4

Ευρωπαϊκοί Εβραϊκοί πληθυσμοί το 1950



Η διαφορά είναι ορατή και με μια πρώτη ματιά. Με έναν προσεκτικότερο βέβαια υπολογισμό θα διαπιστώσουμε ότι ο συνολικός εβραϊκός πληθυσμός εκτιμάται περίπου στα 3.500.000 άτομα.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η χαρτογραφική⁷² εξέλιξη της μεταναστευτικής διαδικασίας προς την Παλαιστίνη, που παρουσιάζει την εξέλιξη των κοινοτήτων που δημιουργούν οι Εβραίοι μετανάστες στις περιοχές όπου εγκαθίστανται.

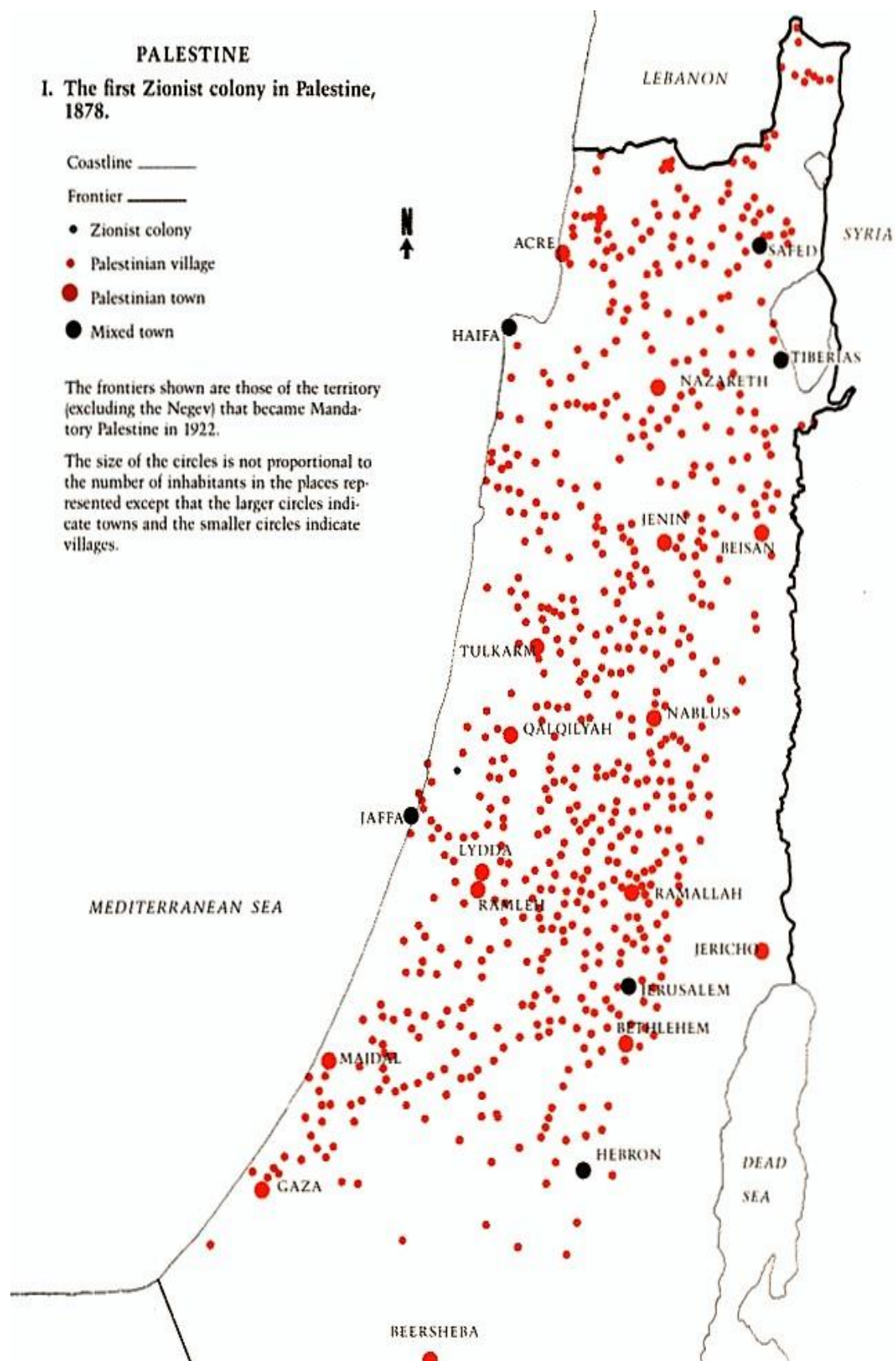
Στον χάρτη 2.5 παρατηρούμε τις πρώτες κοινότητες που δημιούργησαν οι Εβραίοι που έφτασαν στην Παλαιστίνη. Ο χάρτης αναφέρει ότι αυτή η περίοδος τοποθετείται χρονικά στα 1878. Παρατηρούμε μόνο μία αυτόνομη εβραϊκή κοινότητα, οπότε οι Εβραίοι ήταν εγκατεστημένοι στις κατοικημένες από Άραβες Παλαιστίνιους περιοχές, είτε αστικές ή ημιαστικές. εξάλλου οι εβραϊκοί πληθυσμοί στην περιοχή μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα ήταν πολύ περιορισμένοι.

Στον χάρτη 2.6 παρατηρούμε τις μεγαλύτερες πόλεις στις οποίες ζουν μόνο αραβικοί πληθυσμοί αλλά και τις μεγαλύτερες και μικρότερες κοινότητες που δημιούργησαν στην Παλαιστίνη οι νέοι εβραϊκοί πληθυσμοί.

⁷² Οι χάρτες 2.5, 2.6 και 2.7 βρίσκονται στην επίσημη ιστοσελίδα του οργανισμού Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs (Παλαιστινιακή Ακαδημαϊκή Κοινότητα για τη μελέτη των Διεθνών Σχέσεων: <http://www.passia.org/palestine facts / MAPS / 0 pal facts MAPS . htm>, (επίσκεψη 10/8/2016). Οι πρώτοι δύο (2.5 και 2.6) ανήκουν στο Ινστιτούτο Παλαιστινιακών Σπουδών (Institute for Palestine Studies) και δημιουργήθηκαν το 1984. Ο χάρτης 2.7 έχει παρθεί από το έργο του Sachar H.W. "A History of Israel: From the Rise of Zionism to Our Time" που εκδόθηκε στη Ν Υόρκη το 1981.

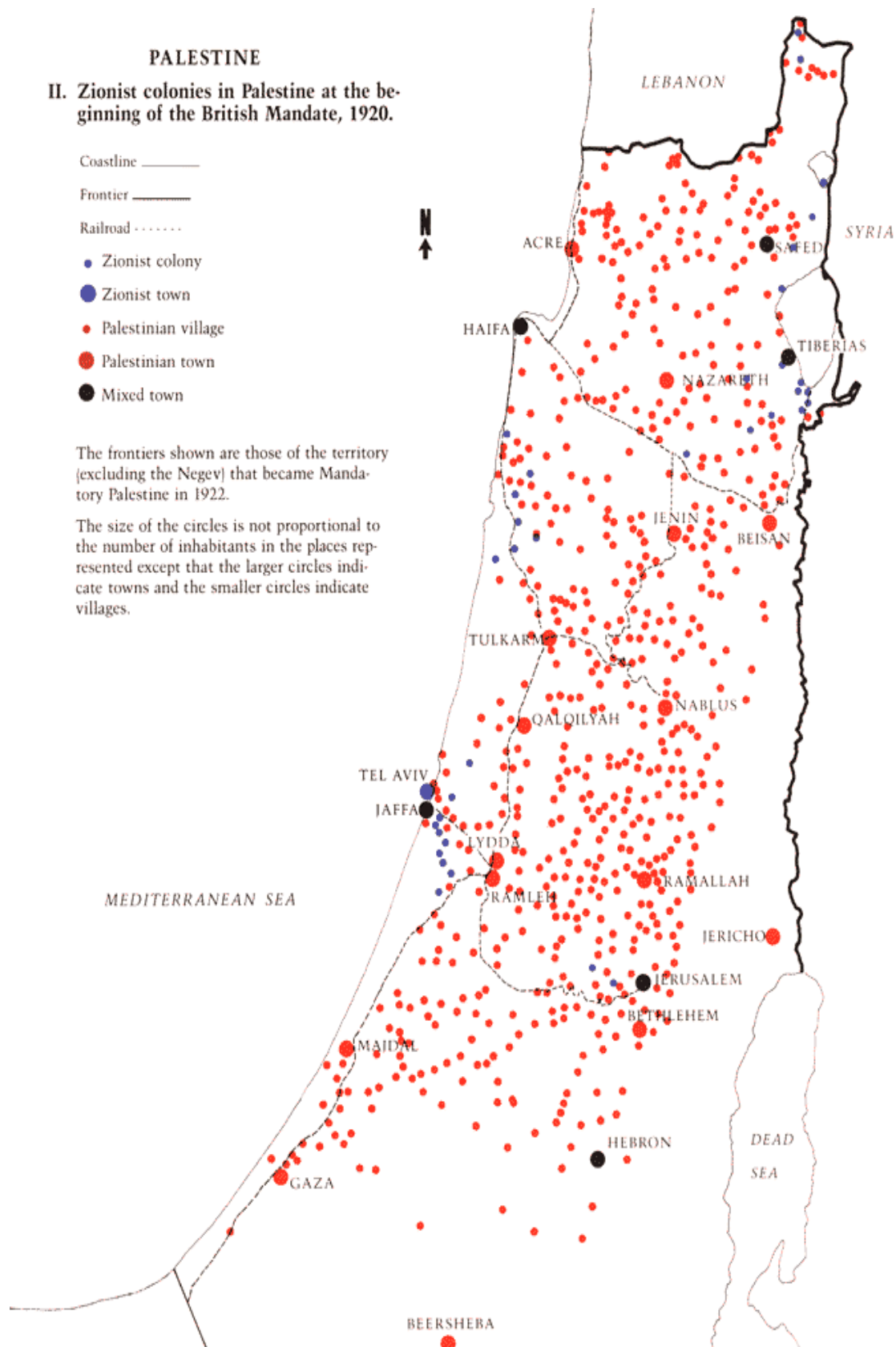
Χάρτης 2.5

Περιοχές στις οποίες εγκαταστάθηκαν οι πρώτοι Εβραίοι που έφτασαν στην Παλαιστίνη, 1878



Χάρτης 2.6

Οι εγκαταστάσεις των εβραϊκών πληθυσμών στην Παλαιστίνη στην αρχή της Βρετανικής Εντολής



Είναι φανερή η προτίμησή τους προς τα παράλια της Μεσογείου και κοντά σε περιοχές με πρόσβαση σε υδάτινους πόρους. Στον χάρτη 2.6, όπου βρισκόμαστε χρονικά ήδη στα 1920, παρατηρούμε την αύξηση των εβραϊκών κοινοτήτων στην Παλαιστίνη, αλλά και τη δημιουργία της πρώτης πόλης που κατοικείται αποκλειστικά και μόνο από Εβραίους, το Τελ Αβίβ.

Χάρτης 2.7

Οι μεγαλύτερες Αραβικές πόλεις και οι εβραϊκές κοινότητες στην Παλαιστίνη, 1881 - 1914

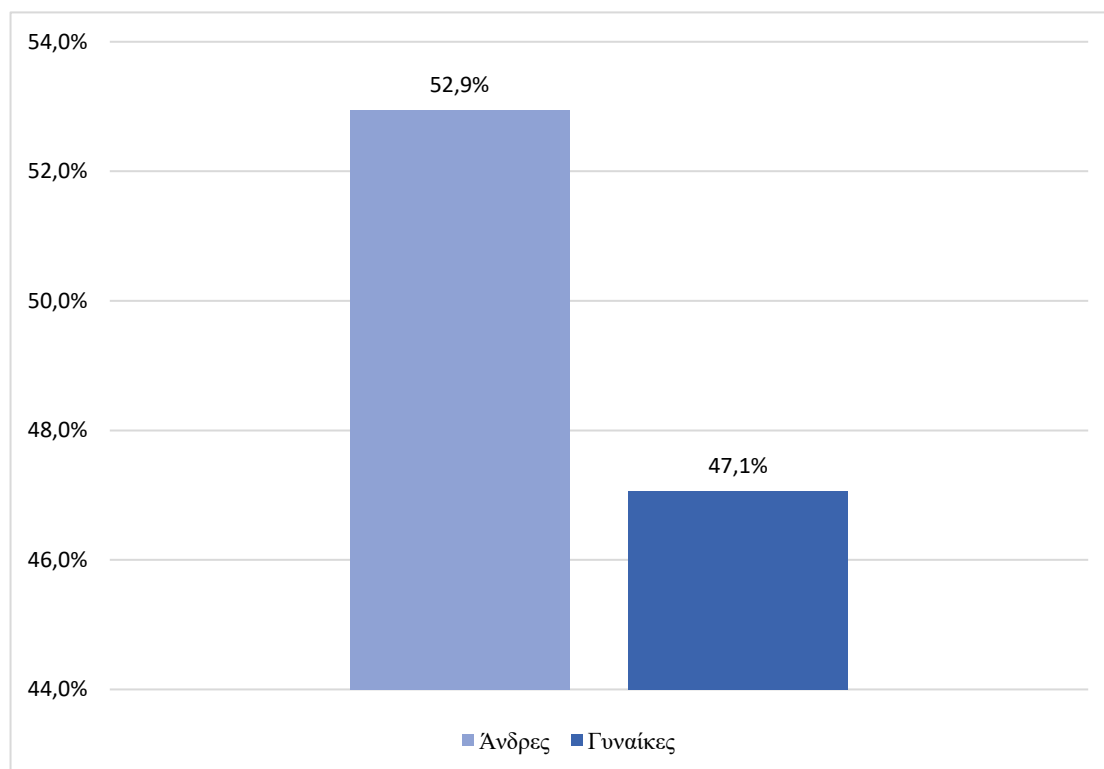


Εκτός όμως από τα αριθμητικά μεγέθη, μας ενδιαφέρει επίσης να μελετήσουμε και κάποια ποιοτικά χαρακτηριστικά της μετανάστευσης αυτής της περιόδου προς τα παλαιστινιακά εδάφη, για την οποία οι ηγέτες του Σιωνιστικού κινήματος ένιωθαν ιδιαίτερα υπερήφανοι, αφού ήταν πλήρως οργανωμένη και ακολουθούσε το σχέδιο για συγκέντρωση στα παλαιστινιακά εδάφη ανθρώπων όλων των κοινωνικών και οικονομικών τάξεων.

Πρόκειται για στοιχεία που αφορούν το φύλο των μεταναστών, τις ηλικιακές ομάδες του πληθυσμού των μεταναστών, την οικογενειακή τους κατάσταση, το μέγεθος των οικογενειών που μετανάστευαν στην Παλαιστίνη, τα επαγγέλματα στα οποία απασχολούνταν πριν την είσοδο τους στα παλαιστινιακά εδάφη, τους οικονομικούς τομείς στους οποίους απασχολήθηκαν μετά την άφιξη τους στην Παλαιστίνη, αλλά και τις κοινότητες όπως αυτές διαμορφώθηκαν από τα μεταναστευτικά ρεύματα της περιόδου που εξετάζουμε στην ενότητα αυτή.

Διάγραμμα 2.1.5

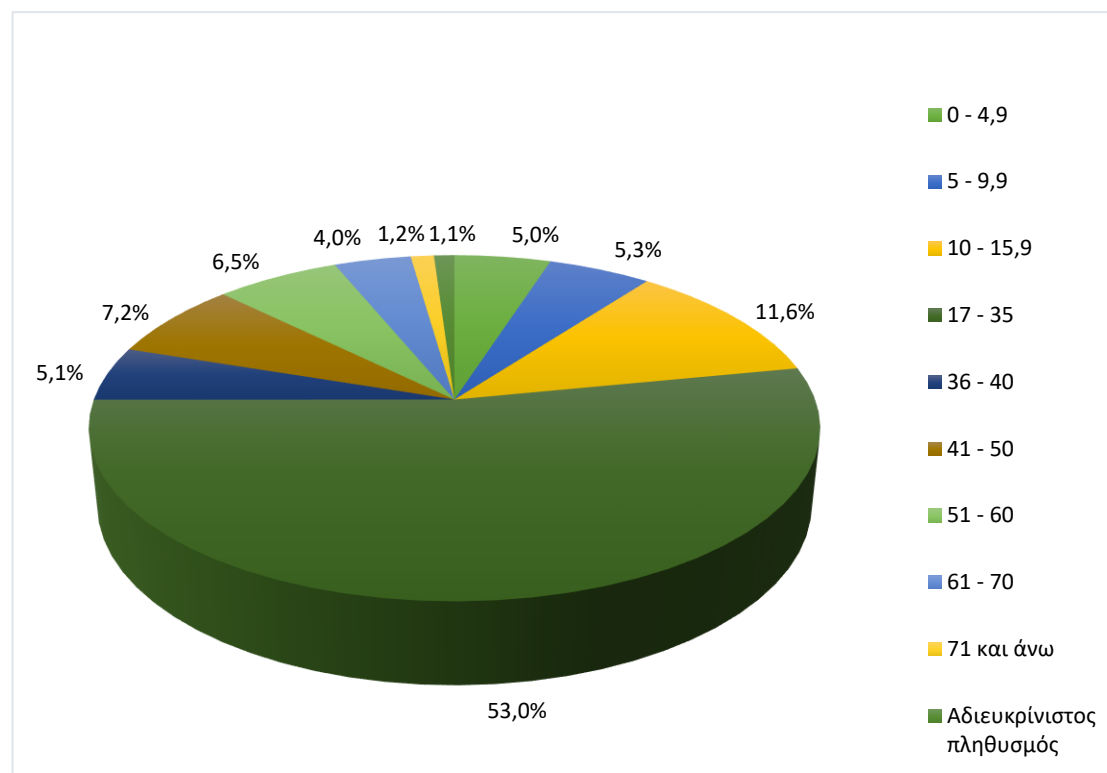
Κατανομή κατά φύλο των μεταναστών 1917 - 1947



Πρβλ. Π-14 Παραρτ.

Διάγραμμα 2.1.6

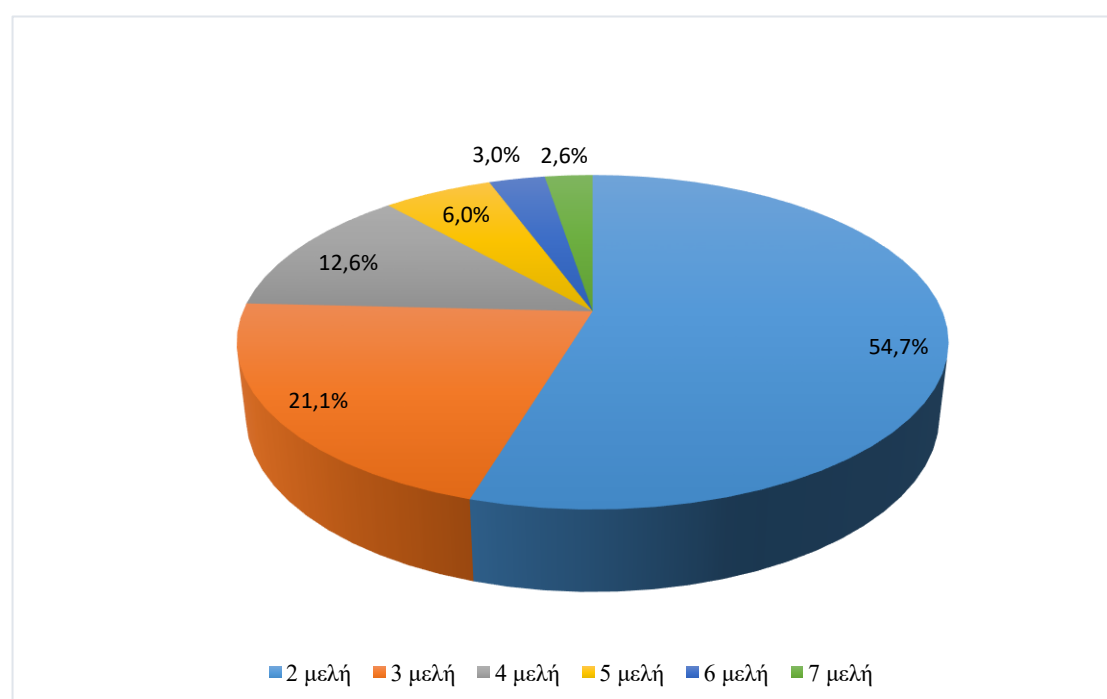
Ηλικιακή κατανομή των μεταναστών 1917 - 1947



Πρβλ. Π-17 Παραρτ

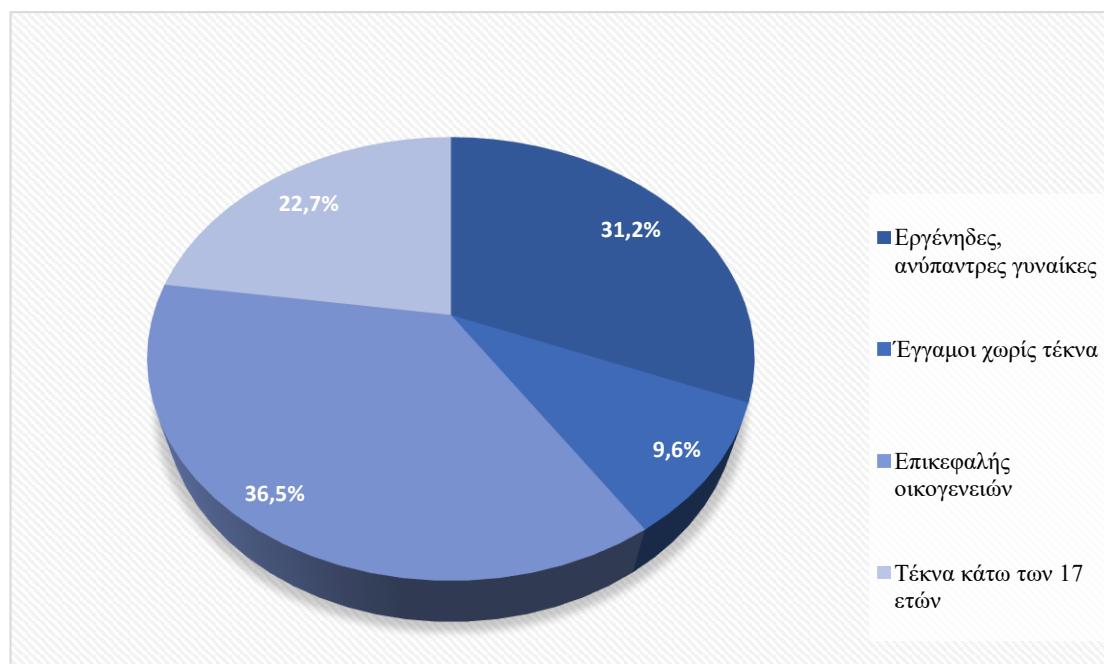
Διάγραμμα 2.1.7

Μεγέθη οικογενειών μεταναστών 1917 - 1947



Πρβλ. Π-16 Παραρτ

Διάγραμμα 2.1.8
Οικογενειακή κατάσταση μεταναστών 1917 - 1947



Πρβλ. Π-15 Παραρτ.

Στα τέσσερα διαγράμματα που παραθέτουμε περιλαμβάνονται δημογραφικά στοιχεία για τους μετανάστες που εισήλθαν στην περιοχή της Παλαιστίνης την περίοδο από το 1917 ως 1947. Στο διάγραμμα 2.1.5 παρατηρούμε μια σημαντική διαφορά στην εκπροσώπηση των δύο φύλων στα μεταναστευτικά ρεύματα. Δεν μπορούμε να γνωρίζουμε τα αίτια της διαφοράς αυτής ή αν εντοπίζεται σε κάποια συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα, ή διατρέχει όλες τις ηλικιακές ομάδες. Υπάρχει και η πιθανότητα, επειδή, όπως έχουμε αναφέρει, η μεταφορά πληθυσμών της περιόδου αυτής ήταν στοχευμένη και αποσκοπούσε στην συγκρότηση του μελλοντικού κράτους των Εβραίων, να προτιμήθηκαν περισσότερα άτομα του αρσενικού φύλου για να εργαστούν στα εδάφη της Παλαιστίνης κάτω από αντίξοες συνθήκες.

Αυτό που πράγματι είναι αξιοσημείωτο και ίσως αναδεικνύει την οργάνωση της επιλογής των ανθρώπων που επιθυμούσαν να μεταναστεύσουν, τουλάχιστον πριν την περίοδο του πολέμου, είναι η ηλικιακή σύνθεση των μεταναστών που αναπτύσσεται στο διάγραμμα 2.1.6. Το 80% εξ αυτών είχαν

ηλικία ως σαράντα ετών, ενώ το 7,2% των μεταναστών ανήκε στην κατηγορία 41-50 έτη. Αυτό αποδεικνύει τη δυναμικότητα του πληθυσμού για πληθυσμιακή αύξηση και επίσης την καταλληλότητά του για εργασία. Όπως διακρίνουμε και στο γράφημα το, 53% ανήκε στην ηλικιακή κατηγορία που θεωρείται η αποδοτικότερη στο χώρο της απασχόλησης.

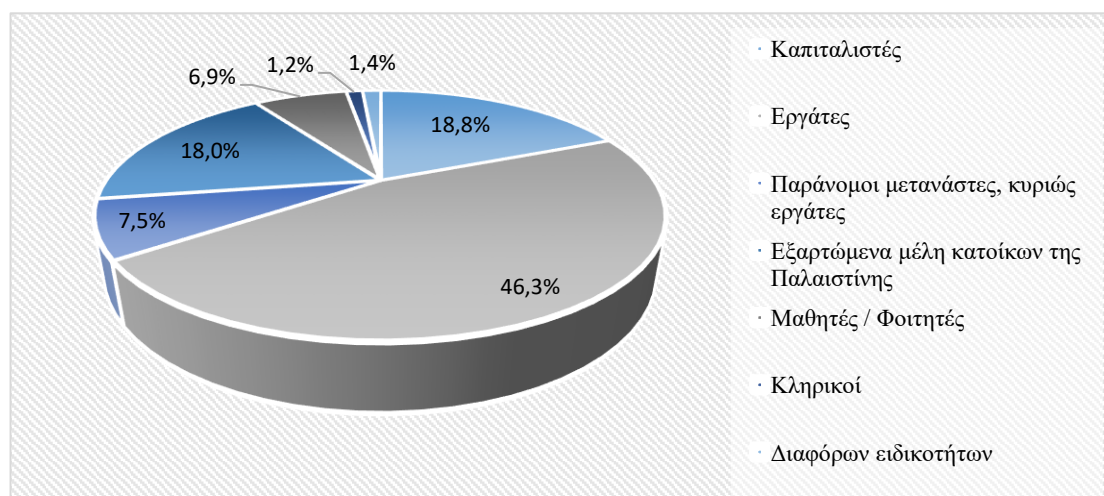
Τα διαγράμματα 2.1.7 και 2.1.8 θα τα εξετάσουμε μαζί αφού παρουσιάζουν την οικογενειακή κατάσταση στην οποία βρίσκονταν οι μετανάστες κατά την είσοδό τους στην Παλαιστίνη καθώς και το μέγεθος των οικογενειών, για όσους από αυτούς ήταν έγγαμοι. Παρατηρούμε λοιπόν ότι το 68,8% των μεταναστών ήταν μέλη οικογενειών κατά την είσοδο τους στην Παλαιστίνη και το υπόλοιπο 31,2% αφορούσε άτομα άγαμα και των δύο φύλων. Η έκθεση⁷³ του Εβραϊκού Πρακτορείου στην οποία ανήκουν τα στοιχεία αυτά αναφέρει ότι οι οικογένειες που εισήλθαν στην Παλαιστίνη την περίοδο αυτή ήταν 75.193 και ότι στην πλειοψηφία τους αποτελούνταν από δύο μέλη, πιθανώς εξαιτίας του γεγονότος ότι οι μετανάστες νεαρής ηλικίας να παντρεύονταν στο χρονικό διάστημα πριν την μετανάστευση.

Στα επόμενα δύο διαγράμματα, αναφέρονται οι κατηγοριοποιήσεις των μεταναστών κατά την καταγραφή τους από τις αρχές και η κατανομή τους ανά οικονομικό τομέα στον οποίο απασχολήθηκαν οι μετανάστες μετά την εγκατάστασή τους στην Παλαιστίνη.

⁷³ «In sum, 75.193 families entered the country, a large majority (about 55 per cent) consisting of two members, that is, young persons who married shortly before immigrating, as is evident from the following table». American Jewish yearbook, 1949-1950, σ. 740.

Διάγραμμα 2.1.9

Κατηγοριοποίηση μεταναστών κατά την άφιξη στην Παλαιστίνη, 1917-1947



Πρβλ. Π-19 Παραρτ.

Το διάγραμμα 2.1.9 αφορά μία από τις ιδιαιτερότητες της μετανάστευσης προς την Παλαιστίνη αρχικά, και αργότερα προς το Ισραήλ, και αφορά την κατηγοριοποίηση των μεταναστών κατά την είσοδό τους στη χώρα εξαιτίας, κατά κύριο λόγο, και των περιορισμών που είχαν ανά καιρούς επιβάλλει οι Βρετανοί ιδίως από το 1938 – 1939 και έπειτα. Αυτή η κατηγοριοποίηση αντανακλά αυτές τις περιόδους αφού το διάστημα που δεν ίσχυαν περιορισμοί η είσοδος στους Εβραίους που επιθυμούσαν να μεταναστεύσουν στην Παλαιστίνη ήταν ελεύθερη ανεξάρτητα σε ποια κατηγορία ανήκαν.

Κάθε μετανάστης που μετανάστευε στην Παλαιστίνη θα έπρεπε να ανήκει σε κάποια από τις τέσσερις βασικές κατηγορίες για να γίνει δεκτός⁷⁴,

«...1. «καπιταλιστές», στους οποίους επιτρεπόταν η είσοδος χωρίς ποσοτικό περιορισμό αν μπορούσαν να αποδείξουν ότι διέθεταν ένα ορισμένο ύψος πλούτου (κατά κανόνα χίλιες παλαιστινιακές λίρες), 2. εργάτες, κατά βάση χαλουτζίμ, οι οποίοι γίνονταν δεκτοί σύμφωνα με την ικανότητα της χώρας να απορροφήσει νέους μετανάστες, 3. εξαρτώμενα μέλη, τα οποία κατέφθαναν στη χώρα με πρόσκληση των συγγενών τους που κατοικούσαν στη χώρα, οι οποίοι ήταν οι αρχηγοί οικογενειών που έφερναν τις συζύγους

⁷⁴ American Jewish Yearbook, 1948 – 1949, σ. 735.

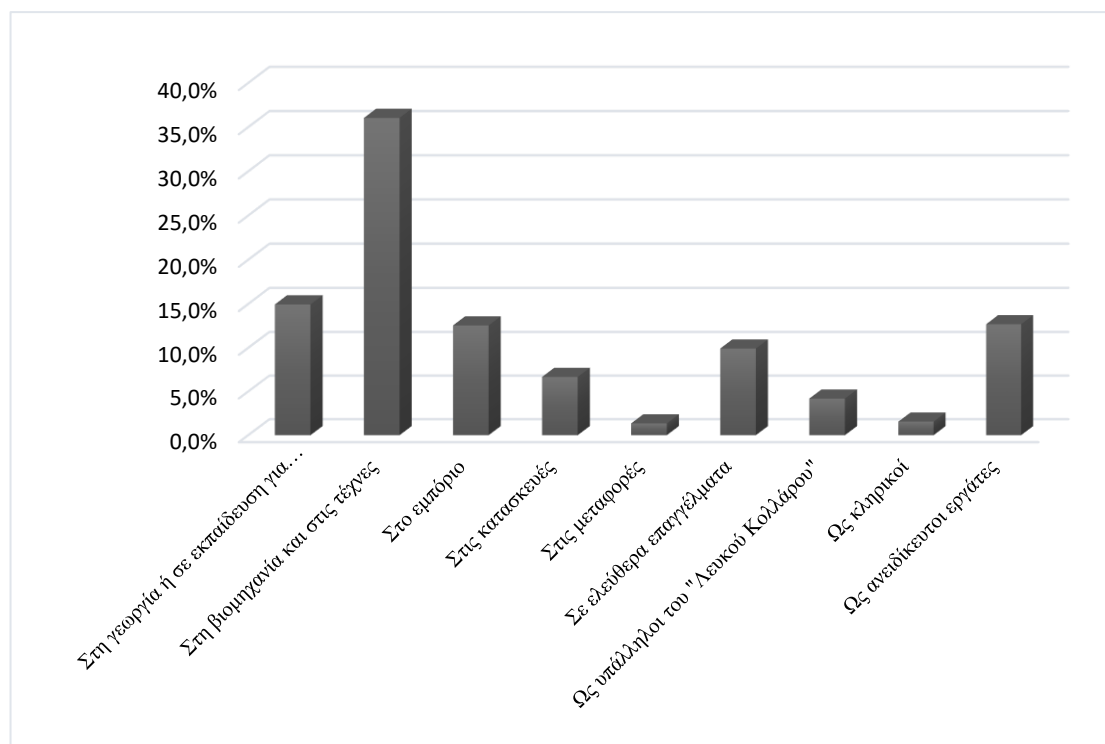
και τα παιδιά τους αφού είχαν οι ίδιοι εξασφαλίσει άδεια μόνιμης κατοικίας, 4. φοιτητές / μαθητές, ειδικά εκείνοι οι οποίοι έρχονταν ως μέλη της Νεανικής Μετανάστευσης (Youth Aliyah), μια σημαντική κατηγορία κατά το πρόσφατο παρελθόν».⁷⁵

Αυτό που μπορούμε να συμπεράνουμε είναι το γεγονός ότι οι κατηγορίες είναι πολύ γενικές και δεν μας βοηθούν να εξάγουμε ασφαλή πορίσματα. Για παράδειγμα, η κατηγορία «καπιταλιστές» μπορεί να περιλαμβάνει άτομα που απλώς διέθεταν τις χίλιες παλαιστινιακές λίρες απλά και μόνο για να τους επιτραπεί η είσοδος αλλά μπορεί να περιλαμβάνει και εύπορους Εβραίους που να διέθεταν μια σεβαστή περιουσία και να ήταν πράγματι σε θέση να επενδύσουν στην οικονομία της νέας τους πατρίδας. Σ' αυτήν την κατηγορία μπορεί να εντάσσονται και ελεύθεροι επαγγελματίες ή και αυτοαπασχολούμενοι όπως γιατροί, δικηγόροι κ.α. Αλλά και η κατηγορία εργάτες είναι ασαφής αφού δεν διευκρινίζει σε ποιόν κλάδο είχαν απασχοληθεί ως εργάτες, ώστε από την άδεια εισόδου και διαμονής να είμαστε σε θέση να βγάλουμε συμπεράσματα για τις ανά καιρούς ανάγκες της εβραϊκής οικονομίας της Παλαιστίνης. Δείχνει πάντως μία τάση αν μάλιστα ήταν σχετικά σταθερή η αναλογία καθ' όλη την περίοδο που εξετάζουμε.

Το επόμενο διάγραμμα εμφανίζει την απασχόληση ανά οικονομικό κλάδο της οικονομίας και αυτό που ξεχωρίζει είναι το ιδιαίτερα αυξημένο ποσοστό στην κατηγορία «βιομηχανία και τέχνες». Θεωρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των εργαζομένων θα απασχολούνταν σε βιοτεχνίες που θα παρήγαγαν αγαθά που είχαν ανάγκη τα νοικοκυριά όπως ενδύματα, υποδήματα, είδη οικιακής χρήσης κ.α. και όχι σε μεγάλα εργοστάσια που παρήγαγαν βιομηχανικά προϊόντα. Αλλά και πάλι αυτή η γενίκευση στις κατηγορίες δεν μας αφήνει χώρο για ασφαλή συμπεράσματα.

⁷⁵Το πρωτότυπο απόσπασμα είναι στην αγγλική γλώσσα και η μετάφραση είναι δική μας. Παραθέτουμε το απόσπασμα, «1. "capitalists," who were allowed to enter in unlimited numbers if they could prove that they owned a certain amount of wealth (generally a thousand Palestinian pounds); 2. workers, chiefly halutzim, who were admitted in accordance with the absorptive capacity of the country; 3. dependents, who came on the invitation of resident relatives, usually heads of families who brought their wives and children after having established permanent residence themselves; 4. students, especially those who came as part of the Youth Aliyah, an important category during the recent past».

Διάγραμμα 2.1.10
Απασχόληση ανά οικονομικό κλάδο των μεταναστών 1917-1947



Πρβλ. Π-20 Παραρτ.

Η απασχόληση στη γεωργία είναι ιδιαίτερα αυξημένη επίσης, και μας δείχνει αυτό που έχουμε αναφέρει αρκετές φορές. Την οργάνωση πίσω από τη μετανάστευση. Και ο λόγος που το αναφέρουμε αυτό είναι γιατί όπως πολύ καλά γνωρίζουμε οι Εβραίοι δεν είχαν απασχοληθεί στον τομέα της γεωργίας ποτέ πριν, αφού τους απαγορευόταν να κατέχουν γη και απασχολούνταν κατά βάση ως έμποροι και ως τεχνίτες, ενώ με το πέρασμα των ετών και την πρόσβαση στην εκπαίδευση επέλεξαν να σπουδάσουν σε επιστήμες όπως την ιατρική, τη νομική, την αρχιτεκτονική κ.α. Όμως οι οργανώσεις των Εβραίων Σιωνιστών που αναλάμβαναν τη διαδικασία της μεταφοράς των εβραϊκών πληθυσμών στην Παλαιστίνη οργάνωναν εργαστήρια στα οποία οι μαθητευόμενοι παρακολουθούσαν μαθήματα ώστε να είναι σε θέση να εργαστούν στις καλλιέργειες. Πολλοί μετανάστες παρακολουθούσαν τέτοιου περιεχομένου μαθήματα και μετά την άφιξή τους στην περιοχή της Παλαιστίνης.

Γενικά, η περίοδος αυτή σημαδεύτηκε από τη μεταφορά περίπου μισού εκατομμυρίου Εβραίων στην Παλαιστίνη οι οποίοι θα αποτελούσαν τη βάση του

κοινωνικού συστήματος του εβραϊκού κράτους όταν αυτό θα δημιουργούνταν. Αποτέλεσε μια διαδικασία με πολλές δυσκολίες και αντιδράσεις γεγονός που δυσχέραινε τον σχεδιασμό των Σιωνιστών για την περιοχή. Η περίοδος που προηγήθηκε της ίδρυσης του ισραηλινού κράτους ήταν μια περίοδος που άφησε το στίγμα της στον εβραϊκό λαό. Στην περιοχή της Παλαιστίνης η περίοδος αυτή χαρακτηρίστηκε από την απεγνωσμένη προσπάθεια μεταφοράς όσο το δυνατόν περισσότερων ανθρώπων προκειμένου να γλιτώσουν την καταστροφή και από την ανοιχτή σύγκρουση των εβραϊκών δυνάμεων με τις βρετανικές ως συνέπεια της στάσης των τελευταίων από το 1939 και έπειτα. Αυτή η στάση των Βρετανών αλλά και γενικότερα των διαφόρων κρατών απέναντι στους εβραϊκούς πληθυσμούς και η υποχρέωση επανόρθωσης απέναντι στην καταστροφή που τους συνέβη, χωρίς φυσικά να παραβλέπονται τα γενικότερα διεθνή συμφέροντα στην περιοχή, αποτέλεσαν τους κύριους παράγοντες στους οποίους βασίστηκε η διεθνής κοινότητα ώστε να επιτρέψει την ίδρυση ενός ανεξάρτητου ισραηλινού κράτους. Το σοκ από τη συνειδητοποίηση του μεγέθους της καταστροφής ήταν όμως ο λόγος που άσκησε πιέσεις στη διεθνή κοινότητα να επισπεύσει τη λύση του εβραϊκού ζητήματος με την ίδρυση εβραϊκού κράτους.

2.2 ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ ΣΤΟ ΙΣΡΑΗΛ, 1948 ΕΩΣ ΣΗΜΕΡΑ

Την παράνομη μετανάστευση των τελευταίων ετών και την αναστάτωση της μετακίνησης της περιόδου του Β' Παγκόσμιου Πολέμου ακολούθησε η ίδρυση του κράτους του Ισραήλ και η επίσημη ανοιχτή πρόσκληση των ισραηλινών αρχών προς τους Εβραίους όλου του κόσμου να επιστρέψουν στην πατρίδα που είχε δημιουργηθεί γι' αυτούς. Η μετανάστευση στο Ισραήλ είναι μια αδιάκοπη πραγματικότητα όμως η ιστορία του επίσημου κράτους του Ισραήλ χαρακτηρίζεται από δύο συγκεκριμένες περιόδους κατά τις οποίες η προσέλευση των μεταναστών ήταν μαζική και παρουσίαζε χαρακτηριστικά τα οποία την χαρακτήριζαν αλλά συγχρόνως καθόριζαν και την πληθυσμιακή διάρθρωση του

κράτους. Η πρώτη από αυτές τις περιόδους τοποθετείται στα πρώτα χρόνια που ακολούθησαν την ίδρυση του Ισραήλ, δηλαδή από το 1948 ως το 1951 και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της συνίστανται σε, α) στην υποδοχή στο κράτος των εκτοπισμένων⁷⁶ εβραϊκών πληθυσμών που βρίσκονταν στα διάφορα στρατόπεδα συγκέντρωσης και επιθυμούσαν τη μεταφορά τους στο Ισραήλ, β) στη μικρότερη προσέλευση διαφόρων εβραϊκών πληθυσμών που πίστεψαν ότι το νέο κράτος θα έπρεπε να αποτελέσει τη νέα τους πατρίδα, συγκλονισμένοι βέβαια και απογοητευμένοι από την κατάληξη του πολέμου και γ) στη μεταφορά στο κράτος εβραϊκών πληθυσμών που διασώθηκαν με συντονισμένες ενέργειες από εχθρικά αραβικά και μουσουλμανικά κράτη της Ασίας και της Αφρικής.

Η δεύτερη περίοδος μαζικής μετανάστευσης τοποθετείται στη δεκαετία του 1990 και το χαρακτηριστικό της είναι ότι περιλάμβανε τους Εβραίους της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ., η οποία καταρρέει βίαια δημιουργώντας εκτός όλων των άλλων α) μια σοβαρή οικονομική κρίση που οδηγεί εκατομμύρια ανθρώπων στην έξοδο από τη χώρα και β) το σημαντικότερο, ανοίγει πλέον και επίσημα τα σύνορά της για όσους επιθυμούσαν την αποχώρησή τους από αυτή. Όπως θα δούμε και από τα στοιχεία που διατίθενται την πρώτη περίοδο εισήλθαν επισήμως στη χώρα πάνω από 700.000 μετανάστες ενώ την δεύτερη περίοδο εισήλθαν πάνω από 1.000.000 Ρωσοεβραίοι και όχι μόνο μετανάστες.

⁷⁶ Εκτοπισμένο άτομο είναι: «Το πρόσωπο που αναγκαστικά φεύγει από τη χώρα ή την κοινότητά του, εξαιτίας των στοιχείων του φόβου ή του κινδύνου. Οι λόγοι του εκτοπισμού του είναι διαφορετικοί από εκείνους, που θα του πρόσδιδαν το καθεστώς του πρόσφυγα. Το πρόσωπο αυτό αναγκαστικά απομακρύνεται από τη χώρα του συνήθως, εξαιτίας εσωτερικών συγκρούσεων ή φυσικών καταστροφών». ΔΟΜ, Γλωσσάριο για την Μετανάστευση, 2009, σ. 25. Ενώ διεθνώς υπάρχει και ο όρος «εκτοπισμένα άτομα (εκτός της χώρας τους)» (externally displaced persons) με την εξής ερμηνεία: «Άτομα που έχουν τραπεί σε φυγή από τη χώρα τους, εξαιτίας διωγμού, βίας, καταστάσεων ένοπλων συρράξεων ή άλλων καταστροφών. Αυτά τα άτομα συνήθως, μαζικά, τρέπονται σε φυγή. Κάποιες φορές αναφέρονται και ως de facto πρόσφυγες». Ο.π., σ. 29. Δίνουμε και την ερμηνεία του όρου de facto πρόσφυγες αφού προκύπτει από την ερμηνεία του όρου εκτοπισμένα εκτός της χώρας τους άτομα. Άρα de facto πρόσφυγες είναι: «Τα άτομα που δεν αναγνωρίζονται ως πρόσφυγες, υπό την έννοια που ορίζει η Συνθήκη και το Πρωτόκολλο των Ηνωμένων Εθνών για το Καθεστώς των Προσφύγων, 1951 και 1967 αντίστοιχα, ή για λόγους που έχουν αναγνωριστεί ως έγκυροι, δεν επιθυμούν να επιστρέψουν στη χώρα καταγωγής τους ή εάν δεν έχουν την εθνικότητα μιας χώρας δεν επιθυμούν να επιστρέψουν στη χώρα της συνήθους διαμονής τους.» ο.π, σ. 22.

Ένα επίσης ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της μετανάστευσης προς το Ισραήλ καθόλη τη διάρκεια της σύντομης ιστορίας του, είναι το γεγονός πως οι κυβερνητικές αρχές κατέβαλαν σημαντικές προσπάθειες⁷⁷ για την μεταφορά εβραϊκών πληθυσμών στη χώρα. Κάποιες από αυτές μάλιστα ήταν το ίδιο δύσκολες όσο και επικίνδυνες αφού γίνονταν με ειδικές αποστολές σε περιοχές ή χώρες όπου το εβραϊκό στοιχείο δεν ήταν καθόλου ευπρόσδεκτο.

*Επιζώντες του Buchenwald φτάνοντας
στο λιμάνι της Χάιφα*



*Παράνομοι μετανάστες πάνω σε πλοίο με προορισμό
την Παλαιστίνη*



*Επιχείρηση Ezra & Nehemia, η διάσωση των
Εβραίων του Ιράκ*



*Επιχείρηση "Μαγικό Χαλί", η διάσωση με
αεροδιακομιδή των Γιεμενιτών Εβραίων*

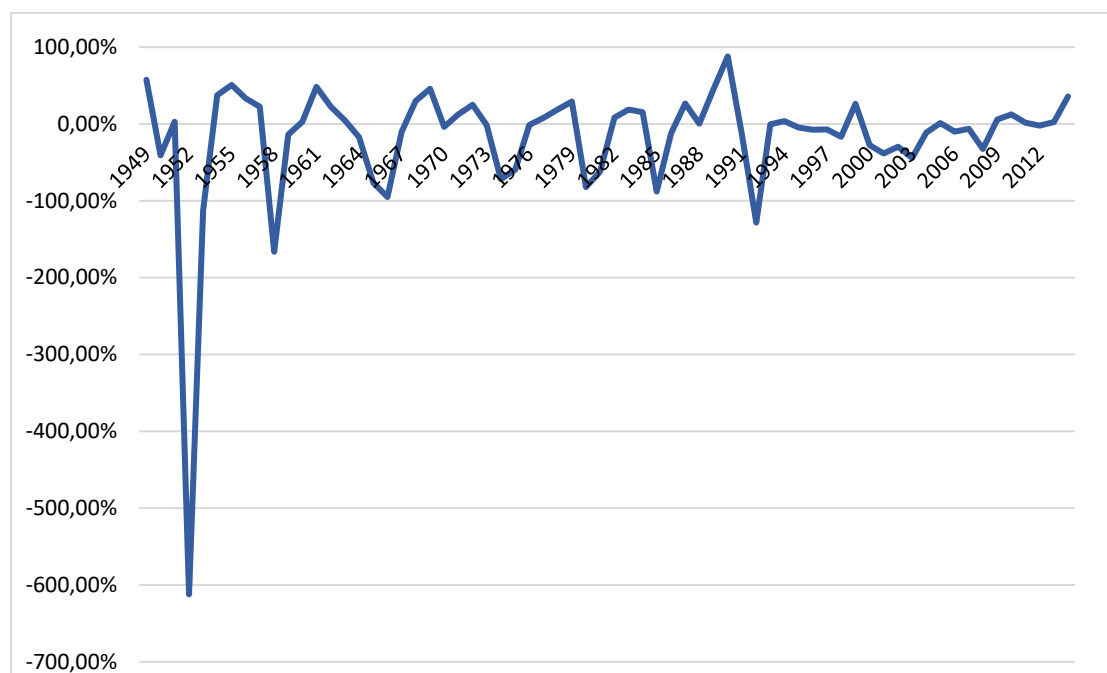


⁷⁷ Οι προσπάθειες αυτές αφορούν συγκεκριμένες αποστολές άλλοτε κατόπιν συμφωνίας και άλλοτε κάτω από απόλυτη μυστικότητα, με σκοπό την έξοδο εβραϊκών πληθυσμών από κράτη στα οποία η παραμονή τους αποτελούσε άμεσο κίνδυνο για την ζωή τους.

Τα συγκεκριμένα μαζικά μεταναστευτικά ρεύματα και όλες αυτές τις επιχειρήσεις «διάσωσης» θα τα εξετάσουμε διεξοδικά στην ενότητα αυτή καθώς διατηρούν εξέχουσα θέση στην ιστορία του Ισραήλ αλλά κυριότερα γιατί αποτελέσαν βασικούς παράγοντες στην ανάπτυξη και εξέλιξη του ισραηλινού κράτους. Θεωρούμε όμως ότι θα πρέπει να δώσουμε τη γενικότερη εικόνα για το πώς κυμάνθηκε η μετανάστευση προς το Ισραήλ από το 1948 και μέχρι σήμερα, να σημειώσουμε ορισμένα σημαντικά στοιχεία και μετά να διαχωρίσουμε τις περιόδους στις οποίες αναφερθήκαμε στην αρχή της ενότητας.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρατηρούμε την ετήσια ποσοστιαία μεταβολή της μετανάστευσης για τα έτη 1948 ως το 2014. Βλέπουμε ότι το ποσοστό της μετανάστευσης ανά έτος είχε αρκετές διακυμάνσεις εκ των οποίων κάποιες παρουσιάζουν μεγάλη ένταση. Παρατηρώντας καλύτερα θα δούμε ότι αυτές τοποθετούνται χρονικά στα όρια των δυο μεγάλων μεταναστευτικών ρευμάτων στα οποία αναφερθήκαμε πριν. Αυτό που ξεχωρίζει είναι η απότομη μείωση του ποσοστού μετανάστευσης προς τη χώρα μετά το 1952, μια μείωση που ξεπερνά ως ετήσια μεταβολή το -600%, η δεύτερη αισθητή πτώση τοποθετείται στο 1958 που ξεπερνά το -160% και η τελευταία που χρονικά τοποθετείται στο 1992, με μείωση που αγγίζει σχεδόν το -130%. Στο επόμενο διάγραμμα μπορούμε να διακρίνουμε και τα συγκεκριμένα έτη κατά τα οποία σημειώθηκε μεγαλύτερη είσοδος μεταναστών στη χώρα.

Διάγραμμα 2.2.1
Μετανάστευση στο Ισραήλ 1948-2014



Πρβλ. Π-29 κ Π-30 Παραρτ

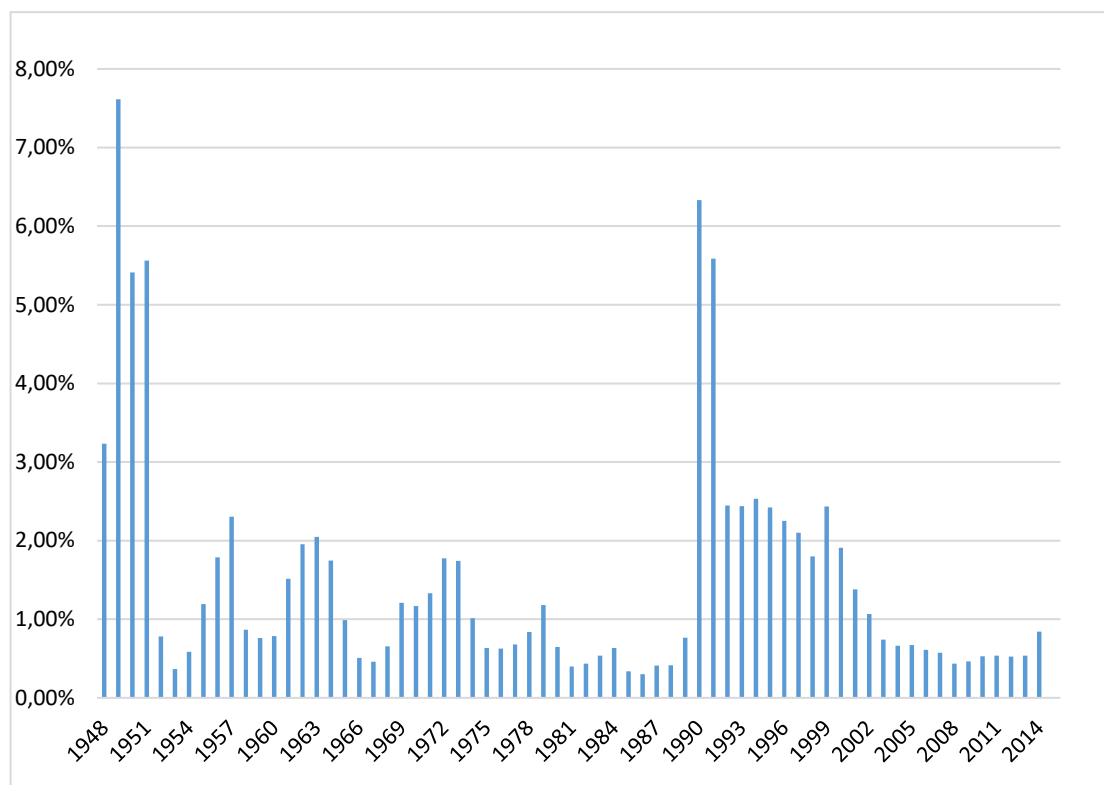
Το συγκεκριμένο διάγραμμα μας βοηθά να κατανοήσουμε το γεγονός ότι παρόλο που η μετανάστευση είναι ένα αναπόσπαστο κομμάτι της κοινωνικής πραγματικότητας της χώρας αυτής, αυτή είχε περιόδους έντονης μετανάστευσης και περιόδους ύφεσης του φαινομένου. Μάλιστα με το διάγραμμα 2.12 είναι ευκολότερο να προσπαθήσουμε να βρούμε τα αίτια που δημιούργησαν αυτήν την έντονη διαφοροποίηση από έτος σε έτος. Ξεκινώντας από την αρχή, δηλαδή από το 1948⁷⁸ παρατηρούμε μια έντονη μετακίνηση προς τη χώρα η οποία διαρκεί μέχρι το 1951, ενώ το 1952 και ιδίως το 1953 φαίνεται να εξαφανίζεται.

Θα προσπαθήσουμε να κάνουμε μια υπόθεση για τα αίτια της έντασης που παρουσίασε το μεταναστευτικό ρεύμα προς το Ισραήλ, τα πρώτα έτη μετά την ανακήρυξή του ως ανεξάρτητο κράτος. Πρόκειται θεωρούμε για μια σειρά από παράγοντες που συνδέονται με το ιστορικοπολιτικό περιβάλλον της περιόδου αυτής.

⁷⁸Τα επίσημα στατιστικά στοιχεία του κράτους του Ισραήλ που συλλέγονται από την Κεντρική Στατιστική Υπηρεσία (Central Bureau of Statistics) όταν παρουσιάζουν τα δεδομένα που αφορούν το έτος 1948, έτος ίδρυσης του κράτους, αναφέρονται μόνο στο διάστημα του έτους που υπήρχε επίσημο ισραηλινό κράτος δηλαδή από τις 15/5/1948. Η διακήρυξη της ανεξαρτησίας του Ισραήλ είχε πραγματοποιηθεί μία ημέρα νωρίτερα, στις 14/5/1948.

Διάγραμμα 2.2.2

Ετήσια μεταβολή της μετανάστευσης στο Ισραήλ 1948 - 2014



Πρβλ. Π-29 Κ Π-30 Παραρτ.

Πρώτον, βρισκόμαστε χρονικά μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και το Ισραήλ δέχεται χωρίς ποσοστώσεις και περιορισμούς τα εκτοπισμένα άτομα του πολέμου που επιθυμούν να εγκατασταθούν στη χώρα αλλά και γενικά όλους τους Εβραίους θύματα αυτού του πολέμου. Κάτι που δεν ίσχυε για τα υπόλοιπα κράτη της γης που μετά το τέλος του πολέμου αναγνώριζαν μεν την ύπαρξη της ανάγκης για επίλυση του ζητήματος των εκτοπισμένων ατόμων, αρνούνταν όμως να ελαστικοποιήσουν τη μεταναστευτική – προσφυγική πολιτική των κρατών τους και δέχονταν μόνο συγκεκριμένα ποσοστά αυτών των ανθρώπων. Σίγουρα η καταστροφή που είχε προκαλέσει ο πόλεμος στις οικονομίες και τις υποδομές, ιδιαίτερα στις ευρωπαϊκές χώρες, ήταν ανασταλτικός παράγοντας ανοιχτής μεταναστευτικής πολιτικής. Πάντως από αναφορές των ισραηλινών οργανισμών που ασχολούνταν με τη μεταφορά εβραϊκών πληθυσμών στο Ισραήλ, τα εκτοπισμένα άτομα που δέχθηκε το κράτος εκτιμώνται σε 170.000 περίπου.

Δεύτερον, η ίδρυση του ανεξάρτητου κράτους από τους Εβραίους το 1948, προκάλεσε την έντονη αντίδραση των Αράβων Παλαιστινίων που αρνούνταν να δεχθούν την απόφαση που είχε λάβει ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.) για δημιουργία δύο ξεχωριστών κρατών στην περιοχή ένα αραβικό και ένα ισραηλινό. Εκτός από τους Παλαιστίνιους Άραβες στην προοπτική της ίδρυσης ισραηλινού κράτους στην περιοχή αυτή, γνωστής στρατηγικής σημασίας και σπουδαιότητας, αντιδρούσαν και τα υπόλοιπα αραβικά και μουσουλμανικά κράτη.

Έτσι την ανακοίνωση των Εβραίων ακολούθησε ο γνωστός Αραβοϊσραηλινός πόλεμος όταν συνασπισμένα⁷⁹ τα αραβικά κράτη της γεωγραφικής περιφέρειας επιτέθηκαν στο Ισραήλ. Ο πόλεμος αυτός δημιούργησε νέες μεταναστευτικές ροές προς το νεοσύστατο κράτος, αυτή τη φορά από τους εβραϊκούς πληθυσμούς που ζούσαν στα γειτονικά αραβικά κράτη που επιτέθηκαν στο Ισραήλ, αφού η άρνηση των κυβερνώντων των χωρών αυτών να δεχθούν το νέο ισραηλινό κράτος και ο πόλεμος που ακολούθησε είχε επίπτωση στους Εβραίους, που δέχθηκαν την εμπάθεια και το μένος αυτών των κρατών. Τους επιβλήθηκαν σκληρά μέτρα όπως κατασχέσεις περιουσιών, περιορισμούς στη μετακίνηση ακόμη και φυλακίσεις ανθρώπων. Οπότε με το τέλος του πολέμου δεν υπήρχε άλλη διέξοδος από την προσφυγή στο Ισραήλ.

Τρίτον, από το 1950, στο Ισραήλ ίσχυε ο Νόμος της Επιστροφής⁸⁰ (Law of Return), σύμφωνα με τον οποίο κάθε Εβραίος που θα αποφάσιζε να γυρίσει

⁷⁹Ο συνασπισμός αυτός αποτελούνταν από πέντε αραβικά κράτη. Την Αίγυπτο, την Ιορδανία, τη Συρία, το Λίβανο και το Ιράκ. Αυτές οι πέντε με τη βοήθεια στρατευμάτων από την Υεμένη και τη Σαουδική Αραβία εισέβαλαν στο Ισραήλ μία ημέρα μετά την ίδρυση του. Η Αίγυπτος κατάφερε να προσαρτήσει το Σινά και τη Γάζα και η Ιορδανία τη Δυτική Όχθη. Ο πόλεμος έληξε ένα χρόνο αργότερα με την υπογραφή ανακωχής.

⁸⁰ Αυτός είναι ο Νόμος της Επιστροφής, όπως δημοσιεύεται στην επίσημη ιστοσελίδα του Εθνικού Κοινοβουλίου του Ισραήλ.

The Law of Return 5710 (1950)

Right of aliyah

1. Every Jew has the right to come to this country as an oleh.

Oleh's visa

2. (a) Aliyah shall be by oleh's visa.

(b) An oleh's visa shall be granted to every Jew who has expressed his desire to settle in Israel, unless the Minister of Immigration is satisfied that the applicant

(1) is engaged in an activity directed against the Jewish people; or
(2) is likely to endanger public health or the security of the State.

Oleh's certificate

3. (a) A Jew who has come to Israel and subsequent to his arrival has expressed his desire to settle in Israel may, while still in Israel, receive an oleh's certificate.

στη χώρα θα του δινόταν μόνιμη άδεια παραμονής, αρκεί να μην αποτελούσε εχθρό της χώρας, να μην είχε προβεί σε πράξεις εναντίον του εβραϊκού λαού και να μην αποτελούσε κίνδυνο για τη δημόσια υγεία και ασφάλεια. Αυτή η μόνιμη άδεια παραμονής και η αναγνώριση από το κράτος ότι αποτελούσε «παλλινოსτούντα», μπορεί επίσης να ώθησε κάποιους Εβραίους να εγκατασταθούν στο Ισραήλ.

Αυτό που δεν γνωρίζαμε και έπρεπε να διερευνήσουμε ήταν γιατί συνέβη αυτή η κάθετη πτώση στις μεταναστευτικές ροές από το 1952 και έπειτα. Αυτή η πτώση αφορά την μείωση που παρατηρήσαμε στο διάγραμμα 2.2.2, η οποία αναλογικά ήταν 612,23% και σε απόλυτους αριθμούς ήταν από 175.279 άτομα το 1951 σε 24.610 άτομα το 1952.

Από τη μελέτη μας ανιχνεύσαμε δύο παράγοντες για την μείωση αυτή. Πρώτον, από το τέλος του 1951 αλλά και νωρίτερα, στην πραγματικότητα μετά το τέλος του πολέμου το 1949, το Ισραήλ αντιμετώπισε μία σοβαρή οικονομική κρίση που για να την αντιμετωπίσει υποχρεώθηκε σε πολύ αυστηρά μέτρα λιτότητας που διήρκησαν μέχρι το 1959, βέβαια με χαλάρωση των μέτρων κάθε έτος που περνούσε, από το 1952 και έπειτα. Η ανεργία ήταν υψηλή και τα

(b) The restrictions specified in section 2(b) shall apply also to the grant of an oleh's certificate, but a person shall not be regarded as endangering public health on account of an illness contracted after his arrival in Israel.

*Residents and persons
born in this country*

4. Every Jew who has immigrated into this country before the coming into force of this Law, and every Jew who was born in this country, whether before or after the coming into force of this Law, shall be deemed to be a person who has come to this country as an oleh under this Law.

*Implementation and
regulations*

5. The Minister of Immigration is charged with the implementation of this Law and may make regulations as to any matter relating to such implementation and also as to the grant of oleh's visas and oleh's certificates to minors up to the age of 18 years.

DAVID BEN-GURION

Prime Minister

MOSHE SHAPIRA

Minister of Immigration

YOSEF SPRINZAK

Acting President of the State

Chairman of the Knesset

Passed by the Knesset on the 20th Tammuz, 5710 (5th July, 1950) and published in Sefer Ha-Chukkim No. 51 of the 21st Tammuz, 5710 (5th July, 1950), p. 159; the Bill and an Explanatory Note were published in Hatza'ot Chok No. 48 of the 12th Tammuz, 5710 (27th June, 1950), σ. 189. <https://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/return.htm>, (επίσκεψη 24/6/2016).

νομισματικά αποθέματα του κράτους πολύ περιορισμένα. Η ανεργία που επικρατούσε εκείνη την περίοδο στο Ισραήλ σίγουρα θα περιόριζε την μετανάστευση⁸¹ ανθρώπων που επιθυμούσαν να εγκατασταθούν στη χώρα κατ' επιλογή και όχι λόγω κινδύνου ή ιδιαίτερων αναγκών που μπορεί να απειλούσαν την υπόστασή του.

Δεύτερον, όπως έχουμε αναφέρει επανειλημμένως, η κύρια πηγή της εβραϊκής μετανάστευσης αποτελούσε διαχρονικά η περιφέρεια της Ανατολικής Ευρώπης. Όμως η περίοδος αυτή

Επιχείρηση Solomon. έδωσε τέλος στη μεταφορά των Εβραίων της Αιθιοπίας προς το Ισραήλ



συμπίπτει με την εγκαθίδρυση στα κράτη της περιφέρειας αυτής, κομμουνιστικών ή σοσιαλιστικών καθεστώτων τα οποία απαγορεύουν ρητά την έξοδο των πολιτών τους εκτός των συνόρων. Οπότε θεωρούμε ότι η μετανάστευση από τις χώρες αυτές, τουλάχιστον η νόμιμη, ήταν μηδενική. Ο τρίτος παράγοντας που ανιχνεύσαμε θεωρούμε ότι είναι και ο πιο καθοριστικός για την κάθετη μείωση της μετανάστευσης. Όπως σημειώνει και η ετήσια αναφορά⁸² της Αμερικανοεβραϊκής Επιτροπής του έτους 1953 που εξηγεί την

⁸¹ Αυτή η κρίση όχι μόνο περιόρισε τη μετανάστευση, αλλά δημιούργησε και ένα κύμα αναχωρήσεων από το Ισραήλ, για το οποίο όμως δεν διατίθενται στατιστικά στοιχεία, αφού οι αρχές δεν τηρούσαν αρχεία για όσους εγκατέλειπαν το κράτος.

⁸² «Ένας ακόμη παράγοντας που τείνει να μειώνει τη μετανάστευση είναι μια συμφωνία μεταξύ της κυβέρνησης του Ισραήλ και του Εβραϊκού Πρακτορείου για τη μετανάστευση για το έτος 1952. Ο στόχος της είναι να ελαττώσει το ποσοστό των γηραιότερων, των αρρώστων, και των ανάπηρων ατόμων, και λοιπών που απαιτούν κοινωνική πρόνοια, και να αυξήσουν το ποσοστό των υγιών μεταναστών που βρίσκονται σε κατάλληλη ηλικία για εργασία, συμπεριλαμβανομένων νέων ανθρώπων και παιδιών. Αυτές οι αρχές δεν θα εφαρμόζονται στα κράτη αυτά όπου η μετανάστευση είναι ζήτημα διάσωσης, συμπεριλαμβανόμενες και οι «λαικές δημοκρατίες» και η Ανατολικοευρωπαϊκή περιφέρεια στο σύνολό της, επειδή σ' αυτά τα κράτη δεν υπάρχει δυνατότητα επιλογής υποψήφιων για μετανάστευση ούτε ανήκουν στα μεταναστεύοντα άτομα που κατέχουν τα μέσα για την εγκατάστασή τους στο Ισραήλ χωρίς κρατική βοήθεια. Το πρόγραμμα του 1952 προϋποθέτει ότι στα κράτη στα οποία υπάρχει δυνατότητα επιλογής τότε το 80 τοις εκατό των μεταναστών πρέπει να επιλεγεί από τα άτομα

αλλαγή τάσης στη μετανάστευση μια από κοινού συμφωνία του ισραηλινού κράτους και του Εβραϊκού Πρακτορείου που οργάνωνε τις μεταναστεύσεις προς τη χώρα εισήγαγε περιορισμούς στις ηλικιακές κατά βάση κατηγορίες που θα επιτρεπόταν να εισέλθουν στη χώρα, αλλά και ταξικές, που βασίζονταν στο κεφάλαιο που ήταν σε θέση να εισάγουν στη χώρα οι μετανάστες. Οπότε η επιλεκτική αυτή πολιτική που από ότι φαίνεται σχετίζεται άμεσα με την οικονομική κρίση που αντιμετώπιζε το κράτος έλεγξε απόλυτα την ροή νέων μεταναστευτικών πληθυσμών προς τη χώρα.

Τις δεκαετίες που ακολουθούν η μετανάστευση κινείται σε σαφώς πιο χαμηλούς ρυθμούς και όπως θα δούμε σε πίνακα που ακολουθεί, εντείνεται κάποιες συγκεκριμένες χρονιές με μεταναστευτικά ρεύματα από συγκεκριμένα κράτη κυρίως της Βόρειας Αφρικής και της Ανατολικής Ευρώπης. Η χειρότερη δεκαετία για την εβραϊκή μετανάστευση είναι αυτή του 1980. Παρά ταύτα αυτή η συγκεκριμένη δεκαετία σημαδεύεται από τη μετανάστευση στο Ισραήλ των

εκείνα που είναι υποψήφια για «νεανική μετανάστευση» (youth Aliyah), χαλουτζίμ⁸², αποικιοκράτες, ειδικευμένοι εργάτες ως τριάντα πέντε ετών και οικογένειες με απογόνους ως τριάντα πέντε ετών. (Σε ορισμένα κράτη το όριο ανέβηκε στα σαράντα έτη). Αυτοί οι υποψήφιοι πρέπει επίσης να εξασφαλίσουν ένα ιατρικό πιστοποιητικό όπως έχει οριστεί από το Υπουργείο Υγείας του Ισραήλ και να παράσχουν εγγυήσεις, αν δεν είναι επαγγελματίες ή αρκετά εύποροι ώστε να χρηματοδοτήσουν την εγκατάστασή τους στο Ισραήλ, ότι θα εργαστούν στην γεωργία ή σε έργα ανάπτυξης για δύο χρόνια. Το 20 τοις εκατό μπορεί να είναι άνω των τριάντα πέντε ετών (ή σαράντα σε κάποιες περιπτώσεις) ή από τις τάξεις που αναφέρονται παραπάνω και τότε μόνο αν είναι εξαρτώμενα μέλη οικογενειών των οποίων οι απόγονοι είναι ικανοί για εργασία ή αν θα φιλοξενηθούν από συγγενείς που αναλαμβάνουν την διαβίωσή τους». Παραθέτουμε και το πρωτότυπο απόσπασμα: «Another factor tending to cut immigration is an agreement between the government of Israel and the Jewish Agency on immigration for 1952. Its aim was to lessen the proportion of old, sick, and invalid individuals, and others requiring social care, and to increase the proportion of healthy immigrants of working age, including young people and children. These principles do not apply to those countries where immigration is a matter of rescue, including the "peoples" democracies" and the East European sector as a whole, because in these countries there is no possibility for selecting candidates for emigration; nor do they apply to the immigration of persons possessing means for establishing themselves and settling in Israel without public help. The program for 1952 provides that in those countries in which there is an opportunity for selection 80 per cent of the immigrants must be chosen from those persons who are candidates for a youth aliyah, chaltzim, colonization units, skilled workers to the age of thirty-five, and families whose breadwinners are up to the age of thirty-five. (In certain countries the limit was raised to forty.) These candidates also are required to secure a certificate signed by a physician appointed by the Health Department of Israel and they must give assurances, if they are not professionals or persons possessing means to assure their self-settlement in Israel, that they will work in agriculture or in developmental projects for two years. Not more than 20 per cent of immigrants from these countries may be more than thirty-five years old (or forty in certain countries) or of classes not mentioned above, and then only if they are dependents of families whose breadwinners are able to work, or if they go to relatives who undertake their maintenance». American Jewish Yearbook, 1953, σ. 427. Η μετάφραση ανήκει σε εμάς.

Εβραίων που κατοικούσαν στην Αιθιοπία, μια πραγματικότητα που ταραίζει την συνείδηση των Εβραίων που ήταν ήδη πολίτες του κράτους, αφού οι νέοι αυτοί πληθυσμοί δεν ταίριαζαν καθόλου στα πρότυπα που αυτοί είχαν για την εβραϊκή ταυτότητα. Για να το θέσουμε σαφέστερα δεν πίστευαν ποτέ ότι θα μπορούσαν να δεχθούν Εβραίους άλλου χρώματος. Πόσο μάλιστα όταν για την εγκατάστασή τους χρειάστηκαν ειδικές αποστολές⁸³ σαν αυτές που είχαν πραγματοποιηθεί κοντά στα 1950. Και ενώ σύμφωνα με το Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης⁸⁴ (IOM) η εξωτερική μετανάστευση τη δεκαετία 1975 – 1985 αγγίζει τα εκατόν πέντε εκατομμύρια άτομα, το Ισραήλ δεν αποτελεί πόλο έλξης των παγκόσμιων μεταναστευτικών ρευμάτων.

Αυτό που έχουμε να παρατηρήσουμε για τις δεκαετίες που μεσολαβούν των δύο κύριων μαζικών μεταναστευτικών κινήσεων προς το Ισραήλ είναι ότι τροφοδοτούνται από συγκεκριμένα κράτη της βόρειας Αφρικής. Μη ξεχνάμε ότι οι το τέλος της δεκαετίας του 1950 και η δεκαετία του 1960 είναι έτη σημαντικών πολιτικών εξελίξεων, όπως η ανεξαρτητοποίησή τους από τις αποικιοκρατικές δυνάμεις. Η ανεξαρτησία προκάλεσε κύματα μετανάστευσης προς την Ευρώπη ενώ οι εβραϊκής καταγωγής πληθυσμοί κινήθηκαν προς το Ισραήλ.

Η μετανάστευση από την ανατολική Ευρώπη ουσιαστικά απαγορευόταν, υπάρχουν αυξημένες ροές από τη Ρουμανία και την Ε.Σ.Σ.Δ. Μάλιστα αναφορικά με την περίπτωση της Σοβιετικής Ένωσης αυτό που διαφαίνεται είναι ότι οι ισραηλινές αρχές προέβησαν σε διαπραγματεύσεις με εκπροσώπους των Σοβιετικών για την εξαίρεση των Εβραίων από την απαγόρευση εξόδου από τη χώρα διότι λάμβαναν συνεχείς αναφορές για αντισιμιτικές συμπεριφορές στη χώρα. Έτσι, μετά από ιδιαίτερη συμφωνία κατάφεραν να πετύχουν την έκδοση αδειών μετανάστευσης για εβραϊκούς πληθυσμούς που επιθυμούσαν να μεταβούν στο Ισραήλ.

⁸³ Η μεταφορά των Εβραίων της Αιθιοπίας πραγματοποιήθηκε με δύο κύριες αποστολές διάσωσης, ονομαζόμενες Moses and Joshua η πρώτη και Solomon η δεύτερη. Η πρώτη πραγματοποιήθηκε το 1985 και η δεύτερη το 1991, μετά από πολλά προβλήματα και εμπόδια που έθεταν τα κράτη διέλευσης των μεταναστών προς το Ισραήλ. <http://www.jewishvirtuallibrary.org /jsource/ Judaism/ ejhist.html#operation1>, (επίσκεψη 24/5/2016).

⁸⁴ Έκθεση για την Παγκόσμια Μετανάστευση, 2003, σ.5 <http://publications.iom.int/books/world-migration-report-2003-managing-migration>, 24/5/2016.

Πίνακας 2.2.1

Μετανάστευση εβραϊκών πληθυσμών από την πρώην ΕΣΣΔ, 1968-1986

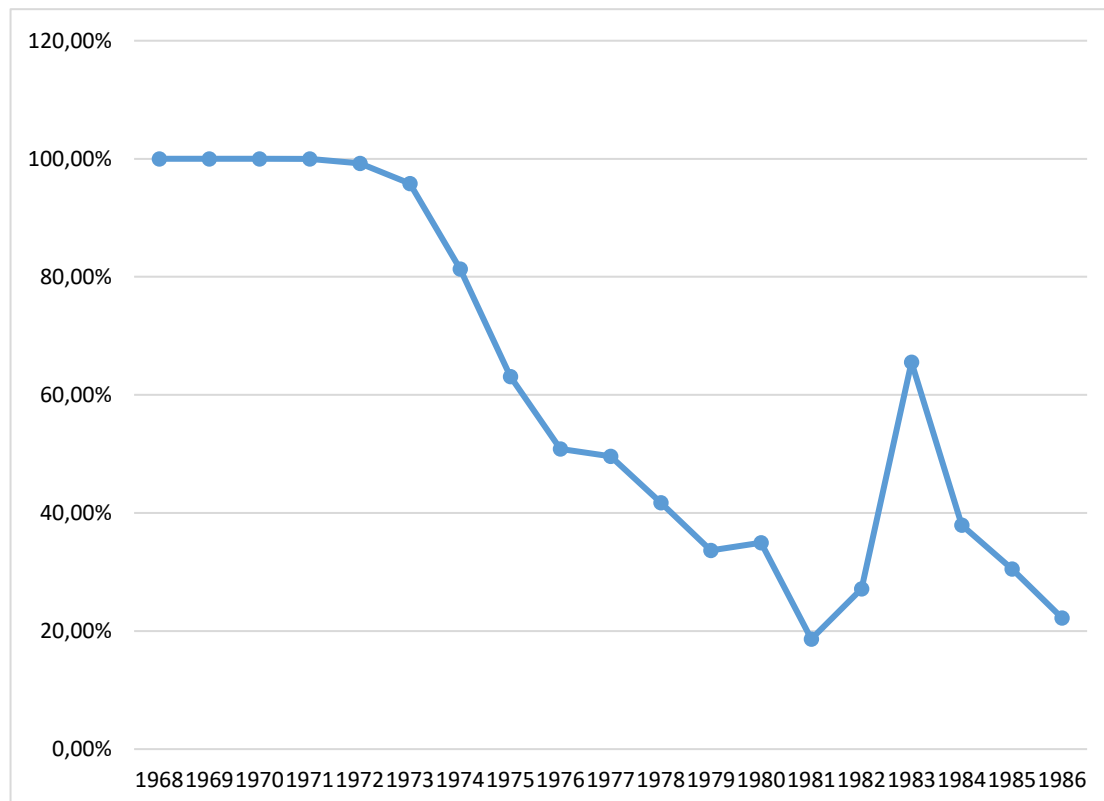
Έτη	Βίζες που εκδόθηκαν Ισραήλ	για	Μετανάστες στο Ισραήλ από ΕΣΣΔ	Αναλογία μεταναστών επι των αδειών που εκδόθηκαν
	απόλυτοι αριθμοί			αναλογία
1968	231		231	100,00%
1969	3.033		3.033	100,00%
1970	999		999	100,00%
1971	12.897		12.893	99,97%
1972	31.903		31.652	99,21%
1973	34.733		33.277	95,81%
1974	20.767		16.888	81,32%
1975	13.363		8.435	63,12%
1976	14.254		7.250	50,86%
1977	16.833		8.350	49,60%
1978	28.956		12.090	41,75%
1979	51.331		17.278	33,66%
1980	21.648		7.570	34,97%
1981	9.448		1.762	18,65%
1982	2.692		731	27,15%
1983	1.314		861	65,53%
1984	896		340	37,95%
1985	1.140		348	30,53%
1986	904		201	22,23%
Σύνολο	267.342		164.189	61,42%

Από τον πίνακα 2.2.1 παρατηρούμε ότι την περίοδο από το 1968 ως το 1986 εκδόθηκαν περισσότερες από 267.000 βίζες σε Εβραίους για να μεταναστεύσουν στο Ισραήλ. Σταδιακά όμως παρατηρήθηκε το φαινόμενο της διαρροής ατόμων προς άλλα κράτη κυρίως προς τις Η.Π.Α., γεγονός που προκάλεσε την αντίδραση των ισραηλινών αρχών για την διαμορφούμενη κατάσταση και την έκκληση προς τις Η.Π.Α. να σταματήσουν να δέχονται μετανάστες από την Σοβιετική Ένωση. Σίγουρα σ' αυτήν την περίπτωση υποκρύπτεται μια πολιτική σκοπιμότητα από την πλευρά και των δύο χωρών, Ισραήλ και Η.Π.Α., οι οποίες επιθυμούσαν τη μεταφορά πληθυσμών από τη Σοβιετική Ένωση για λόγους διαφορετικούς εκτός από τη διάσωσή τους. Βεβαίως οι ισραηλινοί φοβούνταν ότι μια τέτοια συμπεριφορά θα οδηγούσε τους

Σοβιετικούς στη διακοπή της πολιτικής εξαίρεσης προς τους εβραϊκούς πληθυσμούς της χώρας.

Διάγραμμα 2.2.3

Βίζες που εκδόθηκαν από Ε.Σ.Σ.Δ και μετανάστες που μετέβησαν στο Ισραήλ



Πρβλ. Πίνακα 2.6

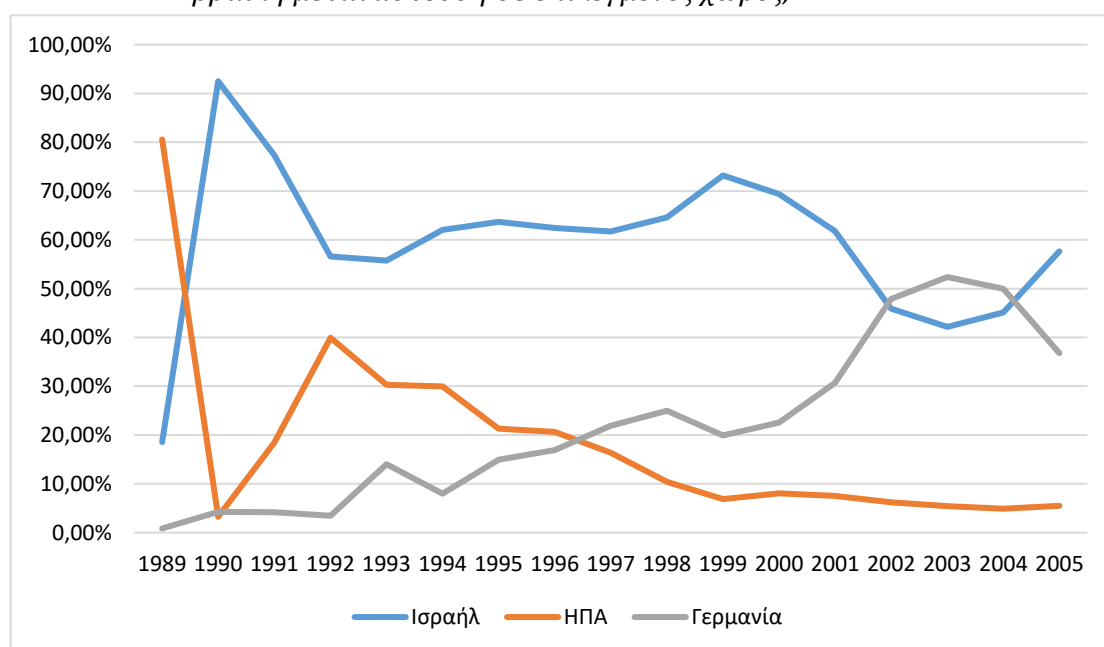
Αυτό που παρατηρούμε είναι ότι οι περισσότερες βίζες εκδόθηκαν τη δεκαετία του 1970, που προφανώς κορυφώνεται και η εκδήλωση ενδιαφέροντος από τους εβραϊκούς πληθυσμούς για αποχώρηση από τη Σοβιετική Ένωση. Η κάθετη κάμψη της διαδικασίας αυτής θεωρούμε ότι οφείλεται κατά βάση στην αλλαγή πολιτικής από μέρους των Σοβιετικών που εφαρμόζουν ένα πρόγραμμα μεταστροφής, από τον απομονωτισμό της προηγούμενης περιόδου, σε πιο εξωστρεφείς πολιτικές και σε σύναψη οικονομικών σχέσεων με τα κράτη του Δυτικού κόσμου. Το διάγραμμα που σχηματοποιεί αυτό που διακρίνουμε στον πίνακα 2.2.1 δείχνει με ισχυρό τρόπο την αρνητική διάθεση που εμφάνισαν οι Ρωσοεβραίοι να μεταβούν στο Ισραήλ.

Η γραμμή που δείχνει την ετήσια εξέλιξη του φαινομένου ξεκινάει το 1968 από το εκατό τοις εκατό, δηλαδή απόλυτη ταύτιση στις βίζες που εκδόθηκαν για μετανάστευση στο Ισραήλ και στους μετανάστες που εγκαταστάθηκαν στη χώρα,

και καταλήγει το 1986 λίγο πάνω από το είκοσι τοις εκατό, δηλαδή μόνο δύο στους δέκα μετανάστες κατέληξαν στο Ισραήλ. Οι υπόλοιποι, αφού οδηγούνταν ούτως ή άλλως αρχικά στη δυτική Ευρώπη και μετά συνέχιζαν το ταξίδι προς Ισραήλ, είτε παρέμειναν στην Ευρώπη, στην πλειοψηφία τους στη Γαλλία, είτε ταξίδεψαν προς τις Η.Π.Α. Αυτό το διάγραμμα ίσως να μας αποκαλύπτει μια πραγματικότητα για τους κυβερνώντες του Ισραήλ αλλά και τους υπόλοιπους Σιωνιστές. Ότι δηλαδή το κράτος που δημιουργήθηκε για αυτούς, ίσως να μην αποτελούσε ποτέ την πρώτη επιλογή τους, αλλά απλώς μια λύση ανάγκης για την διαφυγή από μια απειλητική γι' αυτούς κατάσταση.

Διάγραμμα 2.2.4

Εβραϊκή μετανάστευση σε επιλεγμένες χώρες, 1989 - 2005

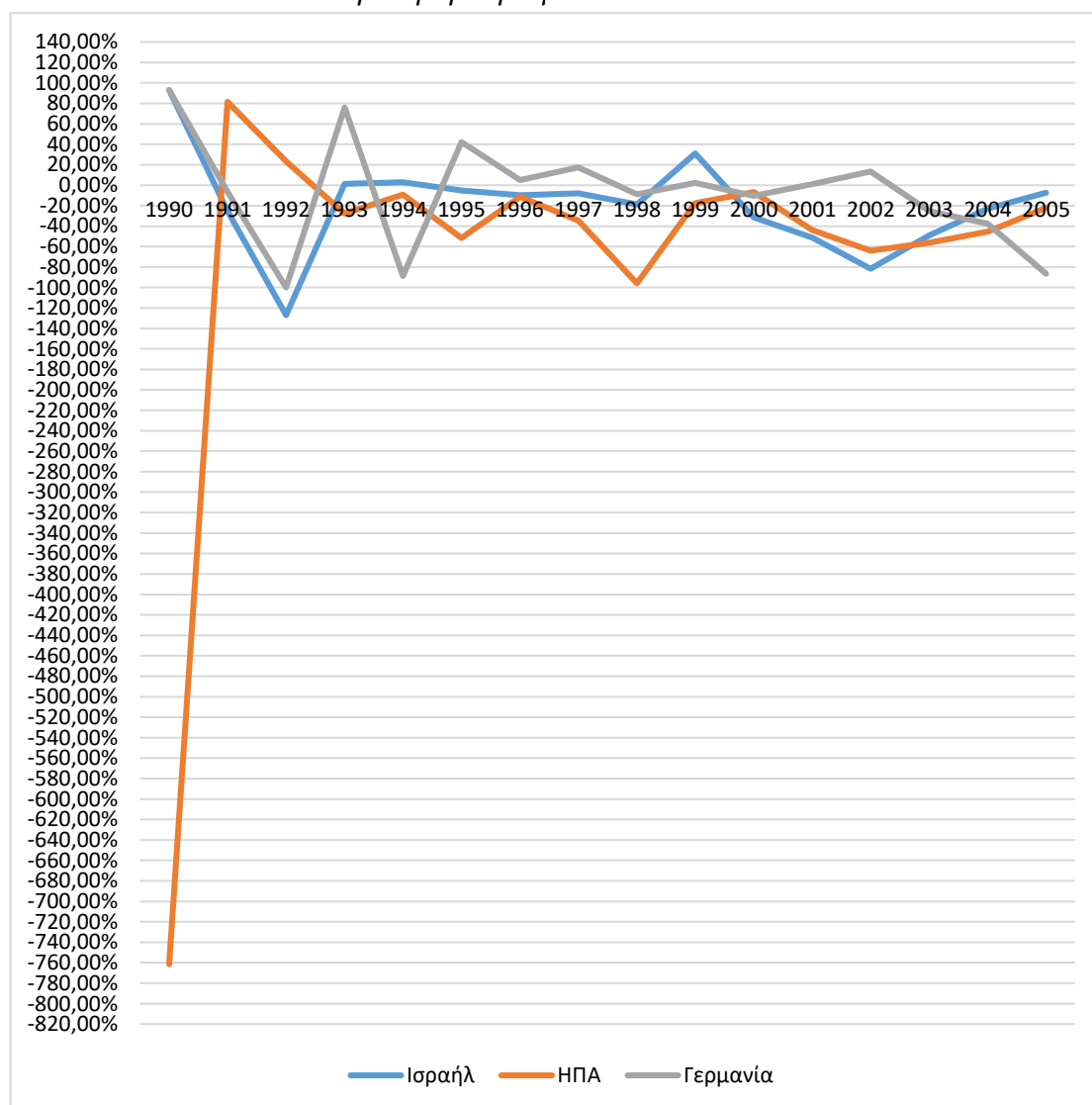


Πρβλ. Π-32 Παραρτ.

Από το διάγραμμα 2.2.4 γίνεται φανερό ότι η εβραϊκή μετανάστευση προς τη Γερμανία ακολουθεί μια αρμονική σχετικά αυξητική πορεία, η οποία ανακόπτεται από το 2004 και έπειτα, με μια κάμψη όχι όμως ιδιαίτερης έντασης. Η εβραϊκή μετανάστευση στις Η.Π.Α. και το Ισραήλ όπως φαίνεται από το διάγραμμα ακολουθούν σχεδόν ταυτόσημες αντίθετες μεταξύ τους τάσεις, δηλαδή τα έτη κατά τα οποία η μετανάστευση εντείνεται προς το Ισραήλ τα ίδια έτη κάμπτεται στον ίδιο βαθμό η μετανάστευση προς τις Η.Π.Α.

Διάγραμμα 2.2.5

Ποσοστό ετήσιας μεταβολής της μετανάστευσης από τη Ρωσία στα τρία βασικά κράτη προορισμού 1989 – 2005



Πρβλ. Π-32 Παραρτ.

Αυτή η κοινή αντίθετη πορεία των δύο μεταναστεύσεων συνεχίζεται μέχρι το 1994, δηλαδή για την πρώτη πενταετία από την εκδήλωση του φαινομένου και διαφοροποιείται σε μεγάλο βαθμό με τη μετανάστευση προς τις Η.Π.Α. σχεδόν να εξαφανίζεται όσο πλησιάζουμε στο τέλος της περιόδου. Ενώ παρατηρείται η σχέση που περιγράψαμε μόλις πριν για τη μετανάστευση προς τις Η.Π.Α. και το Ισραήλ, να παρουσιάζεται για τις κινήσεις προς τη Γερμανία και το Ισραήλ από το 1999 μέχρι το 2005.

Η μοναδική μετανάστευση που στο τέλος της περιόδου δείχνει μια ανοδική τάση είναι αυτή προς το Ισραήλ αλλά σε σαφώς χαμηλότερα επίπεδα από το σύνολο της περιόδου. Είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε πως από έτος σε έτος διαφοροποιείται η τάση προς έναν κύριο προορισμό των μεταναστών και πως συνδέονται οι μετακινήσεις προς τα βασικά κράτη προορισμού.

Το διάγραμμα 2.2.5, που παρουσιάζει την ετήσια μεταβολή της μετανάστευσης των Ρωσοεβραίων σε κάθε κράτος, επιβεβαιώνει τα συμπεράσματα στα οποία καταλήξαμε μελετώντας το διάγραμμα 2.2.4. Υπάρχουν αντίθετες τάσεις μεταξύ των χωρών αυτών σε διαφορετικές περιόδους. Η βασική τους διαφορά έγκειται στο γεγονός ότι παρατηρούμε μια εναρμονισμένη μεταβολή ανάμεσα στο Ισραήλ και στη Γερμανία από το 1990 ως το 1993. Η ετήσια ποσοστιαία μεταβολή ανεξαρτήτως πραγματικών αριθμών ακολουθεί ακριβώς την ίδια πορεία, η οποία κινείται αντίθετα από την πορεία της μετανάστευσης στις Η.Π.Α. Αυτή είναι μια πραγματικότητα που δεν μπορούσαμε να εντοπίσουμε στο διάγραμμα 2.2.4.

Ολοκληρώνοντας με τα έτη από το 2001 και έπειτα, η μετανάστευση προς το Ισραήλ έχει περιοριστεί δραματικά σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια. Αυτό που επίσης έχει αλλάξει είναι το είδος της μετανάστευσης που προσελκύει πλέον το Ισραήλ. Έχει ξεφύγει από την προσέλκυση εβραϊκών πληθυσμών στη χώρα και, ως μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία που ανταγωνίζεται παραδοσιακά μεγάλες οικονομικές δυνάμεις στην παγκόσμια αγορά, έχει στραφεί προς την αναζήτηση φθηνού εργατικού δυναμικού, ακόμη και με διακρατικές συμφωνίες με ασιατικά κράτη, αφού δεν επιθυμεί να αντλήσει αυτής της κατηγορίας εργατικό δυναμικό από τους Παλαιστίνιους Άραβες όπως έκανε σε διαφορετικές ιστορικές στιγμές.

Οι μετανάστες, της νέας δεκαετίας, είναι οικονομικοί μετανάστες με άδειες εργασίας και προσωρινής παραμονής στη χώρα. Μαζί με αυτούς τους νόμιμα εισερχόμενους πληθυσμούς, το Ισραήλ έχει βρεθεί αντιμέτωπο και με την παράνομη μετανάστευση, και μάλιστα μια παράνομη μετανάστευση διαφορετική των προηγούμενων δεκαετιών. Διότι αυτή η παράνομη μετανάστευση δεν αφορά εβραϊκούς πληθυσμούς, που ούτως ή άλλως ήταν πάντα ευπρόσδεκτοι στη χώρα,

αλλά μη εβραϊκούς πληθυσμούς τους οποίους δεν επιθυμεί να διατηρήσει εντός των συνόρων της χώρας.

Στο σημείο αυτό είναι ενδιαφέρον να παραθέσουμε κάποια ποιοτικά χαρακτηριστικά της εβραϊκής μετανάστευσης στο Ισραήλ στις δύο σημαντικότερες και μαζικότερες μεταναστευτικές περιόδους στην ιστορία του κράτους. Επίσης, θα παραθέσουμε στοιχεία και για συγκεκριμένα μεταναστευτικά ρεύματα από την Ασία ή την Αφρική που είχαν σημασία και επηρέασαν την κοινωνική σύνθεση του υφιστάμενου πληθυσμού μέσα στη χώρα.

Ξεκινώντας από την τριετία 1948-1951, αυτό που διαπιστώνουμε είναι ότι η αποκλειστική μετακίνηση ευρωπαϊκών εβραϊκών στοιχείων όλη την περίοδο που προηγήθηκε της ίδρυσης του Ισραήλ, δηλαδή προς την Παλαιστίνη, τελειώνει τα τρία αυτά χρόνια. Αλλά για να είμαστε ακριβείς τελειώνει και για το σύνολο των σαράντα περίπου ετών που έπονται της ίδρυσης του ισραηλινού κράτους. Θα παραθέσουμε έναν πίνακα που παρουσιάζει το σύνολο της μετανάστευσης προς το Ισραήλ ανά χώρα προέλευσης των μεταναστών και ανά περιόδους, που σύμφωνα με την Κεντρική Στατιστική Υπηρεσία του κράτους, χαρακτηρίζονται βάση των μεταναστευτικών ρευμάτων που σχηματίζονται προς τη χώρα και των απογραφών που διενεργούνται στο εσωτερικό της.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρατηρούμε ότι από τους 687.624 μετανάστες που εγκαταστάθηκαν στο Ισραήλ την περίοδο 1948 – 1951 οι 237.704 προέρχονταν από την Ασία και συγκεκριμένα από τέσσερις κυρίως ασιατικές χώρες, το Ιράκ, την Υεμένη, την Τουρκία, το Ιράν και από κάποιες ακόμη αλλά σε μικρούς αριθμούς από την καθεμιά. Από την Αφρική μετανάστευσαν 93.282 άνθρωποι κατά κύριο λόγο από τη Λιβύη, το Μαρόκο, την Αίγυπτο και την Τυνησία. Από την Ασία και την Αφρική εισήλθαν οπότε 351.000 μετανάστες, αριθμός που αντιστοιχεί στο πενήντα ένα τοις εκατό του συνολικού μεταναστευτικού πληθυσμού της περιόδου. Οι μετανάστες οι προερχόμενοι από την Ευρώπη αποτελούσαν το σαράντα οκτώ τοις εκατό. Αυτό συνέβη για πρώτη φορά στην ιστορία της εβραϊκής μετανάστευσης προς την περιοχή. Μάλιστα αυτή η σχετικά ισορροπημένη κατάσταση μεταξύ Ευρωπαίων και Ασιατών και Αφρικανών συνεχίστηκε καθόλη την περίοδο που μεσολάβησε μέχρι το επόμενο μεγάλο μεταναστευτικό κύμα που δέχθηκε το κράτος.

Από το 1952 ως το 1989 οι Ασιάτες και Αφρικανοί μετανάστες αποτελούσαν το σαράντα δύο τοις εκατό του συνόλου ενώ οι Ευρωπαίοι το σαράντα έξι τοις εκατό των μεταναστών. Αυτή η διαπίστωση είναι ιδιαίτερα κρίσιμη αν επιθυμούμε να εξετάσουμε τη μεταναστευτική πολιτική που το ισραηλινό κράτος υιοθέτησε προκειμένου να αντιμετωπίσει τα κύματα αυτών των Εβραίων μεταναστών. Μην ξεχνάμε ότι το όραμα των Σιωνιστών ήταν να φτιάξουν ένα κράτος για τους Εβραίους του κόσμου όμως αναφέρονταν στους Εβραίους που είχαν ζήσει στην Ευρώπη και την Αμερική και είχαν υιοθετήσει τον πολιτισμό του ανεπτυγμένου αυτού κόσμου και σε όλα τα κείμενα τους και τα σχέδια τους οι Μιζραχί Εβραίοι δεν περιλαμβάνονταν πουθενά. Όμως έπειτα από τη λήξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και την τραγική κατάληξη του μεγαλύτερου μέρους του ευρωπαϊκού εβραϊκού στοιχείου, οι κοινότητες των Μιζραχί⁸⁵ της Μέσης Ανατολής και των Σεφαρδί⁸⁶ της βόρειας Αφρικής μετατράπηκαν σε ορισμένες από τις σημαντικότερες, αριθμητικά, εβραϊκές κοινότητες του πλανήτη.

Έτσι μετά το τέλος του Αραβοϊσραηλινού πολέμου που ξέσπασε την επομένη της ίδρυσης του Ισραήλ, πραγματοποιήθηκαν συγκεκριμένες αποστολές διάσωσης για την ασφαλή μεταφορά αυτών των ανθρώπων μέσα στα ισραηλινά σύνορα. Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι οι ισραηλινές αρχές δεν ήταν καθόλου ευχαριστημένες για την συγκέντρωση αυτών των πληθυσμών στα εδάφη του κράτους, αλλά γνώριζαν ότι είχαν υποχρέωση να προστατέψουν τους Εβραίους που βρίσκονταν σε κίνδυνο. Είχαν επιπλέον να επιτύχουν και το σκοπό της ίδρυσης του κράτους δηλαδή την επιστροφή των Εβραίων πίσω στην πατρίδα των προγόνων τους. Το βασικότερο αίτιο που έκανε τους Σιωνιστές που κυβερνούσαν το κράτος να μη θέλουν αυτούς τους εβραϊκούς πληθυσμούς μέσα στη χώρα ήταν ότι τους υποτιμούσαν, τους θεωρούσαν κατώτερου επιπέδου από τους ευρωπαίους, καθώς και φορείς του αραβικού πολιτισμού.

⁸⁵ Ο όρος Μιζραχί αναφέρεται στους Εβραίους που έχουν τις ρίζες τους στα μουσουλμανικά αραβικά κράτη. Οι Μιζραχί συνίστανται από τους Μαγκκρεμπι και τους Σεφαρδιμ εβραϊκούς πληθυσμούς. Οι Μαγκκρεμπι Εβραίοι προέρχονται όπως και οι Σεφαρδιμ από περιοχές της βόρειας Αφρικής.

⁸⁶ Οι Σεφαρδιμ περιλαμβάνονται στους Μιζραχί Εβραίους και ο όρος χρησιμοποιείται για να δηλώσει αυτούς που ζουν στη βόρεια Αφρική σε χώρες όπως Λιβύη, Μαρόκο, Τυνησία, Αλγερία κ.α.

Η περίοδος από το 1990 ως το 2001 ανήκει κυριολεκτικά στην ευρωπαϊκή Ήπειρο και ουσιαστικά στους Εβραίους που έφθασαν στη χώρα από την κατεστραμμένη πλέον Σοβιετική Ένωση. Στο σύνολό τους στην περίοδο αυτή μετανάστευσαν στο Ισραήλ 1.059.993 άνθρωποι εκ των οποίων οι 888.603 προέρχονταν από την Ευρώπη. Σε ποσοστό δηλαδή που άγγιζε το 84 τοις εκατό. Από την Ασία και την Αφρική προέρχονταν μόλις 131.306 άνθρωποι, ένα ποσοστό 12,4 τοις εκατό περίπου. Αυτή η εξέλιξη όπως καταλαβαίνουμε αλλάζει για μια ακόμη φορά τις ισορροπίες ανάμεσα στους πληθυσμούς που έχουν μεταναστεύσει στο Ισραήλ, προς την πλευρά των Ευρωπαίων. Από το 2002 μέχρι το 2010 στο Ισραήλ έχουν εγκατασταθεί 181.233 άτομα που το μεγαλύτερο ποσοστό προέρχονται επίσης από την ευρωπαϊκή Ήπειρο.

Το άλλο ιδιαίτερο χαρακτηριστικό του πίνακα αυτού είναι η πραγματικά τεράστια διασπορά που είχε το εβραϊκό στοιχείο στον κόσμο. Στον πίνακα αναφέρονται εξήντα οκτώ εθνικά κράτη ή συνασπισμοί κρατών, ενώ για κάθε ηπειρωτική περιφέρεια αναφέρονται οι λοιπές χώρες για τις οποίες δεν γνωρίζουμε ούτε ποιες είναι, ούτε τον ακριβή αριθμό τους.

Πίνακας 2.2.2⁸⁷

Συνολική μετανάστευση στην Παλαιστίνη/Ισραήλ ανά χώρα προέλευσης των μεταναστών, σε περιόδους

Χώρες	1882 - 1918 (άτομα)	1919 - 14/5/1948 (άτομα)	15/5/1948 - 1951 (άτομα)	1952 - 1960 (άτομα)	1961 - 1964 (άτομα)	1965 - 1971 (άτομα)	1972 - 1979 (άτομα)	1980 - 1984 (άτομα)	1985 - 1989 (άτομα)	1990 - 2001 (άτομα)	2002 - 2006 (άτομα)	2007 - 2010 (άτομα)	Σύνολο (άτομα)	Αναλογία επι του συνόλου
Ινδονησία, Φιλιππίνες		0	101	46	21	33	40	0	60	205	16	26	548	0,02%
Ιράν		3.536	21.910	15.699	8.857	10.645	9.550	3.435	5.052	4.326	719	378	84.107	2,32%
Αφγανιστάν		0	2.303	1.106	230	286	132	46	11	21	8	5	4.148	0,11%
Πρώην Ε.Σ.Σ.Δ (Ασιατικό Τμήμα)		0	0	0	0	0	0	0	0	61.988	10.783	1.639	74.410	2,06%
Βιρμανία		0	0	0	55	92	83	355	28	138	15	18	784	0,02%
Ινδία		0	2.176	5.380	2.940	10.170	3.497	811	728	2.055	741	220	28.718	0,79%
Ιαπωνία		0	0	9	9	16	34	34	23	98	15	17	255	0,01%
Ιορδανία		0	6	9	23	0	6	9	0	15	0	0	68	0,00%
Ισραήλ		0	411	868	237	784	507	227	61	1.148	747	701	5.691	0,16%
Λίβανος		0	235	846	150	2.058	564	120	59	96	27	7	4.162	0,11%
Μογγολία, Κορέα		0	0	0	0	4	5	4	6	100	26	10	155	0,00%
Συρία		0	2.678	1.870	0	0	0	0	0	1.664	13	10	6.235	0,17%
Κίνα		0	504	217	40	56	43	45	33	277	47	27	1.289	0,04%
Ιράκ		0	123.371	2.989	520	1.609	939	81	30	1.325	106	24	130.994	3,62%
Σαουδική Αραβία		0	177	0	4	0	0	5	0	0	0	0	186	0,01%
Κύπρος		0	21	35	7	21	21	12	0	32	0	0	149	0,00%
Τουρκία		8.277	34.547	6.871	4.793	9.280	3.118	1.604	484	1.311	330	487	71.102	1,96%
Υεμένη		15.838	48.315	1.170	732	334	51	9	8	683	37	66	67.243	1,86%
Λοιπές Ασιατικές Χώρες		13.125	947	0	29	31	21	32	13	205	11	19	14.433	0,40%
Αλγερία		994	3.810	3.433	9.680	3.177	2.137	1.301	529	1.682	1.178	789	28.710	0,79%
Αιθιοπία		0	10	59	23	75	309	12.575	4.396	45.131	16.549	7.064	86.191	2,38%
Νότια Αφρική		259	666	774	1.003	2.780	5.604	1.362	2.213	3.283	658	1.035	19.637	0,54%
Ζιμπάμπουε		0	37	22	23	122	393	45	37	26	7	7	719	0,02%
Τυνησία		0	13.293	23.569	3.813	7.753	2.148	1.232	710	1.607	1.142	729	55.996	0,02%
Λιβύη		873	30.972	2.079	318	2.148	219	51	16	94	19	17	36.806	1,02%
Αίγυπτος, Σουδάν		0	16.028	17.521	1.233	1.730	535	257	115	202	82	84	37.787	1,04%
Μαρόκο		0	28.263	95.945	100.354	30.153	7.780	2.522	1.287	3.276	1.262	851	271.693	7,50%
Λοιπές Αφρικανικές Χώρες		1.907	203	83	224	276	148	11	5	318	35	50	3.260	0,09%
Αυστρία		7.748	2.632	610	297	724	595	216	140	368	66	84	13.480	0,37%

⁸⁷ Πηγή: http://cbs.gov.il/reader/shnaton/templshnaton.e.html?numtab=st04_04&CYear=2013 και <http://www.cbs.gov.il/publications12/1483immigration/pdf/tab05.pdf>, (επίσκεψη 26/5/2016).

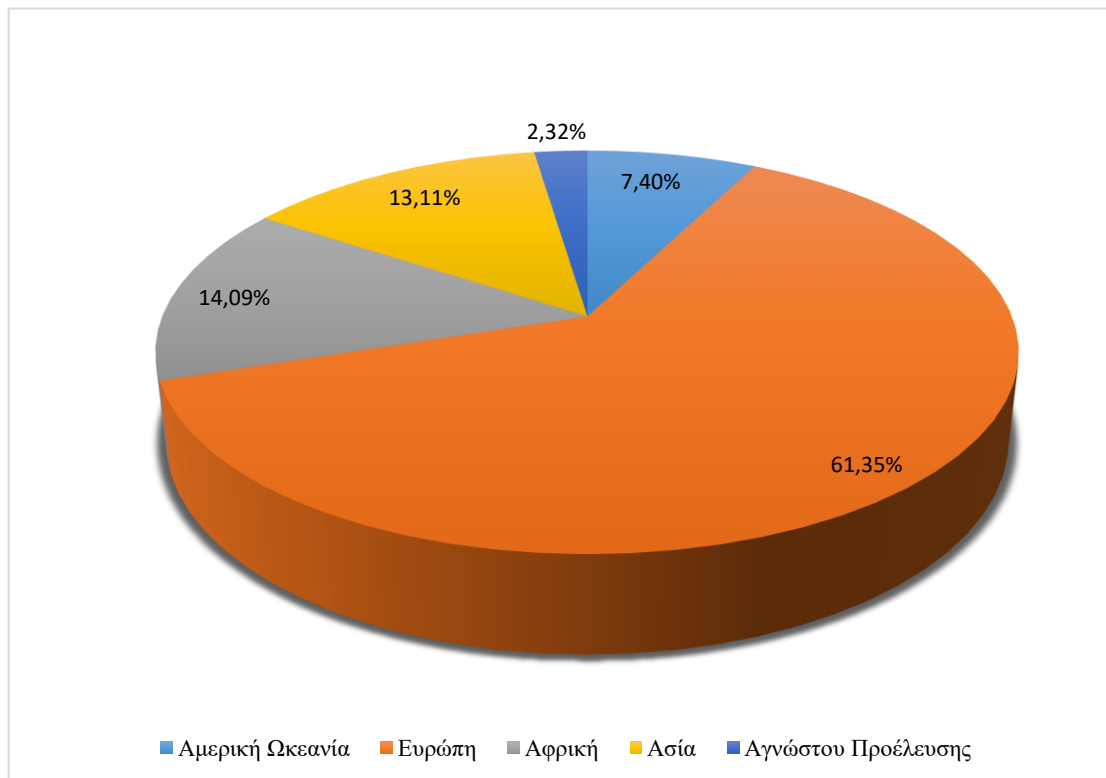
Μεταναστευτικά Εθνικά Ρεύματα: το εβραϊκό ζήτημα και η δημιουργία του κράτους του Ισραήλ

Ιταλία	1.554	1.305	414	221	719	713	314	196	656	143	246	6.481	0,18%
Ιρλανδία	0	14	46	32	113	157	152	81	136	23	31	785	0,02%
Αλβανία	0	0	5	0	8	0	0	0	376	0	0	389	0,01%
Βουλγαρία	7.057	37.260	1.680	460	334	118	48	132	3.999	248	93	51.429	1,42%
Βέλγιο	0	291	394	225	887	847	475	313	1.053	407	466	5.358	0,15%
Πρώην Ε.Σ.Σ.Δ (Ευρωπαϊκό Τμήμα)	52.350	8.163	13.743	4.646	24.730	137.134	11.549	18.205	844.139	47.656	24.864	1.187.179	32,79%
Γερμανία	52.951	8.210	1.386	796	2.379	2.080	1.009	750	2.442	476	390	72.869	2,01%
Δανία	0	27	46	37	261	292	212	199	389	44	41	1.548	0,04%
Ολλανδία	1.208	1.077	646	353	1.117	1.170	711	528	997	192	173	8.172	0,23%
Ουγγαρία	10.342	14.324	9.819	1.115	1.486	1.100	411	594	2.444	403	327	42.365	1,17%
Ηνωμένο Βασίλειο	1.574	1.907	1.448	1.260	5.201	6.171	4.523	2.575	5.365	1.661	2.064	33.749	0,93%
Πρώην Γιουγκοσλαβία	1.944	7.661	320	101	221	126	51	89	2.029	91	71	12.704	0,35%
Ελλάδα	8.767	2.131	676	166	348	326	94	53	127	26	22	12.736	0,35%
Λουξεμβούργο		30	15	0	15	7	6	6	0	4	0	83	0,00%
Νορβηγία	0	17	14	0	36	55	55	71	120	14	5	387	0,01%
Ισπανία	0	80	169	222	184	327	181	140	269	95	83	1.750	0,05%
Πολωνία	170.127	106.414	39.618	4.731	9.975	6.218	1.884	923	3.064	519	245	343.718	9,49%
Πορτογαλία	0	16	22	17	49	56	32	23	47	17	11	290	0,01%
Φιλανδία	0	9	20	22	150	184	116	106	212	18	15	852	0,02%
Πρώην Τσεχοσλοβακία	16.794	18.788	783	905	1.849	888	294	168	527	140	77	41.213	1,14%
Γαλλία	1.637	3.050	1.662	1.192	6.858	5.399	4.448	3.090	11.986	7.834	5.228	52.384	1,45%
Ρουμανία	41.105	117.950	32.462	63.549	22.635	18.418	7.201	7.406	6.254	509	202	317.691	8,77%
Σουηδία	0	32	51	58	320	372	210	209	424	82	78	1.836	0,05%
Ελβετία	0	131	253	218	668	634	412	294	981	314	271	4.176	0,12%
Λοιπές Ευρωπαϊκές Χώρες	2.329	1.281	3	158	15	32	0	0	198	81	12	4.109	0,11%
Η.Π.Α	6.635	1.711	1.553	2.102	16.569	20.963	11.322	7.582	17.512	7.814	7.631	101.394	2,80%
Μεξικό	0	48	168	125	611	861	580	413	1.049	287	410	4.552	0,13%
Παναμάς	0	0	0	20	44	43	24	24	50	17	23	245	0,01%
Κούβα	0	14	88	320	85	79	21	21	629	358	246	1.861	0,05%
Καναδάς	316	236	276	241	1.928	2.178	1.140	727	1.963	850	850	10.705	0,30%
Λοιπές Χώρες Στην Κεντρική Αμερική	0	17	43	18	111	104	8	0	153	66	91	611	0,02%

Ουρουγουάη	0	66	425	726	1.118	2.199	1.384	630	983	1.182	373	9.086	0,25%	
Εκουαδόρ	0	0	0	11	29	38	16	28	67	28	41	258	0,01%	
Αργεντινή	238	904	2.888	5.537	6.164	13.158	4.815	5.767	11.248	8.275	1.175	60.169	1,66%	
Βολιβία	0	0	0	37	162	94	51	29	53	51	33	510	0,01%	
Βραζιλία	0	304	763	637	1.964	1.763	891	872	2.356	1.102	935	11.587	0,32%	
Βενεζουέλα	0	0	0	109	188	245	87	93	418	343	259	1.742	0,05%	
Περού	0	0	0	53	216	243	142	216	612	985	554	3.021	0,08%	
Χιλή	0	48	401	322	1.468	1.180	561	479	683	353	236	5.731	0,16%	
Κολομβία	0	0	0	126	289	552	213	262	657	549	416	3.064	0,08%	
Λοιπές Χώρες Στη Νότια Αμερική	0	42	194	16	73	62	0	0	66	71	25	549	0,02%	
Αυστραλία	0	116	107	120	622	1.146	499	336	977	206	318	4.447	0,12%	
Νέα Ζηλανδία	72	0	13	13	78	129	66	58	142	13	29	613	0,02%	
Λοιπές Χώρες Στην Αμερική Και Την Ωκεανία	318	313	0	141	7	3	0	8	44	4	8	846	0,02%	
Αγνώστου Προελεύσεως	62.500	52.982	20.014	3.307	761	1.504	392	299	170	422	0	0	142.351	3,93%
Σύνολο	62.500	482.857	687.624	297.138	228.793	199.035	267.580	83.637	70.196	1.059.993	118.194	63.039	3.620.586	98,36%

Διάγραμμα 2.2.6

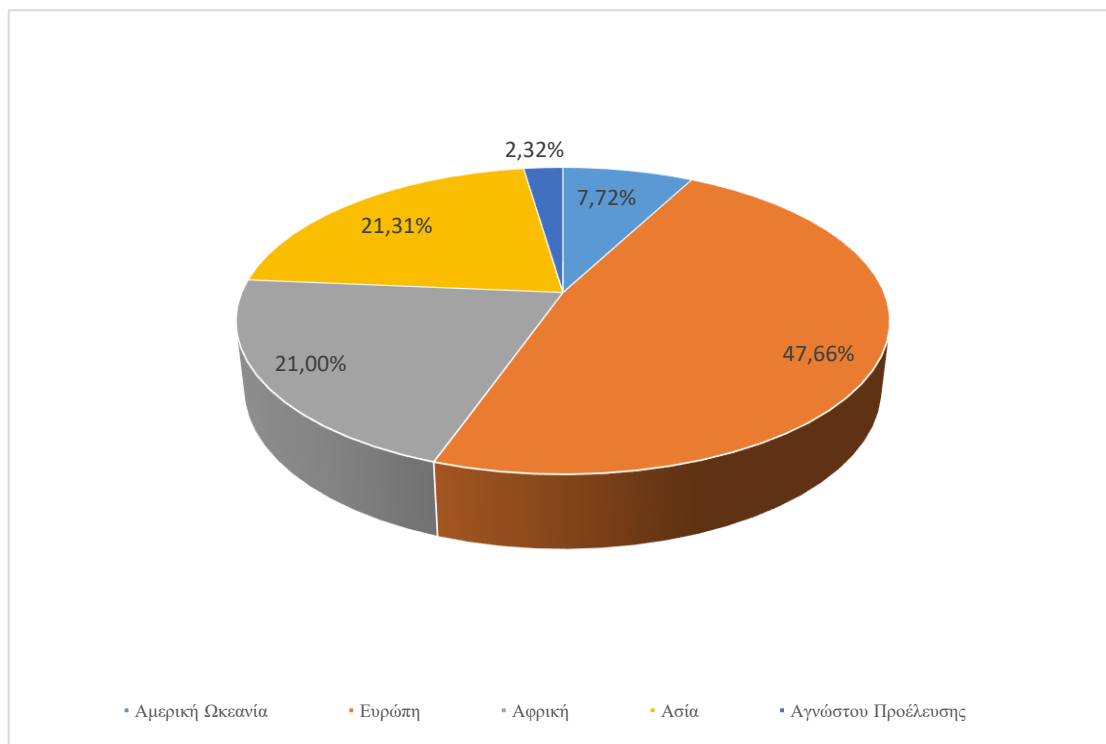
Μετανάστευση ανά ήπειρο στο Ισραήλ, 1882 - 2011



Πρβλ. Π-40 Παραρτ.

Διάγραμμα 2.2.7

Μετανάστευση ανά ήπειρο προς το Ισραήλ 15/5/1948 - 1989



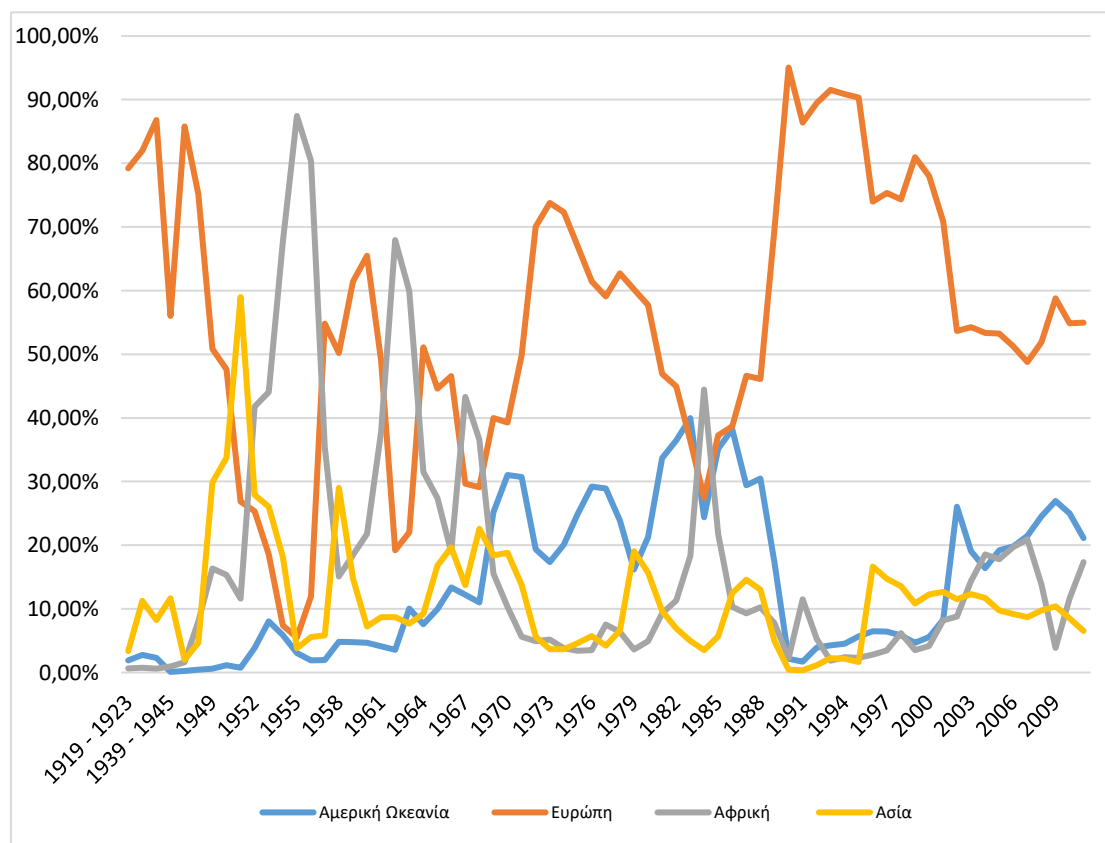
Πρβλ. Π-40 Παραρτ.

Το διάγραμμα 2.2.6 μας δείχνει την προέλευση των μεταναστών ανά ήπειρο, προς το Ισραήλ από την ημέρα ίδρυσης του κράτους ως το 2011. Βλέπουμε λοιπόν αυτό που περιγράφουμε και παραπάνω, δηλαδή την τελική σύνθεση του μεταναστευτικού πληθυσμού της χώρας όπως διαμορφώθηκε μετά και το κύμα μετανάστευσης της δεκαετίας του 1990.

Είναι πιστεύουμε καταλυτικός παράγοντας για τη σύνθεση του πληθυσμού η μαζική μετανάστευση του 1990 – 2000. Πριν την εισδοχή περίπου ενός εκατομμυρίου Εβραίων από την πρώην Σοβιετική Ένωση υπήρχε πολύ μεγαλύτερη ισορροπία ανάμεσα στους πληθυσμούς. Αυτό το παρατηρούμε από το διάγραμμα 2.2.7 που μας δείχνει τα ποσοστά των περιφερειών προέλευσης των μεταναστών, όπου υπάρχει πολύ μεγαλύτερη ισορροπία. Αν και αυτή η γενίκευση δεν είναι σωστή, παρόλο που συνηθίζεται, διότι, όπως θα δούμε τα χαρακτηριστικά των πληθυσμών ανά χρονική περίοδο αλλάζουν, ακόμη και αν προέρχονται από τις ίδιες γεωγραφικές περιφέρειες ή τις ίδιες χώρες.

Διάγραμμα 2.2.8

Αναλογίες ηπειρωτικών περιφερειών στη μετανάστευση προς το Ισραήλ, 1919 - 2009



Πρβλ. Π-40 Παραρτ.

Στο διάγραμμα 2.2.8 παρατηρούμε την ετήσια ποσοστιαία μεταβολή της συμμετοχής της κάθε ηπείρου στη μετανάστευση προς το Ισραήλ από το 1919 μέχρι σήμερα. Υπάρχει μια έντονη διακύμανση ανά έτος, όμως και από το διάγραμμα αυτό, επιβεβαιώνεται ότι η μετανάστευση από την Ευρώπη αποτελεί τον κύριο τροφοδότη του μεταναστευτικού πληθυσμού προς το ισραηλινό κράτος. Στον πίνακα 2.2.2 που παρουσιάζεται η μετανάστευση στο Ισραήλ ανά περιόδους θελήσαμε να εξηγήσουμε τη μεταβολή που σημειώθηκε από τη μία χρονική περίοδο στην άλλη.

Μελετώντας, πάντα, το φαινόμενο μέσα στο ιστορικό του πλαίσιο παρατηρήσαμε ένα εξαιρετικά ιδιαίτερο χαρακτηριστικό, το οποίο εάν δεν είναι μοναδικό για το Ισραήλ πάντως πρέπει να είναι οπωσδήποτε πολύ περιορισμένο. Σε κάθε λοιπόν περίοδο από αυτές που αναφέρονται στον πίνακα, το Ισραήλ βρίσκεται εμπλεκόμενο σε κάποια πολεμική σύρραξη ή σε άμεση απειλή από τους διαχρονικούς εχθρούς του κράτους. Η αναφορά σε κάθε περίοδο χωριστά θα αναδείξει τη συνεχή εμπλοκή του ισραηλινού κράτους σε πολέμους με τα γειτονικά του κράτη, ένα γεγονός που δεν καθιστά το συγκεκριμένο κράτος, τουλάχιστον σε θεωρητική βάση, ασφαλή προορισμό, ελκυστικό για τους υποψήφιους μετανάστες.

Θα παραλείψουμε την ανάλυση της προ της ίδρυσης του Ισραήλ περιόδου, διότι εφόσον δεν υπήρχε επισήμως εβραϊκό στρατιωτικό σώμα στην Παλαιστίνη δεν μπορούμε να μιλάμε για επίσημες εμπόλεμες καταστάσεις του κράτους. Ανεπισήμως φυσικά και υπήρχε στρατιωτική οργάνωση με το όνομα Ιργκούν⁸⁸ (Irgun), όμως γενικά πρόκειται για μια παραστρατιωτική οργάνωση την οποία επισήμως ο Ο.Η.Ε., πολλά κράτη στον κόσμο αλλά και η Παγκόσμια Σιωνιστική Οργάνωση και το Εβραϊκό Πρακτορείο την χαρακτήριζαν ως τρομοκρατική οργάνωση. Είχε ξεκινήσει τον Εμφύλιο Πόλεμο στην Παλαιστίνη όσο τη

⁸⁸ «The Irgun was a military group that refused to bow to political pressures in securing a state for the Jewish people. Much of the modern Israeli politics today stem from the Irgun and the organization from which they broke, the Haganah». <http://www.jewishmag.com/9mag/irgun/irgun.htm>, (επίσκεψη 12/5/2016).

«Η Ιργκούν ήταν μια στρατιωτική οργάνωση η οποία αρνήθηκε να υποκύψει σε πολιτικές πιέσεις προκειμένου να διασφαλιστεί ένα κράτος για τον εβραϊκό λαό. Πολλοί από τους σύγχρονους Ισραηλίτες πολιτικούς προέρχονται από την Ιργκούν καθώς και από την οργάνωση από την οποία αποσπάστηκε τη Χαγκάνα». Η μετάφραση του κειμένου έγινε από εμάς.

διοικούσαν οι Βρετανοί. Και εφόσον η χώρα δεν είχε ακόμα διαχωριστεί συνηθίζεται να αναφέρεται ως Εμφύλιος πόλεμος μεταξύ Αράβων και Εβραίων. Θα προχωρήσουμε στο διάστημα αμέσως μετά την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ.

Στο χρονικό διάστημα από 15/5/1948⁸⁹ – 1951, το Ισραήλ υποδέχεται περίπου 700.000 μετανάστες ενώ αμέσως μετά την ίδρυση του κράτους ξεσπά ο Αραβοϊσραηλινός πόλεμος με διάρκεια περίπου ενός έτους. Από το 1952 – 1960 έχουμε την κρίση στο Σουέζ⁹⁰ και την εκστρατεία στο Σινά το 1956. Το Ισραήλ στην περίπτωση αυτή συμμετείχε μαζί με τους Άγγλους και τους Γάλλους εναντίον της Αιγύπτου αν και δεν αποτελούσε μεγάλης κλίμακας πολεμική διαμάχη. Το διάστημα από το 1965 ως 1971, έχουμε νέο πόλεμο για το Ισραήλ, το λεγόμενο πόλεμο των Έξι Ημερών⁹¹ του '67, που όπως προδίδει και η ονομασία

⁸⁹ Θα πρέπει να σημειώσουμε ότι την περίοδο πριν την ίδρυση του Ισραήλ, επικρατούσε μια εμπόλεμη κατάσταση μεταξύ των Εβραίων και των Αράβων. Μάλιστα, συνηθίζεται να αναφέρεται ως εμφύλιος αφού δεν υπήρχε ακόμη ο διαμελισμός της Παλαιστίνης σε δύο χωριστές οντότητες.

⁹⁰ «Το 1956 ο Νάσερ κρατικοποίησε τη διώρυγα θέτοντας τέρμα στη βρετανική κυριαρχία με συνέπεια ένα αγγλογαλλικό εγχείρημα κατά της Αιγύπτου το οποίο απέτυχε μεν, αλλά κράτησε κλειστή τη διώρυγα μέχρι το 1957. Μάλιστα, η κρίση που ξέσπασε το καλοκαίρι του 1956 στην Αίγυπτο αμέσως μετά την εθνικοποίηση της διώρυγας του Σουέζ και που συνεχίστηκε το φθινόπωρο του ίδιου έτους με κίνδυνο γενίκευσης πολεμικής σύγκρουσης συνασπισμένων δυνάμεων Αγγλίας, Γαλλίας και Ισραήλ κατά της Αιγύπτου, έμεινε γνωστή στη σύγχρονη ιστορία, (πολιτική, στρατιωτική και διπλωματίας) ως η κρίση του Σουέζ. Τελικά ο κίνδυνος γενίκευσης αποτράπηκε με την παρέμβαση του ΟΗΕ μετά και την παγκόσμια πίεση που ασκήθηκε, λαμβάνοντας έτσι διεθνή διάσταση, όταν και διατάχθηκε η κατάπαυση του πυρός. Παρά ταύτα η κρίση παρατάθηκε μονομερώς από το Ισραήλ μέχρι την άνοιξη του 1957». http://www.geopolitics.com.gr/2015/08/blog-post_12.html, (επίσκεψη 15/6/2016).

⁹¹ «Ο Πόλεμος των Έξι Ημερών, γνωστός και ως Αραβοϊσραηλινός Πόλεμος του 1967 ή Τρίτος Αραβοϊσραηλινός Πόλεμος, ξέσπασε μεταξύ του Ισραήλ και των Αράβων γειτόνων του, την Αίγυπτο, την Ιορδανία και την Συρία. Το Ιράκ, η Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ και η Αλγερία συνεισέφεραν με άντρες και οπλισμό στις αραβικές δυνάμεις. Τον Μάιο του 1967 η Αίγυπτος εκδίωξε τις δυνάμεις του Ο.Η.Ε. (UNEF) από τη χερσόνησο του Σινά, οι οποίες στάθμευαν εκεί από το 1957 (ως συνέπεια της εισβολής του Ισραήλ στο Σινά το 1956) για να παρέχουν μία ειρηνευτική νεκρή ζώνη. Μετά τις απειλές του Ισραήλ εναντίον της συμμάχου της Συρίας, η Αίγυπτος συγκέντρωσε 1000 τεθωρακισμένα και 100.000 στρατιώτες στα σύνορα, έκλεισε τα στενά του Τιράν σε όλα τα πλοία που έφεραν ισραηλινή σημαία ή μετέφεραν υλικά στρατηγικής σημασίας και έκανε πρόσκληση για ενωμένη αραβική απάντηση στο Ισραήλ. Στις 5 Ιουνίου 1967 το Ισραήλ εξαπέλυσε αιφνιδιαστική επίθεση εναντίον των αεροπορικών δυνάμεων της Αιγύπτου, φοβούμενο, όπως υποστήριξε, άμεση εισβολή από την Αίγυπτο. Η υπεροχή στον αέρα (κατέστρεψε τα περισσότερα αιγυπτιακά αεροσκάφη) υπήρξε το καθοριστικό ισραηλινό όπλο. Σε απάντηση η Ιορδανία επιτέθηκε στη δυτική Ιερουσαλήμ και τη Νετάνια, αλλά η ισραηλινή απάντηση ήταν άμεση. Στο τέλος του πολέμου το Ισραήλ είχε κερδίσει τον έλεγχο της ανατολικής Ιερουσαλήμ, της Λωρίδας της Γάζας, της Δυτικής Όχθης, των υψιπέδων του Γκολάν και της χερσονήσου του Σινά». <http://www.mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/History/Pages/The%20Arab-Israeli%20Wars.aspx>, (επίσκεψη 15/6/2016).

του ήταν αρκετά σύντομος, δημιουργεί μολαταύτα ένα κλίμα συνεχιζόμενης έντασης. Ενώ μέχρι και το 1970 δε σταμάτησαν κάποιες εμπλοκές με την Αίγυπτο. Από το 1972 ως το 1979, το επόμενο ακριβώς διάστημα, προκύπτει μια νέα πολεμική σύγκρουση για το Ισραήλ, ο πόλεμος του Γιομ Κιπούρ⁹² το 1973. Στο διάστημα μεταξύ 1980 και 1984, το Ισραήλ εμπλέκεται σε πόλεμο με το Λίβανο⁹³, το 1982, ένας πόλεμος διάρκειας για το Ισραήλ όπως αποδεικνύεται, αφού θεωρητικά δεν έχει φτάσει στο τέλος του. Επίσης, πρόκειται για μια κίνηση από πλευράς του Ισραήλ που του στοίχισε ιδιαίτερα σε επίπεδο γοήτρου και στην έντονη κριτική της διεθνούς κοινής γνώμης. Το έτος 1987 το οποίο περιλαμβάνεται στην αμέσως επόμενη περίοδο 1985 – 1989 οι Παλαιστίνιοι κηρύσσουν την πρώτη Ιντιφάντα⁹⁴, που έχει κυριαρχήσει να αναφέρεται ως η

⁹² «Ο Πόλεμος του Γιομ Κιπούρ, ή αλλιώς Δ' Αραβοϊσραηλινός Πόλεμος, που συνέβη τον Οκτώβριο του 1973, ήταν ο τελευταίος της σειράς των αραβοϊσραηλινών πολέμων, εξαιρουμένων των εισβολών στο Λίβανο το 1982 και το 2006 και των εισβολών σε παλαιστινιακά εδάφη, όπως στη Γάζα το 2008 και το 2014. Γιομ Κιπούρ ονομάζεται η ισραηλινή εορτή του Εξιλασμού. Η πολυσήμαντη αυτή πολεμική σύρραξη διεξήχθη από τις 6 έως τις 26 Οκτωβρίου 1973, από ένα συνασπισμό αραβικών κρατών υπό την ηγεσία της Αιγύπτου και της Συρίας, εναντίον του Ισραήλ. Ο πόλεμος ξεκίνησε από μια αιφνιδιαστική κοινή επίθεση της Συρίας και της Αιγύπτου τη μέρα του Γιομ Κιπούρ, τη μεγαλύτερη εβραϊκή εορτή. Η Αίγυπτος και η Συρία πέρασαν τις γραμμές κατάπαυσης του πυρός στο Σινά στο Νότο και τα Υψώματα του Γκολάν στο Βορρά αντίστοιχα, εδάφη που αμφότερα κατέχονταν από το Ισραήλ από το 1967 και τον Πόλεμο των Έξι Ημερών. Η σύγκρουση είχε όλα τα στοιχεία μιας σοβαρής διεθνούς κρίσης και ολοκληρώθηκε με μια έμμεση σύγκρουση των δύο πυρηνικών υπερδυνάμεων, ΗΠΑ και ΕΣΣΔ, οι οποίες εφοδίασαν σε μεγάλη κλίμακα τους εμπόλεμους συμμάχους τους.» Βλ. Rabinovich, Ab., *The Yom Kippur War: The Epic Encounter That Transformed the Middle East*, New York, Schocken Books, 2005.

⁹³ Ο Πόλεμος του Λιβάνου το 1982 ή Επιχείρηση Ειρήνη για τη Γαλιλαία, όπως ονομάστηκε από το Ισραήλ, στην ιστοριογραφία του οποίου ονομάστηκε μετέπειτα Πόλεμος του Λιβάνου και Πρώτος Πόλεμος του Λιβάνου, ήταν η ένοπλη σύρραξη που ξεκίνησε με την εισβολή του ισραηλινού στρατού στα εδάφη του νοτίου Λιβάνου. Η εισβολή είχε αφορμή την απόπειρα δολοφονίας του ισραηλινού πρέσβη στις Η.Π.Α Σλόμο Αργκόβ από την εξτρεμιστική παλαιστινιακή οργάνωση του Αμπού Νιντάλ, η πραγματική όμως αιτία υπήρξε η εκκαθάριση των βάσεων της Ο.Α.Π που βρίσκονταν στο έδαφος του Λιβάνου, αφαιρώντας έτσι από την Ο.Α.Π την εδαφική βάση που είχε αποκτήσει στη Χώρα των Κέδρων, ώστε να διασπαρθούν οι δυνάμεις της, να εξασθενήσει η ηγεσία της και να ακολουθήσει την οδό της υποταγής. Στη σύρραξη ενεπλάκησαν και δυνάμεις της Συρίας η οποία είχε αναλάβει την προστασία του Λιβάνου από το Ισραήλ και έπαιξε σπουδαίο ρόλο στα πολιτικά πράγματα της μικρής αυτής χώρας. Μετά από σκληρότατες μάχες και μεγάλης έντασης αντίσταση, μαχόμενο εναντίον των λιβανέζικων δυνάμεων, των παλαιστίνιων προσφύγων και των συριακών ενισχύσεων, το Ισραήλ κατέλαβε το νότιο Λίβανο περικυκλώνοντας τις δυνάμεις της Ο.Α.Π και τμήματα των συριακών δυνάμεων. Περικυκλωμένες στο δυτικό τομέα της πόλης της Βηρυτού και υποκείμενες σε ανελέητους και συνεχείς βομβαρδισμούς, οι δυνάμεις της Ο.Α.Π και οι σύμμαχοί τους σύρθηκαν σε διαπραγματεύσεις για την εκκένωση του Λιβάνου υπό την επίβλεψη του ειδικού απεσταλμένου του Ο.Η.Ε Φιλίπ Χαμπίμπ και την προστασία διεθνών ειρηνευτικών δυνάμεων. Βλ. Rabinovich, Ab., *The Yom Kippur War: The Epic Encounter That Transformed the Middle East*, New York, Schocken Books, 2005.

⁹⁴ «Οι Παλαιστίνιοι ξεγειρώνονται στη Δυτική Όχθη και στη Λωρίδα της Γάζας εναντίον της καταπίεσης των Ισραηλινών, που εκδηλώνεται με φόνους, μαζικές φυλακίσεις, κατεδαφίσεις

εξέγερση των νέων και των γυναικών της Παλαιστίνης, κατά βάση βέβαια των νέων ιδιαίτερα μικρής ηλικίας. Τη δεκαετία 1990 – 2001 το Ισραήλ την ξεκινά με τη συμμετοχή της χώρας στον πόλεμο του Κόλπου⁹⁵ εναντίον του Ιράκ, όμως λόγω των επιθέσεων με πυραύλους από το Ιράκ μέσα στα ισραηλινά εδάφη, δεν συνέχισε στη συμμαχία. Δε μπορούμε να γνωρίζουμε πραγματικά σε τι ποσοστό οι ισραηλινοί ανέμεναν ή φοβούνταν αντίποινα για τη συμμετοχή τους αυτή ή κατά πόσο επηρέασε την απόφαση των μεταναστών από την πρώην Σοβιετική Ένωση που τα πρώτα δύο έτη αυτής της περιόδου κατέκλυσαν το Ισραήλ. Πάντως η ίδια περίοδος λήγει για το Ισραήλ με την ανακοίνωση από τους Παλαιστίνιους της δεύτερης Ιντιφάντα⁹⁶. Από το 2002 και έπειτα, το Ισραήλ βρίσκεται

σπιτιών, βασανισμούς και εκτοπίσεις. Η πρώτη Ιντιφάντα, που στα αραβικά σημαίνει «ταρακούνημα», υπήρξε μία νεανική εξέγερση. Ονομάστηκε και «πετροπόλεμος», επειδή οι νεαροί Παλαιστίνιοι χρησιμοποιούσαν κυρίως πέτρες και άλλα αυτοσχέδια όπλα για να αντιμετωπίσουν τον προηγμένο τεχνολογικά ισραηλινό στρατό. Στην πρώτη εκδοχή της ήταν ένα αυθόρμητο φαινόμενο. Εκ των υστέρων, PLO και Χαμάς έδωσαν σκληρή μάχη για να την οικειοποιηθούν και να τη χρησιμοποιήσουν, η κάθε μία για λογαριασμό της. Η πρώτη Ιντιφάντα τερματίστηκε επισήμως στις 20 Αυγούστου 1993 με τη συμφωνία του Όσλο, μεταξύ Γιτζάκ Ράμπιν και Γιάσερ Αραφάτ, που άνοιξε το δρόμο για τη δημιουργία παλαιστινιακού κράτους. Υπολογίζεται ότι από το 1987 που ξέσπασε, έως το 2000 οπότε εκδηλώθηκε η δεύτερη Ιντιφάντα, έχασαν τη ζωή τους 1.500 Παλαιστίνιοι και 400 Ισραηλινοί, ενώ περίπου 1.000 Παλαιστίνιοι σκοτώθηκαν από ομοεθνείς τους ως συνεργάτες των Ισραηλινών.» <http://www.sansimera.gr/articles/41>, (επίσκεψη 15/6/2016).

⁹⁵ «Ο Πόλεμος του Κόλπου (2 Αυγούστου 1990 - 28 Φεβρουαρίου 1991) ήταν πολεμική σύρραξη μεταξύ διεθνούς συμμαχίας από τουλάχιστον 31 κράτη υπό την καθοδήγηση των Η.Π.Α. και την εξουσιοδότηση του Ο.Η.Ε. κατά του Ιράκ, για την απελευθέρωση του Κουβέιτ. Ο πόλεμος αυτός είναι γνωστός και με ποικίλα άλλα ονόματα, ανάλογα με την πολιτική και ιστορική θέση διαφόρων ομάδων αναφοράς όπως: Πόλεμος του Κόλπου, Πόλεμος του Περσικού Κόλπου, Πόλεμος του Κόλπου 1990, Πρώτος Πόλεμος του Κόλπου, Δεύτερος Πόλεμος του Κόλπου (για το Ιράκ και το Ιράν), Απελευθέρωση του Κουβέιτ, Ο Πόλεμος για το Κουβέιτ, Η μητέρα όλων των Μαχών, Καταιγίδα της Ερήμου, θεωρούμενα ως τα πιο γνωστά ονόματα. Ο Πόλεμος ξεκίνησε με την εισβολή του Ιράκ στις 2 Αυγούστου 1990, με την δικαιολογία ότι το Κουβέιτ κάνει γεωτρήσεις για πετρέλαιο υπό κλίση και έτσι «κλέβει» ιρακινό πετρέλαιο. Αμέσως μετά την εισβολή υποβλήθηκαν οικονομικές κυρώσεις από τον Ο.Η.Ε. και τελικώς οι εχθροπραξίες άρχισαν τον Ιανουάριο του 1991, οι οποίες και κατέληξαν στην ολοκληρωτική νίκη των συμμαχικών δυνάμεων». <https://www.sansimera.gr/articles/387>, (επίσκεψη 15/6/2016).

⁹⁶ Μετά τη δολοφονία του «εργατικού» πρωθυπουργού Γιτζάκ Ράμπιν το 1995 από εβραίο εξτρεμιστή, το παλαιστινιακό άρχισε να οπισθοδρομεί, ιδίως με την άνοδο στην εξουσία του σκληροπυρηνικού συντηρητικού «σεφαραδίτη» Αριέλ Σαρόν και των μικρών θρησκευτικών κομμάτων, που τον υποστήριζαν. Οι συνεχιζόμενοι εβραϊκοί εποικισμοί μέσα στα αυτόνομα παλαιστινιακά εδάφη έφεραν τη δεύτερη ιντιφάντα («ταρακούνημα» στα αραβικά) το φθινόπωρο του 2000. Στις 28 Σεπτεμβρίου 2000, ο Αριέλ Σαρόν, βουλευτής τότε στην αντιπολίτευση, επισκέφθηκε τον περίβολο του μουσουλμανικού τεμένους Αλ Ακσά στην Ιερουσαλήμ, που θεωρείται ο τρίτος πιο ιερός χώρος για το Ισλάμ. Η ενέργειά του αυτή θεωρήθηκε βέβηλη και προκλητική από το μουσουλμανικό στοιχείο κι έδωσε την αφορμή για την έναρξη βίαιων επεισοδίων. Εικάζεται ότι ο Σαρόν με την πράξη του αυτή επιδίωκε να σταματήσει τις ειρηνευτικές προθέσεις της «εργατικής» κυβέρνησης του πρωθυπουργού Εχούντ Μπαράκ. Τον επόμενο χρόνο, ο Σαρόν θα εκλεγεί πρωθυπουργός του Ισραήλ. Η βία που ξέσπασε κράτησε περί τα πέντε χρόνια. Οι Παλαιστίνιοι χρησιμοποίησαν ως όπλο αρχικά τον

αντιμέτωπο, όπως και άλλες χώρες του κόσμου με προβλήματα στις διεθνείς τους σχέσεις, με το φαινόμενο της Τρομοκρατίας. Επιθέσεις σε λεωφορεία, καφετέριες και γενικά σε μέρη με έντονη κοινωνική ζωή, το Ισραήλ έχει δεχθεί χτυπήματα μέσα στην καρδιά των πόλεών της. Η αιτία που μας ώθησε να κάνουμε αυτήν την ιστορική αναδρομή είναι γιατί η επιθυμία μας ήταν να αποδείξουμε ότι το Ισραήλ παρόλο που συγκέντρωσε στα εδάφη του ένα μεγάλο αριθμό μεταναστών, δεν θεωρείται ένα κράτος που μπορεί να υπολογίζεται στα ασφαλή κράτη του πλανήτη. Η ιδιαίτερη περίπτωση του Ισραήλ καταρρίπτει, μένει να δούμε σε ποιο βαθμό, και τις θεωρίες περί μετανάστευσης όπως η θεωρία της προσέλκυσης – απώθησης⁹⁷ (push – pull theories).

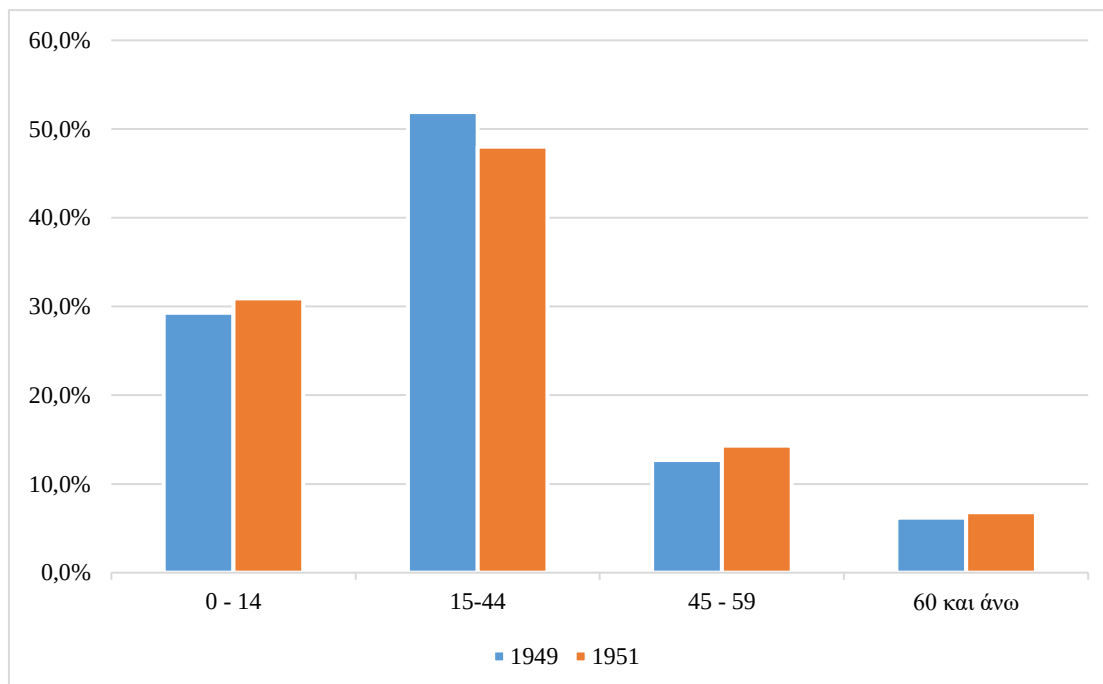
Θεωρούμε ότι αυτή η παρένθεση ήταν ιδιαίτερα χρήσιμη για τη μελέτη μας και προέκυψε από την προσεκτικότερη μελέτη του Πίνακα 2.2.2, που παραθέσαμε προηγουμένως. Επιστρέφοντας στα δύο κύρια μεταναστευτικά ρεύματα που αναπτύχθηκαν στο Ισραήλ, μπορούμε να δούμε κάποια στατιστικά δεδομένα που αποτυπώνουν και τις διαφορές των μεταναστευτικών πληθυσμών. Ας δούμε πρώτα απ' όλα την ηλικιακή σύνθεση και την αναλογία των δύο φύλων του εβραϊκού πληθυσμού μετά την εισροή των μεταναστευτικών πληθυσμών των πρώτων ετών από τη δημιουργία του κράτους του Ισραήλ.

πετροπόλεμο και στη συνέχεια τις επιθέσεις αυτοκτονίας, ενώ οι Ισραηλινοί ξεδίπλωσαν όλη την γκάμα της στρατιωτικής τους μηχανής. Για να αποφύγουν τις επιθέσεις αυτοκτονίας, πραγματοποίησαν εκτεταμένες στρατιωτικές επιχειρήσεις μέσα στα παλαιστινιακά εδάφη και άρχισαν να χτίζουν ένα τείχος κατά μήκος της Δυτικής Όχθης. <http://www.sansimera.gr/articles/987>, (επίσκεψη 15/6/2016).

⁹⁷ Η θεωρία αυτή ανήκει στις κοινωνιολογικές θεωρίες περί μετανάστευσης παρόλο που είχε εισαχθεί αρχικά από οικονομολόγους, στην προσπάθειά τους να εξηγήσουν από την μία πλευρά τα οικονομικά αίτια που οδηγούν κάποιους στη μετανάστευση και από την άλλη τις ευρύτερες επιπτώσεις που δημιουργεί η μετανάστευση στις οικονομίες. Η αναγνώριση όμως από τους κοινωνιολόγους ότι η μετανάστευση είναι ένα σύνθετο φαινόμενο και δεν θα πρέπει να εξετάζεται αποκλειστικά από οικονομικής άποψης, οδήγησε τον Everett Lee, καθηγητή κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο της Πενσυλβάνια, στην ανάπτυξη μιας θεωρίας που μαζί με τους οικονομικούς παράγοντες λαμβάνει υπόψη και άλλους παράγοντες τους οποίους συμπυκνώνει σε τέσσερις βασικές κατηγορίες : α) παράγοντες που σχετίζονται με τον τόπο προέλευσης, β) παράγοντες που σχετίζονται με τον τόπο προορισμού, γ) παράγοντες που σχετίζονται με τα εμπόδια που προκύπτουν κατά τη διαδικασία της μετανάστευσης και δ) προσωπικοί παράγοντες. Ενώ ταυτόχρονα αναλύει τις διάφορες μεταναστεύσεις βάσει της έντασής τους και περιγράφει κάποια χαρακτηριστικά των μεταναστευτικών ρευμάτων, υποστηρίζοντας ότι για κάθε μεταναστευτικό ρεύμα δημιουργείται και το αντίθετό του. Η θεωρία του παρουσιάζει επίσης και κάποια χαρακτηριστικά των μεταναστών που επηρεάζουν τελικώς τις αποφάσεις για μετανάστευση και τις επιπτώσεις της στον νέο τόπο. Lee, S. Ev., «A Theory of migration», Demography, Vol. 3, No. 1, 1966, σς. 47-57.

Διάγραμμα 2.2.9

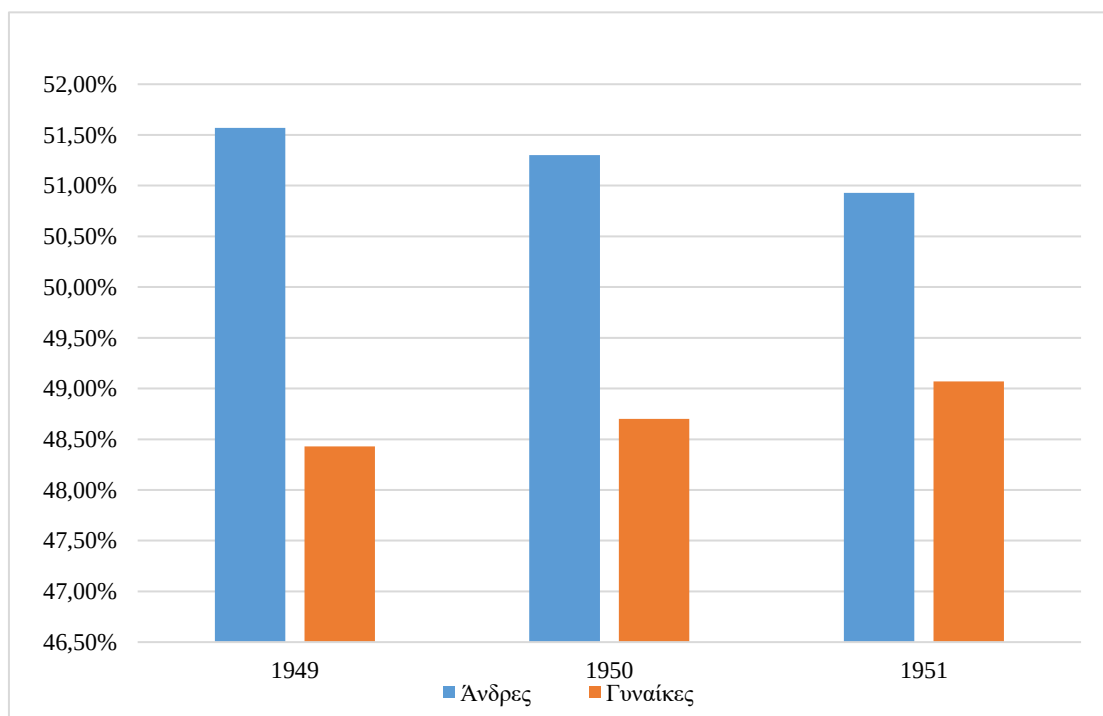
Ηλικιακή κατανομή του μεταναστευτικού πληθυσμού το 1949 και το 1951



Πρβλ. Π-24 Παραρτ.

Διάγραμμα 2.2.10

Κατανομή των φύλων του εβραϊκού πληθυσμού το 1949 και 1951



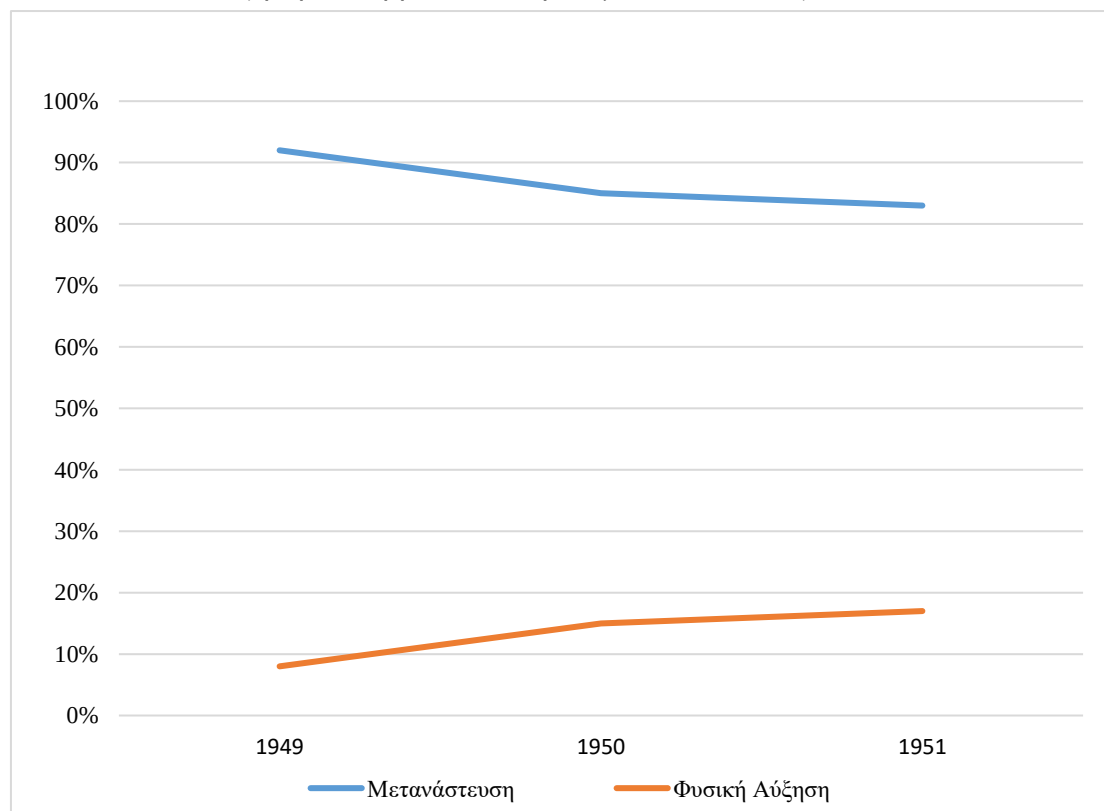
Πρβλ. Π-24 Παραρτ

Αυτό που παρατηρούμε είναι φυσικά η μείωση του ανδρικού πληθυσμού και η ταυτόχρονη αύξηση του γυναικείου πληθυσμού, αλλά και η μείωση του πληθυσμού της ηλικιακής ομάδας που θεωρείται η πιο παραγωγική ομάδα του πληθυσμού, όχι μόνο λόγω της καταλληλότητάς της για εργασία αλλά και, επειδή είναι η ομάδα στην οποία βασίζεται η φυσική αύξηση του πληθυσμού. Αυτά τα δύο στοιχεία που προκύπτουν από τα διαγράμματα μπορεί να οφείλονται στην πολεμική κατάσταση στην οποία βρέθηκε το Ισραήλ με απώλειες ανθρώπινων ζωών κυρίως ανδρών ή λόγω της μετανάστευσης που μπορεί να περιλάμβανε μεγαλύτερο ποσοστό γυναικείου πληθυσμού απ' ότι ανδρικού. Η ποσοστιαία διαφορά πάντως μεταξύ ανδρικού και γυναικείου πληθυσμού μειώθηκε από το 3,14 τοις εκατό το 1949, στο 1,86 τοις εκατό το 1951.

Σημαντικό επίσης στοιχείο είναι ο υπερδιπλασιασμός του ποσοστού της φυσικής αύξησης του πληθυσμού, και αυτό γιατί η αύξηση μέσω της μετανάστευσης

Διάγραμμα 2.2.11

Αύξηση του εβραϊκού πληθυσμου το 1949 ως το 1951



Πρβλ. Π-22 Παραρτ.

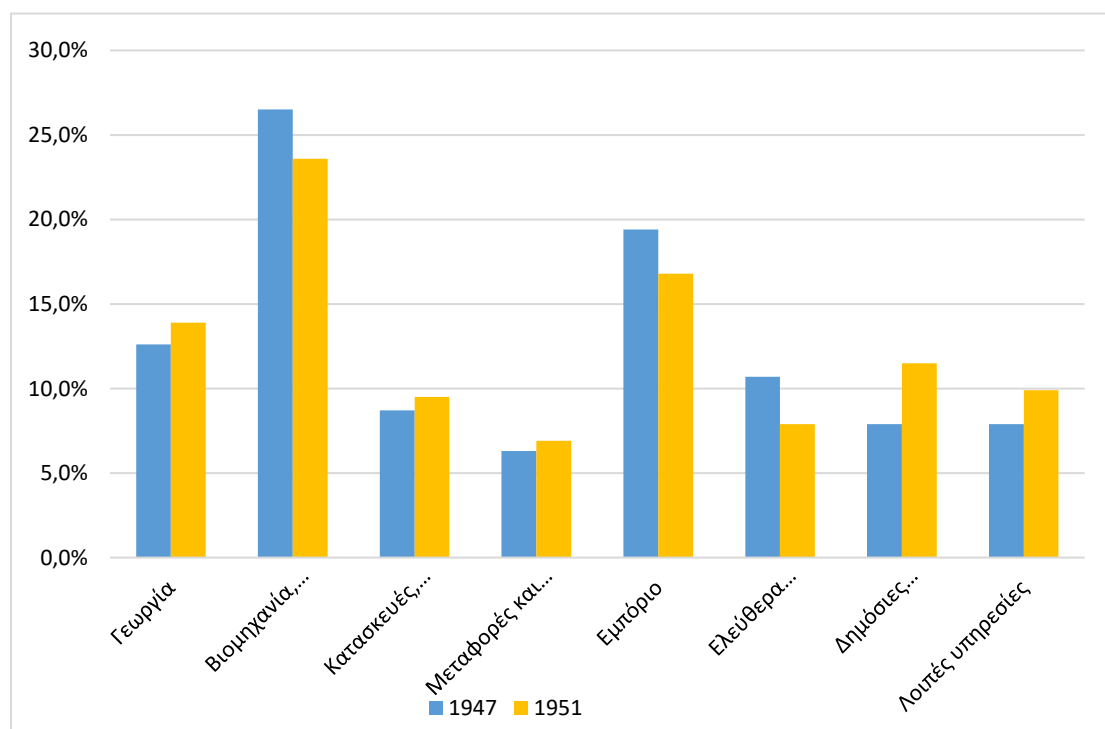
δεν αποτελεί έναν σταθερό παράγοντα ανάπτυξης του πληθυσμού όσο η φυσική αύξηση, μέσω της αύξησης των γεννήσεων και της μείωσης των θανάτων, ιδίως των πιο γόνιμων και παραγωγικών ηλικιών του συνολικού πληθυσμού.

Στο ανωτέρω διάγραμμα βλέπουμε την αύξηση του πληθυσμού μέσω των δύο κύριων τρόπων μεταβολής του, της μετανάστευσης και της φυσικής αύξησης. Το ποσοστό της φυσικής αύξησης είναι το 1949 στο 8 τοις εκατό και το 1951 στο 17 τοις εκατό. Το στοιχείο που μας βοηθά επίσης να καταλάβουμε τις κατηγορίες των ανθρώπων που εισήλθαν στη χώρα τα τρία πρώτα έτη από την ίδρυση του ισραηλινού κράτους είναι η ποσοστιαία κάμψη των πληθυσμών που απασχολούνται στη βιομηχανία και τη βιοτεχνία, στο εμπόριο και στα ελεύθερα επαγγέλματα.

Όπως μπορούμε να δούμε και στο διάγραμμα που ακολουθεί και αποτυπώνει τη μεταβολή στους οικονομικούς τομείς στους οποίους εργάζεται ο ενεργός πληθυσμός, εκτός από την κάμψη στους τομείς που αναφέραμε, υπάρχει μια αύξηση στην απασχόληση στους τομείς των υπηρεσιών.

Διάγραμμα 2.2.12

Απασχόληση εβραϊκού πληθυσμού ανά οικονομικό κλάδο, συγκριτικά το 1947 και το 1951



Πρβλ. Π-27 Παραρτ.

Μπορούμε να καταλάβουμε την αύξηση αυτή λόγω και των αυξημένων αναγκών που δημιουργήθηκαν στο κράτος για την ομαλή υποδοχή και εγκατάσταση των μεταναστών στους τόπους διαμονής.

Επίσης δικαιολογείται διότι αυτήν την τριετία εισήλθαν στη χώρα άνθρωποι από περιοχές, οι οποίες δεν ήταν πλούσιες ανεπτυγμένες χώρες με βιομηχανίες και βιοτεχνίες, ήταν κατά βάση αγροτικές χώρες με σημαντική οικονομική υστέρηση. Οι άνθρωποι που προέρχονταν από αυτές τις χώρες δεν είχαν ούτε τις γνώσεις ούτε τα προσόντα να εργαστούν σ' αυτούς τους τομείς γεγονός που επηρέασε αρνητικά το ποσοστό απασχόλησης. Ενώ δεν θα πρέπει να ξεχνάμε και την σοβαρή οικονομική κρίση που αντιμετώπισε το Ισραήλ την περίοδο εκείνη που αδιαμφισβήτητα επηρέασε τους κύριους οικονομικούς τομείς, ιδιαίτερα και λόγω των μέτρων λιτότητας.

Στον Πίνακα 2.2.3 παρατηρούμε την γεωγραφική σύνθεση των οικισμών των Εβραίων για το έτος 1951. Η συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού έχει επιλέξει την περίοδο εκείνη να εγκατασταθεί σε αστικές περιοχές και αποφεύγει τις αγροτικές περιοχές για να εγκατασταθεί. Μάλιστα αυτό το χαρακτηριστικό είναι διαφορετικό στα δύο μεγάλα μεταναστευτικά ρεύματα που γνώρισε το κράτος. Τα αίτια θα τα αναζητήσουμε σίγουρα στην περιορισμένη ανάπτυξη της εποχής εκείνης περιοχών εκτός των αστικών κέντρων.

Πίνακας 2.2.3

Γεωγραφική κατανομή των Εβραίων μεταναστών, 1951⁹⁸

Πληθυσμός	Αναλογία
Αστικές Περιοχές	77,5%
Αγροτικές Περιοχές	22,5%
Οικισμοί Μικρογαιοκτημόνων	6,5%
Κιμπούτς	4,9%

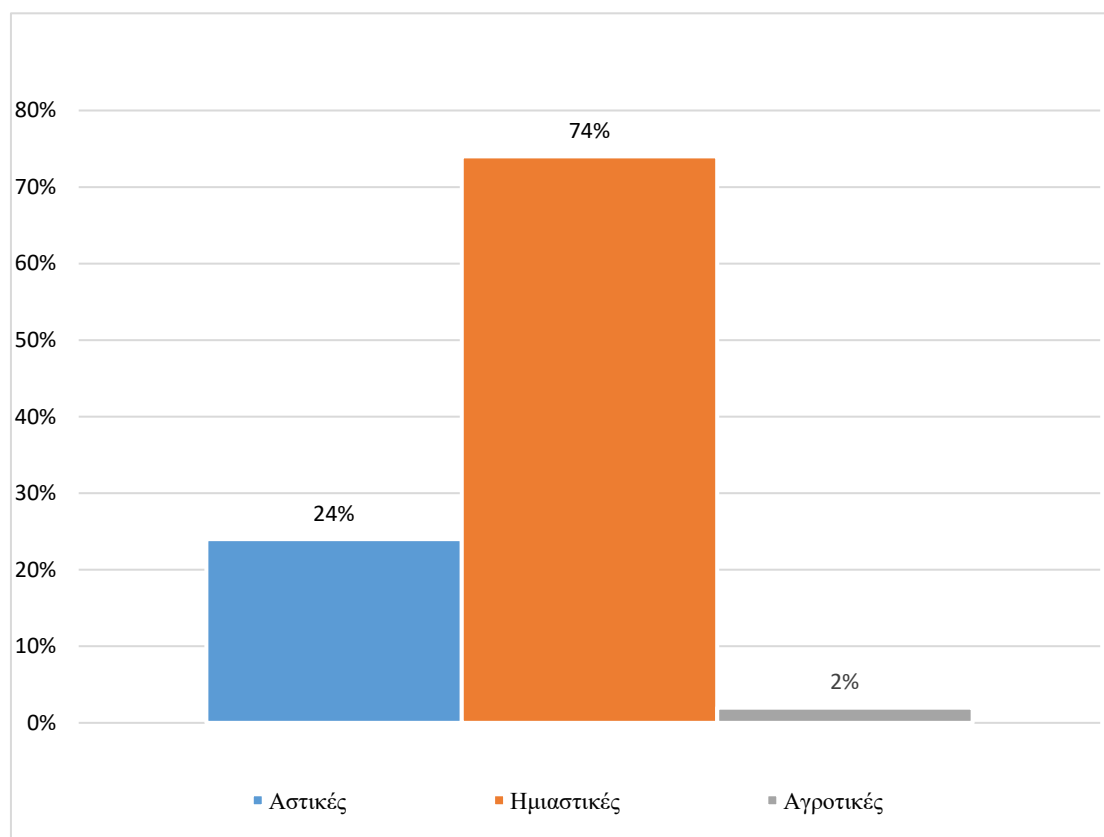
⁹⁸ Τα δεδομένα του πίνακα έχουν αντληθεί από το *American Jewish Yearbook*, 1953, σ. 424.

Εκτός αυτού οι άνθρωποι που έφτασαν από την ευρωπαϊκή ήπειρο ήταν άνθρωποι με αυξημένες ανάγκες τις οποίες πίστευαν ότι θα τις απολάμβαναν ευκολότερα και καλύτερα με την παραμονή τους στα αστικά κέντρα. Ένα ακόμη αίτιο μπορούμε να υποθέσουμε πως ήταν ίσως η άγνοια για τις αγροτικές εργασίες. Αφού δεν είχαν ξαναεργαστεί στον τομέα της γεωργίας, τότε θα ήταν δύσκολο για αυτούς να αναζητήσουν εργασία στις αγροτικές περιοχές. Ενώ και η έλλειψη ύπαρξης αυτού που σήμερα ονομάζουμε «κοινωνικά δίκτυα» αποτελεί παράγοντα που ωθεί τους νέους πληθυσμούς στην εγκατάσταση σε μεγάλες πόλεις όπου υπάρχει η δυνατότητα ανάπτυξης αυτών των δικτύων που προσφέρουν βοήθεια και αλληλοϋποστήριξη στα άτομα που είναι μέλη του. Ας μην ξεχνάμε ότι οι εβραϊκοί πληθυσμοί ζούσαν διαχρονικά σε κοινότητες που βασίζονταν σε αυτά τα χαρακτηριστικά.

Αντίθετα, οι μετανάστες της δεκαετίας του '90 ως το 2000 κυρίως, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι είχαν πολύ πιο ανεπτυγμένα κοινωνικά δίκτυα που τους παρείχαν πληροφόρηση και οδηγίες για την πραγματικότητα στη χώρα εγκατάστασής τους, καθώς επίσης και βοήθεια και συμπαράσταση κατά την άφιξή τους. Δεν αποτελούσαν, όπως είδαμε σε προηγούμενο διάγραμμα, τους πρώτους μετανάστες που έφθασαν στο Ισραήλ από τις ίδιες περιοχές της Ανατολικής Ευρώπης. Το αντίθετο μάλιστα. Η πλειοψηφία του συνόλου της μετανάστευσης, διαχρονικά, προέρχονταν από τη συγκεκριμένη γεωγραφική περιφέρεια. Αν αναλογιστούμε και το γεγονός ότι η μετανάστευση από τις συγκεκριμένες περιοχές της Ανατολικής Ευρώπης δεν σταμάτησε σε καμία περίοδο της ιστορίας του ισραηλινού κράτους τότε μπορούμε να έχουμε μια ιδέα για τη δυναμική που ίσως διέθεταν τα κοινωνικά δίκτυα των Ανατολικοευρωπαίων μεταναστών. Ακόμη και το γεγονός της ιδιαίτερα σύντομης περιόδου προσαρμογής στο νέο περιβάλλον, που σημειώνεται από τους περισσότερους κοινωνικούς επιστήμονες στο Ισραήλ, ίσως να οφείλεται στην ύπαρξη αυτών των δικτύων.

Διάγραμμα 2.2.13

Γεωγραφική κατανομή των μεταναστών από την ΕΣΣΔ



Πρβλ. Π-37 Παραρτ.

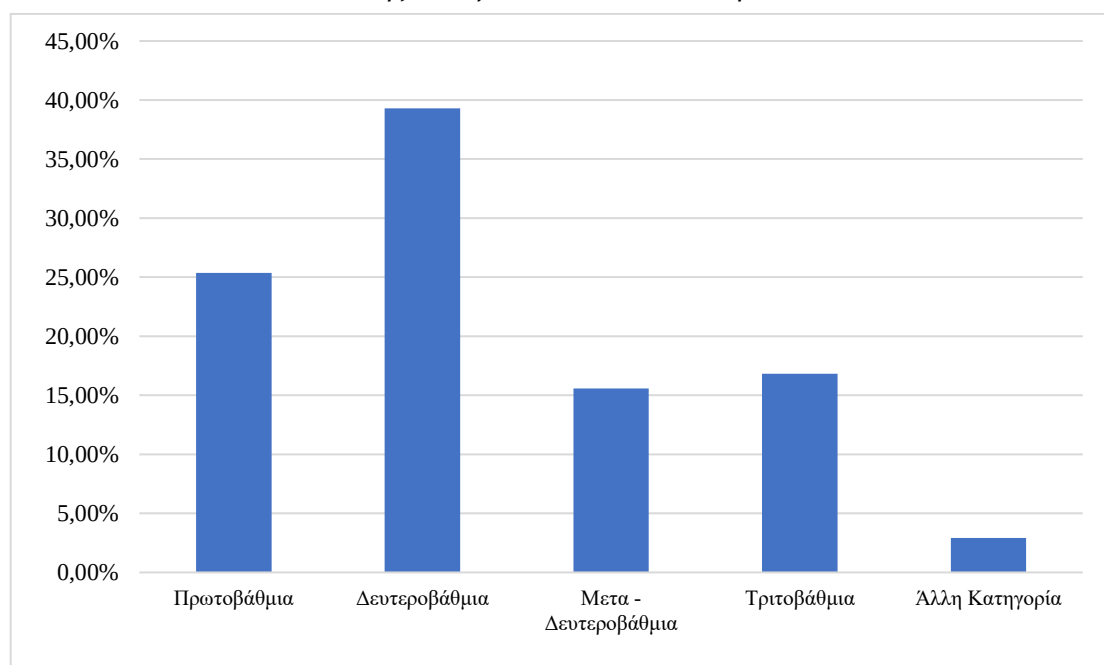
Πάντως οι μετανάστες από την πρώην Σοβιετική Ένωση σε αντίθεση με τους πρώτους, προτίμησαν να εγκατασταθούν σε ημιαστικές περιοχές του κράτους και όχι στα μεγάλα αστικά κέντρα.

Το διάγραμμα που παραθέτουμε (2.2.13) είναι αποκαλυπτικό της επιλογής του τόπου κατοικίας των νέων μεταναστών. Σημειώνουμε πάντως στο σημείο αυτό πως τόσο η συγκεκριμένη μετανάστευση ως γεγονός, όσο και η κατεύθυνση προς συγκεκριμένες περιοχές των μεταναστών αυτών, προκάλεσαν την άμεση αντίδραση των Παλαιστινίων Αράβων ότι πρόκειται για οργανωμένο σχέδιο από την πλευρά των ισραηλινών αρχών. Νεότερες έρευνες χαμηλώνουν αυτό το ποσοστό περίπου στο 50 τοις εκατό, και έχοντας ανιχνεύσει μια τάση παραμονής των μεταναστών αυτών στην ίδια περιοχή χωρίς ιδιαίτερες μετακινήσεις θεωρούν ότι σχεδόν με την άφιξη τους οι μετανάστες αυτοί εγκαταστάθηκαν κατά το ήμισυ σε κάποιες από τις μεγάλες πόλεις του κράτους.

Αυτό που επίσης διαφοροποιεί τους δύο μεταναστευτικούς πληθυσμούς είναι η διαφορά του ανθρώπινου και κοινωνικού κεφαλαίου του οποίου ήταν φορείς. Οι πρώτοι ήταν κατά κύριο λόγο άνθρωποι φτωχοί, με χαμηλό επίπεδο μόρφωσης ενώ οι τελευταίοι ήταν περισσότερο άτομα της μεσαίας τάξης με ένα υψηλό επίπεδο μόρφωσης που τους βοήθησε στη γρήγορη ένταξή τους στις νέες κοινωνίες στις οποίες εγκαταστάθηκαν. Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρατηρούμε ότι το 17 τοις εκατό περίπου του πληθυσμού αυτού ήταν απόφοιτοι πανεπιστημίων ενώ και η πλειοψηφία τους ήταν απόφοιτοι της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Διάγραμμα 2.2.14

Επίπεδα εκπαίδευσης των μεταναστών από την ΕΣΣΔ, 1989 - 2009

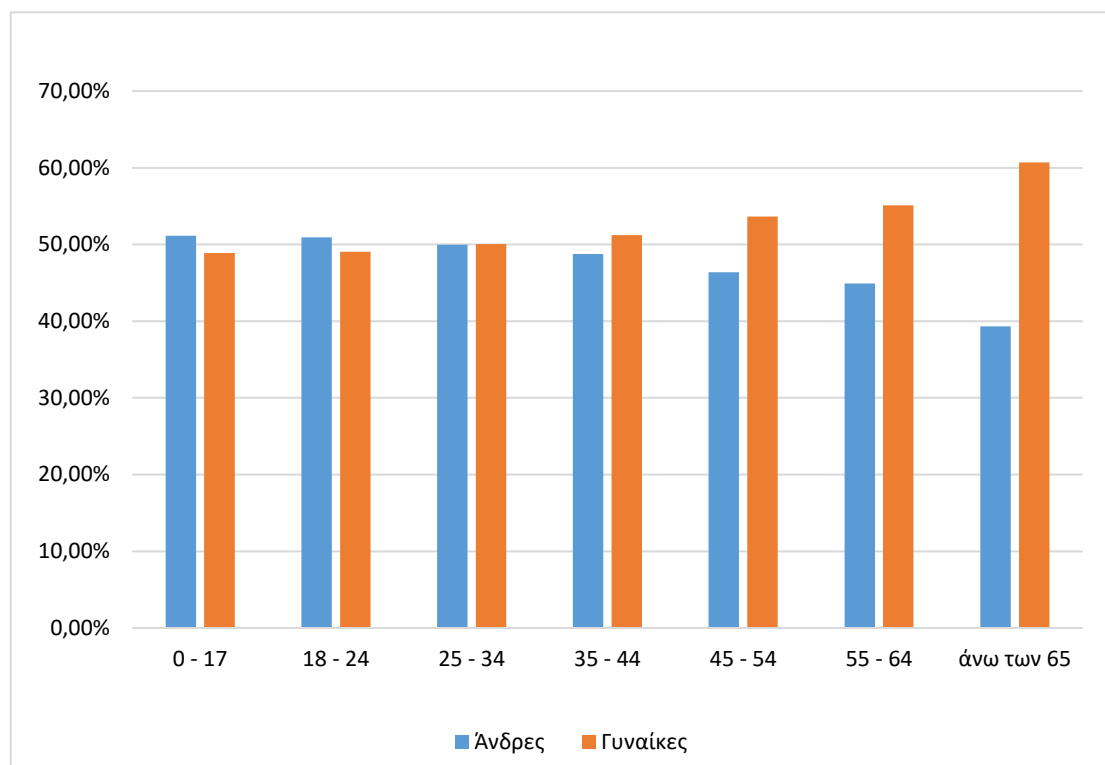


Πρβλ. Π-38 Παραρτ.

Όσον αφορά την αναλογία των δύο φύλων στους μετανάστες από την πρώην Ε.Σ.Σ.Δ. υπάρχει μια σχετική ισορροπία. Οι γυναίκες πάντως διατηρούν μικρότερο ποσοστό από τους άνδρες στις ηλικίες μέχρι σαράντα τεσσάρων ετών, ενώ από την ηλικία των σαράντα πέντε ετών και άνω η αναλογία μεταβάλλεται προς όφελος του γυναικείου πληθυσμού.

Διάγραμμα 2.2.15

Ηλικιακή κατανομή ανά φύλο των μεταναστών της ΕΣΣΔ 2009



Πρβλ. Π-36 Παραρτ.

Σε γενικές γραμμές πάντως και από τις διάφορες μελέτες που έχουν γίνει για το ζήτημα της μετανάστευσης στο Ισραήλ, το δεύτερο αυτό μαζικό κύμα θεωρείται ότι έχει μεγαλύτερη επιτυχία ένταξης των μελών του από το πρώτο κύμα του '49 – '51. Τα αίτια αυτής της διαπίστωσης αποδίδονται κατά βάση στο κοινωνικό και πολιτισμικό επίπεδο των δύο πληθυσμών, χωρίς να αποκλείονται οι ευθύνες που έχει το κράτος του Ισραήλ όσον αφορά την αντιμετώπιση των ανθρώπων που έφθασαν στο κράτος τα πρώτα χρόνια της δημιουργίας του. Τους αντιμετώπισε με τρόπο υποτιμητικό σε κάποιες στιγμές και απέρριπτε όλον τον πολιτισμό που αυτοί οι άνθρωποι είχαν φέρει μαζί τους προσπαθώντας να τους μεταλλάξουν σε κάτι που δεν ήταν. Αυτή η αντιμετώπιση που δημιουργούσε καχυποψία και στις δύο πλευρές στάθηκε εμπόδιο σε έναν αρκετά μεγάλο αριθμό ανθρώπων να ενταχθούν ομαλά στο κοινωνικό περιβάλλον και να βελτιώσουν την κοινωνική και οικονομική τους θέση.

Στον πίνακα που ακολουθεί μπορούμε να παρατηρήσουμε τον τρόπο με τον οποίο εξελίσσεται η φιλολογία στο Ισραήλ για τα δύο βασικά μεταναστευτικά ρεύματα που δέχθηκε το κράτος μετά την ίδρυσή του. Είναι σαφείς οι διαφοροποιήσεις μεταξύ τους και για τους ισραηλινούς επιστήμονες, οι οποίοι τα τελευταία χρόνια έχουν παραδεχθεί τις αποτυχίες των ισραηλινών κυβερνήσεων ως προς την αντιμετώπιση συγκεκριμένων πληθυσμών, και την αστοχία στην επίλυση του ζητήματος.

Πίνακας 2.2.4⁹⁹

Σύγκριση μεταξύ της μαζικής μετανάστευσης των Μιζραχί του '50 και της μαζικής μετανάστευσης των Ρώσων του '90.

	Μιζραχί Μετανάστες (1948–1964)	Ρώσοι Μετανάστες (1989–2005)
<i>1. Αρχική Εγκατάσταση</i>		
<i>1.1 Κράτος και Κοινωνία</i>		
Κρατικά χαρακτηριστικά	Συγκεντρωτική, ημι-δημοκρατική	Μερικώς συγκεντρωτικό, υψηλά δημοκρατικό
Οικονομία	Φτώχή, ραγδαία αναπτυσσόμενη και εκτεινόμενη	Πολύ ανεπτυγμένη, ανήκει στις χώρες με υψηλό εισόδημα, παγκοσμιοποιημένη, έχοντας υποστεί τόσο οικονομική ανάπτυξη όσο και ύφεση
Κρατικές ανάγκες	Άμεσες	Όχι άμεσες
Κοινωνικό ήθος	Ηγεμονικό, συλλογικό, δημιουργεί και ανταμείβει τους "πρωτοπόρους" (τύπου Sabra)	Μερικώς ηγεμονικό, αυξανόμενα ατομιστικό, ανεκτικό σε διάφορους τύπους Ισραηλινών
<i>1.2 Πρότοι Κάτοικοι</i>		
Εθνική προέλευση	Συντριπτική πλειοψηφία Ασκενάζι	Και Ασκενάζι και Μιζραχί
Έλεγχος κράτους, κοινωνίας και οικονομίας	Στα χέρια των Ασκενάζιμ	Καμία ομάδα δεν έχει τον απόλυτο έλεγχο
Αναμενόμενος ρόλος των μεταναστών	Εργαλείο για την εφαρμογή του Σιωνιστικού σχεδίου	Εργαλείο για την ενδυνάμωση της Εβραϊκής κοινωνίας
Αντιλαμβανόμενες απειλές	Δημογραφική έκρηξη, πολιτισμική διάβρωση, κατάρρευση της δημοκρατίας	Εθνοτικός θύλακας
Τύποι Ένταξης	Αφομοιωτική και περιοριστική	Προσανατολισμένη στην αφομοίωση αλλά ανεκτική στη διαφορετικότητα
<i>1.3. Μετανάστες</i>		
Αριθμητικό μέγεθος	648.160 (από ένα σύνολο 1.213.555) μετανάστες από Ασία Αφρική έφτασαν από το 1948-64 σε σύγκριση με τους 630.000 Εβραίους της Παλαιστίνης στις 14 Μαΐου 1948 (μια αναλογία 1 προς 1)	Περίπου 1.000.000 μετανάστες από την πρώην Σοβιετική Ένωση έφτασαν από το 1989–2005 συγκρινόμενοι με τους 3.717.100 Εβραίους στο Ισραήλ το 1989 (αναλογία 1 προς 4)
De facto κατάσταση	De facto πρόσφυγες	De facto πρόσφυγες
Ποσοστό μη-Εβραίων	Κανένα	Ένα τέταρτο με ένα τρίτο
Εβραϊκή ταυτότητα	Πολύ ισχυρή	Πολύ αδύναμη
Πολιτισμική διάσταση	Μεγάλη	Μικρή
Μέγεθος οικογενειών	Μεγάλο	Μικρό
Υλικό κεφάλαιο	Μηδενικό	Μηδενικό
Ανθρώπινο κεφάλαιο	Χαμηλό	Υψηλό
Κοινωνικά Δίκτυα	Σχεδόν καθόλου	Εκτεταμένα
Συλλογικοί στόχοι	Ενσωμάτωση	Ενσωμάτωση

⁹⁹ Ο πίνακας αυτός έχει μεταφραστεί από εμάς στην ελληνική γλώσσα. Ο πρωτότυπος πίνακας είναι στην αγγλική γλώσσα και περιέχεται στο επιστημονικό περιοδικό *The Journal of Jewish History*, Vol.27, No 1 March 2008, σς. 18-19, σε άρθρο του Samy Smootha.

2. Δυναμικές που συνάντησαν Νομικό καθεστώς των μεταναστών	Πολίτες με την άφιξη	Πολίτες με την άφιξη
Πολιτικές απορρόφησης των μεταναστών	Γραφειοκρατική απορρόφηση μεταναστών, φτωχές παροχές απορρόφησης, περιορισμένες κοινωνικές υπηρεσίες, χρησιμοποίηση των μεταναστών για τις ανάγκες του κράτους, θεσμική εθνοτική διάκριση	Άμεση απορρόφηση μεταναστών, πλούσιες παροχές απορρόφησης, ευρείες κοινωνικές υπηρεσίες, καμία χρησιμοποίηση των μεταναστών για τις ανάγκες του κράτους, χωρίς θεσμική εθνοτική διάκριση
Οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές	Πλήρης απασχόληση, χαμηλοί μισθοί, το κράτος υποστήριξε τους βετεράνους Ασκενάζι της ανώτερης και μεσαίας τάξης	Οικονομικός φιλελευθερισμός, παγκοσμιοποίηση
Ανταγωνισμός αγοράς εργασίας	Εθνοτική προκατάληψη	Ελεύθερος ανταγωνισμός
Εθνική στρωμάτωση	Κατάταξη των μεταναστών στα κατώτερα στρώματα	Οι μετανάστες καταλάμβαναν διαφορετική κοινωνική θέση
Πολιτιστική αφομοίωση	Διάλυση της κουλτούρας προέλευσης και επιβολή της Ισραηλινής κουλτούρας	Διατήρηση της κουλτούρας προέλευσης και αργή απόκτηση της ισραηλινής κουλτούρας
Εθνοτικές μίξεις	Μιζραχί από διαφορετικές χώρες προέλευσης αναμειγνύονται μεταξύ τους	Περιορισμένη ανάμειξη
Επίπεδο εθνοτικής κινητικότητας	Χαμηλό	Υψηλό
3. Μακροχρόνια Αποτελέσματα	Μετά από 50 χρόνια	Πρόβλεψη για τα επόμενα 25 χρόνια: “Αφομοιωτική Άποψη”
Εθνοτικές διαιρέσεις	Σταθερή πραγματική διαίρεση μεταξύ των Μιζραχί και των Ασκενάζι που χαρακτηρίζεται από εθνική στρωμάτωση, υποπολιτισμική ποικιλομορφία, μεσαίου μεγέθους διαχωρισμό (ή αφομοίωση), κάποιο βαθμό εθνοκεντρισμού, άσχημη συλλογική μνήμη, και συναφείς διαφορές	Οι Ρώσοι ούτε θα γίνουν ξεχωριστή εθνοτική ομάδα ούτε μια διαπολιτισμική κοινότητα. Θα καταλάβουν μαζί με τη μεσαία τάξη, θα αφομοιωθούν πολιτισμικά και κοινωνικά με τους Ασκενάζι, θα διατηρήσουν τη ρώσικη γλώσσα και κουλτούρα ως δεύτερη γλώσσα και ως υποκουλτούρα
Σύγκριση των εθνοτικών διαιρέσεων με άλλους διαχωρισμούς(διαιρέσεις)	Όχι βαθιές διαιρέσεις (μικρότερες από των Αράβων-Εβραίων και των πιστών-κοσμικών διαιρέσεις) αλλά υπερκαλύπτουν και ενισχύουν τις πολιτικές και ταξικές διακρίσεις	Ο διαχωρισμός μεταξύ Ρώσων - μη Ρώσων δε θα βαθύνει (θα είναι μικρότερος από αυτούς των Αράβων-Εβραίων και πιστών-κοσμικών διαιρέσεις)
Εθνική ανθεκτικότητα	Οι Μιζραχί ενίσχυαν την εθνική ανθεκτικότητα ενδυναμώνοντας την εβραϊκή δημογραφία, εγκατάσταση, οικονομία και στρατό	Οι Ρώσοι θα υποστηρίζουν την εθνική ανθεκτικότητα ενδυναμώνοντας την εβραϊκή δημογραφία, εγκατάσταση, οικονομία και στρατό
Οικονομία	Οι περισσότεροι Μιζραχί έχουν επηρεαστεί δυσμενώς από τον οικονομικό φιλελευθερισμό και την παγκοσμιοποίηση αλλά δεν εξεγείρονται εναντίον τους	Οι Ρώσοι θα διευκολύνουν την οικονομική παγκοσμιοποίηση
Πολιτισμός	Οι Μιζραχί απορρόφησαν την ισραηλινή κουλτούρα και έχουν προσφέρει ελάχιστη συνεισφορά σ’ αυτήν. Δεν αποτελούν την κύρια ομάδα που σπρώχνει το Ισραήλ προς την πολυπολιτισμικότητα	Οι Ρώσοι θα απορροφήσουν την ισραηλινή κουλτούρα και θα κάνουν μόνο μικρές συνεισφορές σ’ αυτήν. Δεν θα αποτελέσουν την κύρια ομάδα που θα σπρώξει το Ισραήλ προς την πολυπολιτισμικότητα
Θρησκεία	Οι Μιζραχί ενδυνάμωσαν τους Ορθόδοξους Εβραίους και την κεντρικότητα της θρησκείας στη δημόσια ζωή	Οι Ρώσοι θα αποδυναμώσουν τους Ορθόδοξους Εβραίους και τη θρησκεία στη δημόσια ζωή και θα διευρύνουν την έννοια του ποιος είναι Εβραίος
Πολιτική	Οι Μιζραχί έχουν κάνει το δεξιό πολιτικό κόμμα την δύναμη εξουσίας στην ισραηλινή πολιτική σκηνή και έχουν γίνει η ραχοκοκαλιά των δεξιών πολιτικών	Οι Ρώσοι θα μετακινηθούν προς το κέντρο και το Εργατικό μπλοκ καθώς η ενσωμάτωσή τους στους Ασκενάζι θα αναπτύσσεται
Αντιμετώπιση των Αράβων	Κατά των Αράβων	Οι Ρώσοι θα γίνουν λιγότερο αντι-Αράβες καθώς η ενσωμάτωσή τους στους Ασκενάζι θα αναπτύσσεται
Ειρηνική διαδικασία	Οι Μιζραχί έπαιξαν ρόλο στην αναχαίτιση της ειρηνευτικής διαδικασίας	Οι Ρώσοι θα υποστηρίζουν την ειρηνευτική διαδικασία καθώς θα ενσωματώνονται στους Ασκενάζι

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις του Φαινομένου

3.1 Θεωρίες της Μετανάστευσης

Έπειτα από την παρουσίαση των κύριων χαρακτηριστικών της μετανάστευσης προς το Ισραήλ, θεωρούμε ότι η περίπτωση του μεταναστευτικού φαινομένου του συγκεκριμένου κράτους δεν μπορεί να περιγραφθεί και να αιτιολογηθεί αυτοτελώς από συγκεκριμένα μοντέλα ή θεωρητικές συλλήψεις που έχουν ασχοληθεί με το φαινόμενο της μετανάστευσης, και κυριότερα από αυτές που έχουν οικονομική αφετηρία. Αυτό οφείλεται κατά βάση στη μορφή της μετανάστευσης της υπό μελέτη περίπτωσης, στον τρόπο με τον οποίο αυτή πραγματοποιήθηκε και στα χαρακτηριστικά της χώρας προορισμού.

Οι βασικές θεωρητικές κατασκευές που ασχολούνται με το φαινόμενο της μετανάστευσης χωρίζονται σε δύο βασικές κατηγορίες, στις οικονομικές και στις κοινωνιολογικές. Και εξετάζουν τόσο τα αίτια που προκαλούν και εντείνουν το φαινόμενο όσο και τις συνέπειες του φαινομένου στις χώρες αποστολής και στις χώρες υποδοχής των μεταναστών. Το σημαντικότερο πρόβλημα που προκύπτει από τη θεωρητική βάση αυτών των θεωριών είναι ότι αντιμετωπίζουν το φαινόμενο από μια συγκεκριμένη οπτική αδυνατώντας να προσφέρουν μια σφαιρική αντιμετώπιση και ανάλυση της μετανάστευσης ως φαινόμενο.

Οι πρώτες προσπάθειες να εξηγηθεί η μετανάστευση ήταν μέσω οικονομικών θεωριών και μάλιστα σε ένα μικροοικονομικό επίπεδο, δηλαδή σε επίπεδο νοικοκυριών τα οποία επιθυμούσαν να βελτιώσουν την εργασιακή τους θέση. Έτσι το φαινόμενο αντιμετωπίστηκε ως παράγοντας οικονομικής ανάγκης

των μεταναστών. Δηλαδή, οι άνθρωποι μεταναστεύουν λόγω δυσμενών οικονομικών συνθηκών στη χώρα που ζουν όπως η ανεργία ή οι χαμηλές αμοιβές που απολαμβάνουν από την εργασία τους, και μεταναστεύουν προς περιοχές στις οποίες οι συνθήκες της αγοράς εργασίας είναι καλύτερες ώστε να τους προσφέρουν εργασία και μάλιστα υψηλότερα αμειβόμενη.

Στην ίδια περίπτωση λογική κινείται και η νεοκλασική θεωρία της μετανάστευσης που την τοποθετεί πάλι σε μικροοικονομικό επίπεδο και την εντοπίζει στην προσωπική απόφαση των μεταναστών που επιθυμούν να βρουν την χώρα αυτή που θα είναι καταλληλότερη για την εξέλιξή τους. Πρόκειται για τη μετανάστευση των ανθρώπων με υψηλό κοινωνικό (βάση του ορισμού του Bourdieu¹⁰⁰) και πολιτισμικό κεφάλαιο οι οποίοι αναζητούν την αγορά εργασίας που θα εξασφαλίζει τις συνθήκες παραγωγικότητας που θα οδηγούν στην αποδοτικότητα που αυτοί κρίνουν ότι ανταποκρίνεται στις ικανότητές τους. Είναι η θεωρία κόστους – οφέλους, όπως ονομάζεται, αφού οι θεωρητικοί υποστηρίζουν ότι όσο υψηλότερα είναι τα οφέλη από τη μετανάστευση στη νέα περιοχή τόσο μειώνονται τα κόστη της μετανάστευσης οπότε και η απόφαση γίνεται ευκολότερη.

Μία ακόμη οικονομική θεωρία είναι αυτή που περιγράφει το φαινόμενο ως αποτέλεσμα της άνισης ανάπτυξης των οικονομιών μεταξύ διαφόρων περιοχών του πλανήτη. Έτσι οι αναπτυγμένες βιομηχανικές οικονομίες έχουν αυξημένη ζήτηση εργασίας για την κάλυψη των αναγκών τους και η μετανάστευση οδηγείται προς τις χώρες που πληρούν αυτά τα κριτήρια. Άρα η θεωρία αυτή εξετάζει το φαινόμενο της μετανάστευσης μόνο από την πλευρά της δομής της οικονομίας που εμφανίζει η χώρα προορισμού. Η θεωρία αυτή είναι γνωστή ως «η θεωρία των διττών αγορών».

Στο ίδιο περίπου θεωρητικό πλαίσιο κινείται και «η θεωρία των παγκόσμιων συστημάτων» που εξετάζει τα αίτια που ενεργοποιούν τις μεταναστευτικές κινήσεις και τα ερμηνεύει στη βάση της παγκοσμιοποιημένης

¹⁰⁰ Ο ορισμός που έδωσε ο P. Bourdieu για το κοινωνικό κεφάλαιο είναι ο εξής: «το σύνολο των πραγματικών ή συμβολικών πόρων οι οποίοι συνδέονται με πολλαπλά δίκτυα, που διατηρούνται στο χρόνο και συσχετίζονται με εν πολλοίς θεσμοθετημένες σχέσεις αμοιβαίας αποδοχής και αναγνώρισης» P. Bourdieu, *The Forms of Capital*, in Richardson John G., ed., *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, 1986, σελ. 248.

οικονομίας. Θεωρούν ότι οι μετακινήσεις ακολουθούν τις επενδύσεις κεφαλαίων στις διάφορες χώρες, που τα τελευταία χρόνια είναι οι χώρες με χαμηλούς μισθούς και ευνοϊκούς επενδυτικούς κανόνες, και μάλιστα οι πληθυσμοί αυτών των μετακινήσεων μετατρέπονται σε πληθυσμούς που παρουσιάζουν μεγαλύτερη ευκολία σε συνεχείς μετακινήσεις, οι οποίες πάντως εστιάζονται σε περιοχές που προσομοιάζουν στη γλώσσα και τον πολιτισμό των χωρών από τις οποίες προέρχονται οι μετανάστες.

Πολύ σημαντική είναι και «η θεωρία των δικτύων» που βασίζει τα μεταναστευτικά ρεύματα στις σχέσεις που συνδέουν τις διάφορες γενιές μεταναστών που προέρχονται από την ίδια περιοχή. Έτσι οι παλιότεροι μετανάστες δημιουργούν σχέσεις και δίκτυα επικοινωνίας με τους επίδοξους νέους μετανάστες, μέσω και άλλων προσώπων που αλληλοεπιδρούν και με τους δύο πληθυσμούς, δημιουργώντας το πλαίσιο εκείνο που μειώνει τους κινδύνους της μεταναστευτικής διαδικασίας και διευκολύνει τη διαδικασία της εγκατάστασης στο νέο περιβάλλον. Παρέχει αυτό το δίκτυο πληροφορίες και βοήθεια για ανεύρεση εργασίας, για αναζήτηση στέγης και για πρόσβαση στους θεσμούς στις χώρες προορισμού. Είναι αυτονόητο ότι η ανάπτυξη αυτών των δικτύων που τροφοδοτούνται συνεχώς από τους νέους μετανάστες συμβάλλει στη διευκόλυνση της μεταναστευτικής διαδικασίας για τους, κάθε φορά, μελλοντικούς μετανάστες, γεγονός που οδηγεί σε μια συνέχεια και σε μια μονιμότητα του μεταναστευτικού φαινομένου.

Η συνειδητοποίηση αυτών των δύο πραγματικοτήτων, της σημασίας των δικτύων και της διαφαινόμενης μονιμότητας και έντασης του φαινομένου, οδήγησε τους ερευνητές στην ανάπτυξη της «θεωρίας των θεσμών». Ένα θεωρητικό πλαίσιο που αναγνώριζε στη βάση αυτών των δεδομένων την ανάγκη σύστασης διαφόρων διεθνών θεσμών και οργανισμών που θα αναλάμβαναν να ελέγξουν και να οργανώσουν τις μεταναστευτικές κινήσεις των πληθυσμών. Το εντεινόμενο φαινόμενο προκάλεσε την ανάγκη ελέγχου του μεγέθους της ροής καθώς εμφανίζονταν όλο και περισσότερα κράτη που έθεταν περιορισμούς στην μετανάστευση προς τα εδάφη τους καθώς και η ανάγκη να αποκτήσουν μια πιο επίσημη και νόμιμη μορφή. Οι οργανισμοί κυρίως ανθρωπιστικοί και οι λεγόμενες ΜΚΟ θα αναλάμβαναν την οργάνωση των μεταναστευτικών ρευμάτων προς

κράτη πρόθυμα να δεχθούν νέους μετανάστες και την ασφαλή μεταφορά των μεταναστών αυτών που θα απέφευγαν τα παράνομα δίκτυα μεταφοράς μεταναστών με τις γνωστές συνέπειες σε όλους μας.

Η διαφορά της μετανάστευσης προς το Ισραήλ έγκειται στο ότι στο μεγαλύτερο μέρος της η μετανάστευση αυτή δεν ανταποκρίνεται στους κλασσικούς ορισμούς της εξωτερικής ή διεθνούς¹⁰¹ μετανάστευσης και από τη διακήρυξη της ίδρυσης του κράτους του Ισραήλ ότι το κράτος του Ισραήλ θα αποτελεί ένα εβραϊκό κράτος και από ότι τα σύνορά του είναι ανοικτά για την εβραϊκή μετανάστευση και τη συγκέντρωση των «εξόριστων» της Διασποράς. Από τη διακήρυξη καταλαβαίνουμε ότι εδώ έχουμε να κάνουμε περισσότερο με επαναπατρισμό¹⁰². Όμως ούτε αυτός ο όρος είναι απολύτως σωστός αφού το Ισραήλ δεν προϋπήρχε ως κράτος, ούτε υπήρχε ποτέ στην ιστορία εβραϊκό κράτος με την νομική του έννοια. Άρα, αυτό που έχουμε στην περίπτωση αντικατοπτρίζεται στο εξής. Οι μετανάστες προς το Ισραήλ μπορεί να είχαν διαφορετική υπηκοότητα, να ήταν δηλαδή Ρώσοι, Πολωνοί, Αιθίοπες κλπ., όμως σύμφωνα με τη διακήρυξη της σύστασης του κράτους του Ισραήλ ανήκαν στο ίδιο έθνος, στο εβραϊκό έθνος, του οποίου η επίσημη έκφραση ήταν το κράτος του Ισραήλ. Ήταν δηλαδή ομοεθνείς. Άρα η σωστή έκφραση για να τους χαρακτηρίσει να είναι «επαναπατριζόμενοι ομοεθνείς», ιδιότητα που οπωσδήποτε δεν τους αποκλείει από την κατηγορία των μεταναστών, ωστόσο είναι δύσκολο να ξεταστεί από κάποια θεωρία για τη μετανάστευση. Αυτή η παρατήρηση δεν αποκλείει επίσης το γεγονός ότι κάποια στοιχεία της μετανάστευσης προς το Ισραήλ να εμπίπτουν στις περιπτώσεις των μορφών μετανάστευσης που αναγνωρίζουν οι θεωρίες αυτές και να μπορέσουμε να αναγνωρίσουμε κάποιες

¹⁰¹ Ως διεθνής μετανάστευση ορίζεται: «Η μετακίνηση προσώπων από την χώρα καταγωγής τους ή τη χώρα της συνήθους διαμονής τους με σκοπό την μόνιμη ή προσωρινή εγκατάστασή τους σε κάποια άλλη χώρα. Εμφανίζεται το στοιχείο της διέλευσης των εθνικών συνόρων». Γλωσσάριο για τη Μετανάστευση, ΔΟΜ, σελ.41.

¹⁰² Ως επαναπατρισμός ορίζεται: «Το προσωπικό δικαίωμα ενός πρόσφυγα ή ενός αιχμάλωτου πολέμου να επιστρέψει στη χώρα καταγωγής του, κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες που ορίζουν μια πληθώρα διεθνών οδηγιών (Συνθήκη της Γενεύης, 1949 και τα Πρωτόκολλα, 1977, Συνθήκη της Χάγης, 1907, οδηγίες περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων και οι διεθνείς νόμοι). Ο επαναπατρισμός αφορά επίσης διπλωματικούς αντιπροσώπους και διεθνείς αξιωματούχους, σε περιόδους διεθνών κρίσεων». Γλωσσάριο για τη Μετανάστευση, ΔΟΜ, ο.π, 65.

μεταβλητές του φαινομένου που να μην το διαφοροποιούν σε τέτοιο βαθμό, στην ιστορία της μετανάστευσης.

Το Ισραήλ δεν αποτέλεσε σε καμία στιγμή της σύντομης ιστορίας του αυτό που αποκαλούμε πόλο έλξης του μεταναστευτικού ενδιαφέροντος. Αυτό το γεγονός μπορεί να οφείλεται και στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του. Βρίσκεται σε μια γεωγραφική θέση που το απομακρύνει από τα κέντρα του «ανεπτυγμένου» κόσμου. Πρόκειται για ένα μικρό κράτος σε έκταση και πληθυσμό ενώ και η οικονομική του ανάπτυξη τουλάχιστον μέχρι πριν μερικά χρόνια δεν δικαιολογούσε την έλξη των ανθρώπων από το εξωτερικό. Σύμφωνα με τη θεωρία προσέλκυσης – απώθησης, η οποία είναι ιδιαίτερα δημοφιλής θεωρία, με την προβληματική οικονομική εξέλιξη που είχε το ισραηλινό κράτος δεν θα μπορούσαν να ικανοποιούνται οι παράγοντες προσέλκυσης. Αντίθετα, οι παράγοντες απώθησης που αφορούν τις οικονομικές συνθήκες στις χώρες προέλευσης θεωρητικά ικανοποιούνται σε κάποιο βαθμό, ιδίως στη μετανάστευση της δεκαετίας του '90 ύστερα από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης που δημιούργησε μια οικονομική κρίση άνευ προηγουμένου και οδήγησε πολλά εκατομμύρια πολιτών της στη μετανάστευση.

Γενικά, θα πρέπει να παραδεχθούμε πως οι βασικές οικονομικές θεωρίες της μετανάστευσης που ασχολήθηκαν με το φαινόμενο και τις οικονομικές επιπτώσεις του στις χώρες προέλευσης και προορισμού, αλλά και στις οικονομικές συνθήκες που την προκαλούν, όπως η ισορροπία στη διάθεση κεφαλαίων και τη ζήτηση εργασίας ή η αύξηση του εισοδήματος των μεταναστών λόγω διαφοράς στον ονομαστικό ή στον πραγματικό μισθό του υποψήφιου προς μετανάστευση ατόμου ή η κάλυψη θέσεων εργασίας από μεταναστευτικούς πληθυσμούς εξαιτίας των χαμηλών απολαβών, δεν είναι ικανές να εξηγήσουν το μεταναστευτικό φαινόμενο προς το Ισραήλ.

Αντιθέτως, οι κοινωνιολογικές προσεγγίσεις και ιδιαίτερα αυτές των δικτύων και του κοινωνικού κεφαλαίου μπορούν με ικανοποιητικότερο τρόπο να αιτιολογήσουν και να αξιολογήσουν τα αποτελέσματα της μετανάστευσης στο Ισραήλ. Είδαμε στις ενότητες που προηγήθηκαν ότι η μετανάστευση στο Ισραήλ είχε ποικίλες προελεύσεις, ο κύριος όγκος της όμως προερχόταν από συγκεκριμένα κράτη και γεωγραφικές περιφέρειες του πλανήτη και

πραγματοποιήθηκε μαζικά σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους. Αυτό το γεγονός μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι αυτοί οι πληθυσμοί μοιράζονταν ένα κοινωνικό κεφάλαιο και ίσως βασίστηκαν σε ένα δίκτυο που τους στάθηκε πολύτιμος αρωγός στη μεταναστευτική διαδικασία και περισσότερο στην ένταξή τους στο νέο περιβάλλον. Αυτή η κοινότητα καταγωγής που υποκρύπτει κοινές εμπειρίες, κοινά βιώματα, και σε ένα βαθμό κοινούς στόχους και επιδιώξεις λειτούργησε κατά πάσα πιθανότητα ως συνεκτικός κρίκος στην ενσωμάτωση των μεταναστών στις νέες κοινωνίες στις οποίες εγκαταστάθηκαν ή στην ομαλή λειτουργία των νέων κοινοτήτων που δημιούργησε η εγκατάστασή τους μέσα στο κράτος.

Η ύπαρξη ισχυρού κοινωνικού κεφαλαίου στους κόλπους των μεταναστών βοηθά σημαντικά στην σύντομη ένταξη στην νέα πραγματικότητα και σε οικονομική ανάπτυξη δική τους και του κράτους στο οποίο εγκαθίστανται, ενώ μειώνει το δημοσιονομικό κόστος της διαχείρισης και υποδοχής ενός μεταναστευτικού ρεύματος. Και για να μην αφήσουμε ανικανοποίητους τους οικονομικούς επιστήμονες, οι μετανάστες φέρουν μαζί με το κοινωνικό κεφάλαιο και ένα οικονομικό κεφάλαιο που αν δεν το επενδύσουν άμεσα σε κάποια οικονομική δραστηριότητα, τότε το χρησιμοποιούν στην κατανάλωση για την κάλυψη αναγκών των νοικοκυριών. Μάλιστα, δεν είναι τυχαίο που ο Bourdieu, από τους πρώτους θεωρητικούς που χρησιμοποίησαν τον όρο κοινωνικό κεφάλαιο, το κατέταξε σε μια από τις κατηγορίες του οικονομικού κεφαλαίου. Υποστήριζε ότι το κοινωνικό κεφάλαιο που σχημάτιζε το κάθε άτομο συνδεόταν με το μορφωτικό του επίπεδο και την κουλτούρα του και ότι το επίπεδο αυτών των στοιχείων αντικατόπτριζε και το επίπεδο του οικονομικού κεφαλαίου που είχε απαιτηθεί για το σχηματισμό του κοινωνικού κεφαλαίου. Δεν είναι τυχαίο ότι μεγάλοι οργανισμοί όπως ο Ο.Ο.Σ.Α και η Παγκόσμια Τράπεζα¹⁰³ άρχισαν από

¹⁰³ Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα το κοινωνικό κεφάλαιο αναφέρεται στις νόρμες και στα δίκτυα τα οποία διευκολύνουν τη συλλογική δράση. Το θεωρούν σημαντικό για την καταπολέμηση της φτώχειας και για μια βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη. «Social capital refers to the norms and networks that enable collective action. Increasing evidence shows that social cohesion — social capital — is critical for poverty alleviation and sustainable human and economic development». http://www.worldbank.org/en/webarchives/archive?url=httpzxxweb.worldbank.org/archive/website01360/WEB/0_MEN-2.HTM&mdk=23354653/, (επίσκεψη 10/8/2016).

το 2000 και έπειτα να δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην παράμετρο του κοινωνικού κεφαλαίου ως δείκτη της οικονομικής ανάπτυξης και της ευημερίας ενός κράτους.

Οι σύγχρονοι μελετητές του κοινωνικού κεφαλαίου όπως ο Putnam¹⁰⁴, ο Woolcock κ.α., διακρίνουν τρία είδη – κατηγορίες του κοινωνικού κεφαλαίου: α) το συγγενικό κοινωνικό κεφάλαιο (bonding social capital), β) το διαδραστικό κοινωνικό κεφάλαιο (bridging social capital) και γ) το συνδετικό κοινωνικό κεφάλαιο (linking social capital). Το πρώτο αναφέρεται σε σχέσεις μεταξύ φιλικών, συγγενικών ή οικογενειακών δικτύων. Η ονομασία του αντικατοπτρίζει τις ισχυρές σχέσεις και τους δεσμούς που ισχύουν μέσα στο δίκτυο, αλλά θεωρείται μικρότερης αξίας προϊόν το οποίο παράγει μικρότερης σημασίας αποτελέσματα. Το δεύτερο αναφέρεται σε σχέσεις μεταξύ διαφορετικών ομάδων πληθυσμών ηλικιακών ή εθνοτικών ή κρατικών. Αναδεικνύει την αλληλόδραση μεταξύ διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων και τις σχέσεις που μπορεί να αναπτυχθούν μεταξύ μελών του δικτύου που είναι διαφορετικοί με έναν ευνόητο τρόπο, όπως βάση της ηλικίας, του κοινωνικού ή οικονομικού επιπέδου, της καταγωγής, της μόρφωσης κλπ., και μέσω των σχέσεων που αναπτύσσονται στο δίκτυο να «γεφυρώνονται» οι διαφορές που τα χωρίζουν.

Το κοινωνικό κεφάλαιο αυτής της κατηγορίας μπορεί να ενεργοποιείται από ετερογενείς σχέσεις ή δεσμούς όμως το παραγόμενο αποτέλεσμα είναι πολύτιμο για τις κοινωνίες των ανθρώπων. Το τρίτο αναφέρεται στις σχέσεις που μπορούν τα άτομα να χτίζουν με επίσημους θεσμούς π.χ. κόμματα ή άλλους πολιτικούς σχηματισμούς, ή με άλλα άτομα κύρους ή εξουσίας π.χ. για να τους παρέχουν θέσεις εργασίας ή πρόσβαση σε υπηρεσίες κλπ. Πρόκειται για τη σύνδεση μεταξύ ομάδων ή ατόμων διαφορετικού κοινωνικού και πολιτικού επιπέδου. Πολλοί μελετητές συνδέουν αυτήν την κατηγορία κοινωνικού

¹⁰⁴ Βλ. Putnam, R. D. «Tuning In, Tuning Out: The strange disappearance of social capital in America». *Political Science and Politics*, 1995, Vol.28, σς. 664-683. Συγκεκριμένα στη σελ. 665 ο R. Putnam ορίζει το κοινωνικό κεφάλαιο ως «τα χαρακτηριστικά της κοινωνικής ζωής -δίκτυα, νόρμες και εμπιστοσύνη- που ενδυναμώνουν τους συμμετέχοντες, ώστε να δρουν από κοινού περισσότερο αποτελεσματικά για να επιδιώκουν κοινά αποδεκτούς σκοπούς». Τη διάκριση του κοινωνικού κεφαλαίου στους τρεις τύπους την κάνει στο έργο του «*Bowling Alone: The collapse and revival of American community*», Simon & Schuster, New York, 2000, σ.22.

κεφαλαίου με την πολιτική ενσωμάτωση των μεταναστών, ενώ μαζί με τη δεύτερη κατηγορία χαρακτηρίζονται για την ανάπτυξη νέων ιδεών, αξιών και προοπτικών.

Οι εβραϊκοί πληθυσμοί είχαν συνηθίσει να διαβιούν σε ομογενείς κοινότητες ή γειτονιές, αλληλοβοηθούμενοι και αλληλοϋποστηριζόμενοι. Επιπλέον, και σε επαγγελματικό επίπεδο μοιράζονταν συγκεκριμένες κατηγορίες οικονομικών δραστηριοτήτων όπως ήταν το εμπόριο ή οι τέχνες με μια οικογενειακή δομή. Αλλά και στις επιστήμες είχαν επιδείξει μία προτίμηση προς την ιατρική, την οικονομία και την νομική, αφού τους πρόσφεραν επαγγελματική αποκατάσταση και κοινωνική ανέλιξη. Βλέπουμε λοιπόν σ' αυτές τις εβραϊκές μικροκοινωνίες πως είχαν αναπτυχθεί τα δίκτυα αλληλοβοήθειας και αλληλοϋποστήριξης εξαιτίας και των βίαιων επιθέσεων που αντιμετώπιζαν συχνά. Η πίστη και η εμπιστοσύνη που ανέπτυσσαν μεταξύ τους τους βοηθούσαν να εξελίσσονται και να αναπτύσσονται.

Η εμπιστοσύνη θεωρείται από τους επιστήμονες απαραίτητο κριτήριο της ύπαρξης του κοινωνικού κεφαλαίου, αφού χωρίς την εμπιστοσύνη δε θα επιβίωναν τα δίκτυα που δημιουργούσαν το κοινωνικό κεφάλαιο. Αυτό που κατανοούμε από τη μέχρι τώρα μελέτη μας είναι ότι οι εβραϊκοί πληθυσμοί βασίζονταν στη συνεργασία, στην εμπιστοσύνη και οι κοινοί στόχοι ήταν γι' αυτούς τρόπος ζωής. Αυτός ήταν ο τρόπος ζωής που τους βοήθησε να επιβιώσουν σε δύσκολες συνθήκες και αυτόν τον τρόπο ζωής συνέχισαν και στη νέα τους πατρίδα.

Στην εβραϊκή μετανάστευση παίζουν σημαντικό ρόλο και τα μεγάλα οργανωμένα δίκτυα υποστήριξης και βοήθειας προς τους Εβραίους της Διασποράς. Είχαν έδρα το Ισραήλ και όχι μόνο, αλλά με γραφεία ή αντιπροσώπους σε πολλά κράτη με σημαντικές εβραϊκές κοινότητες, ενημερώνονταν για τις ανάγκες των πληθυσμών αυτών και βοηθούσαν με όποιο τρόπο κρινόταν απαραίτητος. Η μετανάστευση ήταν ένας από τους τρόπους αυτούς. Αναλάμβαναν να διαχειριστούν όλη τη διαδικασία, καθώς και το κόστος των μετακινήσεων των Εβραίων εκείνων, οι οποίοι δεν μπορούσαν να ανταπεξέλθουν το κόστος των μετακινήσεων. Επίσης είχαν στρατηγικής σημασίας ρόλο στη

διαδικασία της μετεγκατάστασης των μεταναστών στο ισραηλινό κράτος παρέχοντας στέγη, εργασία κλπ.

Δύο τέτοιοι Οργανισμοί ήταν το Εβραϊκό Πρακτορείο για το Ισραήλ (Jewish Agency for Israel, αρχικά JAFI) και η Κοινωνία Βοήθειας για τη Μετανάστευση (Hebrew Immigrant Aid Society αρχικά HIAS), οργανισμοί που κατά την ίδρυσή τους αποτελούσαν οργανισμούς του Σιωνιστικού Κινήματος και μετέπειτα του επίσημου κράτους του Ισραήλ. Ο δεύτερος οργανισμός η HIAS είχε ιδρυθεί ως φιλανθρωπική οργάνωση στην Αμερική, ενώ ένας από τους βασικούς σκοπούς των οργανισμών αυτών ήταν και η συγκέντρωση χρημάτων από την παγκόσμια εβραϊκή κοινότητα για τη μεταφορά εβραϊκών πληθυσμών στο Ισραήλ. Γεγονός που αποδεικνύει για ακόμη μια φορά την ύπαρξη δικτύων ανάμεσα στις εβραϊκές κοινότητες.

3.2 Εφαρμογή των Κοινωνιολογικών Θεωριών στο Ισραήλ

Αν εξετάσουμε αυτά τα θεωρητικά σχήματα στα δύο βασικά μεταναστευτικά ρεύματα προς το Ισραήλ πιστεύουμε ότι θα μπορούσαμε να κατανοήσουμε ευκολότερα αυτό που προσπαθούμε να αποδείξουμε. Το πρώτο κύμα μεταναστών προς το Ισραήλ αποτελεί μια ιδιάζουσα περίπτωση, όπως έχουμε τονίσει και σε προηγούμενη ενότητα, αφού συγκέντρωσε στη χώρα τα εκτοπισμένα άτομα του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και τους διωκόμενους εβραϊκούς πληθυσμούς από τα αραβικά κράτη που αντέδρασαν βίαια στην ίδρυση του ισραηλινού κράτους.

Στην πρώτη κατηγορία εξ αυτών ανήκαν άνθρωποι που είχαν επιβιώσει από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης και από τις τρομακτικές εκκαθαρίσεις των εβραϊκών πληθυσμών της ευρωπαϊκής ηπείρου. Είναι σχεδόν αδύνατο να μιλάμε για κοινωνικό ή πολιτισμικό κεφάλαιο όσον αφορά τους ανθρώπους αυτούς. Ήταν άνθρωποι αποστερημένοι από κάθε τι ανθρώπινο, ακόμη και από την ίδια

τους την ανθρώπινη υπόσταση και από κάθε έννοια αξιοπρέπειας. Παρόλα αυτά οι άνθρωποι αυτοί μοιράζονταν κάτι κοινό και αυτό ήταν το «πολιτισμικό τραύμα». Φυσικά αυτοί οι ίδιοι δεν το ήξεραν τη στιγμή που το βίωναν ούτε όταν το τραυματικό γεγονός έφτασε στο τέλος του και αυτοί είχαν καταφέρει να επιβιώσουν από αυτό το τραγικό γεγονός.

Εκείνο που ουσιαστικά χαρακτηρίζει το πολιτισμικό τραύμα είναι

«το πλήγμα στους βασικούς ιστούς της κοινωνικής ζωής, το οποίο καταστρέφει τους κοινωνικούς δεσμούς και βλάπτει την κυρίαρχη αίσθηση της κοινοτικότητας».¹⁰⁵ «Το πολιτισμικό τραύμα¹⁰⁶ συντελείται όταν τα μέλη μιας συλλογικότητας έχουν υποστεί ένα φρικτό γεγονός το οποίο αφήνει ανεξίτηλα σημάδια στη συνείδησή τους, σημαδεύοντας τις μνήμες τους για πάντα και αλλάζοντας αμετάκλητα και εκ θεμελίων τη μελλοντική τους ταυτότητα»¹⁰⁷ [...] Ένα γεγονός τραυματίζει τη συλλογικότητα επειδή είναι ένα «μοναδικό γεγονός», ένα γεγονός το οποίο έχει τέτοια «εκρηκτική ποιότητα» που δημιουργεί «διακοπή» και «ριζική αλλαγή...μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα»¹⁰⁸ [...] Είναι ακριβώς επειδή οι φορείς δρουν λογικά που τα τραυματικά γεγονότα τυπικά οδηγούν σε πρόοδο: «Η πραγματικότητα ότι ένα διαλυτικό γεγονός συμβαίνει «σημαίνει ότι» προκύπτουν νέες ευκαιρίες για καινοτομία και αλλαγή».¹⁰⁹

¹⁰⁵ Ο ορισμός που αναφέρεται στο κείμενο προέρχεται από δική μας μετάφραση. Ο πρωτότυπος ορισμός αναφέρεται στην αγγλική γλώσσα. «By collective trauma, on the other hand, I mean a blow to the basic tissues of social life that damages the bonds attaching people together and impairs the prevailing sense of communality». Ο ορισμός περιέχεται στο έργο του Jeffrey Alexander, *The Meanings of Social Life: A Cultural Sociology*.

¹⁰⁶ Alexander J., *The Meanings of Social Life: A Cultural Sociology*, New York, Oxford University Press, 2003, σ. 88.

¹⁰⁷ Η μετάφραση του αποσπάσματος που περιέχεται στο κείμενο έχει γίνει από εμάς. Παραθέτουμε το πρωτότυπο κείμενο: «Cultural trauma occurs when members of a collectivity feel they have been subjected to a horrendous event that leaves indelible marks on their group consciousness, marking their memories forever and changing their future identity in fundamental and irrevocable ways». Το ίδιο, σ. 85.

¹⁰⁸ Η μετάφραση του αποσπάσματος που περιέχεται στο κείμενο έχει γίνει από εμάς. Παραθέτουμε το πρωτότυπο απόσπασμα: «An event traumatizes a collectivity because it is “an extraordinary event,” an event that has such “an explosive quality” that it creates “disruption” and “radical change . . . within a short period of time». Το ίδιο, σ. 87.

¹⁰⁹ Η μετάφραση του αποσπάσματος που περιέχεται στο κείμενο έχει γίνει από εμάς. Παραθέτουμε το πρωτότυπο απόσπασμα: «The very fact that a disruptive event has occurred” means that “new opportunities emerge for innovation and change». Το ίδιο.

Αυτό που καταλαβαίνουμε είναι πως ότι διακόπηκε βίαια λόγω ενός τρομακτικού γεγονότος με σοβαρές συνέπειες στον άνθρωπο και στην κοινωνία, στο κοινωνικό κεφάλαιο, οι φορείς δράσης το επανακοινωνικοποιούν στη βάση της νέας τους ταυτότητας και της συλλογικής τους μνήμης. Αυτό που υποστηρίζει ο J. Alexander, είναι ότι οι άνθρωποι ως έλλογα όντα εκλογικοποιούν την τραυματική τους εμπειρία και δημιουργούν τους μηχανισμούς αυτούς που θα οδηγήσουν τη νέα κοινωνία στην κοινωνική αναπαραγωγή μέσω της αλλαγής, ίσως και μέχρι το επόμενο τραύμα, και της καινοτομίας. Αυτός θεωρούμε είναι ο παράγοντας που υποσυνείδητα δημιούργησε το κοινωνικό κεφάλαιο που το νεοσύστατο κράτος είχε ανάγκη για να εξελιχθεί και να προοδεύσει.

Η τραγωδία του Ολοκαυτώματος, όπως αναφέρει και ο J. Alexander, λειτούργησε ως το «απόλυτο κακό» και η προσωπική και κοινωνική πρόοδος το «καλό» που θα άφηγε πίσω το μίσος και την κακία ή κάθε άλλο αρνητικό συναίσθημα που δημιουργείται από μια τέτοια εμπειρία και την ανάμνησή της. Όλοι όσοι συγκεντρώθηκαν στο Ισραήλ μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο απολάμβαναν μια νέα ταυτότητα είτε είχαν βιώσει προσωπικά αυτήν την τραυματική εμπειρία ή όχι, όπως δηλαδή οι Εβραίοι της Μέσης Ανατολής. Πλέον ο Εβραίος (σημαίνον) είχε διαφορετικό νόημα (σημαινόμενο) από πριν, ήταν το θύμα του Ολοκαυτώματος. Το ζήτημα της ταυτότητας αποτέλεσε ένα κρίσιμο ζήτημα για το σχηματισμό του εβραϊκού έθνους, τη βάση του ισραηλινού κράτους, όπως βέβαια και κάθε έθνους σε κάθε κράτος στον κόσμο. Επιπροσθέτως, ανάλογη σημασία έχει και η μνήμη, η συλλογική μνήμη, και η συλλογική αφήγηση στον καθορισμό της εθνικής ταυτότητας του έθνους.

Το ζήτημα της μνήμης και της λήθης, το θίγει και ο Ben. Anderson στο έργο του, ως παράγοντα δημιουργίας της εθνικής ταυτότητας.

«Όλες οι βαθιές αλλαγές της συνείδησης, από τη φύση τους, προκαλούν χαρακτηριστικές αμνησίες. Μέσα από αυτή τη λήθη, σε συγκεκριμένες ιστορικές περιόδους, ξεπηδούν οι αφηγήσεις... Η φωτογραφία, τέκνο της εποχής της μηχανικής αναπαραγωγής, είναι μόνο η πιο επιτακτική από μια τεράστια συλλογή τεκμηρίων (πιστοποιητικά γέννησης, ημερολόγια, μαθητικούς ελέγχους, γράμματα, ιατρικά αρχεία και άλλα παρόμοια) τα οποία καταγράφουν συγχρόνως μια συγκεκριμένη φαινομενική συνέχεια

και τονίζουν την απώλειά της από τη μνήμη. Από αυτή την αποξένωση προκύπτει μια σύλληψη της προσωπικότητας, *ταυτότητα*¹¹⁰ [...] η οποία, επειδή δεν μπορεί να μνημονευθεί, πρέπει να αφηγηθεί...

Αυτές οι αφηγήσεις όπως τα μυθιστορήματα και οι εφημερίδες [...] εδραιώνονται σε έναν ομοιογενή, κενό χρόνο. Συνεπώς το πλαίσιό τους είναι ιστορικό και το περιβάλλον τους κοινωνιολογικό.»¹¹¹.

Το δεύτερο κύμα μετανάστευσης, αυτό των Εβραίων της πρώην Σοβιετικής Ένωσης, είχε σαφείς διαφοροποιήσεις από το πρώτο κύμα. Στο στάδιο της απόφασης για μετανάστευση προς το Ισραήλ επίδρασαν και οι παράγοντες απώθησης (push factors), αφού οι συνθήκες που είχαν διαμορφωθεί στα κράτη που περιλάμβανε η Ένωση ήταν ιδιαίτερα δυσχερείς. Αυτές οι συνθήκες οδήγησαν περίπου 1.600.000 Εβραίους να εγκαταλείψουν τη Ρωσία και να βρουν δρόμους διαφυγής. Περίπου 225.000 από αυτούς εγκαταστάθηκαν στη Γερμανία, περίπου 350.000 στις Η.Π.Α και περίπου 1.000.000 στο Ισραήλ.

Η διαφοροποίηση αυτού του κύματος σε σχέση με το πρώτο κύμα, έγκειται στο γεγονός ότι οι νεοαφιχθέντες μετανάστες απέδειξαν ότι διαθέτουν ένα ισχυρό κοινωνικό και πολιτισμικό κεφάλαιο. Πρώτον, διέθεταν ένα υψηλό μορφωτικό επίπεδο· πάνω από 300.000 εξ αυτών (όλων των μεταναστών από την πρώην Ε.Σ.Σ.Δ, οι τελευταίοι έφθασαν στη χώρα το 2009), ήταν απόφοιτοι της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το υψηλό επίπεδο μόρφωσης ήταν, από τη δεκαετία του '60 και έπειτα κυρίως, χαρακτηριστικό γνώρισμα¹¹² των μεταναστευτικών πληθυσμών στο Ισραήλ. Δεύτερον, επέδειξαν μια επιμονή στη χρήση των

¹¹⁰ Ο υπερτονισμός του όρου δεν ανήκει σε εμάς, αλλά στο συγγραφέα.

¹¹¹ Το απόσπασμα που αναφέρουμε είναι σε δική μας μετάφραση από την αγγλική γλώσσα. Το πρωτότυπο κείμενο είναι το ακόλουθο: «All profound changes in consciousness, by their very nature, bring with them characteristic amnesias. Out of such oblivions, in specific historical circumstances, spring narratives... The photograph, fine child of the age of mechanical reproduction, is only the most peremptory of a huge modern accumulation of documentary evidence (birth certificates, diaries, report cards, letters, medical records, and the like) which simultaneously records a certain apparent continuity and emphasizes its loss from memory. Out of this estrangement comes a conception of personhood, *identity* [...] which, because it cannot be 'remembered,' must be narrated. These narratives, like the novels and newspapers discussed in Chapter 2, are set in homogeneous, empty time. Hence their frame is historical and their setting sociological». Ο τονισμός του όρου δεν ανήκει σε εμάς. Βλ. Anderson B., *The Imagined Communities*, σ. 204.

¹¹² Σε πολλές μελέτες τονίζεται η διαφορά μορφωτικού επιπέδου που επέδειξαν οι μετανάστες των χωρών της βόρειας Αφρικής, που μετανάστευσαν στο Ισραήλ από τη δεκαετία του '60 και μετά σε σχέση με τους πρώτους μετανάστες που είχαν φτάσει στη χώρα τα πρώτα χρόνια από την ίδρυσή της.

πολιτισμικών τους στοιχείων όπως η χρήση της ρωσικής γλώσσας, οι προτιμήσεις τους στη μουσική, στο θέατρο, στις συνήθειές τους, κλπ.

Τρίτον, επέλεξαν να εγκατασταθούν σε γειτονιές που ήταν ομογενείς, δηλαδή οι γειτονιές αυτές ή οι νέες κοινότητες που δημιουργήσαν κατοικούσαν σχεδόν εξ ολοκλήρου από μετανάστες που προέρχονταν από τη Ρωσία, στις οποίες χρησιμοποιούσαν τη ρωσική γλώσσα ως βασική γλώσσα επικοινωνίας και συναλλαγής, λειτούργησαν καταστήματα που προμήθευαν τους πελάτες τους με προϊόντα που χρησιμοποιούσαν στη Ρωσία πριν μεταναστεύσουν κ.α. Μάλιστα η εισαγωγή ρωσικών ειδών στο Ισραήλ αυξήθηκε από την περίοδο αυτή και έπειτα, κυρίως των ειδών διατροφής, ψυχαγωγίας, ενημέρωσης, κ.α. Σοβαρή διαμάχη προκάλεσε η εισαγωγή και κατανάλωση χοιρινού κρέατος, ένα είδος διατροφής που απαγορευόταν να χρησιμοποιείται από τους Εβραίους στο Ισραήλ.

Τέταρτον, και ίσως πιο σημαντικό απ' όλα, είναι η απαγκίστρωση των νέων μεταναστών από τη θρησκευτικότητα της εβραϊκής τους καταγωγής. Το σαράντα τοις εκατό περίπου, δηλώνουν κοσμικοί Εβραίοι και αυτή η πραγματικότητα έχει επιφέρει αλλαγές στην εβραϊκή κοινωνία, αλλαγές που δεν έχουν γίνει δεκτές από τους υπερΟρθόδοξους Εβραίους και τη ραβινική ιεραρχία που ελέγχει ένα σημαντικό κομμάτι των κανόνων της κοινωνικής ζωής στο κράτος.

Από τα όσα έχουμε αναφέρει μέχρι τώρα μπορούμε να κατανοήσουμε την άμεση παρουσία δικτύων που τους βοηθούσαν στην κοινωνική τους ένταξη και την προσαρμογή τους στον νέο τόπο, όπου επέλεξαν να ζήσουν. Απασχολήθηκαν σχετικά γρήγορα σε εργασίες που δεν ήταν βέβαια πάντα ανάλογες των προσόντων τους. Δεν αντιμετώπισαν σοβαρά προβλήματα ανεργίας· μάλιστα σε μια έρευνα που διενεργήθηκε το 2008 για την Υπηρεσία Μετανάστευσης της χώρας αποδείχθηκε ότι αυτοί οι πληθυσμοί αντιμετώπιζαν χαμηλότερα ποσοστά ανεργίας από τους Εβραίους μόνιμους κατοίκους του κράτους. Το σημαντικότερο όμως όλων που δείχνει την ισχύ του κοινωνικού κεφαλαίου των Ρωσοεβραίων μεταναστών είναι το ότι κατάφεραν να αποκτήσουν αντιπροσώπευση στο εθνικό ισραηλινό Κοινοβούλιο, το Κνέσετ, μόλις το 1996 στις εθνικές εκλογές. Και μάλιστα αυτό το γεγονός αυτό αποδεικνύει ότι είχαν αναπτύξει και τις τρεις κατηγορίες του κοινωνικού κεφαλαίου τις οποίες αναπτύξαμε νωρίτερα.

Ιδιαίτερα η τρίτη κατηγορία θεωρείται ως το τελευταίο βήμα προς την ολοκλήρωση της πλήρους ένταξης ενός μεταναστευτικού πληθυσμού στο κράτος υποδοχής.

Αυτή η μετανάστευση έχει χαρακτηριστεί απολύτως επιτυχημένη για το ισραηλινό κράτος. Οι οικονομικές υπηρεσίες του κράτους αποτιμούν τα οφέλη για το κράτος από τη μετανάστευση της δεκαετίας του '90, περίπου στα 182 δισεκατομμύρια νέες ισραηλινές λίρες (NIS).

Συμπερασματικά, τα δύο μαζικά μεταναστευτικά ρεύματα που αντιμετώπισε στην ιστορία του το κράτος του Ισραήλ είχαν διαφορετικές αιτιάσεις ενεργοποίησης, ενώ επέδειξαν διαμετρικά αντίθετο βαθμό ύπαρξης και ανάπτυξης του κοινωνικού τους κεφαλαίου. Η επιτυχία της μετανάστευσης εξαρτάται τόσο από την ύπαρξη κοινωνικού και πολιτισμικού κεφαλαίου όσο και από την ποιότητά τους και από το αποτέλεσμα που παράγουν, αλλά και από τη διάρκεια και την ανθεκτικότητά του. Γιατί όλοι αυτοί οι παράγοντες καθορίζουν τους ρυθμούς κοινωνικής και πολιτικής ένταξης των μεταναστών.

Η εβραϊκή μετανάστευση λοιπόν θεωρούμε ότι δεν μπορεί να εξηγηθεί με τα μοντέλα των οικονομικών θεωριών που αντιμετωπίζουν τη μετανάστευση αποκλειστικά και μόνο ως ένα ακόμη οικονομικό γεγονός. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι δεν υπάρχουν οι οικονομικοί παράγοντες στα διάφορα στάδια της μεταναστευτικής διαδικασίας ή ότι δεν παίζουν σημαντικό ρόλο, ούτε φυσικά ότι το επίσημο Ισραήλ δεν επικεντρώθηκε στα οικονομικά οφέλη ή δεν προσπάθησε να μετριάσει το οικονομικό κόστος αυτών των μεταναστευτικών ρευμάτων. Αυτό που υποστηρίζουμε είναι ότι η συγκεκριμένη μετανάστευση παρουσιάζει ιδιαιτερότητες που δεν μπορούν να εξηγηθούν αποκλειστικά και μόνο από τις οικονομικές θεωρίες για τη μετανάστευση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Το Κράτος του Ισραήλ

4.1 Δημιουργία και Ισχυροποίηση

Στόχος αυτού του κεφαλαίου είναι να αναζητήσουμε τις προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες η μετανάστευση μπορεί να οδηγήσει στη συγκρότηση ενός ισχυρού εθνικού κράτους. Ποιες πολιτικές θα πρέπει να υιοθετήσει και να εφαρμόσει ένα εθνικό κράτος ώστε οι μεταναστευτικές ροές προς την επικράτειά του να λειτουργήσουν προς όφελός του βοηθώντας στην εξέλιξή του και την πρόοδό του και όχι να μετατρέπονται σε τροχοπέδη της ανάπτυξης του κράτους.

Η μετανάστευση και το Ισραήλ ήταν δεμένα μεταξύ τους πολύ πριν τη δημιουργία του επίσημου ανεξάρτητου κράτους. Το εθνικιστικό κίνημα των Εβραίων, ο Σιωνισμός είχε επιλέξει για τους απανταχού Εβραίους, να δημιουργήσει ένα εθνικό κράτος ανεξάρτητο και αυτόνομο που θα συγκέντρωνε τους εβραϊκούς πληθυσμούς μέσα στα σύνορά του ώστε να επιτύχει τη διατήρησή τους και τη διαιώνισή τους και να εξασφαλίσει γι' αυτούς μια ειρηνική και ασφαλή διαβίωση. Έτσι η μετανάστευση αποτελούσε απαραίτητη προϋπόθεση για την ικανοποίηση των στόχων του Σιωνιστικού κινήματος. Και αυτή είναι η ιδιαιτερότητα του Ισραήλ. Το λαό του νέου κράτους θα τον αποτελούσαν οι μετανάστες. Δεν προϋπήρχε στην περιοχή κάποιος σημαντικός πληθυσμός που να αιτιολογούσε την ανάγκη δημιουργίας ανεξάρτητου κράτους, ούτε ως μειονότητα που διεκδικεί την αυτονομία της, ούτε ως υπόδουλος λαός σε κάποιον άλλο που

παλεύει για την ανεξαρτησία του. Στην πλειονότητα των περιπτώσεων οι ηγέτες των εθνικιστικών κινήσεων άλλων κρατών στήριζαν τις απαιτήσεις τους για αυτονομία ή ανεξαρτησία ακριβώς σ' αυτήν την ύπαρξη αυτών των πληθυσμών. Τόνιζαν ότι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους, όπως η χρήση διαφορετικής γλώσσας ή διαλέκτου, η διαφορετική καταγωγή, η διαφορετική ίσως πίστη ή ακόμη κάποιο φυσικό γεωγραφικό σύνορο, αποτελούσαν ικανή συνθήκη για την αναγνώρισή τους ως διαφορετική οντότητα. Σε άλλες περιπτώσεις, όπως αυτές διαφόρων λαών που ζούσαν ως τμήματα αυτοκρατοριών ή ως αποικιοκρατικές κτήσεις επαναστατούσαν για να κερδίσουν την οντότητα που πίστευαν ότι πρέπει να απολαμβάνουν. Το Ισραήλ δεν ανήκε σε καμία από αυτές τις περιπτώσεις. Για δύο λόγους κυρίως. Ο πρώτος ήταν ότι στην περιοχή που επέλεξαν για να ιδρύσουν το κράτος τους δεν υπήρχε σχεδόν καθόλου το εβραϊκό πληθυσμιακό στοιχείο και δεύτερον γιατί δεν υπήρχε αυτό το διακριτό εθνικό εβραϊκό στοιχείο πουθενά αλλού στον κόσμο. Μπορούμε να πούμε ότι αν υπήρξε μια τέτοια περιοχή που να δικαιολογεί τις απαιτήσεις του Σιωνιστικού κινήματος αυτή ήταν η οριοθετημένη ζώνη στην οποία είχε περιορίσει τους εβραϊκούς πληθυσμούς η Τσαρική Ρωσία. Όμως, οι Σιωνιστές, εκ των οποίων οι πρωτοπόροι προήλθαν από τη ζώνη αυτή, ούτε καν διανοήθηκαν να εκφράσουν ένα τέτοιου είδους αίτημα.

Η απόφασή τους να εγκαθιδρύσουν στην περιοχή της Παλαιστίνης το κράτος για τους Εβραίους, τους δημιουργούσε δύο υποχρεώσεις. Πρώτον, να δημιουργήσουν εκ του μηδενός εβραϊκές πληθυσμιακές κοινότητες στην περιοχή αυτή και δεύτερον, να καλλιεργήσουν μια εθνική εβραϊκή ταυτότητα στις κοινότητες αυτές, να τους καθοδηγήσουν τεχνηέντως στην απόκτηση μιας εθνικής συνείδησης που θα τους οδηγούσε στην κοινή στόχευση για την ανάπτυξη και την πρόοδο του νέου κράτους, που θα αποτελούσε το δικό τους κράτος, το κράτος των Εβραίων. Δύσκολα εγχειρήματα και τα δύο. Όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο το Σιωνιστικό κίνημα πέτυχε το ένα σκέλος του προγράμματος και μετέφερε έναν σημαντικό αριθμό Εβραίων στην Παλαιστίνη.

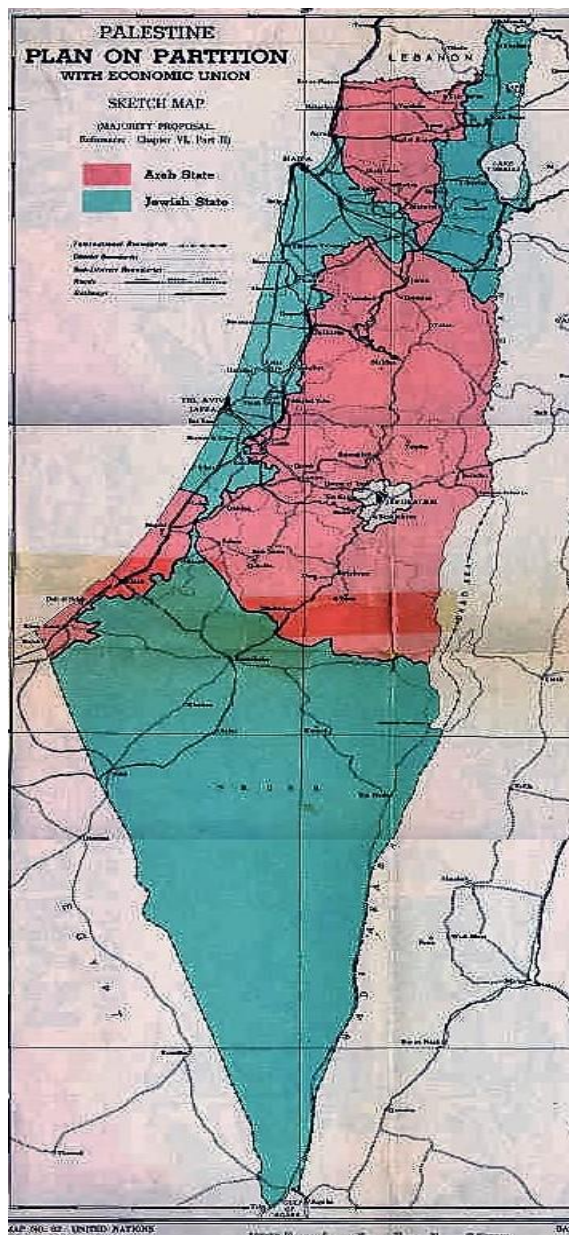
Αυτό που έπρεπε να γίνει σε δεύτερο στάδιο ήταν η ισχυροποίηση της θέσης του εβραϊκού πληθυσμού, που σε πρώτη φάση θα οδηγούσε στην

απόκτηση ενός εθνικού ανεξάρτητου κράτους και σε δεύτερη φάση στην ανάπτυξη και πρόοδο του κράτους αυτού. Η ανάπτυξη ενός κράτους συντελείται κατά κύριο λόγο σε οικονομικό, πολιτικό, κοινωνικό και πολιτισμικό επίπεδο. Θα ξεκινήσουμε από το πολιτικό επίπεδο γιατί αυτό ήταν και το μέσο που οι Σιωνιστές, μέσα από συλλογικές διαδικασίες, επέλεξαν για να δώσουν τον αγώνα τους για ίδρυση εβραϊκού κράτους. Και δεν είχαν άδικο, διότι η συμφωνία και μόνο των μεγάλων δυνάμεων της εποχής να συνομιλούν με τους ηγέτες του Σιωνιστικού κινήματος, σήμαινε μια *de facto* αποδοχή ότι υπάρχουν εκπρόσωποι των Εβραίων οι οποίοι διαπραγματεύονται τον αυτοκαθορισμό τους.

Αρχικά, φάνηκε να πετυχαίνουν το σκοπό τους, αφού και οι κύριοι συνομιλητές τους, οι Βρετανοί αποδέχθηκαν το δικαίωμα των Εβραίων να αποκτήσουν το δικό τους κράτος, γεγονός που επιβεβαιώνεται και με τη δήλωση Μπαλφούρ το 1917. Παρόλη την επιτυχία τους στο διπλωματικό επίπεδο, φάνηκε ότι αυτή από μόνη της δεν θα ήταν ικανή να τους εξασφαλίσει την οντότητα που επιζητούσαν. Αλλά και την περίοδο ακριβώς πριν την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας του, το Ισραήλ δεν είχε γίνει αποδεκτό από μια μερίδα κρατών. Αυτό φάνηκε και στην ψηφοφορία της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, που έκρινε τη δυνατότητα των Εβραίων να ιδρύσουν δικό τους κράτος στην περιοχή της Παλαιστίνης.

Χάρτης 4.1

Το σχέδιο διαίρεσης της Παλαιστίνης όπως το συνέταξε ο ΟΗΕ



Η απόφαση¹¹³ πάρθηκε κατά πλειοψηφία, στην οποία ανήκαν πολλές μεγάλες δυνάμεις (όπως οι ΗΠΑ και η ΕΣΣΔ, συνολικά 33 κράτη ψήφισαν υπέρ), ενώ αρνήθηκαν να αναγνωρίσουν το Ισραήλ μια σειρά από κράτη (13 κράτη συνολικά ψήφισαν κατά, ενώ υπήρξαν 10 αποχές και μία απουσία), πρώτα και κύρια τα αραβικά.

Από την αρχή λοιπόν βλέπουμε μια απροθυμία της παγκόσμιας διεθνούς κοινότητας στο σύνολό της να αποδεχθεί την ύπαρξη του νέου αυτού κράτους, γεγονός που αποτελούσε μια πρόκληση για το Ισραήλ. Για το λόγο αυτό και το Ισραήλ από την πρώτη στιγμή της δημιουργίας του προσπαθούσε σε διπλωματικό επίπεδο να επιτύχει την αποδοχή του από διάφορα κράτη. Σε αυτά βέβαια δεν συγκαταλέγονταν τα αραβικά κράτη που στην πλειοψηφία τους αποτελούσαν αναγνωρισμένους εχθρούς του κράτους, αφού επέλεξαν να προχωρήσουν σε πολεμική λύση του προβλήματος που προέκυψε από την αναγνώριση του Ισραήλ και τη διχοτόμηση της Παλαιστίνης σε δύο διακριτές πολιτικές οντότητες. Θεωρούσαν ότι η μεταφορά εβραϊκών πληθυσμών στην περιοχή αποτελούσε παράνομο εποικισμό ενώ την αναγνώριση του ισραηλινού κράτους άνευ προηγουμένου.

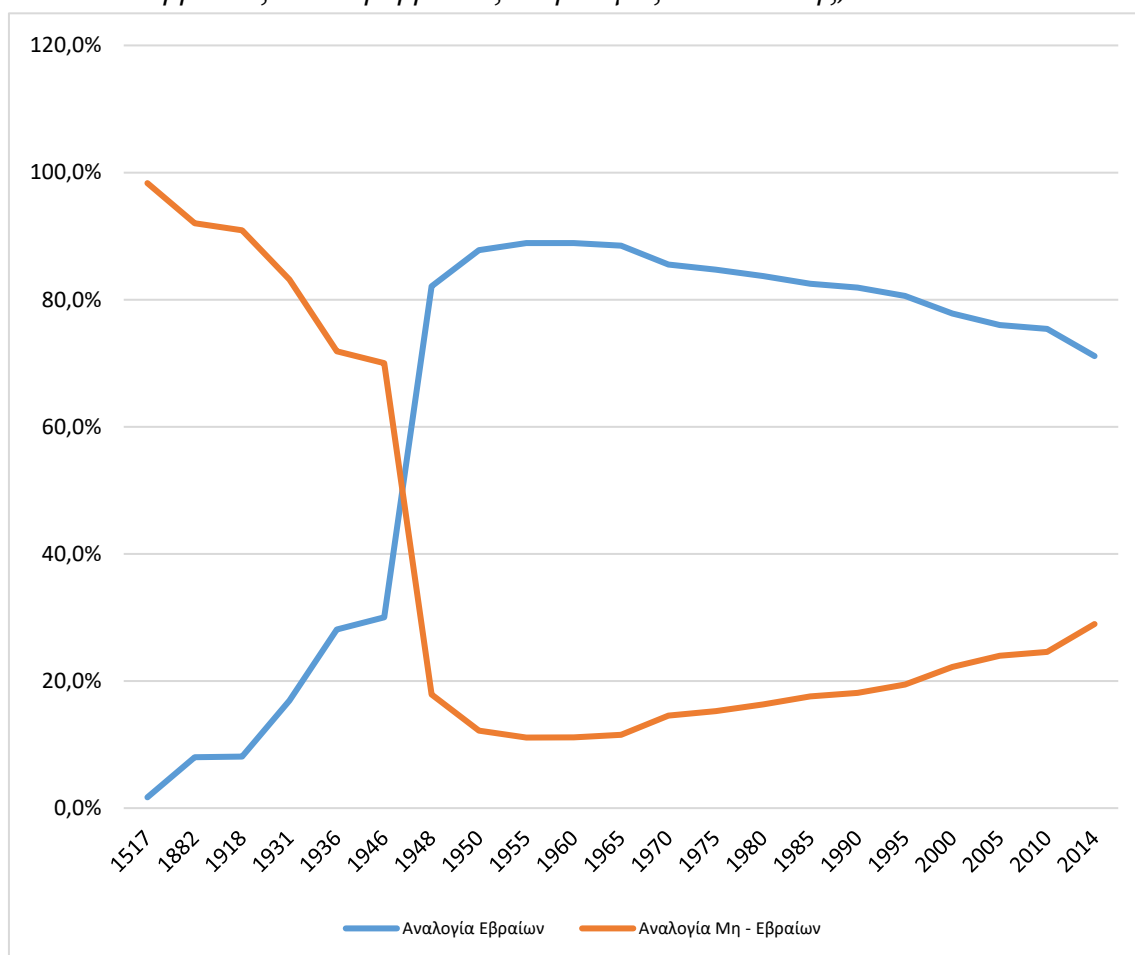
Όταν όμως πλέον αναγνωρίζεται το ισραηλινό κράτος, οι εβραϊκοί πληθυσμοί έχουν παρουσιάσει τρομακτική αύξηση. Είδαμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο ότι πριν την εφαρμογή του Σιωνιστικού σχεδίου, οι Εβραίοι της Παλαιστίνης μετρούσαν μόλις ελάχιστες χιλιάδες ανθρώπων (24.000 το 1882) ενώ το 1948, ήταν πάνω από 700.000. Το γεγονός αυτό σε συνδυασμό με τη μαζική εκδίωξη των αραβικών πληθυσμών (το 1946 οι Άραβες Παλαιστίνιοι ήταν 1.267.037, ενώ το 1948 ήταν περίπου 156.000) από τις περιοχές στις οποίες ζούσαν μέχρι τότε και πλέον ανήκαν στο ισραηλινό κράτος, πυροδότησαν αυτήν

¹¹³ Πρόκειται για την απόφαση αρ.181 με την οποία ο ΟΗΕ αναγνώριζε την επιθυμία των Εβραίων για σύσταση ανεξάρτητου κράτους στην περιοχή της Παλαιστίνης και προχωρούσε στην πρόταση για χωρισμό της, σε ένα αραβικό κράτος και σε ένα ισραηλινό κράτος, ανεξάρτητα το ένα από το άλλο. Συγκεκριμένα, όριζε το τέλος της βρετανικής διοίκησης την 1^η Αυγούστου του 1948 και τη δημιουργία δύο ξεχωριστών κρατών και ένα Διεθνές Ειδικό Καθεστώς για την πόλη της Ιερουσαλήμ σε διάστημα δύο μηνών μετά την αποχώρηση των Βρετανών, και πάντως όχι μετά τον Οκτώβριο του 1948. Όριζε τα δικαιώματα των πληθυσμών αραβικών και εβραϊκών, την οικονομική διασύνδεση των δύο κρατών, καθώς και τα σύνορα των δύο κρατών. [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/181\(II\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/181(II)), (επίσκεψη 12/5/2016).

τη διαμάχη, η οποία απέκτησε ιδιαίτερα βίαιο χαρακτήρα σε διάφορες χρονικές περιόδους, και η οποία συνεχίζεται μέχρι σήμερα. Η επίλυση του Παλαιστινιακού ζητήματος, όπως συνηθίζεται να αναφέρεται, θα γίνει αναπόσπαστο κομμάτι της πολιτικής του Ισραήλ.

Στο διάγραμμα που ακολουθεί μπορούμε να αντιληφθούμε αυτό που περιγράψαμε μέχρι τώρα, ότι δηλαδή οι Εβραίοι κατάφεραν να δημιουργήσουν μια σημαντική κοινότητα στην Παλαιστίνη ώστε να διεκδικήσουν την ύπαρξή τους ως κράτος.

Διάγραμμα 4.1.1
Εβραϊκός Και Μη Εβραϊκός Πληθυσμός Παλαιστίνης, 1517 - 2014



Πρβλ. Π-42 Παραρτ.

Εστιάζουμε στο συγκεκριμένο ζήτημα διότι η γεωγραφική έκταση ενός κράτους, τα σύνορα της επικράτειάς του, είναι ένα από τα τρία συστατικά του στοιχεία. Από την πρώτη στιγμή της ίδρυσης του ισραηλινού κράτους μέχρι σήμερα υπάρχει συνεχής διαμάχη με τους Παλαιστίνιους για το ζήτημα των συνόρων. Είναι πρακτικά αδύνατον να ολοκληρωθεί και να λειτουργήσει αποτελεσματικά ένα κράτος όταν δεν έχει επιλύσει το ζήτημα των συνόρων του. Το ποιος συμπεριλαμβάνεται στα σύνορα ενός κράτους και ποιος όχι καθορίζει όχι μόνο την εθνική του ταυτότητα, αλλά και συγκεκριμένες υποχρεώσεις και δικαιώματα που πηγάζουν από αυτήν την συμπερίληψη όπως για παράδειγμα η καταβολή φόρων στο κράτος του οποίου είσαι πολίτης και η υποχρέωση του κράτους για την ασφάλεια του κάθε πολίτη, την υποχρέωση τήρησης των νόμων του κράτους αλλά και την προστασία του κάθε πολίτη που πηγάζει από τους νόμους κ.α.

Οι ηγέτες του Ισραήλ το γνώριζαν αυτό πολύ καλά, αφού προσπάθησαν μέσω των πολέμων να επεκτείνουν τα σύνορα του κράτους και να δημιουργήσουν νέες εβραϊκές κοινότητες στις περιοχές που καταλάμβαναν από τους πολέμους με τους Άραβες. Όπως επίσης γνώριζαν ότι για να μπορούν να ισχυροποιούν τη θέση τους εδαφικά, θα έπρεπε να υπερέχουν και αριθμητικά των Αράβων ανταγωνιστών τους στην περιοχή. Γι' αυτόν το λόγο κύριος στόχος της πολιτικής τους ήταν η αύξηση του πληθυσμού των Εβραίων είτε μέσω της μετανάστευσης είτε μέσω της φυσικής αύξησης του πληθυσμού, και πάντα αυτή η αύξηση να υπερέχει την αντίστοιχη των Αράβων. Όπως επίσης ήταν σημαντικό στη φάση αυτή που ακολούθησε τη δημιουργία του ισραηλινού κράτους, αυτό να αποτελείται από όσο το δυνατόν πιο ομογενείς πληθυσμούς.

Αυτός ήταν ένας στόχος της ισραηλινής πολιτικής σε όλα τα επίπεδα, αλλά πρωτοεκδηλώθηκε με την εκδίωξη των Παλαιστινίων Αράβων από τις οικίες τους, ένα γεγονός που δημιούργησε μια τεράστια ανθρωπιστική κρίση, με εκατοντάδες χιλιάδες Παλαιστινίων να μετατρέπονται σε πρόσφυγες αποστερημένοι από τις περιουσίες τους και τη ζωή που ζούσαν μέχρι τότε. Αυτή η κίνηση οδήγησε σε μια τρομακτική αλλαγή του πληθυσμού που πλέον θεωρούνταν πολίτες του νεοσύστατου κράτους, υπέρ των Εβραίων.

Πρόκειται για καταπάτηση της απόφασης¹¹⁴ του ΟΗΕ, που προέβλεπε απόλυτη προστασία για τους Άραβες που θα επιθυμούσαν να παραμείνουν στις εστίες τους από τη μια, και απαγόρευση οποιασδήποτε βίαιης εκδίωξης από την άλλη. Οι ισραηλινοί θεωρούσαν, ίσως επηρεασμένοι από τη φιλολογία προηγούμενων δεκαετιών, ότι ένα ισχυρό εθνικό κράτος δεν μπορούσε να αποτελείται από ανομοιογενείς πληθυσμιακές ομάδες με διαφορετικά πολιτισμικά πρότυπα και συμπεριφορές και το βασικότερο όλων με διαφορετικό θρησκευτικό προσανατολισμό. Ήδη είχαν να επιτύχουν την ομογενοποίηση των εβραϊκών πληθυσμών.

Παλαιστίνιοι Πρόσφυγες, εγκαταλείπουν το Ισραήλ το 1948



Αυτό αποτέλεσε τη μεγαλύτερη πρόκληση για το ισραηλινό κράτος, αφού για να μπορέσει να δημιουργήσει ένα έθνος από διάσπαρτους πληθυσμούς, έπρεπε να εφαρμόσει πολυεπίπεδες πολιτικές, η πρώτη απ' όλες όμως ήταν να αποφασίσει το επίσημο κράτος ποιοι ήταν οι Εβραίοι και ποιοι όχι. Ποιος ήταν ο

¹¹⁴ Βλ. [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/181\(II\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/181(II)), (επίσκεψη 12/5/2016). Στο πλήρες κείμενο της απόφασης περιλαμβάνονται όλες οι προβλέψεις για τους δύο πληθυσμούς.

βασικός παράγοντας που θα καθόριζε την εβραϊκότητα του καθενός. Και αυτή τη σύγχυση τη δημιούργησε η απόφασή τους να μείνουν πιστοί στον Σιωνισμό, ίσως και ως υποχρέωση απέναντι στους εμπνευστές του κινήματος, που είχε αποφασίσει να ιδρύσει το κράτος που θα στέγαζε τους Εβραίους του κόσμου. Πολίτες αυτού του κράτους θα ήταν μόνο οι Εβραίοι; Όχι όλοι οι μόνιμοι κάτοικοι αυτού του κράτους, αδιακρίτως; Τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις που πηγάζουν από την ιδιότητα του πολίτη ποιους αφορούσαν, τους Εβραίους μόνο; Και οι υπόλοιποι άνθρωποι κάτω από ποιο καθεστώς θα απολάμβαναν την ιδιότητα τους ως Ισραηλίτες;¹¹⁵ Υπήρχε για το επίσημο κράτος αυτή η ιδιότητα; Τα ερωτήματα που πηγάζουν από τη διακήρυξη, και μόνο, της ίδρυσης του κράτους ομολογουμένως δημιουργούσαν σύγχυση όχι μόνο στους ανθρώπους που ζούσαν εκεί και θεωρούσαν ότι ανήκαν στο νεοσύστατο κράτος αλλά και στους μετανάστες που θεωρούσαν όλοι τους εαυτούς τους Εβραίους, με δικαίωμα εισόδου στη χώρα, αλλά και στα επίσημα όργανα του κράτους που αντιμετώπιζαν πρόβλημα στην καταγραφή του πληθυσμού.

Ποιοι λοιπόν ήταν Εβραίοι¹¹⁶; Και για ποιους; Για το επίσημο κράτος ή για τους Ραβίνους οι οποίοι ακολουθούσαν τους δικούς τους νόμους; Οφείλουμε να

¹¹⁵ Μια ανάλυση που εστιάζει σε αυτού του είδους τα ερωτήματα, καθώς και στη φύση του ισραηλινού κράτους, υπάρχει στο άρθρο του Oren Yiftachel, «Ethnocracy, The politics of Judaizing Israel/Palestine», το οποίο εκδόθηκε στο επιστημονικό περιοδικό: " Constellations: International Journal of Critical and Democratic Theory, Vol. 6, 1998, σς. 364-390.

¹¹⁶ Το κράτος του Ισραήλ προσπάθησε να λύσει το ζήτημα αυτό με τον Νόμο της Επιστροφής (Law of Return) που ψήφισε στο Κνέσετ, το 1950 βάσει του οποίου καθοριζόταν ποιοι μετανάστες θεωρούνταν Εβραίοι για το κράτος. Αυτός ο Νόμος τροποποιήθηκε δύο φορές ακόμη. Μία το 1954 και μία το 1970 για να καλύψει τις ασάφειες που δημιουργούνταν από τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς που έφθαναν στο κράτος του Ισραήλ, για να ανακαλύψουν ότι επισήμως δεν ήταν Εβραίοι παρόλο που αυτοί υποστήριζαν το αντίθετο. Μάλιστα στην τελευταία τροποποίηση δημιουργήθηκε χάσμα μεταξύ κράτους και Ραβινάτου, και τα θρησκευτικά όργανα έχουν επιμείνει να αναγνωρίζουν ως Εβραίους μόνο όσους έχουν προβεί σε αλλαγή θρησκευματος μέσω των δικών τους τελετουργικών και όχι κατά συμπαραδήλωση όπως κάνει το επίσημο κράτος. Όσον αφορά τους υπόλοιπους που δεν είναι μετανάστες πάλι υπάρχει ασάφεια, αφού για το Ραβινάτο που είναι διαχωρισμένο σε ρεύματα, δεν υπάρχει απόλυτη συμφωνία μεταξύ τους αλλά και με το κράτος. Το κράτος πάντως έχει υιοθετήσει πιο προοδευτικούς προσανατολισμούς, στην πολιτική ταυτοτήτων, τουλάχιστον μετά τα πρώτα είκοσι χρόνια που μεσολάβησαν από την ίδρυση του κράτους. Έτσι Εβραίος θεωρείται «Σύμφωνα με τον Εβραϊκό νόμο, ένα παιδί που γεννιέται από Εβραία μητέρα ή όποιος ενήλικας έχει μετατρέψει την πίστη του σε Ιουδαϊσμό θεωρείται Εβραίος» δεν απαιτείται να επανεπιβεβαιώνει την εβραϊκότητά του κάποιος ή να εφαρμόζει τους νόμους του Τόραχ για να θεωρείται Εβραίος. Σύμφωνα με τον Ρεφορμιστικό Ιουδαϊσμό, ένα άτομο θεωρείται Εβραίος αν έχει οποιονδήποτε από τους δύο γονείς του Εβραίους. Επίσης, δίνει βάση στην σημαντικότητα του να μεγαλώνει κάποιος ως Εβραίος αν ένα παιδί έχει γεννηθεί από Εβραίους γονείς και δεν έχει μεγαλώσει ως Εβραίος τότε δεν θεωρείται Εβραίος. Σύμφωνα με το Ορθόδοξο κίνημα, το

πούμε ότι αυτή η εμπλοκή της θρησκείας στην πολιτεία έχει δημιουργήσει αρκετά προβλήματα στο κράτος του Ισραήλ, και έχει μεταβάλλει το χαρακτήρα του κράτους, αφού το απομακρύνει από την εγκαθίδρυση ενός σύγχρονου κράτους, με βάση τα πρότυπα των δυτικών δημοκρατιών. Η χρήση του διπλού νομικού συστήματος, ενός επίσημου κρατικού και ενός θρησκευτικού, προκαλεί παρενέργειες και διαχωρισμούς ανάμεσα στους πολίτες. Αλλά και οι διάφοροι διαχωρισμοί μέσα στους κόλπους της θρησκείας, δημιουργεί και αυτό επιπλέον διαχωρισμούς, συμπεριλήψεις και αποκλεισμούς. Και τελικά όπως βλέπουμε και από τους θρησκευτικούς Νόμους, παραμένει το ερώτημα ποιος είναι Εβραίος¹¹⁷; Τι είναι αυτό που καθορίζει την εβραϊκότητα του καθενός η καταγωγή του ή το θρήσκευμα του ή ο τρόπος ζωής του; Θα μπορούσε το κράτος με όλα αυτά τα ζητήματα που προκύπτανε να διαμορφώσει στους πολίτες του κράτους μια κοινή εθνική ταυτότητα; Γι' αυτό και θεσμοθέτησε το Νόμο της Επιστροφής, που τους περιέκλειε όλους, αφού το σύνολο του πληθυσμού είχε προκύψει μέσα από τη μετανάστευση, ώστε να δημιουργήσει έναν κοινό τόπο πάνω στον οποίο θα χτιζόταν η εθνική συνείδηση και η εθνική κουλτούρα.

Και σ' αυτό το σημείο το επίσημο ισραηλινό κράτος, έπρεπε να επιλέξει αυτήν την κυρίαρχη εθνική ταυτότητα και κουλτούρα που θα χαρακτήριζε το κράτος του Ισραήλ. Ήταν όμως τόσο εύκολο όταν στο κράτος είχαν συγκεντρωθεί πληθυσμοί με διαφορετικές αφετηρίες, από διαφορετικά σημεία του πλανήτη και με διαφορετικά κοινωνικά και πολιτιστικά χαρακτηριστικά; Το κρατικό έργο δεν

θρήσκευμα του πατέρα και η άσκηση των καθηκόντων είναι άνευ σημασίας. Εφόσον η μητέρα είναι Εβραία, δεν απαιτείται καμία επιβεβαίωση ή ανατροφή για να θεωρηθεί κάποιος Εβραίος.» «According to Jewish law, a child born to a Jewish mother or an adult who has converted to Judaism is considered a Jew; one does not have to reaffirm their Jewishness or practice any of the laws of the Torah to be Jewish. According to Reform Judaism, a person is a Jew if they were born to either a Jewish mother or a Jewish father. Also, Reform Judaism stresses the importance of being raised Jewish; if a child is born to Jewish parents and was not raised Jewish then the child is not considered Jewish. According to the Orthodox movement, the father's religion and whether the person practices is immaterial. No affirmation or upbringing is needed, as long as the mother was Jewish». http://www.jewishvirtuallibrary.org/_/source/_Judaism/whojew1.html, (επίσκεψη 10/5/2016).

¹¹⁷ Χαρακτηριστικές είναι και οι μελέτες ενός από τους πιο καταξιωμένους δημογράφους του Ισραήλ, του Sergio DellaPergola, ο οποίος έχει ασχοληθεί ευρέως με τους εβραϊκούς πληθυσμούς, τον αριθμό τους, τα χαρακτηριστικά τους, τις δημογραφικές τάσεις τους, τόσο στο Ισραήλ όσο και στη Διασπορά. Ειδικά για το ζήτημα της εβραϊκότητας, παραπέμπουμε σε μια από τις μελέτες του: «Jewish Demographic Policies, Population Trends and Options in Israel and in the Diaspora», Jerusalem: The Jewish People Policy Institute, 2011, σς. 99-103.

ήταν τόσο απλό, αλλά και πάλι πήρε την απόφασή του μένοντας πιστό στις επιδιώξεις του Σιωνιστικού κινήματος. Επέλεξαν να υιοθετήσουν την Ευρωπαϊκή κουλτούρα που έφεραν οι εβραϊκοί πληθυσμοί που είχαν προέλθει από την ευρωπαϊκή ήπειρο. Κι αυτό οφείλεται γιατί στο όραμα των Σιωνιστών που ακολουθούσαν τα δυτικοευρωπαϊκά πρότυπα δεν είχαν θέση οι Εβραίοι της Ασίας και της Αφρικής. Αυτοί θεωρούνταν πάντα υποδεέστεροι από τους Ευρωπαίους, βάρβαροι και απολίτιστοι. Δεν θα μπορούσαν λοιπόν να υπολογίσουν το πολιτισμικό κεφάλαιο των Εβραίων της Ασίας και της Αφρικής. Η ένταξή τους, όπως θα δούμε δεν πραγματοποιήθηκε σε ίσους όρους με τους υπόλοιπους που προέρχονταν από το δυτικό κόσμο, μάλιστα θα παραμείνουν πολλά περισσότερα χρόνια σε στρατόπεδα φιλοξενίας περιμένοντας τη μεταφορά τους σε οικισμούς όπου θα ζούσαν κάτω από ανθρώπινες συνθήκες στέγασης και διαβίωσης.

Στο πολιτικό επίπεδο, αυτό που ενδιέφερε τους κυβερνώντες του ισραηλινού κράτους ήταν η συνεχής και αδιάλειπτη αύξηση του εβραϊκού πληθυσμού. Σ' αυτό το πλαίσιο εντάσσονται και οι προσπάθειες του κράτους να διατηρήσει τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς μέσα στο κράτος και να δημιουργήσει τις κατάλληλες συνθήκες που θα τους απέτρεπαν από το να εγκαταλείψουν τη χώρα δυσανεκτοί. Πρόκειται για το αντίστροφο φαινόμενο της εισροής πληθυσμών, αυτό της εκροής. Μάλιστα όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο υπάρχουν θεωρίες που υποστηρίζουν ότι για κάθε εισερχόμενο μεταναστευτικό ρεύμα δημιουργείται και το αντίστροφό του το εξερχόμενο μεταναστευτικό ρεύμα από μια χώρα. Το Ισραήλ δεν μπόρεσε να ξεφύγει απόλυτα από αυτήν την πραγματικότητα της διαρροής πληθυσμών από τη χώρα, αφού σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Μετανάστευσης από το 1989 ως το 2007, αποχώρησαν από τη χώρα περίπου 120.000 άτομα ένα ποσοστό 9,7 τοις εκατό σε σχέση με αυτούς που εισήλθαν στη χώρα. Οι πολιτικές που εφάρμοσε το κράτος για τη διατήρηση των πληθυσμών στο Ισραήλ είχαν να κάνουν με την επιλογή του σοσιαλιστικού δρόμου ανάπτυξης για αρκετά χρόνια, με εισοδηματικές και επιδοματικές πολιτικές φιλικές προς την εργατική και αγροτική τάξη του κράτους. Γεγονός που παρείχε ασφάλεια στους εργαζόμενους και συνεχή βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου. Εξάλλου, απολάμβαναν μια ικανοποιητική αντιπροσώπευση από τους ηγέτες των πρώτων κιμπούτς, που

είχαν εφαρμόσει μια πολιτική ευνοϊκή απέναντι στους εργαζόμενους, που οδήγησε την μεταβολή της σημαντικής αυτής εργατικής ένωσης σε εργοδότη μέσω της απόκτησης τμημάτων μεγάλων εταιρειών αποδίδοντας περισσότερα κέρδη στους εργαζόμενους. Φυσικά τα τελευταία χρόνια το Ισραήλ ακολουθεί την ίδια πολιτική με τα υπόλοιπα ανεπτυγμένα κράτη του κόσμου, γεγονός που φαίνεται από την αλλαγή της πολιτικής του κράτους απέναντι στις εργατικές ενώσεις με περιορισμό των αποδοχών αλλά και δομικές αλλαγές της οικονομίας όπως για παράδειγμα η μείωση του αγροτικού τομέα στο σύνολο της οικονομίας, χαρακτηριστικό όλων των οικονομιών των ανεπτυγμένων χωρών.

Στον τομέα της οικονομίας το Ισραήλ βασίστηκε σε συγκεκριμένους κλάδους για την ανάπτυξη του κράτους όσο και στη μετανάστευση. Πριν ξεκινήσουμε την εξέταση των παραγόντων που οδήγησαν στην οικονομική πρόοδο το ισραηλινό κράτος, κάποιοι οικονομολόγοι το ονόμασαν «οικονομικό θαύμα», ας δούμε ένα ακόμη ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της περίπτωσης του Ισραήλ. Σύμφωνα με τις θεωρίες που μελετούν και αναλύουν τα χαρακτηριστικά της οικονομίας της αγοράς, απαραίτητες προϋποθέσεις για την οικονομική ανάπτυξη είναι η ασφάλεια και η σταθερότητα. Οι συνεχείς πολεμικές εμπλοκές του Ισραήλ με τα αραβικά κράτη της περιοχής δεν αποτελούν εγγύηση ασφάλειας για το κράτος, βέβαια η σταθερότητα, που την εντοπίζουν κατά βάση στον τομέα της πολιτικής κατάστασης, δεν ήταν παράμετρος που μπορούμε να πούμε πως απουσίαζε από το κράτος. Η κυβερνήσεις έχουν επιδείξει διαχρονικά μια σταθερότητα, εκτός από κάποιες περιπτώσεις, όπως πχ. η δολοφονία του πρωθυπουργού Γιτζάκ Ράμπιν, αφού υπήρχε σχετική ειρήνη με την εργατική τάξη όσο και με την ευρύτερη κοινωνία που δεν παρουσίασε συμπεριφορές που θα μπορούσαν να πλήξουν τη σταθερότητα της χώρας. Στον τομέα της ασφάλειας όμως τα πράγματα δεν ήταν το ίδιο θετικά. Όπως έχουμε δει, το Ισραήλ από την πρώτη στιγμή της σύστασής του ήρθε αντιμέτωπο με τα αραβικά κράτη τα οποία αντιδρούσαν ριζικά σε αυτήν την εξέλιξη. Οπότε η πιθανότητα το κράτος να δεχθεί επίθεση από τα γειτονικά του κράτη δεν θεωρείται μια κατάσταση που εγγυάται το αίσθημα ασφάλειας. Νομίζουμε ότι στη βάση αυτής της διαπίστωσης, και σε συνδυασμό πάντα της επίτευξης των συμφερόντων της χώρας, δρούσαν

και οι κυβερνώντες, και κατόρθωναν με τον έναν ή με τον άλλο τρόπο να κρατούν τις πολεμικές συγκρούσεις εκτός της επικράτειάς τους.

Κατάφεραν ως έναν βαθμό να μειώσουν τα αρνητικά αποτελέσματα που θα μπορούσαν να εξελιχθούν σε ένα σοβαρό μειονέκτημά τους, αφού κατάφεραν το εσωτερικό της χώρας να λειτουργεί χωρίς τις παρενέργειες που δημιουργούν οι πολεμικές συγκρούσεις. Η ζωή συνεχιζόταν απρόσκοπτα, δεν υπήρχαν καταστροφές π.χ. δικτύων, υποδομών κ.α., υπήρχαν βέβαια οικονομικές συνέπειες για το κράτος, αφού οι στρατιωτικές αυτές επιχειρήσεις είχαν μεγάλο κόστος και επιβάρυναν τον κρατικό προϋπολογισμό. Πάντως κάθε κράτος έχει γνωρίσει περιόδους ύφεσης¹¹⁸ και ανάπτυξης στην οικονομική του ιστορία, γεγονός που δεν το θεωρούμε ως κάτι που διαφοροποιεί το Ισραήλ από τις υπόλοιπες περιπτώσεις.

Σημαντικότερες επιπτώσεις είχε στην οικονομία του ισραηλινού κράτους, ως προς τις επενδύσεις πάντα, το μποϋκοτάζ που επέβαλαν τα αραβικά κράτη προς το Ισραήλ τόσο σε αραβικές εταιρείες όσο και σε διεθνείς πολυεθνικές εταιρείες που συνεργάζονταν με αραβικά κράτη. Το Ισραήλ ήταν ένα μικρό κράτος, πληθυσμιακά και γεωγραφικά, ενώ τα αραβικά κράτη ήταν πολυπληθή, φυσικά διέθεταν και τα μεγαλύτερα πετρελαϊκά αποθέματα του πλανήτη, και πιο ελκυστικά για επενδύσεις.

Τα πρώτα χρόνια της δημιουργίας του κράτους οι επενδύσεις γίνονταν από τις μεγάλες εταιρείες εβραϊκών συμφερόντων, όπως των Ρότσιλντ, που αποτελούσαν μεγάλη οικονομική βοήθεια για το νεοσύστατο κράτος. Σε μια παγκοσμιοποιημένη οικονομία όμως, αυτή η πρακτική δεν θα μπορούσε να συνεχιστεί επ' αόριστο. Αυτή η διαπίστωση των περιορισμένων επενδύσεων προς την οικονομία έστρεψε τις κυβερνήσεις να αναζητήσουν νέες λύσεις στα οικονομικά προβλήματα του κράτους. Σε αυτά τα πρώτα χρόνια¹¹⁹, που ήταν και

¹¹⁸ Το Ισραήλ έχει γνωρίσει διάφορες οικονομικές κρίσεις που σχετίζονται με την απορρόφηση μεταναστών και την πολεμική της ιστορία, καθώς και τις συνέπειες από τις διεθνείς οικονομικές κρίσεις όπως βέβαια και κάθε άλλο κράτος στον κόσμο. Ενώ και η περίοδος του μποϋκοτάζ αποτέλεσε ένα μεγάλο πλήγμα για τη χώρα αφού αύξησε το κόστος για την εισαγωγή ενέργειας σημαντικά.

¹¹⁹ «Ο πληθυσμός του Ισραήλ συνέχιζε να αυξάνεται, κυρίως από τη μετανάστευση. Μέχρι το 1967 ο πληθυσμός έφθανε περίπου τα 2,3 εκατομμύρια, εκ των οποίων οι Άραβες αποτελούσαν περίπου το 13%. Η οικονομική του ισχύς είχε αυξηθεί, με τη βοήθεια των ενισχύσεων από τις

τα πιο δύσκολα για το Ισραήλ γιατί αποτελούσε ένα νέο κράτος που προσπαθούσε να αναπτυχθεί και γιατί οι πολεμικές συρράξεις κόστιζαν αρκετά, το ισραηλινό κράτος γνώρισε μια αρκετά σημαντική είσοδο στην οικονομία του κονδυλίων που είχαν το χαρακτηριστικό είτε να μην αφορούν σε δανεισμό, είτε να αφορούν σε ιδιαίτερα ευνοϊκό δανεισμό γι' αυτό. Πρόκειται για πολλές δωρεές και χαμηλότοκα δάνεια που εξασφάλιζαν οι Εβραίοι της Διασποράς, αλλά και για τις οικονομικές επανορθώσεις του Β' Παγκόσμιου Πολέμου που στέλνονταν από τη Γερμανία τόσο σε χρηματική μορφή όσο και με τη μορφή αγαθών και προϊόντων.

Στα πρώτα χρόνια της δημιουργίας του κράτους, το Ισραήλ στράφηκε προς έναν οικονομικό εθνικισμό, προσδιορισμένο σε δύο βασικούς άξονες. Στην βελτίωση και αύξηση της αγροτικής παραγωγής ιδιαίτερα των βασικών αναγκών διατροφής, και στην προσπάθεια κάλυψης των αναγκών του στρατού, αφού πολλά κράτη που εφοδίαζαν με πολεμικό υλικό το Ισραήλ ανά καιρούς σταματούσαν την προμήθεια, όπως η Γαλλία, οι Η.Π.Α., κ.α. Τα χρόνια που ακολούθησαν και ιδίως από τη δεκαετία του '80 και έπειτα το Ισραήλ με προσήλωση στην έρευνα και την τεχνολογία έχει δημιουργήσει έναν βιομηχανικό τομέα υψηλής τεχνολογίας από τους σημαντικότερους στον πλανήτη.

Η μετανάστευση στάθηκε κινητήριος μοχλός για την οικονομική ανάπτυξη του κράτους. Εκτός του ότι ανανέωνε συνεχώς το εργατικό δυναμικό του κράτους με τη συνεχή εισροή νέων ανθρώπων που εντάσσονταν στους διάφορους οικονομικούς κλάδους, ένα σημαντικό μέρος των μεταναστών αποτελούσαν άτομα υψηλού μορφωτικού επιπέδου οι οποίοι βοήθησαν στην τεχνολογική ανάπτυξη του κράτους και στις καινοτομίες που προέρχονταν από τις νέες ιδέες και τις γνώσεις αυτών των ανθρώπων. Βοήθησαν στην μεγέθυνση του πληθυσμού όσο και στη μεγέθυνση της εσωτερικής αγοράς μέσω της αύξησης της ζήτησης για διάφορα καταναλωτικά προϊόντα, τονώθηκε ο τομέας των κατασκευών λόγω των συνεχών αναγκών που δημιουργούσε ο νέος πληθυσμός

Ηνωμένες Πολιτείες, των εισφορών από τους Εβραίους ανά τον κόσμο και των αποζημιώσεων από τη Δυτική Γερμανία. Είχε επίσης ισχυροποιήσει τη δύναμη και την τεχνολογία των ενόπλων δυνάμεών του -ειδικότερα της πολεμικής αεροπορίας.» Βλ. Albert Hourani, **Ιστορία των Αραβικών λαών**, Νέα Σύνορα Λιβάνη, 1994, σς. 412 – 413.

τόσο για στέγαση όσο και για υποδομές, πρόσθεσαν χρήματα στα έσοδα του κράτους από τις φορολογικές τους εισφορές ενώ και οι ίδιοι έφεραν μαζί τους κεφάλαια που τα επένδυσαν στο κράτος σε διάφορες επιχειρήσεις ή ελεύθερα επαγγέλματα, γεγονός το οποίο τουλάχιστον από οικονομική σκοπιά τοποθετεί τη μετανάστευση στους θετικούς παράγοντες για τη δημιουργία ενός ισχυρού κράτους. Αυτοί είναι και λόγοι για τους οποίους οι κυβερνώντες του ισραηλινού κράτους δεν σταμάτησαν ποτέ να καλούν τους διάφορους εβραϊκούς πληθυσμούς στο Ισραήλ.

Πέρα από την πολιτική και την οικονομία, η ισχυροποίηση του κράτους του Ισραήλ, αλλά και πριν, η προσπάθεια για την καθιέρωσή του, είχε περισσότερο να κάνει με τον πολιτισμικό τομέα. Οι εμπνευστές του σχεδίου για ένα ανεξάρτητο εβραϊκό κράτος, έπρεπε να δημιουργήσουν μια εθνική συνείδηση στους ανθρώπους αυτούς, που θα εργάζονταν για το κοινό καλό, να δημιουργήσουν δηλαδή ένα έθνος από τους διάσπαρτους ανομοιογενείς πληθυσμούς που συγκεντρώνονταν στις περιοχές αυτές. Όλη αυτή η προσπάθεια γίνεται πάντα σε συμβολικό επίπεδο όπως στη γλώσσα, στις ιδέες και τις αξίες, στην παράδοση που θα έπρεπε σιγά σιγά να σχηματίζεται, στα ήθη και τα έθιμα, στις τέχνες και στις επιστήμες, στην εκπαίδευση και στην θρησκεία κ.α.

Χρειάζονταν αυτοί οι άνθρωποι μια βάση που θα τους ένωνε και θα τους διαχώριζε από τα υπόλοιπα έθνη που ζούσαν γύρω τους. Οι Σιωνιστές και κυρίως οι πολιτικοί Σιωνιστές, κύριος εκπρόσωπός τους ο Herzl, γνώριζαν ότι οι διάσπαρτοι εβραϊκοί πληθυσμοί δεν θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν έθνος. Γνώριζαν ότι είχαν πολλά διαφορετικά στοιχεία μεταξύ τους με βασικότερο τη γλώσσα. Έτσι αποφασίστηκε ότι η εθνотική ομάδα που προσπαθούσαν να δημιουργήσουν θα έπρεπε να χρησιμοποιεί μια κοινή γλώσσα, που θα τη διαχωρίζει από τους υπόλοιπους, που θα της προσέφερε ένα κοινό παρελθόν που στην πραγματικότητα δεν μοιράζονταν.

Όπως ο Ε. Μπαλιμπάρ σημειώνει,

«Πως παράγεται ο εθνισμός; Και πως παράγεται ούτως ώστε να μη φαίνεται πλασματικός αλλά εκ καταγωγής, φυσικός; Η ιστορία μας δείχνει ότι υπάρχουν δύο δρόμοι ανταγωνιστικοί: η φυλή και η γλώσσα...Και η γλώσσα

και η φυλή υποβάλλουν την ιδέα ότι ο εθνικός χαρακτήρας (που ονομάζεται επίσης η ψυχή ή το πνεύμα του λαού) είναι ενύπαρκτος στον λαό...Συνιστούν δύο τρόπους με τους οποίους οι ιστορικοί πληθυσμοί ριζώνουν σε μια «φυσική» κατάσταση (η ποικιλία των γλωσσών και των φυλών εμφανίζεται ως πεπωμένο), αλλά επίσης δύο τρόπους για να αποκτήσει η διάρκειά τους νόημα και να ξεπερασθεί η τυχαία συνύπαρξη». ¹²⁰

Πέραν του γεγονότος της ανάθεσης σε εξειδικευμένους γλωσσολόγους να αναβιώσουν την εβραϊκή γλώσσα στη βάση της αρχαίας διαλέκτου, της γλώσσας των Αγίων Γραφών, η καθιέρωση αυτής της νέας γλώσσας που θα έπρεπε να χρησιμοποιούν οι Εβραίοι πραγματοποιήθηκε μέσω της εκπαίδευσης. Είδαμε σε άλλο σημείο της συγκεκριμένης μελέτης, ότι όποιος εξέφραζε την επιθυμία να μετεγκατασταθεί στην Παλαιστίνη αρχικά, και στο Ισραήλ μετέπειτα, έπρεπε να αποκτήσει γνώση της εβραϊκής γλώσσας την οποία θα χρησιμοποιούσε αποκλειστικά σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής του. Με βάση την ίδια συλλογιστική άρχισαν οι εκδόσεις βιβλίων, εντύπων όπως εφημερίδες και περιοδικά στην ίδια αυτή εβραϊκή γλώσσα. Η κοινότητα της γλώσσας είναι αυτή που διαχώριζε τον έναν λαό, έθνος από έναν άλλο ή από μια διαφορετική εθνοτική ομάδα.

«Η γλωσσική κοινότητα εμφανίζεται ως η πιο αφηρημένη. Στην πραγματικότητα είναι η πιο συγκεκριμένη, διότι συνδέει τα άτομα με μια καταγωγή που σε κάθε στιγμή είναι επικαιροποιήσιμη. Κι αυτό γιατί έχει ως περιεχόμενο την κοινή πράξη των ανταλλαγών τους, τη γλωσσική επικοινωνία τους, στην οποία χρησιμοποιούνται τα εργαλεία της μιλημένης γλώσσας και όλη η μάζα των γραπτών κειμένων που ανανεώνονται συνεχώς». ¹²¹

Τη σημασία της γλώσσας στη δημιουργία των εθνών την έχει επισημάνει και ο Anderson στο έργο του «Φαντασιακές Κοινότητες». Την συνδέει μάλιστα με την ανακάλυψη της τυπογραφίας και τις πρώτες μεταφράσεις βιβλίων σε διαφορετική γλώσσα από αυτή που είχε επιβάλλει η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία.

¹²⁰ Βλ. Μπαλιμπάρ Ε., Βαλλερστάιν Ι., *Φυλή, Έθνος, Τάξη, Οι Διφορούμενες Ταυτότητες*, Αθήνα, Πολίτης, 1991, σ. 148.

¹²¹ Ο.π., σ. 149.

Κι αυτό γιατί ο έντυπος λόγος, η γλώσσα στην οποία ήταν μεταφρασμένο το κάθε βιβλίο ή έντυπο, μπορούσε να επικοινωνηθεί με κάθε άνθρωπο που χρησιμοποιούσε αυτή τη γλώσσα, και μάλιστα σε ένα επίπεδο ανώτερο από την απλή καθομιλουμένη γλώσσα. Ειδικότερα, στην αναφορά του για τις εφημερίδες δείχνει και το φαντασιακό αυτών των κοινοτήτων, αφού μπορούσε ο καθένας να μαθαίνει για το τι γινόταν σε κάποια άλλη περιοχή του κράτους στο οποίο ζούσε και σε άλλους ανθρώπους που ζούσαν στο ίδιο κράτος χωρίς να τους γνωρίζει και χωρίς ίσως να τους γνωρίσει ποτέ.

Το εθνόσημο του Ισραήλ

Εκτός όμως από τη γλώσσα, η οποία συνιστά την επικοινωνία σε συμβολικό επίπεδο, το κράτος εισάγει και δικά του διακριτά σύμβολα, τα οποία θεωρεί ιδιαίτερης σημασίας για την ανάπτυξη της εθνικής συνείδησης. Σύμβολα που ιεροποιούνται, που συνδέονται με αγώνες και πολέμους στους οποίους συμμετέχει ο λαός, σύμβολα που τα βλέπει καθημερινά σε κεντρικά σημεία των κοινοτήτων στις οποίες ο λαός ζει, σε κτίρια ιστορικής και πολιτικής σημασίας για το κράτος κλπ.



Η σημασία των συμβόλων είναι γνωστή στην κοινωνιολογία για τη λειτουργία τους στη δημιουργία κοινής εθνικής συνείδησης. Γιατί τα σύμβολα υποκρύπτουν νοήματα, νοήματα τα οποία γίνονται αντιληπτά από τα άτομα που μοιράζονται κοινές εμπειρίες, κοινή ιστορία, κοινές παραδόσεις και κοινό παρελθόν. Το κοινό παρελθόν και η ιστορικότητα της κάθε κοινότητας, του έθνους μεταδίδεται από γενιά σε γενιά με τη συμβολική αφήγηση, με τον προφορικό λόγο, το μύθο. Όλα τα έθνη έχουν τους δικούς τους μύθους που τα μεταφέρουν πίσω στο χρόνο. Ειδικά οι μύθοι για τους νεκρούς, για αυτούς που έχουν θυσιαστεί για τους υπόλοιπους, λειτουργούν και αυτοί προς την ίδια κατεύθυνση. Τα μνημεία ανδρείας, τα μνημεία θυσίας, τα κενοτάφια, όλα αυτά λειτουργούν στο πλαίσιο της συλλογικής μνήμης και της ανάπτυξης της εθνικής συνείδησης.

Πολύ σημαντικό στοιχείο της συμβολικής αφήγησης είναι η συλλογική μνήμη. Στη βάση της συλλογικής αυτής μνήμης χτίζεται η ιστορία ενός έθνους. Τα

Η σημαία του Ισραήλ



μουσεία επίσης, όλων των ειδών, αποτελούν χαρακτηριστικό παράδειγμα της συλλογικής μνήμης. Στο Ισραήλ συγκεκριμένα το μουσείο του Ολοκαυτώματος λειτουργεί ακριβώς για να παρουσιάσει αυτήν τη συμβολική αφήγηση και να αναπαράγει τη συλλογική μνήμη που ενώνει τις παλαιότερες γενιές με τις νεότερες, σε μια ιστορική συνέχεια. Τα αρχαιολογικά μουσεία εξυπηρετούν, ακόμη εντονότερα, την ιστορική συνέχεια διότι πηγαίνουν ακόμη βαθύτερα στο παρελθόν, αποδεικνύουν μια «αιώνια» ενότητα.

Πριν προχωρήσουμε στην ανάλυση της συλλογικής μνήμης ως εργαλείο σχηματισμού της εθνικής ταυτότητας, θα επιθυμούσαμε να παραμείνουμε στο ζήτημα των συμβόλων. Η σημαία και το εθνόσημο αποτελούν σύμβολα που δεν τα απαντάμε μόνο στις σύγχρονες κοινωνίες. Υπήρχαν από παλιά και χρησιμοποιούνταν για να διαχωρίζεται και να ταυτοποιείται κάποιος, σε σχέση με αυτόν που είχε απέναντί του ή με αυτόν με τον οποίο επικοινωνούσε. Για παράδειγμα στον Μεσαίωνα ξεχώριζε ο ένας οίκος από τον άλλο βάση του οικοσήμου και του συμβόλου της σημαίας που έφεραν ο καθένας, τα οικόσημα χρησιμοποιούνταν και στην επίσημη αλληλογραφία, όπως και οι σφραγίδες του κάθε ευγενούς.

Και στη σύγχρονη εποχή τα διάφορα κράτη στα επίσημα έγγραφα τους κάνουν χρήση του εθνόσημου ως διακριτού στοιχείου που ορίζει την ταυτότητα του κράτους. Το Ισραήλ επέλεξε για εθνόσημο την Μενορά, την επτάφωτη λυχνία, και γύρω απ' αυτήν στις δύο πλευρές δύο κλαδιά ελιάς, σύμβολο της ειρήνης. Έχει πολύ ενδιαφέρον και η ιστορία που κρύβεται πίσω από την επιλογή του συγκεκριμένου συμβόλου του κράτους και του έθνους του Ισραήλ. Αυτό που ήθελαν να πετύχουν με το συγκεκριμένο σύμβολο ήταν να επιδείξουν κάτι που σαφώς θα τους διαχώριζε από οποιοδήποτε άλλο κράτος αλλά και θα αναδείκνυε

την αρχαιότητα του εβραϊκού λαού. Για το λόγο αυτό το έμβλημα¹²² (σύμβολο) συνδέει το λαό και το κράτος του Ισραήλ με τον Ναό της Ιερουσαλήμ (αφού η επιστροφή του λαού θα σημάνει την ανακατασκευή του Ναού της Ιερουσαλήμ). Όπως επίσης συνδέει και το κράτος του Ισραήλ με τη θρησκεία του κράτους ως τους δύο επίσημους φορείς εξουσίας. Από ένα απλό σύμβολο μπορούμε να πάρουμε μια εικόνα για τις βασικές συνισταμένες του ισραηλινού κράτους. Τον ίδιο περίπου προβληματισμό αντιμετώπισαν οι ισραηλινοί και για την επιλογή της σημαίας του κράτους. Παρόλο που η απόφαση ήταν ομόφωνη στο να χρησιμοποιηθεί η σημαία του Σιωνιστικού κινήματος, αυτή δεν ήταν χωρίς τον απαραίτητο συμβολισμό που θα δικαιολογούσε αυτήν την επιλογή. Η πρώτη πάντως απόπειρα για τη σημαία που το εβραϊκό κράτος θα έπρεπε να υιοθετήσει, σημειώθηκε από τον ίδιο τον Herzl¹²³, σε ένα πρόχειρο σκίτσο που

¹²² Ολόκληρο το κείμενο που δίνει πληροφορίες για τη διαδικασία της επιλογής του εθνόσημου είναι πολύ ενδιαφέροντα, καθώς αντανakλά τόσο τη σημασία που είχε για το κράτος η κατάλληλη επιλογή του συμβόλου αλλά και τη σημασία του νοήματος που το σύμβολο αυτό θα είχε για το εβραϊκό έθνος. Από το σύνολο του κειμένου που είναι διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/emblem.html>, θα παραθέσουμε μόνο το απόσπασμα που αναφέρεται στην εξήγηση των αναπαριστάμενων συμβόλων του εθνόσημου. «Αρα, το έμβλημα του Κράτους όπως το γνωρίσαμε, δανείστηκε το όραμα του Ζαχαρία για να αναπαραστήσει τη Σιωνιστική ιδέα του νεοσύστατου Κράτους του Ισραήλ. Από αυτήν την προοπτική, η ίδρυση του Κράτους απαντά στην ανακατασκευή του Ναού της Ιερουσαλήμ με την επιστροφή στη Σιών. Τα δύο κλαδιά ελιάς έπαιξαν προφανώς έναν ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο στην αντίληψη του νέου Κράτους, στο οποίο «θρησκεία» και «κράτος» (οι «δύο χρηστές ανώτερες αρχές» - το ιερατείο και η κυβέρνηση) στέκονται μαζί για να πραγματοποιήσουν το Σιωνιστικό όνειρο». Η μετάφραση του αποσπάσματος έγινε από εμάς. «Thus, the emblem of the State that has become familiar to us borrowed Zechariah's vision to represent the Zionist idea of the newly established State of Israel. From this perspective, the establishment of the State corresponds to the rebuilding of the Temple in Jerusalem after the Return to Zion. The two olive trees evidently played an extremely important part in the perception of the new State, in which "religion" and "state" (the "two anointed dignitaries" - the high priest and the governor) stand together to realize the Zionist dream». Βλ. <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/emblem.html>, (επίσκεψη 15/5/2016).

¹²³ Σε αντίθεση με τη σημαία που τελικώς επιλέχθηκε από τους σιωνιστές, ο Herzl στο έργο του *Το Εβραϊκό Κράτος* είχε κάνει μια σαφή πρόταση περί του ζητήματος αυτού περιγράφοντας μάλιστα και τη μορφή που θα έπρεπε να έχει η σημαία του νέου κράτους. Μάλιστα η δική του πρόταση δεν περιείχε κάποιο θρησκευτικό σύμβολο, καθώς ο Herzl ήταν αρνητικά κείμενος απέναντι σε έναν ενισχυμένο ρόλο της θρησκείας στο μελλοντικό κράτος των Εβραίων. Χαρακτηριστικά σημείωνε: «Δεν έχουμε σημαία, αλλά χρειαζόμαστε μια. Αν επιθυμούμε να ηγούμαστε πολλών ανδρών, οφείλουμε να εγείρουμε ένα σύμβολο από πάνω τους. Θα πρότεινα μια λευκή σημαία, με επτά χρυσά αστέρια. Το λευκό θα συμβολίζει την αγνότητα της νέας μας ζωής, τα αστέρια θα αποτελούν τις επτά χρυσές ώρες του ημερομισθίου μας. Γιατί θα βαδίσουμε προς τη Γη της Επαγγελίας μεταφέροντας το σήμα της τιμής μας». Η μετάφραση ανήκει σε εμάς και βασίζεται στο κάτωθι απόσπασμα: «We have no flag, and we need one. If we desire to lead many men, we must raise a symbol above their heads. I would suggest a white flag, with seven golden stars. The white field symbolizes our pure new life; the stars are the seven golden hours of our working-day. For we shall march into the Promised Land carrying the badge of honor». Herzl Theodore, *The Jewish State*, σ. 38.

περιλαμβάνεται στα χειρόγρατά του, η οριστική του μορφή παρουσιάστηκε στο συνέδριο της Βασιλείας το 1897. Αποτέλεσε το έμβλημα του Παγκόσμιου Σιωνισμού και θεωρήθηκε φυσικό να χρησιμοποιηθεί και από το επίσημο κράτος. Όμως και σε αυτήν την περίπτωση ο συμβολισμός δεν απέφυγε την θρησκευτική αναγωγή των συμβόλων¹²⁴, όπως παρουσιάζεται από την εξήγηση του νοήματός τους. Θα ολοκληρώσουμε αυτόν τον κύκλο των συμβόλων του ισραηλινού κράτους, μέρος της προσπάθειας δημιουργίας της εθνικής συνείδησης, με τον εθνικό ύμνο του Ισραήλ.

*In the Jewish heart
A Jewish spirit still sings,
And the eyes look east
Toward Zion.
Our hope is not lost,
Our hope of two thousand years,
To be a free nation in our land,
In the land of Zion and Jerusalem*

**Kol ode balevav P'nimah -
Nefesh Yehudi homiyah
Ulfa'atey mizrach kadimah
Ayin l'tzion tzofiyah.
Ode lo avdah tikvatenu
Hatikvah bat shnot alpayim:
L'hiyot am chofshi b'artzenu
Eretz Tzion v'Yerushalayim**

¹²⁴ Σύμφωνα με τον G. Sholem «Κατά τη διάρκεια της χειραφέτησης, οι Εβραίοι είχαν ανάγκη ένα σύμβολο του Ιουδαϊσμού παρόμοιο με το Σταυρό, το παγκόσμιο σύμβολο του Χριστιανισμού. Συγκεκριμένα, αναζητούσαν κάτι για να διακοσμήσουν τους σύγχρονους οίκους λατρείας του Ιουδαϊσμού το οποίο θα γινόταν συμβολικό όπως ο σταυρός.[...] Η επιδίωξη της μίμησης, σύμφωνα με την άποψη του Sholem, οδήγησε στη διάδοση ενός εμβλήματος το οποίο δεν ήταν πραγματικά εβραϊκό και δεν μετέφερε κάποιο εβραϊκό μήνυμα. Κατά τη γνώμη του, αυτός ήταν και ο λόγος που το αστέρι του Δαβίδ ικανοποιούσε το Σιωνισμό: ήταν ένα σύμβολο που είχε ήδη αποκτήσει ευρεία κυκλοφορία μεταξύ των εβραϊκών κοινοτήτων ενώ την ίδια στιγμή δεν προκαλούσε ξεκάθαρους θρησκευτικούς συσχετισμούς. Το αστέρι του Δαβίδ έγινε το έμβλημα των απανταχού Εβραίων Σιωνιστών. Οι μη – Εβραίοι θεωρούσαν ότι αντιπροσώπευε όχι μόνο το Σιωνιστικό ρεύμα του Ιουδαϊσμού, αλλά το σύνολο των Εβραίων». Η μετάφραση του αποσπάσματος ανήκει σε εμάς.«During the Emancipation, Jews needed a symbol of Judaism parallel to the cross, the universal symbol of Christianity. In particular, they wanted something to adorn the walls of the modern Jewish house of worship that would be symbolic like the cross...The pursuit of imitation, in Sholem's opinion, led to the dissemination of an emblem that was not really Jewish and conveyed no Jewish message. In his opinion, it was also the reason why the Star of David satisfied Zionism: it was a symbol which had already attained wide circulation among the Jewish communities but at the same time evoked no clear-cut religious associations. The Star of David became the emblem of Zionist Jews everywhere. Non-Jews regarded it as representing not only the Zionist current in Judaism, but Jewry as a whole». Οι μπλε λωρίδες στο λευκό φόντο του πανιού από το οποίο είναι φτιαγμένη η σημαία προέρχονται από το ταλλίτ (tallit) το σάλι που φοράνε οι Εβραίοι κατά τη διάρκεια της προσευχής. Συνοπτικά, «οι μπλε και λευκές λωρίδες που συμβολίζουν μια ζωή αγνότητας, προέρχονται από τις επιταγές του Τόραχ, και το αστέρι του Δαβίδ που συμβολίζει την αναγέννηση και τη νέα ζωή του εβραϊκού λαού, δένουν το κράτος του Ισραήλ, μέσω της σημαίας του, με το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον». «The blue and white stripes which symbolize a life of purity, guided by the precepts of the Torah, and the Star of David, which symbolizes rebirth and new life for the Jewish people, tie the State of Israel, through its flag, to the past, present and future». <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/isflag.html>, (επίσκεψη 15/5/2016).

Η μετάφραση¹²⁵ του εθνικού ύμνου του Ισραήλ, γνωστού ως Χατίκβα (Hatikva), είναι η εξής:

Μέσα στην Εβραϊκή καρδιά
Το Εβραϊκό πνεύμα ακόμη τραγουδά,
Και τα μάτια κοιτάνε Ανατολικά
Προς τη Σιών.
Η ελπίδα μας δεν έχει χαθεί,
Η ελπίδα μας των δύο χιλιάδων ετών,
Να γίνουμε ένα ελεύθερο έθνος στη γη μας,
Στη γη της Σιών και της Ιερουσαλήμ.

Από όλα όσα προαναφέραμε, κατανοούμε ότι το κράτος του Ισραήλ, αφορούσε αποκλειστικά και μόνο τους εβραϊκούς πληθυσμούς. Δεν μπορούμε να φανταστούμε κάποια από τις υπόλοιπες εθνοτικές ή θρησκευτικές ομάδες όπως οι Άραβες, οι Χριστιανοί ή οι Μουσουλμάνοι να μπορούσαν τα ταυτιστούν με αυτά τα σύμβολα, να τα εσωτερικεύσουν και να γίνουν ένα σώμα, ένα έθνος με τις εβραϊκές ομάδες του πληθυσμού. Όπως έχουμε επαναλάβει σε προηγούμενο σημείο της μελέτης μας, η Σιωνιστική ιδεολογία γεννήθηκε και άκμασε σε περιόδους έντονης φιλολογίας, περί εθνικισμού, κατά τον οποίο σε κάθε κράτος ανήκε ένα έθνος. Είναι φανερό ότι ενώ το ισραηλινό κράτος γεννιέται μισό αιώνα μετά την εμφάνιση του Σιωνιστικού κινήματος και μετά την αποτρόπαια και απάνθρωπη κατάληξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, παραμένει πιστό στην εθνικιστική ιδεολογία του Σιωνισμού, παρόλη την ανομοιογένεια του πληθυσμού που συγκροτεί το νεοσύστατο κράτος. Είναι πράγματι περίεργο που αποφάσισαν να παραμείνουν σταθεροί στην ιδεολογία αυτή, που ο Βαλλερστάιν μάλιστα τη συνδέει άμεσα με τη ρατσιστική ιδεολογία.

¹²⁵ Η μετάφραση του εθνικού ύμνου του Ισραήλ έγινε προσωπικά από εμάς, ενώ και η παράθεση των αγγλικών και εβραϊκών στίχων που προηγήθηκε προήλθε από την ιστοσελίδα: <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Hatikva.html>, (επίσκεψη 15/5/2016).

Επιστρέφοντας πίσω στο ζήτημα της συμβολικής αφήγησης, αυτό που ονομάζουμε μύθο, και ο οποίος βοηθά στο «χτίσιμο» της ιστορικής συνέχειας που απαιτεί η δημιουργία του έθνους, παρατηρούμε την προσπάθεια πολλών αναγνωρισμένων ιστορικών να επενδύσουν πάνω στους μύθους αυτούς και να οικοδομήσουν το εβραϊκό έθνος.

Μία αναλυτική παρουσίαση διαφόρων έργων που είχαν γραφτεί από ιστορικούς σε διάφορες περιόδους, ξεκινώντας από το 1850 και μετά, βρίσκουμε στο έργο του Shlomo Sand¹²⁶, ο οποίος αναφέρει χαρακτηριστικά για το έργο του Γκρέτζ¹²⁷, στο οποίο βασίστηκε όλη η μετέπειτα εβραϊκή ιστοριογραφία.

«Το έργο του γονιμοποίησε τη φαντασία συγγραφέων και ποιητών που αναζητούσαν εναγωνίως νέα πεδία ιστορικής μνήμης, που να μην είναι παραδοσιακά, αλλά να εξακολουθούν παρ' όλα αυτά ν' αντλούν από την παράδοση. Καλλιέργησε επίσης ένα κοσμικό, αν όχι και αρκετά αθεϊστικό, ενδιαφέρον για την Παλαιά Διαθήκη. Αργότερα, οι πρώτοι σιωνιστές έποικοι στην Παλαιστίνη χρησιμοποίησαν το έργο ως καθοδηγητικό χάρτη για το απώτατο παρελθόν.[...]πρόκειται για το πρώτο έργο που αγωνίστηκε, με συνέπεια και συναίσθημα, να επινοήσει τον εβραϊκό λαό – με τον όρο «λαό» να υποδηλώνει μέχρι κάποιο βαθμό τον σύγχρονο όρο «έθνος». [...] Πέτυχε να δημιουργήσει, με μεγάλη δεξιότητα, μια ενοποιημένη αφήγηση, που ελαχιστοποιούσε την προβληματική πολλαπλότητα και δημιουργούσε μια συνεχή ιστορία, με πολλά παρακλάδια, αλλά πάντοτε μοναδιαία. [...] Εφεξής, για πολλούς ανθρώπους, ο ιουδαϊσμός δεν θα σήμαινε πλέον έναν πλούσιο και διαφοροποιημένο θρησκευτικό πολιτισμό που κατόρθωσε να επιβιώσει παρ' όλες τις δυσκολίες και τους πειρασμούς στη σκιά γιγάντων, αλλά κατέληξε να σημαίνει έναν αρχαίο λαό ή φυλή που ξεριζώθηκε από την

¹²⁶ Ο Shlomo Sand σπούδασε Ιστορία στο Πανεπιστήμιο του Τελ Αβίβ, και αμέσως μετά μετέβη στη Γαλλία όπου πραγματοποίησε διδακτορικές σπουδές. Από το 1982 έχει διδάξει στο Πανεπιστήμιο του Τελ Αβίβ, στο Πανεπιστήμιο της Καλιφόρνια (UCLA), στο Berkeley και στο École des hautes études en sciences sociales στο Παρίσι.

¹²⁷ Ο Heinrich Graetz (1817-1891) ήταν από τους πρώτους που έγραψε μια περιεκτική ιστορία για τους Εβραίους από μια εβραϊκή οπτική. Το έργο του για το οποίο γίνεται αναφορά στο συγκεκριμένο απόσπασμα άρχισε να εκδίδεται το 1853. Πρόκειται για ένα πολύτομο έργο με τίτλο «Ιστορία των Εβραίων από τις Πανάρχαιες Εποχές ως Σήμερα». Ολοκληρώθηκε το 1875 και μεταφράστηκε σε πολλές γλώσσες. Αποτελέσε στην ουσία το εγχειρίδιο της εθνικής ιστορίας των Εβραίων για τους μελλοντικούς ιστορικούς επιστήμονες.

πατρίδα του στη Χαναάν κι έφτασε στα νιάτα του μέχρι τις πύλες του Βερολίνου. Ο δημοφιλής χριστιανικός μύθος σχετικά με τους περιπλανώμενους Εβραίους, ο οποίος αναπαράχθηκε από τον ραβινικό ιουδαϊσμό κατά τους πρώτους αιώνες της Κοινής Εποχής, απέκτησε έναν ιστορικό που άρχισε να τον μεταφράζει σε μια προ – εθνική εβραϊκή αφήγηση». ¹²⁸

Βλέπουμε λοιπόν ότι η επιστημονική κοινότητα επέλεξε να χρησιμοποιήσει τις βιβλικές αναφορές, οικείες στην πλειονότητα των Εβραίων για να δημιουργήσει αυτήν την ιστορική συνέχεια που είχε ανάγκη το εβραϊκό έθνος για να βασιστεί.

«Για να υπάρξει μια εθνική συνείδηση, απαιτείται μια σύγχρονη συλλογική ταυτότητα, τόσο μυθολογική όσο και τελεολογική. Ο ιδρυματικός μύθος ήταν, φυσικά, το λογοτεχνικό σύμπαν της Παλαιάς Διαθήκης, του οποίου τ' αφηγηματικά, ιστορικά συστατικά έγιναν ζωηρός μύθος κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα, παρά τη φιλολογική κριτική που τον σημάδευε. Για τον Γκρέτζ, η τελεολογία γαλουχήθηκε από μια αμυδρή και όχι ακόμη εντελώς εθνικιστική, υπόθεση, ότι ο αιώνιος εβραϊκός λαός ήταν προορισμένος να φέρει τη σωτηρία στον κόσμο». ¹²⁹

Ιστορικοί επιστήμονες προσπάθησαν σε πολλά έργα τους να αποδείξουν αυτήν την ιστορική συνέχεια του εβραϊκού λαού, ο οποίος εκδιωκόμενος από την πατρίδα του περιπλανήθηκε ανά τον κόσμο, όμως διατήρησε μέσω της κουλτούρας του και της ενδογαμικότητας τη συνέχεια του στο χρόνο και τη διατήρηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του που τον διαφοροποιούσαν από άλλους λαούς και άλλες φυλές. Ιατροί και βιολόγοι επηρεασμένοι και από την επικράτηση της ευγονικής και της εξελικτικής θεωρίας προσπάθησαν να αναδείξουν ότι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της εβραϊκής φυλής δεν είχαν χαθεί στο πέρασμα των αιώνων, και ότι ήταν κοινά σε όλους τους Εβραίους όπου και αν αυτοί γεννήθηκαν και μεγάλωσαν. Ακόμη και σήμερα, στη δεύτερη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα, γίνονται έρευνες στο Ισραήλ, στη βάση της αποκρυπτογράφησης

¹²⁸ Βλ. Sand Shlomo, *Πως Επινόηθηκαν οι Εβραίοι*, Αθήνα, Pandora Books, 2012, σς. 88-89.

¹²⁹ Στο ίδιο, σ. 90.

του DNA, οι οποίες απολαμβάνουν και αδρή χρηματοδότησης από το κράτος, που προσπαθούν να αποδείξουν τη μοναδικότητα του εβραϊκού DNA.

Στις ίδιες προσπάθειες της δημιουργίας μιας ιστορικότητας που χάνεται στα βάθη των αιώνων βάδισαν και οι αρχαιολόγοι της Παλαιστίνης αρχικά, και του ισραηλινού κράτους μετέπειτα, αφού προσπάθησαν μέσω των αρχαιολογικών ευρημάτων να τοποθετήσουν στην περιοχή τον εβραϊκό λαό που γνωρίζαμε από τις αφηγήσεις της Βίβλου.

Σημαντικότατο ρόλο στην φαντασιακή θέσμιση του έθνους έχει η εκπαίδευση, και μάλιστα όπως αναφέρει και ο Ernest Gellner στην εφαρμογή νόμων που στοχεύουν στην επιβολή της υποχρεωτικής εκπαίδευσης για τα παιδιά και τους νέους, από το κράτος η οποία γινόταν ολοένα και πιο μακρόχρονη. Στα σχολεία, μέσω του τελετουργικού τους, αλλά και την επιλογή των μαθημάτων και του περιεχομένου τους, το κράτος δημιουργεί την εθνική συνείδηση στη βάση της εκμάθησης της κοινής γλώσσας και της επιβολής της κυρίαρχης ιδεολογίας και κουλτούρας που επιθυμεί για το έθνος.

«Οι άνθρωποι αποκτούν τις δεξιότητες και τις ευαισθησίες που τους κάνουν αποδεκτούς από τους συντρόφους τους, που τους καθιστούν κατάλληλους ν' αναλάβουν θέσεις στην κοινωνία, και που τους κάνουν «αυτό που είναι», παραδιδόμενοι από τις ομάδες συγγενείας τους (συνήθως βέβαια σήμερα από την πυρηνική τους οικογένεια) σε μια εκπαιδευτική μηχανή, η οποία είναι η μόνη που μπορεί να παράσχει το ευρύ φάσμα εκπαίδευσης που απαιτείται για μια γενική πολιτισμική βάση. Αυτή η εκπαιδευτική υποδομή είναι ευρεία, απαραίτητη και πολυδάπανη».¹³⁰

Βλέπουμε πως ο συγγραφέας συνδέει την εκπαίδευση στη βιομηχανική κοινωνία με την κυρίαρχη κουλτούρα, που επιβάλλει το κράτος, το οποίο είναι το μόνο που μπορεί ν' αναλάβει το κόστος του πολυδάπανου εκπαιδευτικού συστήματος. Έτσι εισάγει τον όρο που χαρακτηρίζει το έργο του, Έθνη και Εθνικισμός, τις Υψηλές Κουλτούρες.

¹³⁰ Gellner E., *Έθνη και Εθνικισμός*, σ. 75.

«Για μια δεδομένη κοινωνία, οφείλει να είναι μια κουλτούρα μέσα στην οποία να μπορούν όλοι ν' αναπνέουν, να μιλούν και να παράγουν· πρέπει επομένως να είναι η ίδια κουλτούρα. Επιπλέον, πρέπει τώρα να είναι μια μεγάλη ή υψηλή (εγγράμματη, συντηρούμενη από την εκπαίδευση) κουλτούρα, και όχι πλέον μια ποικιλόμορφη, τοπικά προσδιορισμένη, μικρή αναλφάβητη κουλτούρα ή παράδοση».¹³¹

Τι γίνεται όμως με το συγκεκριμένο κράτος που μελετάμε, όπου την Υψηλή κουλτούρα που επιβάλλει, εκτός όλων των άλλων και για την κοινωνική αναπαραγωγή, την οριοθετεί στο ένα μόνο τμήμα της διαχωρισμένης εκπαίδευσης, μεταξύ αραβικών και εβραϊκών σχολείων; Μπορεί ποτέ ένας Άραβας ισραηλινός πολίτης να γίνει μέρος αυτής της κουλτούρας, η οποία πρέπει να είναι η ίδια για όλους; Και τι γίνεται με τους Εβραίους μετανάστες της Ασίας και της Αφρικής οι οποίοι είναι φορείς αυτής της μικρής αναλφάβητης κουλτούρας ή παράδοσης, που το κράτος δεν επιθυμεί; Μπορούν αυτοί οι πληθυσμοί να αποτινάξουν την κουλτούρα τους και να γίνουν μέλη της κοινωνίας που αναπνέει και παράγει κάτω από την κοινή υψηλή κουλτούρα που επιβάλλει το κράτος με το εκπαιδευτικό σύστημα; Τα ερωτήματα αυτά είναι δύσκολα ν' απαντηθούν, ιδίως από κάποιους που δεν έχουν γνώση της κοινωνικής οργάνωσης του κράτους του Ισραήλ.

Μία θεωρητική αντίληψη πάντως που προτάθηκε από ισραηλινούς κοινωνιολόγους, κύριος εμπνευστής της ο Samy Smooha¹³², εισάγει τον όρο «δομικός πλουραλισμός», με τον οποίο έρχεται σε σύγκρουση με τις αρχές του «εθνικιστικού» και του «αποικιοκρατικού» μοντέλου του ισραηλινού κράτους.

«Απορρίπτοντας τη βιωσιμότητα τόσο της «εθνικιστικής» όσο και της «αποικιοκρατικής» προσέγγισης, ο Smooha συμπέρανε ότι « η Ισραηλινή πολιτική δημοκρατία είναι μια συμβιβαστική «συγκοινωνιακή δημοκρατία» για τους πιστούς Εβραίους, μια περιορισμένη δημοκρατία για τους Εβραίους

¹³¹ Στο ίδιο, σ. 76.

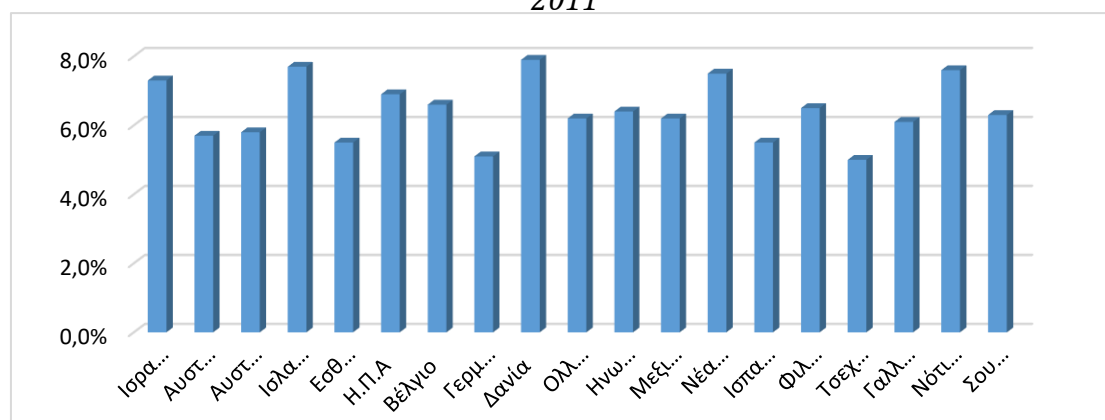
¹³² Ο Samy Smooha είναι καθηγητής Κοινωνιολογίας στο Πανεπιστήμιο της Χάιφα (Haifa). Ειδικεύεται στη συγκριτική μελέτη των εθνοτικών σχέσεων, έχει δημοσιεύσει ευρέως για τις εσωτερικές διαιρέσεις της ισραηλινής κοινωνίας και για το Ισραήλ γενικά, από μία συγκριτική οπτική.

της Ανατολής, και μια αποτυχημένη λαϊκής κυριαρχίας δημοκρατία για τους Άραβες Ισραηλίτες».¹³³

Γεγονός που αντανακλά τη διαφορετική θέση και πολιτισμική ένταξη των διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων που συγκροτούν το ισραηλινό κράτος. Φυσικά, σ' αυτήν τη θέση απουσιάζει η θέση των Παλαιστινίων που ζουν στα κατεχόμενα από τους ισραηλινούς εδάφη, οι οποίοι δεν απολαμβάνουν κανένα προνόμιο από την ύπαρξή τους στο κράτος αυτό.

Διάγραμμα 4.1.2

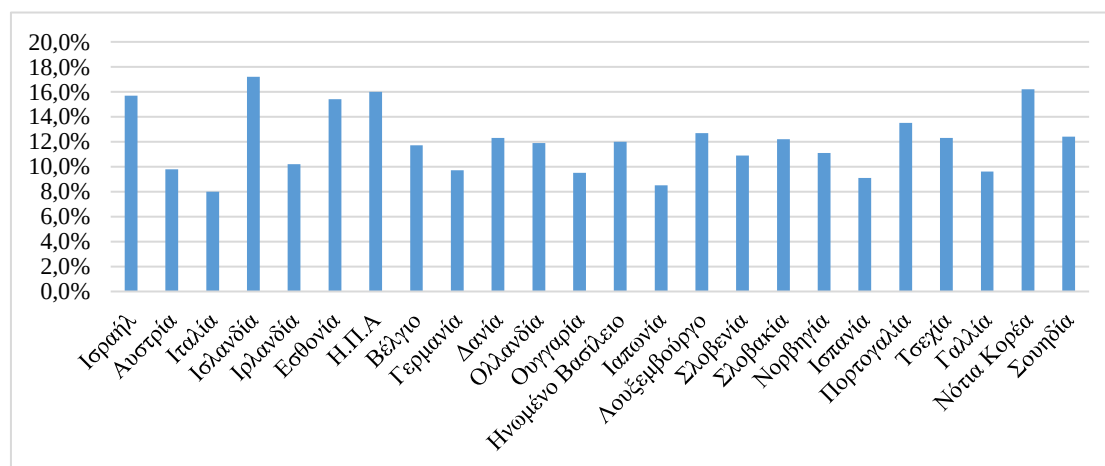
Δαπάνη για την εκπαίδευση ως ποσοστό του ΑΕΠ σε επιλεγμένα κράτη του ΟΟΣΑ, 2011



Πρβλ. Π-48 Παραρτ.

Διάγραμμα 4.1.3

Δαπάνες για την παιδεία ως ποσοστό των συνολικών κρατικών δαπανών σε επιλεγμένα κράτη του ΟΟΣΑ, 2013



Πρβλ. Π-50 Παραρτ.

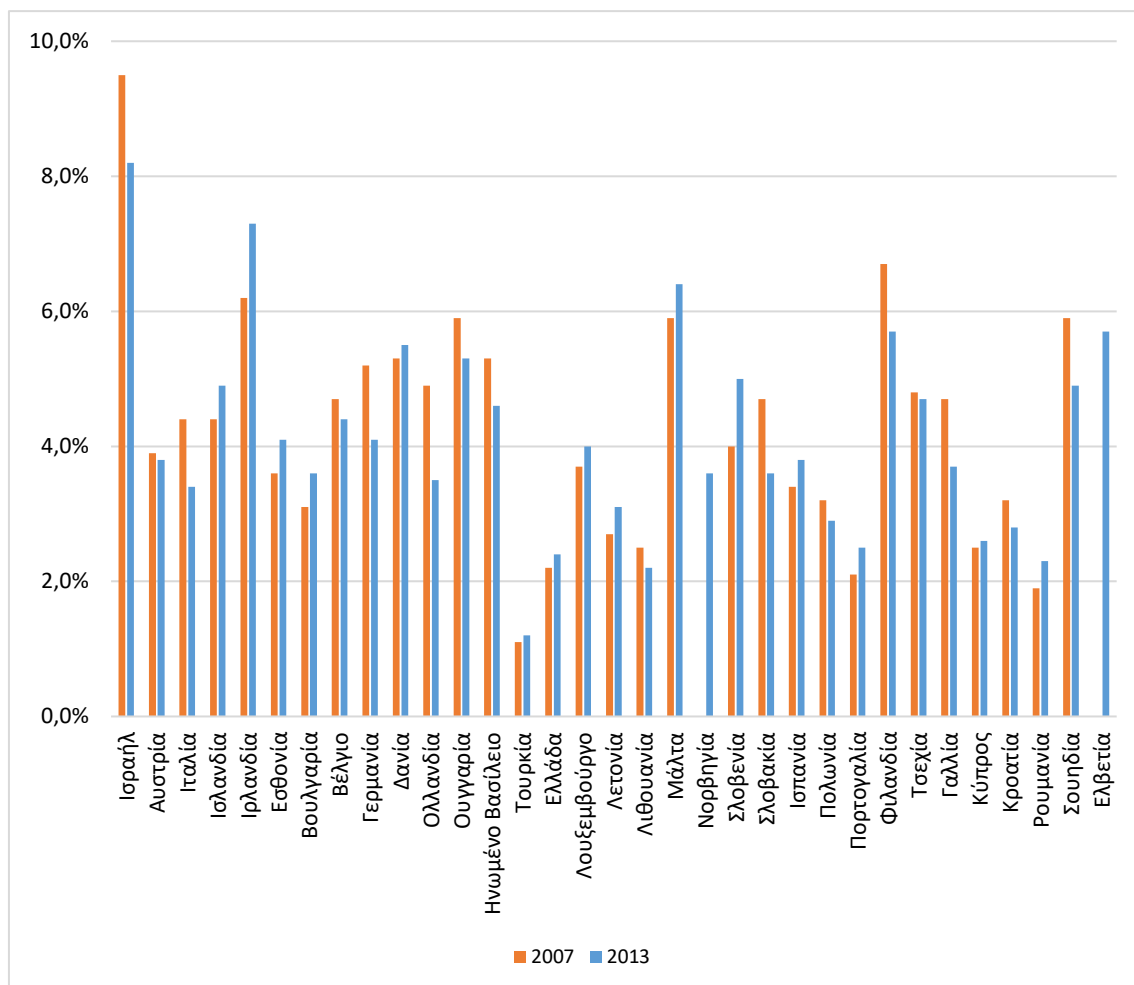
¹³³ Βλ. Kimmerling Bar., *Sociology, Ideology, and Nation – building: The Palestinians and their meaning in Israeli Sociology*, American Sociological Review, Volume 57, Issue 4 (Aug. 1992), σ. 450.

Ανεξάρτητα πάντως από το περιεχόμενο και το διαχωρισμό των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων (πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης) στο Ισραήλ, το κράτος αντιλαμβανόμενο τη σημασία της εκπαίδευσης στην οικονομική ανάπτυξη της σύγχρονης βιομηχανικής κοινωνίας αύξανε διαχρονικά το ποσό των δαπανών του κρατικού προϋπολογισμού για την παιδεία, ως ποσοστό του ΑΕΠ. Το 2011, σύμφωνα με στοιχεία του ΟΟΣΑ, συγκαταλεγόταν στα κράτη με τις υψηλότερες δαπάνες για την παιδεία.

Συγκεκριμένα στο διάγραμμα 4.1.2 το Ισραήλ κατατάσσεται στην πέμπτη θέση μεταξύ δεκαεννέα ανεπτυγμένων κρατών μελών του ΟΟΣΑ για το 2011, με ποσοστό 7,3 τοις εκατό επί του ΑΕΠ της χώρας. Ενώ και στο διάγραμμα 4.1.3, που ακολουθεί και δείχνει τις δαπάνες διαφόρων κρατών ως ποσοστό επί των συνολικών κρατικών δαπανών, το Ισραήλ βρίσκεται επίσης στην πέμπτη θέση με ποσοστό 15,7 τοις εκατό.

Έδειξε ιδιαίτερη φροντίδα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, αφού γνώριζε από την εμπειρία του το θετικό ισοζύγιο που επιτυγχάνει η είσοδος υψηλού μορφωτικού επιπέδου εργαζομένων στην αγορά εργασίας. Ένα σύγχρονο κράτος βασίζεται στο ανθρώπινο κεφάλαιο που δημιουργεί μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος και σε αυτόν τον τομέα το Ισραήλ έχει επιτύχει ιδιαίτερα. Έχει περισσότερους απόφοιτους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά χίλια άτομα σε σχέση με τις ΗΠΑ όσο και με την Ιαπωνία, κράτη που θεωρούνται ανταγωνιστές του στην παγκόσμια αγορά υψηλής τεχνολογίας. Πράγματι το Ισραήλ επενδύοντας στο υψηλό μορφωτικό επίπεδο του εβραϊκού πληθυσμού, ικανοποιεί συγχρόνως και τις αυξημένες ανάγκες του ισραηλινού στρατού για προϊόντα υψηλής τεχνολογίας κατά βάση ηλεκτρονικά συστήματα και προγράμματα ασφαλείας.

Διάγραμμα 4.1.4
Εργαζόμενοι στον τομέα υψηλής τεχνολογίας στο Ισραήλ και σε επιλεγμένα κράτη, 2007 και 2013

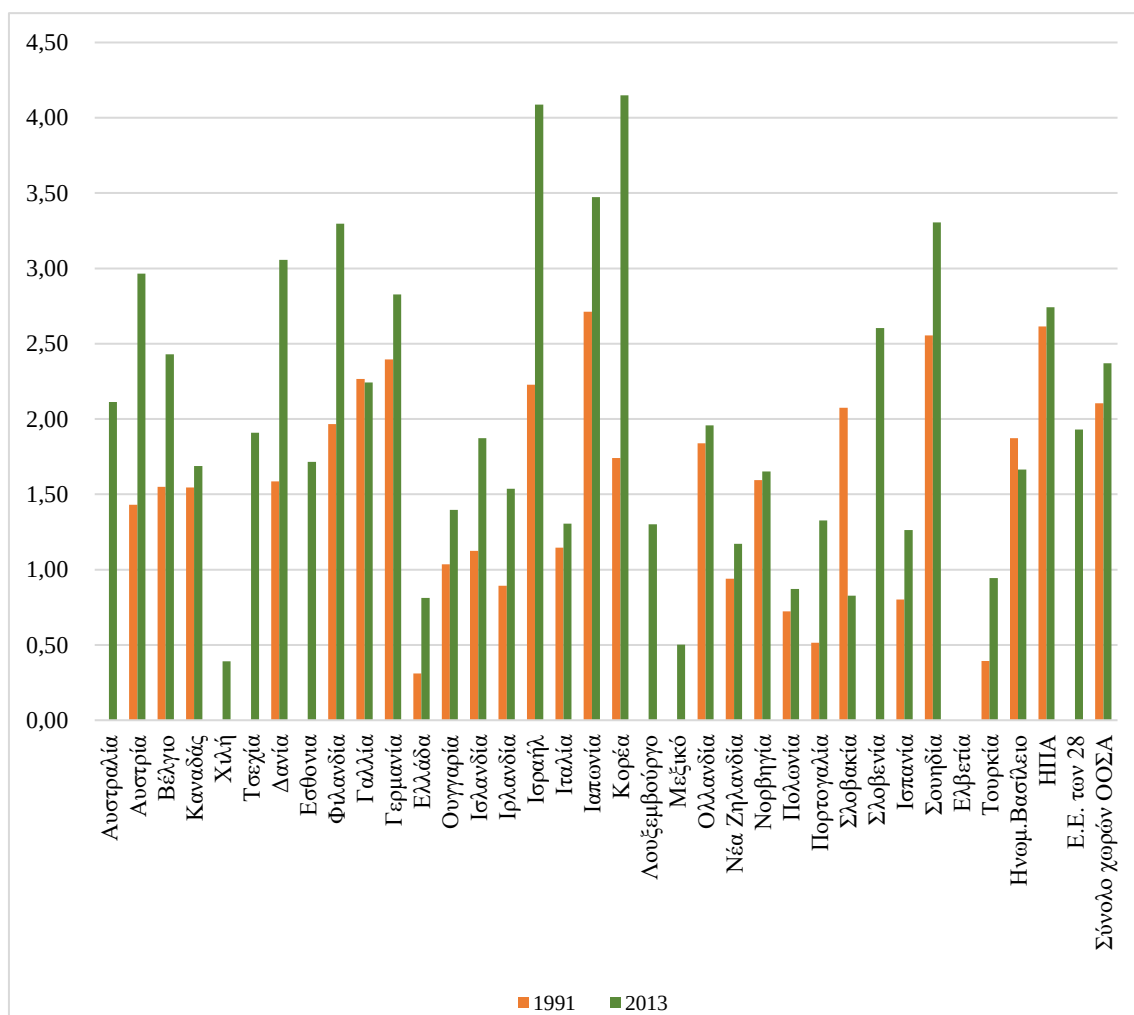


Πρβλ. Π-49 Παραρτ.

Για το λόγο αυτό το Ισραήλ διαθέτει το υψηλότερο ποσοστό εργαζομένων στον τομέα αυτό καθώς και οι δαπάνες του κράτους για την έρευνα και την τεχνολογία ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι οι μεγαλύτερες μεταξύ τόσο της Ε.Ε όσο και του συνόλου των κρατών μελών του ΟΟΣΑ. Αυτή η πραγματικότητα περιγράφεται στα διαγράμματα.

Διάγραμμα 4.1.5

Δαπάνες για την τεχνολογία και την ανάπτυξη ως ποσοστό επί του ΑΕΠ στο Ισραήλ και σε επιλεγμένα κράτη της ΕΕ και του ΟΟΣΑ, 1991 και 2013



Πρβλ. Π-51 Παραρτ.

Η προσπάθεια για τη δημιουργία εθνικής ταυτότητας, πέρα από την πολιτική και την οικονομία, χτίζεται σε τομείς που μπορούν να είναι αναγνωρίσιμοι από το σύνολο των πολιτών του κράτους, σε τομείς όπως οι τέχνες και ο πολιτισμός και οι παραδόσεις. Και στους τομείς αυτούς το Ισραήλ έχει επιδείξει σαφή διάθεση, ιδιαίτερα τα πρώτα χρόνια από την ίδρυσή του και μέχρι περίπου τη δεκαετία του '80, να υιοθετήσει δυτικογενή πρότυπα και τάσεις στον καλλιτεχνικό τομέα αλλά και στη μορφή που θα είχαν οι πόλεις του. Έτσι πριν ακόμη ιδρυθεί το κράτος του Ισραήλ οι εγκατεστημένοι στα Παλαιστινιακά εδάφη Εβραίοι μουσικοί ίδρυσαν Συμφωνική Ορχήστρα και Λυρική Σκηνή, στην

οποία παίζονταν όλα τα γνωστά έργα που παίζονταν και στις ευρωπαϊκές Λυρικές Σκηνές. Λειτουργήσαν θέατρα στα οποία ανέβαζαν όλα τα γνωστά έργα της παγκόσμιας λογοτεχνίας, ενώ από πολύ νωρίς θέσπισε και βραβεία που απονέμονταν σε διακριθέντες για το έργο τους συγγραφείς, ποιητές, σκηνοθέτες αλλά και σε επιστήμονες και διάφορους καλλιτέχνες.

Κάνοντας μια αναφορά στον τομέα των κινηματογραφικών παραγωγών¹³⁴ του Ισραήλ θα δούμε και πως η κινηματογραφική τέχνη υπηρέτησε τους σκοπούς που το κράτος επιθυμούσε να επιτύχει και των μηνυμάτων που επιθυμούσε να επικοινωνήσει μέσω αυτών των ταινιών. Όπως επίσης, μέσω των ταινιών αυτών αναδεικνύονταν οι ισχυρές θέσεις που κατείχαν στο συγκεκριμένο κράτος δύο θεσμοί, ο στρατός και η θρησκεία. Οι πρώτες ισραηλινές παραγωγές προέβαλαν το τοπίο της Παλαιστίνης και την ομορφιά της περιοχής που θύμιζαν περισσότερο φυλλάδια τουριστικών γραφείων.

Η πρώτη ταινία που γυρίστηκε στην Οθωμανοκρατούμενη Παλαιστίνη, είχε τίτλο, *Ο σταθμός της Ιερουσαλήμ* (Train Station in Jerusalem), και γυρίστηκε από τους αδελφούς Lumiere παρουσιάζοντας τα εξωτικά τοπία μέσω πανοραμικών σκηνών. Θα παρουσιαζόταν αποκλειστικά και μόνο σε ευρωπαϊκά κοινά και ο στόχος ήταν να δείξει ότι η περιοχή που πρότειναν οι Σιωνιστές για να μεταφερθούν οι εβραϊκοί πληθυσμοί ήταν ένας όμορφος και φιλόξενος τόπος. Όλα τα φιλμ που γυρίστηκαν την περίοδο αυτή αντανakλούσαν τον ίδιο επιθυμητό στόχο· να πειστούν όσο το δυνατό περισσότεροι Εβραίοι να μετεγκατασταθούν στην Παλαιστίνη. Οι επόμενες ταινίες γυρίστηκαν όταν η Παλαιστίνη βρισκόταν κάτω από τη διοίκηση των Βρετανών και σκοπό είχε την προβολή Σιωνιστικών ιδανικών όπως την σημασία του να εργάζεσαι στη γη, να καλλιεργείς και να παράγεις και προσπάθησαν να αποκαταστήσουν τη χαμένη σχέση μεταξύ των εβραϊκών πληθυσμών και της γης. Οι περισσότερες παραγωγές εστίασαν στους «πρωτοπόρους» (pioneers) Εβραίους που όχι απλά τόλμησαν και εγκαταστάθηκαν στην παλαιστινιακή ύπαιθρο αλλά πάλεψαν για να επιτύχουν την επιβίωση και την επιτυχία τους.

¹³⁴Μια περίληψη της ιστορίας του ισραηλινού κινηματογράφου μπορούμε να βρούμε στην ηλεκτρονική διεύθυνση: <http://www.myjewishlearning.com/article/israeli-film/>, (επίσκεψη 22/6/2016).

Στα επόμενα χρόνια που ακολούθησαν την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ οι ταινίες επικεντρώθηκαν στον αραβοϊσραηλινό πόλεμο του 1948 -1949 καθώς και στον επονομαζόμενο εμφύλιο πόλεμο που οδήγησε στην ίδρυση αυτή. Σκοπός των σκηνοθετών ήταν η έμφαση στον ηρωισμό και τη θυσία των Εβραίων στους πολέμους αυτούς καθώς και στο αποτέλεσμα της θυσίας αυτής, που ήταν η εγκαθίδρυση του ισραηλινού κράτους. Η δεκαετία του '60 χαρακτηρίζεται από ταινίες που αναδεικνύουν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των διαφορετικών εβραϊκών πληθυσμών που είχαν συρρεύσει στο Ισραήλ. Έχουμε αναφέρει και σε άλλο σημείο της μελέτης αυτής το δίλημμα που αντιμετώπισε το κράτος με τους Εβραίους της Ασίας και της Αφρικής και τον πολιτισμό που έφεραν μέσα τους. Γνώριζαν τη σημασία της ύπαρξης και της επιβιώσής τους από τον αφανισμό αλλά δυσανασχετούσαν με τα έθιμα και τις παραδόσεις τους. Οι παραγωγές της περιόδου θέλησαν να ανατρέψουν την αυταρέσκεια που αναδύοταν ως ιδανικότητα τόσο στο Ισραήλ όσο και στις Ισραηλινές ταινίες μέχρι τότε, γι' αυτό και προσπάθησαν να τους παρουσίασαν ως αναπόσπαστο μέρος της ισραηλινής κοινωνίας. Έτσι τους παρουσίασαν ως αξιαγάπητους, ως ανθρώπους που αξίζουν την φροντίδα και την προσοχή των γύρω τους, αλλά και ως τεμπέληδες και πονηρούς, ως ανθρώπους που ήταν διατεθειμένοι να εκμεταλλευτούν το σύστημα προς όφελός τους. Προσωπικά, δεν διακρίνουμε κάποια διαφοροποίηση από τον τρόπο που και το ίδιο το κράτος τους αντιμετώπιζε.

Η δεκαετία του '70 και του '80 θέλησε να απαλλαγεί τόσο από τους Σιωνιστικούς μύθους που προωθούνταν τις προηγούμενες δεκαετίες όσο και από το συνεχές φόβο για την καταστροφή και το τέλος του ισραηλινού κράτους. Προσπάθησε να αναδείξει τα προβλήματα τα οποία χαρακτηρίζουν τις σύγχρονες κοινωνίες του πλανήτη, κατηγορία από την οποία δεν ξέφευγαν οι ισραηλινές κοινωνίες. Η θεματολογία κινήθηκε προς το πρόβλημα των ψυχικών νόσων, προς το αναμορφωτικό σύστημα του κράτους και την επιτυχία ή αποτυχία του συστήματος αυτού πάνω στους εγκληματίες, ενώ πρόβαλλε και την πίεση και το άγχος που αντιμετώπιζαν όσοι βρίσκονταν στη βασική εκπαίδευση στο στρατό. Οι τελευταίες δεκαετίες χαρακτηρίζονται από πιο «πλούσιες» παραγωγές, έχουν επηρεαστεί από το τελευταίο κύμα μαζικής μετανάστευσης στη χώρα που αντιδρά στην υφιστάμενη οργάνωση των κοινωνιών και σπρώχνει προς τη

μεταμόρφωσή τους. Αυτό το ανήσυχο κλίμα, που δημιουργεί αναταράξεις και διαταράσσει την ηρεμία φαίνεται να αντικατοπτρίζεται στο σύγχρονο ισραηλινό κινηματογράφο που για μια ακόμη φορά δεν απομακρύνεται από την περιγραφή της ισραηλινής πραγματικότητας. Κλείνοντας την αναφορά μας στον κινηματογράφο στο Ισραήλ κατανοούμε τους τρόπους με τους οποίους προσπάθησαν να καλλιεργήσουν αρχικά τα αισθήματα επιθυμίας για τη δημιουργία του κράτους που έλειπε από τους Εβραίους και από την άλλη να επικοινωνήσουν μια ταυτότητα και μια εθνική συνείδηση που έλειπε από τους πληθυσμούς αυτούς.

Στον ισραηλινό κινηματογράφο έρχεται να προστεθεί και ο διεθνής κινηματογράφος ο οποίος από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και έπειτα έχει καλλιεργήσει τη «Βιομηχανία του Ολοκαυτώματος», με αμέτρητες κινηματογραφικές ταινίες που βασίζονταν στην αφήγηση της τραγικής ιστορίας των Εβραίων στα στρατόπεδα συγκέντρωσης και στα γκέτο. Σε παραγωγές¹³⁵ που συνεχίζονται μέχρι και σήμερα, στις οποίες άλλοτε συμμετείχαν ισραηλίτες άλλοτε όχι, αναπαράγεται το απόλυτο κακό, το οποίο θα πρέπει να μένει ζωντανό στην ανθρώπινη συνείδηση, αλλά και ενώνει τους Εβραίους ανά τον πλανήτη κάτω από μια κοινή ταυτότητα. Αυτή η αφήγηση, η επίκληση της συλλογικής μνήμης τόσο των Εβραίων¹³⁶ όσο και των Άλλων οδηγεί από τη μία στη δημιουργία μιας εθνικής ταυτότητας στη βάση αυτής της συλλογικής μνήμης του «πολιτισμικού τραύματος» που έζησαν οι Εβραίοι και από την άλλη να οδηγήσουν στην κατανόηση του πόνου του άλλου, στην ενσυναίσθηση, στο ενδιαφέρον και στην ανάληψη της ευθύνης ώστε αυτό το απόλυτο «κακό» να μην ξανασυμβεί. Η θεωρία του «πολιτισμικού τραύματος» λειτουργεί με τρόπο τέτοιο ώστε να συνδέει τους Εβραίους όλων των γενιών με το τραγικό γεγονός που συνέβη σε

¹³⁵ Δεν θα πρέπει να ξεχνάμε το γεγονός ότι με τη μετανάστευση των Εβραίων στις Η.Π.Α. οι μεγαλύτερες κινηματογραφικές εταιρείες που δημιούργησαν την τεράστια αυτή βιομηχανία του αμερικάνικου κινηματογράφου βρέθηκαν να ανήκουν σε Εβραίους επιχειρηματίες. Για το λόγο αυτό δεν σταμάτησαν ούτε και σήμερα να κινηματογραφούνται ταινίες που αφορούν το Β' ΠΠ και τους Εβραίους, καθώς επίσης και διάφορες ταινίες που εμφανίζουν τα αραβικά κράτη της Μέσης Ανατολής ως απειλή για την ανθρωπότητα.

¹³⁶ Ενδιαφέρουσα είναι η ανάλυση της καθηγήτριας του Columbia University Annette Insdorf για το πώς παρουσιάζεται το Ολοκαύτωμα μέσα από τον κινηματογράφο. <http://www.Myjewishlearning.com/article/holocaust-films/3/>, (επίσκεψη 22/6/2016).

κάποιους, αλλά τους χαρακτηρίζει όλους εφόσον το γεγονός αυτό έχει επικοινωνηθεί και κοινωνικοποιηθεί ως πολιτισμικό τραύμα.

Η «Βιομηχανία του Ολοκαυτώματος» βασίστηκε εκτός από τον κινηματογράφο και στον Τύπο, ο οποίος αναπαράγοντας το τραγικό γεγονός και λειτουργώντας ως μέσο μεταφοράς (carrier group) βοήθησε στην κατασκευή του γεγονότος αυτού σε τραύμα. Ως μέσα μεταφοράς λειτούργησαν οι περιγραφές επιζώντων του γεγονότος αυτού, τα ντοκιμαντέρ που αφορούσαν άγνωστες ιστορίες του γεγονότος, η συγγραφή λογοτεχνικών έργων κ.α. Στην ανάκληση της συλλογικής μνήμης βοηθούσαν ακόμη και τα ταξίδια «μνήμης» Εβραίων πολιτών στους τόπους όπου κάποιοι άλλοι βίωσαν το τραύμα αυτό.

Ο ξεχωριστός πολιτισμός όμως του κάθε κράτους δε χτίζεται μόνο στις τέχνες αλλά και στον αθλητισμό. Μάλιστα ο αθλητισμός στο Ισραήλ λειτούργησε όχι μόνο στο πλαίσιο της κατασκευής του έθνους και της καλλιέργειας της αξίας του ανήκειν στο έθνος αυτό, αλλά και στην de facto αναγνώριση του κράτους του Ισραήλ από την διεθνή κοινότητα. Οι κυβερνώντες του Ισραήλ το ήξεραν πολύ καλά αυτό και το εκμεταλλεύτηκαν, όπως ήταν αναμενόμενο. Έτσι, από την πρώτη στιγμή δημιουργήθηκαν εθνικές ομάδες στη χώρα σε διάφορα αθλήματα, και άρχισαν να αγωνίζονται σε διεθνείς αθλητικές διοργανώσεις. Παρ' ότι το Ισραήλ με την ίδρυσή του ενεπλάκη σε πόλεμο με τους Άραβες γείτονές του, και παρ' όλο που βγήκε τραυματισμένο από τον πόλεμο αυτό τόσο οικονομικά όσο και κοινωνικά, το 1952 συμμετέχει ως ανεξάρτητο κράτος στους πρώτους Ολυμπιακούς αγώνες που διοργανώθηκαν μετά την ίδρυση του κράτους.

Γνωρίζοντας ότι λόγω των δυσμενών σχέσεων με τα ασιατικά κράτη, ιδίως τα μουσουλμανικά, δεν θα μπορούσαν οι αθλητικοί του σύλλογοι να συμμετάσχουν στα αθλητικά γεγονότα της συγκεκριμένης γεωγραφικής περιφέρειας, στράφηκε προς τις παγκόσμιες και ευρωπαϊκές διοργανώσεις. Το 1954 η εθνική ομάδα μπάσκετ του Ισραήλ συμμετέχει στο παγκόσμιο πρωτάθλημα μπάσκετ και μέσα στη δεκαετία του '50 σε όλες τις διεθνείς παγκόσμιες και ευρωπαϊκές αθλητικές διοργανώσεις.

Κοινωνιολογικά είναι γνωστή η σημασία του αθλητικού ανταγωνισμού, ιδιαίτερα όταν πραγματοποιείται σε εθνικό επίπεδο ή σε αθλήματα διαδεδομένα

όπως το ποδόσφαιρο¹³⁷ ή το μπάσκετ. Λειτουργούν στο επίπεδο της ανάπτυξης και έκφρασης συναισθημάτων ομόνοιας, υπερηφάνειας και ικανοποίησης που λειτουργούν στο υποσυνείδητο της εθνικής ταυτότητας. Όλο το τελετουργικό των αθλητικών αυτών διοργανώσεων, που διενεργείται στο συλλογικό φαντασιακό του κάθε έθνους, με τις ανακρούσεις των εθνικών ύμνων, με την συμμετοχή των αθλητών κάτω από τις σημαίες των χωρών, λειτουργεί σε συμβολικό καθαρά επίπεδο. Ενώ αυτός ο ανταγωνισμός που αναπτύσσεται σε αγωνιστικό επίπεδο λειτουργεί και αυτός στο συμβολικό επίπεδο του μύθου του «καλού» ενάντια στο «κακό». Όπου το «καλό» είμαστε πάντα εμείς. Και όπου βάση αυτού του μύθου το «καλό» κερδίζει πάντα το «κακό». Γι' αυτό και η ήττα δημιουργεί πάντα τέτοιου είδους έντονα συναισθήματα στους ανθρώπους. Όπως και να 'χει όμως η νίκη του αθλητή ή της ομάδας είναι νίκη όλου του έθνους ενώ αναλόγως και η ήττα είναι εθνική υπόθεση.

Τονίζουμε σε διάφορα σημεία της μελέτης μας αυτής, τις ιδιαιτερότητες που αναγνωρίζουμε καθώς εξετάζουμε τους διάφορους τομείς του μεταναστευτικού φαινομένου προς το Ισραήλ. Σε ότι αφορά την ενότητα αυτή αφήσαμε ως τελευταίο εξεταζόμενο χαρακτηριστικό του κράτους τη θρησκεία, το ρόλο της στην ένταξη των μεταναστών και το ρόλο του Ραβινάτου στην καθημερινότητα των πολιτών αυτού του κράτους. Από την αρχή του κράτους είδαμε ότι ένα από τα θέματα που τέθηκε ήταν ποιοι θα αναγνωρίζονταν από αυτό ως Εβραίοι και που θα βασίζεται η παράδοση όλων αυτών των διαφορετικών πληθυσμών που είχαν συγκεντρωθεί στο νέο κράτος. Ένα μεγάλο μέρος του χτισίματος αυτής της παράδοσης ανέλαβε να πραγματοποιήσει για το νεοσύστατο κράτος η θρησκεία και οι εκπρόσωποί της, οι διάφοροι Ραβίνοι. Η

¹³⁷ Σημειώνουμε ότι σε μια διαφορετική μελέτη που εξέταζε τη μεταναστευτική πολιτική και το μεταναστευτικό φαινόμενο εν γένει στη Γερμανία, είχαμε τονίσει τις ευεργετικές συνέπειες της ομαλής ένταξης και της άμβλυνσης των πολιτισμικών διαφορών που μπορεί να χωρίζουν μετανάστες διαφορετικής καταγωγής που ζουν σε μια ξένη χώρα που τους φιλοξενεί, μέσω της συμμετοχής παιδιών μεταναστών σε ακαδημίες ποδοσφαίρου. Μάλιστα πολλά από αυτά τα παιδιά αποτέλεσαν μέλη της εθνικής ομάδας ποδοσφαίρου της Γερμανίας αργότερα. Οι ευεργετικές συνέπειες σημειώνονται θεωρούμε και για τους γονείς των παιδιών, οι οποίοι έρχονται σε επαφή και με άλλους γονείς, που ανάμεσά τους θα υπάρχουν και Γερμανοί, και με κοινό παρονομαστή τον μελλοντικό ορίζοντα των παιδιών τους, αποδεικνύεται ευκολότερο να παρακαμφθούν οι διαφορές και να έρθουν στο προσκήνιο τα κοινά που τους ενώνουν. Στην ίδια εργασία τονίσαμε και τη σημασία του κινηματογράφου στην προσπάθεια της κοινωνικής αναγνώρισης και κατανόησης των διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων των ανθρώπων που από κοινού ζουν σε μια χώρα.

ιδιαιτερότητα μάλιστα του ισραηλινού κράτους έγκειται στο ότι στην περίπτωση του ισχύουν δύο νόμοι, ένας κοσμικός που ασκείται από τα δημόσια νομικά όργανα του κράτους, όπως δηλαδή ισχύει και στις περισσότερες χώρες του κόσμου, και ένας θρησκευτικός που ασκείται από το Ραβινάτο και έχει την ίδια ισχύ με τον κοσμικό σε συγκεκριμένους τομείς της ζωής στο Ισραήλ. Για το λόγο αυτό θα εξετάσουμε τις λειτουργίες της θρησκείας σε δύο τομείς στον πολιτισμικό από τη μια και στο ρόλο της ως εξουσία αυτού του κράτους από την άλλη, που βέβαια επηρεάζει και το πολιτισμικό κομμάτι της ισραηλινής κοινωνίας.

Η επιρροή των Ραβίνων στους διάφορους εβραϊκούς πληθυσμούς που ζούσαν σε διάφορες περιοχές του πλανήτη, είναι αδιαμφισβήτητη. Πολλές φορές λειτούργησαν ως η πηγή από την οποία εμπνέονταν οι πληθυσμοί αυτοί, μέσω του ραβινικού λόγου, ώστε να διατηρήσουν την ιδιαιτερότητα και τα χαρακτηριστικά που τους έδεναν ως «λαός». Πάντα πρότειναν τη διατήρηση του εβραϊκού τρόπου ζωής και την ενδογαμικότητα που θα εξασφάλιζε τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των Εβραίων, όπου και αν ήταν εγκατεστημένοι. Τους τελευταίους αιώνες μετά τον 17^ο και τον 18^ο, ο ραβινικός λόγος είχε περισσότερη απήχηση στην Ανατολική Ευρώπη, όπου οι εβραϊκοί πληθυσμοί είχαν αντιμετωπίσει την σκληρότερη συμπεριφορά από τις άλλες περιφέρειες της ευρωπαϊκής ηπείρου, στην οποία ήταν εγκατεστημένοι οι περισσότεροι Εβραίοι του πλανήτη. Η αναγνώριση της συμβολής τους και του ρόλου τους, τους επέτρεψε να αξιοποιούν τη δύναμη που είχαν από την θρησκεία για να συνεχίσουν το έργο τους και στη νέα περιοχή στην οποία εγκαταστάθηκαν εβραϊκοί πληθυσμοί. Στην ουσία λειτούργησαν στη βάση της επανανακάλυψης των ηθών και των εθίμων της αιώνιας θρησκείας.

Η όλη προσπάθειά τους διενεργήθηκε σε διάφορα επίπεδα όπως στην εκπαίδευση, στην άσκηση των θρησκευτικών και λατρευτικών τελετουργιών, αλλά όπως ήδη σημειώσαμε μέσα από την ισχύ και την επιβολή του θρησκευτικού Νόμου. Στο επίπεδο της εκπαίδευσης πέρα από την υποχρεωτική διδασχά των Αγίων Γραφών στα σχολεία του δημόσιου εκπαιδευτικού συστήματος, στη βάση αυτού του ίδιου συστήματος η θρησκευτική εξουσία του κράτους είχε κάτω από τον έλεγχο και την επιρροή της έναν αριθμό σχολείων που ακολουθούσαν ένα αυστηρά θρησκευτικοκεντρικό σύστημα εκπαίδευσης με πολύ αυστηρότερους

κανόνες υποδοχής μαθητών και εν γένει λειτουργίας από αυτά που ήλεγχε το κράτος μέσω του Υπουργείου Παιδείας του κράτους.

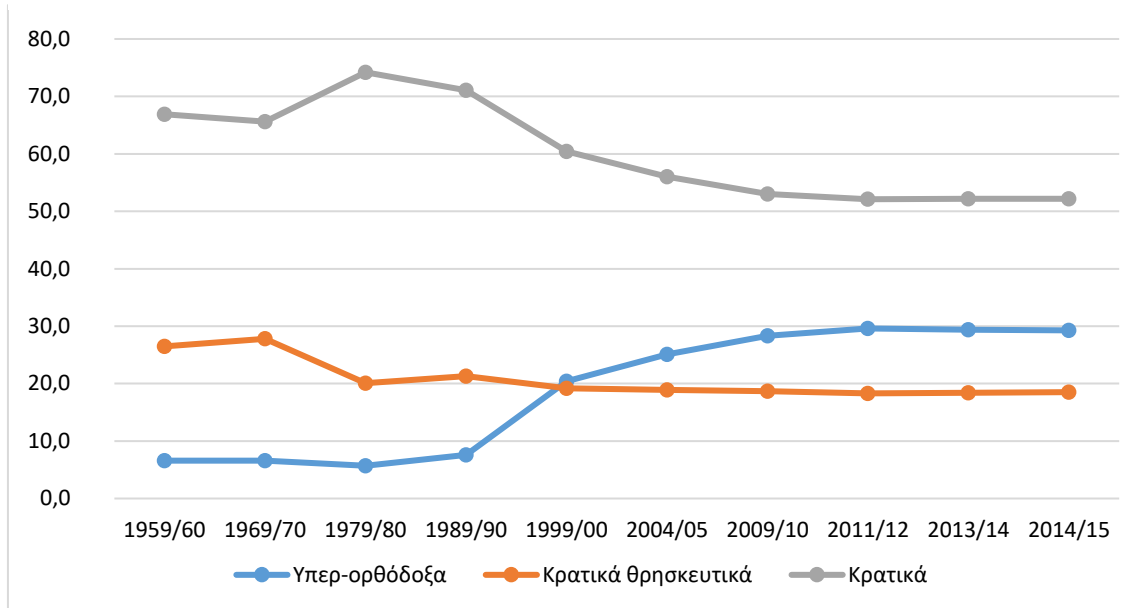
Μέσω των σχολείων αυτών οι μαθητές μάθαιναν και μαθαίνουν μέχρι και σήμερα τη σημασία της θρησκείας και της τήρησης των θρησκευτικών νόμων αλλά και την κεντρικότητα του θρησκευόμενου ως παράγοντα δημιουργίας της κοινής εβραϊκής ταυτότητας στους πληθυσμούς που διαμένουν στο Ισραήλ. Μάλιστα στο σημείο αυτό της εκπαίδευσης και του ρόλου του Ραβινάτου σ' αυτή παρατηρούμε μια αντίφαση. Παρ' όλο που ο αριθμός των ανθρώπων που δηλώνουν πιστοί στην Ιουδαϊκή θρησκεία μειώνεται ως ποσοστό του συνολικού πληθυσμού, φαινόμενο που ενισχύθηκε με την άφιξη του μεγάλου ρεύματος των μεταναστών¹³⁸ της πρώην Σοβιετικής Ένωσης στη χώρα τη δεκαετία του '90, οι εγγραφές νέων μαθητών στα σχολεία που ελέγχει η θρησκευτική εξουσία του κράτους αυξάνονται τα τελευταία χρόνια, τόσο στην πρωτοβάθμια όσο και στην ανώτερη¹³⁹ δευτεροβάθμια εκπαίδευση, σε ποσοστό μάλιστα που τείνει να εξισώσει τα ποσοστά των μαθητών στα κρατικά και στα θρησκευτικά σχολεία. Όπως παρατηρούμε και στα διαγράμματα 4.1.6 ως 4.1.8 που περιγράφουν αυτό που σχολιάζουμε, το ποσοστό συμμετοχής των μαθητών στα Υπερορθόδοξα σχολεία έχει αυξηθεί σημαντικά από το 1990 και έπειτα, στις δύο αυτές βαθμίδες του εκπαιδευτικού συστήματος.

¹³⁸ Από το σύνολο των μεταναστών αυτών περίπου το 30 με 40 τοις εκατό δήλωναν και συνεχίζουν να δηλώνουν μη – Εβραίοι. Φυσικά και όπως κατανοούμε αναφέρονται στο θρήσκευμα αλλιώς δεν θα μπορούσαν να κάνουν χρήση του Νόμου της Επιστροφής για να μεταναστεύσουν στο Ισραήλ.

¹³⁹ Ο ορισμός αυτός αντιστοιχεί σε ελληνικά δεδομένα στα χρόνια του Λυκείου και σε ηλικίες μαθητών από 15 ως 18 ετών. Αντίστοιχα η κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση αφορά το δικό μας Γυμνάσιο με τις ηλικίες των μαθητών να κυμαίνονται από 12 ως 15 ετών. Στην κατώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση τα ποσοστά για τα Υπερορθόδοξα σχολεία είναι σχεδόν μηδενικά, 0.1 τοις εκατό, ενώ στα κρατικά κυμαίνεται περίπου στο 80 τοις εκατό, 79.3 για την ακρίβεια. Το ποσοστό που υπολείπεται το καταλαμβάνουν οι μαθητές στα απλά θρησκευτικά σχολεία του κράτους.

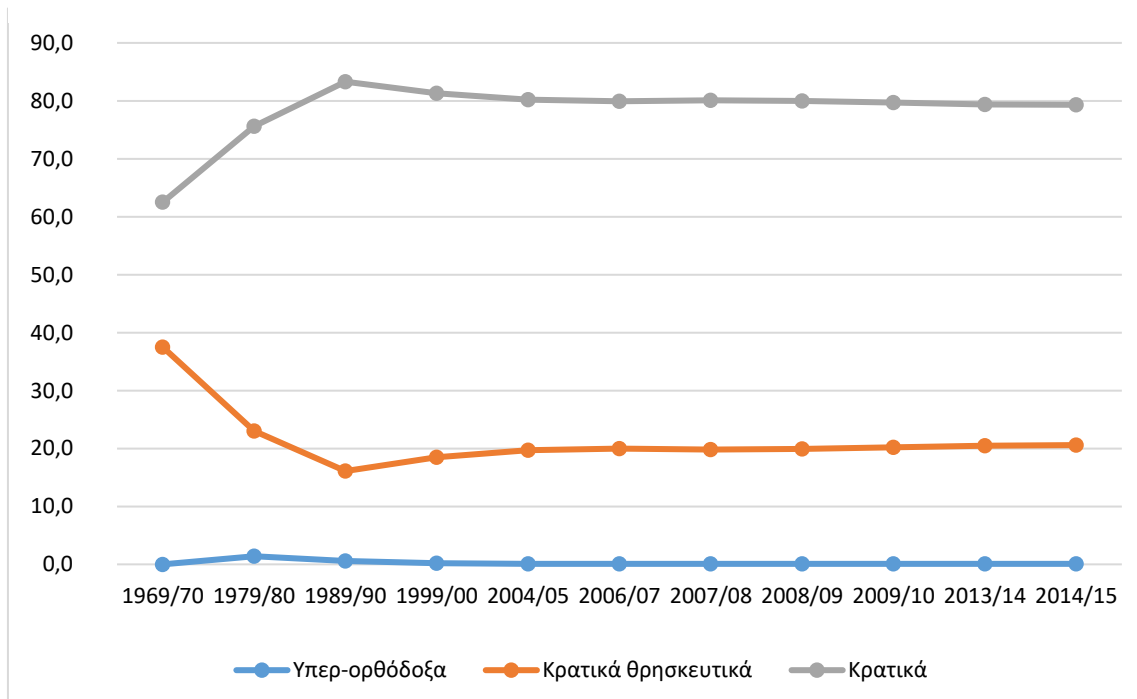
Διάγραμμα 4.1.6¹⁴⁰

Μαθητές στην Α' βάρθμια εκπαίδευση ανά είδος σχολείου



Διάγραμμα 4.1.7¹⁴¹

Μαθητές στην Κατώτερη Β' βαθμια εκπαίδευση ανά είδος σχολείου

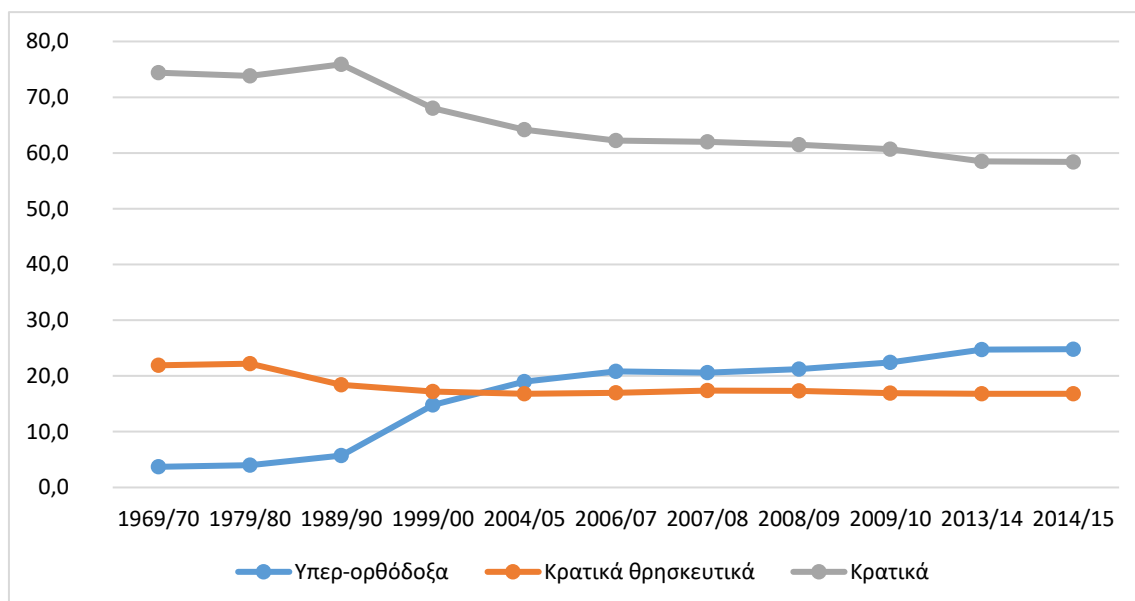


¹⁴⁰ Πηγή: Statistical Abstract of Israel 2015, Table 8.10.

¹⁴¹ Πηγή: Statistical Abstract of Israel 2015, Table 8.21.

Διάγραμμα 4.1.8¹⁴²

Μαθητές στην Ανώτερη Β'βαθμια εκπαίδευση ανά είδος σχολείου



Στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση αυξήθηκε από το 6,6 τοις εκατό που ήταν το 1960 στο 20,4 τοις εκατό το 1990 και έχει φτάσει στο 29,3 τοις εκατό κατά το σχολικό έτος 2014/15. Αντίστοιχα στην ανώτερη δευτεροβάθμια εκπαίδευση το ποσοστό από το 3,7 τοις εκατό όπου βρισκόταν το 1970 ανέβηκε στο 14,8 τοις εκατό το 2000 και έχει φτάσει το 24,8 τοις εκατό κατά το σχολικό έτος 2014/15. Εδώ παρατηρούμε ένα επίσης παράδοξο γεγονός.

Διότι οι μαθητές οι οποίοι παρακολουθούν την εκπαίδευση των Υπερορθόδοξων σχολείων στην πρώτη βαθμίδα του εκπαιδευτικού συστήματος δηλαδή στο αντίστοιχο δικό μας Δημοτικό σχολείο (ηλικίες 6 ως 12 ετών), την εγκαταλείπουν πλήρως στην αμέσως επόμενη βαθμίδα, στο δικό μας Γυμνάσιο σχολείο, για να επιστρέψουν σ' αυτήν στην τελευταία βαθμίδα εκπαίδευσης, δηλαδή στο δικό μας Λύκειο.

Πρόκειται για μια ομολογουμένως ιδιαίτερη συμπεριφορά, η οποία προφανώς οφείλεται στους κηδεμόνες των παιδιών αυτών, αφού τα ίδια δεν έχουν δικαίωμα στην τελική απόφαση, οι οποίοι βέβαια μπορεί να επηρεάζονται

¹⁴² Πηγή: Statistical Abstract of Israel 2015, Table 8.21.

και από την άποψη των παιδιών τους για το σχολείο τους και ότι αυτό τους προσφέρει. Μάλιστα αυτό που τονίζει την ιδιαιτερότητα του γεγονότος αυτού είναι ότι τα παιδιά δεν κατευθύνονται καν προς άλλα θρησκευτικά σχολεία ίσως λιγότερο αυστηρά, παρά μόνο κατά 2,1 τοις εκατό. Τα υπόλοιπα, το 27,2 τοις εκατό, κατευθύνονται προς τα τυπικά κρατικά σχολεία που γνωρίζουμε όλοι από την εμπειρία μας. Δυστυχώς τα διαθέσιμα προς εμάς στοιχεία δεν μπορούν να μας δώσουν μια σαφή εικόνα που να εξηγεί το γεγονός αυτό.

Αυτό όμως που μπορούμε να υποθέσουμε είναι ότι οι μαθητές αυτών των σχολείων προέρχονται από τους Χαρεντί (Haredi) Εβραίους¹⁴³, οι οποίοι ακολουθούν το Υπερορθόδοξο ρεύμα της Ιουδαϊκής θρησκείας, απορρίπτουν οτιδήποτε έχει να κάνει με την σύγχρονη κοσμική κουλτούρα, όπως κινηματογράφος, σύγχρονη λογοτεχνία, εφημερίδες και περιοδικά αλλά και τον σύγχρονο τρόπο ζωής. Θεωρούν τους εαυτούς τους ως τους πιο πιστούς μεταξύ των Εβραίων και έχουν επιλέξει να διαχωριστούν πλήρως από την κοσμική κοινωνία.

Έχουν τα υψηλότερα ποσοστά φυσικής αύξησης μεταξύ των υπολοίπων εβραϊκών πληθυσμών λόγω τόσο της ενδογαμικότητας την οποία τηρούν πιστά και απαραβάτα όσο και λόγω υψηλής γεννητικότητας. Ίσως και αυτή η αύξηση του πληθυσμού τους να δικαιολογεί και την αύξηση του ποσοστού των μαθητών στα Υπερορθόδοξα σχολεία (συνήθως πρόκειται για πολύτεκνες οικογένειες με πάνω από τέσσερα παιδιά). Η προέλευση αυτών των Εβραίων τοποθετείται κατά βάση στις περιοχές της σημερινής Λιθουανίας¹⁴⁴ και της Δυτικής Ουκρανίας, αλλά

¹⁴³ Ο όρος προέρχεται από το ρήμα *hared* που βρίσκεται στις γραφές και σημαίνει φοβάμαι, τρέμω. Πρόκειται για τους υπερ ορθόδοξους Εβραίους οι οποίοι ακολουθούν έναν τρόπο ζωής όπως περιγράφεται στα ιερά κείμενα της θρησκείας τους. http://judaism.about.com/od/jewish_personalities/fl/Who-Are-the-Haredim.htm, (επίσκεψη 22/6/2016).

¹⁴⁴ Οι περιοχές αυτές από τις οποίες προέρχονται οι συγκεκριμένοι πιστοί της Ιουδαϊκής θρησκείας δεν είναι τυχαίες. Περιλαμβάνονταν στην οριοθετημένη ζώνη που είχε ορίσει η Τσαρική Ρωσία για να ζουν οι εβραϊκοί πληθυσμοί (Pale of Settlement) και στις οποίες οι Εβραίοι προσπαθούσαν να διατηρούν τόσο τον τρόπο ζωής που είχαν μάθει από τις προηγούμενες γενιές αλλά και τον τρόπο ντυσίματος, κουρέματος, την εκπαίδευση στα Ιερά Βιβλία της θρησκείας τους που ήταν υποχρεωτική για τα νεαρά αγόρια. Ενώ παρατηρείται επίσης η ίδια προσήλωση στην ενδογαμικότητα αλλά και στην αύξηση του πληθυσμού των Εβραίων αυτών των περιοχών με τις κοινότητες που σήμερα τους φιλοξενούν και είναι το Ισραήλ, οι ΗΠΑ και η Μεγάλη Βρετανία.

και από κάποιες άλλες περιοχές της ανατολικής Ευρώπης όπως η Μολδαβία, καθώς και από την Βόρεια Αφρική (σε σαφώς μικρότερα ποσοστά).

Η θρησκεία στο Ισραήλ καθόρισε και τις επίσημες ημέρες αργίας (το Σάββατο) και των εορτών και επετείων. Ανεξαρτήτως του ότι το σύνολο των πολιτών του κράτους δεν είναι Εβραίοι, αλλά και ότι από το σύνολο των Εβραίων ένα σημαντικό ποσοστό δεν είναι πιστοί, η εορταστική παράδοση χτίστηκε πάνω στα θρησκευτικά ήθη και έθιμα που επιθυμούσε να προβάλλει για τους κατοίκους του νέου κράτους το Ραβινάτο. Αυτό δεν αποτελεί πρωτόγνωρη εμπειρία αφού στα περισσότερα κράτη πολλές επίσημες αργίες συνδέονται με το επίσημο θρήσκευμα του κράτους αυτού, δηλαδή το θρήσκευμα που ακολουθούν οι περισσότεροι εκ των πολιτών του κράτους.

Το επόμενο σημείο αφορά την ισχύ του θρησκευτικού Νόμου. Βάση των αρχών του Ραβινάτου καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό και η συμπερίληψη ή ο αποκλεισμός ενός ανθρώπου από την εβραϊκή ταυτότητα. Μέχρι τη δεκαετία του '70 οπότε και ο Νόμος της Επιστροφής¹⁴⁵ (Law of Return) άλλαξε από πλευράς

¹⁴⁵ Το 1970 το κοινοβούλιο του Ισραήλ ψηφίζει τροποποίηση του Νόμου της Επιστροφής, ο οποίος είχε θεσπιστεί το 1950, λόγω προβλημάτων που δημιουργούνταν στις υπηρεσίες του κράτους που κατέγραφαν τους νέους μετανάστες και εξέδιδαν τα νομιμοποιητικά έγγραφα της ταυτότητάς τους. Η τροποποίηση του Νόμου είχε ως βασικό ζήτημα τη διευθέτηση της αναγνώρισης των Εβραίων από τους μη-Εβραίους. Η τροποποίηση περιείχε δύο σημαντικές μεταρρυθμίσεις όσον αφορά την εβραϊκή ταυτότητα: α) αναγνώριζε πλήρως ως Εβραίους πολίτες όλους τους συγγενείς πρώτου βαθμού ενός αναγνωρισμένου ήδη Εβραίου πολίτη και β) αναγνώριζε ως Εβραίους τους πολίτες του κράτους που μπορεί να μην είχαν την ιδιότητα αυτή από τη γέννησή τους αλλά την απέκτησαν μετά από αλλαγή θρησκεύματος. Παραθέτουμε την τροποποίηση του Νόμου της Επιστροφής του 1970, όπως είναι αναρτημένη στην επίσημη ιστοσελίδα του εθνικού κοινοβουλίου του Ισραήλ. <https://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/return.htm>, (επίσκεψη 25/6/2016).

Law of Return (Amendment No. 2) 5730-1970

Addition of sections 4A and 4B

1. In the Law of Return, 5710-1950**, the following sections shall be inserted after section 4:

"Rights of members of family

4A. (a) The rights of a Jew under this Law and the rights of an *oleh* under the Nationality Law, 5712-1952***, as well as the rights of an *oleh* under any other enactment, are also vested in a child and a grandchild of a Jew, the spouse of a Jew, the spouse of a child of a Jew and the spouse of a grandchild of a Jew, except for a person who has been a Jew and has voluntarily changed his religion.

(b) It shall be immaterial whether or not a Jew by whose right a right under subsection (a) is claimed is still alive and whether or not he has immigrated to Israel.

(c) The restrictions and conditions prescribed in respect of a Jew or an *oleh* by or under this Law or by the enactments referred to in subsection (a) shall also apply to a person who claims a right under subsection (a).

Definition

της επίσημης κυβέρνησης στο Ισραήλ, η αναγνώριση της εβραϊκής ταυτότητας υπόκειται σε ένα αυστηρότερο πλαίσιο από αυτό που δημιουργήθηκε μετά την τροποποίηση του Νόμου. Φυσικά, αυτή η σύγχυση οφείλεται στην διακήρυξη της ανεξαρτησίας του Ισραήλ που επέλεξε να χαρακτηρίσει το Ισραήλ ως εβραϊκό κράτος, συνδέοντας έτσι αυτομάτως το κράτος με τη θρησκεία. Με τον τρόπο αυτό προέκυψε ο δυϊσμός των αρχών του κράτους του Ισραήλ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα της παρατήρησης αυτής αποτελεί το γεγονός ότι οι θρησκευτικές αρχές του κράτους παρ' όλη τη μετατροπή του Νόμου της Επιστροφής δεν αναγνώριζε την εβραϊκή ιδιότητα ενός ατόμου κατά δήλωσή του (αυτό προέβλεπε η τροποποίηση της νομοθεσίας). Ο μόνος αποδεκτός τρόπος ήταν η αλλαγή πίστης ενώπιον των ραβινικών αρχών μια διαδικασία η οποία δεν θα μπορούσε να χαρακτηριστεί για την ευκολία της.

Ας δούμε όμως τις τυπικές περιπτώσεις της ισχύς του θρησκευτικού Νόμου¹⁴⁶. Σε ότι αφορά το οικογενειακό δίκαιο, το θρησκευτικό δίκαιο υπερέχει

4B. For the purposes of this Law, "Jew" means a person who was born of a Jewish mother or has become converted to Judaism and who is not a member of another religion."

Amendment of section 5

2. In section 5 of the Law of Return, 5710-1950, the following shall be added at the end: "Regulations for the purposes of sections 4A and 4B require the approval of the Constitution, Legislation and Juridical Committee of the Knesset."

*Amendment of the
Population Registry
Law, 5725-1965*

3. In the Population Registry Law, 5725-1965****, the following section shall be inserted after section 3:

"Power of registration and definition

3A. (a) A person shall not be registered as a Jew by ethnic affiliation or religion if a notification under this Law or another entry in the Registry or a public document indicates that he is not a Jew, so long as the said notification, entry or document has not been controverted to the satisfaction of the Chief Registration Officer or so long as declaratory judgment of a competent court or tribunal has not otherwise determined.

(b) For the purposes of this Law and of any registration or document thereunder, "Jew" has the same meaning as in section 4B of the Law of Return, 5710-1950.

(c) This section shall not derogate from a registration effected before its coming into force."

GOLDA MEIR
Prime Minister
Acting Minister of the Interior
SHNEURZALMAN SHAZAR
President of the State

¹⁴⁶ «Γενικά στο Ισραήλ υπάρχει το παράδοξο να ισχύουν δύο δίκαια, πολιτικό και θρησκευτικό. Τα τελευταία χρόνια έχει γίνει προσπάθεια να νομοθετηθούν βασικοί νόμοι (7 τεύχη) που αποτελούν κάτι σαν σύνταγμα αλλά πολύ πλατύτερο. Δεν είμαι νομικός αλλά παρακολούθησα από κοντά διάφορα θέματα. Σε θέματα κοσμικά, ισχύει το αστικό (civil) δίκαιο και μόνον όταν

του επίσημου νόμου του κράτους. Απαγορεύονται ρητά οι μεικτοί γάμοι, δηλαδή γάμοι Εβραίων με μη – Εβραίους, ενώ στην ουσία απαγορεύονται και τα διαζύγια. Για να μπορέσει ένα έγγαμο ζευγάρι να πάρει διαζύγιο στο Ισραήλ θα πρέπει να συμφωνήσει το ραβινικό συμβούλιο και επιπλέον να υπάρχει πλήρης συγκατάθεση του συζύγου. Οι περιπτώσεις που μια γυναίκα καταφέρνει να πάρει διαζύγιο από τον άντρα της είναι περιορισμένες και επιτυγχάνονται έπειτα από επίπονες προσπάθειες. Το γεγονός της επιβολής αυστηρής οικογενειακής πολιτικής δεν έχει καταφέρει να επιτύχει μείωση στον αριθμό των διαζυγίων των εβραϊκών πληθυσμών που εκδίδονται τελικά, αλλά θα πρέπει να αναλογιστούμε και την αύξηση του εβραϊκού πληθυσμού. Βεβαίως δεν μπορούμε να γνωρίζουμε πως θα είχε διαμορφωθεί ο αριθμός διαζυγίων αν δεν εφαρμοζόταν τέτοια περιοριστική των διαζυγίων πολιτική. Ανάλογη αύξηση των διαζυγίων σημειώνεται και στο σύνολο του πληθυσμού του Ισραήλ.

Η πραγματικότητα είναι ότι αυτή η αυστηρή πολιτική της ενδογαμικότητας αποτελεί ένα σημαντικό κοινωνικό πρόβλημα για το ισραηλινό κράτος αφού κάθε νέο ζευγάρι που επιθυμεί να παντρευτεί όντας κάποιο από τα δύο μέλη μη – Εβραίος, τότε αναγκαστικά καταφεύγει στη λύση της τέλεσης του γάμου στο εξωτερικό. Μάλιστα το κράτος το οποίο επιλέγεται συχνότερα για το σκοπό αυτό είναι το κυπριακό κράτος.

Το αίτιο έγκειται στο ότι στο Ισραήλ δεν έχει θεσπιστεί ο θεσμός του πολιτικού γάμου. Οι γάμοι είναι αποκλειστική αρμοδιότητα των θρησκευτικών αρχών του ισραηλινού κράτους. Ενώ με σύμφωνη γνώμη και του επίσημου κοσμικού κράτους απαγορεύονταν και οι εκτρώσεις στο ισραηλινό κράτος μέχρι κάποια περίοδο. Η διακοπή της κύησης επιτρεπόταν μόνο για σοβαρούς ιατρικούς λόγους και έπειτα από ενημέρωση του θεράποντα ιατρού προς συγκεκριμένη αρχή ότι θα προχωρούσε σε μια τέτοια ιατρική πράξη. Μόνο μετά

αδυνατεί να απαντήσει εισέρχεται το θρησκευτικό, πχ σε κληρονομικά κ.α. Στην ουσία, η εθνική ενότητα οδήγησε την ισραηλινή πολιτική ηγεσία να παραδώσει την δικαιοδοσία σε θέματα γάμου και διαζυγίου στην θρησκεία. Για τον ίδιο ακριβώς λόγο τηρείται η διατροφή κασέρ στον στρατό και στα κρατικά ιδρύματα. Ο λόγος είναι διαζυγίου στη θρησκεία. Για τον ίδιο ακριβώς λόγο τηρείται η διατροφή κασέρ στο στρατό και στα κρατικά ιδρύματα. Ο λόγος είναι πως ενώ ο μη θρήσκος μπορεί να φάει φαγητό μη κασέρ, ο θρησκευόμενος δεν μπορεί. Αν λοιπόν το Ισραήλ τους θέλει όλους στον στρατό πρέπει να τηρεί εκεί τους κανόνες της κασέρ διατροφής. Για τον θρησκευόμενο, ο νόμος του θεού υπερισχύει του νόμου του κράτους.» <http://cohen.gr/new/articles/judaism/3721-2015-03-06-10-19-14>, (επίσκεψη 22/6/2016).

από ειδική άδεια που του δινόταν όφειλε να προχωρήσει χωρίς επιπτώσεις στην ιατρική πράξη διακοπής της κύησης.

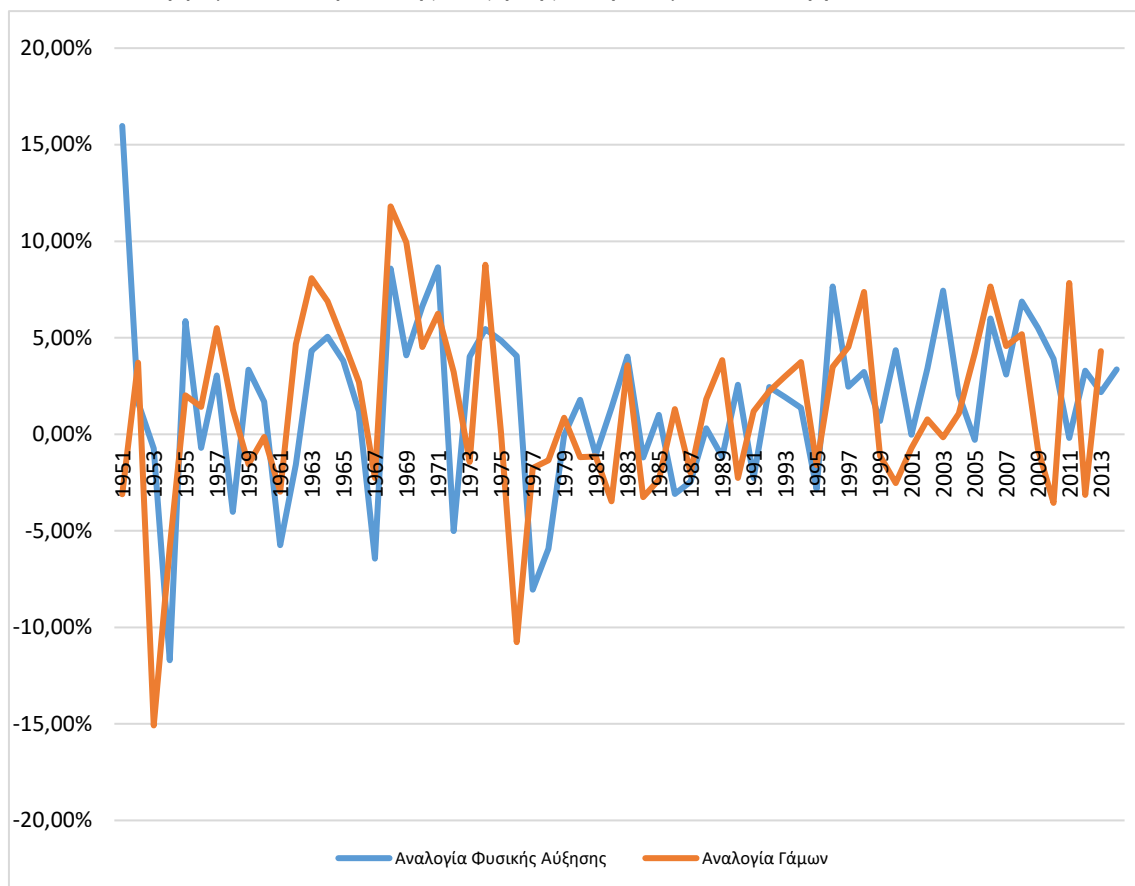
Στο σύγχρονο Ισραήλ οι εκτρώσεις πλέον επιτρέπονται ελεύθερα αν και στην πραγματικότητα δεν επικροτούνται επ' ουδενί. Με τον τρόπο αυτό προσπαθούσε το κράτος μαζί με την ραβινική αρχή να ελέγξει την αύξηση του πληθυσμού, την οποία διαχρονικά έχει ανάγκη αφού βρίσκεται περιτοιχισμένο από εχθρικά γι' αυτό κράτη και η πληθυσμιακή ανάπτυξη θεωρείται από τις αρχές του ισραηλινού κράτους πρωτεύουσας σημασίας παράμετρος. Ο έλεγχος και η εξουσία¹⁴⁷ που ασκεί η θρησκευτική αρχή στο Ισραήλ είναι που χαρακτηρίζει το κράτος αυτό μέχρι και σήμερα όπου παρατηρείται μάλιστα και μια ανάπτυξη της ισχύς του θρησκευτικού τομέα της εξουσίας ιδίως στην καθημερινή ζωή των σύγχρονων Ισραηλιτών, γεγονός που τους κάνει να δυσανασχετούν ιδιαίτερα με την κατάσταση αυτή.

Την ένταση της θρησκευτικότητας και της πίστης στον Ιουδαϊσμό που επιχειρείται από το Ραβινάτο, μπορούμε να την ανιχνεύσουμε σε δύο κύρια αίτια. Το πρώτο αίτιο θα το τοποθετούσαμε στο ολοένα και αυξανόμενο ποσοστό των Εβραίων που απομακρύνονται από τις παραδοσιακές αρχές της πίστης όπως τις καθορίζουν τα Ιερά Βιβλία και οι Νόμοι της πίστης τους. Ως αντίδραση σ' αυτήν τη διαφαινόμενη δύσκολη κατάσταση, το Ραβινάτο απαντά με πιο έντονο λόγο για επιστροφή των Εβραίων στον τρόπο ζωής που επιβάλλει η Ιουδαϊκή θρησκεία.

¹⁴⁷ Χαρακτηριστική περίπτωση της θρησκευτικής εξουσίας είναι η απουσία Συντάγματος από το ισραηλινό κράτος. Οι προσπάθειες σύνταξης ενός γραπτού Συντάγματος σκόνταφταν συνεχώς στην άρνηση του Ραβινάτου να δεχθεί άλλους νόμους στο Ισραήλ από τους θρησκευτικούς νόμους που σύμφωνα με τις γραφές είχε παραδώσει ο Θεός στον Μωυσή. <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Politics/Constitution.html>, (επίσκεψη 22/6/2016) και http://knesset.gov.il/constitution/ConstIntro_eng.htm, (επίσκεψη 22/6/2016).

Διάγραμμα 4.1.9

Σχέση γάμων και φυσικής αύξησης πληθυσμού των Εβραίων 1951-2014

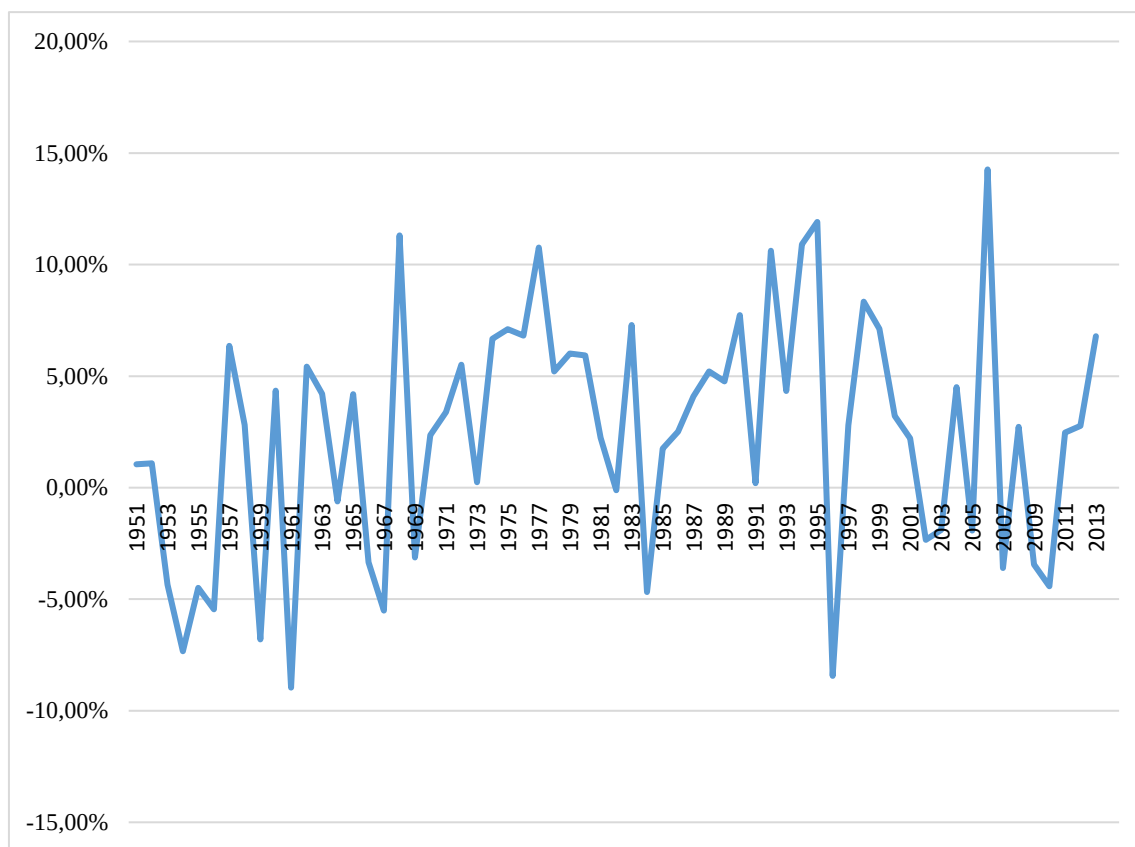


Πρβλ. Π-44 Παραρτ.

Σ' αυτήν την προσπάθεια έχει εξυπηρετήσει η συντηρητική κυβέρνηση των τελευταίων ετών που υποστηρίζει ως έναν βαθμό τις επιδιώξεις του Ραβινάτου. Το δεύτερο αίτιο θα το τοποθετούσαμε στην αύξηση του θρησκευτικού φανατισμού των γειτονικών μουσουλμανικών κρατών του Ισραήλ. Αυτή η έξαρση των φανατικών θρησκευτικών αισθημάτων των Μουσουλμάνων είναι που προκαλεί την αντίδραση του Ραβινάτου και του Υπερορθόδοξου ρεύματος μέσα στην Ιουδαϊκή θρησκεία. Θεωρούν ότι απειλούνται, και όχι άδικα, αφού οι Εβραίοι έχουν στοχοποιηθεί πολλάκις από τους ηγέτες του θρησκευτικού εξτρεμισμού των μουσουλμανικών κρατών των τελευταίων δεκαετιών.

Διάγραμμα 4.1.10

Μεταβολή στην αναλογία των διαζυγίων στο Ισραήλ, 1951-2013



Πρβλ. Π-44 Παραρτ.

Τα διαγράμματα που παραθέτουμε αφορούν τη μεταβολή του ποσοστού των γάμων και των διαζυγίων του εβραϊκού πληθυσμού του κράτους του Ισραήλ, τα οποία προσπαθούσαν επιμελώς να ελέγξουν οι θρησκευτικές αρχές.

Μάλιστα στο διάγραμμα 4.1.9 παρατηρούμε την άμεση σχέση μεταξύ των γάμων και της φυσικής αύξησης του πληθυσμού γεγονός που αποδεικνύει ότι υπάρχει άμεση σχέση στο Ισραήλ μεταξύ των γεννήσεων και του γάμου, δηλαδή οι γεννήσεις πραγματοποιούνται μέσα στο θεσμό του γάμου. Διαφοροποίηση παρατηρούμε από το 2000 και έπειτα όπου φαίνεται μια φυσική αύξηση του πληθυσμού ανεξάρτητα από τους γάμους που πραγματοποιούνται, ένα γεγονός που τοποθετεί το Ισραήλ ανάμεσα στα ανεπτυγμένα κράτη του κόσμου που γεννούν παιδιά και εκτός του παραδοσιακού θεσμού της οικογένειας.

4.2 Κριτικές Όψεις του Ζητήματος

Προσπαθήσαμε να κάνουμε μια εκτεταμένη αναφορά στο ευρύτερο πλαίσιο των πολιτικών που εφαρμόστηκαν σε διάφορα επίπεδα για την ισχυροποίηση του Ισραηλινού κράτους. Βάσει αυτών των πολιτικών το κράτος επιθυμούσε να δημιουργήσει μια εθνική οντότητα, ένα έθνος, από τους διάσπαρτους ετερογενείς και ετεροπολιτισμικούς πληθυσμούς που είχε συγκεντρώσει στα εδάφη του. Μια οντότητα που θα λειτουργούσε με μια κανονικότητα η οποία θα οδηγούσε στην επιτυχία της κοινής στόχευσης για το κοινό καλό και την προκοπή του κράτους.

Στο πλαίσιο αυτό έπρεπε να εντάξουμε το γεγονός ότι αυτές οι ετερόκλητες πληθυσμιακές ομάδες προέρχονταν από το εξωτερικό, αποτελούσαν μεταναστευτικές ροές προς το κράτος, πέρα από ένα μικρό ποσοστό ανθρώπων που υπήρχαν στη γη αυτή πριν την ίδρυση του κράτους. Έτσι η ισχυροποίηση του Ισραήλ είχε συνδεθεί από την πρώτη στιγμή με την αποδοτικότητα του σχεδιασμού της μεταναστευτικής πολιτικής που το κράτος θα εφαρμόζε για την ένταξη των μεταναστών αυτών στη νέα κρατική και εθνική οντότητα. Έχουμε αναδείξει τις ποικίλες ιδιαιτερότητες του ισραηλινού κράτους, κάποιες από τις οποίες είναι σχεδόν αδύνατο να τις συναντήσουμε σε άλλα κράτη.

Οι δύο βασικές ιδιαιτερότητες του Ισραήλ, συνίστανται όχι στη μετανάστευση ως φαινόμενο αυτό καθ' εαυτό, αλλά στη χρησιμοποίηση της μετανάστευσης για την δημιουργία κράτους αλλά και στη Διασπορά, δηλαδή στους εβραϊκούς πληθυσμούς ανά τον κόσμο οι οποίοι ανάλογα με τη δυνατότητά τους στήριξαν τη δημιουργία αυτού του κράτους οικονομικά, πρακτικά, πολιτικά κλπ. Σίγουρα το κάθε κράτος στη διάρκεια της ιστορίας του παρουσιάζει ιδιομορφίες που δεν τις συναντάμε σε κάποια άλλη περίπτωση, αυτό είναι εύλογο. Την ιδιαιτερότητα του Ισραήλ την συναντούμε μόνο σε κάποια μεγάλα κράτη τα οποία επίσης έχτισαν το λαό της πολιτικής υπόστασης του κράτους πάνω στη μετανάστευση όπως οι ΗΠΑ, ο Καναδάς, η Αυστραλία κ.α. Και πάλι όμως δεν μπορούμε να μιλήσουμε για κάποια ομοιότητα μεταξύ των κρατών αυτών και του Ισραήλ, διότι το Ισραήλ δεν κάλεσε μετανάστες να εργαστούν στην

αναπτυσσόμενη οικονομία του κράτους όπως τα υπόλοιπα κράτη που αναφέρουμε.

Κωδικοποιώντας τους στόχους του επίσημου κράτους του Ισραήλ, οι οποίοι ταυτίζονταν απόλυτα με αυτούς της πτέρυγας των πολιτικών Σιωνιστών του Σιωνιστικού κινήματος, καθώς και τα μέσα και τους παράγοντες ανάπτυξης που επέλεξε θα καταλάβουμε γιατί το Ισραήλ αποτελεί σήμερα μια αντιφατική πολιτική οντότητα που από τη μια στηρίζεται στην οικονομική επιτυχία, όπως αυτή ορίζεται από τους διεθνείς οργανισμούς, και από την άλλη σε μια κοινωνική πραγματικότητα που βρίσκεται σε ένταση και σε αμφισβήτηση με το οικοδόμημα του ισραηλινού κράτους που καθορίζει τη μοίρα της.

Πρωταρχικός στόχος ήταν μια απόλυτα στοχευμένη δημογραφική πολιτική μετανάστευσης πληθυσμών προς την Παλαιστίνη αρχικά, και το Ισραήλ μετέπειτα. Οι μετανάστες θα είχαν το ρόλο της δημιουργίας εβραϊκού πυρήνα στην περιοχή, που θα ασκούσε πίεση προς τη διεθνή κοινότητα κρατών, ώστε να μετασχηματιστεί σε ανεξάρτητο κράτος. Δεύτερο στόχο αποτελούσε η επιθυμία δημιουργίας ενός σύγχρονου ανεπτυγμένου κράτους στην περιοχή που θα μιμούνταν τα οικονομικά ανεπτυγμένα κράτη του Δυτικού Κόσμου. Η σύσταση ενός τέτοιου κράτους στην περιοχή θα ικανοποιούσε τις βλέψεις του ελέγχου της περιοχής, που ανέκαθεν είχαν οι μεγάλες αποικιοκρατικές δυνάμεις, από ένα κράτος σαν αυτά, το οποίο θα στεκόταν αρωγός στις πολιτικές τους.

Τρίτον, αυτή η ελεγχόμενη μεταναστευτική πολιτική των Σιωνιστών είχε στόχο να σχηματοποιήσει μια πλήρως ταξικά προσδιορισμένη κοινωνία, όπως την είχε οραματιστεί ο Herzl. Οι μετανάστες θα αποτελούνταν από ανθρώπους που θα καταλάμβαναν τη θέση τους στον καταμερισμό εργασίας που θα καθόριζε και τον ταξικό τους προσδιορισμό μέσα στη νέα κοινωνία που θα σχηματιζόταν ώστε να προσομοιάζει στις κοινωνίες των σύγχρονων Δυτικών κρατών.

Ο τέταρτος στόχος ήταν η δημιουργία ενός έθνους-κράτους. Δηλαδή, ένα κράτος για ένα έθνος. Άρα ένα κράτος για τους Εβραίους. Οι άνθρωποι

διαφορετικής εθνικότητας δεν είχαν θέση στο νέο έθνος-κράτος που σχεδιαζόταν. Όπως ο ίδιος ο Herzl τόνιζε, οι Άραβες έπρεπε να φύγουν.

Τελευταίος τους στόχος ήταν, τη συγκέντρωση και την κοινωνική οργάνωση των Εβραίων στη περιοχή, να ακολουθήσει η απορρόφησή τους στη νέα κοινωνία και η μετατροπή τους σε ένα έθνος με ομοιογενή χαρακτηριστικά, έθιμα, παραδόσεις και συνήθειες που θα το κινητοποιούσαν στην ειρηνική και αρμονική συμβίωση με σκοπό την ευημερία και προκοπή του νέου κράτους. Σε ένα πρώτο στάδιο πραγματικά ο σχεδιασμός λειτουργούσε όπως είχε οργανωθεί, και τα δίκτυα¹⁴⁸ που είχε αναπτύξει ο Σιωνισμός λειτουργούσαν προς την επιτυχή ολοκλήρωσή του. Όμως το «τυχαίο» στην ιστορία δεν μπορεί να το προβλέψει κανείς ενώ συγχρόνως μεταβάλλει και την έκβαση των γεγονότων, αλλάζει την εξέλιξη της Ιστορίας. Αυτό έγινε με την άνοδο του Ναζιστικού κόμματος στην κυβέρνηση της Γερμανίας, την κήρυξη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου και την ανατροπή ολόκληρου του Σιωνιστικού προγράμματος.

Η ισορροπημένη και οργανωμένη μετανάστευση προς το μελλοντικό Ισραήλ μετατράπηκε σε αποστολές διάσωσης και διαφυγής διωκόμενων εβραϊκών πληθυσμών από την Ευρώπη προς διάφορες περιοχές του πλανήτη, όπου αυτοί ήταν ευπρόσδεκτοι. Το τέλος του πολέμου ακολούθησε η ίδρυση του επίσημου κράτους του Ισραήλ και η συνεχής προσπάθεια των αρχών του νεοσύστατου κράτους της διάσωσης όσων περισσότερων εβραϊκών πληθυσμών ήταν δυνατόν και τη μεταφορά τους προς το κράτος. Από το σημείο αυτό και έπειτα αρχίζουν να εφαρμόζονται οι ισραηλινές μεταναστευτικές πολιτικές για την επιτυχή εγκατάσταση των πληθυσμών αυτών στο νέο κοινωνικό καθεστώς.

Αυτό που προσπαθήσαμε να εξετάσουμε στο κεφάλαιο αυτό ήταν το ευρύτερο κοινωνικοοικονομικό, πολιτικό και πολιτισμικό πλαίσιο του κράτους, αφού θεωρούμε ήταν και ο πιο ιδανικός τρόπος για να κατανοήσουμε πως ένα κράτος με τόσο σύντομη ιστορία κατάφερε να συγκαταλέγεται στον κατάλογο με τα πιο ανεπτυγμένα κράτη του κόσμου. Αναμφίβολα μπορεί να υπάρχουν και

¹⁴⁸ Αφορούσαν δίκτυα εβραϊκών πληθυσμών οι οποίοι ζούσαν σε διαφορετικά κράτη και συνεισέφεραν οικονομικά, μέσω καθορισμένων τακτικών εισφορών, για την ικανοποίηση των αναγκών του Σιωνιστικού προγράμματος για τη μεταφορά και την εγκατάσταση εβραϊκών πληθυσμών στα παλαιστινιακά εδάφη και την κάλυψη του κόστους εξαγοράς εκτάσεων γης από τους Άραβες ιδιοκτήτες τους.

άλλα στοιχεία που αποτύχαμε να διακρίνουμε κατά τη μελέτη μας, όμως η προσπάθειά μας βασίστηκε στην επιθυμία να διαγράψουμε το γενικότερο πλαίσιο καθώς και κάποια χαρακτηριστικά στοιχεία που θα μας βοηθήσουν να καταλήξουμε σε όσο το δυνατόν ασφαλέστερα συμπεράσματα.

Όπως είδαμε στο πολιτικό πεδίο το Ισραήλ προσπάθησε να αναπτύξει διακρατικές σχέσεις με διάφορα κράτη του κόσμου, αλλά αυτό που αποτελεί το χαρακτηριστικότερο στοιχείο στην πολιτική του κράτους είναι η πίστη του σ' ένα αντιπροσωπευτικό δημοκρατικό πολίτευμα που βασιζόταν σε γενικές εκλογές από το σύνολο των πολιτών και μάλιστα σ' ένα εκλογικό σύστημα της απλής αναλογικής που επέτρεπε την πολυφωνία στην εκπροσώπηση των διαφορών πολιτικών απόψεων και στάσεων του πληθυσμού στο εθνικό κοινοβούλιο του κράτους. Αυτή η επιλογή οδηγούσε σε κυβερνητικές συνεργασίες άσκησης εξουσίας και φυσικά σε μια κοινωνική συναίνεση με τους πολίτες που άμβλυνη σοβαρές κοινωνικές συγκρούσεις. Αυτό το γεγονός υποβοηθήθηκε από την ανάδειξη στην εξουσία του κράτους σοσιαλιστικών κατά βάση κομματικών σχηματισμών οι οποίοι εφάρμοσαν και μια κοινωνική πολιτική υποστηρικτική προς τον εργαζόμενο και την οικογένεια. Το μόνο προβληματικό χαρακτηριστικό της οργάνωσης του κράτους είναι ο ιδιαίτερος ρόλος της θρησκευτικής αρχής του Ραβινάτου, το οποίο επιθυμούσε να διατηρεί για τον εαυτό του μια ενισχυμένη εξουσιαστική σχέση με τους πολίτες του ισραηλινού κράτους, εφόσον για το Ραβινάτο το Ισραήλ αποτελούσε κατά κύριο λόγο ένα εβραϊκό κράτος.

Στο οικονομικό πεδίο το Ισραήλ βασίστηκε σε συγκεκριμένους τομείς τους οποίους εξετάσαμε αναλυτικά. Κωδικοποιώντας τους παράγοντες αυτούς θα λέγαμε ότι η οικονομική επιτυχία του ισραηλινού κράτους οφείλεται σε τέσσερις βασικούς παράγοντες. Πρώτον, σ' αυτό που ανιχνεύσαμε ως η «γεωγραφία της βίας ή του πολέμου». Δεύτερον, στη «συνεχή και συνεπή μετανάστευση» προς το κράτος, τρίτον στα «εμβάσματα από το εξωτερικό ή Διεθνείς Μεταβιβάσεις». Πρόκειται για ποσά και κεφάλαια τα οποία προέρχονται από την εβραϊκή Διασπορά σε μορφή δωρεών, από την εισροή πλούτου από τους μετανάστες και σε αποζημιώσεις και επανορθώσεις προς το ισραηλινό κράτος και προς Εβραίους πολίτες από τις γερμανικές κυβερνήσεις για την αποκατάσταση των βλαβών που

υπέστησαν κατά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Τέταρτον, από την Πολεμική Βιομηχανία, ένας τομέας που συνεισέφερε τα μέγιστα στην οικονομία του Ισραήλ.

Αυτό που ξεκίνησε ως ικανοποίηση των αυξημένων αναγκών του ισραηλινού στρατού ο οποίος θα έπρεπε να βρίσκεται πάντα σε ετοιμότητα ώστε να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις από τους εχθρούς του κράτους, μετατράπηκε σε μια βιομηχανία υψηλής τεχνολογίας που τοποθετεί το Ισραήλ ανάμεσα στα κράτη με τις μεγαλύτερες εξαγωγές προϊόντων υψηλής τεχνολογίας στον κόσμο. Στην κατηγορία αυτή μπορούμε να προσθέσουμε και τη βιομηχανία που ανέπτυξε το Ισραήλ στον τομέα της γεωργικής παραγωγής και των καλλιεργειών με προϊόντα που επίσης αποτελούν σημαντικό κομμάτι των εξαγωγών του κράτους.

Εάν αναζητήσουμε τις ιδιαιτερότητες του Ισραήλ σε σχέση με τα υπόλοιπα κράτη του πλανήτη μπορούμε να τις ανιχνεύσουμε σ' αυτό που ονομάζουμε Εβραϊκή Διασπορά και στη μορφή της Διεθνούς Χρηματοδότησης που έλαβε το ισραηλινό κράτος κυρίως τα πρώτα χρόνια από την ίδρυσή του. Τα υπόλοιπα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της ισραηλινής οργάνωσης μπορούμε να τα διακρίνουμε ως προς το ρόλο τους και τη σημασία τους και σε άλλα κράτη στον κόσμο. Πρόκειται για τη σταθερή προσήλωση του κράτους στην επιλογή του αντιπροσωπευτικού δημοκρατικού πολιτεύματος, στη συνεχή υποδοχή και ένταξη μεταναστευτικών πληθυσμών, στις επενδύσεις στην Παιδεία μέσω της χρηματοδότησης και στήριξης του εκπαιδευτικού συστήματος και τέλος στην καλλιέργεια μιας ισχυρής εθνικής συνείδησης που έπαιξε σημαντικό ρόλο στην προσπάθεια δημιουργίας ενός ομοιογενούς εθνικού σχηματισμού που αποτελούσε κύριο στόχο του κράτους αυτού.

Την κριτική μας μπορούμε να την εστιάσουμε στο πολιτισμικό κομμάτι των πολιτικών που εφάρμοσε το ισραηλινό κράτος στην προσπάθεια της εγκαθίδρυσης και της ισχυροποίησής του. Ο χαρακτηρισμός του Ισραήλ ως εβραϊκού κράτους δημιούργησε μια πολιτισμική πολυμορφία στις ισραηλινές κοινωνίες κάτι που σαφώς δεν συγκαταλεγόταν στα σχέδια των κυβερνώντων. Η σύνδεση του κράτους και της θρησκείας μέσω της απονομής της ιδιότητας του πολίτη στους Εβραίους πιστούς του Ιουδαϊσμού άφηνε στο περιθώριο τις υπόλοιπες θρησκευτικές μειονότητες που υπήρχαν στο κράτος και που δεν θα μπορούσαν να απολαμβάνουν τα ίδια δικαιώματα με τους Εβραίους. Η διακήρυξη

της ανεξαρτησίας του Ισραήλ η οποία κατοχυρώνει ίσα δικαιώματα σε όλους τους διαμένοντες του κράτους ανεξαρτήτως θρησκείας ή καταγωγής ή εθνικότητας δεν μετατράπηκαν ποτέ σε ισχυρούς Συνταγματικούς Νόμους που θα προστάτευαν αυτά τα δικαιώματα και θα καθόριζαν ρητά τις υποχρεώσεις του κράτους απέναντι στους πολίτες του. Αυτό γίνεται φανερό και στη βάση της επιλογής των συμβόλων που επιλέχθηκαν αποκλειστικά και μόνο για να αντιπροσωπεύουν το εβραϊκό στοιχείο του κράτους αυτού.

Η καθιέρωση αυτή των επίσημων συμβόλων του κράτους που αναδεικνύουν την ιστορικότητα και την παράδοση του εβραϊκού λαού, αναμφίβολα δεν θα μπορούσε να αντιπροσωπεύει τους υπόλοιπους πληθυσμούς του κράτους αυτού και θα δημιουργούσε αδυναμία στην ταύτιση των πληθυσμών αυτών με τα σύμβολα αυτά. Έτσι η Menorah, το Sabbath, αλλά και η σημαία και ο εθνικός ύμνος όλα βασίζονται στην θρησκευτική υπόσταση του ισραηλινού κράτους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα μη εβραϊκού πληθυσμού αποτελούν οι Άραβες Παλαιστίνιοι οι οποίοι αποφάσισαν να παραμείνουν στα ισραηλινά εδάφη μετά την ίδρυση του κράτους, αρνούμενοι να εγκαταλείψουν τις εστίες τους. Αυτοί οι άνθρωποι υποχρεώθηκαν να ζουν σε «κλειστές κοινότητες» και σε συγκεκριμένες πόλεις της επικράτειας αφού τους απαγορεύονταν οποιαδήποτε μετακίνηση ή μετεγκατάσταση προς άλλες πόλεις ή περιοχές του κράτους. Όπως αναφέρεται σε μια μελέτη, «Αν και επισήμως αυτοί οι Άραβες απολάμβαναν ίσα δικαιώματα ως Ισραηλινοί πολίτες, στην πραγματικότητα, μεταξύ 1948 και 1966, υπόκεινται σε αυστηρό στρατιωτικό έλεγχο, και το μεγαλύτερο μέρος της γης τους κατασχέθηκε και «εθνοποιήθηκε» από το κράτος».¹⁴⁹ Όπως κατανοούμε είναι αρκετά δύσκολο να εξακριβώσουμε την αναγνώριση της ισότητας κοινωνικής, πολιτικής, οικονομικής αλλά και πολιτισμικής, από την πλευρά του επίσημου κράτους προς αυτούς τους ανθρώπους. Περισσότερο αντιμετωπίζονταν ως εν δυνάμει εχθροί του κράτους κι όχι ως αναπόσπαστο τμήμα του που ζούσε και εργαζόταν μέσα σ' αυτό.

Η ανισότητα αυτή γίνεται φανερή και από τα στατιστικά δεδομένα που παρέχει το κράτος και αφορούν π.χ. τα επαγγέλματα στα οποία απασχολούνται

¹⁴⁹ Βλ. B. Kimmerling, *American Sociological Review*, Vol. 57, Issue 4, Aug. 1992.

οι Παλαιστίνιοι, στην ανισότητα πρόσβασης στο εκπαιδευτικό σύστημα (μικρότερος αριθμός σχολείων, ποσοστό αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης κλπ.). Όμως και μόνη η ύπαρξη των ξεχωριστών σχολείων, εβραϊκών και αραβικών, αποτελεί απόδειξη της ανικανότητας του κράτους να εξαφανίσει τις διαφορές που χώριζαν τους πληθυσμούς αυτούς μεταξύ τους, μπορεί βέβαια να αποδεικνύει απλώς και την απροθυμία του. Για την ιστορία σημειώνουμε ότι στα αρχικά σύνορα του ισραηλινού κράτους παρέμειναν 150.000 περίπου Παλαιστίνιοι Άραβες. Μετά τον πόλεμο του 1967 κατά τον οποίο το Ισραήλ επεκτάθηκε γεωγραφικά, στα εδάφη του συμπεριλαμβάνονταν περίπου 1.000.000 επιπλέον Παλαιστίνιοι. Εύλογα γεννιέται η απορία: Πως πρέπει να αντιμετωπιστεί μια μειονότητα τέτοιου μεγέθους από εδώ και πέρα; Πως μπορεί να εφαρμοστεί μια πολιτική που θα την κρατά αποκλεισμένη από την κανονική λειτουργία του κράτους όπου κάθε άλλη ομάδα απολαμβάνει μέσα σ' αυτό;

Και ενώ ο διαχωρισμός μεταξύ των Εβραίων και μη – Εβραίων πολιτών του κράτους φάνηκε να είναι αναπόφευκτος, η προσήλωση στις ιδέες και στις αξίες του Σιωνισμού και κυρίως αυτές της δημιουργίας ενός κράτους με πρότυπο τα κράτη του Δυτικού κόσμου (Westernization), και της καλλιέργειας ενός έθνους από την ομογενοποίηση μέσω της απορρόφησης (absorption) δημιούργησε έναν ακόμη διαχωρισμό εντός της ισραηλινής πραγματικότητας. Από τη μια πλευρά βρίσκονται οι εβραϊκοί πληθυσμοί που προέρχονταν από την Ευρώπη και την Αμερική και γενικότερα από τα ανεπτυγμένα κράτη του πλανήτη και από την άλλη πλευρά οι εβραϊκοί πληθυσμοί που προέρχονταν από τις περιοχές της Ασίας, της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής, περιοχές που θεωρούνταν υπανάπτυκτες και υποδεέστερες των άλλων. Τη Δυτικοποίηση (Westernization), την οποία έχουμε αναφέρει ξανά την ανιχνεύουμε στους στόχους του Σιωνιστικού κινήματος γιατί όπως είδαμε πρόκειται για ένα κίνημα από τα πάνω, ένα κίνημα που ξεκίνησε από την ελίτ των εβραϊκών κοινοτήτων των κρατών της Δυτικής Ευρώπης. Φυσικά και επιθυμούσαν για το κράτος το οποίο ήθελαν να καθιερώσουν, μια δομή και μια λειτουργία που θα ομοίαζε στα ανεπτυγμένα αυτά κράτη. Όσον αφορά την «απορρόφηση» (absorption), οι Εβραίοι είχαν συνειδητά επιλέξει τον όρο αυτό, από τους όρους ενσωμάτωση (integration) και αφομοίωση (assimilation), αφού τους υπενθύμιζε τις πολιτικές που οι Ευρωπαίοι είχαν

επιλέξει για τους εβραϊκούς πληθυσμούς που διέμεναν στα ευρωπαϊκά κράτη από τον 19^ο αιώνα και έπειτα. Για τους Εβραίους αυτή η πολιτική οδηγούσε στην αποξένωση των Εβραίων από την εβραϊκότητά τους σ' όλους τους τομείς της κοινωνικής έκφρασης, στην θρησκεία, στον τρόπο ζωής, στην γλώσσα κ.α.

Αντίθετα προτίμησαν να ασκήσουν μια πολιτική απορρόφησης (absorption) των μεταναστευτικών πληθυσμών στην κυρίαρχη κουλτούρα που οι κυβερνώντες οραματίζονταν για το ισραηλινό κράτος. Εκτός όλων των άλλων είχαν διαπιστώσει ότι οι ευρωπαϊκές πολιτικές απέναντι στις μειονότητες δεν είχαν αποδώσει τα επιθυμητά αποτελέσματα ώστε να τις υιοθετήσουν στο δικό τους κράτος. Έτσι μετά την ίδρυση του κράτους και το τέλος του Αραβοϊσραηλινού πολέμου άρχισαν να συρρέουν μετανάστες από τις περιοχές της Ασίας και της βόρειας Αφρικής άρχισε να αλλάζει και ο συσχετισμός αναλογιών μεταξύ των μεταναστευτικών πληθυσμών του «ανεπτυγμένου» και του «υπανάπτυκτου» κόσμου. Τα ήθη, τα έθιμα, οι παραδόσεις που έφεραν οι μετανάστες της δεύτερης περίπτωσης, και ο τρόπος ζωής τους εν γένει δεν έγιναν αποδεκτά ούτε καν στο επίπεδο του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης.

Αντιμετωπίστηκαν ως δεύτερης κατηγορίας εβραϊκοί πληθυσμοί, ως πλήγμα και ως πισωγύρισμα στην προσπάθεια του κράτους για την υιοθέτηση και αποδοχή απ' όλους μιας κοινής κουλτούρας. Αλλά και για τους μετανάστες από την Ευρώπη που οδηγήθηκαν στο Ισραήλ από τα στρατόπεδα συγκέντρωσης του Β' Παγκόσμιου Πολέμου, οι ιθύνοντες του ισραηλινού κράτους είχαν μια κριτική στάση απέναντί τους, τους θεωρούσαν μια Βαβέλ εξαιτίας της πολυγλωσσίας που εμφάνιζαν, αλλά και ενδόμυχα τους θεωρούσαν υπεύθυνους για τις τραυματικές εμπειρίες που έζησαν αφού αν είχαν επιλέξει την επιστροφή στο Ισραήλ νωρίτερα και είχαν ακολουθήσει τις προτροπές των Σιωνιστών, δεν θα είχαν βιώσει αυτά τα τραγικά γεγονότα.

Διακρίνεται από τις συμπεριφορές αυτές ένας εκλεκτικισμός και ένας ελιτισμός που θα εξέλειπε θεωρούμε αν το Σιωνιστικό κίνημα ήταν ένα κίνημα που θα είχε οργανωθεί από τα κάτω. Διακρίνεται επίσης μια υπεροψία και μια απόρριψη οτιδήποτε διαφορετικού από αυτό που οι ίδιοι είχαν αποφασίσει να επιβάλλουν. Η πραγματικότητα μέσα στο ισραηλινό κράτος εκείνης της περιόδου ήταν εμφανώς ρατσιστική εναντίον αυτών των εβραϊκών στοιχείων. Στο σημείο

αυτό μας γεννιέται το ερώτημα, ότι αφού και οι δυο αυτές πληθυσμιακές ομάδες αντιμετωπίζονταν ως πωγύρισμα για τον πολιτισμό του Ισραήλ, γιατί η δεύτερη ομάδα επέδειξε καλύτερα αποτελέσματα στη διαδικασία της ενσωμάτωσης στην νέα κοινωνική πραγματικότητα;

Θεωρούμε ότι υπάρχουν δύο κύρια αίτια γι' αυτό το γεγονός. Το πρώτο αίτιο οφείλεται στην απόφαση που έλαβε το επίσημο κράτος για τους πληθυσμούς αυτούς, και το δεύτερο αφορά την αντιμετώπισή τους από τα μέλη των κοινωνιών του ισραηλινού κράτους που βρίσκονταν ήδη εγκατεστημένα σ' αυτό, τα οποία είχαν κοινούς τόπους προέλευσης με τους πληθυσμούς της δεύτερης ομάδας που εξετάζουμε.

Το κράτος του Ισραήλ δεν μπορούσε να μην επιδείξει μια συμπεριφορά που θα άρμοζε στα θύματα του Ολοκαυτώματος, εξάλλου συγκεντρώθηκαν τεράστια ποσά στο κράτος από το εξωτερικό, για την ομαλή ένταξη και για βοήθεια αυτών των πληθυσμών στο να ανταπεξέλθουν αυτών των τραυματικών εμπειριών, όπως επίσης το κράτος βασίστηκε στους πληθυσμούς αυτούς για τη διεκδίκηση υπέρογκων αποζημιώσεων από τις γερμανικές κυβερνήσεις ως αποζημίωση αυτών των ανθρώπων. Αλλά και η Δυτικοποίηση των στόχων του κινήματος επέβαλλε μια πιο ευνοϊκή αντιμετώπιση των πληθυσμών αυτών από το ισραηλινό κράτος. Γεγονότα που δεν ίσχυαν για τους υπόλοιπους εβραϊκούς πληθυσμούς που αναφέρονται στην πρώτη κατηγορία. Αυτοί αντιμετωπίστηκαν με μια καχυποψία και μια απόρριψη που οδήγησε στην αργή και πολλές φορές απραγματοποίητη ενσωμάτωσή τους στο νέο κράτος. Έμειναν για πολύ μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στα κέντρα υποδοχής, δεν απορροφήθηκαν το ίδιο γρήγορα σε εργασίες καθώς θεωρούνταν ανίκανοι να εκτελέσουν οποιαδήποτε εργασία, και τα παιδιά τους καθυστέρησαν σημαντικά να ενταχθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα του κράτους. Η απόρριψη αυτή έγινε αντιληπτή από τους πληθυσμούς αυτούς με αποτέλεσμα να δημιουργούνται προβλήματα στις σχέσεις μεταξύ τους και του κράτους που βασίζονταν στην καχυποψία και την αμφισβήτηση.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να αναφερθούμε σε μια ακόμη ομάδα, η οποία διαδραμάτισε έναν πολύ σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του ισραηλινού κράτους, τουλάχιστον κατά τα πρώτα έτη της δημιουργίας του. Πρόκειται για

τους Εβραίους εκείνους οι οποίοι είχαν εγκατασταθεί στα Παλαιστινιακά εδάφη πριν την ίδρυση του Ισραήλ. Ήταν αυτοί που πίστεψαν στα Σιωνιστικά οράματα για ένα κράτος των Εβραίων του κόσμου και είχαν επιλεγεί και προετοιμαστεί για την μεταφορά τους εκεί. Μαζί μ' αυτούς στην περιοχή είχαν μεταβεί και σημαντικά μέλη του Σιωνιστικού κινήματος, με σκοπό την διαμόρφωση των κατάλληλων συνθηκών που θα οδηγούσαν στη δημιουργία αυτού του κράτους. Και μαζί μ' αυτούς είχαν μεταβεί και διανοούμενοι από διάφορους τομείς των επιστημών, των τεχνών κλπ., που ανέλαβαν τον σχηματισμό ενός ξεχωριστού εβραϊκού πολιτισμού που θα διέφερε από οποιονδήποτε άλλο. Μέσα από αυτήν την ομάδα ανθρώπων προέκυψε όλη η κυρίαρχη ελίτ των πρώτων ετών ζωής του ισραηλινού κράτους. Αυτοί οι πιστοί Σιωνιστές αποφάσισαν για την πολιτισμική ταυτότητα και την κυρίαρχη κουλτούρα του νεοσύστατου κράτους και ήταν απολύτως αναγκαίο γι' αυτούς να υιοθετηθεί και να εσωτερικευθεί από οποιονδήποτε Εβραίο μετανάστευε στο κράτος στο μέλλον. Θεωρούσαν ότι υπήρχε κίνδυνος υπονόμησης αυτής της κουλτούρας από την ύπαρξη ετερόκλητων πολιτισμικών ομάδων στο κράτος. Ήξεραν ότι αποτελούσε σχεδόν ακατόρθωτο εγχείρημα το να επέμβουν στο πολιτισμικό κεφάλαιο των εβραϊκών πληθυσμών των Μιζραχί, αλλά ήλπιζαν η προσπάθειά τους να απέδιδε στις μελλοντικές γενιές.

Ο ίδιος ο Ben Gurion δήλωνε:

«Αυτοί που έρχονται από το Μαρόκο δεν έχουν μόρφωση. Τα έθιμά τους είναι ίδια με των Αράβων. Αγαπούν τις γυναίκες τους, αλλά τις δέρνουν. [...] Ίσως στην τρίτη γενιά των Εβραίων της Μ. Ανατολής να εμφανιστεί κάτι που να είναι κάπως διαφορετικό. Δεν το βλέπω όμως ακόμη. Οι Εβραίοι του Μαρόκου μοιάζουν αρκετά με τους Μαροκινούς Άραβες. Δεν θα ήθελα να έχω εδώ την κουλτούρα του Μαρόκου. Και δεν βλέπω τι είδους συνεισφορά έχουν να κάνουν οι σύγχρονοι Πέρσες».¹⁵⁰

Η ανάλυση παρουσιάζει τόσο την ταξική ιεραρχία του κράτους, όσο και την πολιτισμική ποικιλομορφία των πληθυσμιακών ομάδων που συνιστούν το

¹⁵⁰ Βλ. Cohen-Almagor, *Cultural Pluralism and the Israeli Nation – building ideology*, International Journal of Middle East Studies, Vol. 27, Nov. 1995, σ. 472.

κράτος του Ισραήλ. Η πολιτική, οικονομική και πολιτισμική άρχουσα τάξη του Ισραήλ προέρχεται από τους Εβραίους της Ευρώπης, ενώ και η πιο περιθωριοποιημένη ομάδα στο ισραηλινό κράτος είναι οι Παλαιστίνιοι Άραβες οι οποίοι, τα πρώτα χρόνια ιδίως του κράτους αυτού, θυμίζουν περισσότερο ένα «αναγκαίο κακό» παρά ισότιμους πολίτες του κράτους. Αυτό που συμπεραίνουμε λοιπόν είναι ότι έχουμε να κάνουμε με μια «εθνοστρωμάτωση» και με μια οργάνωση κοινωνική, οικονομική, πολιτική, των μεταναστευτικών ομάδων ως εθνοτικές ομάδες. Βέβαια η εθνοστρωμάτωση ως φαινόμενο σε μια κοινωνία ή σε ένα ευρύτερο κράτος, συναντάται κατά βάση στις πολυπολιτισμικές κοινωνίες ή σε περιπτώσεις όπου έχουμε να κάνουμε με περιπτώσεις αποικιοκρατίας προκειμένου να περιγράψουμε τις σχέσεις μεταξύ των εθνοτικών ομάδων μητρόπολης και αποικίας. Για το λόγο αυτό η περίπτωση του Ισραήλ εμφανίζει μια ακόμη ιδιομορφία. Κανείς στο Ισραήλ δεν θα απέδιδε τον όρο πολυπολιτισμική κοινωνία για να περιγράψει την εικόνα που εμφανίζει η κοινωνία αυτή, είναι το κράτος των Εβραίων εξάλλου· ή μήπως όχι;

«Ένα σύστημα εθνοστρωμάτωσης συνίσταται στη διαίρεση ενός πληθυσμού σε κατηγορίες με άνισα δικαιώματα, άνιση πρόσβαση στην οικονομική και πολιτική δύναμη, στο κύρος και σε κάθε άλλη μορφή προνομίων που αξιολογούνται από όλες τις ομάδες, βάσει μιας πραγματικής ή υποθετικής καταγωγής. Η ιδιαιτερότητα της εθνοστρωμάτωσης έγκειται στη χρήση προσδιορισμών άλλων από αυτούς που σχετίζονται άμεσα με οικονομικούς και κοινωνικούς όρους. Χρησιμοποιεί κριτήρια και επιχειρήματα – όπως είναι οι αναφορές στη γλώσσα, στα έθιμα, στη θρησκεία, σε μια κοινή κοινωνική οργάνωση ή σε μια κοινή καταγωγή – που χαρακτηρίζονται από έναν διαρκή δισταγμό ανάμεσα στην επίκληση της φύσης και του πολιτισμού... Η εθνοστρωμάτωση αποτελεί ένα σύστημα καταμερισμού των ατόμων στην κοινωνική ιεραρχία που χρησιμοποιείται στην καθημερινή ζωή από τα άτομα για να κατατάξουν τον εαυτό τους και τους άλλους σε κοινωνικές κατηγορίες, για να βελτιώσουν τη δική τους θέση ή να υποβαθμίσουν αυτήν των άλλων. Πρόκειται για κοινωνικά κατασκευασμένες κατηγορίες και κριτήρια κατάταξης που αποτελούν ένα σύστημα καταμερισμού το οποίο διαμορφώνεται κάτω από συγκεκριμένες συνθήκες σε μια συγκεκριμένη

ιστορική περίοδο κατά την οποία ορισμένες εθνοτικές ομάδες σπρώχνονται από δομικούς παράγοντες στο περιθώριο της κοινωνίας και για άλλες οι πιθανότητες κοινωνικής ανόδου μειώνονται δραστικά με γοργούς ρυθμούς».¹⁵¹

Την εθνοστρωμάτωση¹⁵² διακρίναμε νωρίτερα και στον S. Smooha, όταν περιέγραφε την πολιτική κατάταξη των εθνοτικών ομάδων στο ισραηλινό κράτος, την παρατηρούμε και στην κοινωνικοπολιτισμική τους κατάταξη, στο σημείο αυτό.

Από τα τέλη της δεκαετίας του '70 και έπειτα, αλλά κυρίως από τη μαζική μετανάστευση της δεκαετίας του '90, υπάρχει μια μικρή τροποποίηση της κατάστασης που περιγράψαμε. Γί' αυτό και οι κυβερνώντες του Ισραήλ μιλούν για την πιο επιτυχημένη μετανάστευση στην ιστορία του κράτους. Αυτή η διαπίστωση από το επίσημο κράτος όμως το εγκλώβισε σε μια αποδοχή της διαφορετικής κουλτούρας που επέδειξαν οι τελευταίοι μετανάστες. Γιατί αν και οι αρχές μιλούσαν αδιαμφισβήτητα για το οικονομικό όφελος του κράτους από το μεταναστευτικό αυτό κύμα, δεν θα μπορούσαν να καταφερθούν εναντίον του

¹⁵¹ Βλ. Βεντούρα Λ., *Μετανάστευση και Έθνος, Μετασχηματισμοί στις Συλλογικότητες και τις Κοινωνικές Θέσεις*, Αθήνα, Μνήμων, 1994, σς. 87-88.

¹⁵² Χαρακτηριστικό παράδειγμα της εθνοστρωμάτωσης βρίσκουμε στο ακόλουθο απόσπασμα, το οποίο μας παρέχει στατιστικά στοιχεία της κοινωνικής και οικονομικής κατάταξης μεταξύ των Εβραίων της Ασίας και της Αφρικής με τους Εβραίους της Ευρώπης. «Εδώ τα στοιχεία της Ισραηλινής Στατιστικής Υπηρεσίας είναι διαφωτιστικά. Αποδεικνύουν ότι το 1980 35,7 τοις εκατό των παιδιών που γεννήθηκαν στο Ισραήλ από πατέρα μετανάστη από την Ασία ή την Αφρική ήταν βιομηχανικοί εργάτες, αντίθετα 15,6 τοις εκατό των παιδιών που γεννήθηκαν στο Ισραήλ από πατέρα μετανάστη από την Ευρώπη ή την Αμερική· το 59,7 τοις εκατό όλων των ανειδίκευτων εργατών ήταν Ασιάτες· το 17,5 τοις εκατό από αυτούς με Δυτική προέλευση, αλλά μόνο το 2 τοις εκατό με Ανατολίτικη προέλευση, είχαν δεκαέξι ή περισσότερα έτη εκπαίδευσης· το 40,6 τοις εκατό των Δυτικών, αλλά μόνο το 15 τοις εκατό των Ασιατών ήταν ακαδημαϊκοί, επιστήμονες, και υπάλληλοι. Σχετικά με τη στέγαση, το 0,9 τοις εκατό των Δυτικών είχαν περισσότερα από τρία άτομα ανά δωμάτιο. Αυτή ήταν η κατάσταση για το 2,6 τοις εκατό των νοικοκυριών των γεννημένων στο Ισραήλ από άτομα με Ασιατική καταγωγή». Παραθέτουμε το πρωτότυπο απόσπασμα το οποίο μεταφράσαμε προσωπικά. «Here the findings of the Statistical Abstract of Israel are most illuminating. They indicate that in 1980 35.7 percent of Israel-born children of an immigrant father from Asia or Africa were industrial workers, versus 15.6 percent of the Israel-born children of an immigrant father from Europe or America; 59.7 percent of all unskilled workers were Orientals; 17.5 percent of those of Western origin, but only 2 percent of Oriental origin, had sixteen or more years of formal education; 40.6 percent of those of Western origin, but only 15 percent of Oriental origin were academic, scientific, and professional workers. As for housing, 0.9 percent of householders of those of Western origin had more than three persons in a room. This was the case for 2.6 percent of households of the Israel-born of Oriental origin». Βλ. Cohen-Almagor R., *International Journal of Middle East Studies*, Vol. 27, (Nov. 1995), σ. 478.

πολιτισμού των μεταναστών αυτών, μονό και μόνο επειδή δεν ταυτίζονταν με την κυρίαρχη κουλτούρα που είχε επιβάλλει το ισραηλινό κράτος. Έτσι αυτοί οι οποίοι αντιδρούν ακόμη και σήμερα έντονα στην πραγματικότητα αυτή είναι οι εκπρόσωποι της ιουδαϊκής θρησκείας, που δεν αποδέχονται τον τρόπο ζωής που έχουν υιοθετήσει οι μετανάστες από την πρώην Σοβιετική Ένωση.

Από την ευρύτερη μελέτη μας στην εβραϊκή κοινωνία μπορούμε να καταλάβουμε ότι οι διαχρονικοί στόχοι του κράτους για συνεχή μετανάστευση προς το κράτος και για την απορρόφηση των νέων μεταναστών από την κυρίαρχη κουλτούρα του κράτους δεν έχει μεταβληθεί σχεδόν καθόλου. Έτσι η επιτυχημένη ενσωμάτωση των μεταναστών αυτών δεν μπορεί να οφείλεται στην αλλαγή των πολιτικών του Ισραήλ αλλά κατά βάση σε εξωγενείς των κρατικών πολιτικών μετανάστευσης παράγοντες. Μπορούμε να κωδικοποιήσουμε την επιτυχή ενσωμάτωση των μεταναστών αυτής της κατηγορίας σε τέσσερα κύρια αίτια.

Πρώτον, διακρίνουμε μια αλλαγή στο ανθρώπινο κεφάλαιο που μετανάστευσε στο Ισραήλ από το 1970 και έπειτα. Ακόμη και οι μετανάστες από τη βόρεια Αφρική ήταν άνθρωποι υψηλού μορφωτικού επιπέδου όπως άλλωστε και οι μετανάστες της δεκαετίας του '90. Γεγονός που έρχεται σε αντίθεση με τους μετανάστες χαμηλού μορφωτικού επιπέδου που συγκεντρώθηκαν στο Ισραήλ τα πρώτα έτη από την δημιουργία του. Φυσικά αυτό το υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης που διακρίνουμε στους νεότερους μετανάστες δεν οφείλεται σε κάποια επιλεκτική μεταναστευτική πολιτική του κράτους του Ισραήλ, αλλά στην ανάπτυξη των κρατών στις περισσότερες περιοχές του κόσμου με το πέρασμα των ετών και με την θέσπιση νόμων που επέβαλαν την υποχρεωτική εκπαίδευση στους νέους μαθητές. Σημαντικό ρόλο έπαιξαν και οι μεταβαλλόμενες οικονομικές συνθήκες που αναγνώριζαν τη σημασία της εκπαίδευσης στην ανάπτυξη της οικονομίας του κάθε κράτους.

Δεύτερον, η μετανάστευση είχε πλέον περισσότερο οικονομικά κίνητρα κατά τη διαδικασία της λήψης απόφασης προς μετανάστευση. Οπότε, η ανάγκη και η επιθυμία για γρήγορη ενσωμάτωση στο νέο περιβάλλον και κυρίως η απόκτηση εργασίας ήταν προτεραιότητα για τους νέους μετανάστες, γεγονός που φαίνεται και από το ότι αρκετοί από τους μετανάστες αυτούς παρ' όλο το υψηλό μορφωτικό τους επίπεδο απασχολούνταν σε εργασίες οι οποίες ήταν μικρότερων

απαιτήσεων από το μέγεθος των προσόντων τους. Όντως αυτοί οι νέοι μετανάστες επέδειξαν μεγαλύτερη ευχέρεια στη διαδικασία μετεγκατάστασης. Πολύ γρήγορα κατάφεραν να έχουν οικονομικές απολαβές από τις εργασίες τους που ήταν ίδιου επιπέδου με αυτές των ανθρώπων που ζούσαν στο Ισραήλ χρόνια πριν την άφιξή τους, αν και αυτοί που προέρχονταν από την Ευρώπη επέδειξαν σχετικά καλύτερα ποσοστά επιτυχίας από τους μετανάστες που προέρχονταν από την βόρεια Αφρική ή την Ασία. Σημαντικό είναι και το γεγονός ότι η απόφαση για τη μετανάστευση ήταν αποτέλεσμα λογικής επεξεργασίας και όχι εξ αιτίας βίαιων συνθηκών που τους ανάγκασαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους αποστερημένοι και από κάθε τι που τους έδενε με τη ζωή τους μέχρι εκείνη τη στιγμή.

Το επόμενο τρίτο αίτιο, έχει δύο όψεις. Η πρώτη αφορά τη μεταβολή των μεταναστευτικών πολιτικών διεθνώς, ιδίως από τη δεκαετία του '80 και μετά. Η μεταβολή αυτή ήταν επιβεβλημένη γιατί, όπως αποδείχθηκε μετά από πολυάριθμες έρευνες σε διάφορα κράτη τα οποία αποτελούσαν διαχρονικά πόλους έλξης μεταναστών, όλες οι πολιτικές που στόχευαν στην απορρόφηση των μεταναστών από την κυρίαρχη κουλτούρα ήταν απόλυτα αποτυχημένες. Αφού οι διάφοροι μεταναστευτικοί πληθυσμοί επέμεναν να διατηρούν τα ιδιαίτερα πολιτισμικά χαρακτηριστικά τους και δεν φαίνονταν διατεθειμένοι να τα αλλάξουν όσο και αν οι διάφορες πολιτικές το επιθυμούσαν. Αποτέλεσμα ήταν να τροποποιηθούν οι στόχοι των μεταναστευτικών πολιτικών σε νέα μοντέλα που πρότειναν την αρμονική συμβίωση και την αποδοχή απ' όλους των διαφόρων κουλτουρών που παρουσίαζαν οι διαφορετικοί πληθυσμοί, σε μια ισότιμη και ισάξια βάση (πολυπολιτισμικά μοντέλα). Ορισμένοι Ισραηλίτες κοινωνικοί επιστήμονες οι οποίοι δραστηριοποιούνταν στη διεθνή επιστημονική κοινότητα και είχαν άμεσες επαφές με τις επιστημονικές εξελίξεις προσπάθησαν να αναδείξουν την ανάγκη αυτής της αλλαγής και στο περιβάλλον των ισραηλινών κοινωνιών. Εξάλλου είχε ήδη γίνει αντιληπτό το γεγονός της αποτυχίας της πολιτικής απορρόφησης την οποία εφαρμόζαν πιστά όλα τα προηγούμενα χρόνια. Είναι αρκετές οι μελέτες που έχουν εκπονηθεί στο Ισραήλ αναζητώντας τα αίτια της μερικής αποτυχίας όσον αφορά τους μετανάστες του πρώτου μεγάλου κύματος μετανάστευσης και της επιτυχίας στην αντιμετώπιση του νέου

κύματος. Η δεύτερη όψη αφορά την αντίσταση την οποία επέδειξαν οι νέοι μετανάστες απέναντι στον τρόπο ζωής, στις συνήθειες και στην κουλτούρα που επικρατούσε στο Ισραήλ κατά την άφιξή τους και που προσπάθησαν να τους επιβάλλουν, που εκτός όλων των άλλων είχε και άμεση σχέση με τη θρησκεία. Το υψηλό επίπεδο μόρφωσης που διέθεταν τους έδινε μια εμπιστοσύνη στις ιδέες και τις αξίες στις οποίες βασίζονταν, και τις παραδόσεις τους με τις οποίες είχαν μεγαλώσει ώστε να παρουσιάζονται αντίθετοι στην απόρριψη αυτών των στοιχείων της προσωπικότητάς τους. Από την άλλη πλευρά, η εξέλιξη της τεχνολογίας με την οποία διευκολύνονταν η παγκόσμια επικοινωνία κυρίως μέσω της ανάπτυξης του διαδικτύου και της δορυφορικής τηλεόρασης και η τέχνη μέσω της μουσικής και του κινηματογράφου προωθούσαν μια κουλτούρα και πρότυπα ζωής πιο «παγκσμιοποιημένα» που τους οδηγούσαν να απορρίπτουν τον παραδοσιακό τρόπο ζωής και τα πολιτισμικά πρότυπα του Ισραήλ που ελέγχονταν και από τους θρησκευτικούς ηγέτες του κράτους.

Τέταρτον και ιδιαιτέρως σημαντικό αίτιο είναι η εισροή μεταναστών στο κράτος που δήλωναν μη – Εβραίοι. Η τροποποίηση του Νόμου της Επιστροφής το 1970, σύμφωνα με την οποία αναγνωριζόταν το δικαίωμα της επιστροφής στη χώρα όλων όσων είχαν έστω και έναν συγγενή Εβραίο, ακόμα και δεύτερης ή τρίτης γενιάς πίσω. Το μεγαλύτερο όμως ποσοστό αυτών των μεταναστών δεν ήταν οι ίδιοι Εβραίοι. Με την εισροή των μη – εβραϊκών πληθυσμών στο Ισραήλ άλλαξε όχι μόνο η αναλογία μεταξύ εβραϊκού και μη – εβραϊκού πληθυσμού αλλά και γιατί ήταν πλέον πολύ δύσκολο να επιβάλλει μια ιουδαϊκή κουλτούρα σε ανθρώπους που δεν ήταν πιστοί της συγκεκριμένης θρησκείας. Το Ισραήλ είχε πλέον να αντιμετωπίσει μια ακόμη πολιτισμική ομάδα στα εδάφη της. Τους Εβραίους μετανάστες, που εκείνοι αναγνώριζαν τους εαυτούς τους ως τέτοιους λόγω καταγωγής, οι οποίοι όμως δεν ακολουθούσαν την εβραϊκή πίστη.

Στην κατηγορία των μη πιστών της ιουδαϊκής θρησκείας προστίθεται ακόμη μια νέα κατηγορία μεταναστών που υπάρχει τα πολύ πρόσφατα χρόνια στο ισραηλινό κράτος. Είναι οι οικονομικοί μετανάστες οι οποίοι είχαν μεταναστεύσει στο Ισραήλ με προσωρινές άδειες εργασίας. Προέρχονταν από διάφορες περιοχές του πλανήτη όπως από την Ασία (Ταϊλάνδη, Φιλιππίνες κ.α.), από την ανατολική Ευρώπη (Ρουμανία⁰, από τη νότια Αμερική και από την

Αφρική. Στα τέλη της δεκαετίας του 1990 υπολογίζονταν περίπου 150.000 με 200.000 περίπου νόμιμοι και παράνομοι οικονομικοί μετανάστες. Η συνήθης τακτική αυτού του τύπου μεταναστών είναι να καταθέτουν αιτήσεις στις αρμόδιες υπηρεσίες για μόνιμη παραμονή στα κράτη στα οποία μεταναστεύουν. Η πραγματικότητα είναι ότι το Ισραήλ δεν επιθυμεί την προσέλκυση αυτής της κατηγορίας μεταναστών για μόνιμη εγκατάσταση στη χώρα. Για το λόγο αυτό οι μόνιμες άδειες παραμονής που έχουν εκδοθεί μέχρι σήμερα είναι αρκετά περιορισμένες σε σχέση με τον αριθμό των αιτήσεων, ελπίζοντας ότι κάποια στιγμή θα αποχωρήσουν μόνοι τους. Αυτό πάντως δεν διαφαίνεται ως πιθανότητα και σύντομα το κράτος θα αναγκαστεί να λάβει μια απόφαση για το μέλλον αυτών των ανθρώπων στο Ισραήλ. Δε η πολιτική του κράτους για την παράνομη μετανάστευση είναι ιδιαιτέρως αυστηρή. Τους περιορίζει σε κλειστού τύπου χώρους συγκέντρωσης μέχρι την ολοκλήρωση της διαδικασίας απέλασής τους.

Την ίδια αυτή περίοδο ανιχνεύουμε και τη βελτίωση της θέσης των Μιζραχί Εβραίων (Εβραίων της Μ. Ανατολής και της Αφρικής), αφού οι δεύτερης και τρίτης γενιάς έχουν βελτιώσει το επίπεδο μόρφωσής τους περιορίζοντας την απόσταση που τους χώριζε από τους Ασκενάζι Εβραίους (Εβραίους της ανατολικής Ευρώπης). Βελτιώθηκε και το βιοτικό τους επίπεδο αισθητά αν και οι θέσεις εργασίας που καταλαμβάνουν είναι χαμηλότερου κύρους, ενώ διατηρείται και η απόσταση που χωρίζει τις αποδοχές τους ακόμη και όταν απασχολούνται στην ίδια εργασιακή κατηγορία. Πάντως και κατά γενική ομολογία αποτελούν ένα πολύ πιο λειτουργικό τμήμα του πληθυσμού από τους προγόνους τους (Μιζραχί μετανάστες της περιόδου 1948 – 1950).

Συμπερασματικά, η μετανάστευση στο Ισραήλ δεν είχε πάντα θετικά αποτελέσματα. Η μετανάστευση πριν το 1970 ανέδειξε ανισότητες και αποκλεισμούς που δεν θα υπήρχαν αν το Ισραήλ δεν ακολουθούσε τόσο σκληρές εθνοκεντρικές εθνικιστικές πολιτικές προερχόμενες από τα Σιωνιστικά ιδεώδη. Στην μετέπειτα περίοδο η μετανάστευση προς το Ισραήλ φαίνεται να έχει καλύτερες επιδόσεις και περισσότερα οφέλη και κέρδη για το ισραηλινό κράτος. Μην ξεχνάμε ότι η μετανάστευση αφορά ζωντανούς οργανισμούς. Τόσο οι άνθρωποι που μεταναστεύουν είναι ζωντανοί οργανισμοί όσο και οι κοινωνίες

από τις οποίες φεύγουν όσο και αυτές στις οποίες φθάνουν είναι ζωντανοί οργανισμοί. Γι' αυτόν το λόγο δεν μας επιτρέπεται να μελετούμε το μεταναστευτικό φαινόμενο στατικά.

Οι ζωντανοί οργανισμοί υπάρχουν μέσα σε περιβάλλοντα που μεταβάλλονται και εξελίσσονται και ,μαζί τους εξελίσσονται και οι οργανισμοί. Δεν πρέπει να αφήνουμε το εξωτερικό περιβάλλον εκτός πλαισίου μελέτης¹⁵³ ενός φαινομένου. Το εξωτερικό πλαίσιο στο οποίο αναφερόμαστε έχει να κάνει με το ευρύτερο ιστορικό αλλά και το κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο συμβαίνει ένα γεγονός. Επίσης, πρέπει να το εξετάζουμε πολύπλευρα και όχι μονοδιάστατα. Κλείνοντας, θα πρέπει να τονίσουμε ότι το Ισραήλ είναι ένα κράτος που βάσισε σε μεγάλο βαθμό την ανάπτυξή του στη μετανάστευση. Ποτέ δε δίστασε να κρατήσει τις πόρτες του ανοιχτές στη μετανάστευση πληθυσμών απ' οπουδήποτε και αν προέρχονταν αυτοί, έστω και αν αυτή η μετανάστευση αφορούσε Εβραίους¹⁵⁴.

¹⁵³ Το ευρύτερο ιστορικό αλλά και κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο ως παράγοντες εμφάνισης και εξέλιξης ενός φαινομένου το εισήγαγαν δύο ερευνητές κοινωνικοί επιστήμονες οι οποίοι ανέπτυξαν τη θεωρητική προσέγγιση που την ονόμασαν γνωστική προσέγγιση. Τη χρησιμοποίησαν στη μελέτη διαφόρων κοινωνικών κινημάτων. Την ονομασία γνωστική προσέγγιση την δανείστηκαν από την κοινωνιολογία της γνώσης κατά κύριο λόγο καθώς και την κριτική θεωρία. Αυτό που θέλησαν να πετύχουν, ήταν να κατανοήσουν τη σχέση μεταξύ των κινημάτων και την ανάπτυξη της γνώσης. Στην προσπάθειά τους αυτή, εισήγαγαν τον όρο «γνωστική πράξη» (cognitive praxis) προκειμένου να ορίσουν τη δραστηριότητα παραγωγής γνώσης που συντελείται μέσα στα κοινωνικά κινήματα.

¹⁵⁴ Το Ισραήλ αν και δεν έχει επισήμως κλειστά σύνορα για τους Εβραίους της Διασποράς, η πραγματικότητα είναι ότι υπάρχουν δυσκολίες στο να εισέλθει κάποιος μέσα στα ισραηλινά σύνορα. Πρόκειται για ένα κράτος με φοβικά σύνδρομα, είναι ένα «κράτος της διακινδύνευσης» (αν παραφράσουμε τη φράση «κοινωνία της διακινδύνευσης» του Bech), που γύρω του βλέπει πιθανούς εχθρούς.



Η διακήρυξη της ανεξαρτησίας του κράτους του Ισραήλ από τον Ben Gurion στις 14/5/1948.
Πηγή: www.hasturktv.com, (επίσκεψη 20/8/2016).

ΜΕΡΟΣ 2^ο

Η ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΙΣΡΑΗΛ ΣΤΗ ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ
ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας, και έχοντας ολοκληρώσει την εξέταση του φαινομένου της μετανάστευσης προς το Ισραήλ, θα συγκρίνουμε την περίπτωση που μελετάμε με αυτήν της σύγχρονης Ευρώπης, στο πέμπτο κεφάλαιο, και θα διερευνήσουμε τον τρόπο με τον οποίο οι νέες γνώσεις που αποκτήσαμε από τη μελέτη της περίπτωσης του Ισραήλ, μπορούν να συνεισφέρουν στην εν γένει μελέτη του μεταναστευτικού φαινομένου, στο έκτο κεφάλαιο.

Τα τελευταία χρόνια η ευρωπαϊκή ήπειρος βρίσκεται αντιμέτωπη με ένα μαζικό μεταναστευτικό κύμα το οποίο έρχεται για να προκαλέσει τις αντοχές και τα όρια δημοκρατικότητας των σύγχρονων ευρωπαϊκών εθνικών κρατών, καθώς και το εποικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τους θεσμούς που τη συνθέτουν. Ορισμένα στοιχεία των δύο διαφορετικών περιπτώσεων παρουσιάζουν κάποιες ομοιότητες σε συγκεκριμένα σημεία. Θα εξετάσουμε τις πολιτικές που εφαρμόστηκαν και στις δύο περιπτώσεις και θα προσπαθήσουμε να ανιχνεύσουμε τις καλύτερες δυνατές πολιτικές αντιμετώπισης του φαινομένου που αντιμετωπίζει η Ευρώπη σήμερα.

Το μεταναστευτικό φαινόμενο έχει ερευνηθεί από τη διεθνή βιβλιογραφία με ποικίλους τρόπους, κυρίως όμως οι μελέτες αυτές επικεντρώνονται στο ζήτημα των μειονοτήτων, της εμπειρίας των διαφόρων μεταναστευτικών πληθυσμιακών ομάδων κατά την άφιξή τους στο νέο τους περιβάλλον, ενώ έχει διερευνηθεί σε βάθος η οικονομική πλευρά του φαινομένου στις χώρες υποδοχής. Προσφάτως, έχει στραφεί το ενδιαφέρον και στη μελέτη των οικονομικών επιπτώσεων και στις χώρες αποστολής. Γενικώς, η μετανάστευση συνηθίζεται να αντιμετωπίζεται ως ένα δυσάρεστο, επίπονο και προβληματικό γεγονός. Η εμπειρία μας από τη μελέτη του μεταναστευτικού φαινομένου προς το Ισραήλ, μας απέδειξε και νέους τρόπους αντιμετώπισης και θεώρησής του, τους οποίους θα αναλύσουμε στη συνέχεια.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ευρώπη – Ισραήλ: μια συγκριτική προσέγγιση

Το μεταναστευτικό φαινόμενο είναι ένα φαινόμενο που χάνεται πίσω στο χρόνο όσο και η ανθρώπινη ύπαρξη. Οι άνθρωποι μετανάστευαν για διάφορους λόγους και εξαιτίας διαφορετικών παραγόντων και για να εξυπηρετήσουν διαφορετικούς στόχους. Η Ευρώπη τα τελευταία χρόνια δέχεται ένα μαζικό κύμα μετανάστευσης από κράτη της Μέσης Ανατολής και της βόρειας και κεντρικής Αφρικής που αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα εμφυλίων πολέμων ή πολιτικής αποσταθεροποίησης σε συνδυασμό με οικονομικά προβλήματα που δυσχεραίνουν ακόμη περισσότερο την κατάσταση στα κράτη αυτά. Η επιλογή των κρατών μελών της Ε.Ε., αλλά και κρατών που δεν αποτελούν μέλη της Ένωσης, αλλά επιθυμούν να γίνουν ή βρίσκονται σε διαδικασία σύγκλισης με αυτή, είναι να κλείσουν τα σύνορά τους αρνούμενοι να επιτρέψουν την είσοδο¹⁵⁵ νέων μεταναστών στα ευρωπαϊκά εδάφη. Η Ελλάδα αλλά και η γειτονική Ιταλία, δύο κράτη της Μεσογείου με μεγάλη έκταση θαλάσσιων συνόρων, αποτέλεσαν τα κράτη εισόδου του μεταναστευτικού αυτού ρεύματος προς την Ευρώπη ενώ και διάφορα κράτη της βαλκανικής χερσονήσου αποτέλεσαν τους βασικούς δρόμους μετάβασης προς την κεντρική και δυτική Ευρώπη και την σκανδιναβική χερσόνησο.

Στόχος μας σε αυτό το κεφάλαιο είναι να διερευνήσουμε αν η εμπειρία από τη μελέτη του μεταναστευτικού φαινομένου στο Ισραήλ μπορεί να φανεί χρήσιμη

¹⁵⁵ Μέχρι να οδηγηθεί η Ε.Ε. στην απόφαση των «κλειστών συνόρων» είχαν καταφέρει να εισέλθουν στην ευρωπαϊκή ήπειρο πάνω από ένα εκατομμύριο μετανάστες και να εγκατασταθούν κατά κύριο λόγο στα ανεπτυγμένα κράτη της δυτικής Ευρώπης. Ο ακριβής τους αριθμός είναι δύσκολο να προσδιοριστεί τουλάχιστον στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

στη σημερινή πρόκληση που αντιμετωπίζει η ευρωπαϊκή ήπειρος από την ένταση του μεταναστευτικού ρεύματος που αναπτύσσεται στα σύνορά της. Η ιστορία δεν επαναλαμβάνεται. Οπότε ακόμη και αν το Ισραήλ βασίστηκε σε κάποια λογική και εφάρμοσε κάποιες συγκεκριμένες πολιτικές, σε κάποια συγκεκριμένη χρονική περίοδο, αυτό δε σημαίνει ότι μπορούμε να αντιγράψουμε τα δεδομένα αυτά και να τα εφαρμόσουμε αυτοτελή στην περίπτωση της Ευρώπης σήμερα. Αν κοιτάξουμε το μεταναστευτικό φαινόμενο στην Ευρώπη τους τελευταίους αιώνες, (κυρίως από τις αρχές του 19^{ου} αιώνα και έπειτα), θα δούμε ότι χωρίζεται σε δύο διακριτές περιόδους. Το διαχωριστικό χρονικό σημείο θα το τοποθετήσουμε στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Πριν από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, λοιπόν, η ευρωπαϊκή ήπειρος αποτελούσε μια γεωγραφική περιφέρεια αποστολής μεταναστών προς άλλες περιοχές του πλανήτη, κατά βάση την αμερικανική ήπειρο. Από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και έπειτα, η Ευρώπη μετατρέπεται σταδιακά σε περιφέρεια υποδοχής μεταναστευτικών ροών από άλλες περιοχές του πλανήτη.

Στη μεταβολή αυτή συνέβαλαν διάφοροι λόγοι όπως για παράδειγμα η κατάρρευση των αποικιών των ευρωπαϊκών κρατών όπως η Γαλλία, η Μεγάλη Βρετανία, η Ολλανδία, κ.α., με αποτέλεσμα την συγκέντρωση μεταναστών από τις αποικίες στα κράτη αυτά. Η ανοικοδόμηση των ευρωπαϊκών κρατών κοινωνική, οικονομική αλλά και πρακτική, μετά το πέρας του πόλεμου, απαιτούσε τη διατήρηση των πληθυσμών των κρατών στις εστίες τους ώστε να γίνει δυνατή αυτή η ανοικοδόμηση.

Μεγάλα ευρωπαϊκά κράτη μάλιστα προέβησαν στην προσέλκυση μεταναστών από άλλα ευρωπαϊκά, και όχι μόνο, κράτη, μέσω διακρατικών κατά βάση συμφωνιών, ώστε να μεταναστεύσουν και να αποτελέσουν τμήμα του εργατικού δυναμικού των κρατών που βρέθηκαν σε κατάσταση οικονομικής άνθησης και εμφάνιζαν ελλείψεις εργατικού δυναμικού στις βιομηχανίες τους που γνώριζαν μια αλματώδη ανάπτυξη την συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Σημαντικές μεταναστευτικές κινήσεις, όπως είδαμε και για το Ισραήλ,

δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη με την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού στα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης.

Από τη δεκαετία του 2000 και έπειτα η Ευρώπη στο σύνολο της υποδέχθηκε ένα μεγάλο αριθμό οικονομικών μεταναστών από κράτη της Ασίας και της Μέσης Ανατολής, η οποία γνωρίζει μια διαρκή αποσταθεροποίηση και αλληπάλληλες πολεμικές συρράξεις στα σύνορα των κρατών της περιοχής. Τα τελευταία χρόνια και μετά το κίνημα της «Αραβικής Άνοιξης», που αρχικά δημιούργησε ελπίδες για το μέλλον των κρατών της περιοχής της Μ. Ανατολής όσο και της Β. Αφρικής, πυροδοτήθηκε ένα ρεύμα μετανάστευσης που θεωρείται σχετικά πρωτόγνωρο για την ευρωπαϊκή ιστορία.

Αυτό το γενικό ιστορικό περίγραμμα της εξέλιξης του μεταναστευτικού φαινομένου στην ευρωπαϊκή ήπειρο, δε μπορεί να μας δώσει λεπτομέρειες για τα αποτελέσματα της μετανάστευσης στο κάθε κράτος χωριστά, ούτε βέβαια μπορούμε να γενικεύσουμε τα συμπεράσματα αυτά αφού το κάθε κράτος της Ευρώπης ακολουθούσε ανεξάρτητη¹⁵⁶ εθνική μεταναστευτική πολιτική. Το έλλειμμα κοινής μεταναστευτικής πολιτικής στο πλαίσιο της Ε.Ε. έγινε ιδιαιτέρως αισθητό στις ανάγκες αντιμετώπισης του μεταναστευτικού ζητήματος της περιόδου των τελευταίων ετών.

Η Ε.Ε. προσπάθησε να θεσπίσει κοινούς όρους για την αντιμετώπιση του μεταναστευτικού φαινομένου, σκοντάφτει όμως κυρίως στις αντιρρήσεις των διαφόρων κρατών τα οποία επιθυμούν να εφαρμόζουν μια μεταναστευτική πολιτική που θα καλύπτει τις ανάγκες τους και δεν θα επιβαρύνει την οικονομική κατάστασή τους. Τα βήματα που έχουν επιτευχθεί αφορούν κυρίως τις περιπτώσεις ασύλου¹⁵⁷, αφού είναι ευκολότερο να αντιμετωπιστούν συλλογικά,

¹⁵⁶ «Τα κράτη μέλη της ΕΕ μέχρι και το τέλος της δεκαετίας του 1990 διατηρούσαν αναπόσπαστο το δικαίωμά τους να καθορίζουν τα ίδια τις πολιτικές και το καθεστώς για τους υπηκόους των «τρίτων» χωρών που εισέρχονταν και διέμεναν στο έδαφός τους.» Βλ. Συλλογικό Έργο, Πτυχές του Μεταναστευτικού Ζητήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Ι.Ε.Κ.Ε.Θ., Αθήνα, 2014, σ. 13.

¹⁵⁷ «Το πρώτο σημαντικό βήμα προς τη δημιουργία κοινού συστήματος ασύλου επετεύχθη το 2010, κατόπιν της απόφασης του Συμβουλίου για τη σύσταση Ευρωπαϊκού Ταμείου για τους πρόσφυγες. Η ίδρυση του συγκεκριμένου ταμείου είχε ως στόχο την ενοποίηση, υπό την αιγίδα ενός φορέα, των δράσεων που σχετίζονται με την ένταξη, την υποδοχή, καθώς και τον εθελούσιο επαναπατρισμό των αιτούντων άσυλο, των προσφύγων και των εκτοπισθέντων, καθώς και με περιπτώσεις μαζικής άφιξης.» ο.π., σ. 34.

μιας και τα διάφορα ζητήματα των προσφύγων υπόκεινται, πλην των ανθρωπιστικών όρων, και στους ορισμούς και στην προστασία διεθνών οργανισμών όπως ο Ο.Η.Ε.. Δημιουργήθηκε έτσι μια κοινή πολιτική ασύλου για την Ε.Ε.¹⁵⁸. Παράλληλα, δημιουργήθηκε και μια κοινή πολιτική αντιμετώπισης της παράνομης μετανάστευσης, μια πολιτική όμως με αρκετά ελαττώματα και ανισομερής κατανομημένη μεταξύ των μελών της Ένωσης, ανίσχυρη να αντιμετωπίσει το σοβαρό αυτό πρόβλημα. Σε γενικές γραμμές το κάθε ευρωπαϊκό κράτος που δέχεται ένα μεταναστευτικό ρεύμα μπορεί να εφαρμόσει τη δική του μεταναστευτική πολιτική, ακόμη και αν αυτή συνίσταται στον αποκλεισμό των συνόρων του, όπως βλέπουμε να γίνεται σήμερα στην Ευρώπη.

Από τις πολιτικές μετανάστευσης οι οποίες έχουν εφαρμοστεί στην Ευρώπη διαχρονικά, συμπεραίνουμε ότι η βάση τους βρίσκεται στην εξυπηρέτηση των αναγκών και της ομαλής λειτουργίας του κράτους. Στόχος τους είναι η διατήρηση της πολιτειακής μορφής του έθνους κράτους, όπως διαμορφώθηκε, και η συντήρηση και η υπεράσπιση της κυρίαρχης κουλτούρας του λεγόμενου «ευρωπαϊκού τρόπου ζωής». Δε διαφέρει ως προς αυτό το σημείο από τις πολιτικές που το Ισραήλ εφάρμοσε στην υποδοχή των μεταναστευτικών πληθυσμών, ή και άλλα μεγάλα κράτη που βάσισαν την ανάπτυξή τους στη μετανάστευση όπως για παράδειγμα οι ΗΠΑ. Κι αυτό γιατί το κράτος όπως το γνωρίζουμε στη σύγχρονή του μορφή,

«[...]αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά σύνολα θεσμών και μηχανισμών εγκαθίδρυσης της κοινωνίας και διαιώνισης της εθνικής κοινότητας· δημιουργεί ένα κοινό νομικό, πολιτικό και συμβολικό χώρο στο εσωτερικό του οποίου κοινωνικοποιούνται οι πληθυσμοί· ορίζει τους κανόνες που

¹⁵⁸ «Η βάση του κοινού αυτού εγχειρήματος βρισκόταν στην πλήρη εφαρμογή της σύμβασης της Γενεύης το 1951 και του μετέπειτα πρωτοκόλλου της Νέας Υόρκης, το 1967. Στο πρώτο της βήμα, η ΕΕ στόχο είχε να εξασφαλίσει ότι κανείς δεν θα αποπέμπεται ή δεν θα κινδυνεύει να εκδιωχθεί εκ νέου, επαναφέροντας με αυτόν τον τρόπο, στο προσκήνιο την αρχή της μη επαναπροώθησης των προσφύγων.» ο.π., σ. 31.

ρυθμίζουν την καθημερινή λειτουργία και τις σχέσεις μεταξύ των ατόμων και των ομάδων». ¹⁵⁹

Μέσω των επίσημων θεσμών όπως ο στρατός, το σχολείο, οι νόμοι κ.α., το κράτος διαμορφώνει μια κοινή συλλογική ταυτότητα, η οποία αποκρυσταλλώνεται στην έννοια του έθνους.

«Η συγκρότηση του έθνους βασίζεται συχνά – όχι όμως αναγκαστικά – σε προϋπάρχουσες μορφές συλλογικής αλληλεγγύης, σε ορισμένα κοινά πολιτισμικά στοιχεία ή σε μια εν μέρει κοινή ιστορική πορεία, στην κληρονομιά ενός εν μέρει συστήματος αξιών και προτύπων συμπεριφοράς· διαμορφώνεται παράλληλα με μια συλλογική υποκειμενική πίστη σε μια κοινή καταγωγή, που θεμελιώνεται πάνω σε διάφορες ομοιότητες και μνήμες τις οποίες ταυτόχρονα καλλιεργεί» ¹⁶⁰.

Σύμφωνα με αυτά τα χαρακτηριστικά του κράτους από τη μία και του έθνους από την άλλη πλευρά, ορίζεται αυτό που ονομάζουμε σύγχρονο εθνικό κράτος, με έναν λαό που τα συστατικά του στοιχεία είναι η κοινή ταυτότητα. Κάθε άνθρωπος που μεταναστεύει σε κάποιο κράτος και δεν αποτελεί μέρος αυτής της συλλογικής ταυτότητας, η οποία διαχωρίζει το ένα έθνος – κράτος από το άλλο, καθίσταται «ξένος», και αντιμετωπίζεται από τα πολιτικά συστήματα που δημιουργούν τις συμπεριλήψεις και τους αποκλεισμούς, ως ετερόκλητο και ανομοιογενές στοιχείο το οποίο θα πρέπει να αφομοιωθεί από τον πολιτικό σχηματισμό και την κοινωνική διαστρωμάτωση που κυριαρχεί στο έθνος – κράτος.

Στην Ευρώπη μάλιστα κυριάρχησαν, θα μπορούσαμε να πούμε, δύο βασικές σχολές σχηματισμού του έθνους οι οποίες, βάσει της ιδεολογίας που υιοθέτησαν, επέλεξαν και τους διαφορετικούς δρόμους σχεδιασμού της μεταναστευτικής τους πολιτικής. Η πρώτη αφορά τη Γερμανία ¹⁶¹ η οποία

¹⁵⁹ Βεντούρα Λ., *Μετανάστευση και Έθνος, Μετασχηματισμοί...*, στο ίδιο, σ. 72.

¹⁶⁰ Στο ίδιο, σ. 73.

¹⁶¹ Βλ. ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, *Μεταναστευτικές Τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική*, Αθήνα, 2014, σς. 75 - 79.

στηρίχθηκε στην έννοια της κοινής καταγωγής και η δεύτερη της Γαλλίας¹⁶² η οποία στηρίχθηκε σ' αυτό που ονομάζουμε κοινωνικό συμβόλαιο, τη συμφωνία μεταξύ του κράτους και των πολιτών του, των μελών του γαλλικού έθνους. Αυτή η διαφορετική τους αντίληψη για το σχηματισμό του έθνους, προσδιόρισε και την αντιμετώπιση του «ξένου», του μετανάστη από το επίσημο κράτος.

Στην περίπτωση της Γερμανίας που διακρίνουμε μια ισχυρή εθνικιστική ιδεολογία της καταγωγής των μελών του γερμανικού έθνους, οι μετανάστες αποκλείονται από την εθνική συλλογική ταυτότητα, με την εξής βέβαια ιδιαιτερότητα χωρίς να στερούνται την πολιτική ιδιότητα που ορίζεται από την οργάνωση του κράτους. Στην περίπτωση της Γαλλίας, έχουμε ένα κράτος ανοικτό στο να δεχθεί τον μετανάστη ως ισότιμο μέλος της εθνικής κοινότητας, γεγονός που του αποδίδει την ταυτότητα του Γάλλου πολίτη, χωρίς αποκλεισμούς από τη συλλογικότητα που συνιστά το γαλλικό έθνος – κράτος. Δεν αποτελεί βεβαίως τυχαίο γεγονός ότι η περίπτωση του Ισραήλ τείνει να προσομοιάσει στη γερμανική περίπτωση και πάλι όμως με μια ιδιαιτερότητα.

Στην περίπτωση της Γερμανίας ο ξένος μετανάστης δεν θα γίνει ή δεν θα θεωρηθεί Γερμανός έτσι απλά, χωρίς προϋποθέσεις, όμως μπορεί να απολαμβάνει ίσα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα με τους Γερμανούς. Στην περίπτωση της Γαλλίας ο ξένος μετανάστης θα γίνει Γάλλος με σχετική ευκολία, θα απολαμβάνει επίσης τα δικαιώματα που απορρέουν από το Γαλλικό Σύνταγμα, όμως αυτό θα έπρεπε να σημαίνει ότι δε θα διαχωρίζεται από τους αυτόχθονες Γάλλους. Η Γερμανία στόχευε λοιπόν στην ενσωμάτωση ενώ η Γαλλία στην αφομοίωση. Το Ισραήλ λοιπόν μοιάζει τελικά να συνδυάζει τις δύο πολιτικές. Βασίστηκε σε μια ισχυρή εθνικιστική ιδεολογία σχηματισμού του έθνους – κράτους με μεταναστευτική πολιτική που στόχευε στην αφομοίωση ή ακόμη περισσότερο στην απορρόφηση των μεταναστών από την κυρίαρχη κουλτούρα την οποία καθόριζαν οι πολιτικοί στόχοι του κράτους, αναγνωρίζοντάς τους όμως ως πολίτες.

Η κατάσταση περιπλέκεται ακόμη περισσότερο αν σ' αυτά τα δεδομένα προσθέσουμε νέες μεταβλητές όπως τα αιτία για τα οποία ένα κράτος υποδέχεται

¹⁶² Στο ίδιο, σς. 69- 73.

μεταναστευτικούς πληθυσμούς, οι οικονομικοί παράγοντες, τόσο αυτοί που οδηγούν τους μετανάστες προς ένα κράτος όσο και η οικονομική κατάσταση του κράτους υποδοχής των μεταναστών, οι πολιτικές επιδιώξεις και οι πολιτικοί χειρισμοί των μεταναστευτικών ρευμάτων από τα κράτη υποδοχής και προέλευσης, αλλά και οι κοινωνικές μεταβλητές και οι ανθρωπinoi παράγοντες που καθορίζουν τη συμπεριφορά τόσο των μεταναστών στους τόπους εγκατάστασής τους όσο και των ανθρώπων που τους υποδέχονται στους τόπους αυτούς. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται μάλιστα στη διεθνή και όχι μόνο βιβλιογραφία για τον τρόπο που αντιμετωπίζεται ένα μεταναστευτικό ρεύμα προς ένα κράτος, το οποίο βρίσκεται σε συνθήκες οικονομικής κρίσης¹⁶³.

Ας αναλογιστούμε λοιπόν πως μπορεί να αντιμετωπιστεί ένα μαζικό μεταναστευτικό ρεύμα προς μια περιοχή η οποία αντιμετωπίζει μια σοβαρή οικονομική κρίση όπως συμβαίνει αυτή τη στιγμή με την ευρωπαϊκή ήπειρο. Το είδαμε και στην περίπτωση του Ισραήλ πως η οικονομική κρίση σε ένα κράτος οδηγεί στην τάση του περιορισμού της μεταναστευτικής ροής προς την επικράτειά του. Το Ισραήλ βέβαια αναλογιζόμενο των ωφελειών που αποκομίζει το κράτος από την υποδοχή νέου πληθυσμού μετέβαλε σχεδόν αμέσως τους περιορισμούς που είχε επιβάλλει ως προς την είσοδο μεταναστών στα εδάφη του. Επέλεξε λοιπόν το Ισραήλ να προβεί σε δανεισμό¹⁶⁴ προκειμένου να ανταπεξέλθει στις ανάγκες που δημιουργούσαν στο κράτος οι μετανάστες που έφταναν σ' αυτό. Δε θα μπορούσε η Ε.Ε. σήμερα να προβεί στις κατάλληλες κινήσεις που θα της επέτρεπαν να υποδεχθεί και να αντιμετωπίσει τις αυξημένες ανάγκες των μεταναστών που επιλέγουν να εγκατασταθούν στα σύνορά της;

Από την εμπειρία της μελέτης των διαφόρων μεταναστευτικών ροών σε διαφορετικές χρονικές περιόδους σε διάφορα σημεία του πλανήτη, αποδεικνύεται ότι η εισροή νέων πληθυσμών σε μια οικονομία οδηγεί στην αναζωογόνησή της και όχι στο μαρασμό της. Είναι δυνατόν να σχεδιαστεί η

¹⁶³ Δεν είναι λίγοι οι επιστήμονες που συνδέουν την έξαρση ακραίων εθνικιστικών και ρατσιστικών συναισθημάτων μέσα σε κοινωνίες που αντιμετωπίζουν οικονομική κρίση. Φυσικά και ο διάλογος είναι έντονος, με αντικρουόμενες απόψεις περί του ζητήματος αυτού.

¹⁶⁴ Δεν προέβη το ισραηλινό κράτος σε ανεξέλεγκτο δανεισμό, που θα το τοποθετούσε σε ακόμη δυσχερέστερη θέση. Αντιθέτως, το Ισραήλ, ιδίως τα πρώτα χρόνια που ακολούθησαν τη δημιουργία του βρέθηκε σε θέση να εξασφαλίζει ιδιαιτέρως ευνοϊκούς τρόπους δανεισμού.

οποιαδήποτε αποτελεσματική μεταναστευτική πολιτική που θα υπολογίζει μόνο τα κόστη της υποδοχής μεταναστευτικών πληθυσμών;

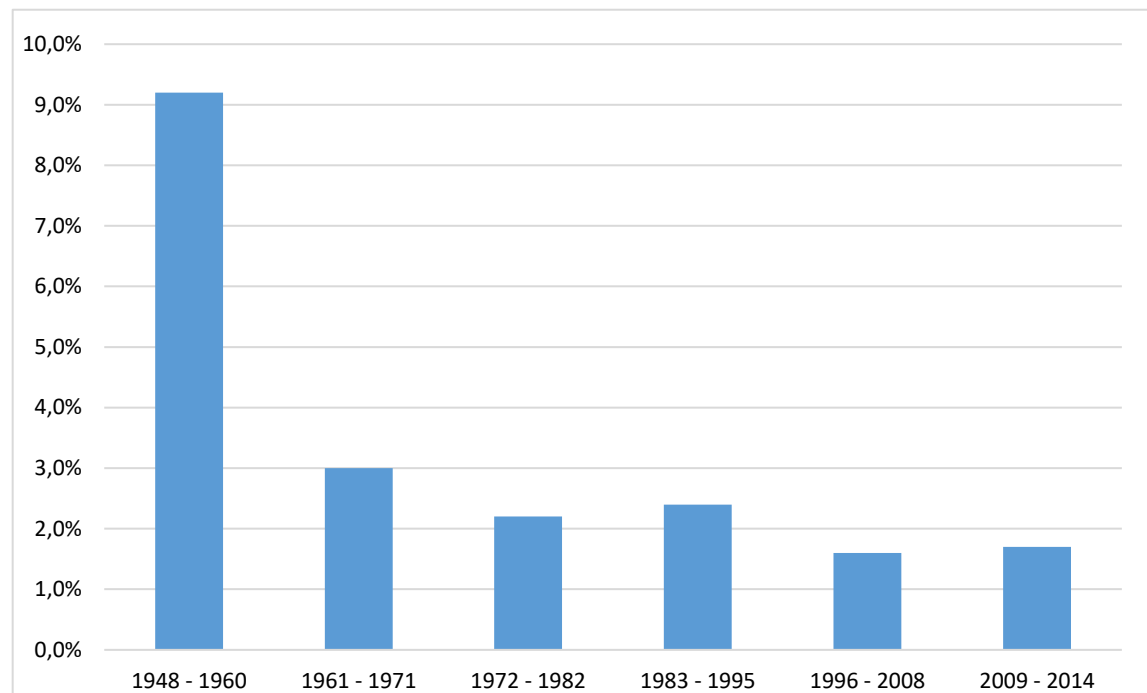
Το Ισραήλ αντιμετώπισε το ζήτημα της αύξησης του πληθυσμού με τη μετανάστευση, η οποία επιφέρει αμεσότερα αποτελέσματα στην αύξηση του πληθυσμού από την φυσική αύξηση. Η Ευρώπη παρουσιάζει ένα σοβαρό δημογραφικό πρόβλημα, το οποίο φυσικά και θα μπορούσε να αντιμετωπιστεί από την εισροή μεταναστευτικών πληθυσμών στα διάφορα κράτη που τη συνθέτουν. Από τη στιγμή που το κοινωνικό κράτος άρχισε να περιορίζεται στην Ευρώπη, έγιναν φανερά και τα δημογραφικά προβλήματα σ' αυτήν, αφού περιορίστηκε η κοινωνική προστασία της οικογένειας και της μητρότητας μέσω του περιορισμού των κρατικών δαπανών και της αλλαγής των εργασιακών σχέσεων στην αγορά εργασίας.

Η μετανάστευση θα μπορούσε να αποτελέσει έναν παράγοντα της αύξησης του πληθυσμού της Ευρώπης, ο οποίος οδηγεί και στην οικονομική τόνωση των τοπικών κοινωνιών στις οποίες εγκαθίστανται οι μετανάστες αλλά και του κράτους γενικότερα. Μάλιστα όπως μπορούμε να δούμε η μετανάστευση αποτελούσε πάντα τον βασικότερο παράγοντα αύξησης του πληθυσμού ιδίως τα πρώτα χρόνια της ίδρυσης του ισραηλινού κράτους τα οποία αποτέλεσαν και τα κρισιμότερα για την ισχυροποίησή του.

Από τα διαγράμματα 5.1 και 5.2 κατανοούμε ότι κατά το χρονικό διάστημα στο οποίο η μετανάστευση αποτελούσε τον βασικό παράγοντα αύξησης του εβραϊκού πληθυσμού, η ετήσια αύξηση του πληθυσμού ήταν μεγαλύτερη. Μπορούμε λοιπόν να αναλογιστούμε τα οφέλη της μετανάστευσης για την Ευρώπη και στο δημογραφικό ζήτημα που αντιμετωπίζει η ήπειρος στο σύνολό της. Εντωμεταξύ οι πληθυσμοί οι οποίοι κατά βάση μεταναστεύουν είναι νεαρής ηλικίας γεγονός που εξασφαλίζει σε κάποιο βαθμό και την μελλοντική φυσική αύξηση του πληθυσμού του κράτους στο οποίο εγκαθίστανται.

Διάγραμμα 5.1

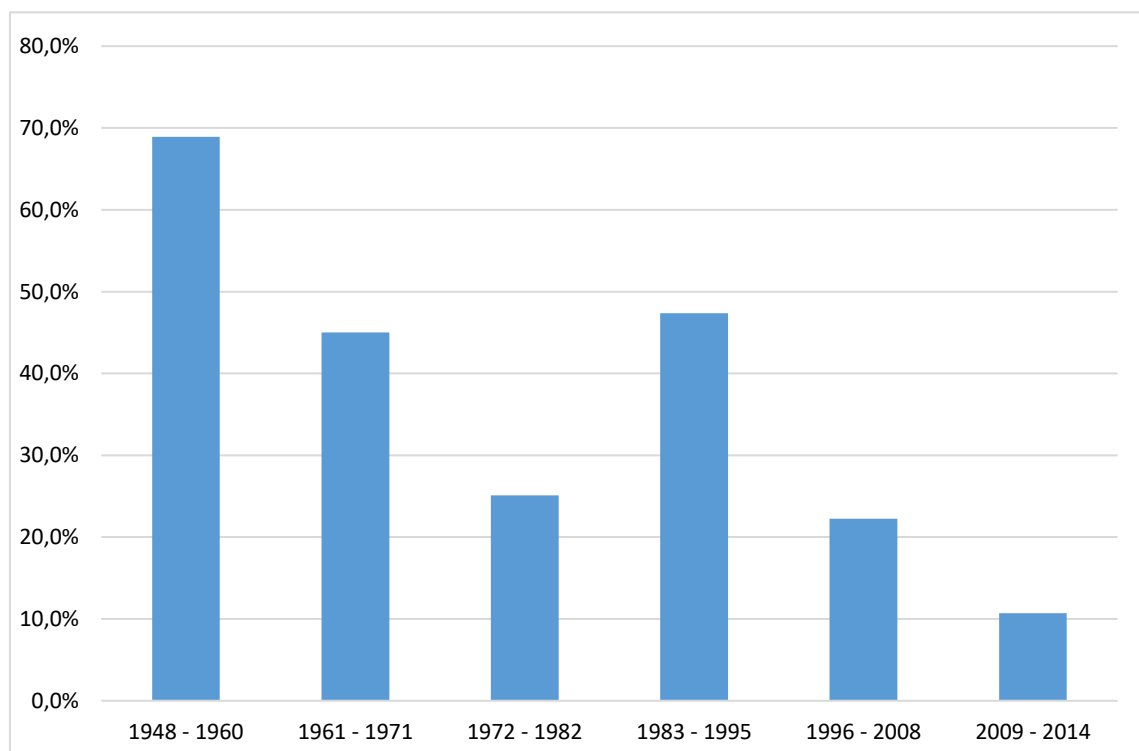
Αναλογία της ετήσιας αύξησης του εβραϊκού πληθυσμού 1948-2014



Πρβλ. Π-35 Παραρτ.

Διάγραμμα 5.2

Αναλογία της μετανάστευσης στην αύξηση του εβραϊκού πληθυσμού 1948-2014



Πρβλ. Π-35 Παραρτ.

Και αφού αναφερθήκαμε στον τόπο εγκατάστασης των μεταναστών μετά την άφιξή τους σε ένα κράτος, θα πρέπει να τονίσουμε τη σημασία των δικτύων των μεταναστών των προηγούμενων ετών ή της ύπαρξης κοινωνικών ή άλλων δικτύων που στέκονται όχι μόνο αρωγοί κατά τη διαδικασία ένταξης των μεταναστών στο νέο τους περιβάλλον αλλά και φροντίζουν ώστε αυτή η μετανάστευση να ολοκληρωθεί με όσο το δυνατόν μεγαλύτερο περιορισμό των κινδύνων και των δυσκολιών που παρουσιάζει μια μεταναστευτική κίνηση.

«Οι μετανάστες στηρίζονται στα δίκτυα για να μειώσουν τους κινδύνους του εγχειρήματός τους και την ανασφάλεια που δημιουργούν οι αλλαγές· όσο πιο μεγάλοι είναι οι κίνδυνοι και όσο πιο δύσκολη η επιστροφή, τόσο περισσότερο εξαρτώνται από αυτά. Τα μεταναστευτικά δίκτυα παρέχουν τις απαραίτητες πληροφορίες, πρακτικές διευκολύνσεις, υλική και ηθική βοήθεια, ασφάλεια και εγγυήσεις. Ο ρόλος τους είναι καθοριστικός στην επιλογή της χώρας και της περιοχής προς την οποία θα κατευθυνθεί ο μετανάστης και στην ανεύρεση εργασίας και κατοικίας»¹⁶⁵.

Μελετώντας την περίπτωση του Ισραήλ αναδείξαμε τη σημασία και το ρόλο που έπαιξαν τα δίκτυα μεταναστών κοινής προέλευσης με τους μετανάστες του δεύτερου μαζικού κύματος μετανάστευσης προς το κράτος αυτό, δηλαδή των Ρώσων μεταναστών προηγούμενων ετών, σε αντίθεση με τους πρώτους μετανάστες που έφθασαν στο ισραηλινό κράτος κάτω από ιδιαίτερες συνθήκες χωρίς τη γενικότερη βοήθεια ανάλογων δικτύων. Η αναφορά μας στα δίκτυα αυτά μας επιτρέπει να σημειώσουμε και το ρόλο των δικτύων μεταφοράς μεταναστών που οργανώνονται, όταν η μετανάστευση βρίσκει κλειστά σύνορα μπροστά της, και είναι κατά βάση παράνομα. Πρόκειται για παράνομα δίκτυα διακίνησης μεταναστών τα οποία λειτουργούν παρασιτικά, εγκαθιστώντας μια παράλληλη οικονομία βασισμένη στη «μαύρη αγορά», και δεν υπολογίζουν τους κινδύνους που προκαλεί η ανεύρεση παράνομων διόδων για τη μεταφορά μεταναστών προς διάφορες περιοχές του πλανήτη, εν προκειμένω και προς την Ευρώπη.

¹⁶⁵ Βεντούρα Λ., *Μετανάστευση και Έθνος, Μετασχηματισμοί...*, σ.52.

Ο ευρωπαϊκός οργανισμός της Europol¹⁶⁶ σε μια εκτίμησή του, τοποθετεί τον ετήσιο τζίρο αυτών των δικτύων ανάμεσα σε τρία με έξι δισεκατομμύρια ευρώ, ενώ οι υπεύθυνοι κάποιων μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ) που δραστηριοποιούνται στην αρωγή και υποστήριξη των μεταναστών εκτιμούν αυτόν τον τζίρο περίπου στα δέκα έξι δισεκατομμύρια. Η αλήθεια πρέπει να βρίσκεται κάπου στη μέση, πάντως είναι κεφάλαια που θα μπορούσαν να εισαχθούν στις διάφορες ευρωπαϊκές οικονομίες αν η Ευρώπη αποφάσιζε να δεχθεί μετανάστες και αναλάμβανε την οργάνωση των μεταναστευτικών ρευμάτων προς αυτήν, μέσω αυτών των ΜΚΟ και δεν την άφηνε στα χέρια των παράνομων διακινητών.

Οι επίσημοι μη κυβερνητικοί οργανισμοί έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην οργάνωση και στην κάλυψη των αναγκών των μεταναστών στο Ισραήλ. Αυτό είναι ένα σημείο το οποίο θα μπορούσε να αποτελέσει παράδειγμα προς μίμηση για την ευρωπαϊκή περίπτωση που εξετάσαμε στα προηγούμενα κεφάλαια της μελέτης μας. Το κράτος του Ισραήλ είχε επιλέξει την όσο το δυνατόν καλύτερη οργάνωση της μεταφοράς μεταναστών προς την εδαφική της κυριαρχία, γεγονός που μείωνε το κόστος μεταφοράς των ανθρώπων αυτών προς το κράτος. Αυτήν την αποστολή είχε για παράδειγμα το Εβραϊκό Πρακτορείο, το οποίο δραστηριοποιόταν σε διάφορα κράτη ενισχύοντας την επιθυμία προς μετανάστευση στο Ισραήλ, αλλά και σχεδίαζε συγκεκριμένα προγράμματα για την ικανοποίηση όλων των αναγκών των μεταναστών από τη στιγμή της μετάβασής τους στο νέο τους περιβάλλον.

Θα μπορούσαν λοιπόν οργανισμοί, όπως ΜΚΟ ή παραρτήματα του ΟΗΕ να αναλάβουν την οργάνωση της μετακίνησης και της εγκατάστασης των μεταναστών σε διάφορα κράτη της Ευρώπης με ασφαλή και νόμιμο τρόπο. Θα αποτελούσε εκτός όλων των άλλων και μια λύση στα προβλήματα ασφάλειας με τα οποία έχει έρθει αντιμέτωπη η Ευρώπη το τελευταίο χρονικό διάστημα. Θα είχε γίνει πολύ καλύτερος έλεγχος των ροών και ταυτοποίηση των μεταναστών μέσω της καταγραφής τους σε αρχεία, από τα οποία θα μπορούσαμε να αποκλείσουμε

¹⁶⁶ Τα στοιχεία αυτά περιλαμβάνονται στην ετήσια έκθεση της Europol Migrant Smuggling in the EU, February 2016, σ. 2. Ολόκληρη η έκθεση είναι διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση <https://www.europol.europa.eu/.../migrant...>, (επίσκεψη 10/8/2016).

πιθανούς κινδύνους να εισέλθουν στην ευρωπαϊκή περιφέρεια και από την άλλη θα είχαμε καλύτερη πληροφόρηση και δεδομένα που θα μπορούσαν να τα επεξεργαστούν σε διάφορες μελέτες οι επιστήμονες, κυρίως οι κοινωνικοί επιστήμονες.

Το Ισραήλ, ούτως ή άλλως αποτελούσε διαχρονικά ένα κράτος που αντιμετώπιζε προβλήματα ασφάλειας χωρίς να επιλέξει την πολιτική των «κλειστών συνόρων», τουλάχιστον επίσημα. Αυτό φυσικά δε σημαίνει ότι δεν υπάρχει αυστηρότατος έλεγχος στις εισροές ανθρώπων προς το Ισραήλ – ακόμη και σε επίπεδο επισκεπτών υπάρχει αυστηρή πολιτική απαγόρευσης ειδικά αν οι επισκέπτες προέρχονται από συγκεκριμένα κράτη ή διατηρούν επαφές ή έχουν συναλλαγές με διάφορα κράτη κατά βάση μουσουλμανικά – όμως δεν έχει αντιτεθεί στη μετανάστευση, αναλογιζόμενο κυρίως τις θετικές συνέπειες που επιφέρει. Μια ακόμη διαφορά που διαφαίνεται στην περίπτωση του Ισραήλ έχει να κάνει με την αντιμετώπιση των μεταναστών, ιδίως του πρώτου μαζικού ρεύματος, ως ανθρώπων σε κίνδυνο που πρώτιστη ανάγκη ήταν η επίτευξη της διάσωσης της ζωής τους.

Στην Ευρώπη σήμερα αντιμετωπίζουμε το ίδιο ζήτημα. Η πλειοψηφία των μεταναστών που επιθυμούν να μεταβούν στα ευρωπαϊκά κράτη αντιμετωπίζουν σοβαρό κίνδυνο για την ίδια τους την ύπαρξη. Θα έπρεπε στο σύνολό της η ευρωπαϊκή κοινότητα να μπορεί να δώσει την κατάλληλη λύση σε ένα τόσο σοβαρό θέμα. Εξάλλου έπειτα και από το σοκ το οποίο πέρασε η περιοχή μας από την τραγική κατάληξη του Β' Π.Π., η αξιοπρέπεια και η ανθρώπινη υπόσταση έχουν αναδειχθεί ως τα πολυτιμότερα αγαθά στον κόσμο τα οποία θα πρέπει να προστατεύονται κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες. Πόσο αξιοπρεπείς μπορούν να θεωρούνται οι εικόνες που παρακολουθεί όλος ο πλανήτης από τις προσπάθειες των μεταναστών να μεταβούν παράνομα σε ευρωπαϊκά εδάφη; Και πόσο τιμητικό είναι για τις ηγεσίες των ευρωπαϊκών κρατών, τα οποία ανήκουν σε έναν χώρο που σέβεται και προστατεύει τα ανθρώπινα δικαιώματα, να επιδεικνύουν τέτοια συμπεριφορά; Κοιτάζοντας το ζήτημα και από την άλλη πλευρά, πόσους μετανάστες μπορεί το κάθε κράτος να δεχθεί στην επικράτειά του; Υπάρχει ή θα έπρεπε να υπάρχει ένα σημείο το οποίο θα θεωρείται το ανώτατο όριο ανοχής για τις υπάρχουσες κοινωνίες υποδοχής «ξένων» στοιχείων

στους κόλπους τους; Και ποιο θα είναι αυτό το σημείο και βάσει ποιων παραγόντων θα καθορίζεται αυτό;

Όλα αυτά αποτελούν κρίσιμα ζητήματα που οφείλουμε να εξετάζουμε όταν μελετάμε τα μεταναστευτικά ρεύματα και μάλιστα όταν αυτά είναι μαζικά όπως συμβαίνει σήμερα στην Ευρώπη. Οι απαντήσεις είναι επίσης δύσκολες. Σίγουρα η συμπεριφορά απέναντι σε ανθρώπους που θίγει την αξιοπρέπεια και την υπόστασή τους δεν τιμά κανέναν, ούτε τους πολίτες των ευρωπαϊκών κρατών, ούτε τις ηγεσίες τους. Η δυσκολία έγκειται στην απάντηση των τελευταίων ερωτημάτων που είναι και ιδιαίτερα κρίσιμα για το σχεδιασμό των διάφορων πολιτικών για τη μετανάστευση που εφαρμόζει το κάθε κράτος.

Πρόσφυγες και μετανάστες προσπαθούν να επιβιβαστούν στα τρένα που θα τους οδηγήσουν στην Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη



Από την ομολογουμένως περιορισμένη μελέτη μας για το μεταναστευτικό φαινόμενο προς το Ισραήλ και τις γνώσεις μας για την εθνικιστική ιδεολογία και τον εθνικιστικό λόγο στη βάση της δημιουργίας του έθνους – κράτους, οφείλουμε να ομολογήσουμε ότι στα πλαίσια των πολιτειακών οργανώσεων των εθνικών κρατών ο μετανάστης δεν θα είναι σχεδόν ποτέ «ευπρόσδεκτος» και δεν θα καταφέρει σχεδόν ποτέ να ενσωματωθεί πλήρως στη δομή και τη λειτουργία της

νέας κοινωνίας στην οποία επιλέγει να εγκατασταθεί. Μάλιστα το ζήτημα αυτό της αντιμετώπισής του ως «ξένο» εντείνεται ακόμη περισσότερο όταν η χώρα καταγωγής ή προέλευσης του μετανάστη δεν έχει κοινή αφετηρία ή κοινά πολιτισμικά στοιχεία με τη χώρα προορισμού. Δηλαδή ένας «δυτικός» θα ενσωματωθεί ευκολότερα σε μια δυτικού τύπου κοινωνία από έναν «ανατολικό» (π.χ. Ασιάτη ο οποίος μεταβαίνει σε ένα ευρωπαϊκό κράτος). Και δεν οφείλεται σ' αυτό που κάποιος βιαστικά θα χαρακτήριζε ως ρατσισμό – όχι ότι αποκλείεται και αυτή η περίπτωση – αλλά μάλλον στα διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία τα οποία χαρακτηρίζουν ανθρώπους που δεν έχουν κοινωνικοποιηθεί με κοινές αξίες, ιδέες και παραδόσεις και που στην ουσία έχουν μεγαλώσει με ένα διαφορετικό τρόπο ζωής.

Ας πάρουμε ως παράδειγμα το ισραηλινό κράτος, το οποίο «χτίστηκε» από τους κυβερνώντες στα πρότυπα των δυτικών κρατών. Οι μετανάστες της Ασίας (κυρίως της Μ. Ανατολής) και της Β. Αφρικής αποτέλεσαν πρόβλημα για την ισραηλινή κοινωνία, η οποία αν και δεν είχε καταφέρει να αποκτήσει τον δυτικό τρόπο ζωής την περίοδο της άφιξης αυτών των μεταναστών, πάντως το επιθυμούσε και προσπαθούσε να το επιτύχει, παρ' όλο που ήταν Εβραίοι, δηλαδή στην ουσία δεν ήταν «ξένοι».

Το οικοδόμημα του εθνικού κράτους έχει βασιστεί στην κυριαρχία. Γι' αυτό και η πηγή της κυριαρχίας χαρακτηρίζει το πολίτευμα του κάθε κράτους. Χωρίς κυριαρχία δε νοείται έθνος – κράτος, όπως το γνωρίζουμε ως απόρροια του ευρωπαϊκού ορθολογισμού, και του περάσματος από τη φεουδαρχική κοινωνία στη βιομηχανική κοινωνία. Πως λοιπόν μπορεί ένα κράτος και το έθνος που το συνιστά να αποδεχθούν, μαζί με την κυρίαρχη πολιτική, οικονομική και πολιτισμική ταυτότητα, ως ισότιμα τα πολιτικά, οικονομικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά των νέων στοιχείων που εισέρχονται στις δομές τους; Οι μετανάστες φέρουν ένα πολιτισμικό κεφάλαιο και δρουν και αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον τους στη βάση των κοινωνικών αναπαραστάσεων που έχουν εσωτερικεύσει μέσω της εκπαίδευσης, της εμπειρίας, της μεταβίβασης των παραδόσεων από τις προηγούμενες γενιές.

Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις αποτελούν σημαντικό παράγοντα της δράσης και της συμπεριφοράς του κάθε ανθρώπου στο κοινωνικό περιβάλλον,

και σύμφωνα με τον Serge Moscovici¹⁶⁷, βασίζονται σε συγκεκριμένα αξιακά και ιδεολογικά συστήματα και νόρμες τα οποία έχουν κοινωνικοποιηθεί στον καθένα μέσω της οικογένειας, του σχολείου, της ομάδας των συνομήλικων (peer groups), των συναδέλφων, αλλά και των ΜΜΕ, των πολιτικών σχηματισμών κ.α.. Είναι δυνατόν λοιπόν ο νεοεισερχόμενος μετανάστης να «πετάξει» το πολιτισμικό του κεφάλαιο πριν διασχίσει τα σύνορα του νέου κράτους διαμονής του; Και ποιος από την κοινωνία υποδοχής είναι έτοιμος να επανεξετάσει την δικιά του κουλτούρα και τον δικό του τρόπο ζωής και να παραδεχθεί ότι ίσως του «Άλλου» να είναι καλύτερη ή έστω ίδια με τη δική του; Το Ισραήλ αν και γεωγραφικά ανήκει στην «Ανατολή» υιοθέτησε τον δυτικό τρόπο ζωής και οικονομικής ανάπτυξης. Για το λόγο αυτό τους Εβραίους από την «Ανατολή» τους θεωρούσε «πισωγύρισμα» (η έκφραση ανήκει σε πολιτικά στελέχη του ισραηλινού κράτους, κι όχι σε εμάς) για την πολιτισμική εξέλιξη και την ανάπτυξη του κράτους. Δεν έβλεπε σ' αυτούς τους ανθρώπους παρά τον πολιτισμό των αραβικών ή μουσουλμανικών κρατών από τα οποία προέρχονταν. Τους αντιμετώπιζε με καχυποψία, φόβο και τελικά απόρριψη¹⁶⁸ και το ίδιο και αυτοί.

Δεν είναι τυχαίο που οι περισσότεροι επιστήμονες πλέον διαχωρίζουν¹⁶⁸ στις μελέτες τους, τους μετανάστες πρώτης γενιάς από αυτούς της δεύτερης ή τρίτης γενιάς. Είναι πεπεισμένοι από την εμπειρία τους και τις έρευνες που έχουν διεξαχθεί ότι οι μετανάστες πρώτης γενιάς δεν θα καταφέρουν να ενσωματωθούν στις νέες κοινωνίες, σε αντίθεση με τους μετανάστες δεύτερης ή ακόμη περισσότερο τρίτης γενιάς οι οποίοι τείνουν να θεωρούνται πλήρως αφομοιωμένοι. Ο όρος ενσωμάτωση δεν ισχύει στις περιπτώσεις αυτές. Αφού για τους μετανάστες τρίτης γενιάς δεν υπάρχει η έννοια της μετανάστευσης, της διαφορετικής χώρας καταγωγής ή η προσπάθεια προσαρμογής στα κοινωνικά πρότυπα της κοινωνίας στην οποία ζουν. Μήπως λοιπόν θα έπρεπε να

¹⁶⁷ Βλ. S. Moscovici, *Η ψυχανάλυση, η εικόνα της και το κοινό της*, Οδυσσέας, Αθήνα, 1999, σ. 45.

¹⁶⁸ Βλ. Alba, R., 'Bright vs. blurred boundaries: Second-generation assimilation and exclusion in France, Germany, and the United States', *Ethnic and Racial Studies*, 2005, vol. 28, σς. 20 – 49. Επίσης, Crul, M. and Vermeulen, H., 'The second generation in Europe', *International Migration Review*, 2003, vol. 37, σς. 965-986.

αναθεωρήσουμε τις μεταναστευτικές πολιτικές που εφαρμόζουμε στα ευρωπαϊκά κράτη που μας ενδιαφέρει στο σημείο αυτό, κοιτώντας πιο βαθιά στο μέλλον; Μήπως οι στόχοι των πολιτικών μετανάστευσης θα έπρεπε να είναι οι επόμενες γενιές από αυτές που υποδέχονται τους μετανάστες και οι επόμενες γενιές από αυτούς που αποτελούν τους μεταναστευτικούς πληθυσμούς;

Βέβαια κάποιος θα μπορούσε να σημειώσει ότι η μετανάστευση δεν είναι στατικό φαινόμενο ούτε συμβαίνει εφάπαξ. Αποτελεί μια διαρκή πραγματικότητα για πολλές κοινωνίες και ότι οι νεοαφιχθέντες μετανάστες και οι γηγενείς που τους υποδέχονται δεν μπορούν να παραμεληθούν. Δεν ισχυριζόμαστε αυτό. Αντιθέτως, θα πρέπει να αποτελούν στόχο των μεταναστευτικών πολιτικών των διαφόρων κρατών αλλά όχι το στόχο που γνωρίζουμε ως τώρα. Η στόχευση των μεταναστευτικών πολιτικών γι' αυτές τις πληθυσμιακές ομάδες θα πρέπει να είναι η προσαρμογή στο νέο περιβάλλον όπως διαμορφώνεται εκ νέου από τη μετανάστευση. Η προσαρμογή στη νέα κοινωνική πραγματικότητα και η ειρηνική και αρμονική συνύπαρξη θα πρέπει να αποτελούν τους στόχους για τους γηγενείς και τους μετανάστες πρώτης γενιάς, η αποδοχή και η ενσωμάτωση για τους γηγενείς και τους μετανάστες δεύτερης γενιάς ενώ η τρίτη γενιά μεταναστών δείχνει πλήρη αφομοιωτικά χαρακτηριστικά στον τρόπο ζωής και στη συμπεριφορά της. Αν ανακαλέσουμε και τα λόγια του Μπεν Γκουριόν, και ο ίδιος σαν στόχο είχε θέσει την τρίτη γενιά των μεταναστών της Ασίας και της βόρειας Αφρικής για πλήρη απορρόφηση από την κυρίαρχη ισραηλινή κουλτούρα. Διόλου τυχαίο κατά τη γνώμη μας. Οι Εβραίοι εξάλλου είχαν επίγνωση της προσπάθειας αφομοίωσης που οι Ευρωπαίοι είχαν προσπαθήσει να εφαρμόσουν στους εβραϊκούς πληθυσμούς, αρκετά ανεπιτυχώς.

Και τι γίνεται όταν και τα παιδιά των μεταναστών είναι και αυτά μετανάστες πρώτης γενιάς; Η ηλικία κατά τη διαδικασία της μετανάστευσης παίζει σημαντικό ρόλο για το μέλλον του μετανάστη στις νέες κοινωνικές συνθήκες. Οι νεαροί μετανάστες έρχονται σε επαφή με την κυρίαρχη ιδεολογία του κράτους στο οποίο μετανάστευσαν με τους γονείς τους πολύ γρηγορότερα και πολύ πιο άμεσα, αφού σχεδόν αμέσως εντάσσονται στο εκπαιδευτικό σύστημα του κράτους. Γνωρίζουμε ότι το σχολείο αποτελεί έναν από τους κατεξοχήν χώρους όπου κοινωνικοποιείται η κυρίαρχη ιδεολογία και η κυρίαρχη

κουλτούρα, τόσο μέσω της δομής του εκπαιδευτικού συστήματος όσο και μέσω του περιεχομένου των σχολικών προγραμμάτων και των σχολικών βιβλίων. Ενώ σε συμπλήρωμα της λειτουργίας του σχολείου έρχεται το γεγονός ότι τα παιδιά των μεταναστών δεν έχουν ακόμη ολοκληρωμένη ιδεολογία για τον τρόπο ζωής που οφείλουν να ακολουθήσουν ούτε αποκρυσταλλωμένες κοινωνικές αναπαραστάσεις για το κοινωνικό περιβάλλον και τον τρόπο δράσης και αλληλεπίδρασης μέσα σ' αυτό.

Για το λόγο αυτό, τα παιδιά και οι νέοι είναι ευκολότερο να υιοθετήσουν τις ιδέες, τις αξίες, τις αναπαραστάσεις και τον τρόπο συμπεριφοράς που απαιτούνται για την ομαλή ένταξή τους στη νέα κοινωνία. Μάλιστα μπορούμε να πούμε ότι το γεγονός αυτό οφείλεται και σε αυτό που ο Bourdieu¹⁶⁹ ονόμασε «habitus», δηλαδή έξη, συνήθεια. Αυτή η επαναλαμβανόμενη συνήθεια τόσο σε κοινωνικό όσο και σε πολιτισμικό επίπεδο είναι που αποκρυσταλλώνουν στη συνείδηση των παιδιών τους τρόπους συμπεριφοράς τους και την αντίληψη για το περιβάλλον γύρω τους, που τους βοηθά να ενσωματωθούν στην κοινωνική οργάνωση ευκολότερα από τους γονείς τους, οι οποίοι έχουν ήδη βιώσει τη διαδικασία που περιγράψαμε σε ένα διαφορετικό περιβάλλον από αυτό στο οποίο βρίσκονται τώρα.

Όπως έχουμε σημειώσει η μελέτη του μεταναστευτικού φαινομένου προς το Ισραήλ, από διάφορους επιστήμονες βάσει επιτόπιων κυρίως ερευνών έχει καταλήξει στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για ένα συνολικά επιτυχημένο εγχείρημα για το κράτος. Αυτό που χαρακτήριζε τη μετανάστευση προς το ισραηλινό κράτος ήταν ο μόνιμος χαρακτήρας της. Οι μετανάστες μετέβαιναν στη χώρα για να μείνουν και αυτή ήταν και η επιθυμία των κρατικών αρχών. Να μην εγκαταλείπουν οι μετανάστες το Ισραήλ για να εγκατασταθούν σε άλλα κράτη, απογοητευμένοι ίσως ή αποθαρρημένοι από την πραγματικότητα που αντιμετώπιζαν εκεί.

¹⁶⁹ «Η έξη/habitus δεν αποτελεί ούτε το αποτέλεσμα της ελεύθερης βούλησης, ούτε καθορίζεται από τις δομές, αλλά δημιουργείται μέσω μιας μορφής αλληλεπίδρασης και διαχρονικής διαπλοκής των δύο: είναι οι προδιαθέσεις που διαμορφώνονται τόσο από τα παρελθοντικά γεγονότα και δομές, και που διαμορφώνουν τις τρέχουσες πρακτικές και δομές δημιουργώντας το πλαίσιο της αντίληψής μας για αυτές. [...] Υπό αυτήν την έννοια η έξη/habitus δημιουργείται και αναπαράγεται ασυνείδητα δίχως μια σκόπιμη επιδίωξη συνοχής, δίχως καμία συνειδητή συνένωση/συγκέντρωση.» Βλ. P. Bourdieu, *Η διάκριση, Κοινωνική κριτική της καλαισθητικής κρίσης*, Πατάκης, Αθήνα, 2008, σ. 170.

Η αντιμετώπιση των μεταναστών από το Ισραήλ είναι ακριβώς αντίστροφη από την αντιμετώπισή τους από τα ευρωπαϊκά κράτη. Οι Ευρωπαίοι δεν επιθυμούσαν τη μόνιμη εγκατάσταση των μεταναστών στις χώρες τους, παρά μόνο για όσο χρονικό διάστημα τους είχαν ανάγκη για να καλύψουν τις κενές θέσεις εργασίας που δημιουργούσε η οικονομική άνθιση που γνώρισε η Ευρώπη τις τελευταίες δεκαετίες. Παρ' όλες τις επιδιώξεις τους όμως οι μετανάστες δεν αποχωρούσαν από τους τόπους στους οποίους είχαν εγκατασταθεί και για το λόγο αυτό οι μεταναστευτικές πολιτικές των ευρωπαϊκών κρατών έπρεπε να μεταβληθούν ως προς τους στόχους τους, για τους ίδιους πληθυσμούς για τους οποίους είχαν σχεδιαστεί.

Η στάση όμως των κρατών απέναντι στους μετανάστες τους οποίους θεωρούσαν προσωρινούς και η πρόσληψη της στάσης αυτής από τους ίδιους τους μετανάστες οι οποίοι θεωρούσαν με τη σειρά τους ότι δε θα τους επιτρέψουν τη μόνιμη παραμονή, ενέτεινε τα προβλήματα ένταξης και ενσωμάτωσης των πληθυσμών αυτών στο κοινωνικό περιβάλλον. Γιατί να προσπαθήσουν ή καλύτερα να θελήσουν να αλλάξουν τις ιδέες τους και τις παραδόσεις, τον τρόπο ζωής τους εν γένει, αφού κάποια στιγμή θα έπρεπε να επιστρέψουν πίσω στις χώρες καταγωγής τους στις οποίες θα τους ήταν και πάλι χρήσιμα; Έτσι οποιαδήποτε άσκηση μεταναστευτικής πολιτικής με στόχο την ένταξη των μεταναστών στο κοινωνικό σύνολο ήταν καταδικασμένη να αποτύχει πριν ακόμη αρχίσει.

Η προσωρινότητα βέβαια χαρακτήριζε στην πλειοψηφία τους, τους οικονομικούς μετανάστες τους οποίους είχε προσελκύσει η Γερμανία, ενώ για τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο ίσχυαν άλλου τύπου πραγματικότητες. Η μετανάστευση στα κράτη αυτά αφορούσαν πολίτες που προέρχονταν από τις αποικίες τις οποίες είχαν δημιουργήσει κυρίως τα δύο αυτά μεγάλα ευρωπαϊκά κράτη. Σ' αυτά τα κράτη η αποτυχία είχε να κάνει περισσότερο με την αποικιοκρατική αντίληψη των κρατών και των λαών για τον εαυτό τους. Πίστευαν ότι ο σπουδαίος πολιτισμός τους ήταν ικανός να αφομοιώσει τους μετανάστες και ότι αυτοί θα ένιωθαν υπερήφανοι να συμμετέχουν ως ισότιμα μέλη στα έθνη τους. Μια τέτοια λογική απέτυχε να ικανοποιήσει τους στόχους της

γι' αυτό και προσπάθησαν να τροποποιήσουν την πολιτική τους απέναντι στους μεταναστευτικούς πληθυσμούς.

Κοινό χαρακτηριστικό μεταξύ των τριών κρατών είναι ότι ανεξάρτητα από τους στόχους που έθετε το κράτος μέσω των επίσημων φορέων του, οι κοινωνίες επέδειξαν σαφή ξενοφοβικά σύνδρομα απέναντι στους μετανάστες με ταυτόχρονη περιθωριοποίηση τους. Ο κύριος αποδέκτης αυτών των ξενοφοβικών συμπεριφορών ήταν διαχρονικά οι μουσουλμάνοι μετανάστες, οι εκπρόσωποι δηλαδή του Ισλάμ στα κράτη αυτά. Πρόκειται για κοσμικά κράτη τα οποία, ειδικότερα η Γαλλία, νιώθουν να απειλείται ο τρόπος οργάνωσης του κράτους και οι καθημερινές συνήθειες και οι κοινωνικές εκδηλώσεις των γηγενών πολιτών από την εμμονή του Ισλάμ στην ιδιαίτερη σημασία που αποδίδεται θρησκεία. Η περίπτωση της ξενοφοβίας προς το Ισλάμ είναι σήμερα πιο επίκαιρη από ποτέ στην Ευρώπη, η οποία δέχεται μια τεράστια πίεση από μαζικά μεταναστευτικά ρεύματα μουσουλμάνων, πιστών του Ισλάμ, που επιχειρούν καθημερινά να εισέλθουν σε ευρωπαϊκό έδαφος.



Πρόσφυγες και μετανάστες διασχίζουν την Ουγγαρία πεζοί για τα σύνορα με την Αυστρία. Πηγή: [http:// www. efsyn. gr / live / anaziteitai - allileggyi - gia - toys - prosfyges](http://www.efsyn.gr/live/anaziteitai-allileggyi-gia-toys-prosfyges), (επίσκεψη 15/10/2016).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΕΚΤΟ

Συμβολή στη Μελέτη της Μετανάστευσης

6.1 Η Εμπειρία από την περίπτωση του Ισραήλ

Αυτό που μας ενδιαφέρει να αποκομίσουμε από κάθε μελέτη είναι γνώση. Αυτό που θα μας ενδιέφερε πρωτίστως είναι: α) το κατά πόσο η εμπειρία από τη μετανάστευση προς το κράτος του Ισραήλ θα μπορούσε να μας φανεί χρήσιμη στην αντιμετώπιση του φαινομένου και σε διαφορετικά άλλα κράτη και β) αν θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε ένα μοντέλο μεταναστευτικής πολιτικής που θα βασιζόταν στα πορίσματα της μελέτης της μετανάστευσης στο ισραηλινό κράτος, που δεν έχει μέχρι τώρα εφαρμοστεί σε κανένα άλλο κράτος του κόσμου. Αυτό που μένει είναι να εξετάσουμε αν και κατά πόσο μπορούν οι επιμέρους ιδιαιτερότητες της ισραηλινής περίπτωσης να βρουν κοινή τομή με εμπειρίες από διαφορετικά κράτη ούτως ώστε να μπορέσουμε να εφαρμόσουμε ένα μοντέλο που θα μπορούσε να μας βοηθήσει να αντιμετωπίσουμε με μεγαλύτερη ικανότητα ένα διαχρονικό φαινόμενο με αυξανόμενη ένταση κατά τις τελευταίες δεκαετίες, γεγονός που προκαλεί πολυσύνθετα προβλήματα στην εσωτερική λειτουργία μεγάλου αριθμού κρατών ανά τον κόσμο.

Για να το επιτύχουμε αυτό θα αναλύσουμε τα συμπεράσματα στα οποία έχουμε καταλήξει τόσο από το φαινόμενο της μετανάστευσης αυτό καθ' αυτό, όσο και από τις πολιτικές αντιμετώπισης και χειρισμού του φαινομένου από τις ισραηλινές αρχές. Στην ενότητα που ακολουθεί θα παραθέσουμε τα

συμπεράσματα από το φαινόμενο της μετανάστευσης προς το κράτος του Ισραήλ, από την ίδρυσή του και έπειτα, ενώ στην αμέσως επόμενη ενότητα θα παραθέσουμε τα συμπεράσματά μας από τις διάφορες μεταναστευτικές πολιτικές που άσκησε η πολιτική εξουσία του ισραηλινού κράτους.

6.1.1 Όψεις της μετανάστευσης στο Ισραηλινό κράτος

Το βασικό χαρακτηριστικό γνώρισμα του φαινομένου της μετανάστευσης προς το Ισραήλ η εγκατάσταση εκεί, ανθρώπων «ξένων» οι οποίοι ωθούμενοι ο καθένας από διαφορετικά αίτια εγκατέλειψαν το κράτος καταγωγής τους για να οδηγηθούν προς το Ισραήλ. Η μετανάστευση προς το Ισραήλ αφορούσε «δικούς» τους ανθρώπους.

Κάθε κράτος που υποδέχεται μετανάστες έρχεται αντιμέτωπο με το ζήτημα της συγκέντρωσης στα εδαφικά σύνορά του ανθρώπων με διαφορετική καταγωγή, ίσως και διαφορετικής θρησκείας, με διαφορετικά πολιτισμικά χαρακτηριστικά, συνήθειες, κλπ., και ψάχνει τρόπους να εντάξει ή να ενσωματώσει τους μετανάστες αυτούς στο υφιστάμενο κοινωνικό γίγνεσθαι του κράτους αυτού. Στο Ισραήλ όμως η υπόθεση εργασίας, αλλά και η πραγματικότητα, δεν ήταν αυτή, αφού στα σύνορα του κράτους αυτού το οποίο ανακήρυξε τον εαυτό του ως το κράτος των απανταχού Εβραίων συγκεντρώνονταν Εβραίοι. Άρα μιλάμε για τη μετανάστευση ανθρώπων «όχι – ξένων», άρα ανθρώπων με κοινή καταγωγή, κοινή θρησκεία, κοινό πολιτισμικό υπόβαθρο, κοινές συνήθειες, έθιμα, παραδόσεις κλπ.. Οπότε και οι ισραηλινές αρχές δεν είχαν ανάγκη να προσπαθήσουν να ενσωματώσουν τους ανθρώπους αυτούς στην ισραηλινή κοινωνική πραγματικότητα.

Είναι όμως πράγματι έτσι; Αποτελούσε ικανή συνθήκη η «εβραϊκότητα» του κάθε μετανάστη ώστε να ενσωματωθεί στο νέο του περιβάλλον αμέσως και χωρίς την ανάγκη βοήθειας από το επίσημο ισραηλινό κράτος; Από την εξέταση των τεκμηρίων προκύπτει ότι δεν ήταν ικανή συνθήκη η «εβραϊκότητα» των

μεταναστών για την ομαλή ένταξή τους στην ισραηλινή πραγματικότητα. Και όχι μόνο δεν ήταν ικανή συνθήκη αλλά αντιθέτως ήταν η πηγή των δυσχερειών που αντιμετώπισε το ισραηλινό κράτος στην ενσωμάτωση των μεταναστών στο νέο περιβάλλον.

Τα περισσότερα κράτη στον κόσμο έχουν ασκήσει πολιτικές μετανάστευσης τις οποίες θεωρούν κατάλληλες για αυτά. Μία από αυτές τις πολιτικές είναι και η επιλογή των κριτηρίων (όπως οικονομικά, κοινωνικά, επαγγελματικά, γνωστικά κα.) που θα πρέπει να ικανοποιεί ο κάθε μετανάστης που επιθυμεί να μεταναστεύσει στο κράτος της επιλογής του. Αν ο μετανάστης δεν ικανοποιεί τα κριτήρια αυτά δεν του επιτρέπεται η μετανάστευση προς το εκάστοτε κράτος. Μάλιστα είναι μια από τις πιο συνηθισμένες πολιτικές μετανάστευσης παγκοσμίως, αφού στόχος κάθε κράτους είναι να ωφεληθεί και όχι να ζημιωθεί από την υποδοχή μεταναστών. Η μετανάστευση όμως προς το Ισραήλ δεν είχε τέτοιας μορφής κριτήρια, παρά μόνο την «εβραϊκότητα» του κάθε μετανάστη. Αποτέλεσμα ήταν η υποχρέωση υποδοχής μεταναστών από διαφορετικά μέρη του κόσμου με διαφορετικά τόσο ανθρώπινα όσο και κοινωνικά κεφάλαια, ώστε το ισραηλινό κράτος να αντιμετωπίσει τα ίδια προβλήματα στην εσωτερική του λειτουργία με άλλα κράτη του κόσμου παρόλο που αυτό υποδεχόταν «δικούς», και τα άλλα «ξένους».

Τα συμπεράσματα τα διαχωρίζουμε σε τρεις κατηγορίες: α) ως προς τα αίτια εμφάνισης του φαινομένου, β) ως προς τις συνθήκες κάτω από τις οποίες συντελούνταν οι μεταναστευτικές ροές αλλά και ως προς τις συνθήκες που δημιουργούνταν από το φαινόμενο και γ) ως προς τις συνέπειες του φαινομένου. Εάν μάλιστα λάβουμε υπόψη μας ότι η μετανάστευση προς το συγκεκριμένο κράτος γνώρισε τρεις περιόδους ιδιαίτερης έντασης¹⁷⁰, τότε θα δούμε ότι για τις τρεις αυτές περιόδους τα συμπεράσματά μας διαφέρουν ως προς τα αίτια, τις συνθήκες και τις συνέπειες.

¹⁷⁰ Τις τρεις αυτές περιόδους τις έχουμε ήδη αναφέρει και εξετάσει ξεχωριστά σε προηγούμενες ενότητες του πονήματος αυτού. Πρόκειται για την περίοδο πριν από την ίδρυση του ισραηλινού κράτους, για τα πρώτα έτη από τη δημιουργία του και για την περίοδο που ξεκίνησε τη δεκαετία του '90 μέχρι τα μέσα περίπου της δεκαετίας του '00. Μάλιστα την πρώτη από τις τρεις περιόδους είναι ορθότερο να την χωρίζουμε σε δύο ξεχωριστές περιόδους, δηλαδή πριν και μετά την εξάπλωση του ναζισμού στην Ευρώπη.

Την πρώτη από τις τρεις περιόδους (μέχρι την ίδρυση του ισραηλινού κράτους) τα αίτια της εκκίνησης του μεταναστευτικού φαινομένου οφείλονται κατά κύριο λόγο στην ικανοποίηση των στόχων του σιωνιστικού κινήματος για ίδρυση κράτους των Εβραίων στην περιοχή της Παλαιστίνης. Στην ουσία λειτούργησε η μετανάστευση εβραϊκού πληθυσμού στην περιοχή, ως μέσο και ως μοχλός πίεσης προς τις ξένες δυνάμεις για την αναγνώριση ενός ανεξάρτητου κράτους στην Παλαιστίνη. Στην ίδια αυτή περίοδο και από τις αρχές της δεκαετίας του '30 και μέχρι τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο το βασικό αίτιο της μετανάστευσης προς την περιοχή αυτή μπορούμε να το αναζητήσουμε πρωτίστως στην ανάγκη διάσωσης διωκόμενων εβραϊκών πληθυσμών από την εξάπλωση του ναζισμού στην ευρωπαϊκή ήπειρο, χωρίς φυσικά αυτό να σημαίνει ότι εγκαταλείφθηκε ποτέ ο πρωταρχικός και θεμελιώδης στόχος του σιωνιστικού κινήματος.

Την περίοδο που ακολούθησε την ίδρυση του ισραηλινού κράτους και αποτελεί μια από τις περιόδους που το μεταναστευτικό ρεύμα προς αυτό ήταν πολύ έντονο (στην πραγματικότητα διπλασιάστηκε ο εβραϊκός πληθυσμός, αφού για κάθε έναν από πριν εγκατεστημένο Εβραίο έφτασε τα έτη αυτά άλλος ένας) το κύριο αίτιο βρίσκεται στην ανάγκη που προέκυψε υποδοχής των θυμάτων του Β' Παγκόσμιου Πολέμου από τη μια, και από την άλλη της διάσωσης των Εβραίων των αραβικών και μουσουλμανικών κρατών που βρίσκονταν σε άμεσο κίνδυνο μετά την ήττα των κρατών αυτών από το Ισραήλ στον πόλεμο που ξέσπασε με την διακήρυξη ανεξάρτητου ισραηλινού κράτους στα παλαιστινιακά εδάφη. Οι μετανάστες λοιπόν της περιόδου αυτής συγκαταλέγονταν περισσότερο στην κατηγορία των προσφύγων.

Τα ίδια αίτια ανιχνεύουμε και στην τρίτη περίοδο της ιστορίας του μεταναστευτικού φαινομένου στο συγκεκριμένο κράτος αφού με την κατάρρευση του καθεστώτος στα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης, οι Εβραίοι και οι συγγενείς τους βρέθηκαν σε κατάσταση ανάγκης και η υποδοχή τους θεωρήθηκε επιβεβλημένη. Όμως και στην υπόλοιπη περίοδο, αυτή που μεσολάβησε δηλαδή των δύο μεγάλων μεταναστευτικών ρευμάτων προς το ισραηλινό κράτος, και πάλι ανιχνεύουμε κυρίως λόγους ανάγκης για επιβίωση των εβραϊκών πληθυσμών των αραβικών και βορειοαφρικανικών κρατών, αφού

οι σχέσεις του κράτους του Ισραήλ με τα κράτη αυτά δεν εξομαλύνθηκαν σε καμία στιγμή της ιστορίας του.

Μέσα στα αίτια της εμφάνισης του μεταναστευτικού φαινομένου προς τα παλαιστινιακά εδάφη αρχικά και προς το Ισραήλ στη συνέχεια, περιλαμβάνεται και η επιθυμία των μεταναστών για μία διαφορετική και καλύτερη διαβίωση από αυτή που αντιμετώπιζαν στα ευρωπαϊκά εδάφη, μαζί με την ελπίδα για κοινωνική και οικονομική ανέλιξη την οποία στερούνταν σε πολλές περιπτώσεις στην καθημερινή τους εμπειρία. Πάντως, κατά την πρώτη περίοδο, κράτος των Εβραίων δεν υφίσταντο και η ελπίδα τους συνοδευόταν με το όνειρο το οποίο τους είχαν υποσχεθεί οι ηγέτες και οργανωτές του Σιωνιστικού κινήματος. Η διευκρίνιση αυτή γίνεται γιατί εκτός ειδικών έκτακτων καταστάσεων η απόφαση κάποιου για να μεταναστεύσει σε κάποιον άλλο τόπο πέραν αυτού της καταγωγής του, είναι μια απολύτως συνειδητή πράξη που περικλείει μια έλλογη διαδικασία μέχρι την πραγματοποίησή της. Και η πρότερη παράλειψη του αιτίου αυτού δεν υπονοεί κατά οποιονδήποτε τρόπο ότι οι εβραϊκοί πληθυσμοί που εγκαταστάθηκαν στην περιοχή αυτή δεν το επιθυμούσαν ή δεν το επέλεξαν, παρόλο που όπως αποδείξαμε και μέσα από τη μελέτη μας το Ισραήλ δεν αποτέλεσε πάντα την πρώτη επιλογή των Εβραίων που μετανάστευαν από τις χώρες καταγωγής τους.

Εξετάζοντας τις συνθήκες κάτω από τις οποίες πραγματοποιούνταν τα μεταναστευτικά ρεύματα προς το Ισραήλ αυτό που διαφαίνεται είναι η οργάνωση και διεκπεραίωσή τους κατά έναν επίσημο τρόπο μέσω των διαφόρων εβραϊκών οργανώσεων που δραστηριοποιούνταν σε διάφορες περιοχές του πλανήτη και στόχο είχαν την όσο το δυνατόν ασφαλέστερη και ακίνδυνη μεταφορά των ανθρώπων προς το νέο κράτος. Μάλιστα οι οργανώσεις αυτές ήταν υπεύθυνες και για τις συνθήκες μετεγκατάστασης των ανθρώπων στο νέο τους περιβάλλον, και κυρίως το Εβραϊκό Πρακτορείο, μάλιστα όχι μόνο στις περιόδους έκτακτης ανάγκης αλλά και γενικότερα σε κάθε μετακίνηση πληθυσμών προς το ισραηλινό κράτος.

Στις συνθήκες αυτές οφείλουμε να προσθέσουμε και την ύπαρξη ή έλλειψη αυτού που σήμερα ονομάζουμε κοινωνικά δίκτυα και επηρεάζουν άμεσα τη διαδικασία της ομαλής ένταξης των μεταναστών στα κράτη υποδοχής.

Καταλαβαίνουμε ότι μια μεγάλη εισροή μεταναστευτικού πληθυσμού σε ένα κράτος κάτω από ιδιαίτερες συνθήκες ανάγκης, χωρίς οργάνωση δημιουργεί δυσλειτουργίες τόσο στο εσωτερικό του κράτους αυτού όσο και στους μεταναστευτικούς πληθυσμούς οι οποίοι βρίσκονται μόνοι τους, χωρίς δίκτυα βοήθειας και υποστήριξης δίπλα τους, να προσπαθούν να ενταχθούν στη νέα κοινωνική πραγματικότητα με την οποία έρχονται αντιμέτωποι.

Αυτές οι δύο επισημάνσεις είναι ιδιαίτερα σημαντικές στη μελέτη των μοντέλων μετανάστευσης που προσπαθούν να εφαρμόσουν τα σύγχρονα κράτη. Στο λόγο που προκύπτει για τις συνέπειες της μετανάστευσης προς το ισραηλινό κράτος, τα συμπεράσματα είναι κατά βάση θετικά τόσο για το κράτος καθαυτό όσο και για τους πληθυσμούς που υποδέχθηκε.

Πρώτο και κύριο επιτεύχθηκε ο υπέρτατος στόχος των ηγετών του σιωνιστικού κινήματος για ίδρυση ισραηλινού κράτους στα παλαιστινιακά εδάφη. Δεύτερον ενισχύθηκε ο εβραϊκός πληθυσμός στην περιοχή με άμεσο τρόπο και ενισχύθηκε με έμπυχο υλικό και η πολεμική μηχανή του Ισραήλ, γεγονός μεγάλης σημασίας για ένα κράτος που βρέθηκε ανάμεσα σε εχθρικά γειτονικά κράτη. Τρίτον διασώθηκε μεγάλος αριθμός Εβραίων που απειλούνταν με αφανισμό, οι οποίοι και συνέβαλαν στην οικονομική ανάπτυξη του νεοσύστατου ισραηλινού κράτους. Τέλος συνέβαλε στην εδαφική καθιέρωση του απειλούμενου κράτους και στην αποδοχή του από τη διεθνή κοινότητα. Δεν θα μπορούσαν να λείψουν και κάποιες αρνητικές συνέπειες οι οποίες μάλιστα χαρακτηρίζουν την ισραηλινή κοινωνία μέχρι σήμερα.

Η δυσανασχέτηση των γειτονικών κρατών τόσο για την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ όσο και για το ρόλο του στην ευρύτερη περιοχή είναι ένα ζήτημα που δεν έχει ακόμη διευθετηθεί. Αλλά και η δυσανασχέτηση των αρχικά εγκατεστημένων Εβραίων στα παλαιστινιακά εδάφη πριν από την ίδρυση ακόμη του επίσημου κράτους απέναντι στους διάφορους και διαφορετικούς εβραϊκούς πληθυσμούς που συνέρρευσαν στο κράτος είναι ένα γεγονός που οδήγησε την εβραϊκή κοινωνία σε έντονες κοινωνικές ανισότητες και αποκλεισμούς, γεγονός που και αυτό δεν έχει επιλυθεί ακόμη στη σημερινή εποχή που διανύουμε. Στον πίνακα που ακολουθεί παραθέτουμε όσα αναφέραμε παραπάνω, σχηματικά.

Πίνακας 6.2.1

Αίτια, συνθήκες, και συνέπειες των τριών βασικών μεταναστευτικών ρευμάτων της ιστορίας του ισραηλινού κράτους

	Πριν την ίδρυση του κράτους	Τα πρώτα έτη μετά την ίδρυση του κράτους	Από τη δεκαετία του '90 ως τα μέσα της δεκαετίας '00
Αίτια	Ενεργοποίηση του οργανωμένου σχεδίου της υλοποίησης των στόχων του Σιωνιστικού κινήματος για τη δημιουργία του εβραϊκού κράτους	Υποδοχή προσφύγων του Β'ΠΠ και εβραϊκών πληθυσμών προερχόμενων κατά βάση από αραβικά κράτη, σε άμεσο κίνδυνο για τη ζωή τους	Υποδοχή προσφύγων εβραϊκών πληθυσμών από την πρώην ΕΣΣΔ που απειλούνταν από την κατάσταση που είχε διαμορφωθεί εκεί
	Από τα μέσα της δεκαετίας του '30 και έπειτα η άμεση ανάγκη υποδοχής και διάσωσης εβραϊκών πληθυσμών της Ευρώπης που βρίσκονταν σε άμεσο κίνδυνο	Ανάγκη άμεσης αύξησης του πληθυσμού των Εβραίων στο νεοσύστατο κράτος κυρίως για λόγους ασφαλείας που δημιουργούνταν από το πολεμικό κλίμα στην περιοχή	Συνεχιζόμενη ανάγκη του Ισραηλινού κράτους για αύξηση του πληθυσμού έναντι των γειτονικών του κρατών
Συνθήκες	Ανοχή των Βρετανών διοικητών της περιοχής για εγκατάσταση των μεταναστών στην περιοχή	Παγκόσμιο μεταπολεμικό κλίμα με τη λήξη του Β'ΠΠ που βρίσκει τα κράτη που ενεπλάκησαν στον πόλεμο σε κατάσταση ανασυγκρότησής τους	Οργανωμένο δίκτυο μεταφοράς των νέων μεταναστών και με υποστηρικτική μεταναστευτική πολιτική από το κράτος
	Από τα μέσα της δεκαετίας του '30 και έπειτα η μετανάστευση μετατρέπεται σε παράνομη αφού οι Βρετανοί αρνούνται να μεταφερθούν νέοι εβραϊκοί πληθυσμοί στην περιοχή	Μεταπολεμικό κλίμα και στο Ισραήλ στον απόηχο του Α' Αραβοϊσραηλινού πολέμου που βρήκε νικητή το ισραηλινό κράτος αλλά με μια οικονομική κρίση μπροστά του	Ειρηνικό κλίμα στο ισραηλινό κράτος με προσπάθειες συνεννόησης με τους Παλαιστίνιους για την επίλυση του εδαφικού ζητήματος

	Αύξηση εβραϊκού πληθυσμού και δημιουργία εβραϊκών κοινοτήτων	Αύξηση εβραϊκού πληθυσμού και εξάπλωση των συνόρων του νέου κράτους	Αύξηση εβραϊκού πληθυσμού με σύγχρονη μεταβολή των ισορροπιών στη χώρα καταγωγής των μεταναστών υπέρ των εκ των ευρωπαϊκών κρατών προερχόμενων μεταναστών
	Δυσανασχέτηση των Αράβων που επιτίθενται στους Βρετανούς διοικητές της περιοχής	Τόνωση του έμφυχου δυναμικού των ενόπλων δυνάμεων του ισραηλινού κράτους που είχε αυξημένες ανάγκες εξαιτίας του πολεμικού κλίματος	Σημαντική οικονομική ανάπτυξη του ισραηλινού κράτους από την υποδοχή των νέων μεταναστών που συνέβαλαν σε μεγάλο ποσοστό σε αυτήν
Συνέπειες	Διάσωση εβραϊκών πληθυσμών από τον αφανισμό που τους απειλούσε στην Ευρώπη	Σοβαρή οικονομική κρίση ως απόρροια των αναγκών του πολέμου και των νέων μεταναστών που βρίσκονταν σε ανάγκη προστασίας και στήριξης από το κράτος	Ιδιαίτερα ευνοϊκή μεταχείριση των νέων μεταναστών που οδήγησε σε άμεση προσαρμογή τους στο νέο περιβάλλον χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα για το κράτος
	Ίδρυση του κράτους του Ισραήλ το 1948 με έντονες αντιδράσεις του αραβικού κόσμου	Ανεπιτυχής μεταναστευτική πολιτική του Ισραήλ που δημιούργησε ανισότητες και αποκλεισμούς μεταξύ των διάφορων μεταναστών	Μεταβολή της σημασίας του ρόλου της θρησκείας μεταξύ των νέων μεταναστών οι οποίοι δεν αποτελούσαν πιστούς της Ιουδαϊκής θρησκείας

6.1.2 Η μεταναστευτική πολιτική ως εργαλείο ισχυροποίησης του κράτους

Όπως προείπαμε, η αναγνώριση της αναγκαιότητας ίδρυσης του ισραηλινού κράτους στην περιοχή της Παλαιστίνης, βασίστηκε στη μεταφορά εβραϊκών πληθυσμών στα εδάφη αυτά και της ραγδαίας αύξησης του αριθμού των μόνιμων κατοίκων στην περιοχή που δεν θα μπορούσε να συντελεστεί με τέτοιους ραγδαίους ρυθμούς με κανέναν άλλο τρόπο πέρα από τη μετανάστευση. Το ζήτημα που προκύπτει λοιπόν είναι πως το επίσημο κράτος χειρίστηκε τη συγκέντρωση μεγάλου αριθμού μεταναστών διαφορετικού κοινωνικού, οικονομικού και πολιτισμικού υπόβαθρου μέσα στα σύνορά του. Ποιες πολιτικές επέλεξε να εφαρμόσει ανά περιόδους και τι αποτελέσματα, θετικά ή αρνητικά, επέφερε η άσκηση των πολιτικών αυτών.

Δεν μπορούμε να αντιμετωπίσουμε τη μεταναστευτική πολιτική του ισραηλινού κράτους στο σύνολο της. Είναι αναγκαίο να διαχωρίσουμε και πάλι τρεις περιόδους, ανάλογες με αυτές της προηγούμενης ενότητας, και για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε την κατάσταση που διαμορφωνόταν, και γιατί οι τρεις αυτές περίοδοι που συνδέονται με έντονα μεταναστευτικά ρεύματα προς το Ισραήλ έχριζαν και μεγαλύτερων προσπάθειών εκ μέρους των αρχών της επίσημης εξουσίας του κράτους.

Ξεκινώντας, οπότε, από την πρώτη περίοδο και ιδίως μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του '30, παρατηρούμε μια οργάνωση και έναν σχεδιασμό από την πλευρά των ηγετών του σιωνιστικού κινήματος η οποία αποτελεί μια καινοτομία στη μετανάστευση την περίοδο αυτή που μιλάμε (τέλος 19^{ου} – αρχές 20^{ου} αιώνα). Την περίοδο αυτή οργανώθηκε μια κοινή προσπάθεια και στις δύο πλευρές που εμπλέκονταν στη μεταναστευτική διαδικασία. Έγινε προετοιμασία τόσο στους υποψήφιους μετανάστες ώστε να είναι όσο το δυνατόν καλύτερα προετοιμασμένοι για τις συνθήκες που θα αντιμετώπιζαν φτάνοντας στον προορισμό τους (εκμάθηση γλώσσας, πρακτική σε επαγγέλματα που χρειαζόνταν στο νέο τόπο, εκμάθηση

δεξιοτήτων και χειροτεχνιών, εκμάθηση γεωργικών εργασιών κα), όσο και στο νέο τόπο με καθορισμό της περιοχής που θα εγκαθίσταντο οι νέοι μετανάστες, με εξαγορά καλλιεργήσιμων γεωργικών εκτάσεων που θα τους εξασφάλιζε είδη πρώτης ανάγκης για τη διατροφή, προσπάθειες δημιουργίας ενός οδικού δικτύου που θα τους εξυπηρετούσε τις ανάγκες τους και διάφορα άλλα έργα υποδομής που θα έκαναν τη διαβίωση στο νέο τόπο εγκατάστασης ευκολότερη.

Συγχρόνως όμως, σε σχετικά σύντομο χρονικό διάστημα, δημιουργήθηκε όλο το πολιτιστικό και πολιτισμικό πλέγμα που θα έκανε τους μετανάστες να παραμείνουν στο νέο τόπο και όχι να τον εγκαταλείψουν απογοητευμένοι από τις συνθήκες που αντιμετώπιζαν (ιδρύθηκαν σχολεία, θέατρα, όπερες, κέντρα αναψυχής, πολιτιστικοί και αθλητικοί σύλλογοι, τόποι λατρείας κα). Είχαν αναγνωρίσει οι υπεύθυνοι της προσπάθειας αυτής την ανάγκη για άμεση επαγγελματική αποκατάσταση των νεοαφιχθέντων μεταναστών στην περιοχή, γεγονός που θα οδηγούσε στην προσωπική τους ανέλιξη αλλά και στην οικονομική ανάπτυξη της περιοχής που είχε συνειδητά επιλεγεί για να αποτελέσει το μελλοντικό ισραηλινό κράτος. Τα καταιγιστικά γεγονότα της εξάπλωσης του ναζισμού στην Ευρώπη και της έναρξης μετέπειτα του Β' Παγκόσμιου Πολέμου διέκοψαν όπως καταλαβαίνουμε αυτήν την οργανωμένη διαδικασία η οποία μετατράπηκε σε προσπάθεια διάσωσης ανθρώπων εβραϊκής καταγωγής που βρέθηκαν άγρια διωκόμενοι να παλεύουν για τη σωτηρία τους μέσω της φυγής.

Η δεύτερη περίοδος¹⁷¹ ξεκινά με την ίδρυση του ισραηλινού κράτους που βρέθηκε να πολεμά με τους Άραβες γείτονές του και να υποδέχεται εβραϊκούς πληθυσμούς που και αυτή τη φορά απειλούνταν, σε διαφορετική γεωγραφική περιφέρεια του πλανήτη. Μαζί με τους πληθυσμούς αυτούς το νεοσύστατο κράτος υποδέχθηκε και Εβραίους οι οποίοι είχαν επιζήσει του Ολοκαυτώματος και

¹⁷¹ Τις διαφορετικές πολιτικές μετανάστευσης που ακολούθησε το ισραηλινό κράτος τις διακρίνει και ο Yinon Cohen, οι οποίες διαμορφώνονται και από τα διαφορετικά είδη πληθυσμού που συνέρρεαν στο Ισραήλ την κάθε περίοδο. Διακρίνει την περίοδο του Δημογραφικού Μετασχηματισμού 1947 – 1951, την περίοδο της Βορειοαφρικανικής μετανάστευσης 1952 – 1967, και την περίοδο μετά το 1967 με τους Ιδεολογικούς και Οικονομικούς Μετανάστες. Βλ. Yinon Cohen, *From Haven to Heaven: Changing Patterns of Immigration to Israel*, σς. 37 – 52. Το άρθρο αυτό του Y. Cohen περιλαμβάνεται στο έργο: *Challenging Ethnic Citizenship: German and Israeli Perspectives on Immigration*, ed. Daniel Levy & Ifa Weiss, Berghahn Books, New York, 2002.

βρίσκονταν σε διάφορα στρατόπεδα περιμένοντας τη μετεγκατάστασή τους. Τη δεύτερη αυτή περίοδο το ισραηλινό κράτος βρέθηκε απροετοίμαστο να αντιμετωπίσει έναν τέτοιο όγκο νέου πληθυσμού μέσα στην επικράτειά του γεγονός που διαφαίνεται τόσο από τη δυσκολία των ανθρώπων αυτών να οδηγηθούν σε μόνιμες κατοικίες όσο και από την ανυπαρξία θέσεων εργασίας που θα τους εξασφάλιζε τους αναγκαίους πόρους για την επιβίωσή τους.

Η δεύτερη αυτή περίοδος χαρακτηρίζεται και από την πολιτική διάκρισης που εφάρμοσε το ίδιο το ισραηλινό κράτος μέσω των υπηρεσιών του απέναντι στους Εβραίους που έφτασαν στη χώρα από τις γειτονικές αραβικές και μουσουλμανικές χώρες. Ο βασικός λόγος ήταν διότι επέλεξε να εφαρμόσει μια εθνικιστική πολιτική που είχαν σχεδιάσει οι ηγέτες του Σιωνιστικού κινήματος, η οποία απέρριπτε οτιδήποτε μη δυτικογενές, υποβιβάζοντας έτσι τους μετανάστες αυτούς σε μετανάστες δεύτερης κατηγορίας οι οποίοι αμφισβητούνταν τόσο εξαιτίας του μορφωτικού και πολιτιστικού τους επιπέδου όσο και εξαιτίας του τρόπου καταγωγής τους.

Είναι φανερό η ασκούμενη μεταναστευτική πολιτική της πλήρους και ολοκληρωτικής απορρόφησης από την επιβαλλόμενη κυρίαρχη κουλτούρα που ήθελε να προσομοιάζει αυτή των αναπτυγμένων δυτικών κρατών. Το γεγονός αυτό δημιούργησε έντονες ανισότητες ανάμεσα στους νέους μετανάστες που έφθασαν στο Ισραήλ και αποκλεισμό ιδίως εναντίον των μεταναστών που προέρχονταν από τα διάφορα αραβικά κράτη. Αυτή η πραγματικότητα δεν έχει ιδιαίτερα αλλάξει ακόμα και σήμερα που έχουμε μπει στον 21^ο αιώνα. Η ίδια πολιτική της απορρόφησης (absorption) συνεχίστηκε καθόλη τη διάρκεια των επόμενων δεκαετιών όπου χαρακτηρίστηκαν από την άφιξη και άλλων μεταναστών από μουσουλμανικά κράτη και από κράτη του βόρειου τμήματος της αφρικανικής ηπείρου (πχ. Μαρόκο).

Το ισραηλινό κράτος κάνει μια στροφή στη μεταναστευτική του πολιτική με πιο ανοιχτή αντιμετώπιση των διαφορετικών πολιτισμικών υπόβαθρων των μεταναστών στη δεκαετία του '80, ίσως και επηρεασμένο από τις διεθνείς πρακτικές που την εποχή εκείνη προωθούσαν το γνωστό «πολυπολιτισμικό» μοντέλο, ύστερα από την αποτυχία των μοντέλων απορρόφησης και ενσωμάτωσης που είχαν

ασκηθεί. Το Ισραήλ δεν υποστήριξε αυτό το μοντέλο, αφού ήταν προσηλωμένο στην κυρίαρχη κουλτούρα και τον τρόπο ζωής που προωθούσε για τους πολίτες του. Απλά τροποποίησε κάποιες από τις πολιτικές του, προσφέροντας περισσότερη βοήθεια στους νέους μετανάστες, δίνοντας περισσότερο χρόνο προσαρμογής και περισσότερη ελευθερία έκφρασης των πολιτισμικών εκφάνσεων στην κοινωνική τους ζωή.

Ωφελημένοι από τη μεταστροφή του κλίματος στο εσωτερικό του ισραηλινού κράτους, βρέθηκαν να είναι οι μετανάστες που εγκαταστάθηκαν στο Ισραήλ μετά από την κατάρρευση της ΕΣΣΔ. Δέχθηκαν περισσότερη οικονομική αρωγή από το κράτος με την άφιξή τους, πλήρη ασφαλιστική κάλυψη γι' αυτούς και τα μέλη των οικογενειών τους και κατάφεραν μέσα από προγράμματα στεγαστικά να αποκτήσουν ιδιόκτητες κατοικίες τα πρώτα χρόνια μετά τη μετανάστευση στο Ισραήλ. Αυτό που δεν κατάφερε να τους εξασφαλίσει το ισραηλινό κράτος ήταν εργασία ανάλογη των προσόντων τους όμως, εξαιτίας του υψηλού μορφωτικού τους επιπέδου, κατάφεραν σε σύντομο χρονικό διάστημα να ανελιχθούν επαγγελματικά και κοινωνικά.

Η ανοιχτότητα και ανοχή του ισραηλινού κράτους απέναντι στις ιδιαιτερότητες των νέων μεταναστών είχε ως συνέπεια οι Ρώσοι μετανάστες να διατηρήσουν τις συνήθειες και τον τρόπο ζωής που είχαν υιοθετήσει στους τόπους καταγωγής τους, ιδίως τη γλώσσα τους και τις θρησκευτικές τους προτιμήσεις. Σύμφωνα με τους περισσότερους ισραηλινούς και όχι μόνο επιστήμονες αυτό το τελευταίο μεταναστευτικό ρεύμα και οι πολιτικές αντιμετώπισης από το επίσημο κράτος χαρακτηρίζονται ως οι πιο επιτυχημένες στην ιστορία του ισραηλινού κράτους. Δεν γνωρίζουμε βέβαια αν θα εφαρμοζόταν η ίδια πολιτική, αν οι μετανάστες που συμπεριλαμβάνονταν στο ρεύμα αυτό δεν προέρχονταν από την ευρωπαϊκή ήπειρο και αν δεν ήταν τόσο υψηλού μορφωτικού επιπέδου. Γιατί θα πρέπει να έχουμε στο νου μας ότι αυτό το μεταναστευτικό ρεύμα των Ασκενάζι Εβραίων από την Ανατολική Ευρώπη αποκατέστησε την ισορροπία ανάμεσα στους Μιζραχί και Ασκενάζι Εβραίους υπέρ των δεύτερων. Όπως επίσης θα πρέπει να έχουμε στο νου μας την απόρριψη των Εβραίων των αραβικών κρατών των οποίων αμφισβητήθηκε μέχρι και η πίστη τους. Είναι βέβαια αυτά ερωτήματα που δεν θα

μπορούσαν να απαντηθούν σε μια υποθετική βάση και εφόσον οι εβραϊκοί πληθυσμοί που έχουν απομείνει σε αραβικά, ασιατικά και αφρικανικά κράτη, μουσουλμανικά ή μη, είναι ελάχιστοι, μάλλον δεν θα μπορέσουμε να έχουμε και απάντηση στα ερωτήματα αυτά.

Γενικά το Ισραήλ προσπάθησε μέσα στη σύντομη ιστορία του, των εβδομήντα περίπου ετών, να καθιερωθεί ανάμεσα στα πιο ανεπτυγμένα κράτη του κόσμου και τα κατάφερε. Διάνυσε μια πορεία από την προσπάθεια για την ίδρυσή του μέχρι την προσπάθεια ισχυροποίησης του και μέχρι την επιτυχία του όντως να ισχυροποιηθεί ανάμεσα σε εχθρικά κράτη. Στην προσπάθειά του αυτή, δεν θα μπορούσε να ανεχτεί μέσα στα σύνορά του ανομοιογενείς πολιτισμικές ομάδες που θα ανταγωνίζονταν μεταξύ τους. Είχε ανάγκη μια πολιτισμική ομοιογένεια που θα εξυπηρετούσε καλύτερα στη μάχη με τον εξωτερικό εχθρό. Τις διαδικασίες της επίτευξης αυτής της πολιτισμικής ομοιογένειας, η οποία εκτός των άλλων ήταν και ο βασικός στόχος του Σιωνιστικού κινήματος, ανέλαβαν στο ισραηλινό κράτος να ασκήσουν δύο θεσμοί κυρίως, το Ραβινάτο και ο στρατός.

Πέρα από τις όποιες διαφορές μεταξύ των μεταναστών που είχαν διαφορετική καταγωγή οι εκπρόσωποι της επίσημης θρησκείας του κράτους, προσπαθούσαν να τις καλύψουν κάτω από την κοινή πίστη την οποία μοιράζονταν όλοι. Όποιο κενό δεν κάλυπτε ο θρησκευτικός λόγος, ερχόταν να το καλύψει ο στρατός, μέσω της υποχρεωτικής θητείας ανδρών και γυναικών στις ισραηλινές ένοπλες δυνάμεις. Έχουμε ήδη αναφερθεί στην ισχυρή θέση της θρησκείας και του στρατού μέσα στην ισραηλινή κοινωνία. Ο λόγος τους λειτούργησε στο συλλογικό φαντασιακό των διαφορετικών κοινοτήτων, μετατρέποντας τα μέλη τους σε ένα έθνος με κοινή μοίρα απέναντι στον εχθρικό Άλλο, τον «ξένο». Εκ του αποτελέσματος, φαίνεται να λειτούργησε ικανοποιητικά ο λόγος τους αφού καμία πολιτισμική ομάδα -ούτε οι Μιζραχί Εβραίοι που αποστερήθηκαν βίαια την πολιτισμική τους βάση και αποκλείστηκαν από τα ανώτερα στρώματα της ισραηλινής κοινωνίας θέλησαν να θέσουν ζήτημα αυτονομίας, αλλά ούτε και οι Ασκενάζι Ρώσο εβραίοι της δεκαετίας του '90 οι οποίοι ανελίχθηκαν στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα μεν, διατήρησαν τα στοιχεία του πολιτισμού τους δε, με

βασικότερο αυτών τη χρήση της ρωσικής γλώσσας- έθεσαν ποτέ ζήτημα ιδιαίτερης πολιτισμικής ομάδας μέσα στην ισραηλινή κοινωνία.

Σαφώς και υπάρχει λοιπόν μια διαφοροποίηση στη μεταναστευτική πολιτική του Ισραήλ από τη δεκαετία του '50 και την απόλυτη απορρόφηση, δηλαδή την πολιτική που και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής άσκησαν, την πολιτική «χωνευτήρι» (melting pot) όπως είναι ευρέως γνωστή, μέχρι τη δεκαετία του '90 και την άσκηση ενός τύπου διαπολιτισμικού μοντέλου που αναγνωρίζει την πολιτισμική καταγωγή του μετανάστη και του δίνει την ευχέρεια να την διατηρήσει εφόσον το επιθυμεί, με σαφή προσανατολισμό βέβαια την ενσωμάτωση (integration) των μεταναστών στην υφιστάμενη κοινωνική πραγματικότητα.

Ο στόχος των ασκούμενων πολιτικών στο Ισραήλ ήταν πάντα η ενσωμάτωση των νέων μεταναστών στην ισραηλινή κοινωνία, στην ισραηλινή πολιτισμική ταυτότητα και κουλτούρα που οι αρχές του κράτους προωθούσαν ώστε αυτές να χαρακτηρίζουν τους Εβραίους του Ισραήλ και να διαφέρουν από αυτές των Εβραίων του υπόλοιπου κόσμου. Διακρίνουμε πάντως πως η ισχυροποίηση του ισραηλινού κράτους βασίστηκε στη μετανάστευση των εβραϊκών πληθυσμών προς το κράτος και στην επιτυχία να διατηρήσει αυτούς τους πληθυσμούς στο πέρασμα του χρόνου μετατρέποντας τους μέσα και από τον εθνικιστικό λόγο σε ένα έθνος με κοινή μοίρα και κοινούς προσανατολισμούς.

Η ισχυροποίησή του βασίστηκε σε μια ιδιόμορφη τριαδικότητα¹⁷², θα μπορούσαμε να πούμε, στην εξουσία του κράτους την πολιτική, την θρησκευτική και τη στρατιωτική. Είναι μάλιστα αυτή η τριαδικότητα που έχει απομακρύνει το ισραηλινό κράτος από το να συγκαταλέγεται ανάμεσα στα σύγχρονα δυτικά κράτη του κόσμου, κάτι που επιθυμούσαν και οι ηγέτες του Σιωνιστικού κινήματος όταν οραματίζονταν το κράτος των Εβραίων, και να το φέρνει πιο κοντά σε άλλου τύπου

¹⁷² «Μια τριαδικότητα διαφορετικού τύπου βρίσκει και ο O. Yiftachel θεωρώντας ότι το Ισραήλ απομακρύνεται από τα δημοκρατικά κράτη και συγκαταλέγεται στα εθνικιστικοκρατικά (ethnocracies) όπως π.χ. η Μαλαισία, η Σρι-Λάνκα, η Εσθονία, η Λετονία, και η Σερβία. Όπως αναφέρει η θεωρητικοποίηση του όρου αυτού βασίζεται στις κύριες πολιτικές και ιστορικές δυνάμεις που έχουν διαμορφώσει την πολιτική και την εδαφική κυριαρχία του καθεστώτος. Εστιάζει πάνω στις τρεις βασικές πολιτικο-ιστορικές διεργασίες: α) το σχηματισμό μιας αποικιακής (αποικιοκρατικής) κοινωνίας, β) την κινητήρια δύναμη του εθνικισμού και γ) την «εθνική λογική» του κεφαλαίου». Βλ. Oren Yiftachel, *Ethnocracy: the politics of Judaizing Israel/Palestine*, Constellations: International Journal of Critical and Democratic Theory, 1998, Vol. 3, σς. 364 – 390.

κράτη όπως πχ τα γειτονικά του κράτη ή ευρωπαϊκά κράτη όπως η Ελλάδα. Μάλιστα αν το εξετάσουμε καλύτερα θα δούμε αρκετά κοινά χαρακτηριστικά ανάμεσα στο ισραηλινό και στο ελληνικό κράτος.

Πριν ολοκληρώσουμε τα συμπεράσματα για το ρόλο της μετανάστευσης στο κράτος του Ισραήλ οφείλουμε να κάνουμε μια αναφορά και στην οικονομική μετανάστευση, νόμιμη και παράνομη, την οποία βιώνει η ισραηλινή κοινωνία και οικονομία από τις αρχές του 21^{ου} αιώνα και έπειτα. Στη μετανάστευση αυτού του τύπου το Ισραήλ δεν είναι καθόλου έμπειρο, γι' αυτό το λόγο και έχει δημιουργήσει μια πολιτική αναμονής ως προς το τι θα συμβεί με όλους αυτούς τους οικονομικούς μετανάστες που ζουν μέσα στη χώρα χωρίς να έχει αποφασιστεί κάποιο σίγουρο καθεστώς γι' αυτούς. Το Ισραήλ εκφράζει απόψεις που παλιότερα έχουν εκφραστεί και από άλλα κράτη υποδοχής μεταναστών όπως η Γερμανία, ότι η διαμονή των ανθρώπων αυτών στη χώρα θα είναι προσωρινή και θα διαρκέσει όσο καλύπτουν τις ανάγκες της ισραηλινής οικονομίας ενώ έπειτα θα αποχωρήσουν.

Η εμπειρία μας από το μεταναστευτικό φαινόμενο αλλά και από αυτό που ισχύει σήμερα στο ισραηλινό κράτος, μας λέει πως αυτό είναι μάλλον απίθανο και πως οι επίσημες αρχές θα πρέπει να αποφασίσουν πως θέλει να συμπεριφερθεί απέναντι στους μετανάστες αυτούς. Είναι η πρώτη φορά που το Ισραήλ υποδέχεται «ξένους» και φαίνεται να μη νιώθει ιδιαίτερα άνετα με αυτό το γεγονός. Στον τομέα που έχει μια ξεκάθαρη και αρκετά αυστηρή πολιτική είναι απέναντι στην παράνομη μετανάστευση στη χώρα, με περιορισμό των παράνομων μεταναστών σε κλειστά κέντρα κράτησης και άμεσες διαδικασίες απέλασης.

Η δική μας άποψη στο ζήτημα αυτό, είναι πως η όποια επιτυχία μεγαλύτερη ή μικρότερη του Ισραήλ να ενσωματώσει τόσο μεγάλο αριθμό μεταναστών οφείλεται στο γεγονός ότι τους αναγνώριζε επισήμως ως πολίτες του κράτους με την άφιξή τους. Οπότε όποιο πρόβλημα και όποια δυσχέρεια και αν πρόκυπτε οι άνθρωποι αυτοί ήξεραν ότι, αν μη τι άλλο, ήταν αναπόσπαστο τμήμα του κράτους αυτού και δεν μπορούσαν να κάνουν τίποτα άλλο από το να προσπαθήσουν για την προκοπή την προσωπική τους αλλά και της χώρας τους. Δεν υπονοούμε ότι θα πρέπει να γίνονται άμεσα οι οικονομικοί μετανάστες πολίτες του ισραηλινού κράτους, αλλά αν αναλογιστούμε ότι οι πρώτοι εξ αυτών ζουν και εργάζονται ήδη

περίπου για δεκαπέντε έτη στο Ισραήλ, δεν γίνεται να συνεχίσουν να λειτουργούν προς όφελος της κοινωνίας και της οικονομίας αν δεν εξασφαλίσουν τη μελλοντική τους κατάσταση.

6.2 Η σημασία της μετανάστευσης για το κράτος: κριτικές θέσεις και πορίσματα

Από τη μελέτη της περίπτωσης του Ισραήλ δεν μπορούμε να ανιχνεύσουμε κάποιο καινοτόμο μοντέλο μεταναστευτικής πολιτικής που θα μπορούσε να γενικευτεί και να εφαρμοστεί σε άλλα κράτη τα οποία υποδέχονται μετανάστες συστηματικά. Η μελέτη μας από την περίπτωση του Ισραήλ θα μας φανεί ιδιαίτερα χρήσιμη στη σημερινή κατάσταση την οποία αντιμετωπίζει η Ευρώπη συνολικά, αλλά και η χώρα μας που αποτελεί και την πύλη εισόδου της ευρωπαϊκής ηπείρου αλλά και της Ε.Ε., με το μαζικό μεταναστευτικό ρεύμα από τις εμπόλεμες περιοχές της Μέσης Ανατολής. Ακόμη και αν αυτοί οι μετανάστες πληρούν και τις προϋποθέσεις του προσφυγικού καθεστώτος όπως το ορίζει και ο Ο.Η.Ε. Ακριβώς το ίδιο συνέβη και στην περίπτωση του Ισραήλ αφού οι μετανάστες που συγκεντρώθηκαν στα εδάφη του κράτους είχαν διεθνώς αναγνωριστεί ως *de facto* πρόσφυγες.

Δεν ανιχνεύσαμε κάποια πρωτοποριακή μεταναστευτική πολιτική εκ μέρους των ισραηλινών αρχών, ανιχνεύσαμε όμως δύο πολύ σημαντικές πραγματικότητες. Η πρώτη εξ αυτών θέτει πράγματι το Ισραήλ σε μια πρωτοπόρα θέση αφού αναδείχθηκε η σημαντικότητα και η αποτελεσματικότητα του ρόλου των επίσημων οργανισμών στη μεταναστευτική διαδικασία. Η θεωρητική άποψη που υποστηρίζει τη σημασία της οργάνωσης και του ελέγχου της διεθνούς μετανάστευσης από επίσημους οργανισμούς είναι σχετικά πρόσφατη. Στην περίπτωση του Ισραήλ όμως οι διάφοροι οργανισμοί που ίδρυσε το συμβούλιο του σιωνιστικού κινήματος,

ανέλαβαν να οργανώσουν και να διεκπεραιώσουν όλες τις απαραίτητες ενέργειες που απαιτούνταν για να πραγματοποιηθεί η μεταφορά των μεταναστών στα παλαιστινιακά εδάφη στην αρχή και στο ισραηλινό κράτος μετέπειτα. Και όλη αυτή η διαδικασία ξεκίνησε μόλις στις αρχές του 20^{ου} αιώνα. Και πραγματικά αποδείχθηκε άκρως ωφέλιμη η εμπλοκή των οργανισμών αυτών αφού δεν εξασφάλισαν μόνο την ασφαλή μεταφορά χωρίς επιπλέον διακινδύνευση της υπάρχουσας, αλλά φρόντισαν και για τα πρώτα στάδια της μετεγκατάστασης των μεταναστών στη νέα τους πατρίδα.

Η μελέτη της περίπτωσης του Ισραήλ μας βοηθάει να αναγνωρίσουμε το σημαντικό ρόλο της βοήθειας και της αλληλεγγύης σε ολόκληρη τη διαδικασία της μετανάστευσης η οποία όπως έχουμε προαναφέρει ξεκινάει από τη συλλογή πληροφοριών για τη λήψη της απόφασης για τη μετανάστευση, γεγονός που αποτελεί τη δεύτερη πραγματικότητα. Είδαμε στην περίπτωση του Ισραήλ πως η απουσία κοινωνικών δικτύων, ισχυρών ή όχι δεν μας επηρεάζει στην περίπτωση αυτή, δημιούργησε προβλήματα σε μετανάστες που προέρχονταν από συγκεκριμένες χώρες προέλευσης και δεν γνώριζαν ούτε καν την εβραϊκή γλώσσα, στο πρώτο μαζικό κύμα μετανάστευσης που βίωσε το ισραηλινό κράτος αμέσως μετά την ίδρυσή του.

Αντίθετα, στην περίπτωση του δεύτερου μαζικότατου μεταναστευτικού ρεύματος προς το Ισραήλ οι μετανάστες βασίστηκαν σε ισχυρά κοινωνικά δίκτυα τα οποία τους βοήθησαν και πριν και μετά την άφιξή τους στη χώρα, με αποτέλεσμα την πολύ γρήγορη και επιτυχημένη ένταξή τους στους διάφορους τομείς της ισραηλινής κοινωνίας, την προσωπική τους πρόοδο αλλά και τη συνεισφορά τους στα οικονομικά οφέλη του κράτους. Γι' αυτό και το σύνολο σχεδόν του επιστημονικού κόσμου του Ισραήλ χαρακτηρίζει τη συγκεκριμένη μετανάστευση ως απόλυτα επιτυχημένη.

Οι δύο θεωρίες, αυτή των οργανισμών και αυτή των δικτύων είναι σχετικά νέες θεωρίες, που κατατάσσονται στην κατηγορία των κοινωνιολογικών θεωριών περί μετανάστευσης και έχουν προκύψει από τη μελέτη περιπτώσεων κρατών που αντιμετώπιζαν το ζήτημα είτε ως χώρες υποδοχής είτε ως χώρες προέλευσης. Από τη μελέτη μας στην περίπτωση του Ισραήλ δεν μπορέσαμε να ανιχνεύσουμε κάποιο

από τα οικονομικά μοντέλα περί μετανάστευσης τόσο γιατί ήταν ιδιαίτερα τα αίτια που πυροδοτούσαν τα κύματα μετανάστευσης προς το Ισραήλ όσο και εξαιτίας της μεθόδου της οικονομικής ανάπτυξης στο συγκεκριμένο κράτος.

Η μεγαλύτερη όμως συνεισφορά της συγκεκριμένης μελέτης, έγκειται στην αναγνώριση της δυνατότητας δημιουργίας και ισχυροποίησης ενός εθνικού κράτους μέσω της μετανάστευσης. Έτσι ως κοινωνικοί επιστήμονες και μάλιστα ως επιστήμονες που ασχολούνται με αυτό το φαινόμενο θα πρέπει να είμαστε ιδιαίτερος προσεκτικοί όταν κάνουμε προτάσεις και εισάγουμε μοντέλα για να αντιμετωπίσουμε το μεταναστευτικό φαινόμενο στο σύνολό του. Δεν εννοούμε φυσικά πως η μετανάστευση αποτελεί άμεσο κίνδυνο για κάθε χώρα που αποτελεί χώρα υποδοχής, ή ότι θα πρέπει να απαγορευτεί η μετανάστευση και κυρίως η μαζική μετανάστευση.

Εξάλλου η εμπειρία μας από το φαινόμενο, το οποίο συνδέεται άρρηκτα με την ίδια την ανθρώπινη ύπαρξη, μας έχει δείξει ότι είναι σχεδόν αδύνατο να εμποδιστεί ή να ελεγχθεί ένα μεταναστευτικό ρεύμα όσο έντονο και αν είναι. Όπως επίσης δεν μπορούμε να γνωρίζουμε, τουλάχιστον μέχρι κάποιο σημείο της εξέλιξής του, για ποιο λόγο ενεργοποιείται, από ποιους οργανώνεται και υποστηρίζεται και με ποιους σκοπούς. Γι' αυτό και θα πρέπει να είμαστε ιδιαίτερα προσεκτικοί όταν εφαρμόζουμε σχέδια αντιμετώπισης και χειρισμού ενός έντονου μεταναστευτικού κύματος.

Η περίπτωση του Ισραήλ δεν αποτελεί τον κανόνα αλλά μια περίπτωση του πως μπορεί να χρησιμοποιηθεί ένα παγκόσμιο κοινωνικό φαινόμενο όπως η μετανάστευση ή η υποδοχή προσφύγων από κάποιους, προκειμένου να επιτύχουν τους στόχους τους. Φυσικά και δεν είμαστε αφελείς· οπωσδήποτε το γεγονός της μετανάστευσης από μόνο του δεν οδήγησε στη δημιουργία ενός εθνικού κράτους. Υπήρξαν και άλλες προϋποθέσεις και έγιναν και άλλες ενέργειες για να μπορέσει να ολοκληρωθεί το προσδοκώμενο αποτέλεσμα. Όμως μην ξεχνάμε ότι ο αρχικός σχεδιασμός του Σιωνιστικού κινήματος ήταν η μεταφορά και η μόνιμη εγκατάσταση εβραϊκών πληθυσμών στα παλαιστινιακά εδάφη να λειτουργήσει ως μοχλός πίεσης προς τα έξω για de facto αναγνώριση κράτους των Εβραίων στην περιοχή.

Και επειδή όπως αναφέραμε από την εισαγωγή της μελέτης μας ο στόχος μας ήταν να βοηθηθούμε από τη μελέτη της εμπειρίας του Ισραήλ στη σημερινή κατάσταση που αντιμετωπίζει η Ευρώπη, και όχι μόνο, από το μαζικό μεταναστευτικό ρεύμα που βρίσκεται σε εξέλιξη, νομίζουμε ότι τελικώς η μελέτη της περίπτωσης του Ισραήλ φώτισε μια πτυχή του φαινομένου που δεν θα μπορούσαμε να γνωρίζουμε διαφορετικά.



Το πλοίο "Jewish State" της εβραϊκής οργάνωσης Hagannah, καθώς φτάνει στο λιμάνι της Χάιφα, την 1^η Οκτωβρίου του 1947. Πηγή: [https://en.wikipedia.org/wiki/Haganah#/media/File:Hagana_Ship-Jewish_State_at_Haifa_Port_\(1947\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Haganah#/media/File:Hagana_Ship-Jewish_State_at_Haifa_Port_(1947).jpg), (επίσκεψη 15/10/2016).

Επίλογος

Το μεταναστευτικό φαινόμενο προς το Ισραήλ, το οποίο πραγματευτήκαμε στη συγκεκριμένη μελέτη, υπήρξε συγχρόνως πρόκληση και γνώση για εμάς. Φώτισε πτυχές του μεταναστευτικού φαινομένου που απέχουν από τις καθιερωμένες μελέτες για τη μετανάστευση, που συναντάμε στη διεθνή βιβλιογραφία.

Αυτό που διακρίναμε από την περίπτωση του Ισραήλ είναι ότι η μετανάστευση δεν είναι πάντα μια απόφαση προσωπική, δεν ακολουθεί την παγκόσμια τάση – τουλάχιστον ως προς τον προορισμό – ενώ μπορεί να οργανωθεί στη βάση πολιτικών σκοπιμοτήτων ή κινηματικών στοχεύσεων. Έχουμε συνηθίσει να αντιμετωπίζουμε το μεταναστευτικό φαινόμενο από μια αρνητική σκοπιά, και ως προς την εμπειρία που βιώνει ο μετανάστης όσο και ως προς τις συνέπειες στα κράτη αποστολής και υποδοχής. Η εμπειρία από τη μελέτη της περίπτωσης του Ισραήλ, μας οδηγεί στο να το εξετάσουμε και από μια διαφορετική οπτική. Αναμφισβήτητα υπήρξαν προβλήματα στην εξέλιξη του φαινομένου και στους μεταναστευτικούς πληθυσμούς και στο ισραηλινό κράτος, τα οποία δεν μπορούμε να μην τα αναγνωρίσουμε. Αυτό που παρατηρούμε όμως είναι ότι οι κρατικές αρχές που βρέθηκαν αντιμέτωπες με τη διαχείριση του φαινομένου, προβάλλουν τη θετική πλευρά και τα οφέλη που αποκόμισε το ισραηλινό κράτος από τους μετανάστες και συνεχίζουν να καλούν νέους πληθυσμούς στην ισραηλινή επικράτεια.

Το δεύτερο σκέλος που μας απασχόλησε στη μελέτη αυτή, αυτό της δημιουργίας του κράτους και της ισχυροποίησής του, το εξετάσαμε βάση δύο οπτικών. Πρώτον, σε σχέση με τη συνεισφορά και το ρόλο της μετανάστευσης σ' αυτό, και δεύτερον σε σχέση με τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας του εθνικισμού ως κίνημα και ως κινητήριοι μοχλός δημιουργίας εθνών κρατών. Ιδίως

μάλιστα στο ρόλο του στην εγκατάσταση και εδραίωση της εθνικής συνείδησης και εθνικής ταυτότητας στα πλαίσια ενός κράτους. Για το λόγο αυτό δεν ασχοληθήκαμε με τη σχέση μεταξύ των αραβικών και των εβραϊκών πληθυσμών, θέμα που απασχολεί έντονα τη διεθνή επιστημονική κοινότητα, και επίσης, δεν ασχοληθήκαμε με τις πολιτικές πρακτικές που ασκήθηκαν στους Άραβες της περιοχής, πρακτικές που επανειλημμένως έχουν χαρακτηριστεί ως αποικιοκρατικές – θέση με την οποία προσωπικά δεν συντασσόμαστε – και έχουν συγκριθεί με διαφορετική αποικιοκρατική εμπειρία.

Αυτό, από την πλευρά μας, δεν υπονοεί ότι απορρίπτουμε την επιθετική, ιμπεριαλιστική πολιτική κίνηση των «διανοούμενων» του Σιωνιστικού κινήματος ή τις συνέπειες των κινήσεων αυτών στους αραβικούς πληθυσμούς. Η ενασχόλησή μας όμως με τη συγκεκριμένη πτυχή του ζητήματος θα μας απομάκρυνε από τους αρχικούς στόχους της μελέτης μας, ενώ πιθανόν να μας οδηγούσε σε λανθασμένα ή ανακριβή συμπεράσματα, που θα οφείλονταν στην έλλειψη εμπειρίας από την ισραηλινή πραγματικότητα.

Στο ζήτημα της μεταναστευτικής του πολιτικής το Ισραήλ έχει ακολουθήσει την διεθνή παγκόσμια εμπειρία, περνώντας από περιόδους αυστηρής, περιοριστικής πολιτικής προς τους νέους πληθυσμούς, σε περιόδους πιο ελαστικής και υποστηρικτικής πολιτικής προς τους πληθυσμούς αυτούς. Κύρια στόχευση αποτελούσε διαχρονικά η απόλυτη αφομοίωση των μεταναστευτικών πληθυσμών από την κυρίαρχη κουλτούρα του ισραηλινού κράτους, χωρίς επιθυμία εμπλουτισμού ή διαφοροποίησης της κουλτούρας αυτής από τα πολιτισμικά στοιχεία των νέων πληθυσμών. Αυτός είναι και ένα από τους λόγους για τους οποίους οι μετανάστες του πρώτου μαζικού μεταναστευτικού ρεύματος προς το Ισραήλ αποστερήθηκαν πλήρως των ιδιαίτερων στοιχείων και συνηθειών τους, ενώ οι μετανάστες του δεύτερου μαζικού ρεύματος έχουν δημιουργήσει προς το παρόν τη δική τους υποκουλτούρα.

Η ενασχόλησή μας με τη συγκεκριμένη περίπτωση ήταν άκρως ενδιαφέρουσα, ιδιαίτερα εποικοδομητική και σαφώς μας οδήγησε σε νέες γνώσεις. Ευελπιστούμε αυτές οι νέες γνώσεις που προσωπικά αποκομίσαμε να βοηθήσουν στην εξέλιξη της μελέτης του μεταναστευτικού φαινομένου και στις πολιτικές της

διαχείρισής του. Η παγκοσμιοποιημένη οικονομία και οι ανισότητες μεταξύ αναπτυγμένων και υπανάπτυκτων χωρών, ή όπως συνηθίζεται να λέγεται κέντρου – περιφέρειας, αλλά και η αμεσότητα της επικοινωνίας και της ανταλλαγής πληροφοριών, έχουν πυροδοτήσει μια έξαρση του μεταναστευτικού φαινομένου παγκοσμίως. Τα διάφορα κράτη μέσω των ανάλογων οργανώσεων αναζητούν τρόπους χειρισμού του φαινομένου με σαφείς περιοριστικούς στόχους. Η εμπειρία από τη μελέτη του μεταναστευτικού φαινομένου διαχρονικά, αλλά και μέσα από τη συγκεκριμένη μελέτη, μας έχει αποδείξει ότι στην πλειονότητά τους οι περιοριστικές του φαινομένου πολιτικές έχουν αποτύχει και έχουν οδηγήσει στην παράνομη μετανάστευση.

Η σύγχρονη Ευρώπη αντιμετωπίζει ένα μαζικό μεταναστευτικό ρεύμα με σαφείς περιοριστικούς προσδιορισμούς. Η, μέχρι στιγμής, εξέλιξη του φαινομένου επιβεβαιώνει την εμπειρία μας, και οδηγεί σε μια ανεξέλεγκτη παράνομη μετανάστευση με όλες τις αρνητικές συνέπειες που επιφέρει αυτή η μορφή μετανάστευσης. Ευελπιστούμε ότι τα κράτη της ευρωπαϊκής ηπείρου αντιλαμβανόμενα την επικινδυνότητα της κατάστασης, όπως αυτή διαμορφώνεται, θα προχωρήσουν στο σχεδιασμό και την εφαρμογή ενός σοβαρού προγράμματος αντιμετώπισης των εισερχόμενων μεταναστευτικών πληθυσμών, προς όφελος τόσο των ίδιων των κρατών και της ομαλής λειτουργίας τους, όσο και προς όφελος των μεταναστών και της ομαλής εγκατάστασής τους στα κράτη υποδοχής.



Είσοδος του στρατοπέδου ΆουσβιτςII-Μπιρκενάου. Πηγή: <http://www.HolocaustResearchProject.org>, (επίσκεψη 15/10/2016).

Το στρατόπεδο του Άουσβιτς. Πηγή: <http://www.HolocaustResearchProject.org>, (επίσκεψη 15/10/2016).



Παράρτημα

Πίνακας Π-1

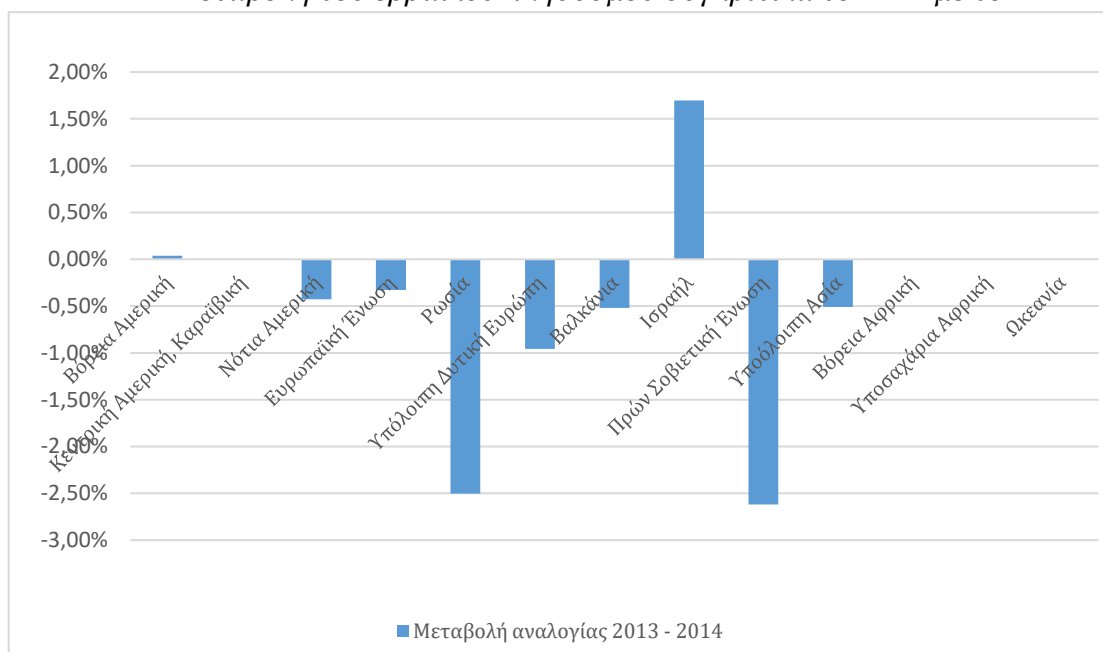
Κατανομή κύριου εβραϊκού πληθυσμού ανά ηπείρους, 2013-2014

Περιοχή	2013			2014			Μεταβολή αναλογίας 2013 – 2014	Αναλογία των Εβραίων επί τοις χιλίοις (άτομα) 2014
	Αρχική Εκτίμηση (άτομα)	Επανεκτίμηση Πληθυσμου (άτομα)	Αναλογία	Εκτίμηση (άτομα)	Αναλογία			
Σύνολο Παγκοσμίως	13.854.800	14.119.400	100,0%	14.212.800	100,0%	0,66%		1,99
Διασπορά	7.840.500	8.119.800	57,5%	8.109.600	57,1%	-0,13%		1,14
Ισραήλ	6.014.300	5.999.600	42,5%	6.103.200	42,9%	1,70%		750,29
Βόρεια Αμερική	5.805.000	6.083.000	43,1%	6.085.300	42,8%	0,04%		17,31
Κεντρική Αμερική, Καραϊβική	56.900	56.900	0,4%	56.900	0,4%	0,00%		0,28
Νότια Αμερική	328.000	328.000	2,3%	326.600	2,3%	-0,43%		0,81
Ευρωπαϊκή Ένωση	1.105.700	1.106.900	7,8%	1.103.300	7,8%	-0,33%		2,18
Ρωσία	270.300	270.300	1,9%	263.700	1,9%	-2,50%		1,30
Υπόλοιπη Δυτική Ευρώπη	19.300	21.100	0,1%	20.900	0,1%	-0,96%		1,52
Βαλκάνια	21.100	19.400	0,1%	19.300	0,1%	-0,52%		0,20
Ισραήλ	6.014.300	5.999.600	42,5%	6.103.200	42,9%	1,70%		750,29
Πρώην Σοβιετική Ένωση	19.600	19.600	0,1%	19.100	0,1%	-2,62%		0,23
Υπόλοιπη Ασία	19.800	19.800	0,1%	19.700	0,1%	-0,51%		0,00
Βόρεια Αφρική	3.500	3.500	0,0%	3.500	0,0%	0,00%		0,01
Υποσαχάρια Αφρική	71.200	71.200	0,5%	71.200	0,5%	0,00%		0,09
Ωκεανία	120.100	120.100	0,9%	120.100	0,8%	0,00%		3,16

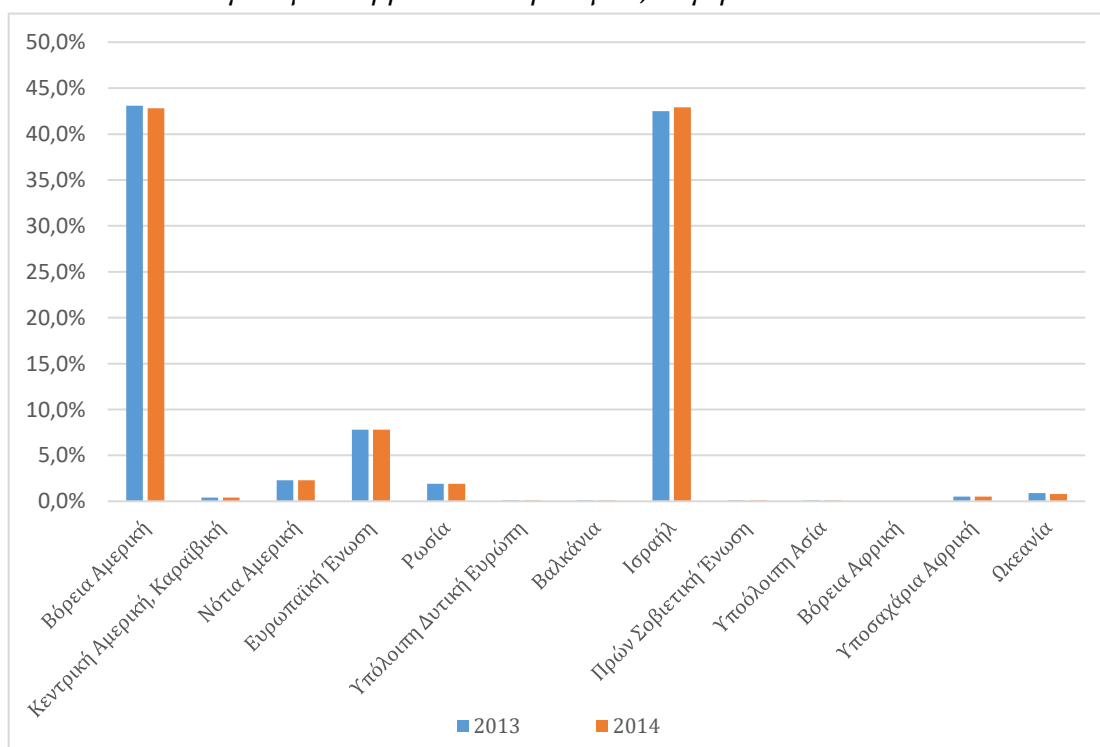
Πηγή: *Current Jewish Population Reports*, World Jewish Population 2014 (Number 11-2014), σ. 20.

Διάγραμμα Π-1

Α. Μεταβολή του εβραϊκού πληθυσμού συγκριτικά το 2013 με το 2014



Β. Αναλογία του εβραϊκού πληθυσμού σε διάφορες περιοχές επί του συνολικού παγκόσμιου εβραϊκού πληθυσμού, συγκριτικά το 2013 και το 2014



Πίνακας Π-2

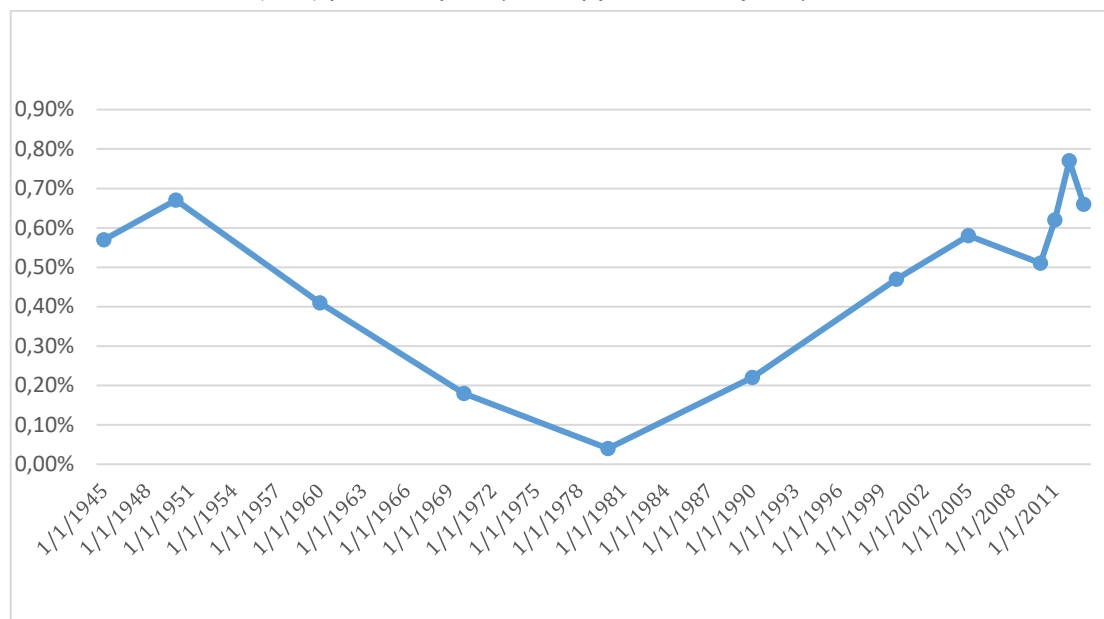
Επανεκτίμηση του κύριου παγκόσμιου εβραϊκού πληθυσμού, 1945 - 2014

Παγκόσμιος Εβραϊκός πληθυσμός				Συνολικός Παγκόσμιος πληθυσμός		
Έτη	Αρχική εκτίμηση (άτομα)	Επανεκτίμηση (άτομα)	Ετήσια μεταβολή στην αναλογία του Εβραϊκού Πληθυσμου	Συνολική εκτίμηση (άτομα)	Ετήσια μεταβολή στην αναλογία του Παγκόσμιου πληθυσμού	Αναλογία επι τις χιλίους των Εβραίων στο Γενικό πληθυσμό
1/5/1945	11.000.000	11.000.000		2.315.000.000		4,75
1/1/1950	11.303.400	11.297.000	0,57%	2.526.000.000	1,76%	4,47
1/1/1960	12.792.800	12.079.000	0,67%	3.026.000.000	1,82%	3,99
1/1/1970	13.950.900	12.585.000	0,41%	3.691.000.000	2,01%	3,41
1/1/1980	14.527.100	12.819.000	0,18%	4.449.000.000	1,81%	2,88
1/1/1990	12.810.300	12.868.000	0,04%	5.321.000.000	1,74%	2,42
1/1/2000	13.191.500	13.150.000	0,22%	6.127.000.000	1,42%	2,15
1/1/2005	13.034.100	13.460.000	0,47%	6.514.000.000	1,23%	2,07
1/1/2010	13.428.300	13.854.000	0,58%	6.916.000.000	1,20%	2,00
1/1/2011	13.657.800	13.925.000	0,51%	6.998.000.000	1,19%	1,99
1/1/2012	13.746.100	14.011.000	0,62%	7.080.000.000	1,17%	1,98
1/1/2013	13.854.800	14.119.400	0,77%	7.162.000.000	1,16%	1,97
1/1/2014	14.212.800		0,66%	7.243.000.000	1,13%	1,96

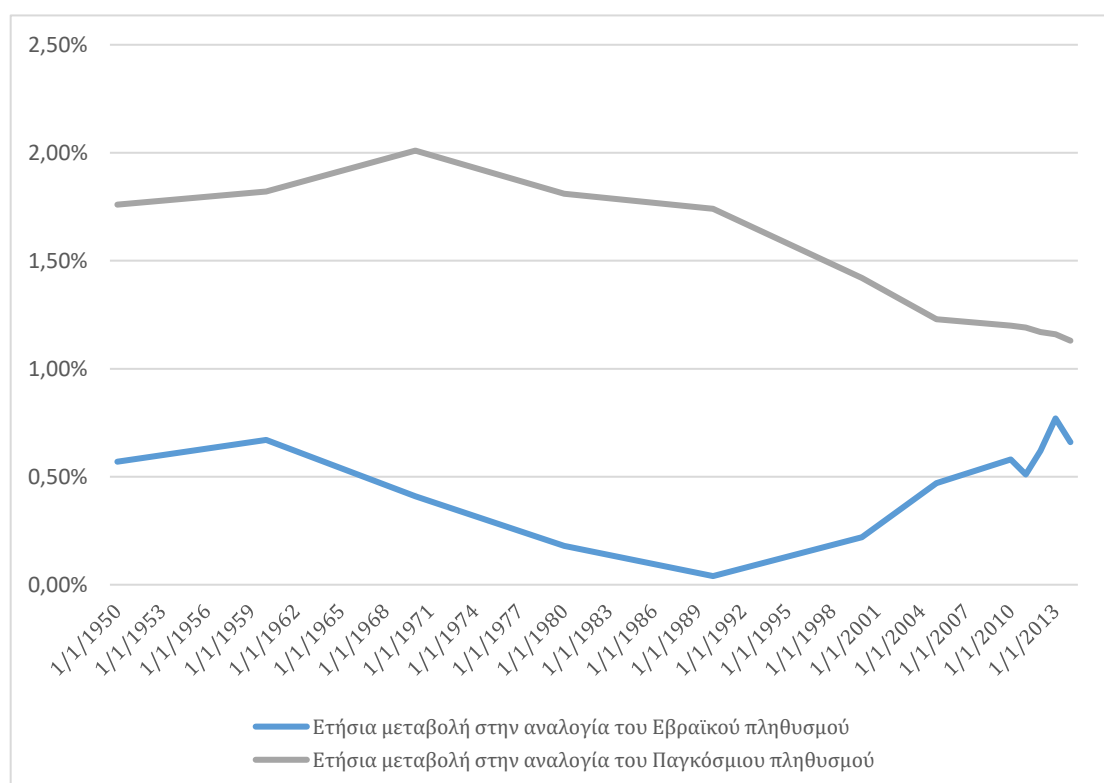
Πηγή: *Current Jewish Population Reports*, World Jewish Population 2014 (Number 11-2014), σ. 22.

Διάγραμμα Π-2

Α. Εξέλιξη του παγκόσμιου εβραϊκού πληθυσμού 1945 - 2014



Β. Σύγκριση της μεταβολής του παγκόσμιου και του εβραϊκού πληθυσμού 1950 - 2014



Πίνακας Π-3

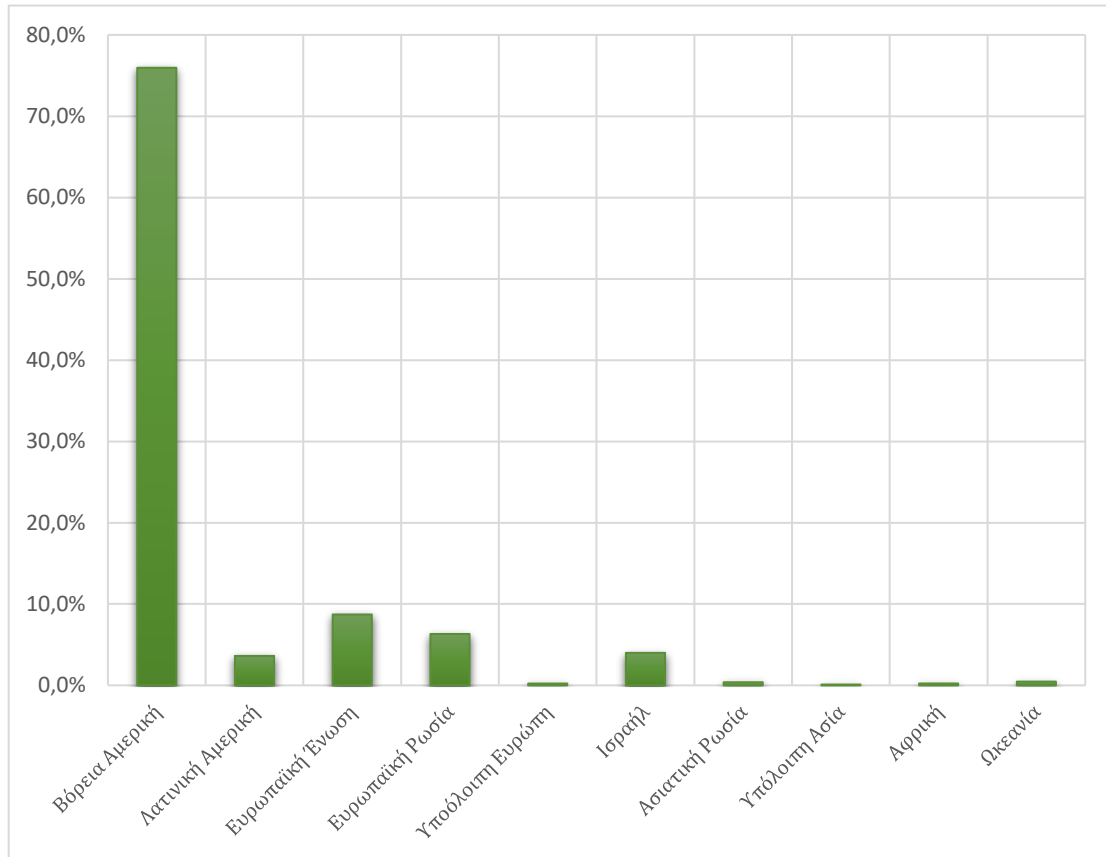
Εκτιμήσεις εβραϊκού πληθυσμού βάση διαφόρων νομικών καθεστώτων

Περιοχές	Εβραϊκός πληθυσμός (κύριος)	Εβραϊκός πληθυσμός (από Εβραίους γονείς)	Εβραϊκός πληθυσμός (ευρύς)	Εβραϊκός πληθυσμός (Νόμος Επιστροφής)	Διαφορά μεταξύ πληθυσμού του Νόμου Επιστροφής και του κυρίου Εβραϊκού πληθυσμού	Κατανομή της διαφοράς των δυο πληθυσμιακών κατηγοριών (αναλογία)
Σύνολο Παγκοσμίως	14.212.800	17.236.850	20.109.400	22.921.500	8.708.700	
Βόρεια Αμερική	6.085.300	8.450.000	10.550.000	12.700.000	6.614.700	76,0%
Λατινική Αμερική	383.500	513.600	625.100	698.600	315.100	3,6%
Ευρωπαϊκή Ένωση	1.103.300	1.312.300	1.592.600	1.862.300	759.000	8,7%
Ευρωπαϊκή Ρωσία	263.700	410.700	542.500	814.000	550.300	6,3%
Υπόλοιπη Ευρώπη	40.200	46.700	53.000	59.600	19.400	0,2%
Ισραήλ	6.103.200	6.245.000	6.451.100	6.451.100	347.900	4,0%
Ασιατική Ρωσία	19.100	26.850	26.850	52.300	33.200	0,4%
Υπόλοιπη Ασία	19.700	22.600	22.600	28.600	8.900	0,1%
Αφρική	74.700	80.950	80.950	94.750	20.050	0,2%
Ωκεανία	120.100	128.150	128.150	160.250	40.150	0,5%

Πηγή: *Current Jewish Population Reports*, World Jewish Population 2014 (Number 11-2014), σ. 25.

Διάγραμμα Π-3

Κατανομή της διαφοράς μεταξύ του κύριου εβραϊκού πληθυσμού και του εβραϊκού πληθυσμού του Νόμου της Επιστροφής



Πίνακας Π-4

Εκτίμηση του αριθμού των Εβραίων της Ανατολικής Ευρώπης, τέλος 15ου ως 18ο αιώνα

Περιοχές	1495	1550	1648	1660	1700	1765
απόλυτοι αριθμοί						
Μέσα στα όρια της Κοινοπραξίας Πολωνίας - Λιθουανίας μετά το 1569, περιλαμβάνοντας:	10.000	55.000	185.000	163.000	285.000	750.000
Πολωνία	6.000	30.000	70.000	70.000	115.000	208.000
Γαλικιανή Ρωσία	2.000	15.000	54.000	60.000	95.000	168.000
Βολυνία	0	3.000	16.000	8.000	17.000	67.000
Ποδόλια	0	1.000	19.000	2.000	6.000	76.000
Κατά μήκος του Δνείπερου	0	1.000	5.000	–	2.000	29.000
Λιθουανία και Λευκορωσία	1.000	5.000	21.000	22.000	50.000	200.000
Courland and Lifland	–	–	0	0	0	2.000
Βόρειες ακτές της Μαύρης Θάλασσας	6.000	5.000	4.000	5.000	5.000	4.000
Βόρειος Καύκασος	0	0	3.000	5.000	7.000	9.000
Υπερ-Μολδαβία	–	–	0	0	1.000	4.000
Υπερκαρπάθια	–	–	–	0	1.000	4.000
Ρωσία	–	–	–	–	0	0
Σύνολο	25.000	115.000	377.000	335.000	584.000	1.521.000

Πηγή: http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Population_and_Migration/Population_and_Migration_before_World_War_I, 17/4/2016.

Πίνακας Π-5

Εκτίμηση του αριθμού των Εβραίων της Ανατολικής Ευρώπης τον 19ο αιώνα

Περιοχή (σύνορα μετα το 1815)	1800	1880	1900
Ρωσική Αυτοκρατορία (Ευρωπαϊκό Κομμάτι), περιλαμβάνει:			
Βορειοδυτικές Επαρχίες της Συμφωνίας	340.000	1.244.000	1.385.000
Νοτιοδυτικές Επαρχίες της Συμφωνίας	225.000	1.056.000	1.200.000
Νοβοροσία	24.000	450.000	770.000
Βορειοανατολικές Επαρχίες της Συμφωνίας	11.000	172.000	235.000
Βασίλειο Της Πολωνίας	250.000	100.500	1.350.000
Επαρχίες της Ενδοχώρας της Ευρωπαϊκής Ρωσίας:			
Βόρειο Καύκασο	19.000	111.000	260.000
Αυστροουγγαρία (Ανατολικοευρωπαϊκό Κομμάτι) περιλαμβάνοντας:			
Γαλικία	295.000	687.000	811.000
Μπουκοβίνα	5.000	68.000	96.000
Υπερκαρπάθια	6.000	62.000	96.000
Πρωσία (Ανατολικοευρωπαϊκό Κομμάτι)			
Επαρχία του Πόζεν	45.000	57.000	35.000
Σύνολο Εβραίων στην Ανατολική Ευρώπη	1.220.000	4.007.500	6.238.000
Ως αναλογία των Εβραίων όλου του κόσμου	50%	64%	59%
Σύνολο των Εβραίων Ασκενάζι στην Ανατολική Ευρώπη	1.205.000	4.887.000	6.208.000
Ως αναλογία των Ασκενάζι Ανατολικοευρωπαίων Εβραίων και των Απογόνων τους στον κόσμο	95%	85%	73%

Πηγή: http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Population_and_Migration/Population_and_Migration_before_World_War_I, 17/4/2016.

Πίνακας Π-6

*Οι μεγαλύτερες εβραϊκές κοινότητες των πόλεων της Ανατολικής Ευρώπης
τον 19ο και αρχές του 20ου αιώνα*

Πόλη	1796-1803	1897	1910-1914
	απόλυτοι αριθμοί		
Warsaw	9.200	219.000	337.000
Odessa	0	139.000	219.000
Lotz	0	99.000	167.000
Kiev	1.000	32.000	81.000
Vilna	7.000	64.000	78.000
Ekaterinoslav	0	41.000	69.000
Bialystok	4.000	42.000	62.000
Gomel	...	20.000	58.000
Lwow(Lemberg)	13.000	44.000	57.000
Dvinsk	2.000	32.000	56.000
Berdichev	2.000	42.000	56.000
Kishinev	0	50.000	52.000
	38.200	824.000	1.292.000

Πηγή: [http:// www. yivoencyclopedia. Org / article. Aspx / Population and Migration / Population and Migration before World War I](http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Population_and_Migration/Population_and_Migration_before_World_War_I), 17/4/2016.

Κατανομή του Εβραϊκού πληθυσμου στην Ευρώπη πριν και μετα τις εδαφικές αλλαγές που προέκυψαν από την Ρωσική, Γερμανική και Ουγγρική επέκταση, 1933 - 1941

Χώρες	Προ εδαφικών αλλαγών	Μετανάστευσαν		Πλέον κάτω από Γερμανική Κυριαρχία	Πλέον κάτω από Σοβιετική Κυριαρχία	Πλέον κάτω από Ουγγρική Κυριαρχία	Σταθερό Καθεστώς		
		Μέχρι 1/1/1940	Από 1/1/1940- 31/5/1941						
Σύνολο	9.988.627	431.900	75.000	απόλυτοι αριθμοί		3.310.722	4.663.045	750.000	831.223
Αυστρία	181.778	117.000	9.000	50.000					
Βέλγιο	60.000		1.000	82.000					
Τσεχοσλοβακία	356.830								
Βοημία - Μοράβια	117.551			70.000					
Σλοβακία	136.737	20.000	7.000	88.951		81.720			
Κάρπαθο - Ουκρανία	102.542					105.000			
Ντάνσινγκ, Μέμελ Και Σάαρ	16.565	13.000		3.565					
Δανία	5.690			5.690					
Εσθονία	4.566				4.566				
Γαλλία	240.000		11.000	278.000					
Γερμανία	522.700	281.900	20.000	200.000					
Ελλάδα	72.791			72.791					
Ουγγαρία	444.567					444.567			
Λετονία	93.479				93.479				
Λιθουανία	165.000		1.900		245.000				
Λουξεμβούργο	3.144			3.144					
Ολλανδία	156.817		1.500	186.817					
Νορβηγία	1.359			1.359					

Πίνακας Π-7 *συνέχεια*

Χώρες	Προ Εδαφικών Αλλαγών	Μετανάστευσαν		Πλέον Κάτω από Γερμανική Κυριαρχία	Πλέον Κάτω από Σοβιετική Κυριαρχία	Πλέον Κάτω από Ουγγρική Κυριαρχία	Σταθερ ό Καθεστώς
		Μέχρι 1/1/1940	από 1/1/1940- 31/5/1941				
				απόλυτοι αριθμοί			
Πολωνία	3.325.000			2.200.000	1.000.000		
				0			
Ρουμανία	758.226				300.000		
Μπεσαραβία	200.000			200.000			
Βόρεια Μπουκοβίνα	100.000			100.000			
Βορειοδυτική Τρανσυλβανία	118.713				118.713		
Υπόλοιπη Ρουμανία	339.513						339513
ΕΣΣΔ	3.020.000				3020000		
Γιουγκοσλαβία	68.405			68405			
Λοιπές Χώρες	491.710		21400				491710

Πηγή: American Jewish Yearbook, σ.666.

Πίνακας Π-8

Εκτιμήσεις εβραϊκών πληθυσμών

Αρχή	Έτη	Εκτιμώμενος Αριθμός
"French- Jewish Almanac	1828	4.947.000
Balbi	1829	4.000.000
Horschelman	1833	6.598.000
Jost	1846	3.143.000
Berghaus	1854	4.000.000
Boudin	1857	3.900.000
Legoyt	1868	4.550.000
Alexander	1870	6.798.029
I. Loeb	1879	6.276.957
Andree	1881	6.193.662
"Encyclopedia Britannica"	1881	6.200.000
Heckler	1883	6.136.662
A. Nossig	1887	6.582.500
J. Jacobs	1896	9.066.534
I. Harris	1902	10.319.402
"American Jewish Yearbook"	1904 - 1905	10.932.777
A. Ruppin	1904	10.456.000

Πηγή: *Jewish Encyclopedia*, Statistics by Jacobs, σ. 7.

Πίνακας Π-9

<i>Εβραϊκοί πληθυσμοί που άλλαξαν θρήσκευμα</i>				
	Έγιναν Προτεστάντες	Έγιναν Ρωμαιοκαθολικοί	Έγιναν Ελληνοκαθολικοί	Συνολική Απώλεια
Μπαβαρία	330			
Πρωσία	13.128			
Σαξονία	770	5.000	-	
Βύρτεμπεργκ	115			22.520
Λοιπές περιοχές της Γερμανίας	3.177			
Δανία	100	-	-	100
Γαλλία	600	1.800	-	2.400
Ην. Βασίλειο	28.830	-	-	28.830
Ολλανδία	1.800	-	-	1.800
Νορβηγία και Σουηδία	500	-	-	500
Ελβετία	100	-	-	100
Αυστρία	6.300	28.200	200	44.756
Ουγγαρία	2.056	8.000		
Ιταλία	-	300	-	300
Ρουμανία	-	-	1.500	1.500
Ρωσία	3.136	1.000	69.400	73.536
Τουρκία	-	-	3.300	3.300
Λοιπές περιοχές της Βαλκανικής Χερσονήσου	-	-	100	100
Ασία και Αφρική	100	500	-	600
Αυστραλία	200	-	-	200
Βόρεια Αμερική	11.500	1.500	-	13.000
Σύνολα	72.742	46.300	74.500	193.542

Πηγή: *Jewish Encyclopedia*, Statistics by Jacobs, σ.7

Πίνακας Π-10

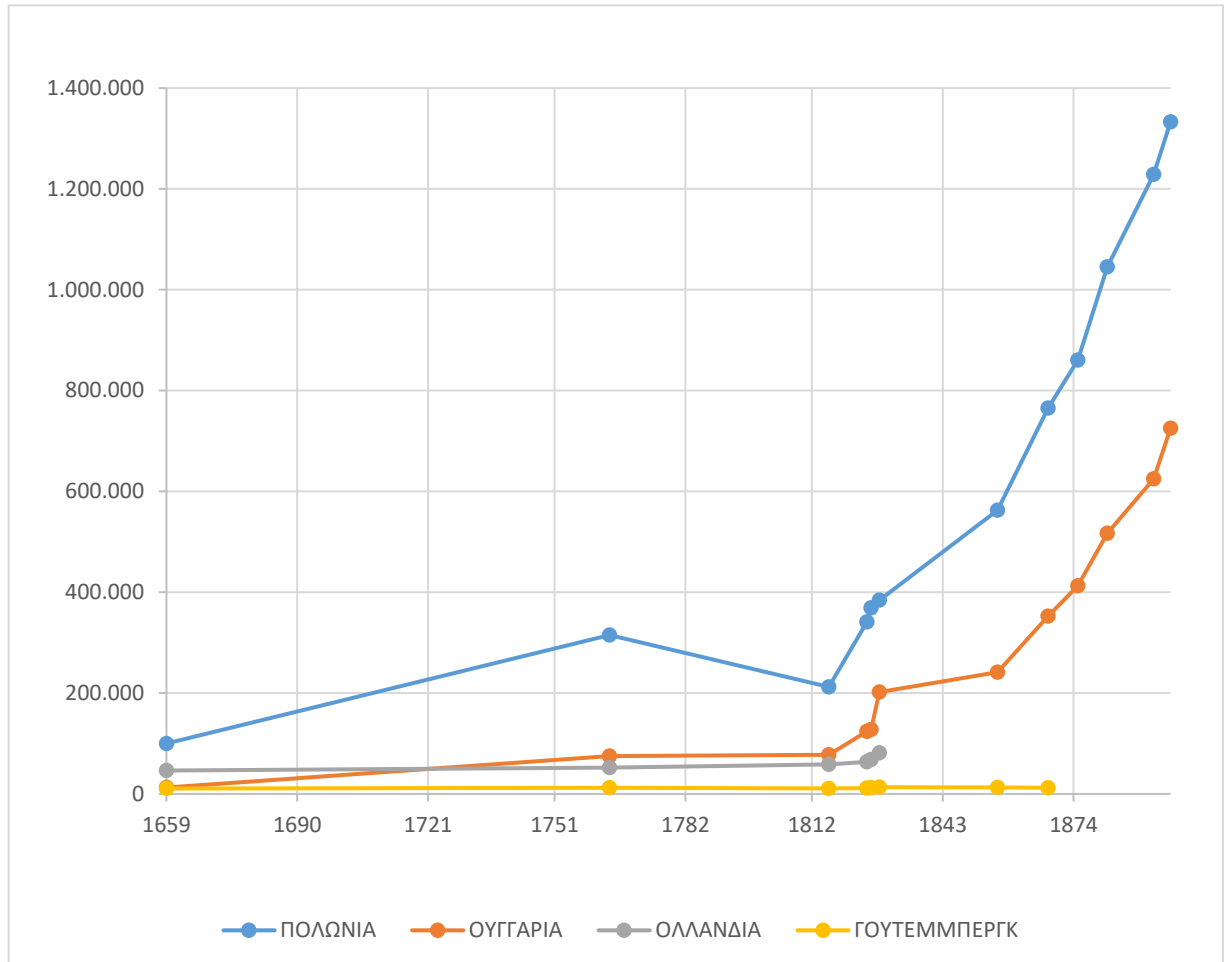
Εβραϊκοί πληθυσμοί σε επιλεγμένα κράτη από τον 17ο ως τον 19ο αιώνα

Πολωνία		Ουγγαρία		Ολλανδία		Γούτενμπεργκ	
Έτη	Πληθυσμός (άτομα)	Έτη	Πληθυσμός (άτομα)	Έτη	Πληθυσμός (άτομα)	Έτη	Πληθυσμός (άτομα)
1659	100.000	1720	12.656				
1764	315.298	1785	75.089				
1816	212.000	1786	77.647				
1825	341.125	1804	124.128				
1826	368.773	1805	127.816			1832	10.670
1828	384.263	1829	202.328	1829	46.408	1846	12.356
1856	563.000	1842	241.632	1839	52.245	1858	11.088
1868	764.947	1850	352.400	1849	58.626	1864	11.610
1875	860.327	1857	413.118	1859	63.790	1871	12.245
1882	1.045.000	1869	516.658	1869	68.003	1880	13.331
1893	1.229.000	1880	624.737	1879	81.693	1890	12.639
1897	1.333.000	1890	725.222			1900	11.916

Πηγή: *Jewish Encyclopedia*, Statistics by Jacobs, σ.6.

Διάγραμμα Π-10

Εβραϊκοί πληθυσμοί σε επιλεγμένα κράτη 17^{ος} – 19^{ος} αιώνας



Πίνακας Π-11

Δημογραφικά στοιχεία εβραϊκών πληθυσμών διαμενόντων σε πόλεις της Κεντρικής Ευρώπης

Ενδεικτικές Πόλεις	Έτη	Εβραίοι	Κατοικίες	Μ.Ο Διαμενόντων	Εκδούσα αρχή
απόλυτοι αριθμοί					
Πράγα	1786	7.951	266	29,3	ficker, "Bevolk Bohmen", P. 55
Φρανκφούρτη	1811	2.214	159	13,9	"The Times" (London), 8/8/1884
Πράγα	1843	5.646	279	20,3	ficker, L.C.

Πηγή: *Jewish Encyclopedia*, Statistics by Jacobs, σ.6.

Πίνακας Π-12α

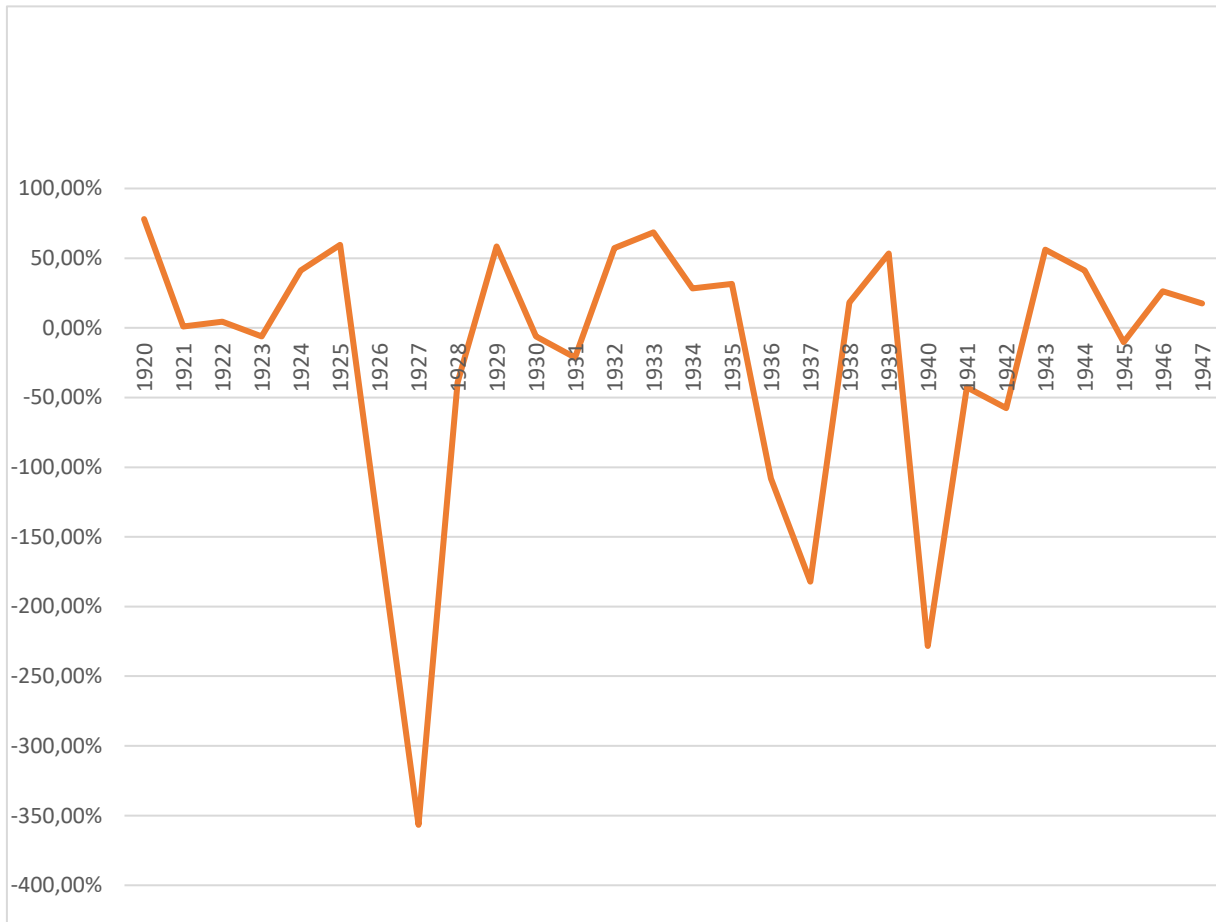
Μετανάστευση των Εβραίων στην Παλαιστίνη 1919 - 1947

Έτη	Μετανάστευση	Παράνομη μετανάστευση	Ετήσια μεταβολή μετανάστευσης
	άτομα		αναλογία
1919	1.806		
1920	8.223		78,04%
1921	8.294		0,86%
1922	8.685		4,50%
1923	8.175	1.000	-6,24%
1924	13.892		41,15%
1925	34.386		59,60%
1926	13.855		-148,18%
1927	3.034		-356,66%
1928	2.178		-39,30%
1929	5.249		58,51%
1930	4.944		-6,17%
1931	4.075	2.500	-21,33%
1932	9.553		57,34%
1933	30.327		68,50%
1934	42.359		28,40%
1935	61.854		31,52%
1936	29.727		-108,07%
1937	10.536		-182,15%
1938	12.868		18,12%
1939	27.561	39.800	53,31%
1940	8.398		-228,19%
1941	5.886		-42,68%
1942	3.733		-57,67%
1943	8.507		56,12%
1944	14.464		41,19%
1945	13.121		-10,24%
1946	17.761		26,12%
1947	21.542	19.100	17,55%
Σύνολο	434.993	62.400	

Πηγή: *American Jewish Yearbook*, 1948, σς. 733-734.

Διάγραμμα Π-12α

Ετήσια Μεταβολή της εβραϊκής μετανάστευσης στην Παλαιστίνη, 1919 – 1947



Πίνακας Π-12β

Μετανάστευση των Εβραίων από την Ανατολική Ευρώπη στις ΗΠΑ, 1920 - 1939

Έτη	Πολωνία	Ρωσία	Ρουμανία	Ουγγαρία	Τσεχοσλοβακία	Βαλτικές χώρες	Αναλογία Πολωνίας	Αναλογία Ρωσίας	Αναλογία Ρουμανίας	Αναλογία Ουγγαρίας	Αναλογία Τσεχοσλοβακίας	Αναλογία Βαλτικών χωρών
	απόλυτοι αριθμοί						αναλογίες					
1920	3.800	500	1.300		200		2,30%	0,97%	2,84%		1,60%	
1921	74.700	4.700	18.200	1.900	4.200		45,30%	9,16%	39,74%	22,62%	33,60%	
1922	22.400	14.400	7.100	1.100	1.700		13,58%	28,07%	15,50%	13,10%	13,60%	
1923	14.100	14.200	7.200	1.000	900		8,55%	27,68%	15,72%	11,90%	7,20%	
1924	12.200	10.300	5.500	900	900	1.800	7,40%	20,08%	12,01%	10,71%	7,20%	28,57%
1925-1929	22.800	5.600	3.500	800	1.200	2.500	13,83%	10,92%	7,64%	9,52%	9,60%	39,68%
1930-1934	8.600	1.400	2.100	700	500	1.200	5,22%	2,73%	4,59%	8,33%	4,00%	19,05%
1935-1939	6.300	200	900	2.000	2.900	800	3,82%	0,39%	1,97%	23,81%	23,20%	12,70%
1920-1939	164.900	51.300	45.800	8.400	12.500	6.300						

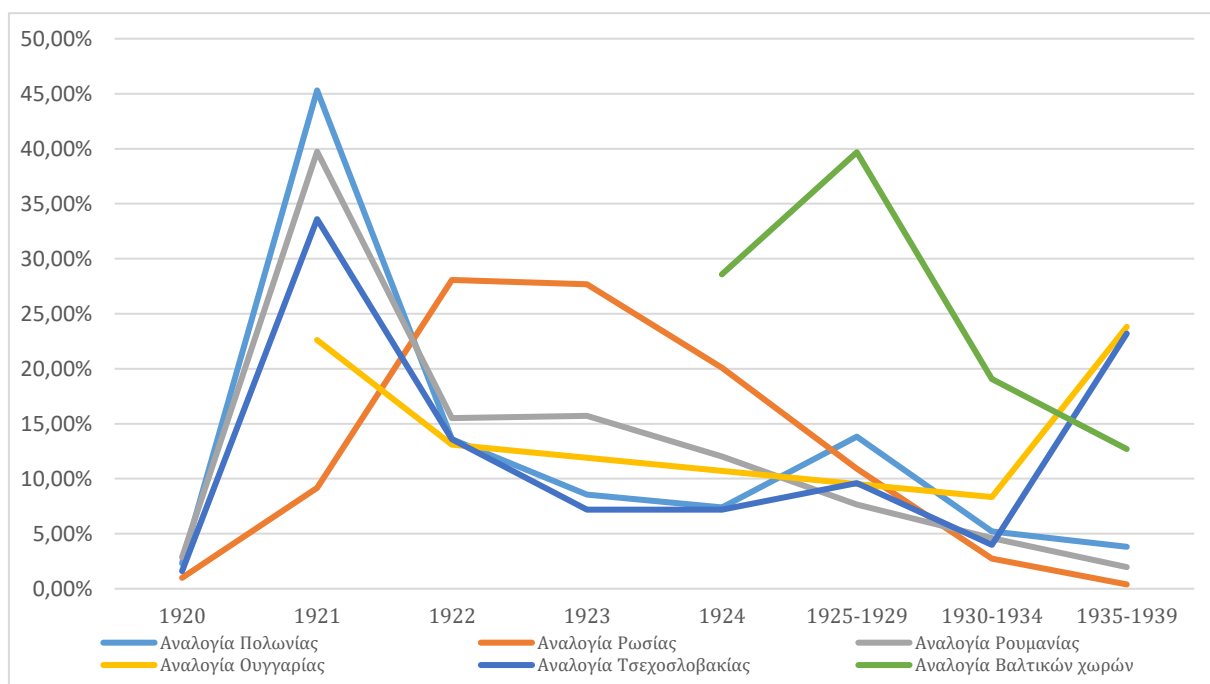
Πίνακας Π-12γ

Μετανάστευση των Εβραίων στην Παλαιστίνη από την Ανατολική Ευρώπη, 1919 - 1948

Έτη	Πολωνία	ΕΣΣΔ	Ρουμανία	Ουγγαρία	Τσεχοσλοβακία	Βαλτικές Χώρες	Αναλογία Πολωνίας	Αναλογία Ρωσίας	Αναλογία Ρουμανίας	Αναλογία Ουγγαρίας	Αναλογία Τσεχοσλοβακίας	Αναλογία Βαλτικών Χωρών
	απόλυτοι αριθμοί						αναλογίες					
1919-1923	9.200	13.400	1.400	300	100	1.300	5,35%	38,51%	3,40%	2,91%	0,60%	7,78%
1924-1931	38.600	14.900	4.100	300	400	4.200	22,45%	42,82%	9,95%	2,91%	2,40%	25,15%
1932-1938	91.100	5.500	10.600	1.300	3.800	9.500	53,00%	15,80%	25,73%	12,62%	22,75%	56,89%
1939-1945	15.900	800	8.900	3.700	8.300	1.000	9,25%	2,30%	21,60%	35,92%	49,70%	5,99%
1946-1948	17.100	200	16.200	4.700	4.100	700	9,95%	0,57%	39,32%	45,63%	24,55%	4,19%
1919-1948	171.900	34.800	41.200	10.300	16.700	16.700						

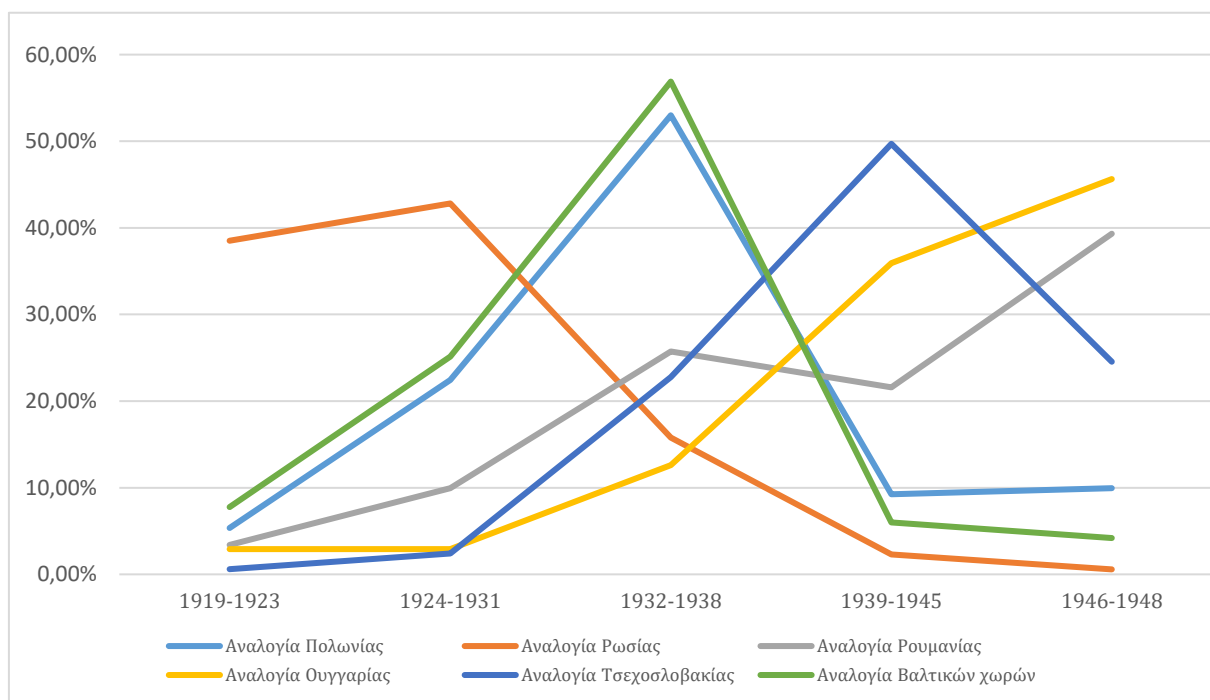
Διάγραμμα Π-12β

Μετανάστευση των Εβραίων της Ανατολικής Ευρώπης στις ΗΠΑ, 1920 - 1939



Διάγραμμα Π-12γ

Μετανάστευση των Εβραίων της Ανατολικής Ευρώπης στην Παλαιστίνη, 1919 - 1948



Πίνακας Π-13

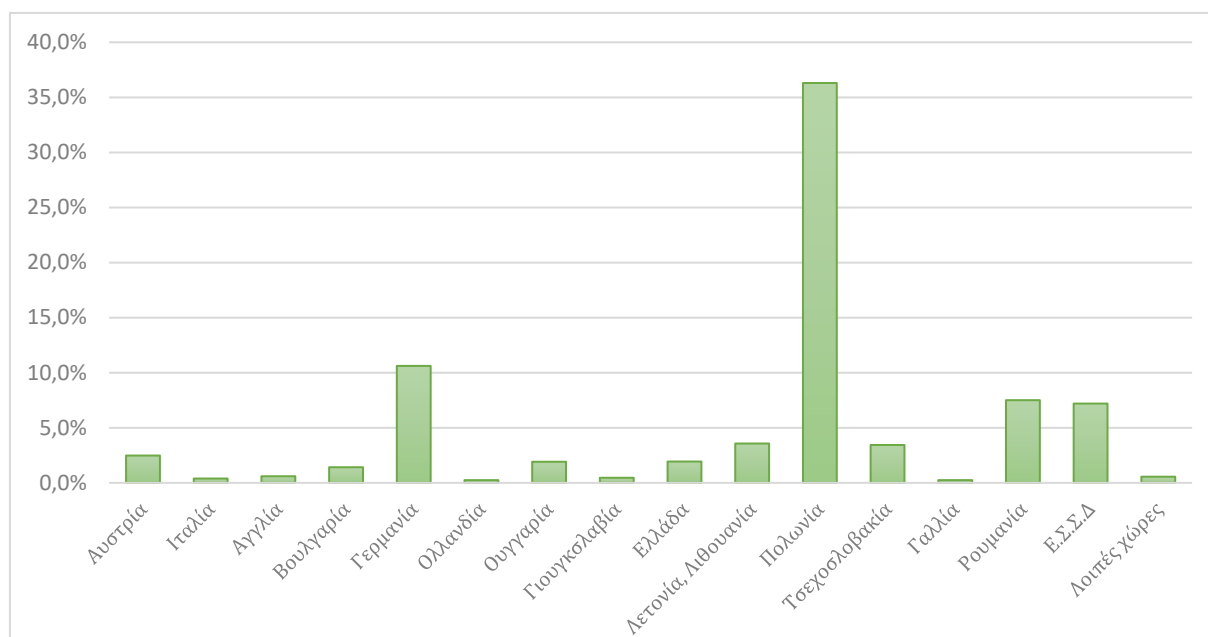
Μετανάστευση ανά υπηκοότητα των μεταναστών, 1917 - 1947

Ευρώπη			Ασία Και Λοιπές Ήπειροι		
Εθνικότητα	Απόλυτα Νούμερα	Αναλογία επι του συνόλου	Εθνικότητα	Απόλυτα Νούμερα	Αναλογία επι του συνόλου
Αυστρία	10.785	2,5%	Παλαιστίνη	3.681	0,8%
Ιταλία	1.702	0,4%	Συρία	746	0,2%
Αγγλία	2.609	0,6%	Ιράκ	6.114	1,4%
Βουλγαρία	6.167	1,4%	Ιράν	1.727	0,4%
Γερμανία	46.183	10,6%	Τουρκία	7.415	1,7%
Ολλανδία	1.071	0,2%	Υεμένη	15.154	3,5%
Ουγγαρία	8.330	1,9%	Λοιπές Ασιατικές χώρες	525	0,1%
Γιουγκοσλαβία	2.005	0,5%	Αμερική	9.168	2,1%
Ελλάδα	8.419	1,9%	Αφρική	1.316	0,3%
Λετονία, Λιθουανία	15.533	3,6%	Χωρίς υπηκοότητα	8.820	2,0%
Πολωνία	157.913	36,3%	Απροσδιόριστη Προέλευση	13.956	3,2%
Τσεχοσλοβακία	14.954	3,4%	Ελλιπή Στοιχεία	23.237	5,3%
Γαλλία	1.075	0,2%			
Ρουμανία	32.650	7,5%			
Ε.Σ.Σ.Δ	31.312	7,2%			
Λοιπές Χώρες	2.426	0,6%			
Σύνολο	343.134	78,9%	Σύνολο	91.859	21,1%
Γενικό Σύνολο μετανάστευσης περιόδου	434.993	100,0%	Γενικό Σύνολο	434.993	100,0%

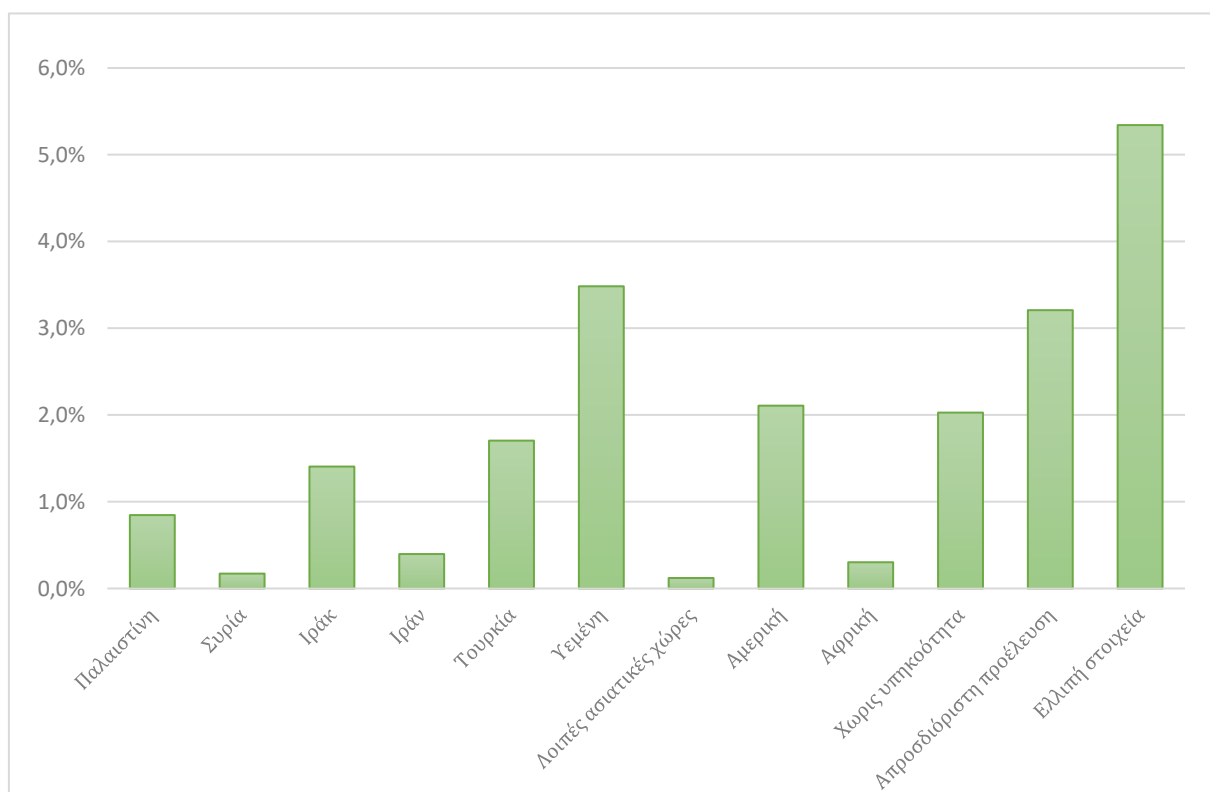
Πηγή: «American Jewish Yearbook», 1948, σς. 737-738.

Διάγραμμα Π-13

Α. Μετανάστευση ανά εθνικότητα των Ευρωπαίων μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917 – 1947



Β. Μετανάστευση ανά εθνικότητα των μεταναστών από την Ασία, την Αφρική και λοιπές ηπείρους στην Παλαιστίνη, 1917 – 1947



Πίνακας Π-14

Κατανομή ανά φύλο των μεταναστών προς την Παλαιστίνη, 1917 - 1947

Φύλο μεταναστών	Εκτίμηση σε αριθμούς	Εκτίμηση σε αναλογία
Άνδρες	207.000	52,9%
Γυναίκες	184.000	47,1%
Σύνολο	391.000	

Πηγή: «American Jewish Yearbook», 1948, σ. 739.

Πίνακας Π-15

Οικογενειακή κατάσταση των μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917 - 1947

Οικογενειακή Κατάσταση	σε αριθμούς	σε αναλογία
Εργénηδες, ανύπαντρες γυναίκες	118.888	31,2%
Έγγαμοι χωρίς τέκνα	36.648	9,6%
Επικεφαλής οικογενειών	138.860	36,5%
Τέκνα κάτω των 17 ετών	86.293	22,7%
Σύνολο	380.689	
Με ελλείψεις πληροφορίες	54.304	
Γενικό Σύνολο	434.993	

Πηγή: «American Jewish Yearbook», 1948, σ. 740.

Πηγή: «American Jewish Yearbook», 1948, σ. 740.

Πίνακας Π-16

Μεγέθη οικογενειών των μεταναστών προς την Παλαιστίνη, 1917 - 1947

Μέγεθος οικογενειών	σε αριθμούς	σε αναλογία
2 Μελή	41.104	54,7%
3 Μελή	15.880	21,1%
4 Μελή	9.489	12,6%
5 Μελή	4.475	6,0%
6 Μελή	2.293	3,0%
7 Μελή	1.952	2,6%
Σύνολο	75.193	

Πίνακας Π-17

Ηλικιακή κατανομή των μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917 - 1947

Ηλικιακές ομάδες	σε αριθμούς	σε αναλογία
0 - 4,9	14.602	5,0%
5 - 9,9	15.604	5,3%
10 - 15,9	33.831	11,6%
17 - 35	154.877	53,0%
36 - 40	14.879	5,1%
41 - 50	21.056	7,2%
51 - 60	18.856	6,5%
61 - 70	11.657	4,0%
71 και άνω	3.517	1,2%
Αδιευκρίνιστος πληθυσμός	3.079	1,1%
Σύνολο	291.958	
Με ελλειπείς πληροφορίες	143.035	
Γενικό Σύνολο	434.993	

Πηγή: «American Jewish Yearbook», 1948, σ. 739.

Πίνακας Π-18

Εβραϊκές θρησκευτικές κοινότητες των μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917 - 1947

Θρησκευτικές κοινότητες	σε αριθμούς	σε αναλογία
Ασκενάζι	355.117	86,6%
Σεφραδίτες	27.724	6,8%
Γιεμενίτες	15.430	3,8%
Λοιπές κοινότητες	11.923	2,9%
Σύνολο	410.194	
Με ελλιπείς πληροφορίες	24.799	
Γενικό Σύνολο	434.993	

Πηγή: «American Jewish Yearbook», 1948, σ. 738.

Πίνακας Π-19

Επαγγελματικές κατηγορίες μεταναστών προς την Παλαιστίνη, 1917 - 1947

Κατηγορίες	σε αριθμούς	σε αναλογία
Καπιταλιστές	73.094	18,8%
Εργάτες	180.377	46,3%
Παράνομοι μετανάστες κυρίως εργάτες	29.065	7,5%
Εξαρτώμενα μέλη κατοίκων της Παλαιστίνης	69.999	18,0%
Μαθητές/Φοιτητές	26.836	6,9%
Κληρικοί	4.708	1,2%
Διαφόρων ειδικοτήτων	5.359	1,4%
Σύνολο	389.438	100,0%
Αδιευκρίνιστοι και άτομα με ελλιπή στοιχεία	45.555	
Γενικό Σύνολο	434.993	

Πηγή: «American Jewish Yearbook», 1948, σ. 736.

Πίνακας Π-20

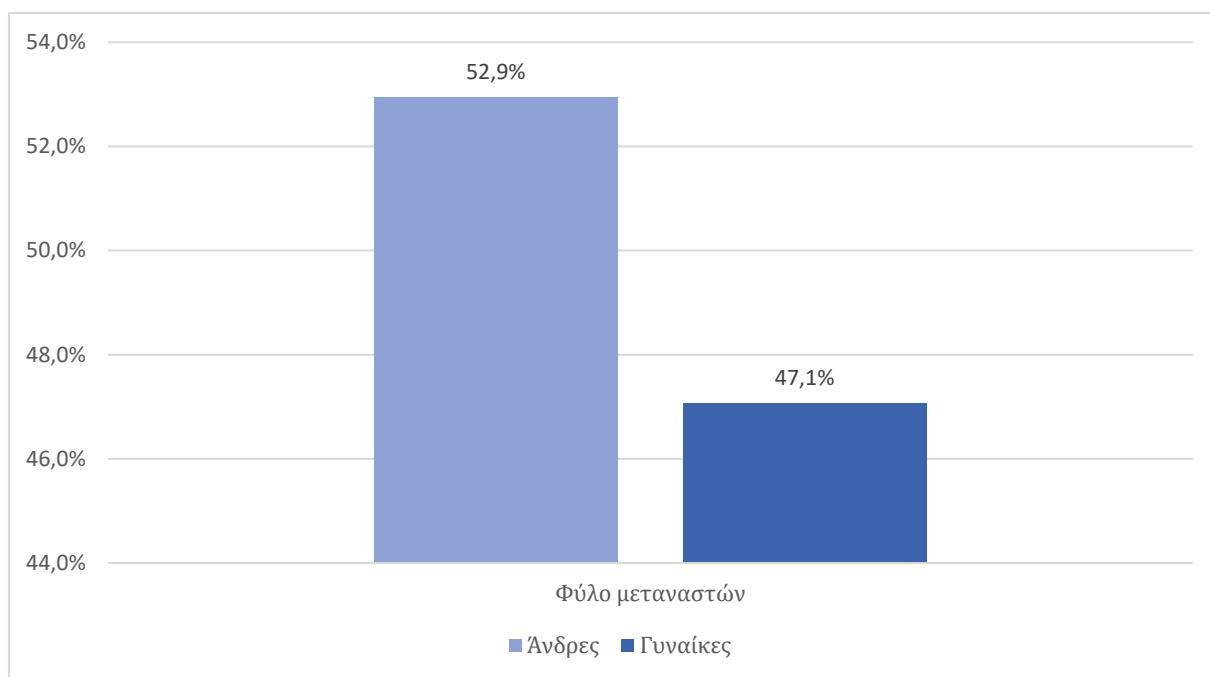
Απασχόληση των μεταναστών ανά οικονομικό τομέα στην Παλαιστίνη, 1917-1947

Απασχόληση	σε αριθμούς	σε αναλογία
Στη γεωργία 'Η σε Εκπαίδευση για απασχόληση στη γεωργία	20.049	15,0%
Στη βιομηχανία και στις τέχνες	48.335	36,1%
Στο εμπόριο	16.852	12,6%
Στις κατασκευές	8.953	6,7%
Στις μεταφορές	1.821	1,4%
Σε ελεύθερα επαγγέλματα	13.305	9,9%
Ως υπάλληλοι του "Λευκού Κολλάρου"	5.624	4,2%
Ως κληρικοί	2.089	1,6%
Ως ανειδίκευτοι εργάτες	17.037	12,7%
Σύνολο	134.065	

Πηγή: «American Jewish Yearbook», 1948, σ. 741.

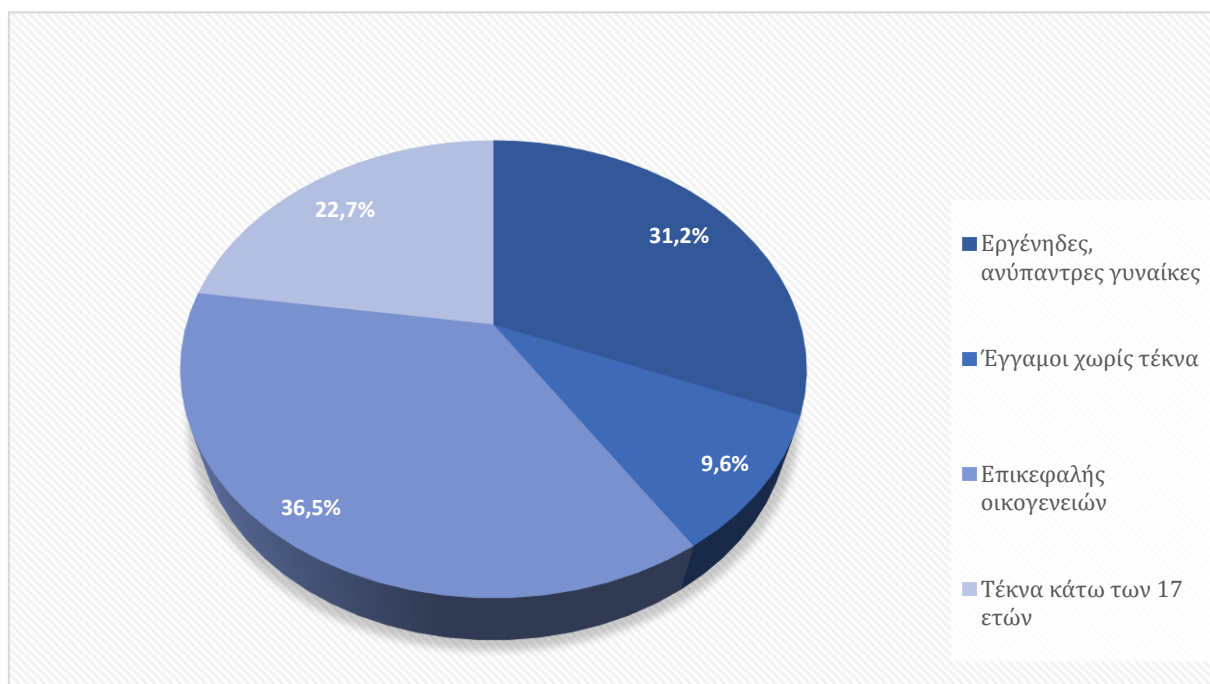
Διάγραμμα Π-14

Κατανομή ανά φύλο των μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917 – 1947



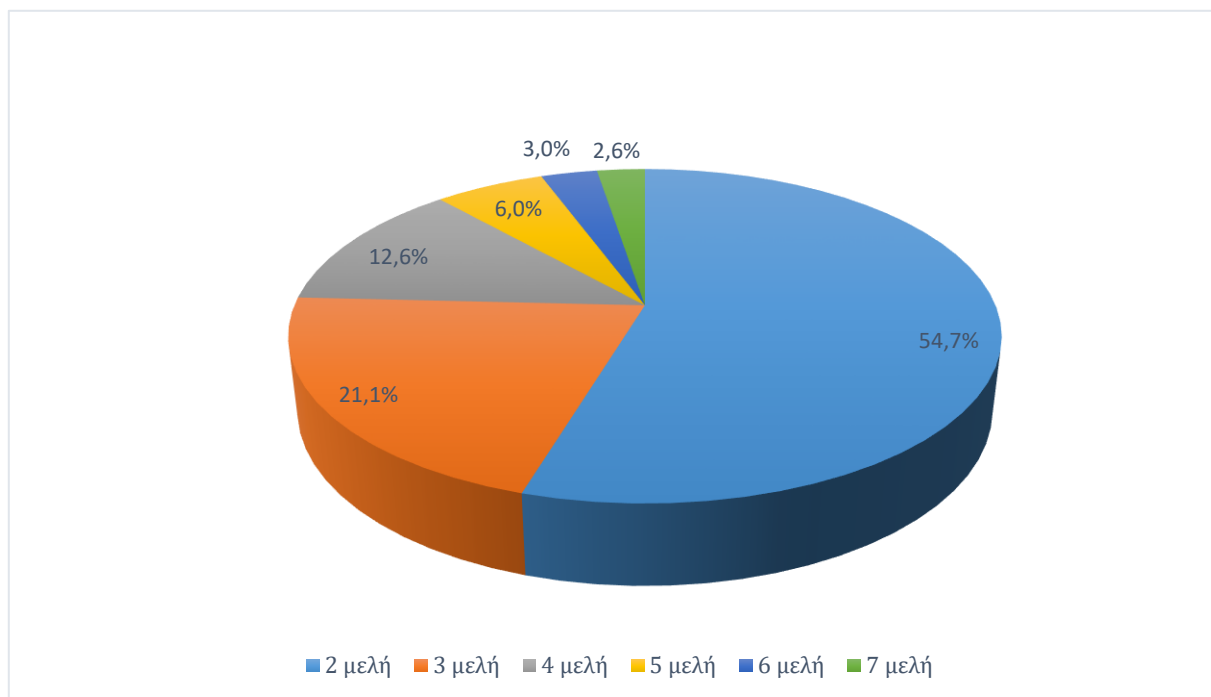
Διάγραμμα Π-15

Οικογενειακή κατάσταση των μεταναστών προς την Παλαιστίνη, 1917 – 1947



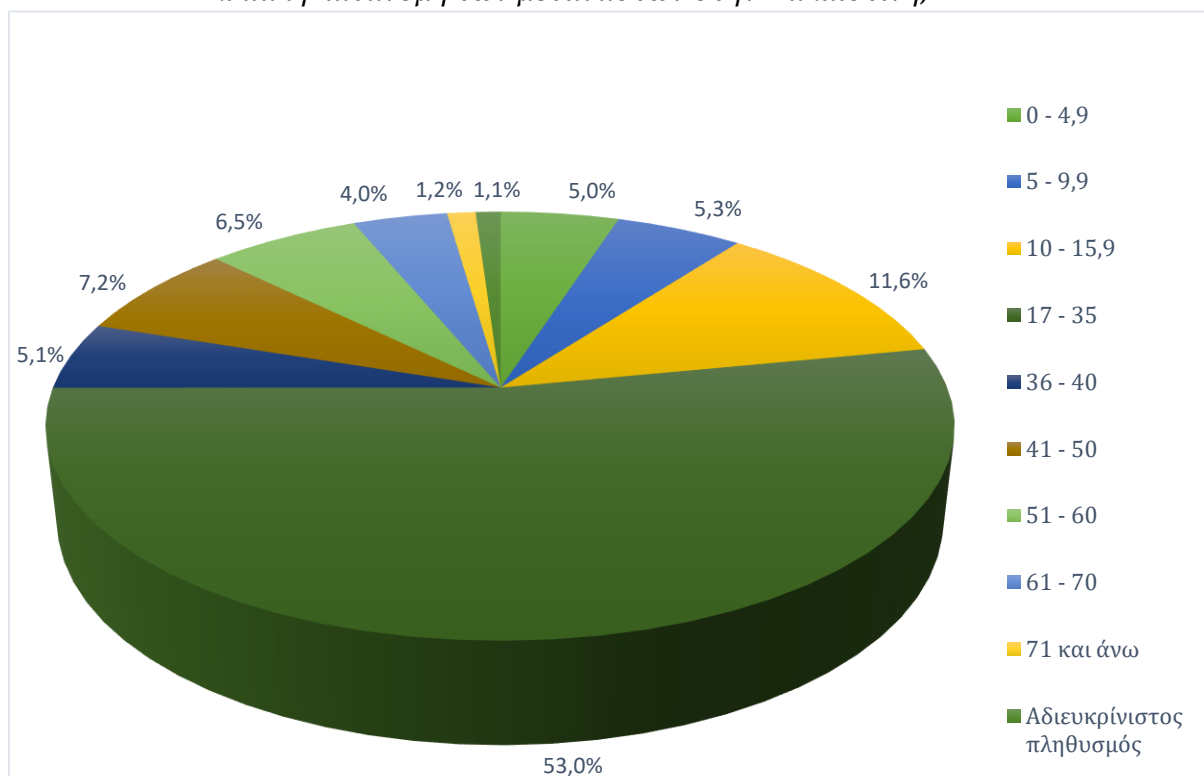
Διάγραμμα Π-16

Μεγέθη οικογενειών των μεταναστών προς την Παλαιστίνη, 1917 – 1947



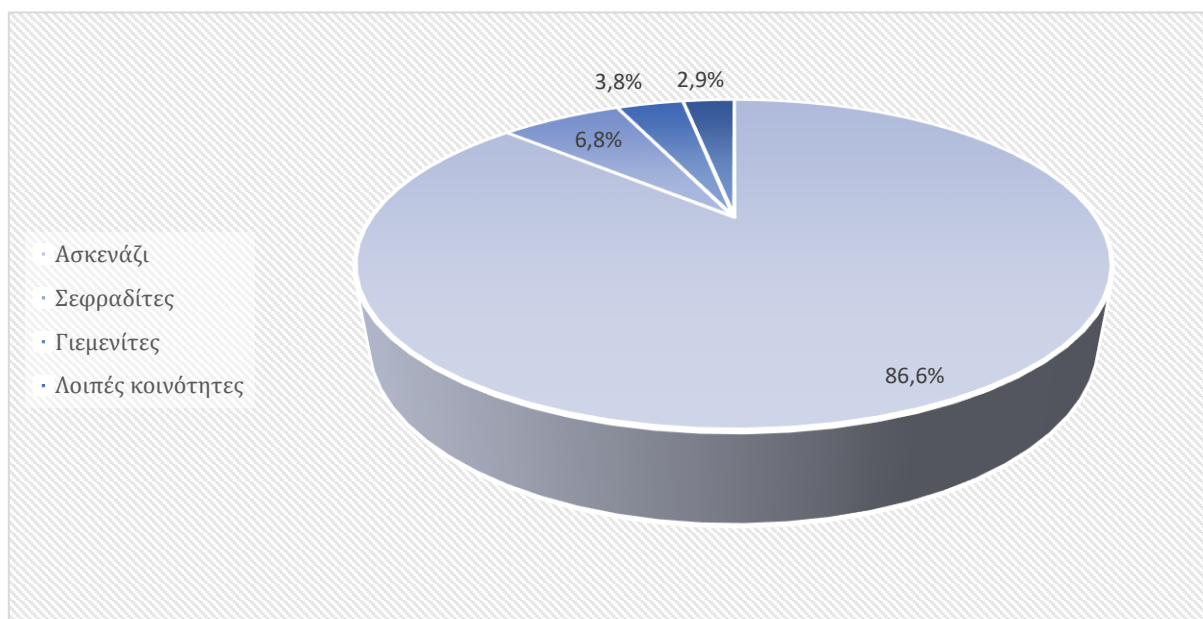
Διάγραμμα Π-17

Ηλικιακή κατανομή των μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917 – 1947



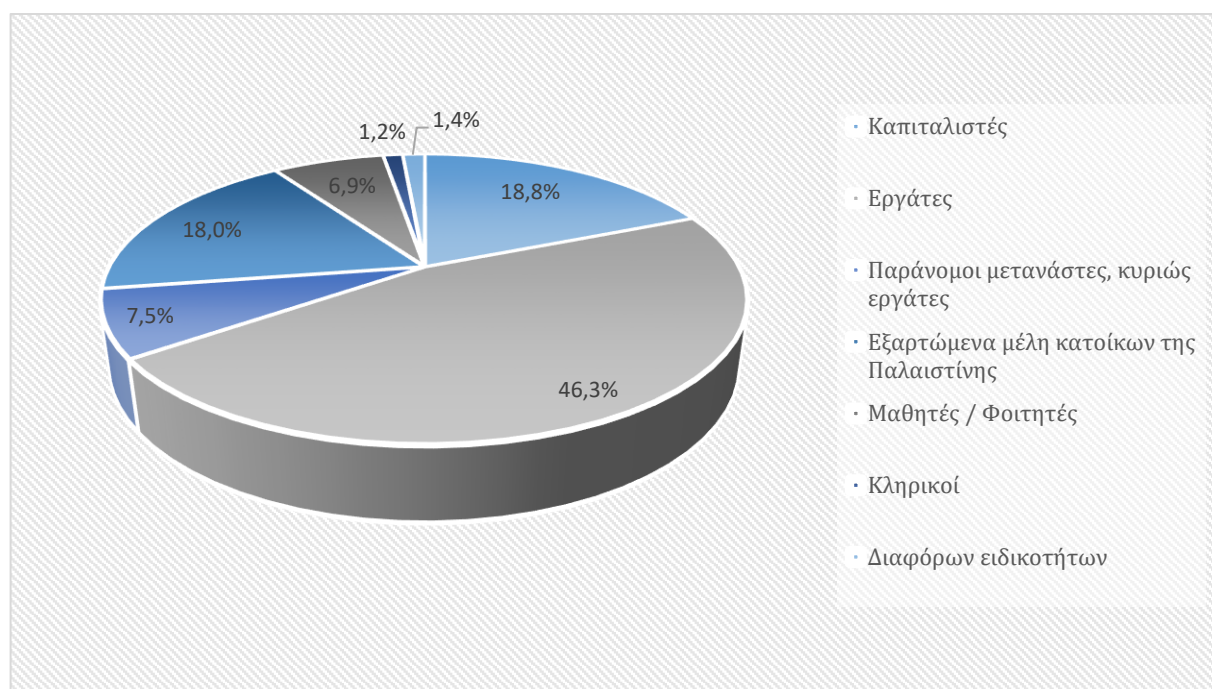
Διάγραμμα Π-18

Εβραϊκές θρησκευτικές κοινότητες των μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917-1947



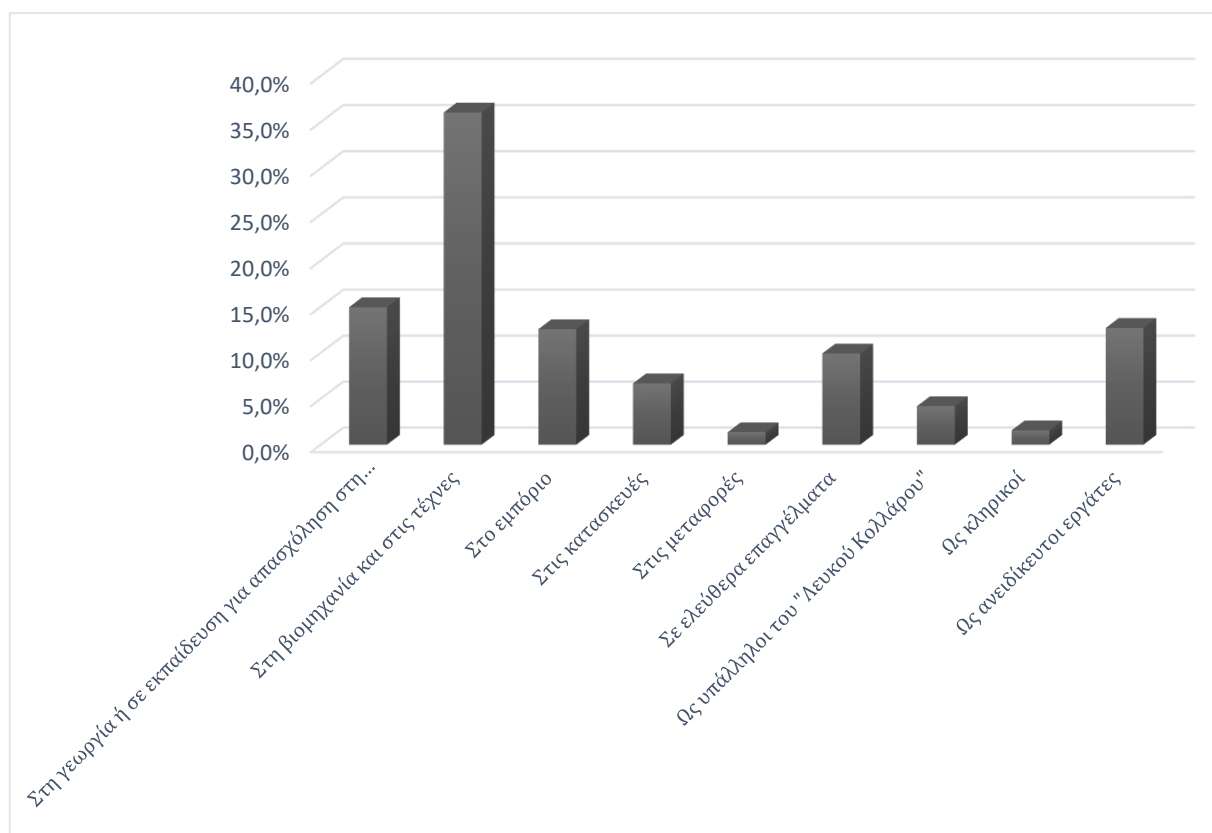
Διάγραμμα Π-19

Επαγγελματικές κατηγορίες μεταναστών στην Παλαιστίνη, 1917 – 1947



Διάγραμμα Π-20

Απασχόληση των μεταναστών ανά οικονομικό τομέα στην Παλαιστίνη, 1917 – 1947



Μεταναστευτικό ρεύμα προς το Ισραήλ την περίοδο 1948 - 1953 ανά χώρα προέλευσης

Χώρες	Μετανάστευση ανά έτος (άτομα)							αναλογία χώρας ανά έτος							Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή ανά χώρα				
	1948	1949	1950	1951	1952	1953	Σύνολο	1948	1949	1950	1951	1952	1953	Σύνολο έξι ετών	1949	1950	1951	1952	1953
Ρουμανία	17.678	13.595	47.041	40.625	3.712	61	122.712	16,86%	4,46%	27,45%	23,10%	14,66%	0,50%	16,70%	30,03%	71,10%	-15,79%	-994,42%	5985,25%
Πολωνία	28.788	47.331	25.071	2.529	264	225	104.208	27,46%	19,31%	14,63%	1,44%	1,04%	1,83%	14,18%	39,18%	-88,79%	-891,34%	-857,95%	-17,33%
Βουλγαρία	15.091	20.008	1.000	1.142	461	359	38.061	14,40%	8,16%	0,58%	0,65%	1,82%	2,92%	5,18%	24,58%	1900,80%	12,43%	-147,72%	-28,41%
Τσεχοσλοβακία	2.115	15.685	263	150	24	10	18.247	2,02%	6,40%	0,15%	0,09%	0,09%	0,08%	2,48%	86,52%	5863,88%	-75,33%	-525,00%	-140,00%
Ουγγαρία	3.463	6.842	2.302	1.022	133	224	13.986	3,30%	2,79%	1,34%	0,58%	0,53%	1,82%	1,90%	49,39%	-197,22%	-125,24%	-668,42%	40,63%
Σοβιετική Ένωση	1.175	3.230	2.618	689	198	216	8.126	1,12%	1,32%	1,53%	0,39%	0,78%	1,76%	1,11%	63,62%	-23,38%	-279,97%	-247,98%	8,33%
Γιουγκοσλαβία	4.126	2.470	427	572	88	14	7.697	3,94%	1,01%	0,25%	0,33%	0,35%	0,11%	1,05%	67,04%	-478,45%	25,35%	-550,00%	-528,57%
Γερμανία	1.422	5.329	1.439	662	142	100	9.094	1,36%	2,17%	0,84%	0,38%	0,56%	0,81%	1,24%	73,32%	-270,33%	-117,37%	-366,20%	-42,00%
Γαλλία	640	1.653	1.165	548	227	117	4.350	0,61%	0,67%	0,68%	0,31%	0,90%	0,95%	0,59%	61,28%	-41,89%	-112,59%	-141,41%	-94,02%
Αυστρία	395	1.618	746	233	76	45	3.113	0,38%	0,66%	0,44%	0,13%	0,30%	0	0,42%	75,59%	-116,89%	-220,17%	-206,58%	-68,89%
Μεγάλη Βρετανία	501	756	581	302	233	140	2.513	0,48%	0,31%	0,34%	0,17%	0,92%	1,14%	0,34%	33,73%	-30,12%	-92,38%	-29,61%	-66,43%
Ελλάδα	175	1.364	343	122	46	71	2.121	0,17%	0,56%	0,20%	0,07%	0,18%	0,58%	0,29%	87,17%	-297,67%	-181,15%	-165,22%	35,21%
Ιταλία	530	501	242	142	95	37	1.547	0,51%	0,20%	0,14%	0,08%	0,38%	0,30%	0,21%	-5,79%	-107,02%	-70,42%	-49,47%	-156,76%
Ολλανδία	188	367	265	282	112	95	1.309	0,18%	0,15%	0,15%	0,16%	0,44%	0,77%	0,18%	48,77%	-38,49%	6,03%	-151,79%	-17,89%
Βέλγιο	-	615	297	196	51	44	1.203		0,25%	0,17%	0,11%	0,20%	0,36%	0,16%		-107,07%	-51,53%	-284,31%	-15,91%

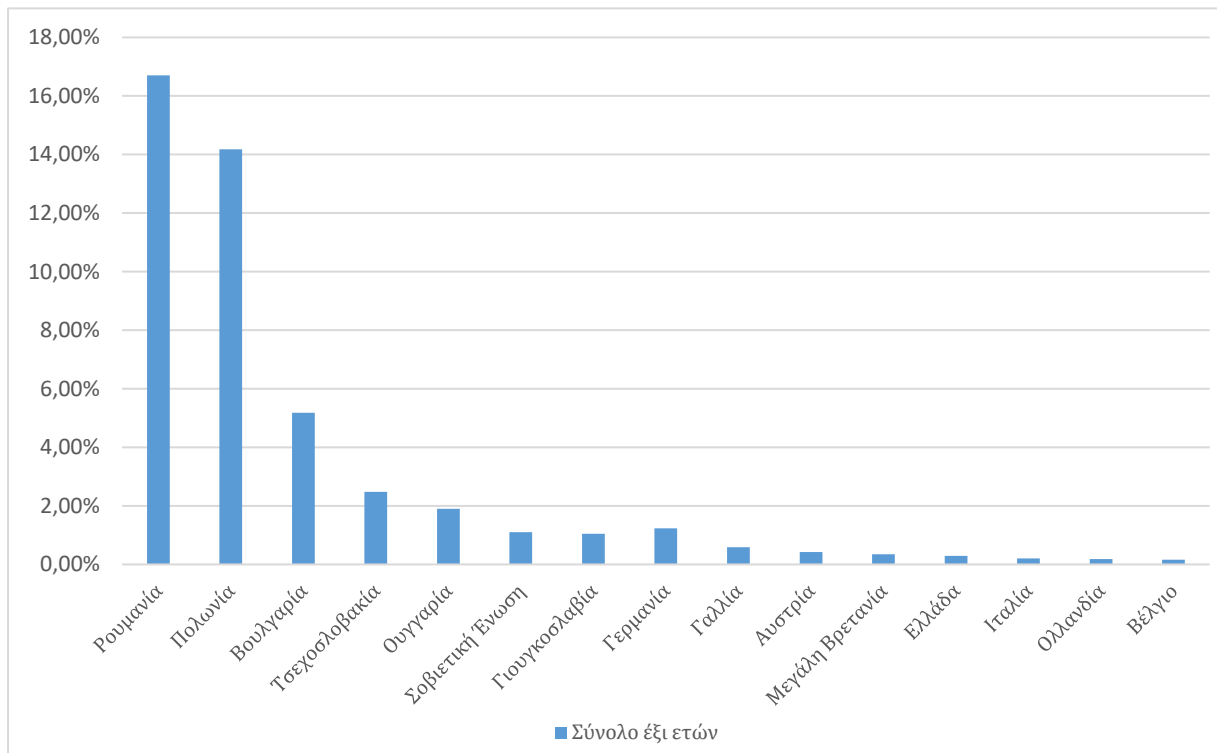
Πίνακας Π-21 *συνέχεια*

Χώρες	Μετανάστευση ανά έτος (άτομα)							Αναλογία χώρας ανά έτος							Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή ανά χώρα				
	1948	1949	1950	1951	1952	1953	Σύνολο	1948	1949	1950	1951	1952	1953	Σύνολο έξι ετών	1949	1950	1951	1952	1953
Ιράκ	15	1.708	31.627	88.161	868	375	122.754	0,01%	0,70%	18,46%	50,13%	3,43%	3,05%	16,71%	99,12%	94,60%	64,13%	10056,80%	131,47%
Υεμένη	270	35.422	9.203	588	89	26	45.598	0,26%	14,45%	5,37%	0,33%	0,35%	0,21%	6,21%	99,24%	-284,90%	1465,14%	-560,67%	242,31%
Τουρκία	4.362	26.295	2.323	1.228	271	220	34.699	4,16%	10,73%	1,36%	0,70%	1,07%	1,79%	4,72%	83,41%	1031,94%	-89,17%	-353,14%	-23,18%
Ιράν	43	1.778	11.935	11.048	4.856	1.096	30.756	0,04%	0,73%	6,97%	6,28%	19,17%	8,91%	4,19%	97,58%	85,10%	-8,03%	-127,51%	343,07%
Άντεν	-	2.636	190	328	35	58	3.247		1,08%	0,11%	0,19%	0,14%	0,47%	0,44%		1287,37%	42,07%	-837,14%	39,66%
Ινδία	12	856	1.105	364	49	650	3.036	0,01%	0,35%	0,64%	0,21%	0,19%	5,28%	0,41%	98,60%	22,53%	-203,57%	-642,86%	92,46%
Κίνα	-	644	1.207	316	85	160	2.412		0,26%	0,70%	0,18%	0,34%	1,30%	0,33%		46,64%	-281,96%	-271,76%	46,88%
Λοιπές Ασιατικές Χώρες	-	1.966	931	634	230	197	3.958		0,80%	0,54%	0,36%	0,91%	1,60%	0,54%		-111,17%	-46,85%	-175,65%	-16,75%
Τυνησία	6.821	17.353	3.725	3.414	2.548	606	34.467	6,51%	7,08%	2,17%	1,94%	10,06%	4,93%	4,69%	60,69%	-365,85%	-9,11%	-33,99%	320,46%
Λιβύη	1.064	14.352	8.818	6.534	1.146	224	32.138	1,02%	5,85%	5,15%	3,72%	4,52%	1,82%	4,37%	92,59%	-62,76%	-34,96%	-470,16%	411,61%
Μαρόκο	-	-	4.980	7.770	5.031	2.990	20.771			2,91%	4,42%	19,86%	24,31%	2,83%			35,91%	-54,44%	-68,26%
Αίγυπτος	-	7.268	7.154	2.086	1.251	1.041	18.800		2,96%	4,17%	1,19%	4,94%	8,46%	2,56%		-1,59%	-242,95%	-66,75%	-20,17%
Αλγερία	-	-	506	272	92	84	954			0,30%	0,15%	0,36%	0,68%	0,13%			-86,03%	-195,65%	-9,52%
Νότια Αφρική	178	217	154	35	11	33	628	0,17%	0,09%	0,09%	0,02%	0,04%	0,27%	0,09%	17,97%	-40,91%	-340,00%	-218,18%	66,67%
Αφρικανικές Χώρες	-	382	5	6	3	9	405		0,16%	0,00%	0,00%	0,01%	0,07%	0,06%		7540,00%	16,67%	-100,00%	66,67%
Αγνώστου Προελεύσεως	13.827	10.942	1.742	1.901	948	820	30.180	13,19%	4,46%	1,02%	1,08%	3,74%	6,67%	4,11%	26,37%	-528,13%	8,36%	-100,53%	-15,61%
Σύνολο χωρών	104.827	245.132	171.355	175.852	25.327	12.300	734.793							98,41%					

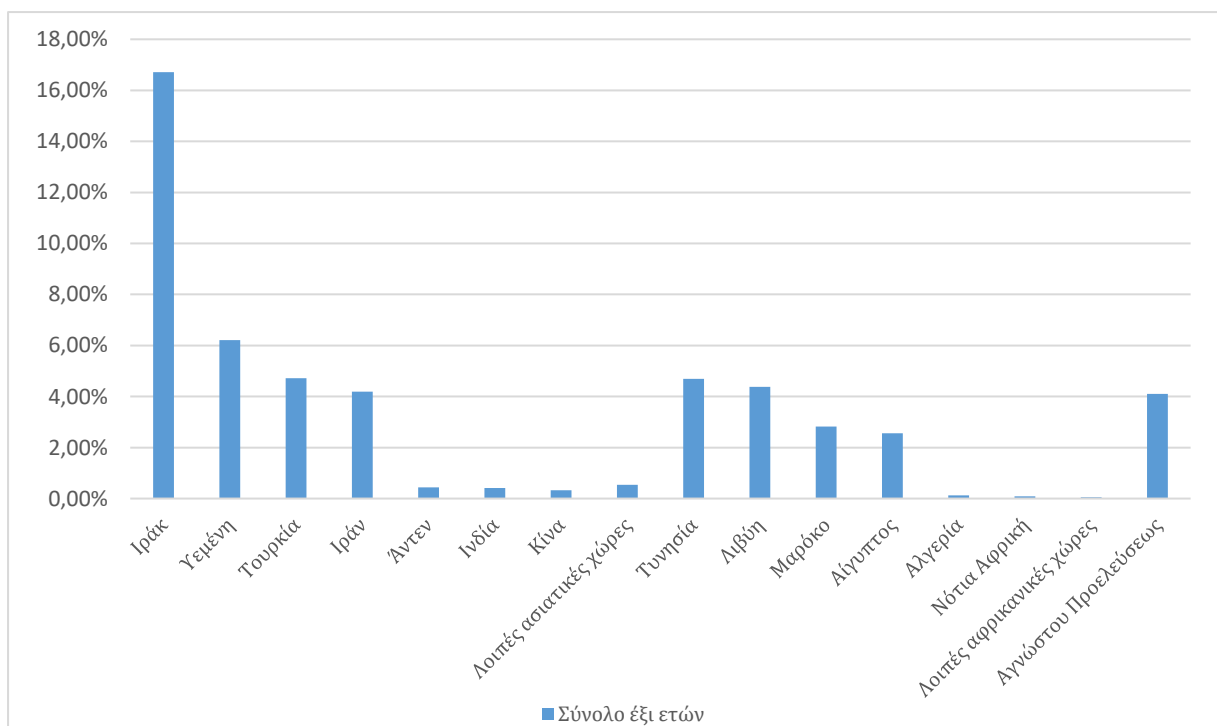
Πηγή: Hakohen Devorah, «Immigrants in turmoil: mass immigration to Israel and its repercussions in the 1950s and after», 2003, σ. 267.

Διάγραμμα Π-21

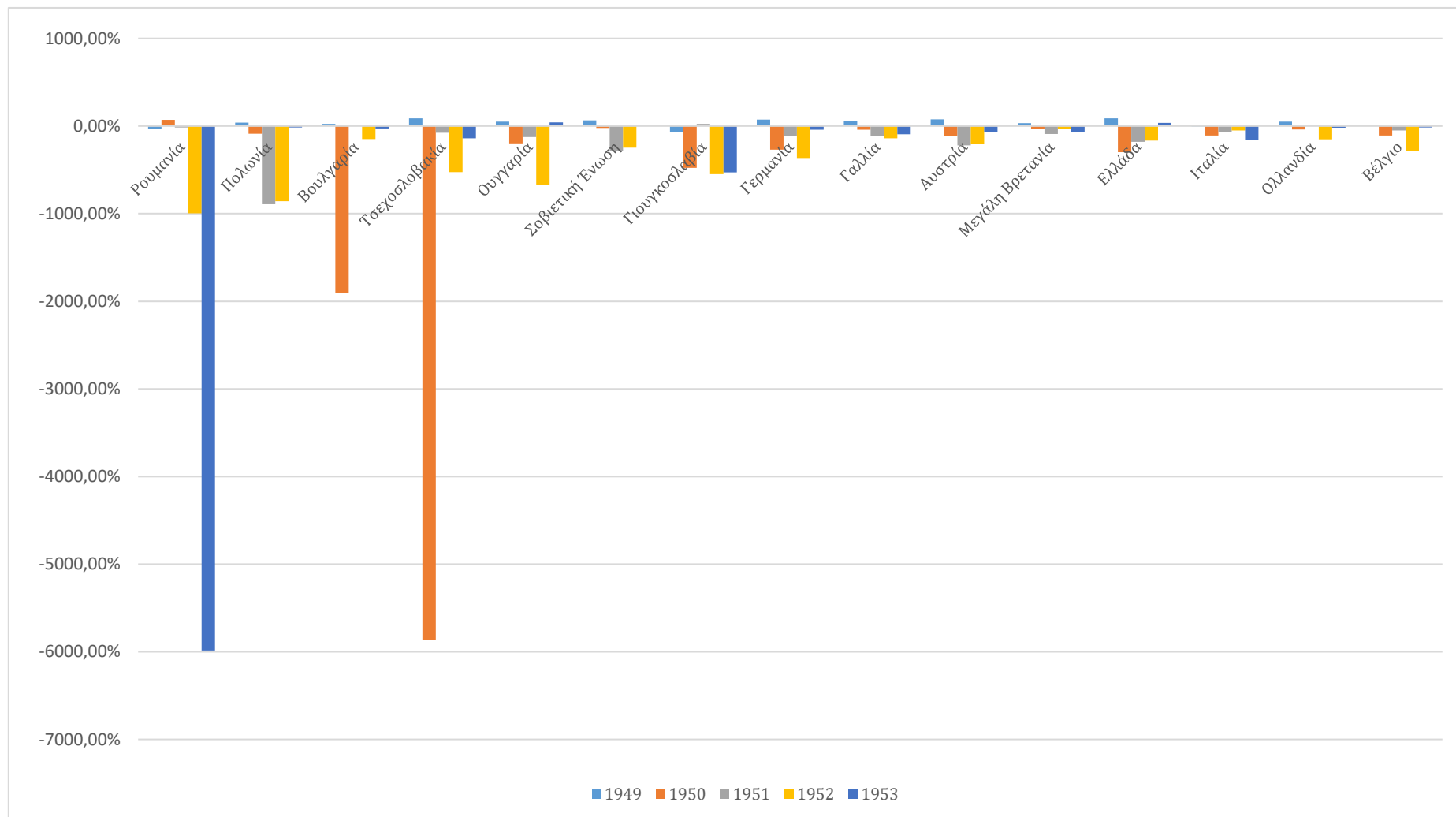
Α. Αναλογία ευρωπαϊκών χωρών στη μετανάστευση προς το Ισραήλ, 1948 – 1953

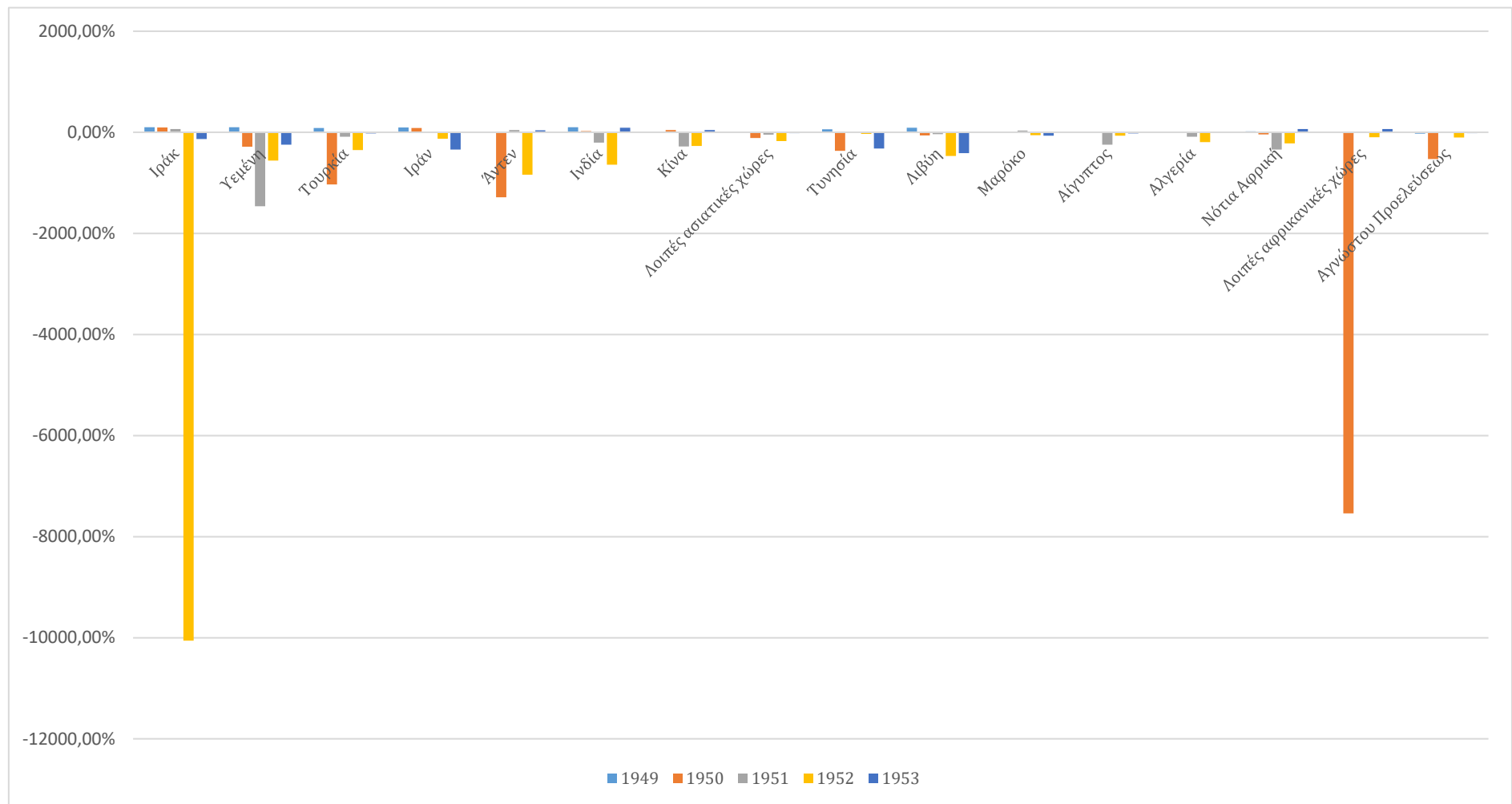


Β. Αναλογία λοιπών χωρών στη μετανάστευση προς το Ισραήλ, 1948 – 1953



Γ. Ετήσια μεταβολή της συμμετοχής των ευρωπαϊκών χωρών στη μετανάστευση προς το Ισραήλ, 1948 – 1953





Δ. Ετήσια μεταβολή της συμμετοχής των ασιατικών και λοιπών χωρών στη μετανάστευση προς το Ισραήλ, 1948-1953

Πίνακας Π-22

Αύξηση του εβραϊκού πληθυσμού στο Ισραήλ, 1949 - 1951

	1949	1950	1951
	αναλογία	αναλογία	αναλογία
Μετανάστευση	92%	85%	83%
Φυσική Αύξηση	8%	15%	17%
Συνολική Αύξηση	100%	100%	100%

Πηγή: «American Jewish Yearbook», 1953, σ. 422.

Πίνακας Π-23

Δημογραφικά στοιχεία του εβραϊκού μεταναστευτικού πληθυσμού στο Ισραήλ, 1949 - 1951

	1949	1950	1951
	αναλογία	αναλογία	αναλογία
Γάμοι	1,32%	1,42%	1,17%
Διαζύγια	0,17%	0,21%	0,18%
Γεννήσεις	3,00%	3,30%	3,27%
Θάνατοι	0,68%	0,65%	0,64%
Φυσική Αύξηση	2,32%	2,65%	2,63%
Βρεφική Θνησιμότητα	5,17%	4,62%	3,92%

Πηγή: «American Jewish Yearbook», 1953, σ. 423.

Πίνακας Π-24

Κατανομή των Εβραίων μεταναστών στο Ισραήλ ανά φύλο, 1949 - 1951

Φύλο	1949	1950	1951
αναλογίες			
Άνδρες	51,57%	51,30%	50,93%
Γυναίκες	48,43%	48,70%	49,07%

Πηγή: «American Jewish Yearbook», 1953, σ. 423.

Πίνακας Π-25

Ηλικιακή κατανομή του εβραϊκού μεταναστευτικού πληθυσμού το 1949 και το 1951

Ηλικίες	1949	1951
αναλογίες		
0 - 14	29,3%	30,9%
15-44	51,9%	48,0%
45 - 59	12,7%	14,3%
60 και άνω	6,2%	6,8%

Πηγή: «American Jewish Yearbook», 1953, σ. 424.

Πίνακας Π-26

Γεωγραφική κατανομή των Εβραίων μεταναστών, 1951

Πληθυσμός	Αναλογία
Αστικές Περιοχές	77,5%
Αγροτικές Περιοχές	22,5%
Οικισμοί	
Μικρογαιοκτημόνων	6,5%
Κιμπούτς	4,9%

Πηγή: «American Jewish Yearbook», 1953, σ. 424.

Πίνακας Π-27

Απασχόληση ανά οικονομικό κλάδο του μεταναστευτικού εβραϊκού πληθυσμού στο Ισραήλ, 1947-1951

Οικονομικοί Κλάδοι	1947	1949	1950	1951
	αναλογίες			
Γεωργία	12,6%	13,8%	14,0%	13,9%
Βιομηχανία, Βιοτεχνία	26,5%	23,5%	24,1%	23,6%
Κατασκευές, Δημόσια Έργα	8,7%	8,3%	8,8%	9,5%
Μεταφορές Και Επικοινωνίες	6,3%	7,1%	7,1%	6,9%
Εμπόριο	19,4%	18,0%	16,6%	16,8%
Ελευθέρα Επαγγέλματα	10,7%	8,8%	8,3%	7,9%
Δημόσιες Υπηρεσίες	7,9%	11,7%	11,8%	11,5%
Λοιπές Υπηρεσίες	7,9%	8,8%	9,3%	9,9%

Πηγή: «American Jewish Yearbook», 1953, σ. 425.

Πίνακας Π-28

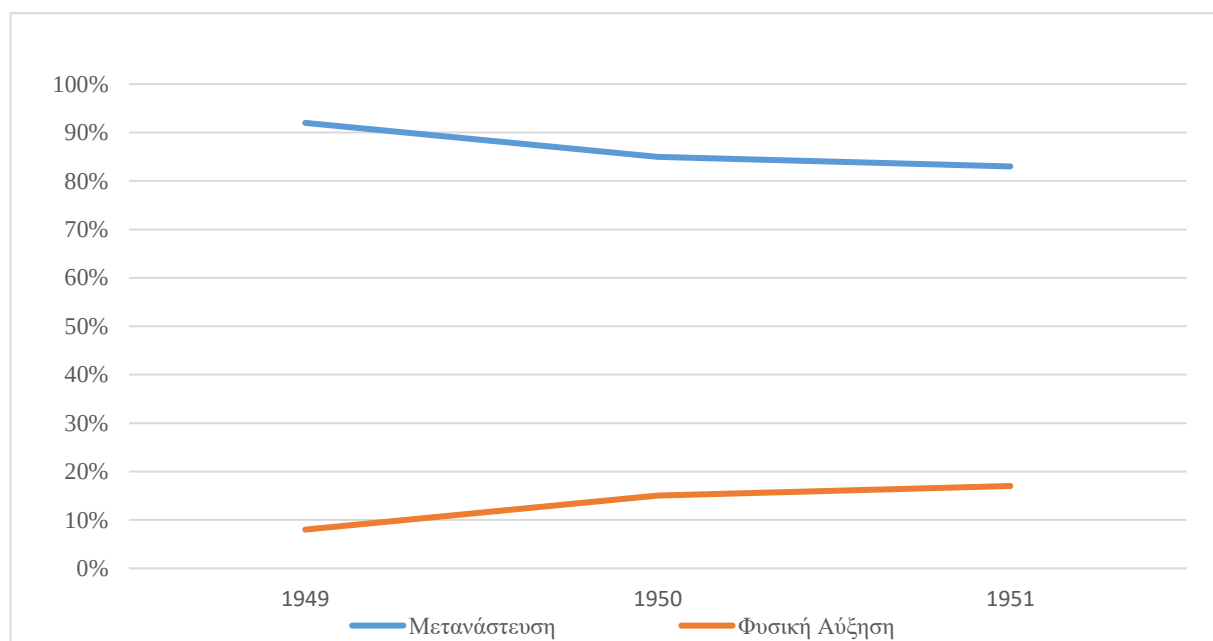
Μισθωτοί και αυτοαπασχολούμενοι μετανάστες στο Ισραήλ ανά οικονομικό κλάδο, 1951

Οικονομικοί Κλάδοι	Μισθωτοί	Αυτοαπασχολούμενοι	Συνολική Απασχόληση	Μισθωτοί	Αυτοαπασχολούμενοι	Σύνολο
	αναλογίες			απολυτοί αριθμοί		
Γεωργία	25,7%	74,3%	13,9%	18.000	52.000	70.000
Βιομηχανία, Βιοτεχνία	78,2%	21,8%	23,6%	93.000	26.000	119.000
Κατασκευές, Δημόσια Έργα	95,8%	4,2%	9,5%	46.000	2.000	48.000
Μεταφορές Και Επικοινωνίες	57,1%	42,9%	6,9%	20.000	15.000	35.000
Εμπόριο	40,0%	60,0%	16,8%	34.000	51.000	85.000
Ελευθέρα Επαγγέλματα	80,0%	20,0%	7,9%	32.000	8.000	40.000
Δημόσιες Υπηρεσίες	100,0%		11,5%	58.000		58.000
Λοιπές Υπηρεσίες	60,0%	40,0%	9,9%	30.000	20.000	50.000
Σύνολο	65,5%	34,5%	100,0%	331.000	174.000	505.000

Πηγή: «American Jewish Yearbook», 1953, σ. 425.

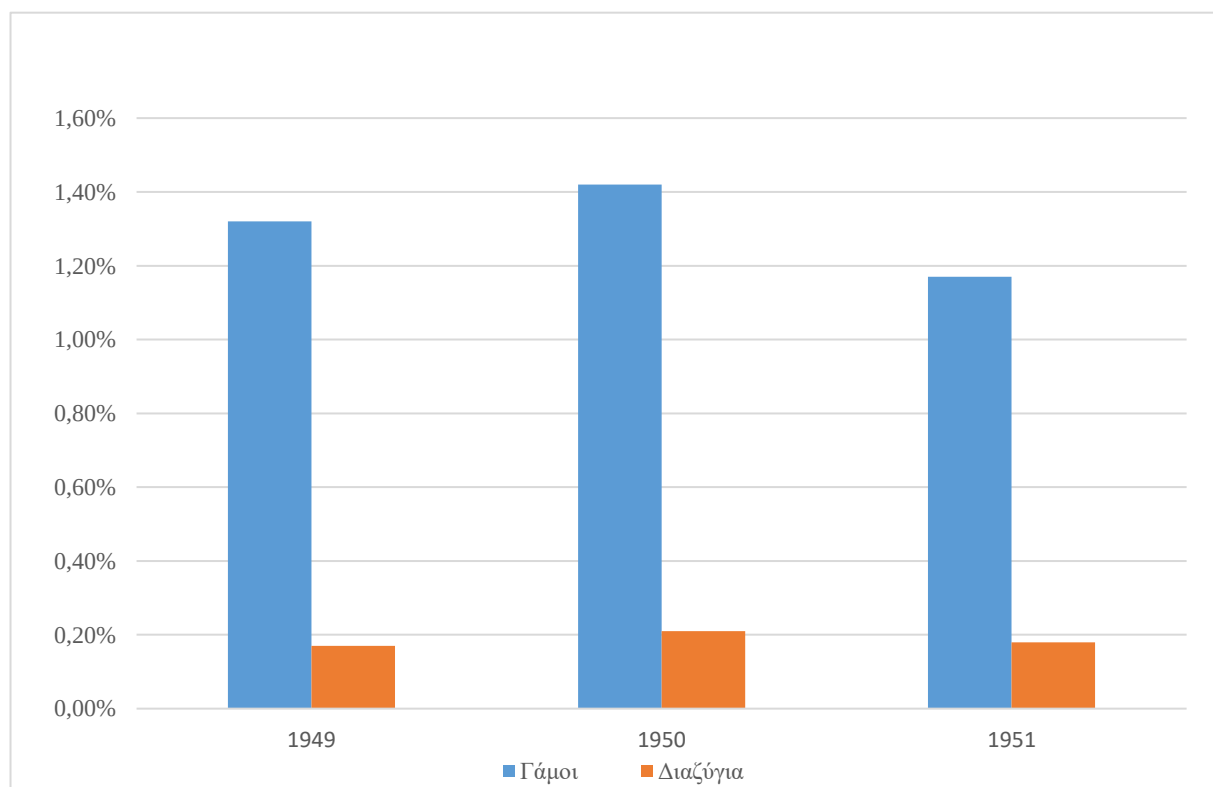
Διάγραμμα Π-22

Αύξηση του εβραϊκού πληθυσμού στο Ισραήλ, 1949 – 1951



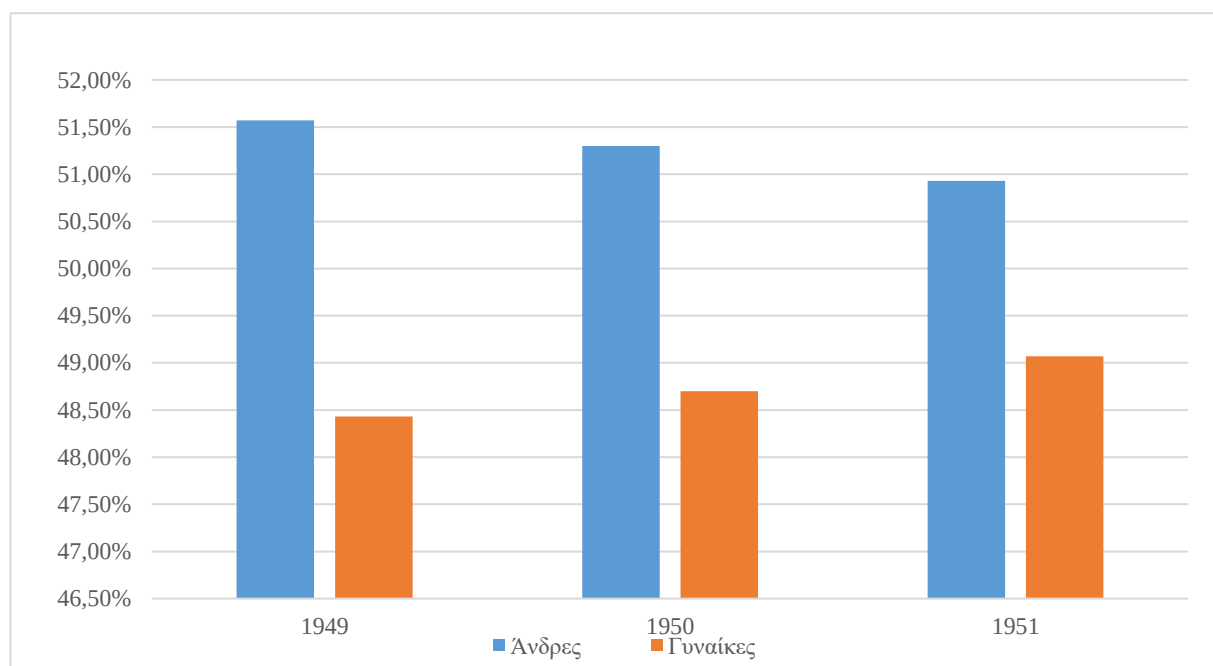
Διάγραμμα Π-23

Αναλογίες γάμων και διαζυγίων στον εβραϊκό πληθυσμό στο Ισραήλ, 1949 – 1951



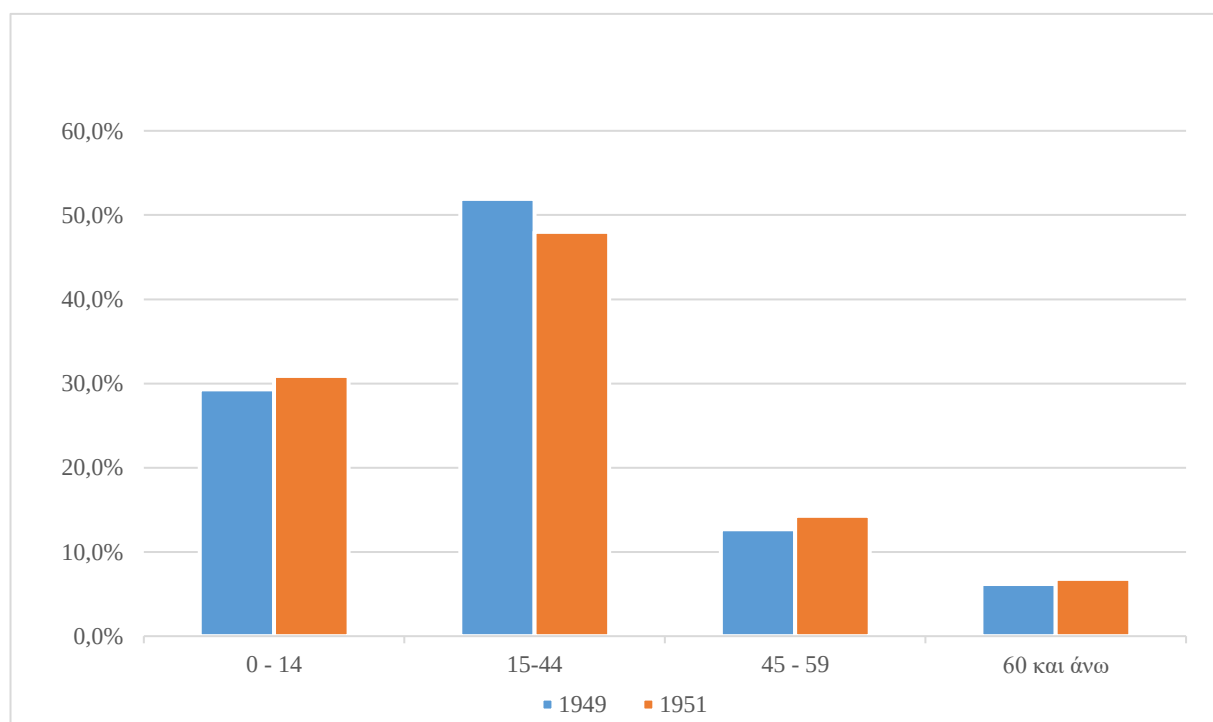
Διάγραμμα Π-24

Κατανομή ανά φύλο των Εβραίων μεταναστών στο Ισραήλ, 1949 – 1951



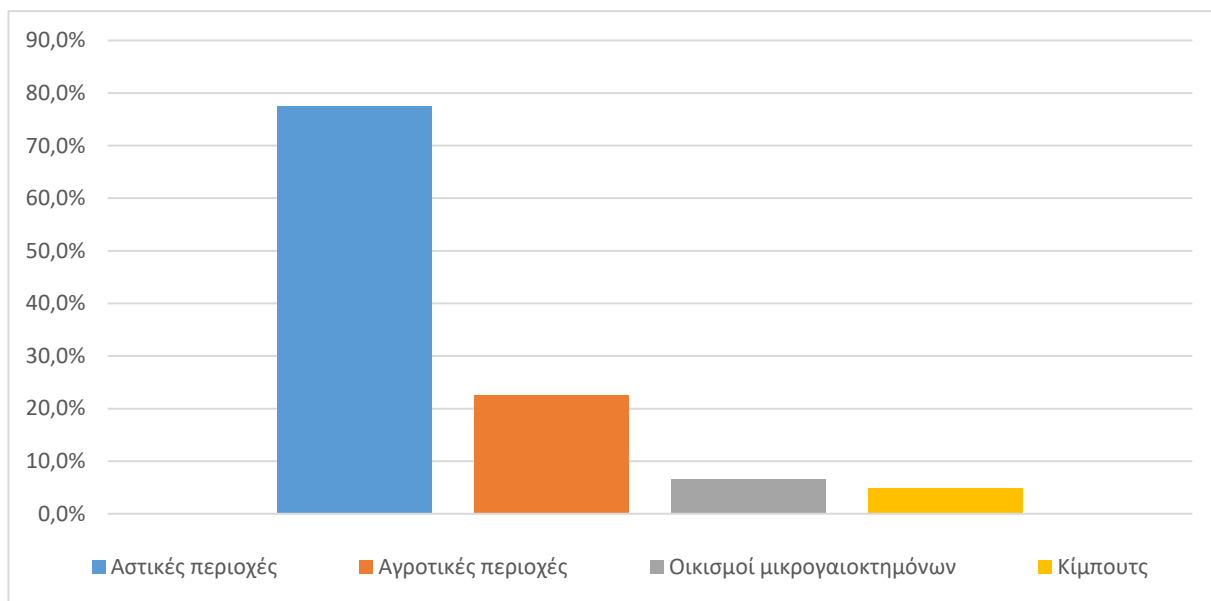
Διάγραμμα Π-25

Σύγκριση της ηλικιακής κατανομής του εβραϊκού πληθυσμού στο Ισραήλ το 1949 και το 1951



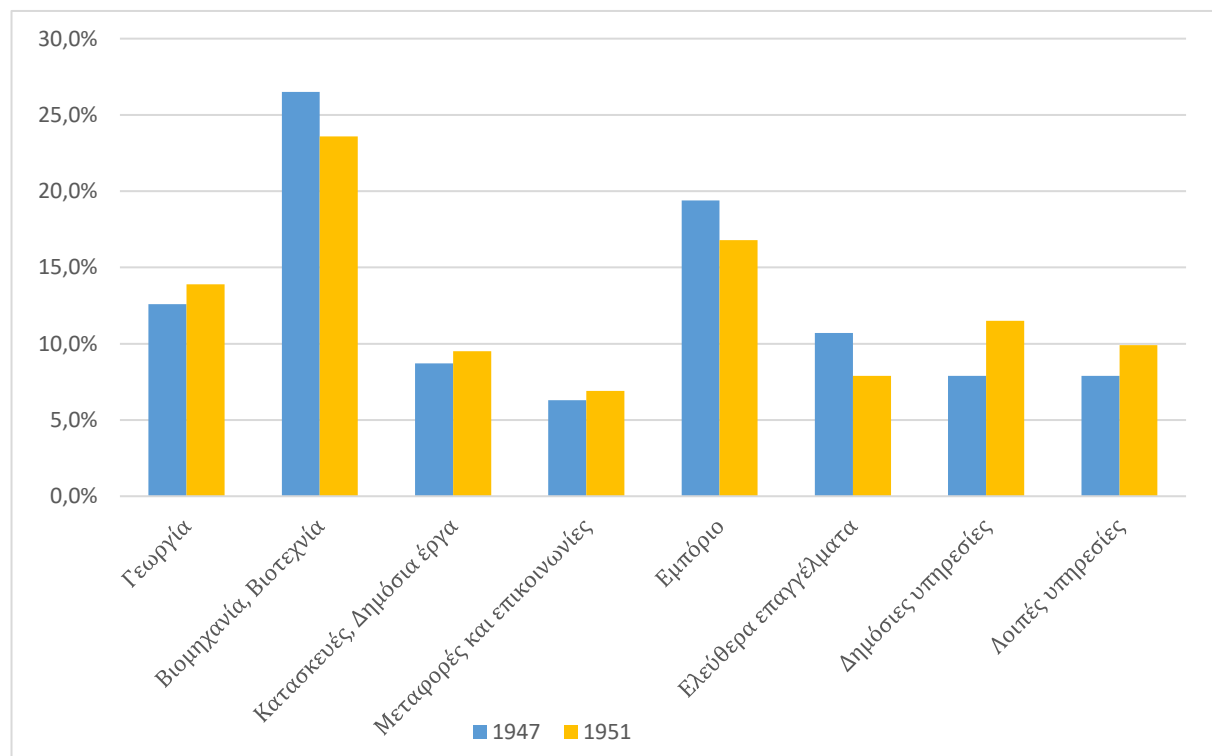
Διάγραμμα Π-26

Γεωγραφική κατανομή του εβραϊκού πληθυσμού στο Ισραήλ το 1951



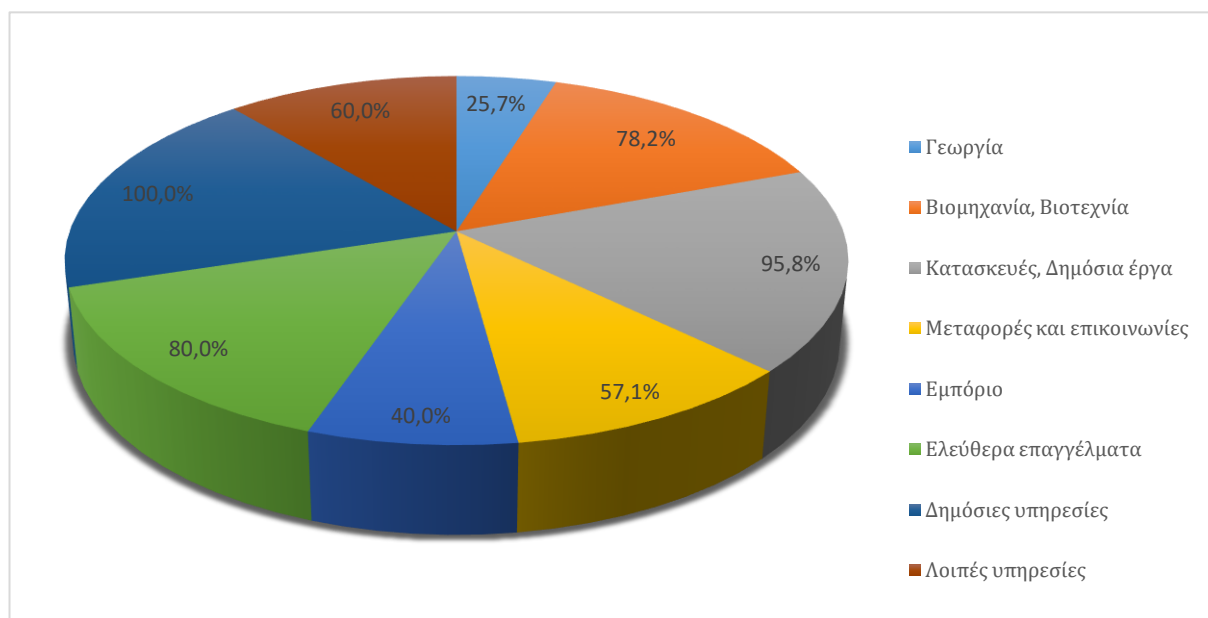
Διάγραμμα Π-27

Απασχόληση των Εβραίων ανά οικονομικό κλάδο στο Ισραήλ, σύγκριση μεταξύ του 1947 και του 1951

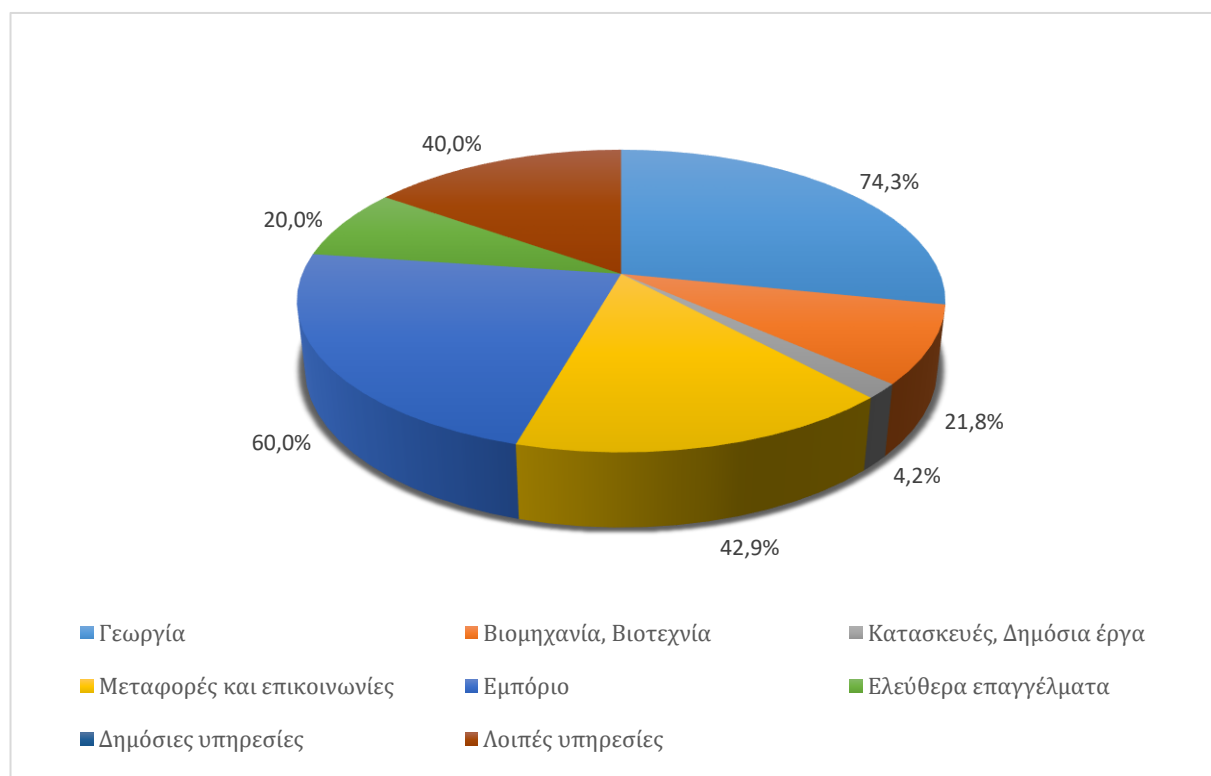


Διάγραμμα Π-28

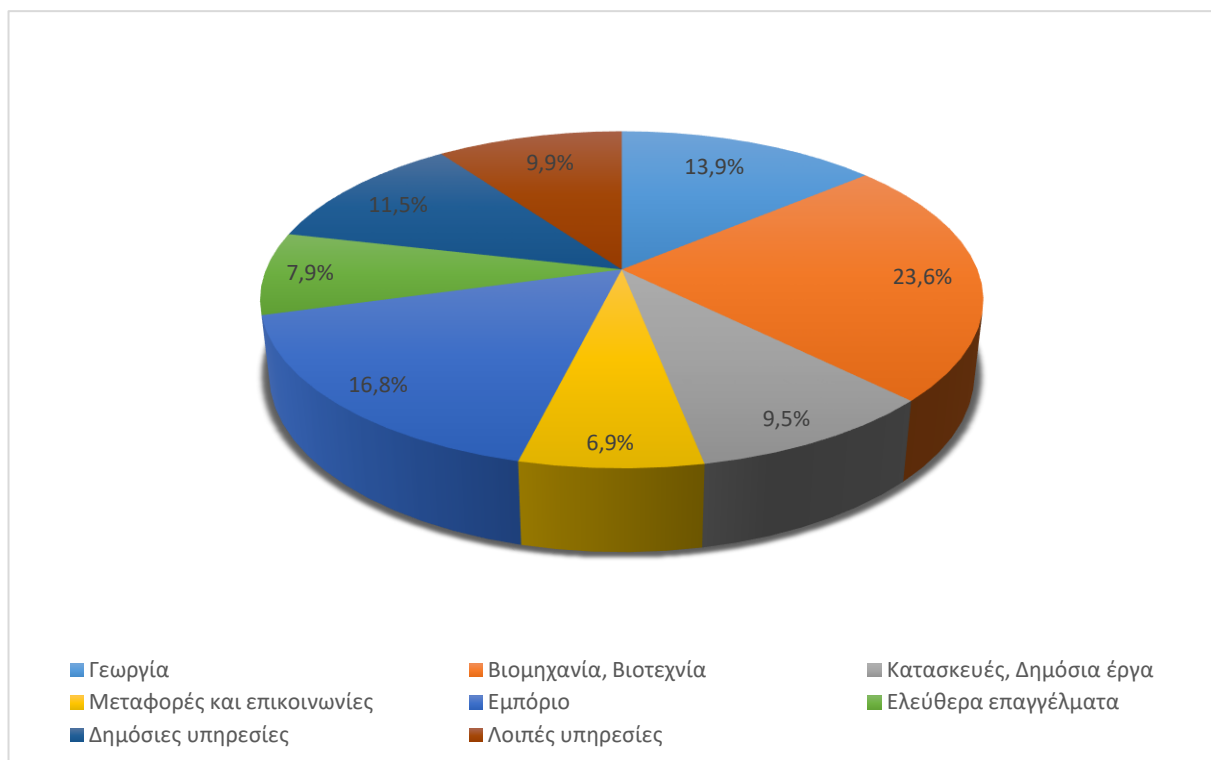
Α. Μισθωτοί Εβραίοι μετανάστες στο Ισραήλ ανά οικονομικό κλάδο το 1951



Β. Αυτοαπασχολούμενοι Εβραίοι μετανάστες στο Ισραήλ ανά οικονομικό κλάδο το 1951



Γ. Συνολική απασχόληση των Εβραίων μεταναστών στο Ισραήλ ανά οικονομικό κλάδο το 1951



Πίνακας Π-29

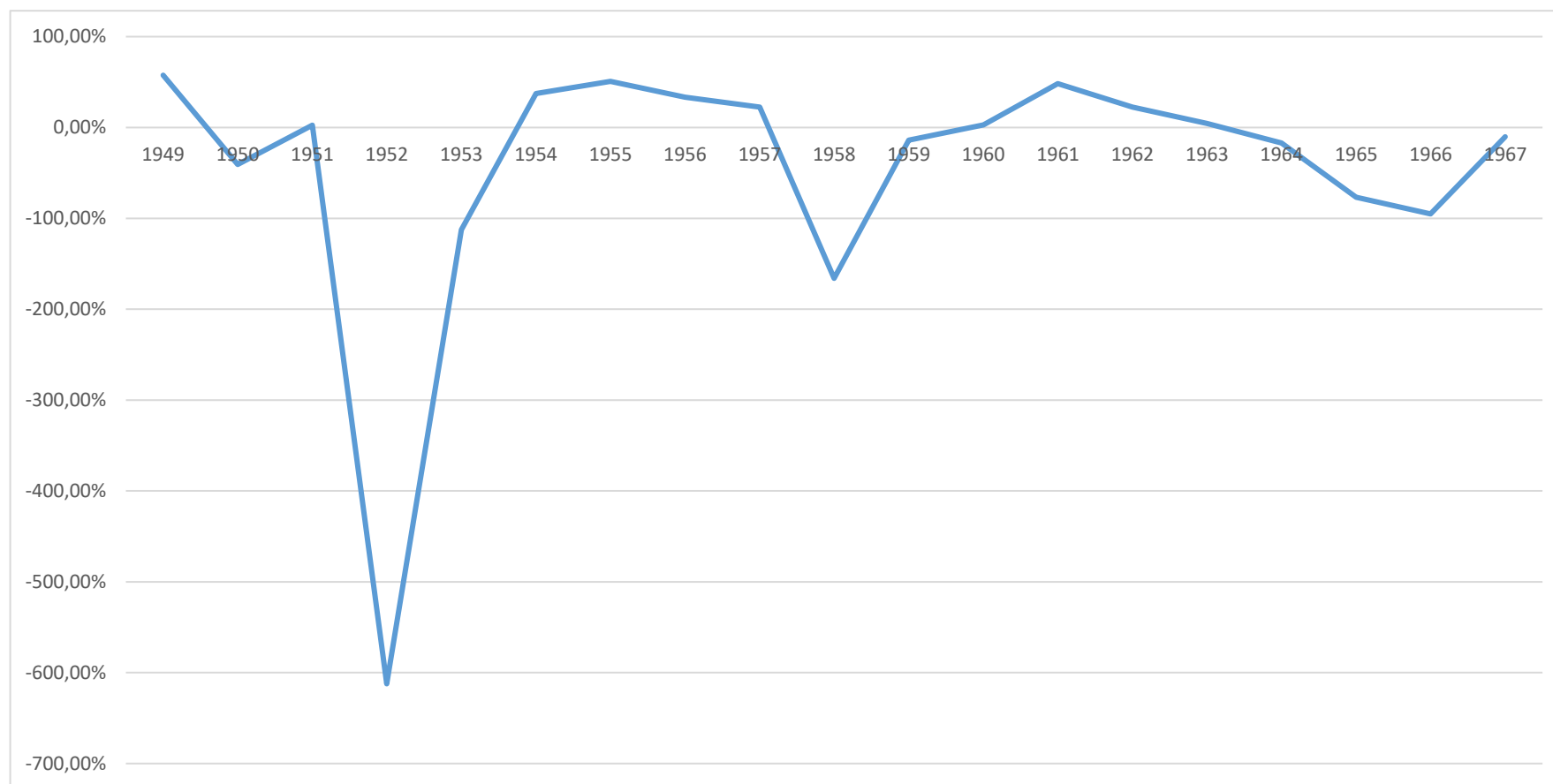
Μετανάστευση στο Ισραήλ, 1948 - 1967

Έτη	Μετανάστευση (άτομα)	Ετήσια μεταβολή Μετανάστευσης (αναλογία)
1948	101.828	
1949	239.954	57,56%
1950	170.563	-40,68%
1951	175.279	2,69%
1952	24.610	-612,23%
1953	11.575	-112,61%
1954	18.491	37,40%
1955	37.528	50,73%
1956	56.330	33,38%
1957	72.634	22,45%
1958	27.290	-166,16%
1959	23.988	-13,77%
1960	24.692	2,85%
1961	47.735	48,27%
1962	61.533	22,42%
1963	64.489	4,58%
1964	55.036	-17,18%
1965	31.115	-76,88%
1966	15.957	-94,99%
1967	14.469	-10,28%

Πηγή: [http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Immigration/Immigration to Israel.htm](http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Immigration/Immigration%20to%20Israel.htm), 8/5/2016.

Διάγραμμα Π-29

Εβραϊκή μετανάστευση στο Ισραήλ, 1948 - 1967



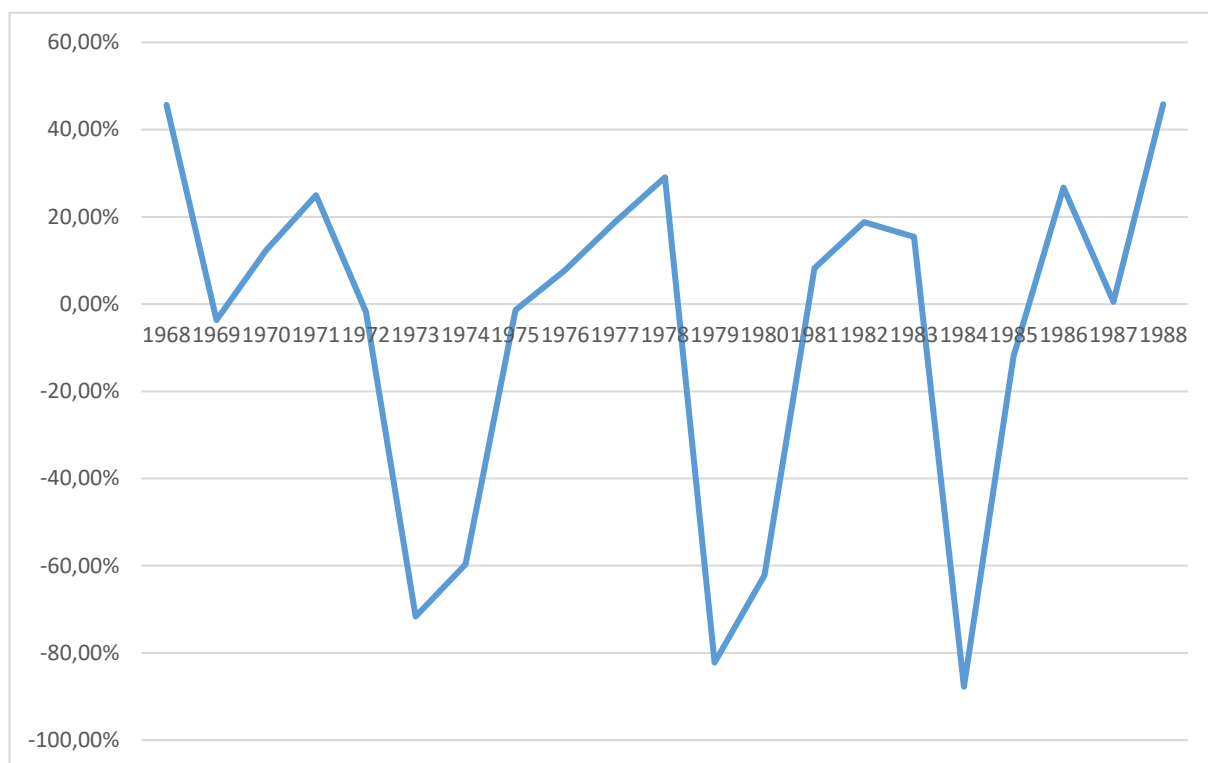
Πίνακας Π-30
Μετανάστευση στο Ισραήλ, 1968 - 2014

Έτη	Μετανάστευση (άτομα)	Ετήσια μεταβολή Μετανάστευσης (αναλογία)
1968	20.703	
1969	38.111	45,68%
1970	36.750	-3,70%
1971	41.930	12,35%
1972	55.888	24,97%
1973	54.886	-1,83%
1974	31.979	-71,63%
1975	20.028	-59,67%
1976	19.754	-1,39%
1977	21.429	7,82%
1978	26.394	18,81%
1979	37.222	29,09%
1980	20.428	-82,21%
1981	12.599	-62,14%
1982	13.723	8,19%
1983	16.906	18,83%
1984	19.981	15,39%
1985	10.642	-87,76%
1986	9.505	-11,96%
1987	12.965	26,69%
1988	13.034	0,53%
1989	24.050	45,80%
1990	199.516	87,95%
1991	176.100	-13,30%
1992	77.057	-128,53%
1993	76.805	-0,33%
1994	79.844	3,81%
1995	76.361	-4,56%
1996	70.919	-7,67%
1997	66.221	-7,09%
1998	56.730	-16,73%
1999	76.766	26,10%
2000	60.201	-27,52%
2001	43.473	-38,48%
2002	33.570	-29,50%
2003	23.273	-44,24%
2004	20.899	-11,36%
2005	21.183	1,34%
2006	19.269	-9,93%
2007	18.131	-6,28%
2008	13.701	-32,33%
2009	14.574	5,99%
2010	16.633	12,38%
2011	16.892	1,53%
2012	16.557	-2,02%
2013	16.968	2,42%
2014	26.500	35,97%

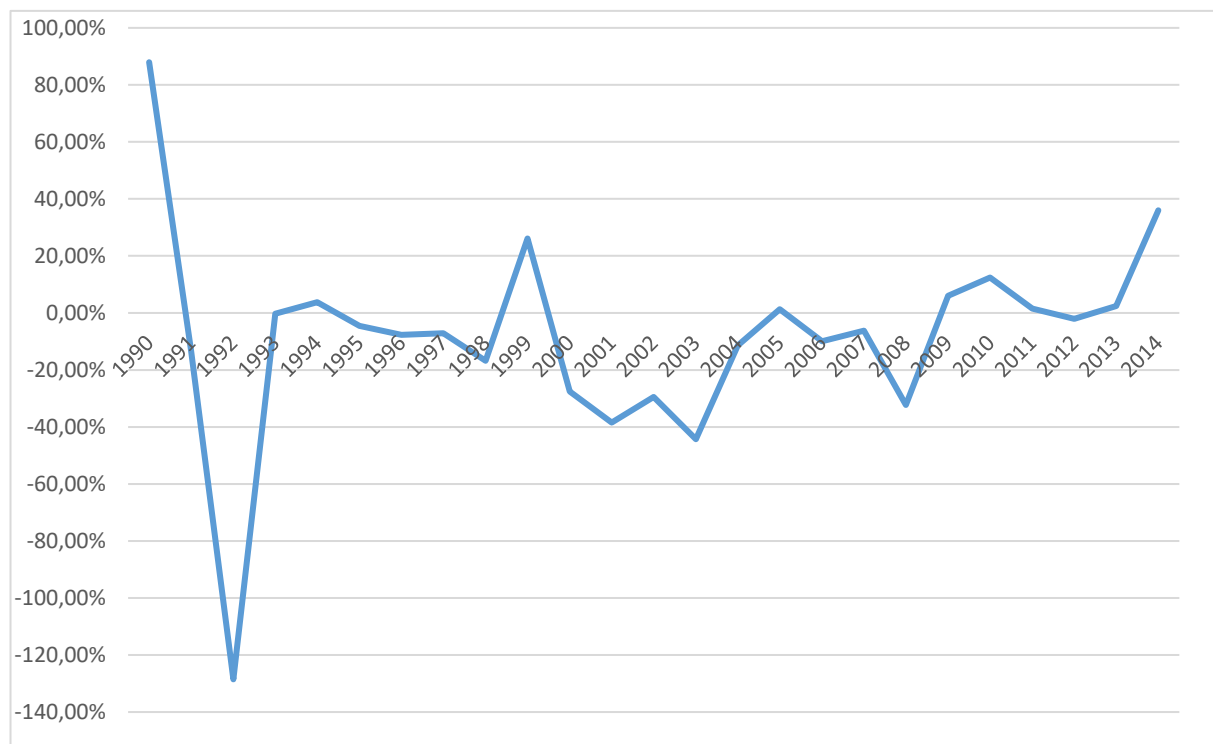
Πηγή: [http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Immigration/Immigration to Israel.html](http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsourc/Immigration/Immigration%20to%20Israel.html), 20/5/2016

Διάγραμμα Π-30

Α. Μετανάστευση των εβραϊκών πληθυσμών στο Ισραήλ, 1968 – 1989



Β. Μετανάστευση των εβραϊκών πληθυσμών στο Ισραήλ, 1990 – 2014



Πίνακας Π-31

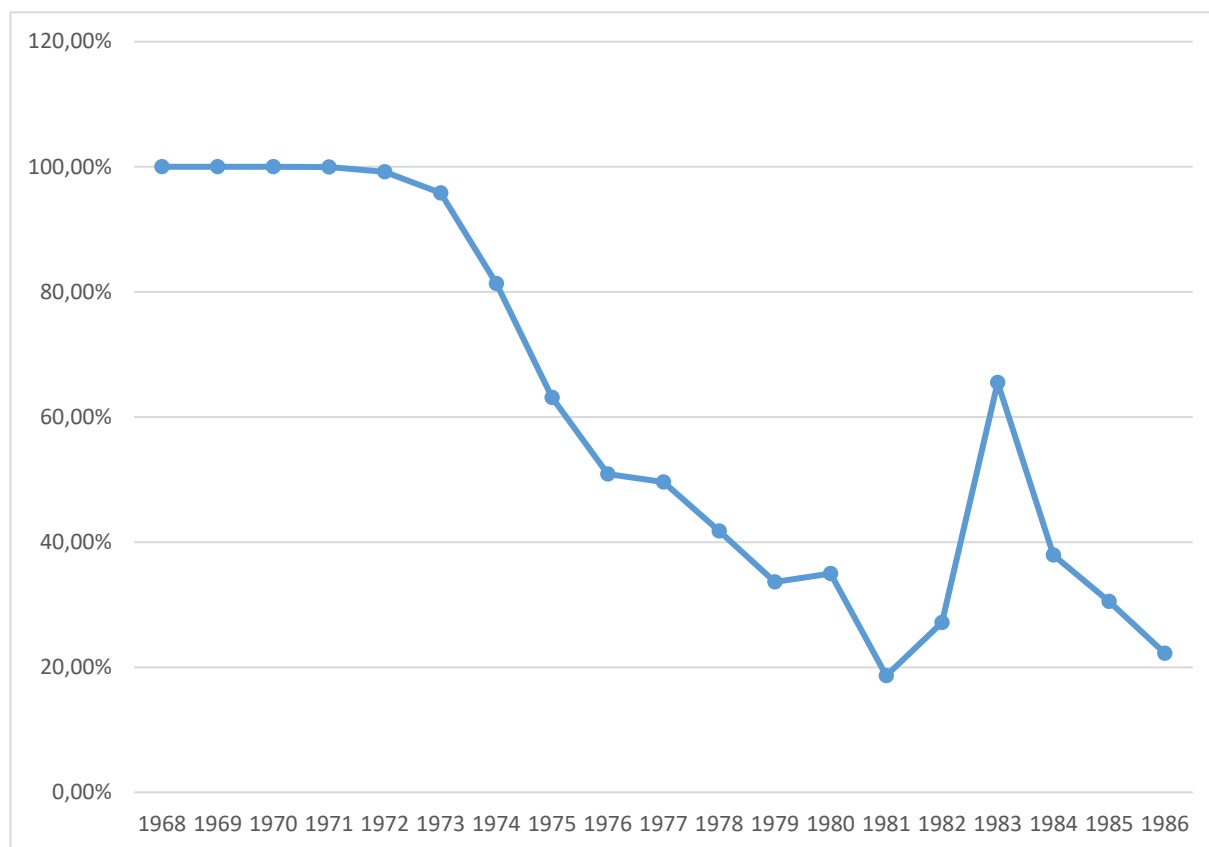
Μετανάστευση εβραϊκών πληθυσμών από την πρώην ΕΣΣΔ, 1968-1986

Έτος	Βίζες που εκδόθηκαν για Ισραήλ	Μετανάστες στο Ισραήλ από ΕΣΣΔ	Αναλογία Μεταναστών επι των αδειών που εκδόθηκαν
	απόλυτοι αριθμοί		αναλογία
1968	231	231	100,00%
1969	3.033	3.033	100,00%
1970	999	999	100,00%
1971	12.897	12.893	99,97%
1972	31.903	31.652	99,21%
1973	34.733	33.277	95,81%
1974	20.767	16.888	81,32%
1975	13.363	8.435	63,12%
1976	14.254	7.250	50,86%
1977	16.833	8.350	49,60%
1978	28.956	12.090	41,75%
1979	51.331	17.278	33,66%
1980	21.648	7.570	34,97%
1981	9.448	1.762	18,65%
1982	2.692	731	27,15%
1983	1.314	861	65,53%
1984	896	340	37,95%
1985	1.140	348	30,53%
1986	904	201	22,23%
Σύνολο	267.342	164.189	61,42%

Πηγή: [http:// www.yivoencyclopedia.org / article.aspx / Population and Migration / Migration since World War I](http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/Population_and_Migration/Migration_since_World_War_I), 17/4/2016.

Διάγραμμα Π-31

*Αναλογία των αδειών που εκδόθηκαν από την ΕΣΣΔ για μετανάστευση στο Ισραήλ
και των μεταναστών που τελικώς μετανάστευσαν*



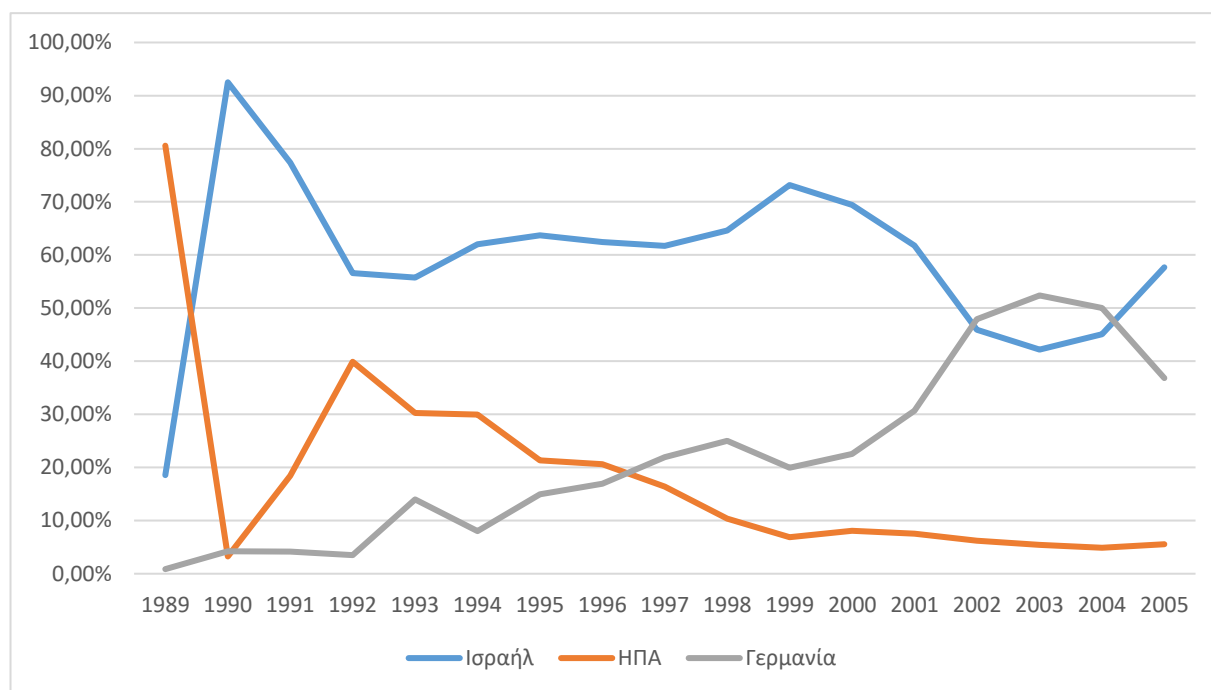
Πίνακας Π-32

Μετανάστευση των Εβραίων και μη - Εβραίων συγγενών τους από τη Ρωσία, 1989 - 2005

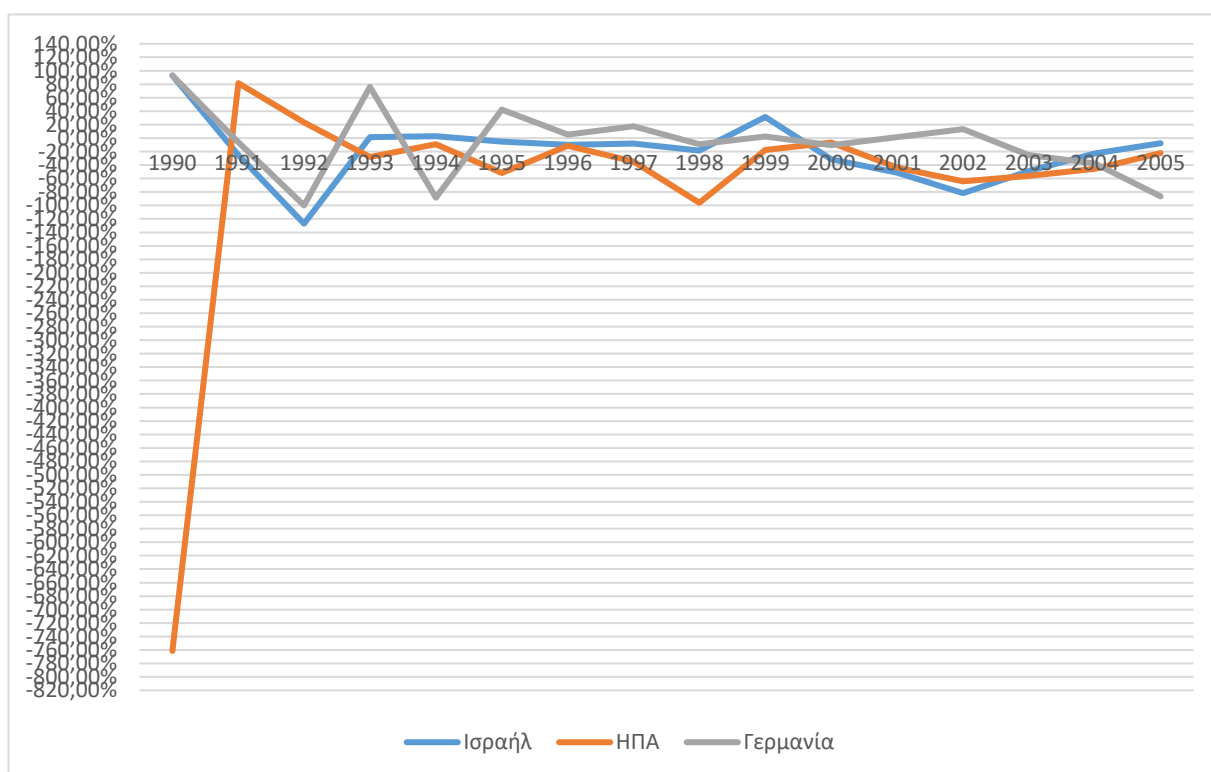
Έτη	Μετανάστευση				Ετήσια μεταβολή ανά χώρα			Αναλογία επι της ετήσιας συνολικής Μετανάστευσης		
	απόλυτοι αριθμοί				αναλογίες			αναλογίες		
	Κυρίες Χώρες Προορισμού									
	Ισραήλ	ΗΠΑ	Γερμανία	Σύνολο	Ισραήλ	ΗΠΑ	Γερμανία	Ισραήλ	ΗΠΑ	Γερμανία
1989	12.900	56.000	600	69.500				18,56%	80,58%	0,86%
1990	185.200	6.500	8.500	200.200	93,03%	-761,54%	92,94%	92,51%	3,25%	4,25%
1991	147.800	35.200	8.000	191.000	-25,30%	81,53%	-6,25%	77,38%	18,43%	4,19%
1992	65.100	45.900	4.000	115.000	-127,04%	23,31%	-100,00%	56,61%	39,91%	3,48%
1993	66.100	35.900	16.600	118.600	1,51%	-27,86%	75,90%	55,73%	30,27%	14,00%
1994	68.100	32.900	8.800	109.800	2,94%	-9,12%	-88,64%	62,02%	29,96%	8,01%
1995	64.800	21.700	15.200	101.700	-5,09%	-51,61%	42,11%	63,72%	21,34%	14,95%
1996	59.000	19.500	16.000	94.500	-9,83%	-11,28%	5,00%	62,43%	20,63%	16,93%
1997	54.600	14.500	19.400	88.500	-8,06%	-34,48%	17,53%	61,69%	16,38%	21,92%
1998	46.000	7.400	17.800	71.200	-18,70%	-95,95%	-8,99%	64,61%	10,39%	25,00%
1999	66.800	6.300	18.200	91.300	31,14%	-17,46%	2,20%	73,17%	6,90%	19,93%
2000	50.800	5.900	16.500	73.200	-31,50%	-6,78%	-10,30%	69,40%	8,06%	22,54%
2001	33.600	4.100	16.700	54.400	-51,19%	-43,90%	1,20%	61,76%	7,54%	30,70%
2002	18.500	2.500	19.300	40.300	-81,62%	-64,00%	13,47%	45,91%	6,20%	47,89%
2003	12.400	1.600	15.400	29.400	-49,19%	-56,25%	-25,32%	42,18%	5,44%	52,38%
2004	10.100	1.100	11.200	22.400	-22,77%	-45,45%	-37,50%	45,09%	4,91%	50,00%
2005	9.400	900	6.000	16.300	-7,45%	-22,22%	-86,67%	57,67%	5,52%	36,81%
1989-2005	971.200	297.900	218.200	1.487.300						

Διάγραμμα Π-32

Α. Αναλογία της εβραϊκής μετανάστευσης προς Ισραήλ, ΗΠΑ, Γερμανία, επί της συνολικής ετήσιας μετανάστευσης



Β. Ετήσια μεταβολή της εβραϊκής μετανάστευσης στα επιλεγμένα κράτη προορισμού



Πίνακας Π-33

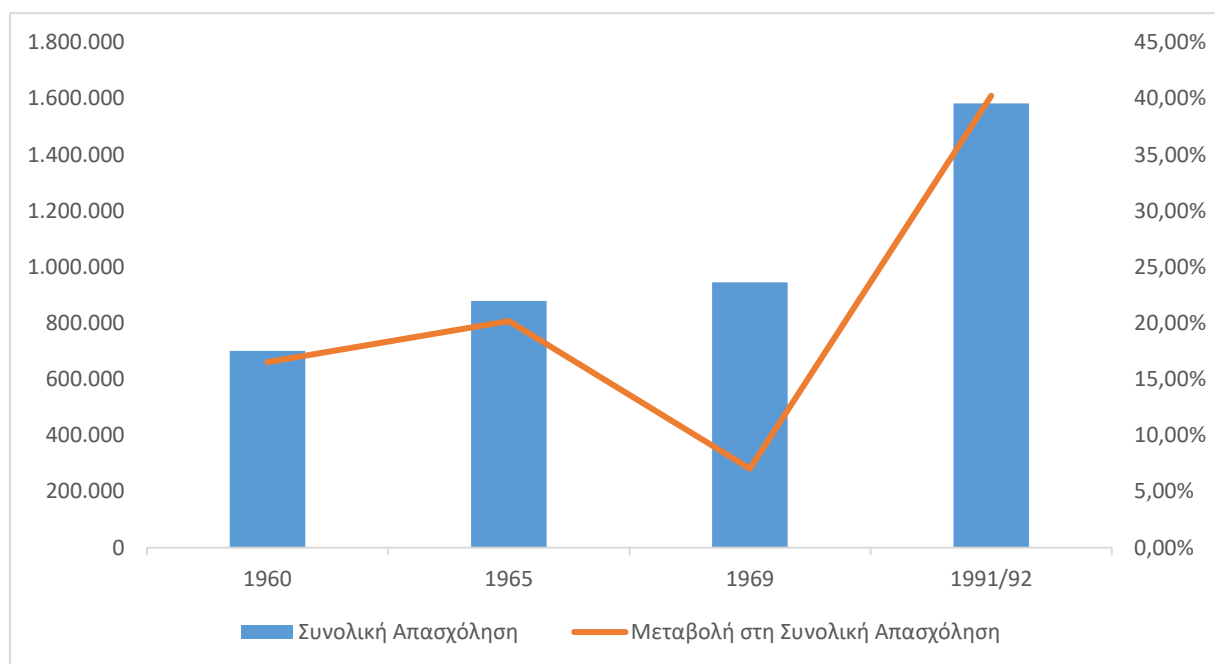
Κατανομή απασχόλησης ανά οικονομική δραστηριότητα στο Ισραήλ σε επιλεγμένα έτη

Έτη	Γεωργία	Βιομηχανία Και Εξόρυξη	Κατασκευές	Επιχειρήσεις Κοινής Ωφέλειας	Εμπόριο	Μεταφορές	Δημόσιες Υπηρεσίες	Υπηρεσίες	Συνολική Απασχόληση	Μεταβολή Στη Συνολική Απασχόληση
1955	17,6%	21,5%	9,3%	2,0%	13,5%	6,6%	21,2%	8,3%	585.700	
1960	17,3%	23,2%	9,3%	2,2%	12,3%	6,2%	22,0%	7,5%	701.800	16,54%
1965	13,0%	25,4%	10,5%	1,8%	12,6%	6,9%	22,6%	7,2%	879.200	20,18%
1969	10,5%	26,2%	8,2%	1,9%	12,9%	7,7%	24,2%	8,4%	945.800	7,04%
1991/92	3,4%	21,4%	6,6%	1,1%	24,0%	6,3%	29,6%	7,5%	1.583.000	40,25%

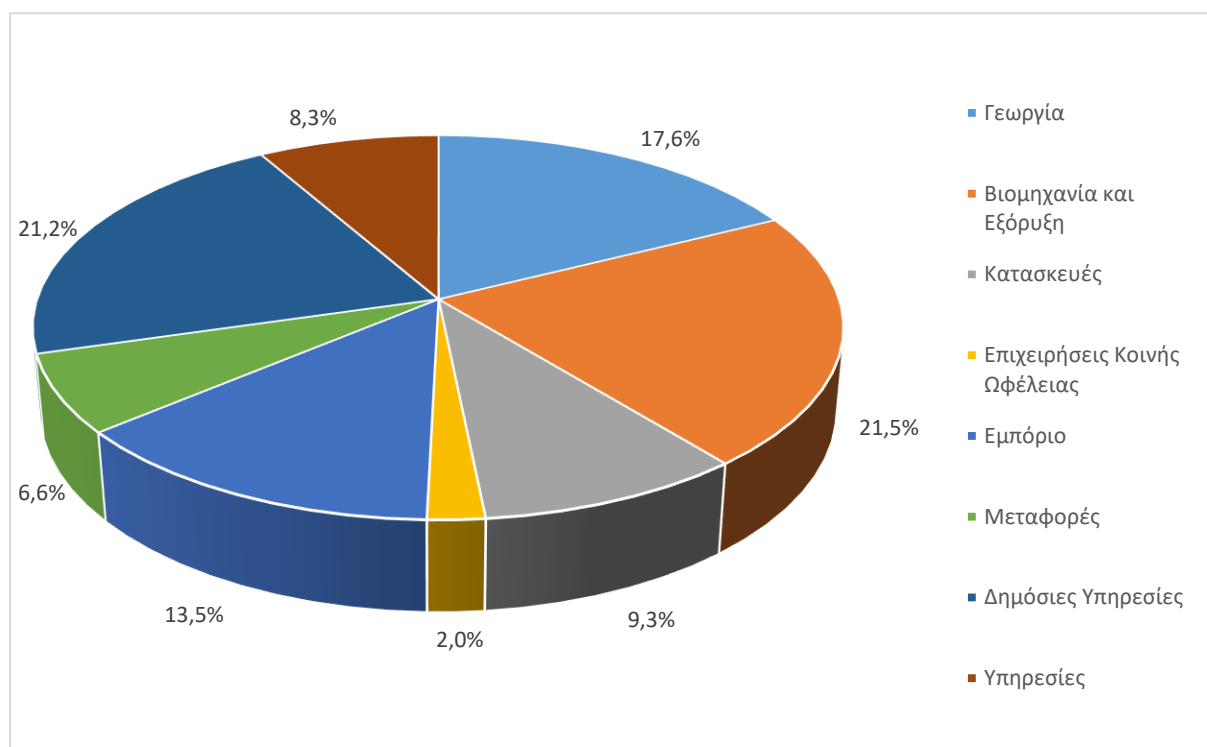
Πηγή: Labor Force Surveys, Central Bureau of Statistics, Statistical Abstract of Israel, Annual Reports

Διάγραμμα Π-33

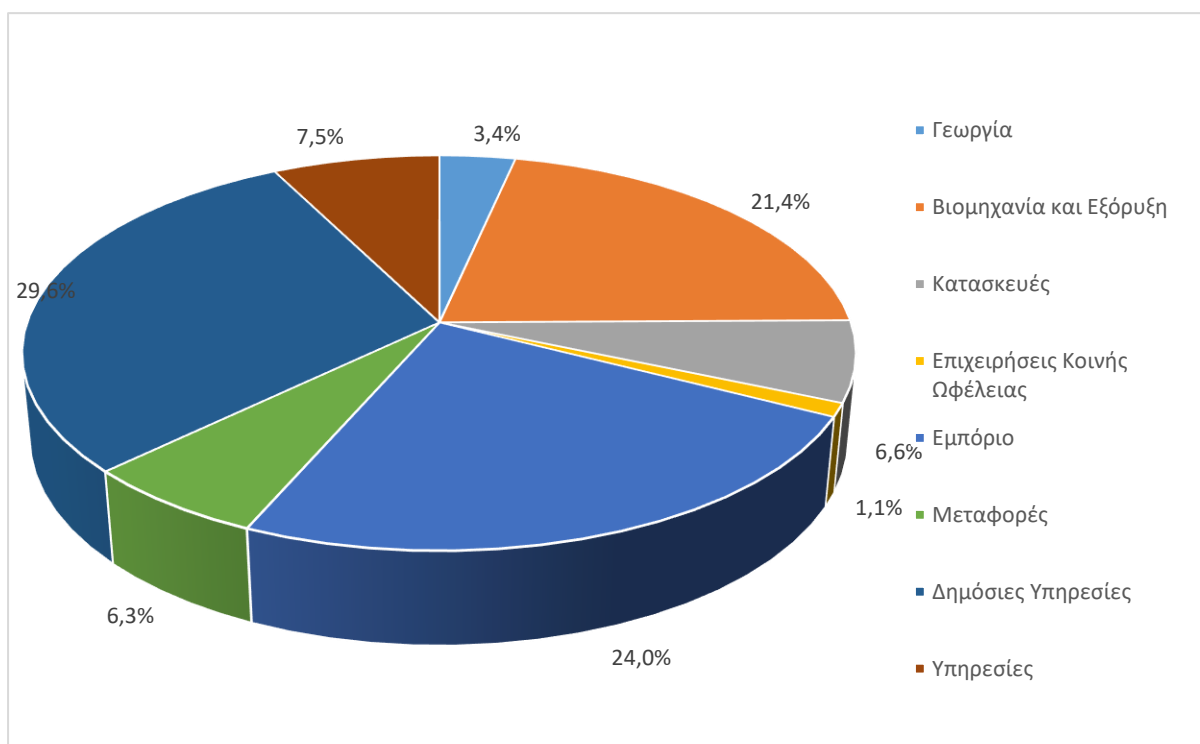
Α. Συνολική απασχόληση και η μεταβολή της από το 1960 ως το 1992



Β. Κατανομή της απασχόλησης ανά οικονομική δραστηριότητα, 1955



Γ. Κατανομή της απασχόλησης ανά οικονομική δραστηριότητα, 1992



Πίνακας Π-34

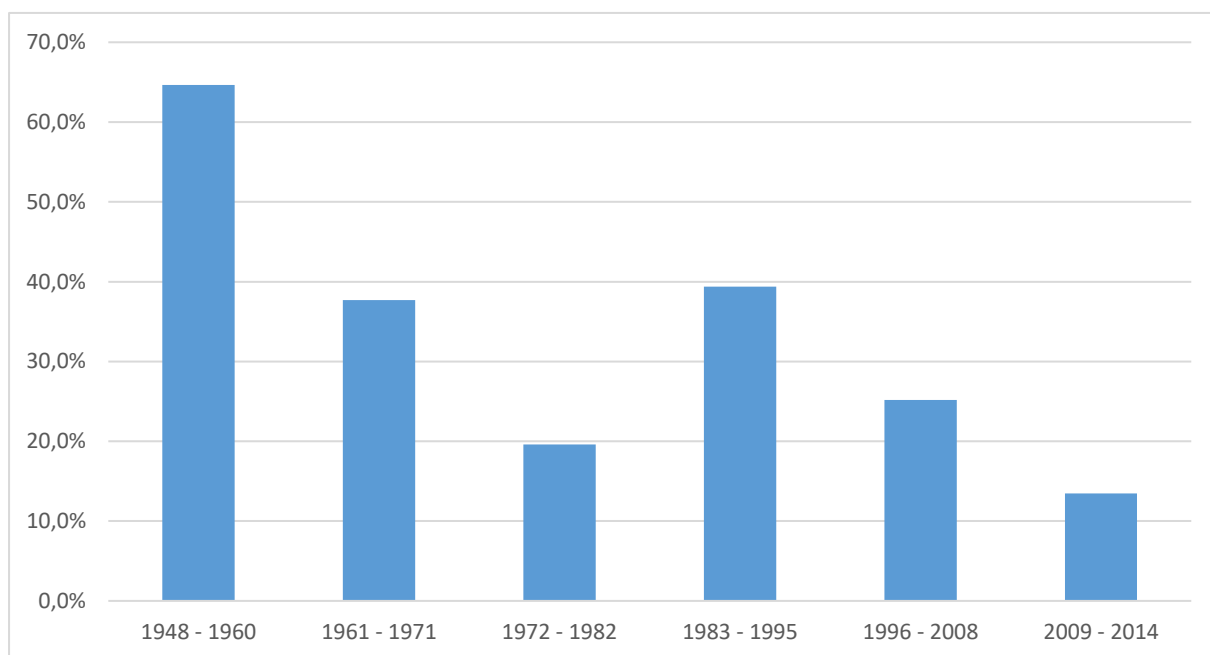
Συμβολή της μετανάστευσης στην αύξηση του συνολικού πληθυσμού του Ισραήλ, 1948 - 2014

Συνολικός Πληθυσμός									
Έτη	Πληθυσμός στην αρχή της περιόδου	Πληθυσμός στο τέλος της περιόδου	Συνολική Αύξηση	Φυσική Αύξηση	Μετανάστευση	Αλλαγές στο Θρήσκευμα του εγγεγραμμένου πληθυσμού	Αναλογία της Ετήσιας Αύξησης	Αναλογία της Μετανάστευσης στη Συνολική Αύξηση	Αναλογία της Φυσικής Αύξησης στη Συνολική Αύξηση
	απόλυτοι αριθμοί						αναλογίες		
1948 - 1960	805.600	2.150.400	1.344.800	475.400	869.400		8,2%	64,6%	35,4%
1961 - 1971	2.150.400	3.120.700	901.800	562.000	339.800		3,2%	37,7%	62,3%
1972 - 1982	3.115.600	4.063.600	936.200	752.700	183.500		2,4%	19,6%	80,4%
1983 - 1995	4.033.700	5.619.000	1.585.300	960.700	624.600		2,6%	39,4%	60,6%
1996 - 2008	5.612.300	7.374.000	1.761.700	1.318.400	443.500		2,1%	25,2%	74,8%
2009 - 2014	7.419.100	8.296.900	877.800	765.400	118.100		1,9%	13,5%	87,2%
2013	7.984.500	8.134.500	150.000	129.100	20.900		1,9%	13,9%	86,1%
2014	8.134.500	8.296.900	162.400	133.500	29.000		2,0%	17,9%	82,2%

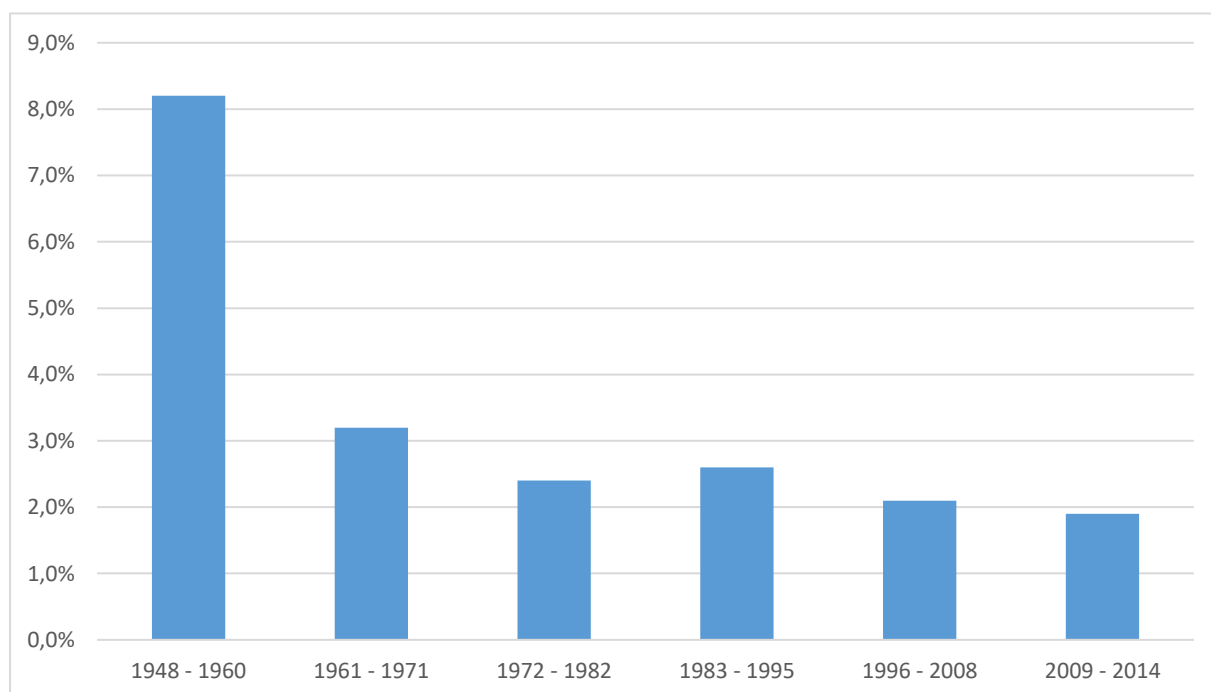
Πηγή: *Central Bureau of Statistics (CBS), Statistical Abstract of Israel 2015, Table 2.12a*

Διάγραμμα Π-34

A. Αναλογία της μετανάστευσης στην αύξηση του συνολικού πληθυσμού του Ισραήλ, 1948 – 2014



B. Μεταβολή της αύξησης του συνολικού πληθυσμού του Ισραήλ, 1948 – 2014



Πίνακας Π-35

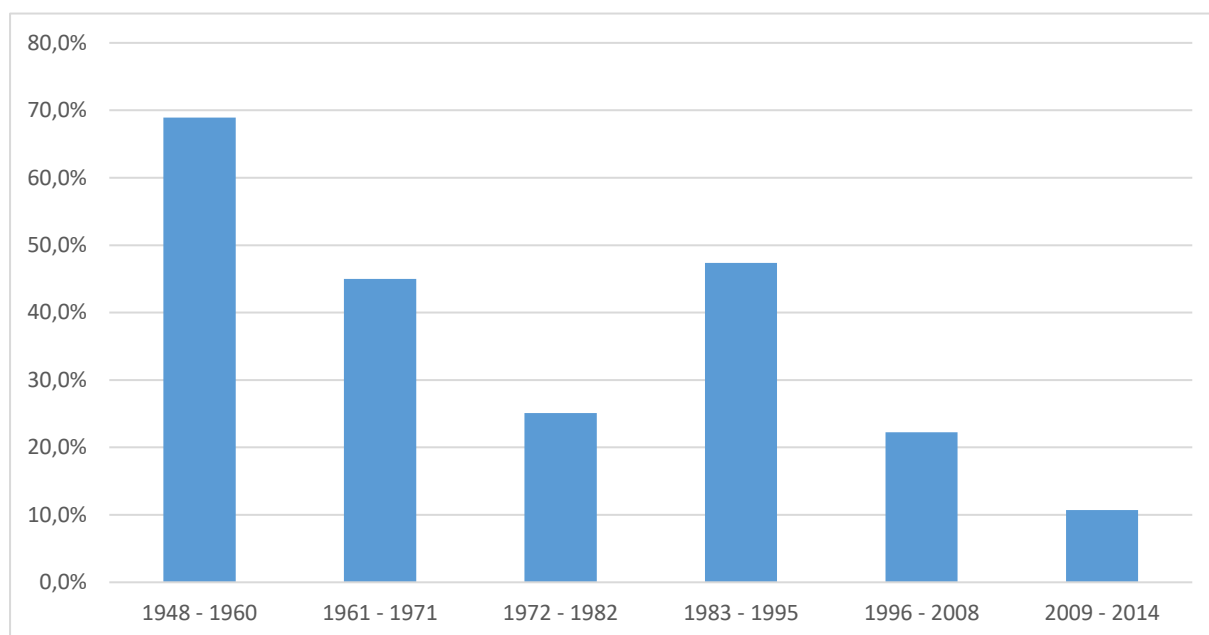
Συμβολή της μετανάστευσης στην αύξηση του εβραϊκού πληθυσμού του Ισραήλ, 1948 - 2014

Εβραίοι									
Έτη	Πληθυσμός στην αρχή Της περιόδου	Πληθυσμός στο τέλος Της περιόδου	Συνολική Αύξηση	Φυσική Αύξηση	Μετανάστευση	Αλλαγές στο Θρήσκευμα του εγγεγραμμένου πληθυσμού	Αναλογία της ετήσιας αύξησης	Αναλογία της Μετανάστευσης στη Συνολική Αύξηση	Αναλογία Της Φυσικής Αύξησης στη Συνολική Αύξηση
	απόλυτοι αριθμοί						αναλογίες		
1948 - 1960	649.600	1.911.200	1.261.600	392.300	869.300		9,2%	68,9%	31,1%
1961 - 1971	1.911.200	2.662.000	750.800	412.900	337.900		3,0%	45,0%	55,0%
1972 - 1982	2.662.000	3.373.200	711.200	532.500	178.600		2,2%	25,1%	74,9%
1983 - 1995	3.349.600	4.549.500	1.199.900	631.400	568.400		2,4%	47,4%	52,6%
1996 - 2008	4.522.300	5.569.200	1.046.900	824.300	232.800	-9.800	1,6%	22,2%	78,7%
2009 - 2014	5.608.900	6.219.200	610.300	534.900	65.300	13.000	1,7%	10,7%	87,6%
2013	5.999.600	6.104.500	104.900	91.400	11.800	1.700	1,7%	11,2%	87,1%
2014	6.104.500	6.219.200	114.700	94.700	17.500	2.500	1,9%	15,3%	82,6%

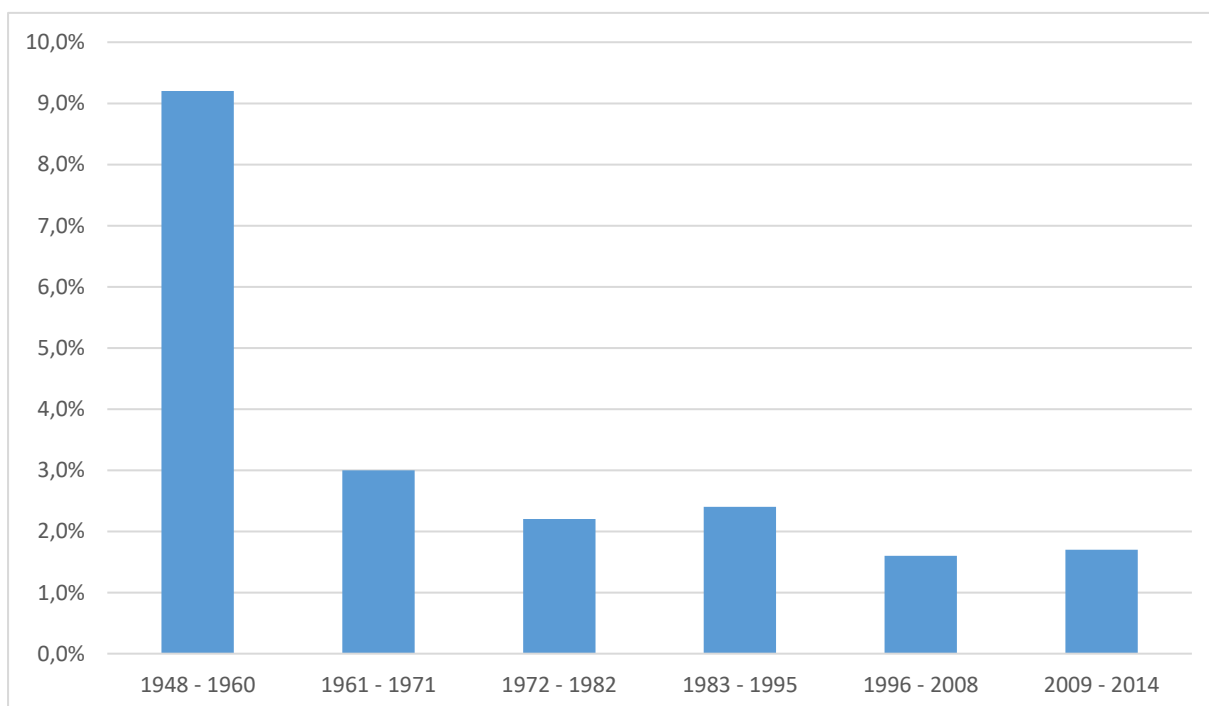
Πηγή: Central Bureau of Statistics (CBS), Statistical Abstract of Israel 2015, Table 2.12b.

Διάγραμμα Π-35

A. Αναλογία της μετανάστευσης στην αύξηση του εβραϊκού πληθυσμού του Ισραήλ, 1948 – 2014



B. Μεταβολή της αύξησης του εβραϊκού πληθυσμού του Ισραήλ, 1948 – 2014



Πίνακας Π-36

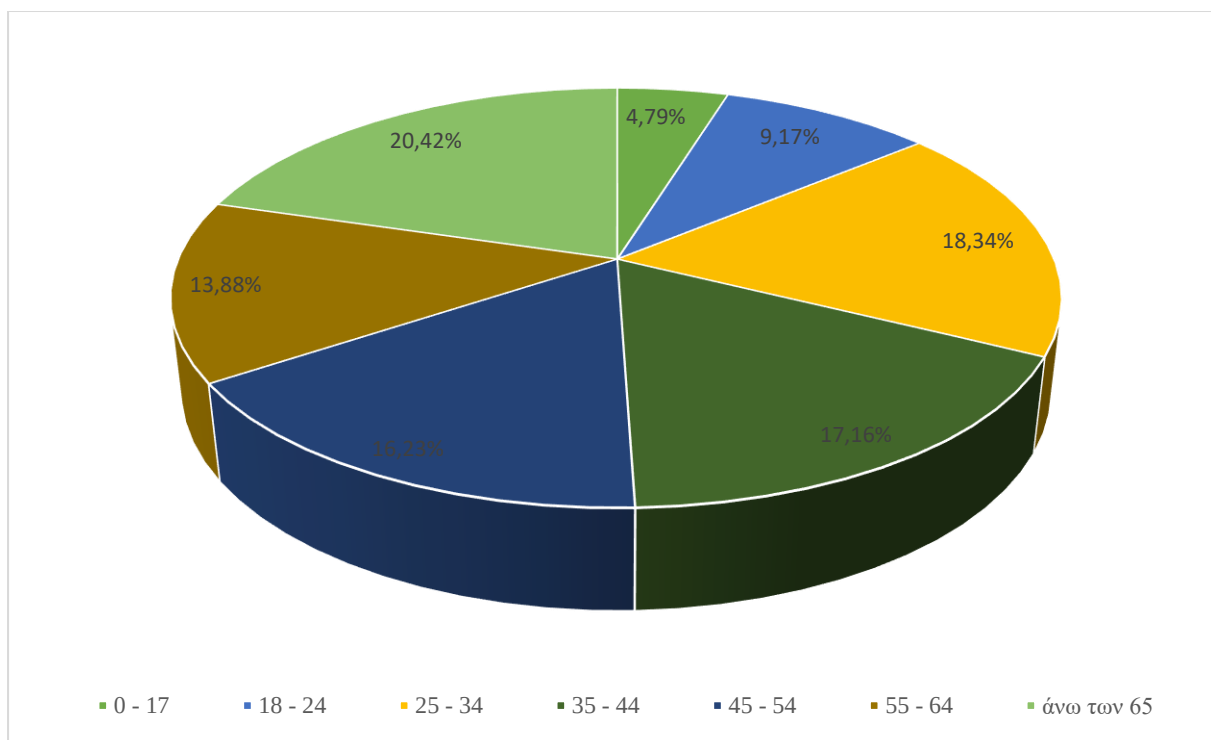
Ηλικιακή κατανομή και κατανομή ανά φύλο των μεταναστών της ΕΣΣΔ, 2009

Ηλικία το 2009	Φύλο		Σύνολο Μεταναστών	Φύλο		Σύνολο Μεταναστών	
	Άνδρες	Γυναίκες		Άνδρες	Γυναίκες		
	απόλυτοι αριθμοί			αναλογίες			
0 - 17	21.359	20.422	41.781	51,12%	48,88%	4,79%	
18 - 24	40.709	39.221	79.930	50,93%	49,07%	9,17%	
25 - 34	79.862	79.956	159.818	49,97%	50,03%	18,34%	
35 - 44	72.957	76.623	149.580	48,77%	51,23%	17,16%	
45 - 54	65.576	75.879	141.455	46,36%	53,64%	16,23%	
55 - 64	54.321	66.656	120.977	44,90%	55,10%	13,88%	
άνω των 65	69.934	107.972	177.906	39,31%	60,69%	20,42%	
Σύνολο	404.718	466.729	871.447	46,44%	53,56%	100,00%	

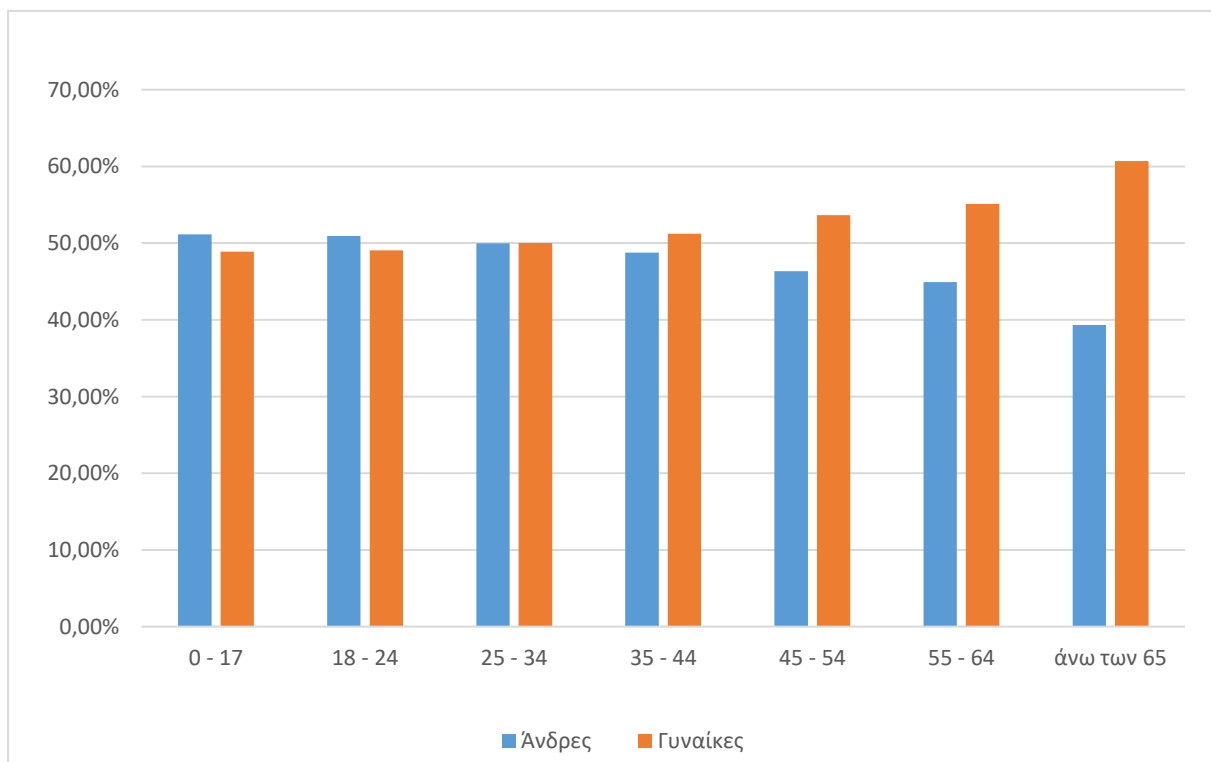
Πηγή: Institute for Policy and Strategy, 2010, Working Paper «Aliyah from the Former Soviet Union: Contribution to the National Security Balance», Dr. Vladimir (Ze'ev) Khanin", σ. 8.

Διάγραμμα Π-36

Α. Ηλικιακή κατανομή των μεταναστών της πρώην ΕΣΣΔ στο Ισραήλ, 2009



Β. Ηλικιακή κατανομή ανά φύλο των μεταναστών της πρώην ΕΣΣΔ στο Ισραήλ, 2009



Πίνακας Π-37

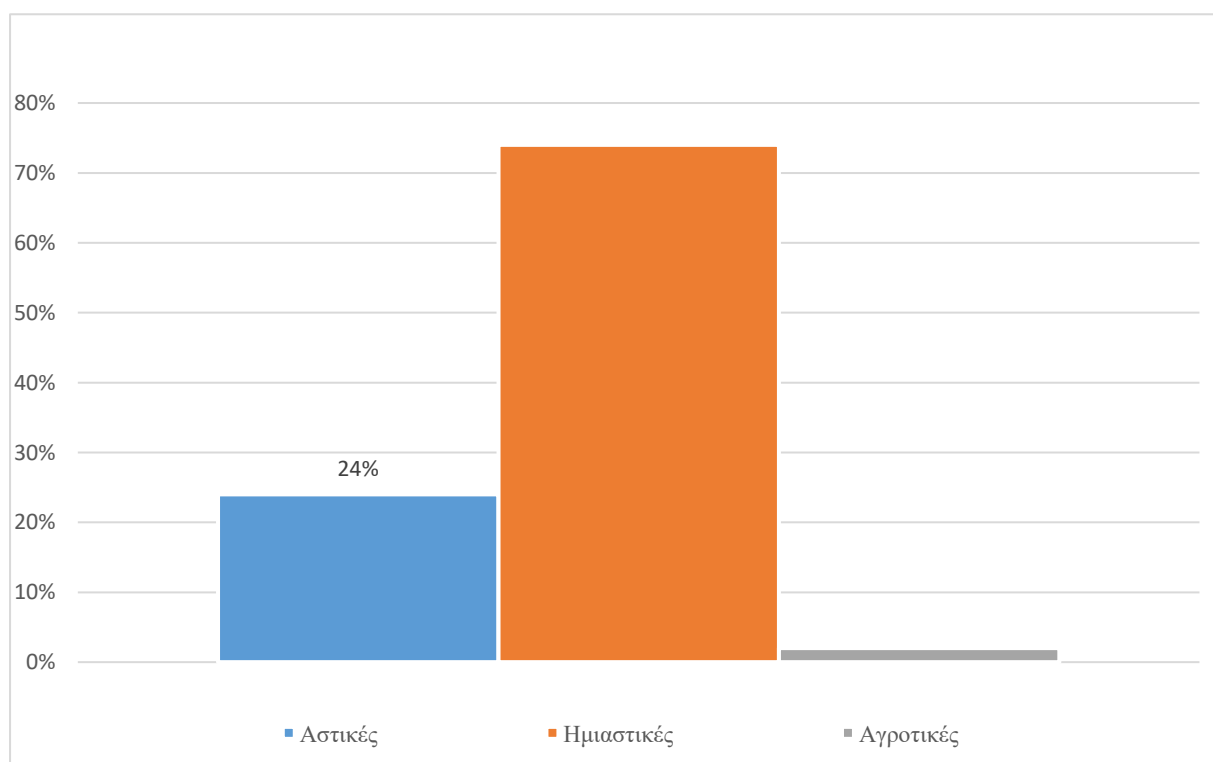
Γεωγραφική κατανομή των μεταναστών της
πρώην ΕΣΣΔ

Περιοχή	Αναλογία
Αστικές Περιοχές	24%
Ημιαστικές Περιοχές	74%
Αγροτικές Περιοχές	2%

Πηγή: Institute for Policy and Strategy, 2010, Working Paper «Aliyah from the Former Soviet Union: Contribution to the National Security Balance», Dr. Vladimir (Ze'ev) Khanin", σ. 11.

Διάγραμμα Π-37

Γεωγραφική κατανομή των μεταναστών της πρώην ΕΣΣΔ



Πίνακας Π-38

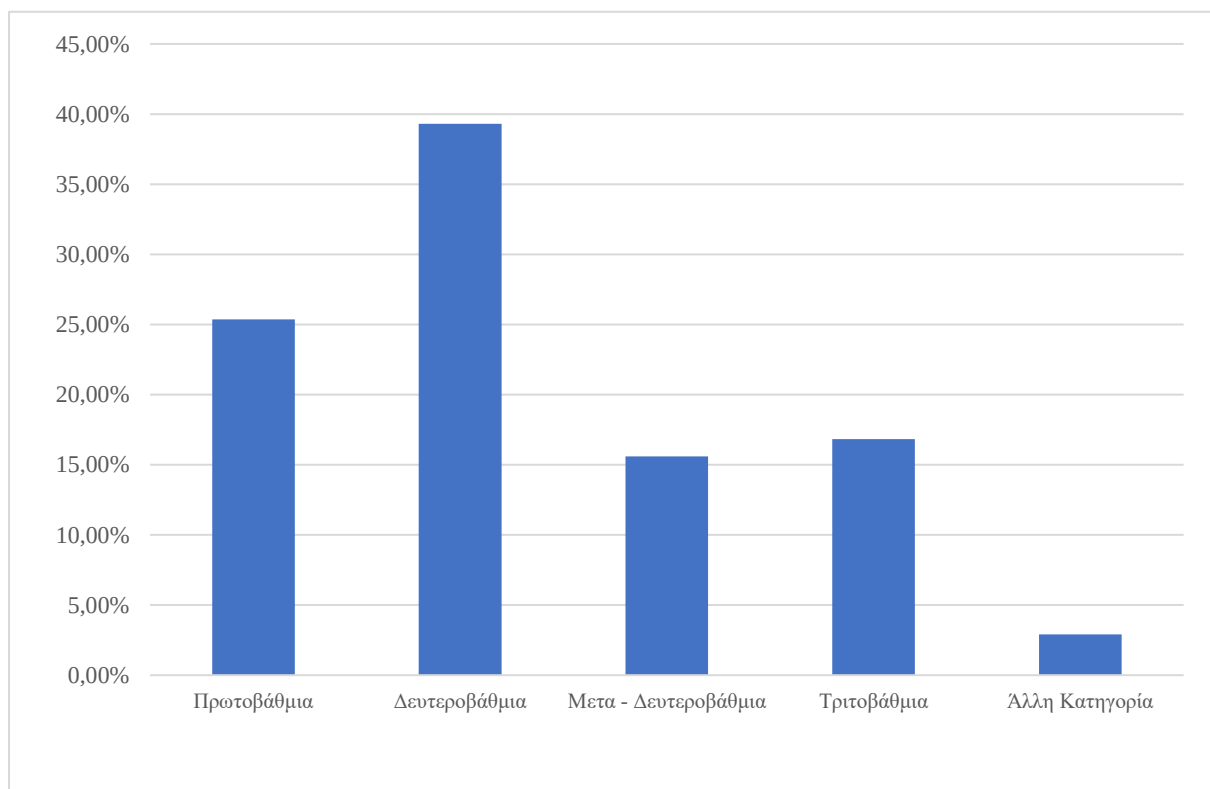
Επίπεδα εκπαίδευσης των μεταναστών από την ΕΣΣΔ την περίοδο της μετανάστευσης

Εκπαίδευση	1989 - 2009	2009	1989 - 2009	2009
	απόλυτοι αριθμοί		αναλογίες	
Πρωτοβάθμια	253.030	220.110	25,36%	25,05%
Δευτεροβάθμια	392.100	341.470	39,30%	38,86%
Μετα-Δευτεροβάθμια	155.506	141.690	15,59%	16,13%
Τριτοβάθμια	167.931	147.546	16,83%	16,79%
Άλλη Κατηγορία	29.037	27.875	2,91%	3,17%
Σύνολο	997.604	878.691	100,00%	100,00%

Πηγή: Institute for Policy and Strategy, 2010, Working Paper «Aliyah from the Former Soviet Union: Contribution to the National Security Balance», Dr. Vladimir (Ze'ev) Khanin, σ. 10.

Διάγραμμα Π-38

Επίπεδα εκπαίδευσης των μεταναστών της πρώην ΕΣΣΔ, 1989 – 2009



Συνολική μετανάστευση στην Παλαιστίνη/Ισραήλ ανά χώρα προέλευσης των μεταναστών, σε περιόδους

Χώρες	1882 - 1918 (άτομα)	1919 - 14/5/1948 (άτομα)	15/5/1948 - 1951 (άτομα)	1952 - 1960 (άτομα)	1961 - 1964 (άτομα)	1965 - 1971 (άτομα)	1972 - 1979 (άτομα)	1980 - 1984 (άτομα)	1985 - 1989 (άτομα)	1990 - 2001 (άτομα)	2002 - 2006 (άτομα)	2007 - 2010 (άτομα)	Σύνολο (άτομα)	Αναλογία Επι Του Συνόλου
Ινδονησία, Φιλιππίνες		0	101	46	21	33	40	0	60	205	16	26	548	0,02%
Ιράν		3.536	21.910	15.699	8.857	10.645	9.550	3.435	5.052	4.326	719	378	84.107	2,32%
Αφγανιστάν		0	2.303	1.106	230	286	132	46	11	21	8	5	4.148	0,11%
Πρώην Ε.Σ.Σ.Δ (Ασιατικό Τμήμα)		0	0	0	0	0	0	0	0	61.988	10.783	1.639	74.410	2,06%
Βιρμανία		0	0	0	55	92	83	355	28	138	15	18	784	0,02%
Ινδία		0	2.176	5.380	2.940	10.170	3.497	811	728	2.055	741	220	28.718	0,79%
Ιαπωνία		0	0	9	9	16	34	34	23	98	15	17	255	0,01%
Ιορδανία		0	6	9	23	0	6	9	0	15	0	0	68	0,00%
Ισραήλ		0	411	868	237	784	507	227	61	1.148	747	701	5.691	0,16%
Λίβανος		0	235	846	150	2.058	564	120	59	96	27	7	4.162	0,11%
Μογγολία, Κορέα		0	0	0	0	4	5	4	6	100	26	10	155	0,00%
Συρία		0	2.678	1.870	0	0	0	0	0	1.664	13	10	6.235	0,17%
Κίνα		0	504	217	40	56	43	45	33	277	47	27	1.289	0,04%
Ιράκ		0	123.371	2.989	520	1.609	939	81	30	1.325	106	24	130.994	3,62%
Σαουδική Αραβία		0	177	0	4	0	0	5	0	0	0	0	186	0,01%
Κύπρος		0	21	35	7	21	21	12	0	32	0	0	149	0,00%
Τουρκία		8.277	34.547	6.871	4.793	9.280	3.118	1.604	484	1.311	330	487	71.102	1,96%
Υεμένη		15.838	48.315	1.170	732	334	51	9	8	683	37	66	67.243	1,86%
Λοιπές Ασιατικές Χώρες		13.125	947	0	29	31	21	32	13	205	11	19	14.433	0,40%
Αλγερία		994	3.810	3.433	9.680	3.177	2.137	1.301	529	1.682	1.178	789	28.710	0,79%
Αιθιοπία		0	10	59	23	75	309	12.575	4.396	45.131	16.549	7.064	86.191	2,38%
Νότια Αφρική		259	666	774	1.003	2.780	5.604	1.362	2.213	3.283	658	1.035	19.637	0,54%
Ζιμπάμπουε		0	37	22	23	122	393	45	37	26	7	7	719	0,02%
Τυνησία		0	13.293	23.569	3.813	7.753	2.148	1.232	710	1.607	1.142	729	55.996	0,02%
Λιβύη		873	30.972	2.079	318	2.148	219	51	16	94	19	17	36.806	1,02%
Αίγυπτος, Σουδάν		0	16.028	17.521	1.233	1.730	535	257	115	202	82	84	37.787	1,04%
Μαρόκο		0	28.263	95.945	100.354	30.153	7.780	2.522	1.287	3.276	1.262	851	271.693	7,50%

Πίνακας Π-39, *Συνέχεια*

Λοιπές αφρικανικές χώρες	1.907	203	83	224	276	148	11	5	318	35	50	3.260	0,09%
Αυστρία	7.748	2.632	610	297	724	595	216	140	368	66	84	13.480	0,37%
Ιταλία	1.554	1.305	414	221	719	713	314	196	656	143	246	6.481	0,18%
Ιρλανδία	0	14	46	32	113	157	152	81	136	23	31	785	0,02%
Αλβανία	0	0	5	0	8	0	0	0	376	0	0	389	0,01%
Βουλγαρία	7.057	37.260	1.680	460	334	118	48	132	3.999	248	93	51.429	1,42%
Βέλγιο	0	291	394	225	887	847	475	313	1.053	407	466	5.358	0,15%
Πρώην Ε.Σ.Σ.Δ (Ευρωπαϊκό Τμήμα)	52.350	8.163	13.743	4.646	24.730	137.134	11.549	18.205	844.139	47.656	24.864	1.187.179	32,79%
Γερμανία	52.951	8.210	1.386	796	2.379	2.080	1.009	750	2.442	476	390	72.869	2,01%
Δανία	0	27	46	37	261	292	212	199	389	44	41	1.548	0,04%
Ολλανδία	1.208	1.077	646	353	1.117	1.170	711	528	997	192	173	8.172	0,23%
Ουγγαρία	10.342	14.324	9.819	1.115	1.486	1.100	411	594	2.444	403	327	42.365	1,17%
Ηνωμένο Βασίλειο	1.574	1.907	1.448	1.260	5.201	6.171	4.523	2.575	5.365	1.661	2.064	33.749	0,93%
Πρώην Γιουγκοσλαβία	1.944	7.661	320	101	221	126	51	89	2.029	91	71	12.704	0,35%
Ελλάδα	8.767	2.131	676	166	348	326	94	53	127	26	22	12.736	0,35%
Λουξεμβούργο		30	15	0	15	7	6	6	0	4	0	83	0,00%
Νορβηγία	0	17	14	0	36	55	55	71	120	14	5	387	0,01%
Ισπανία	0	80	169	222	184	327	181	140	269	95	83	1.750	0,05%
Πολωνία	170.127	106.414	39.618	4.731	9.975	6.218	1.884	923	3.064	519	245	343.718	9,49%
Πορτογαλία	0	16	22	17	49	56	32	23	47	17	11	290	0,01%
Φινλανδία	0	9	20	22	150	184	116	106	212	18	15	852	0,02%
Πρώην Τσεχοσλοβακία	16.794	18.788	783	905	1.849	888	294	168	527	140	77	41.213	1,14%
Γαλλία	1.637	3.050	1.662	1.192	6.858	5.399	4.448	3.090	11.986	7.834	5.228	52.384	1,45%
Ρουμανία	41.105	117.950	32.462	63.549	22.635	18.418	7.201	7.406	6.254	509	202	317.691	8,77%
Σουηδία	0	32	51	58	320	372	210	209	424	82	78	1.836	0,05%
Ελβετία	0	131	253	218	668	634	412	294	981	314	271	4.176	0,12%
Λοιπές Ευρωπαϊκές Χώρες	2.329	1.281	3	158	15	32	0	0	198	81	12	4.109	0,11%
Η.Π.Α	6.635	1.711	1.553	2.102	16.569	20.963	11.322	7.582	17.512	7.814	7.631	101.394	2,80%
Μεξικό	0	48	168	125	611	861	580	413	1.049	287	410	4.552	0,13%
Παναμάς	0	0	0	20	44	43	24	24	50	17	23	245	0,01%
Κουβά	0	14	88	320	85	79	21	21	629	358	246	1.861	0,05%
Καναδάς	316	236	276	241	1.928	2.178	1.140	727	1.963	850	850	10.705	0,30%
Λοιπές Χώρες Στην Κεντρική Αμερική	0	17	43	18	111	104	8	0	153	66	91	611	0,02%

Πίνακας Π-39, Συνέχεια

Ουρουγουάη

	0	66	425	726	1.118	2.199	1.384	630	983	1.182	373	9.086	0,25%	
Εκουαδόρ	0	0	0	11	29	38	16	28	67	28	41	258	0,01%	
Αργεντινή	238	904	2.888	5.537	6.164	13.158	4.815	5.767	11.248	8.275	1.175	60.169	1,66%	
Βολιβία	0	0	0	37	162	94	51	29	53	51	33	510	0,01%	
Βραζιλία	0	304	763	637	1.964	1.763	891	872	2.356	1.102	935	11.587	0,32%	
Βενεζουέλα	0	0	0	109	188	245	87	93	418	343	259	1.742	0,05%	
Περου	0	0	0	53	216	243	142	216	612	985	554	3.021	0,08%	
Χιλή	0	48	401	322	1.468	1.180	561	479	683	353	236	5.731	0,16%	
Κολομβία	0	0	0	126	289	552	213	262	657	549	416	3.064	0,08%	
Λοιπές Χώρες Στη Νότια Αμερική	0	42	194	16	73	62	0	0	66	71	25	549	0,02%	
Αυστραλία	0	116	107	120	622	1.146	499	336	977	206	318	4.447	0,12%	
Νέα Ζηλανδία	72	0	13	13	78	129	66	58	142	13	29	613	0,02%	
Λοιπές Χώρες Στην Αμερική Και Την Ωκεανία	318	313	0	141	7	3	0	8	44	4	8	846	0,02%	
Αγνώστου Προελεύσεως	62.500	52.982	20.014	3.307	761	1.504	392	299	170	422	0	0	142.351	3,93%
Σύνολο	62.500	482.857	687.624	297.138	228.793	199.035	267.580	83.637	70.196	1.059.993	118.194	63.039	3.620.586	98,36%

Πηγή: http://cbs.gov.il/reader/shnaton/templ_shnaton_e.html?num_tab=st04_04&CYear=2013 και http://www.cbs.gov.il/publications12/1483_immigration/pdf/tab05.pdf
26/5/2016.

Πίνακας Π-40

Συνολική μετανάστευση στο Ισραήλ ανά ηπειρωτική προέλευση των μεταναστών, 1882 - 2011

Έτη	Αμερική Ωκεανία	Ευρώπη	Αφρική	Ασία	Αγνώστου Προέλευσης	Σύνολο	Αμερική Ωκεανία	Ευρώπη	Αφρική	Ασία	Αγνώστου Προέλευσης	Ετήσια μεταβολή Αμερική Ωκεανία	Ετήσια μεταβολή Ευρώπη	Ετήσια μεταβολή Αφρική	Ετήσια μεταβολή Ασία
	απόλυτοι αριθμοί						αναλογίες					αναλογίες			
1882 - 1903	...					20.000 - 30.000									
1904 - 1914	...					35.000 - 40.000									
1915 - 1918	...					...									
1919 - 1923	678	27.872	230	1.181	5.222	35.183	1,93%	79,22%	0,65%	3,36%	14,84%				
1924 - 1931	2.241	66.917	621	9.182	2.652	81.613	2,75%	81,99%	0,76%	11,25%	3,25%	69,75%	58,35%	62,96%	87,14%
1932 - 1938	4.589	171.173	1.212	16.272	3.989	197.235	2,33%	86,79%	0,61%	8,25%	2,02%	51,17%	60,91%	48,76%	43,57%
1939 - 1945 1946 - 14/5/1948	108	62.968	1.072	13.116	35.095	112.359	0,10%	56,04%	0,95%	11,67%	31,23%	-4149,07%	-171,84%	-13,06%	-24,06%
15/5 - 31/12/1948	138	48.451	906	1.144	5.828	56.467	0,24%	85,80%	1,60%	2,03%	10,32%	21,74%	-29,96%	-18,32%	-1046,50%
1949	478	76.554	8.192	4.739	11.865	101.828	0,47%	75,18%	8,04%	4,65%	11,65%	71,13%	36,71%	88,94%	75,86%
1949	1.422	121.963	39.215	71.652	5.702	239.954	0,59%	50,83%	16,34%	29,86%	2,38%	66,39%	37,23%	79,11%	93,39%
1950	1.954	81.195	26.162	57.565	3.687	170.563	1,15%	47,60%	15,34%	33,75%	2,16%	27,23%	-50,21%	-49,89%	-24,47%
1951	1.286	47.074	20.382	103.396	3.141	175.279	0,73%	26,86%	11,63%	58,99%	1,79%	-51,94%	-72,48%	-28,36%	44,33%
1952	950	6.232	10.286	6.867	275	24.610	3,86%	25,32%	41,80%	27,90%	1,12%	-35,37%	-655,36%	-98,15%	-1405,69%
1953	930	2.147	5.102	3.014	382	11.575	8,03%	18,55%	44,08%	26,04%	3,30%	-2,15%	-190,27%	-101,61%	-127,84%
1954	1.091	1.369	12.509	3.357	165	18.491	5,90%	7,40%	67,65%	18,15%	0,89%	14,76%	-56,83%	59,21%	10,22%
1955	1.155	2.065	32.815	1.432	61	37.528	3,08%	5,50%	87,44%	3,82%	0,16%	5,54%	33,70%	61,88%	-134,43%
1956	1.067	6.739	45.284	3.139	101	56.330	1,89%	11,96%	80,39%	5,57%	0,18%	-8,25%	69,36%	27,54%	54,38%
1957	1.410	39.812	25.747	4.230	1.435	72.634	1,94%	54,81%	35,45%	5,82%	1,98%	24,33%	83,07%	-75,88%	25,79%
1958	1.320	13.695	4.113	7.921	241	27.290	4,84%	50,18%	15,07%	29,03%	0,88%	-6,82%	-190,70%	-525,99%	46,60%
1959	1.147	14.731	4.429	3.544	137	23.988	4,78%	61,41%	18,46%	14,77%	0,57%	-15,08%	7,03%	7,13%	-123,50%
1960	1.158	16.169	5.379	1.782	204	24.692	4,69%	65,48%	21,78%	7,22%	0,83%	0,95%	8,89%	17,66%	-98,88%
1961	1.969	23.375	18.048	4.149	194	47.735	4,12%	48,97%	37,81%	8,69%	0,41%	41,19%	30,83%	70,20%	57,05%
1962	2.187	11.825	41.816	5.355	350	61.533	3,55%	19,22%	67,96%	8,70%	0,57%	9,97%	-97,67%	56,84%	22,52%
1963	6.497	14.213	38.672	4.964	143	64.489	10,07%	22,04%	59,97%	7,70%	0,22%	66,34%	16,80%	-8,13%	-7,88%
1964	4.188	28.124	17.340	5.057	327	55.036	7,61%	51,10%	31,51%	9,19%	0,59%	-55,13%	49,46%	-123,02%	1,84%

1965	3.096	13.879	8.535	5.223	382	31.115	9,95%	44,61%	27,43%	16,79%	1,23%	-35,27%	-102,64%	-103,16%	3,18%
1966 Πίνακας Π-40, συνέχεια	2.132	7.435	3.024	3.137	229	15.957	13,36%	46,59%	18,95%	19,66%	1,44%	-45,22%	-86,67%	-182,24%	-66,50%
1967	1.771	4.295	6.268	1.987	148	14.469	12,24%	29,68%	43,32%	13,73%	1,02%	-20,38%	-73,11%	51,75%	-57,88%
1968	2.275	6.029	7.567	4.671	161	20.703	10,99%	29,12%	36,55%	22,56%	0,78%	22,15%	28,76%	17,17%	57,46%
1969	9.601	15.236	5.926	7.018	330	38.111	25,19%	39,98%	15,55%	18,41%	0,87%	76,30%	60,43%	-27,69%	33,44%
1970	11.405	14.434	3.785	6.904	222	36.750	31,03%	39,28%	10,30%	18,79%	0,60%	15,82%	-5,56%	-56,57%	-1,65%
1971	12.885	20.888	2.354	5.778	25	41.930	30,73%	49,82%	5,61%	13,78%	0,06%	11,49%	30,90%	-60,79%	-19,49%
1972	10.814	39.145	2.766	3.143	20	55.888	19,35%	70,04%	4,95%	5,62%	0,04%	-19,15%	46,64%	14,90%	-83,84%
1973	9.522	40.492	2.839	2.025	8	54.886	17,35%	73,77%	5,17%	3,69%	0,01%	-13,57%	3,33%	2,57%	-55,21%
1974	6.439	23.126	1.216	1.177	21	31.979	20,14%	72,32%	3,80%	3,68%	0,07%	-47,88%	-75,09%	-133,47%	-72,05%
1975	4.989	13.417	689	927	6	20.028	24,91%	66,99%	3,44%	4,63%	0,03%	-29,06%	-72,36%	-76,49%	-26,97%
1976	5.774	12.137	697	1.135	11	19.754	29,23%	61,44%	3,53%	5,75%	0,06%	13,60%	-10,55%	1,15%	18,33%
1977	6.201	12.660	1.620	908	40	21.429	28,94%	59,08%	7,56%	4,24%	0,19%	6,89%	4,13%	56,98%	-25,00%
1978	6.305	16.549	1.683	1.736	121	26.394	23,89%	62,70%	6,38%	6,58%	0,46%	1,65%	23,50%	3,74%	47,70%
1979	6.024	22.404	1.340	7.087	367	37.222	16,18%	60,19%	3,60%	19,04%	0,99%	-4,66%	26,13%	-25,60%	75,50%
1980	4.350	11.792	1.007	3.202	77	20.428	21,29%	57,72%	4,93%	15,67%	0,38%	-38,48%	-89,99%	-33,07%	-121,33%
1981	4.243	5.909	1.170	1.215	62	12.599	33,68%	46,90%	9,29%	9,64%	0,49%	-2,52%	-99,56%	13,93%	-163,54%
1982	5.003	6.168	1.555	951	46	13.723	36,46%	44,95%	11,33%	6,93%	0,34%	15,19%	4,20%	24,76%	-27,76%
1983	6.758	6.154	3.094	844	56	16.906	39,97%	36,40%	18,30%	4,99%	0,33%	25,97%	-0,23%	49,74%	-12,68%
1984	4.876	5.485	8.885	700	35	19.981	24,40%	27,45%	44,47%	3,50%	0,18%	-38,60%	-12,20%	65,18%	-20,57%
1985	3.739	3.964	2.318	607	14	10.642	35,13%	37,25%	21,78%	5,70%	0,13%	-30,41%	-38,37%	-283,30%	-15,32%
1986	3.634	3.675	982	1.183	31	9.505	38,23%	38,66%	10,33%	12,45%	0,33%	-2,89%	-7,86%	-136,05%	48,69%
1987	3.812	6.044	1.205	1.888	16	12.965	29,40%	46,62%	9,29%	14,56%	0,12%	4,67%	39,20%	18,51%	37,34%
1988	3.969	6.012	1.334	1.700	19	13.034	30,45%	46,13%	10,23%	13,04%	0,15%	3,96%	-0,53%	9,67%	-11,06%
1989	4.147	16.766	1.861	1.185	91	24.050	17,24%	69,71%	7,74%	4,93%	0,38%	4,29%	64,14%	28,32%	-43,46%
1990	4.315	189.650	4.472	940	139	199.516	2,16%	95,06%	2,24%	0,47%	0,07%	3,89%	91,16%	58,39%	-26,06%
1991	3.023	152.142	20.251	622	62	176.100	1,72%	86,40%	11,50%	0,35%	0,04%	-42,74%	-24,65%	77,92%	-51,13%
1992	3.006	68.962	4.075	891	123	77.057	3,90%	89,49%	5,29%	1,16%	0,16%	-0,57%	-120,62%	-396,96%	30,19%
1993	3.283	70.315	1.431	1.728	48	76.805	4,27%	91,55%	1,86%	2,25%	0,06%	8,44%	1,92%	-184,77%	48,44%
1994	3.593	72.553	1.928	1.719	51	79.844	4,50%	90,87%	2,41%	2,15%	0,06%	8,63%	3,08%	25,78%	-0,52%
1995	4.330	68.987	1.772	1.247	25	76.361	5,67%	90,34%	2,32%	1,63%	0,03%	17,02%	-5,17%	-8,80%	-37,85%
1996	4.587	52.475	1.998	11.791	68	70.919	6,47%	73,99%	2,82%	16,63%	0,10%	5,60%	-31,47%	11,31%	89,42%

1997	4.248	49.903	2.283	9.769	18	66.221	6,41%	75,36%	3,45%	14,75%	0,03%	-7,98%	-5,15%	12,48%	-20,70%
1998	3.316	42.155	3.514	7.712	33	56.730	5,85%	74,31%	6,19%	13,59%	0,06%	-28,11%	-18,38%	35,03%	-26,67%
1999	3.580	62.147	2.681	8.324	34	76.766	4,66%	80,96%	3,49%	10,84%	0,04%	7,37%	32,17%	-31,07%	7,35%
2000	3.359	46.954	2.509	7.376	3	60.201	5,58%	78,00%	4,17%	12,25%	0,00%	-6,58%	-32,36%	-6,86%	-12,85%

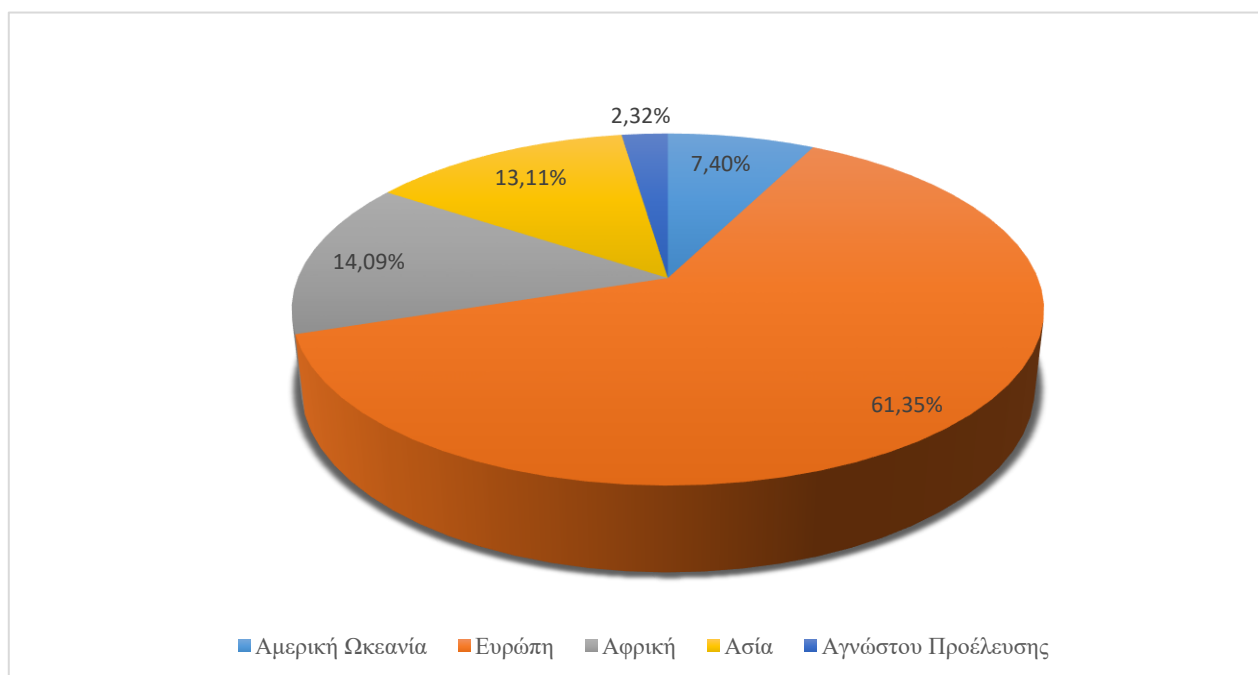
Πίνακας Π-40,
συνέχεια

2001	3.604	30.794	3.573	5.500	...	43.471	8,29%	70,84%	8,22%	12,65%		6,80%	-52,48%	29,78%	-34,11%
2002	8.737	18.021	2.949	3.859	4	33.570	26,03%	53,68%	8,78%	11,50%	0,01%	58,75%	-70,88%	-21,16%	-42,52%
2003	4.430	12.626	3.342	2.872	3	23.273	19,03%	54,25%	14,36%	12,34%	0,01%	-97,22%	-42,73%	11,76%	-34,37%
2004	3.428	11.149	3.878	2.444	_	20.899	16,40%	53,35%	18,56%	11,69%		-29,23%	-13,25%	13,82%	-17,51%
2005	4.065	11.279	3.766	2.071	...	21.181	19,19%	53,25%	17,78%	9,78%		15,67%	1,15%	-2,97%	-18,01%
2006	3.813	9.872	3.801	1.777	6	19.269	19,79%	51,23%	19,73%	9,22%	0,03%	-6,61%	-14,25%	0,92%	-16,54%
2007	3.894	8.848	3.795	1.575	19	18.131	21,48%	48,80%	20,93%	8,69%	0,10%	2,08%	-11,57%	-0,16%	-12,83%
2008	3.361	7.109	1.892	1.338	...	13.700	24,53%	51,89%	13,81%	9,77%		-15,86%	-24,46%	-100,58%	-17,71%
2009	3.932	8.565	561	1.516	_	14.574	26,98%	58,77%	3,85%	10,40%		14,52%	17,00%	-237,25%	11,74%
2010	4.154	9.127	1.937	1.415	_	16.633	24,97%	54,87%	11,65%	8,51%		5,34%	6,16%	71,04%	-7,14%
2011	3.566	9.286	2.934	1.104	...	16.890	21,11%	54,98%	17,37%	6,54%		-16,49%	1,71%	33,98%	-28,17%
Σύνολο 1919 - 2011	269.351	2.231.677	512.594	476.979	84.370	3.574.971									
Μέσος Όρος περιόδου 1882 - 1918						62500									
Σύνολο 1882 - 2011						3.637.471									
Αναλογία ανά Ήπειρο 1882 - 2011	7,40%	61,35%	14,09%	13,11%	2,32%	98,28%									

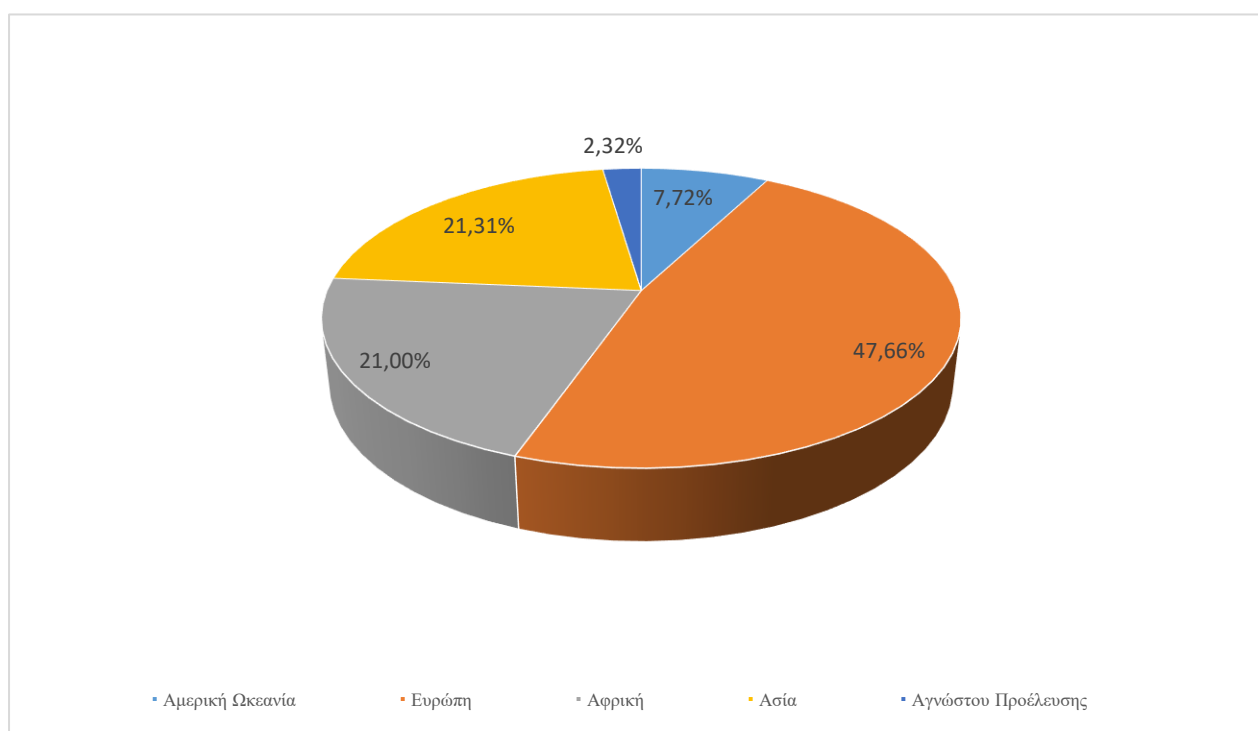
Πηγή: CBS (Central Bureau of Statistics), Statistical Abstract of Israel 2012, σς. 232-233.

Διάγραμμα Π-40

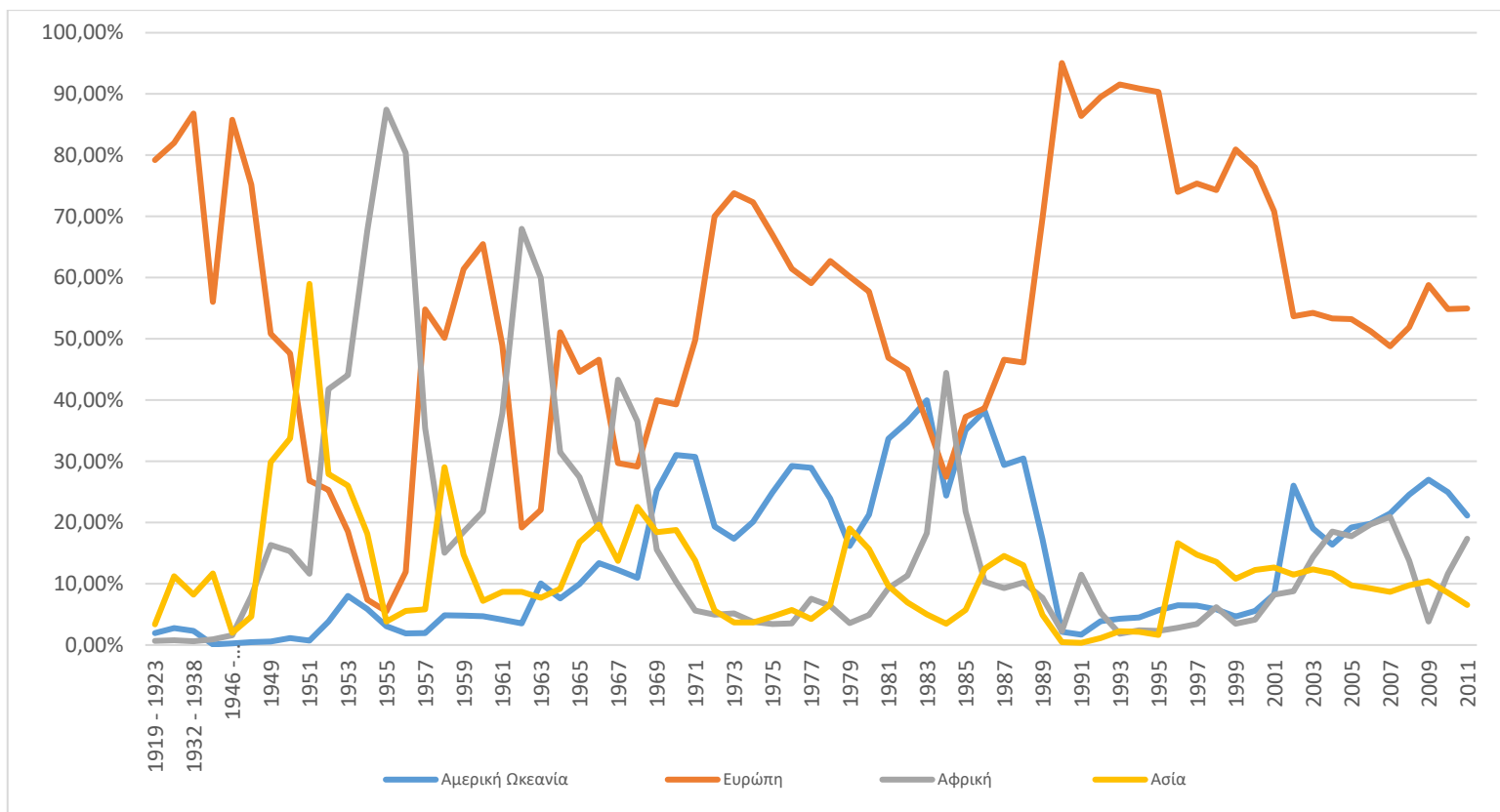
A. Συνολική εβραϊκή μετανάστευση στο Ισραήλ ανά ήπειρο, 1882 – 2011



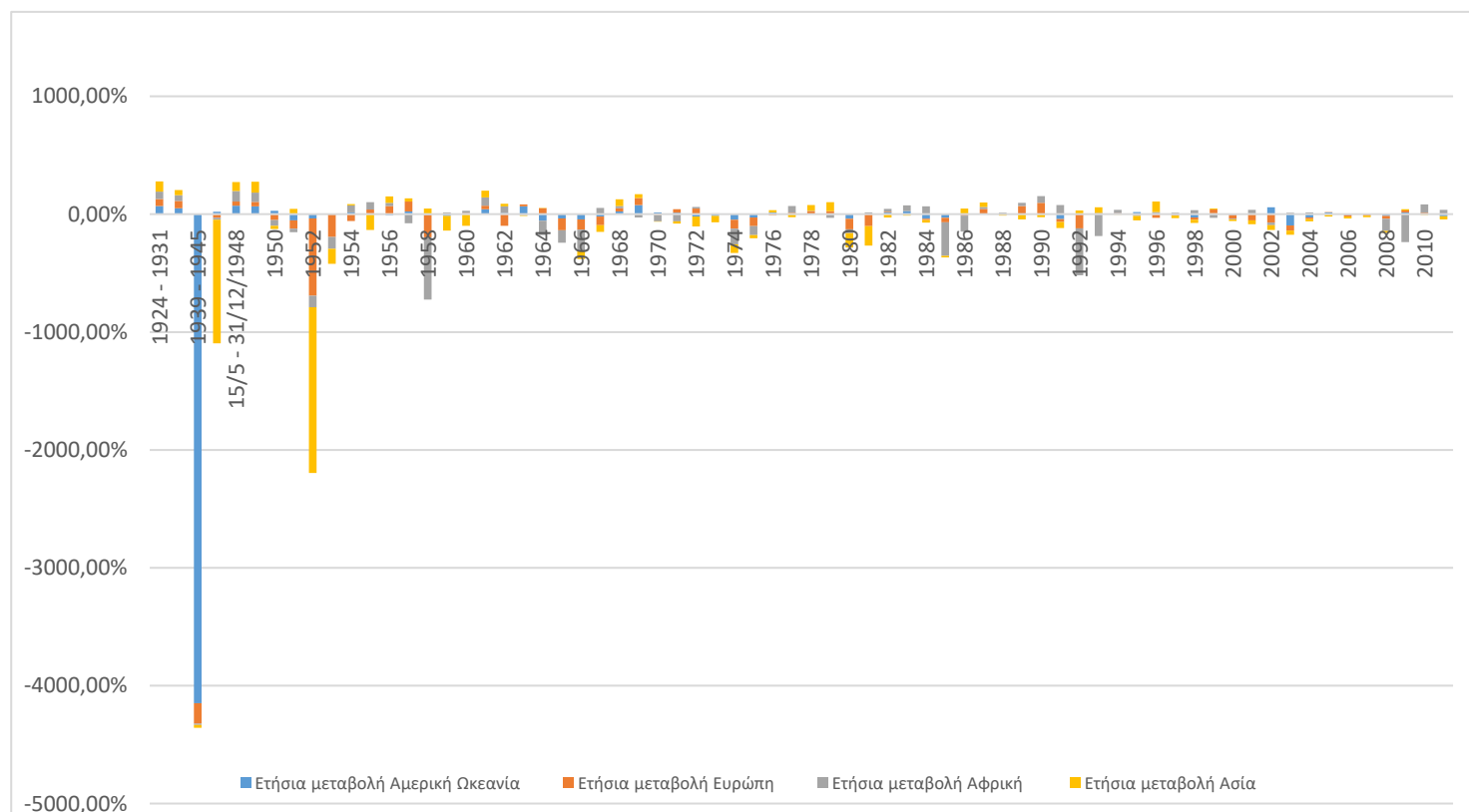
B. Συνολική εβραϊκή μετανάστευση στο Ισραήλ ανά ήπειρο, 1948- 1989



Γ. Αναλογία κάθε ηπείρου στη συνολική εβραϊκή μετανάστευση στο Ισραήλ, 1919 – 2011



Δ. Ετήσια μεταβολή της εβραϊκής μετανάστευσης στο Ισραήλ ανά ήπειρο, 1919 – 2011



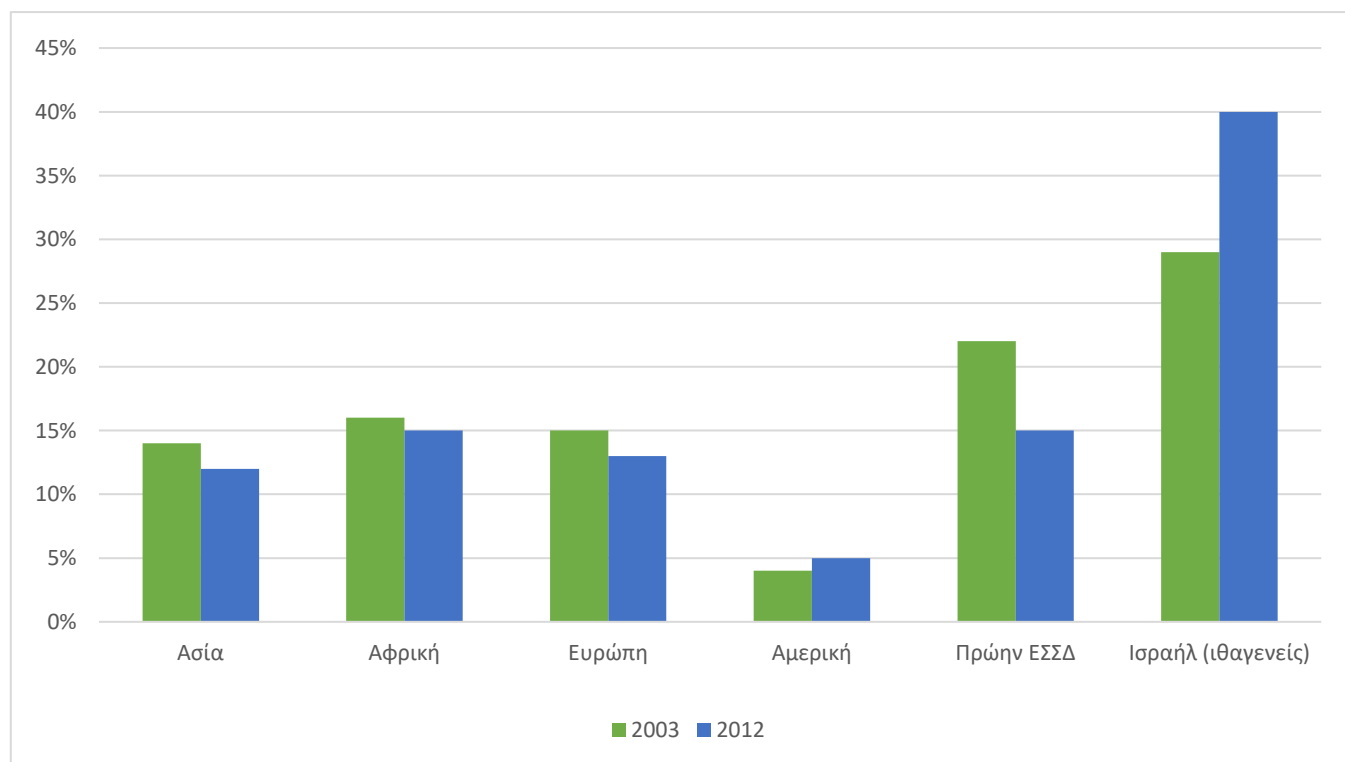
Πίνακας Π-41

Ισραηλινοί Εβραίοι ανά ηπειρωτική προέλευση

Περιοχές	2003	2012
<i>Συνολικός Πληθυσμός</i>	5.165.400	5.855.200
<i>Ασία</i>	14%	12%
<i>Αφρική</i>	16%	15%
<i>Ευρώπη</i>	15%	13%
<i>Αμερική</i>	4%	5%
<i>Πρώην Ε.Σ.Σ.Δ</i>	22%	15%
<i>Ισραήλ (Ιθαγενείς)</i>	29%	40%

Πηγή: [http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society & Culture/origingraph.html](http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society%20&%20Culture/origingraph.html), 20/5/2016.

Ισραηλινοί Εβραίοι βάση καταγωγής, συγκριτικά το 2003 και το 2012



Πίνακας Π-42

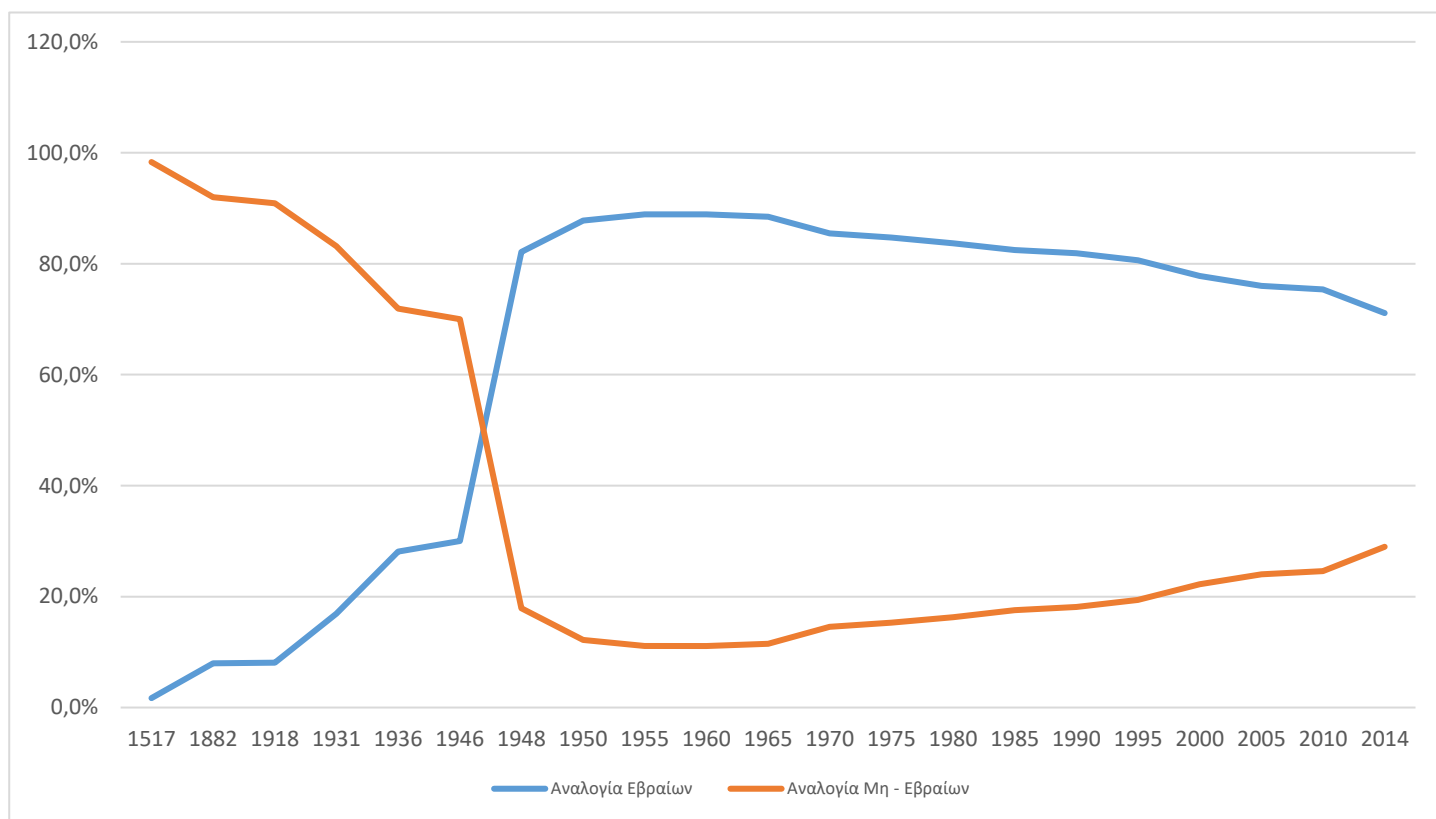
Εβραϊκός και μη εβραϊκός πληθυσμός της Παλαιστίνης / Ισραήλ, 1517 - σήμερα

Έτη	Εβραίοι	Μη - Εβραίοι	Συνολικός Πληθυσμός	Αναλογία Εβραίων	Αναλογία Μη - Εβραίων
	άτομα			αναλογίες	
1517	5.000	295.000	300.000	1,7%	98,3%
1882	24.000	276.000	300.000	8,0%	92,0%
1918	60.000	600.000	660.000	8,1%	90,9%
1931	174.610	861.211	1.035.821	16,9%	83,1%
1936	384.078	982.614	1.366.692	28,1%	71,9%
1946	543.000	1.267.037	1.810.037	30,0%	70,0%
1948	716.700	156.000	872.700	82,1%	17,9%
1950	1.203.000	167.100	1.370.100	87,8%	12,2%
1955	1.590.500	198.600	1.789.100	88,9%	11,1%
1960	1.911.300	239.100	2.150.400	88,9%	11,1%
1965	2.299.100	299.300	2.598.400	88,5%	11,5%
1970	2.582.000	440.100	3.022.100	85,5%	14,6%
1975	2.959.400	533.800	3.493.200	84,7%	15,3%
1980	3.282.700	639.000	3.921.700	83,7%	16,3%
1985	3.517.200	749.000	4.266.200	82,5%	17,6%
1990	3.946.700	875.000	4.821.700	81,9%	18,1%
1995	4.522.300	1.090.000	5.612.300	80,6%	19,4%
2000	4.955.400	1.413.900	6.369.300	77,8%	22,2%
2005	5.313.800	1.676.900	6.990.700	76,0%	24,0%
2010	5.802.900	1.892.200	7.695.100	75,4%	24,6%
2014	6.102.000	2.488.000	8.590.000	71,1%	29,0%

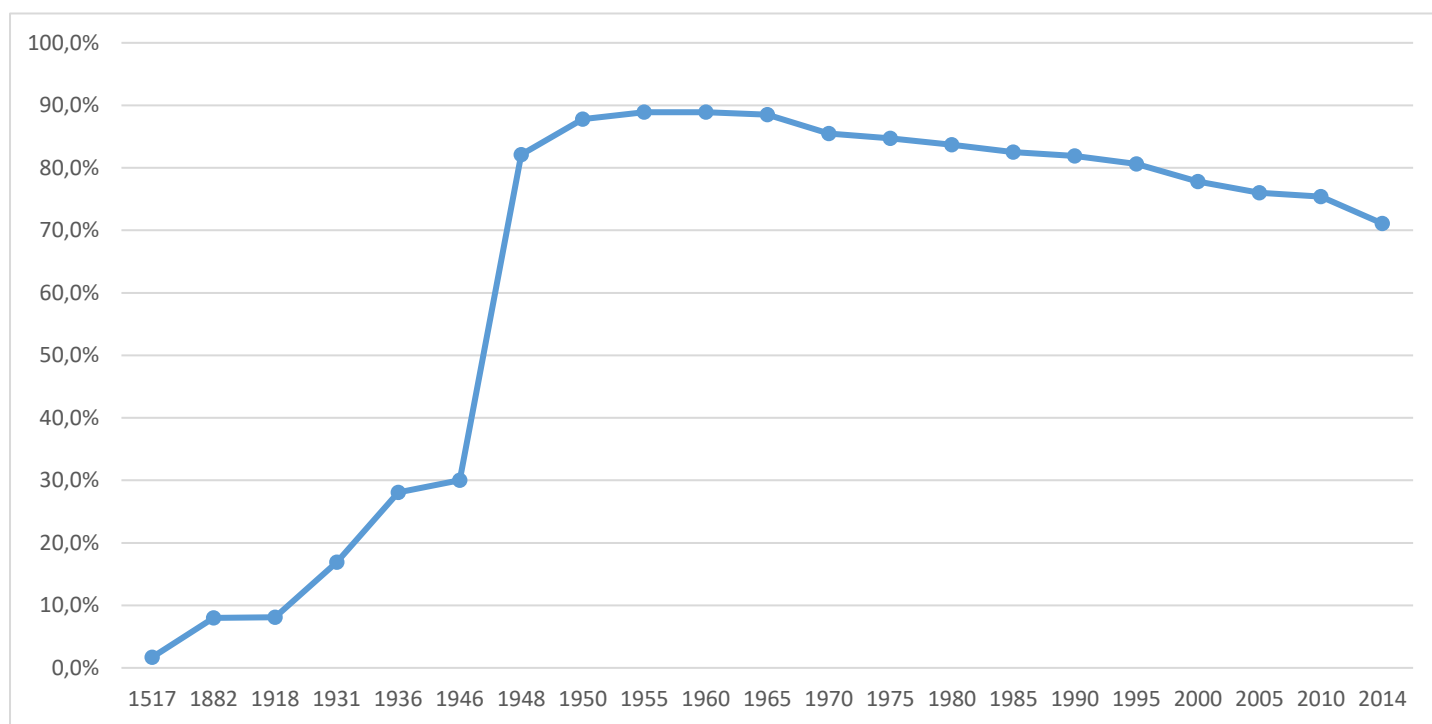
Πηγή: http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society_&Culture/israel_palestine_pop.html, 20/5/2016.

Διάγραμμα Π-42

Α. Μεταβολή εβραϊκού και μη-εβραϊκού πληθυσμού στην Παλαιστίνη / Ισραήλ, 1517- σήμερα



Β. Μεταβολή του εβραϊκού πληθυσμού στην Παλαιστίνη / Ισραήλ, 1517 – σήμερα



Πίνακας Π-43

Γάμοι, Διαζύγια, Γεννήσεις, Θάνατοι, Φυσική αύξηση, Βρεφική θνησιμότητα και θνησιγένεια, ανά θρήσκευμα, 1955 - 2014

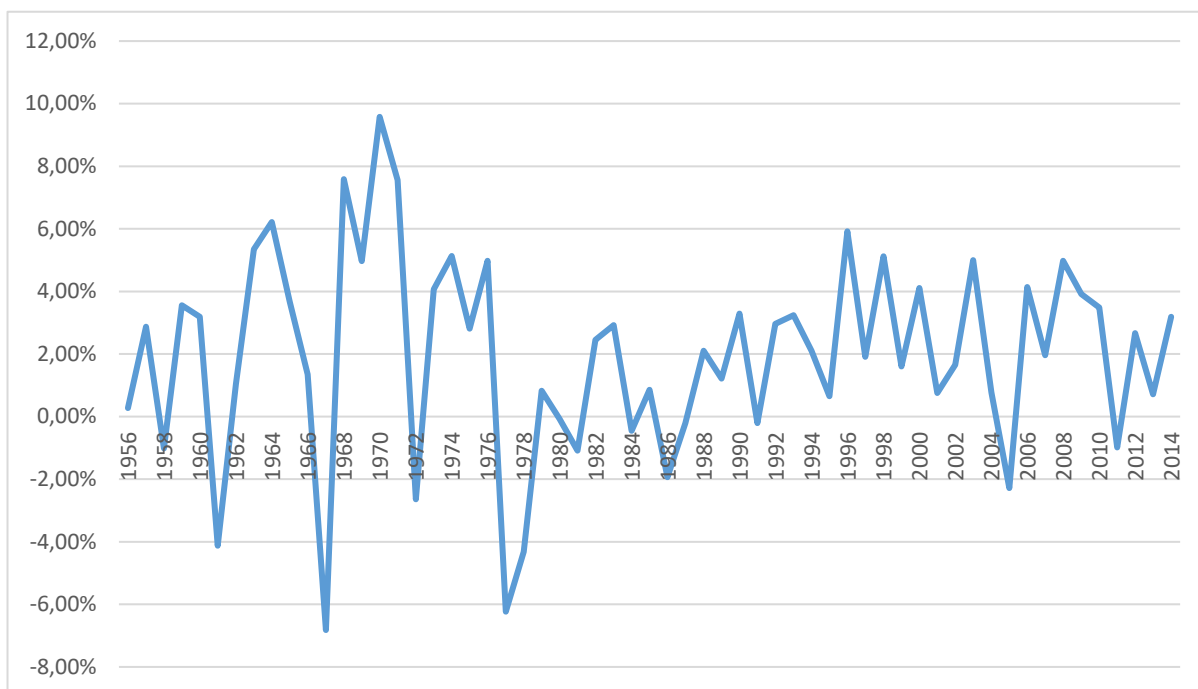
Χρονολογίες	Θνησιγένεια	Βρεφική Θνησιμότητα	Φυσική Αύξηση	Θάνατοι	Γεννήσεις	Διαζύγια	Γάμοι	Αναλογία Φυσικής Αύξησης	Αναλογία Γάμων	Αναλογία Διαζυγίων
απόλυτοι αριθμοί							αναλογίες			
Συνολικός Πληθυσμός										
1955	..	1.891	40.154	10.532	50.686	2.156	14.742			
1956	..	2.105	40.262	12.025	52.287	2.070	15.098	0,27%	2,36%	
1957	..	2.104	41.453	12.487	53.940	2.203	15.983	2,87%	5,54%	
1958	764	1.845	41.034	11.615	52.649	2.267	16.562	-1,02%	3,50%	
1959	736	1.674	42.548	12.056	54.604	2.137	16.163	3,56%	-2,47%	
1960	720	1.754	43.949	12.053	56.002	2.210	16.532	3,19%	2,23%	
1961	756	1.598	42.206	12.663	54.869	2.023	15.823	-4,13%	-4,48%	
1962	754	1.840	42.655	13.701	56.356	2.116	16.838	1,05%	6,03%	
1963	859	1.636	45.066	14.425	59.491	2.253	18.318	5,35%	8,08%	
1964	875	1.970	48.053	15.491	63.544	2.213	19.238	6,22%	4,78%	
1965	951	1.811	49.885	16.261	66.146	2.303	20.283	3,67%	5,15%	
1966	854	1.755	50.566	16.582	67.148	2.237	20.662	1,35%	1,83%	
1967	861	1.685	47.337	17.643	64.980	2.142	19.989	-6,82%	-3,37%	
1968	844	1.731	51.222	18.689	69.911	2.381	23.159	7,58%	13,69%	
1969	816	1.733	53.899	19.767	73.666	2.355	25.477	4,97%	9,10%	
1970	899	1.960	59.609	21.234	80.843	2.442	26.593	9,58%	4,20%	
1971	920	1.977	64.484	21.415	85.899	2.486	28.357	7,56%	6,22%	
1972	843	2.067	62.825	22.719	85.544	2.665	29.161	-2,64%	2,76%	
1973	823	2.017	65.491	23.054	88.545	2.672	29.347	4,07%	0,63%	
1974	929	2.186	69.031	24.135	93.166	2.876	32.458	5,13%	9,58%	
1975	966	2.192	71.028	24.600	95.628	3.100	32.335	2,81%	-0,38%	
1976	914	1.986	74.751	24.012	98.763	3.287	29.314	4,98%	-10,31%	
1977	841	1.700	70.364	24.951	95.315	3.691	29.253	-6,23%	-0,21%	
1978	739	1.596	67.449	25.153	92.602	3.917	29.379	-4,32%	0,43%	
1979	599	1.552	68.010	25.700	93.710	4.196	29.924	0,82%	1,82%	

1980	490	1.471	67.957	26.364	94.321	4.439	29.592	-0,08%	-1,12%
1981	590	1.467	67.223	26.085	93.308	4.629	29.848	-1,09%	0,86%
1982	562	1.364	68.915	27.780	96.695	4.691	29.700	2,46%	-0,50%
1983	585	1.357	70.993	27.731	98.724	5.061	30.724	2,93%	3,33%
1984	544	1.261	70.673	27.805	98.478	4.834	29.871	-0,45%	-2,86%
1985	569	1.183	71.283	28.093	99.376	4.911	29.158	0,86%	-2,45%
1986	511	1.136	69.926	29.415	99.341	5.086	30.113	-1,94%	3,17%
1987	558	1.099	69.778	29.244	99.022	5.289	30.116	-0,21%	0,01%
1988	552	1.013	71.278	29.176	100.454	5.592	31.218	2,10%	3,53%
1989	507	1.014	72.157	28.600	100.757	5.829	32.303	1,22%	3,36%
1990	438	1.026	74.615	28.734	103.349	6.325	31.746	3,29%	-1,75%
1991	484	975	74.459	31.266	105.725	6.291	32.291	-0,21%	1,69%
1992	508	1.038	76.735	33.327	110.062	7.029	32.769	2,97%	1,46%
1993	450	876	79.303	33.027	112.330	7.324	34.856	3,24%	5,99%
1994	478	863	81.008	33.535	114.543	8.232	36.035	2,10%	3,27%
1995	509	799	81.538	35.348	116.886	9.402	35.990	0,65%	-0,13%
1996	434	774	86.669	34.664	121.333	8.578	36.081	5,92%	0,25%
1997	429	802	88.354	36.124	124.478	9.099	37.611	1,91%	4,07%
1998	510	774	93.125	36.955	130.080	9.886	40.137	5,12%	6,29%
1999	557	769	94.645	37.291	131.936	10.683	40.236	1,61%	0,25%
2000	573	748	98.702	37.688	136.390	10.723	38.894	4,11%	-3,45%
2001	595	700	99.450	37.186	136.636	11.164	38.924	0,75%	0,08%
2002	549	752	101.120	38.415	139.535	10.939	39.718	1,65%	2,00%
2003	532	717	106.437	38.499	144.936	10.689	39.154	5,00%	-1,44%
2004	462	670	107.269	37.938	145.207	11.181	39.855	0,78%	1,76%
2005	504	628	104.875	39.038	143.913	11.030	41.029	-2,28%	2,86%
2006	556	596	109.405	38.765	148.170	13.439	44.685	4,14%	8,18%
2007	537	592	111.598	40.081	151.679	13.105	46.448	1,97%	3,80%
2008	526	602	117.439	39.484	156.923	13.488	50.038	4,97%	7,17%
2009	529	619	122.230	38.812	161.042	13.233	48.997	3,92%	-2,12%
2010	500	618	126.642	39.613	166.255	13.042	47.855	3,48%	-2,39%
2011	507	588	125.407	40.889	166.296	13.460	51.271	-0,98%	6,66%
2012	604	611	128.840	42.100	170.940	13.685	50.474	2,66%	-1,58%
2013		539	129.761	41.683	171.444	14.735	52.705	0,71%	4,23%
2014		542	134.038	42.389	176.427			3,19%	

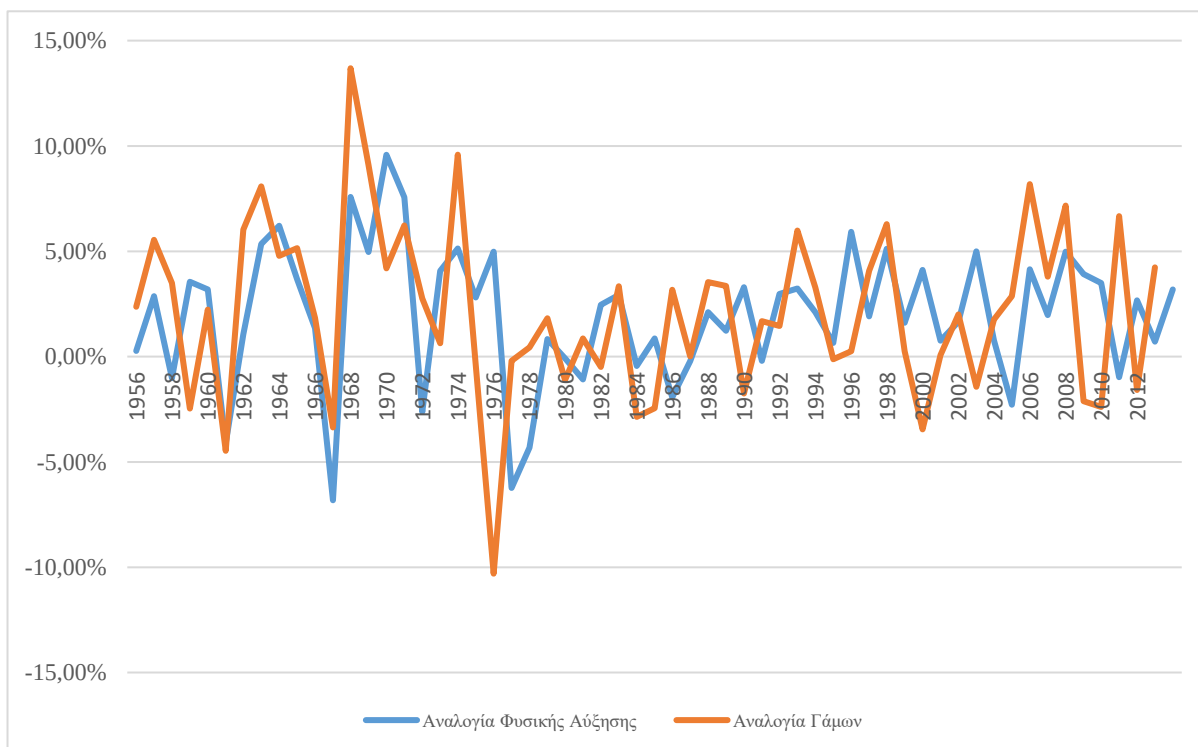
Πηγή: “Central Bureau of Statistics (CBS), Statistical Abstract of Israel 2015, Table 3.1a)

Διάγραμμα Π-43

Α. Μεταβολή φυσικής αύξησης του συνολικού πληθυσμού στο Ισραήλ, 1955 - 2014



Β. Σύγκριση φυσικής αύξησης και γάμων στο συνολικό πληθυσμό του Ισραήλ, 1955 - 2014



Γάμοι, Διαζύγια, Γεννήσεις, Θάνατοι, Φυσική αύξηση, Βρεφική θνησιμότητα και θνησιγένεια, ανά θρήσκευμα, 1955 - 2014

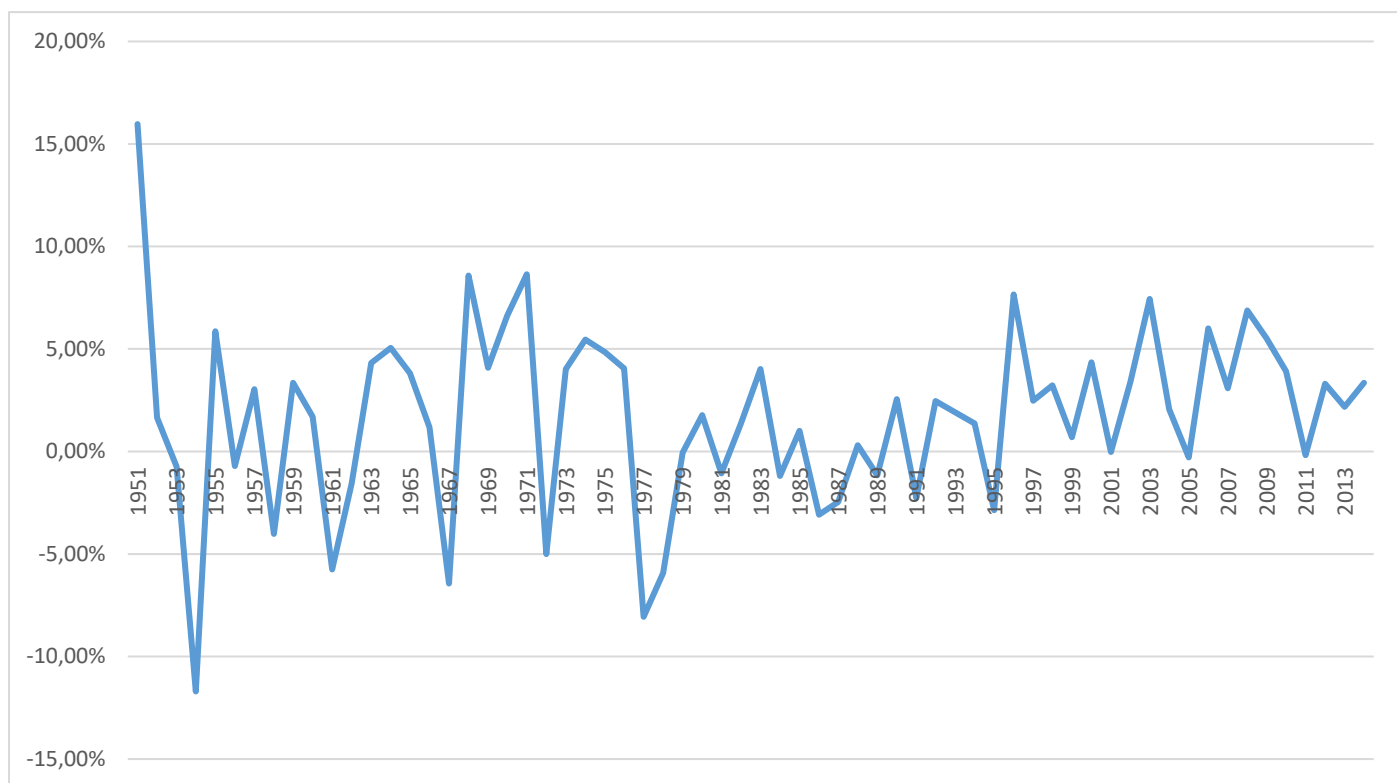
Έτη	Θνησιγένεια	Βρεφική θνησιμότητα	Φυσική Αύξηση	Θάνατοι	Γεννήσεις	Διαζύγια	Γάμοι	Αναλογία Φυσικής Αύξησης	Αναλογία Γάμων	Αναλογία Διαζυγίων
απόλυτοι αριθμοί							αναλογίες			
Εβραϊκός Πληθυσμός										
1950	629	1.657	29.211	7.148	36.359	2.348	16.039			
1951	649	1.704	34.762	8.487	43.249	2.373	15.556	15,97%	-3,10%	1,05%
1952	707	1.745	35.345	9.786	45.131	2.399	16.154	1,65%	3,70%	1,08%
1953	680	1.591	35.087	9.277	44.364	2.299	14.037	-0,74%	-15,08%	-4,35%
1954	581	1.417	31.411	9.635	41.046	2.142	13.257	-11,70%	-5,88%	-7,33%
1955	577	1.369	33.370	8.969	42.339	2.050	13.530	5,87%	2,02%	-4,49%
1956	610	1.559	33.135	10.276	43.411	1.944	13.724	-0,71%	1,41%	-5,45%
1957	719	1.495	34.173	10.644	44.817	2.076	14.522	3,04%	5,50%	6,36%
1958	662	1.330	32.854	10.018	42.872	2.136	14.711	-4,01%	1,28%	2,81%
1959	624	1.236	33.993	10.606	44.599	2.000	14.486	3,35%	-1,55%	-6,80%
1960	589	1.225	34.577	10.404	44.981	2.091	14.467	1,69%	-0,13%	4,35%
1961	602	1.063	32.697	11.022	43.719	1.919	14.049	-5,75%	-2,98%	-8,96%
1962	582	1.265	32.195	12.060	44.255	2.029	14.738	-1,56%	4,67%	5,42%
1963	673	1.051	33.647	12.737	46.384	2.118	16.035	4,32%	8,09%	4,20%
1964	699	1.176	35.435	13.708	49.143	2.105	17.222	5,05%	6,89%	-0,62%
1965	729	1.167	36.840	14.471	51.311	2.197	18.097	3,81%	4,84%	4,19%
1966	655	1.121	37.280	14.709	51.989	2.126	18.599	1,18%	2,70%	-3,34%
1967	633	1.052	35.025	15.656	50.681	2.015	18.188	-6,44%	-2,26%	-5,51%
1968	633	1.098	38.315	16.663	54.978	2.272	20.622	8,59%	11,80%	11,31%
1969	612	1.090	39.947	17.750	57.697	2.203	22.900	4,09%	9,95%	-3,13%
1970	628	1.155	42.784	18.425	61.209	2.256	23.983	6,63%	4,52%	2,35%
1971	663	1.207	46.832	18.631	65.463	2.335	25.579	8,64%	6,24%	3,38%
1972	576	1.220	44.599	19.891	64.490	2.471	26.433	-5,01%	3,23%	5,50%
1973	567	1.210	46.465	20.321	66.786	2.477	26.059	4,02%	-1,44%	0,24%
1974	629	1.348	49.144	21.401	70.545	2.654	28.568	5,45%	8,78%	6,67%
1975	662	1.307	51.649	21.599	73.248	2.857	28.583	4,85%	0,05%	7,11%
1976	644	1.207	53.828	21.238	75.066	3.066	25.805	4,05%	-10,77%	6,82%
1977	569	985	49.815	21.994	71.809	3.436	25.361	-8,06%	-1,75%	10,77%
1978	479	957	47.028	22.259	69.287	3.625	25.025	-5,93%	-1,34%	5,21%
1979	362	946	47.001	22.895	69.896	3.857	25.240	-0,06%	0,85%	6,02%
1980	292	885	47.853	23.519	71.372	4.100	24.946	1,78%	-1,18%	5,93%
1981	350	925	47.347	23.400	70.747	4.194	24.664	-1,07%	-1,14%	2,24%

1982	333	859	48.001	24.991	72.992	4.189	23.835	1,36%	-3,48%	-0,12%
1983	366	854	50.011	24.882	74.893	4.518	24.718	4,02%	3,57%	7,28%
1984	334	768	49.421	24.929	74.350	4.316	23.939	-1,19%	-3,25%	-4,68%
1985	343	740	49.921	25.346	75.267	4.393	23.386	1,00%	-2,36%	1,75%
1986	301	717	48.425	26.611	75.036	4.506	23.694	-3,09%	1,30%	2,51%
1987	337	664	47.264	26.359	73.623	4.698	23.230	-2,46%	-2,00%	4,09%
1988	321	568	47.408	26.181	73.589	4.956	23.660	0,30%	1,82%	5,21%
1989	296	598	46.862	25.634	72.496	5.204	24.604	-1,17%	3,84%	4,77%
1990	232	586	48.092	25.759	73.851	5.640	24.059	2,56%	-2,27%	7,73%
1991	277	542	47.027	28.218	75.245	5.651	24.349	-2,26%	1,19%	0,19%
1992	290	586	48.210	29.995	78.205	6.322	24.906	2,45%	2,24%	10,61%
1993	261	452	49.149	29.744	78.893	6.608	25.680	1,91%	3,01%	4,33%
1994	245	474	49.828	30.274	80.102	7.417	26.680	1,36%	3,75%	10,91%
1995	263	459	48.440	31.961	80.401	8.420	26.262	-2,87%	-1,59%	11,91%
1996	241	419	52.459	31.251	83.710	7.765	27.212	7,66%	3,49%	-8,44%
1997	223	436	53.788	32.352	86.140	7.988	28.498	2,47%	4,51%	2,79%
1998	275	420	55.579	33.165	88.744	8.714	30.765	3,22%	7,37%	8,33%
1999	321	404	55.966	33.320	89.286	9.382	30.427	0,69%	-1,11%	7,12%
2000	321	372	58.515	33.421	91.936	9.693	29.676	4,36%	-2,53%	3,21%
2001	337	374	58.502	32.726	91.228	9.912	29.465	-0,02%	-0,72%	2,21%
2002	297	382	60.570	33.757	94.327	9.686	29.695	3,41%	0,77%	-2,33%
2003	308	360	65.442	33.685	99.127	9.506	29.649	7,44%	-0,16%	-1,89%
2004	277	315	66.815	33.247	100.062	9.955	29.969	2,05%	1,07%	4,51%
2005	296	313	66.625	34.032	100.657	9.767	31.284	-0,29%	4,20%	-1,92%
2006	357	313	70.877	33.636	104.513	11.392	33.880	6,00%	7,66%	14,26%
2007	350	314	73.136	34.850	107.986	10.996	35.504	3,09%	4,57%	-3,60%
2008	344	333	78.540	34.263	112.803	11.304	37.446	6,88%	5,19%	2,72%
2009	349	322	83.124	33.475	116.599	10.928	37.165	5,51%	-0,76%	-3,44%
2010	328	324	86.510	34.163	120.673	10.466	35.887	3,91%	-3,56%	-4,41%
2011	340	322	86.350	35.170	121.520	10.731	38.936	-0,19%	7,83%	2,47%
2012	389	338	89.297	36.112	125.409	11.037	37.751	3,30%	-3,14%	2,77%
2013		290	91.282	35.717	126.999	11.840	39.446	2,17%	4,30%	6,78%
2014		291	94.450	36.126	130.576			3,35%		

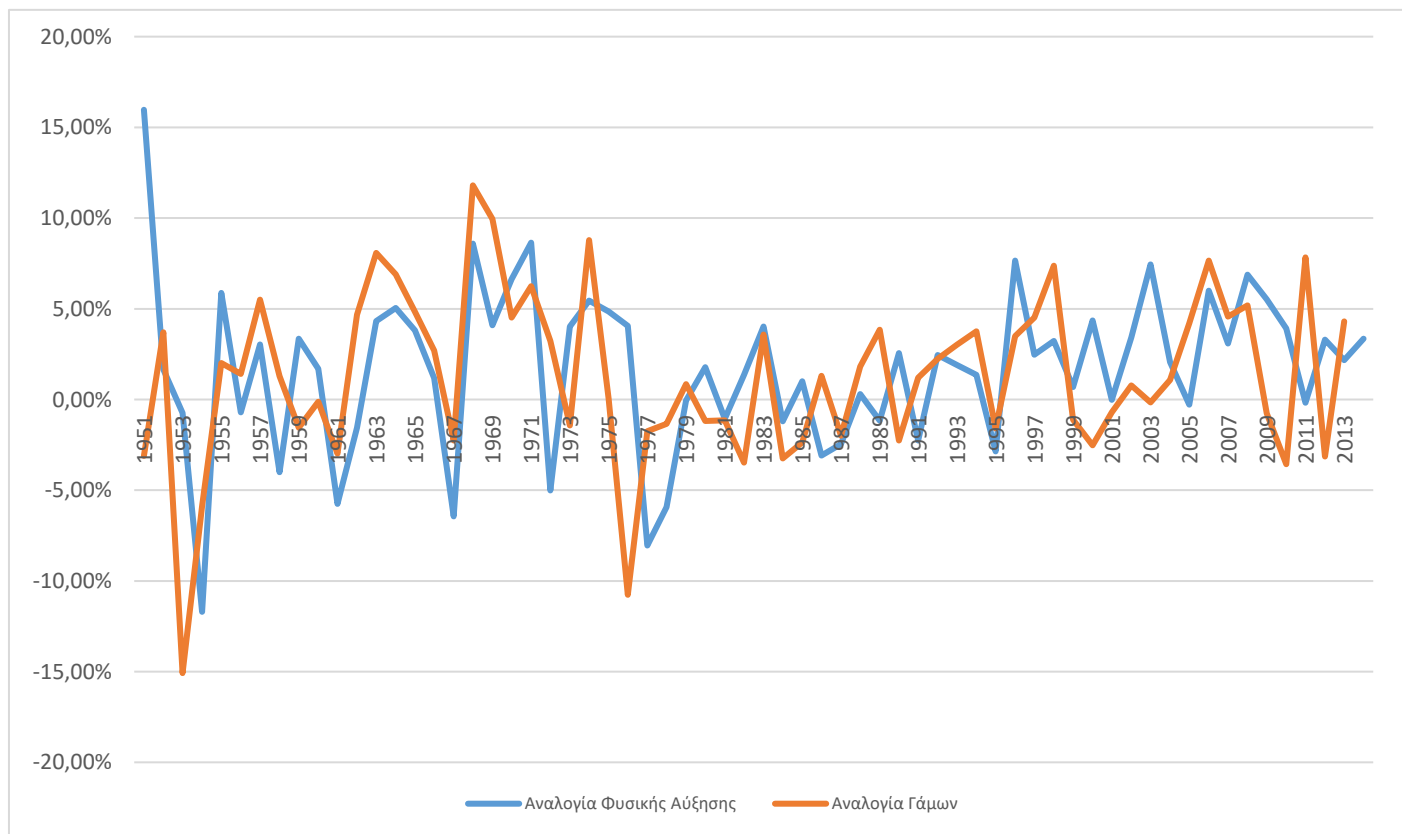
Πηγή: Central Bureau of Statistics (CBS), Statistical Abstract of Israel 2015, Table 3.1 b.

Διάγραμμα Π-44

Α. Μεταβολή φυσικής αύξησης του εβραϊκού πληθυσμού στο Ισραήλ, 1955 - 2014



Β. Σύγκριση φυσικής αύξησης και γάμων στον εβραϊκό πληθυσμό του Ισραήλ



Πίνακας Π-45

Γάμοι, Διαζύγια, Γεννήσεις, Θάνατοι, Φυσική αύξηση, Βρεφική θνησιμότητα και θνησιγένεια, ανά θρήσκευμα, 1955 - 2014

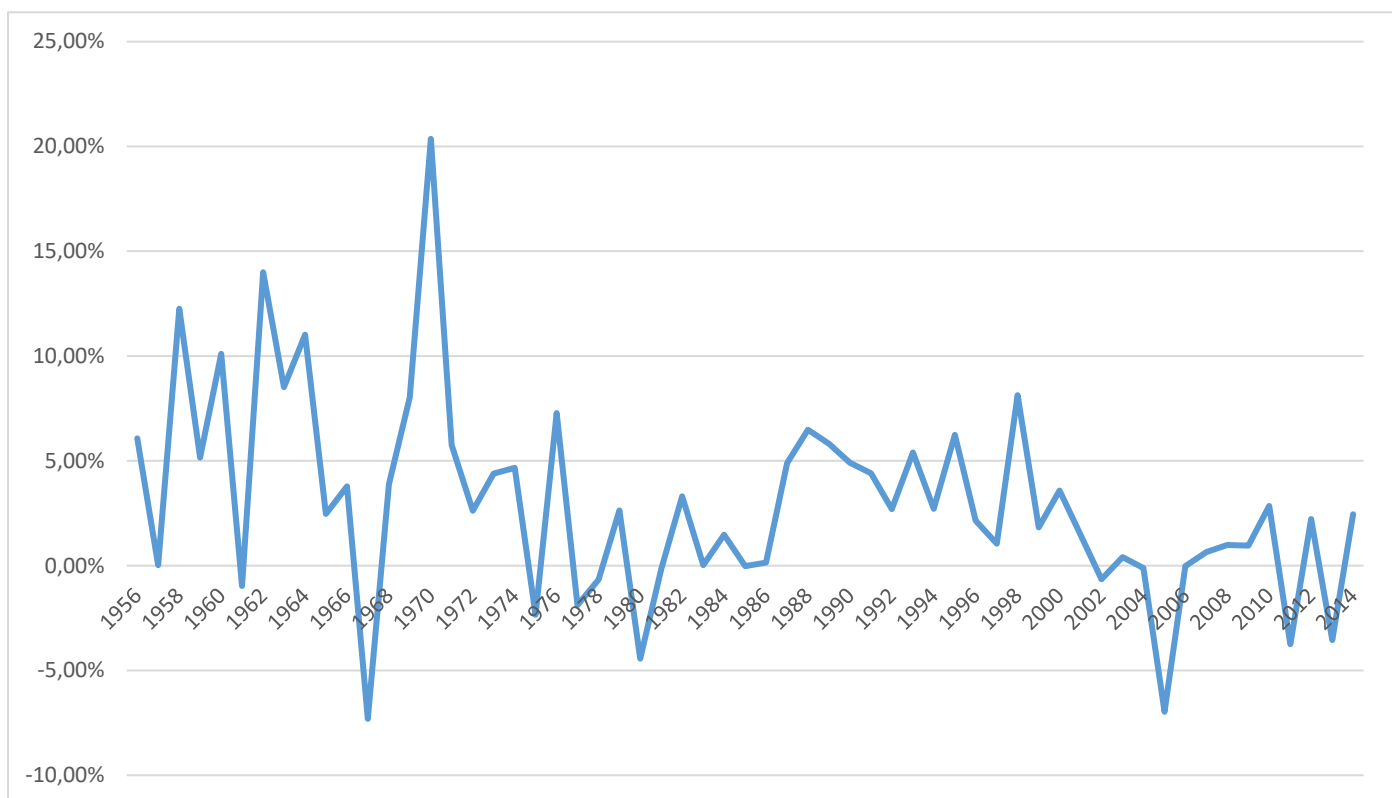
Έτη	Θνησιγένεια	Βρεφική Θνησιμότητα	Φυσική Αύξηση	Θάνατοι	Γεννήσεις	Διαζύγια	Γάμοι	Αναλογία Φυσικής Αύξησης	Αναλογία Γάμων
Μουσουλμάνοι									
			απόλυτοι αριθμοί				αναλογίες		
1955	..	398	4.941	1.093	6.034	92	844		
1956	..	413	5.260	1.225	6.485	99	886	6,06%	4,74%
1957	..	485	5.261	1.350	6.611	99	942	0,02%	5,94%
1958	..	389	5.996	1.091	7.087	105	1.287	12,26%	26,81%
1959	..	328	6.322	964	7.286	114	1.160	5,16%	-10,95%
1960	102	404	7.032	1.098	8.130	100	1.533	10,10%	24,33%
1961	116	393	6.965	1.122	8.087	81	1.239	-0,96%	-23,73%
1962	145	434	8.099	1.097	9.196	72	1.516	14,00%	18,27%
1963	157	448	8.853	1.173	10.026	119	1.696	8,52%	10,61%
1964	149	468	9.949	1.221	11.170	88	1.447	11,02%	-17,21%
1965	187	537	10.201	1.314	11.515	88	1.575	2,47%	8,13%
1966	165	508	10.602	1.367	11.969	97	1.498	3,78%	-5,14%
1967	181	521	9.880	1.429	11.309	113	1.269	-7,31%	-18,05%
1968	184	506	10.280	1.484	11.764	93	1.834	3,89%	30,81%
1969	178	514	11.178	1.465	12.643	130	1.910	8,03%	3,98%
1970	225	685	14.036	2.094	16.130	161	1.864	20,36%	-2,47%
1971	224	655	14.892	2.046	16.938	124	1.984	5,75%	6,05%
1972	231	730	15.293	2.081	17.374	163	1.937	2,62%	-2,43%
1973	221	689	15.995	1.959	17.954	165	2.423	4,39%	20,06%
1974	251	733	16.778	2.021	18.799	194	2.800	4,67%	13,46%
1975	261	771	16.394	2.258	18.652	212	2.956	-2,34%	5,28%
1976	227	659	17.682	2.077	19.759	195	2.839	7,28%	-4,12%
1977	234	616	17.356	2.182	19.538	201	3.099	-1,88%	8,39%
1978	228	557	17.242	2.136	19.378	258	3.429	-0,66%	9,62%
1979	178	555	17.709	2.168	19.877	298	3.659	2,64%	6,29%
1980	166	495	16.956	2.075	19.031	289	3.669	-4,44%	0,27%
1981	142	454	16.932	1.958	18.890	412	4.245	-0,14%	13,57%
1982	199	439	17.510	1.987	19.497	434	4.769	3,30%	10,99%
1983	192	416	17.514	2.003	19.517	469	4.794	0,02%	0,52%
1984	178	418	17.777	2.060	19.837	445	4.775	1,48%	-0,40%
1985	188	389	17.772	1.994	19.766	449	4.648	-0,03%	-2,73%

1986	173	357	17.798	1.996	19.794	498	5.322	0,15%	12,66%
1987	180	363	18.714	2.067	20.781	500	5.622	4,89%	5,34%
1988	190	377	20.011	2.177	22.188	549	6.068	6,48%	7,35%
1989	181	350	21.247	2.107	23.354	557	6.210	5,82%	2,29%
1990	142	388	22.344	2.171	24.515	623	6.320	4,91%	1,74%
1991	167	372	23.374	2.220	25.594	562	6.537	4,41%	3,32%
1992	162	376	24.020	2.399	26.419	622	6.513	2,69%	-0,37%
1993	131	363	25.390	2.302	27.692	613	7.713	5,40%	15,56%
1994	179	336	26.097	2.303	28.400	721	7.857	2,71%	1,83%
1995	179	299	27.836	2.390	30.226	923	8.391	6,25%	6,36%
1996	152	312	28.446	2.356	30.802	751	7.895	2,14%	-6,28%
1997	168	326	28.748	2.626	31.374	984	7.525	1,05%	-4,92%
1998	205	305	31.293	2.564	33.857	1.070	7.803	8,13%	3,56%
1999	176	316	31.873	2.641	34.514	1.201	8.157	1,82%	4,34%
2000	192	336	33.057	2.683	35.740	922	7.612	3,58%	-7,16%
2201	202	299	33.548	2.769	36.317	1.122	7.994	1,46%	4,78%
2002	205	332	33.330	2.869	36.199	1.136	8.445	-0,65%	5,34%
2003	179	317	33.464	2.965	36.429	1.036	8.006	0,40%	-5,48%
2004	131	319	33.424	2.814	36.238	1.112	8.395	-0,12%	4,63%
2005	166	277	31.244	2.973	34.217	1.136	8.280	-6,98%	-1,39%
2006	163	253	31.235	3.102	34.337	1.134	9.273	-0,03%	10,71%
2007	151	251	31.437	3.135	34.572	1.225	9.235	0,64%	-0,41%
2008	142	241	31.748	3.112	34.860	1.313	10.742	0,98%	14,03%
2009	132	271	32.052	3.201	35.253	1.393	9.999	0,95%	-7,43%
2010	134	268	32.991	3.230	36.221	1.658	10.220	2,85%	2,16%
2011	134	240	31.799	3.448	35.247	1.789	10.464	-3,75%	2,33%
2012	168	254	32.520	3.521	36.041	1.786	10.766	2,22%	2,81%
2013		229	31.405	3.522	34.927	1.909	11.324	-3,55%	4,93%
2014		222	32.197	3.768	35.965			2,46%	

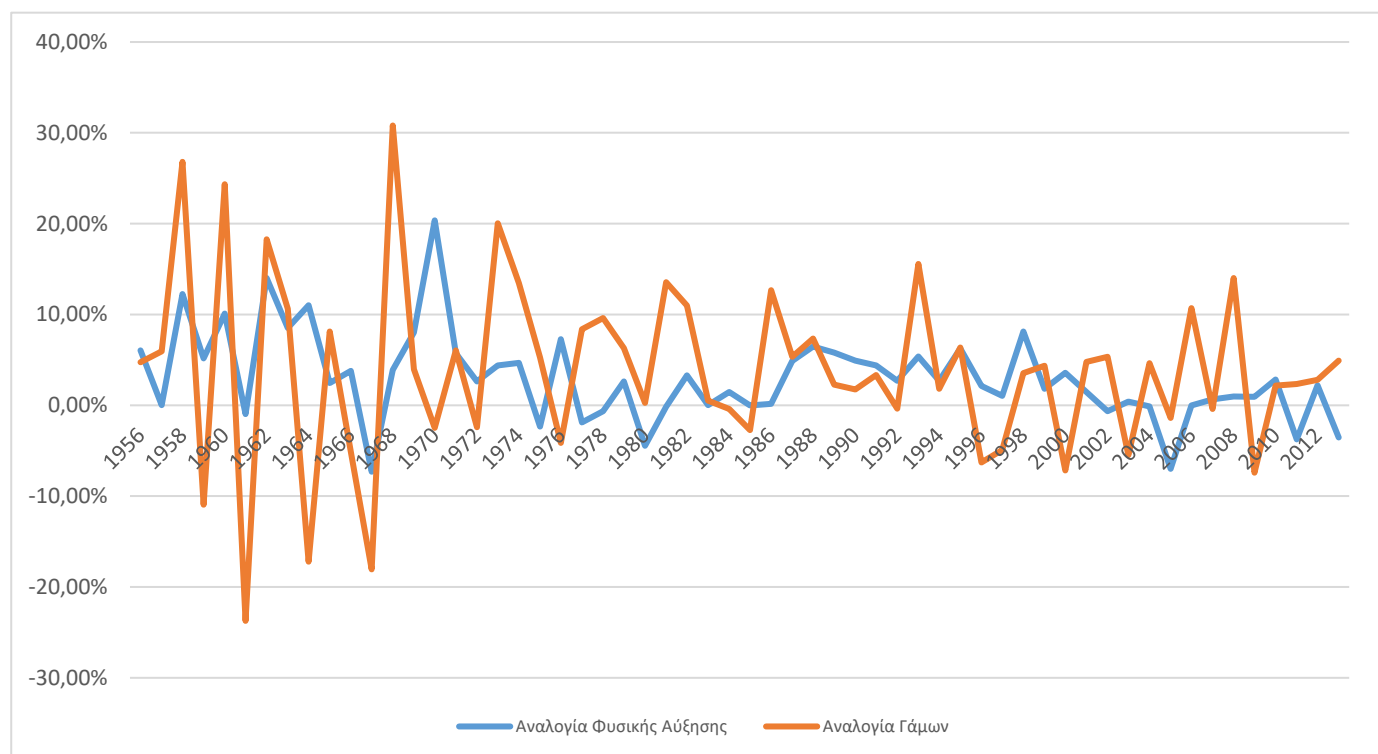
Πηγή: Central Bureau of Statistics (CBS), Statistical Abstract of Israel 2015, Table 3.1 c.

Διάγραμμα Π-45

Α. Μεταβολή φυσικής αύξησης του μουσουλμανικού πληθυσμού του Ισραήλ, 1955 – 2014



Β. Σύγκριση μεταξύ φυσικής αύξησης και γάμων του μουσουλμανικού πληθυσμού του Ισραήλ, 1955 – 2014



Πίνακας Π-46

Σύγκριση φυσικής αύξησης και γάμων μεταξύ του συνολικού και του εβραϊκού πληθυσμού του Ισραήλ, 1950 - 2014

Έτη	Φυσική αύξηση Συνολικού πληθυσμού	Γάμοι Συνολικού πληθυσμού	Αναλογία φυσικής αύξησης Συνολικού πληθυσμού	Αναλογία γάμων Συνολικού πληθυσμού	Φυσική αύξηση Εβραίων	Γάμοι Εβραίων	Αναλογία φυσικής αύξησης Εβραίων	Αναλογία γάμων Εβραίων
	απόλυτοι αριθμοί		αναλογίες		απόλυτοι αριθμοί		αναλογίες	
1950					29.211	16.039		
1951					34.762	15.556	15,97%	-3,10%
1952					35.345	16.154	1,65%	3,70%
1953					35.087	14.037	-0,74%	-15,08%
1954					31.411	13.257	-11,70%	-5,88%
1955	40.154	14.742			33.370	13.530	5,87%	2,02%
1956	40.262	15.098	0,27%	2,36%	33.135	13.724	-0,71%	1,41%
1957	41.453	15.983	2,87%	5,54%	34.173	14.522	3,04%	5,50%
1958	41.034	16.562	-1,02%	3,50%	32.854	14.711	-4,01%	1,28%
1959	42.548	16.163	3,56%	-2,47%	33.993	14.486	3,35%	-1,55%
1960	43.949	16.532	3,19%	2,23%	34.577	14.467	1,69%	-0,13%
1961	42.206	15.823	-4,13%	-4,48%	32.697	14.049	-5,75%	-2,98%
1962	42.655	16.838	1,05%	6,03%	32.195	14.738	-1,56%	4,67%
1963	45.066	18.318	5,35%	8,08%	33.647	16.035	4,32%	8,09%
1964	48.053	19.238	6,22%	4,78%	35.435	17.222	5,05%	6,89%
1965	49.885	20.283	3,67%	5,15%	36.840	18.097	3,81%	4,84%
1966	50.566	20.662	1,35%	1,83%	37.280	18.599	1,18%	2,70%
1967	47.337	19.989	-6,82%	-3,37%	35.025	18.188	-6,44%	-2,26%
1968	51.222	23.159	7,58%	13,69%	38.315	20.622	8,59%	11,80%

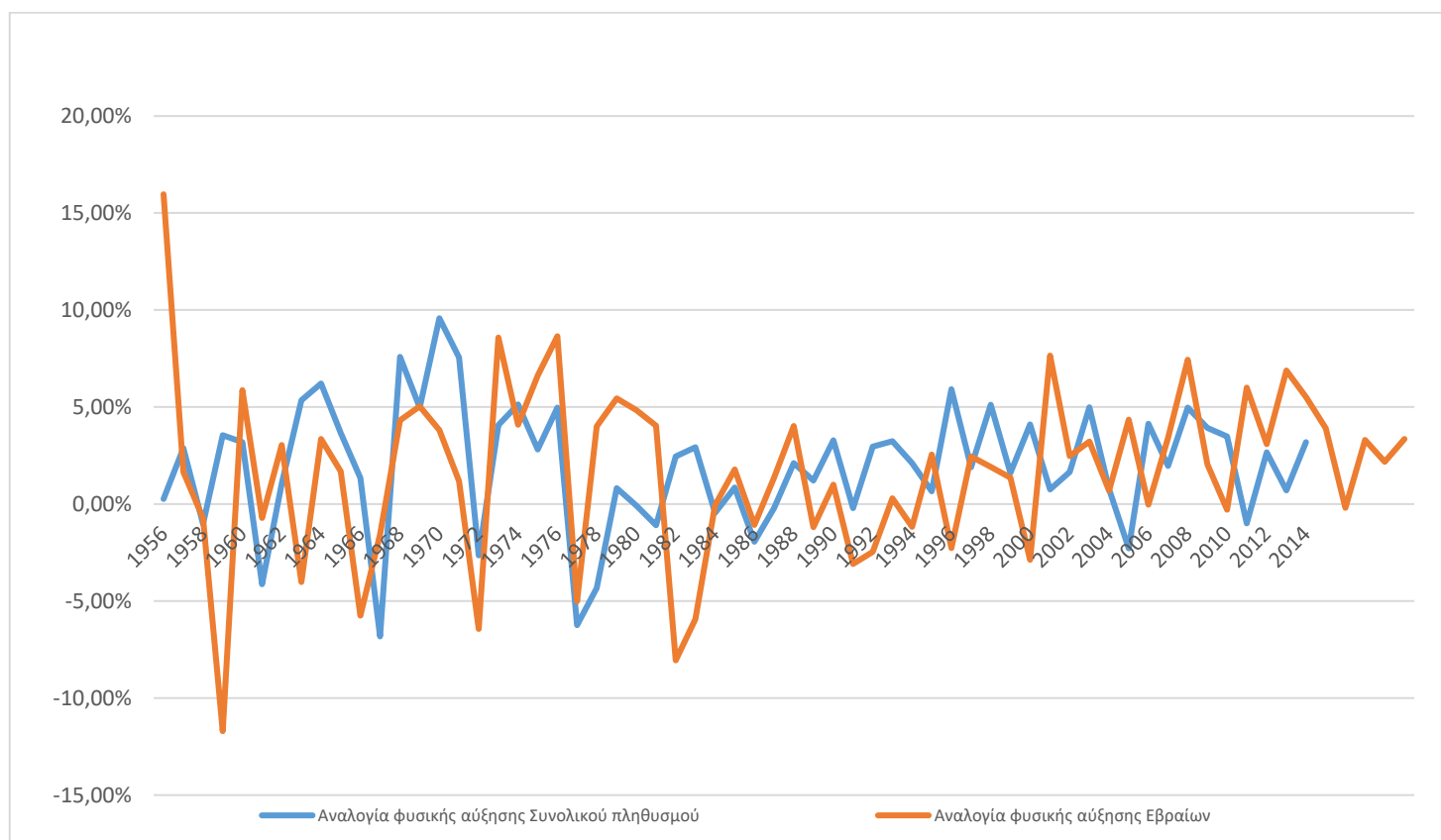
1969	53.899	25.477	4,97%	9,10%	39.947	22.900	4,09%	9,95%
1970	59.609	26.593	9,58%	4,20%	42.784	23.983	6,63%	4,52%
1971	64.484	28.357	7,56%	6,22%	46.832	25.579	8,64%	6,24%
1972	62.825	29.161	-2,64%	2,76%	44.599	26.433	-5,01%	3,23%
1973	65.491	29.347	4,07%	0,63%	46.465	26.059	4,02%	-1,44%
1974	69.031	32.458	5,13%	9,58%	49.144	28.568	5,45%	8,78%
1975	71.028	32.335	2,81%	-0,38%	51.649	28.583	4,85%	0,05%
1976	74.751	29.314	4,98%	-10,31%	53.828	25.805	4,05%	-10,77%
1977	70.364	29.253	-6,23%	-0,21%	49.815	25.361	-8,06%	-1,75%
1978	67.449	29.379	-4,32%	0,43%	47.028	25.025	-5,93%	-1,34%
1979	68.010	29.924	0,82%	1,82%	47.001	25.240	-0,06%	0,85%
1980	67.957	29.592	-0,08%	-1,12%	47.853	24.946	1,78%	-1,18%
1981	67.223	29.848	-1,09%	0,86%	47.347	24.664	-1,07%	-1,14%
1982	68.915	29.700	2,46%	-0,50%	48.001	23.835	1,36%	-3,48%
1983	70.993	30.724	2,93%	3,33%	50.011	24.718	4,02%	3,57%
1984	70.673	29.871	-0,45%	-2,86%	49.421	23.939	-1,19%	-3,25%
1985	71.283	29.158	0,86%	-2,45%	49.921	23.386	1,00%	-2,36%
1986	69.926	30.113	-1,94%	3,17%	48.425	23.694	-3,09%	1,30%
1987	69.778	30.116	-0,21%	0,01%	47.264	23.230	-2,46%	-2,00%
1988	71.278	31.218	2,10%	3,53%	47.408	23.660	0,30%	1,82%
1989	72.157	32.303	1,22%	3,36%	46.862	24.604	-1,17%	3,84%
1990	74.615	31.746	3,29%	-1,75%	48.092	24.059	2,56%	-2,27%
1991	74.459	32.291	-0,21%	1,69%	47.027	24.349	-2,26%	1,19%
1992	76.735	32.769	2,97%	1,46%	48.210	24.906	2,45%	2,24%
1993	79.303	34.856	3,24%	5,99%	49.149	25.680	1,91%	3,01%
1994	81.008	36.035	2,10%	3,27%	49.828	26.680	1,36%	3,75%
1995	81.538	35.990	0,65%	-0,13%	48.440	26.262	-2,87%	-1,59%
1996	86.669	36.081	5,92%	0,25%	52.459	27.212	7,66%	3,49%
1997	88.354	37.611	1,91%	4,07%	53.788	28.498	2,47%	4,51%
1998	93.125	40.137	5,12%	6,29%	55.579	30.765	3,22%	7,37%
1999	94.645	40.236	1,61%	0,25%	55.966	30.427	0,69%	-1,11%

2000	98.702	38.894	4,11%	-3,45%	58.515	29.676	4,36%	-2,53%
2001	99.450	38.924	0,75%	0,08%	58.502	29.465	-0,02%	-0,72%
2002	101.120	39.718	1,65%	2,00%	60.570	29.695	3,41%	0,77%
2003	106.437	39.154	5,00%	-1,44%	65.442	29.649	7,44%	-0,16%
2004	107.269	39.855	0,78%	1,76%	66.815	29.969	2,05%	1,07%
2005	104.875	41.029	-2,28%	2,86%	66.625	31.284	-0,29%	4,20%
2006	109.405	44.685	4,14%	8,18%	70.877	33.880	6,00%	7,66%
2007	111.598	46.448	1,97%	3,80%	73.136	35.504	3,09%	4,57%
2008	117.439	50.038	4,97%	7,17%	78.540	37.446	6,88%	5,19%
2009	122.230	48.997	3,92%	-2,12%	83.124	37.165	5,51%	-0,76%
2010	126.642	47.855	3,48%	-2,39%	86.510	35.887	3,91%	-3,56%
2011	125.407	51.271	-0,98%	6,66%	86.350	38.936	-0,19%	7,83%
2012	128.840	50.474	2,66%	-1,58%	89.297	37.751	3,30%	-3,14%
2013	129.761	52.705	0,71%	4,23%	91.282	39.446	2,17%	4,30%
2014	134.038		3,19%		94.450		3,35%	

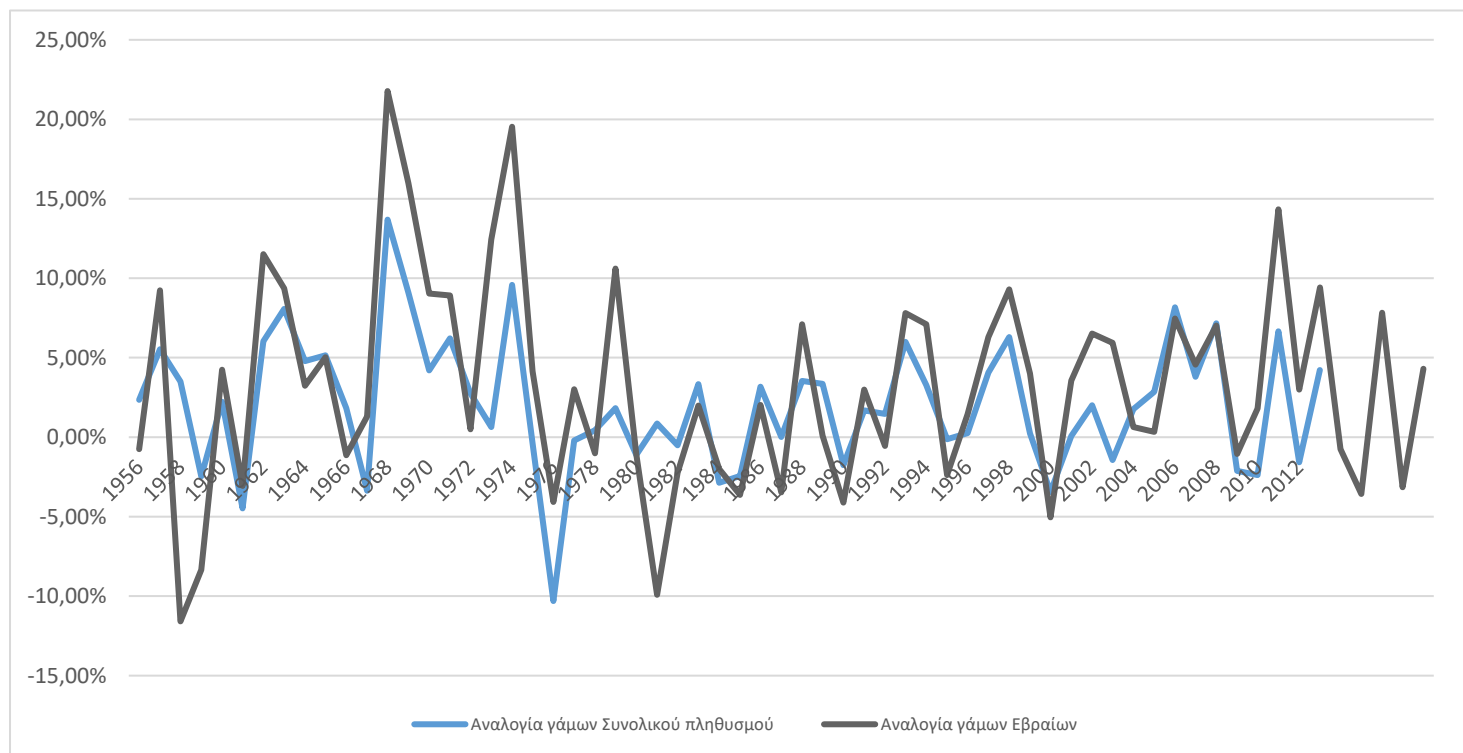
Πηγή: Statistical Abstract of Israel 2015, Table 3.1 a, Statistical Abstract of Israel 2015, Table 3.1 b.

Διάγραμμα Π-46

Α. Σύγκριση φυσικής αύξησης του συνολικού και εβραϊκού πληθυσμού του Ισραήλ, 1956 – 2014



Β. Σύγκριση της μεταβολής των γάμων μεταξύ του συνολικού και του εβραϊκού πληθυσμού του Ισραήλ, 1956 – 2014



Πίνακας Π-47

Σύγκριση φυσικής αύξησης Εβραίων και μουσουλμάνων

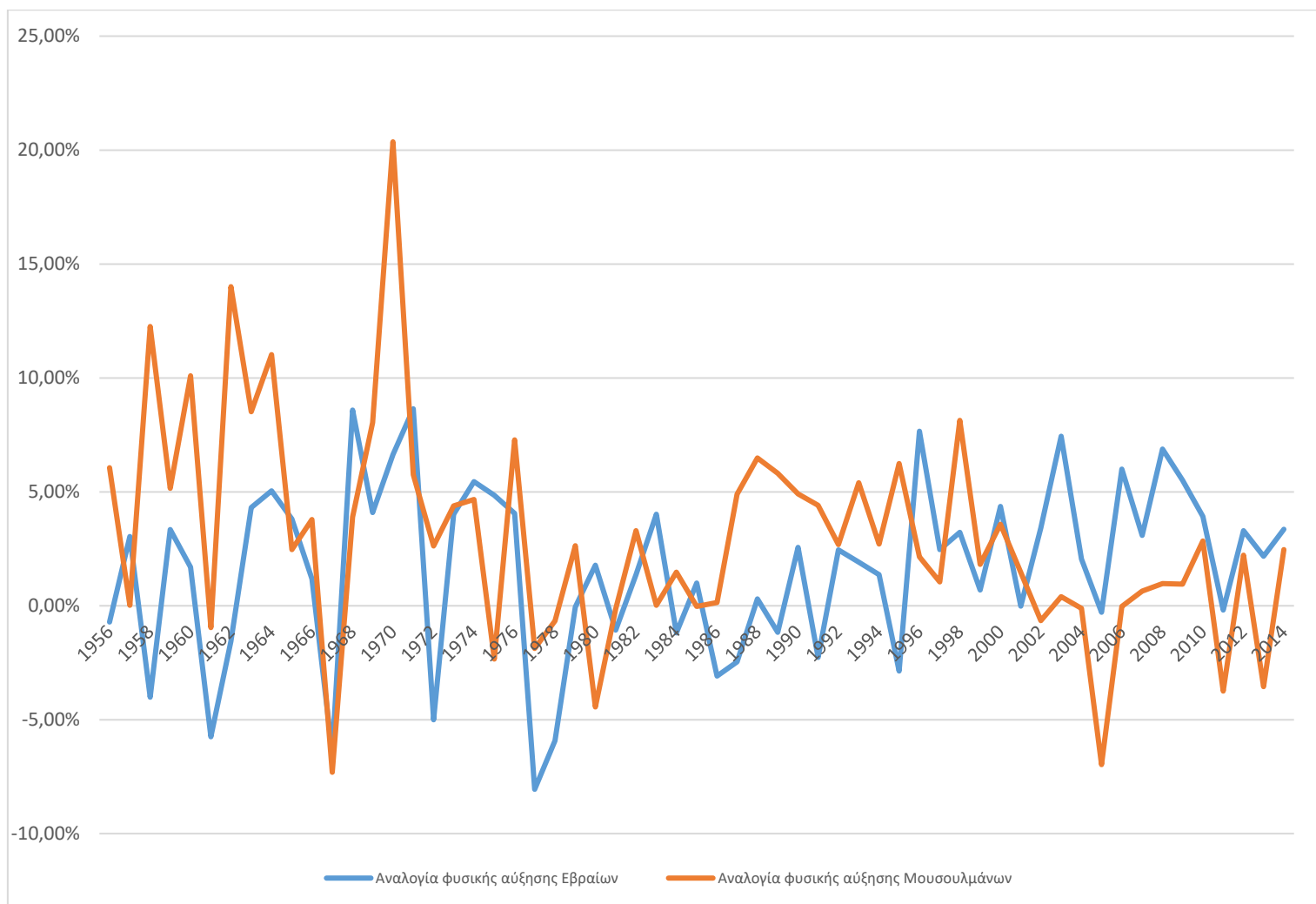
Έτη	Φυσική αύξηση Εβραίων	Φυσική αύξηση Μουσουλμάνων	Αναλογία φυσικής αύξησης Εβραίων	Αναλογία φυσικής αύξησης Μουσουλμάνων
	απόλυτοι αριθμοί		αναλογίες	
1950	29211			
1951	34762		15,97%	
1952	35345		1,65%	
1953	35087		-0,74%	
1954	31411		-11,70%	
1955	33370	4941	5,87%	
1956	33135	5260	-0,71%	6,06%
1957	34173	5261	3,04%	0,02%
1958	32854	5996	-4,01%	12,26%
1959	33993	6322	3,35%	5,16%
1960	34577	7032	1,69%	10,10%
1961	32697	6965	-5,75%	-0,96%
1962	32195	8099	-1,56%	14,00%
1963	33647	8853	4,32%	8,52%
1964	35435	9949	5,05%	11,02%
1965	36840	10201	3,81%	2,47%
1966	37280	10602	1,18%	3,78%
1967	35025	9880	-6,44%	-7,31%
1968	38315	10280	8,59%	3,89%
1969	39947	11178	4,09%	8,03%
1970	42784	14036	6,63%	20,36%
1971	46832	14892	8,64%	5,75%
1972	44599	15293	-5,01%	2,62%
1973	46465	15995	4,02%	4,39%
1974	49144	16778	5,45%	4,67%
1975	51649	16394	4,85%	-2,34%
1976	53828	17682	4,05%	7,28%
1977	49815	17356	-8,06%	-1,88%
1978	47028	17242	-5,93%	-0,66%
1979	47001	17709	-0,06%	2,64%
1980	47853	16956	1,78%	-4,44%
1981	47347	16932	-1,07%	-0,14%
1982	48001	17510	1,36%	3,30%
1983	50011	17514	4,02%	0,02%
1984	49421	17777	-1,19%	1,48%
1985	49921	17772	1,00%	-0,03%
1986	48425	17798	-3,09%	0,15%
1987	47264	18714	-2,46%	4,89%
1988	47408	20011	0,30%	6,48%
1989	46862	21247	-1,17%	5,82%
1990	48092	22344	2,56%	4,91%

1991	47027	23374	-2,26%	4,41%
1992	48210	24020	2,45%	2,69%
1993	49149	25390	1,91%	5,40%
1994	49828	26097	1,36%	2,71%
1995	48440	27836	-2,87%	6,25%
1996	52459	28446	7,66%	2,14%
1997	53788	28748	2,47%	1,05%
1998	55579	31293	3,22%	8,13%
1999	55966	31873	0,69%	1,82%
2000	58515	33057	4,36%	3,58%
2001	58502	33548	-0,02%	1,46%
2002	60570	33330	3,41%	-0,65%
2003	65442	33464	7,44%	0,40%
2004	66815	33424	2,05%	-0,12%
2005	66625	31244	-0,29%	-6,98%
2006	70877	31235	6,00%	-0,03%
2007	73136	31437	3,09%	0,64%
2008	78540	31748	6,88%	0,98%
2009	83124	32052	5,51%	0,95%
2010	86510	32991	3,91%	2,85%
2011	86350	31799	-0,19%	-3,75%
2012	89297	32520	3,30%	2,22%
2013	91282	31405	2,17%	-3,55%
2014	94450	32197	3,35%	2,46%

Πηγή: Statistical Abstract of Israel 2015, Table 3.1 b, Statistical Abstract of Israel 2015, Table 3.1 c

Διάγραμμα Π-47

Σύγκριση της μεταβολής της φυσικής αύξησης του εβραϊκού και μουσουλμανικού πληθυσμού του Ισραήλ, 1955-2014



Πίνακας Π-48

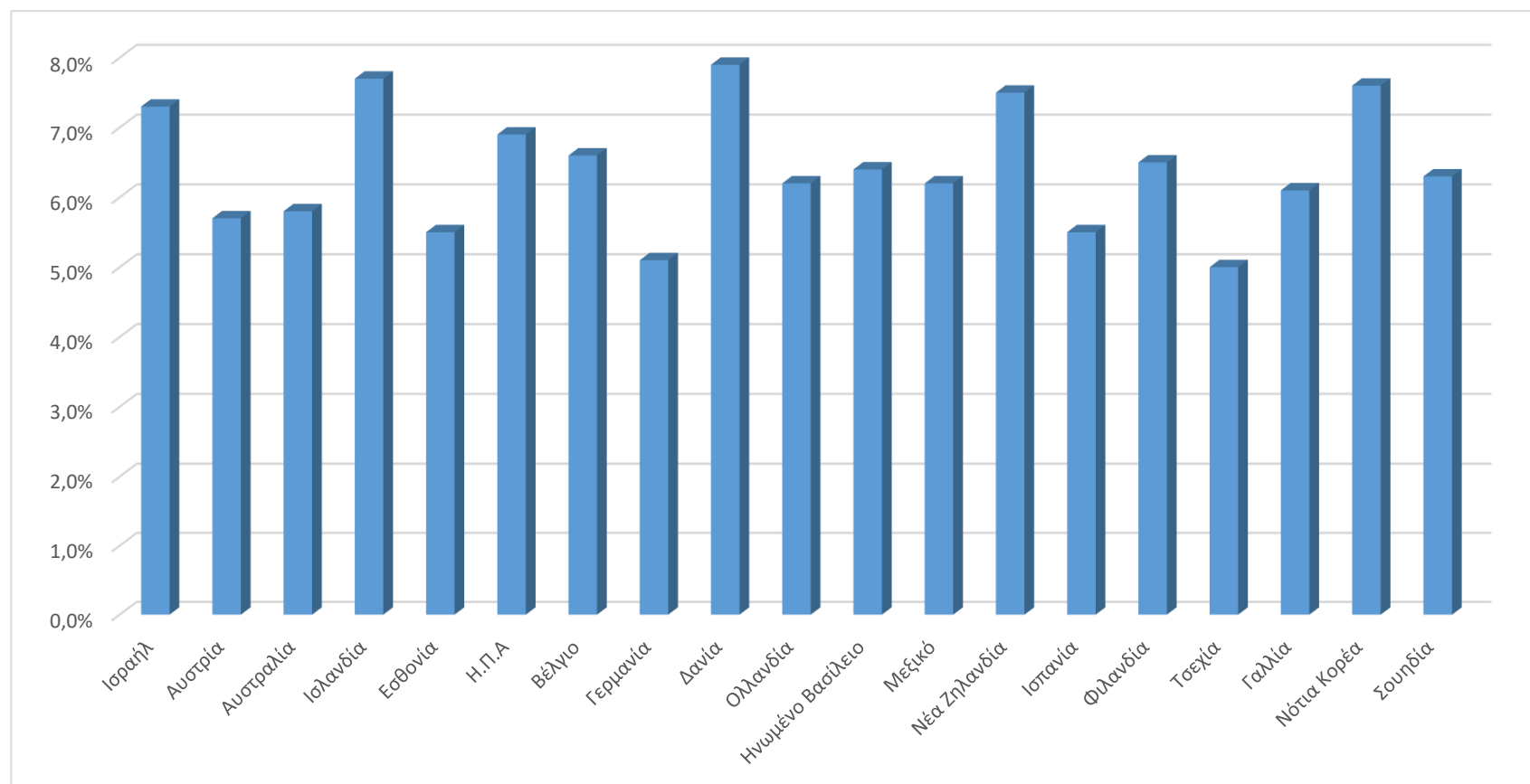
Δαπάνη στα εκπαιδευτικά ιδρύματα ανά επίπεδο εκπαίδευσης, σε επιλεγμένα κράτη του ΟΟΣΑ, 2011

Χώρες	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση			Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση	Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	Προ - Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση	Συνολική Δαπάνη στην Εκπαίδευση	Συνολική δαπάνη στην Εκπαίδευση σε Εκπαιδευτικά Ιδρύματα ως αναλογία του Α.Ε.Π
	Ανώτερη Εκπαίδευση	Τριτοβάθμια Εκπαίδευση σύντομου χρόνου	Συνολική Τριτοβάθμια Εκπαίδευση					
	απόλυτοι αριθμοί							
Ισραήλ	12.711	6.474	11.554	5.712	6.823	4.058	47.332	7,3%
Αυστρία	14.967	6.944	14.892	13.607	10.600	8.933	69.943	5,7%
Αυστραλία	18.038	8.495	16.267	10.354	8.671	10.734	72.559	5,8%
Ισλανδία	...	...	8.612	8.470	10.339	9.138	36.559	7,7%
Εσθονία	8.450	6.628	7.868	6.389	5.328	2.616	37.279	5,5%
Η.Π.Α	...	...	26.021	12.731	10.958	10.010	59.720	6,9%
Βέλγιο	...	...	15.420	11.732	9.261	6.333	42.746	6,6%
Γερμανία	18.348	8.891	16.723	10.275	7.579	8.351	70.167	5,1%
Δανία	...	...	21.254	10.937	9.434	14.148	55.773	7,9%
Ολλανδία	17.561	10.208	17.549	12.100	8.036	8.020	73.474	6,2%
Ηνωμένο Βασίλειο	...	...	14.223	9.648	9.857	9.692	43.420	6,4%
Μεξικό	...	...	7.889	2.943	2.622	2.568	16.022	6,2%
Νέα Ζηλανδία	10.995	8.863	10.582	9.312	8.084	11.088	58.924	7,5%
Ισπανία	13.933	10.042	13.173	9.615	7.288	6.725	60.776	5,5%
Φιλανδία	18.002	...	18.002	9.792	8.159	5.700	59.655	6,5%
Τσεχία	9.856	3.350	9.392	7.270	4.587	4.302	38.757	5,0%
Γαλλία	16.328	12.554	15.375	11.109	6.917	6.615	68.898	6,1%
Νότια Κορέα	11.230	5.692	9.927	8.199	6.976	6.861	48.885	7,6%
Σουηδία	22.090	6.604	20.818	10.939	10.295	6.915	77.661	6,3%

Πηγή: Central Bureau of Statistics (CBS), Statistical Abstract of Israel 2015, Table 8.75.

Διάγραμμα Π-48

Συνολική δαπάνη στην εκπαίδευση σε διάφορα εκπαιδευτικά ιδρύματα ως αναλογία του ΑΕΠ,
σε επιλεγμένα κράτη του ΟΟΣΑ το 2011



Πίνακας Π-49

Εργαζόμενοι στον τομέα υψηλής τεχνολογίας (15-74 ετών) επί του συνόλου των εργαζομένων στο Ισραήλ και σε επιλεγμένα ευρωπαϊκά κράτη, 2007 - 2013

	Γυναίκες							Άνδρες							Σύνολο						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ισραήλ	7,0%	7,0%	6,9%	6,6%	6,6%	6,2%	6,1%	11,8%	12,0%	11,4%	11,8%	11,8%	9,9%	10,0%	9,5%	9,7%	9,3%	9,4%	9,4%	8,2%	8,2%
Αυστρία	2,6%	2,4%	2,5%	2,6%	2,3%	2,6%	2,6%	5,0%	4,4%	4,7%	4,6%	4,6%	4,4%	4,9%	3,9%	3,5%	3,7%	3,7%	3,5%	3,5%	3,8%
Ιταλία	3,8%	2,7%	2,7%	2,6%	2,5%	2,7%	2,6%	4,8%	3,8%	3,8%	3,7%	3,8%	3,8%	3,9%	4,4%	3,3%	3,4%	3,3%	3,3%	3,3%	3,4%
Ισλανδία	3,7%	3,7%	3,6%	3,5%	3,6%	3,3%	3,4%	5,0%	5,3%	6,2%	6,3%	6,7%	6,3%	6,3%	4,4%	4,6%	5,0%	4,9%	5,2%	4,8%	4,9%
Ιρλανδία	4,8%	4,9%	4,8%	4,9%	5,1%	5,3%	5,1%	7,2%	7,3%	8,4%	8,9%	8,9%	9,5%	9,3%	6,2%	6,2%	6,7%	7,0%	7,2%	7,5%	7,3%
Εσθονία	3,7%	3,4%	3,5%	3,1%	3,1%	3,2%	3,5%	3,5%	3,0%	3,5%	3,7%	5,1%	4,1%	4,7%	3,6%	3,2%	3,5%	3,4%	4,1%	3,6%	4,1%
Βουλγαρία	3,1%	3,1%	2,7%	2,6%	3,1%	3,1%	3,4%	3,1%	2,9%	3,1%	2,9%	3,1%	3,1%	3,8%	3,1%	3,0%	2,9%	2,8%	3,1%	3,1%	3,6%
Βέλγιο	3,1%	3,1%	3,1%	3,4%	3,2%	3,1%	2,8%	5,9%	5,4%	5,6%	5,8%	5,8%	6,1%	5,8%	4,7%	4,4%	4,5%	4,7%	4,6%	4,7%	4,4%
Γερμανία	3,9%	3,1%	3,0%	3,1%	3,1%	3,1%	3,0%	6,3%	4,9%	5,4%	5,1%	5,1%	5,8%	5,2%	5,2%	4,1%	4,3%	4,2%	4,2%	4,5%	4,1%
Δανία	3,8%	3,8%	3,6%	3,8%	3,6%	3,9%	3,8%	6,6%	6,4%	6,8%	7,3%	7,0%	6,8%	7,0%	5,3%	5,2%	5,3%	5,6%	5,4%	5,4%	5,5%
Ολλανδία	2,4%	2,3%	2,1%	1,9%	1,9%	2,0%	1,7%	6,9%	5,7%	5,6%	5,5%	5,2%	5,4%	5,1%	4,9%	4,2%	4,0%	3,9%	3,7%	3,8%	3,5%
Ουγγαρία	5,7%	4,7%	4,3%	4,6%	4,8%	4,5%	4,5%	6,0%	5,4%	5,1%	5,4%	5,7%	5,7%	5,9%	5,9%	5,1%	4,7%	5,0%	5,3%	5,1%	5,3%
Ηνωμένο Βασίλειο	3,0%	3,1%	2,6%	2,5%	2,6%		2,7%	7,2%	6,3%	5,5%	5,7%	6,2%		6,3%	5,3%	4,8%	4,1%	4,2%	4,5%		4,6%
Τουρκία	0,9%		0,9%	0,9%	0,9%	1,0%	1,0%	1,2%		1,0%	1,1%	1,2%	1,3%	1,3%	1,1%		0,9%	1,1%	1,1%	1,2%	1,2%
Ελλάδα	1,8%	1,9%	1,7%	1,9%	2,0%	2,0%	1,9%	2,5%	2,2%	2,4%	2,4%	2,2%	2,4%	2,8%	2,2%	2,1%	2,1%	2,2%	2,1%	2,2%	2,4%
Λουξεμβούργο	2,9%	2,4%	2,5%	3,1%	2,4%	2,8%	2,7%	4,4%	4,5%	4,3%	5,1%	4,8%	5,4%	5,1%	3,7%	3,6%	3,5%	4,2%	3,7%	4,2%	4,0%
Λετονία	3,0%	2,2%	1,9%	2,2%	2,5%	1,8%	2,2%	2,5%	2,8%	3,2%	4,3%	3,6%	3,3%	4,0%	2,7%	2,5%	2,5%	3,2%	3,0%	2,5%	3,1%
Λιθουανία	2,8%	1,7%	1,6%	1,5%	1,9%	2,1%	1,8%	2,3%	2,0%	2,5%	2,4%	2,6%	2,7%	2,7%	2,5%	1,9%	2,0%	2,0%	2,2%	2,4%	2,2%
Μάλτα	6,2%	5,2%	5,4%	5,2%	5,1%	5,1%	6,0%	5,8%	7,0%	6,2%	5,1%	6,1%	6,7%	6,6%	5,9%	6,4%	5,9%	5,1%	5,7%	6,1%	6,4%
Νορβηγία	2,9%	2,3%	2,4%	2,4%	2,2%	2,1%	2,3%	5,5%	4,7%	5,2%	5,0%	5,2%	5,0%	4,8%		3,6%	3,9%	3,8%	3,8%	3,7%	3,6%
Σλοβενία	2,8%	3,6%	3,8%	4,3%	3,7%	3,5%	3,9%	4,9%	5,2%	5,7%	5,7%	6,0%	5,7%	5,9%	4,0%	4,5%	4,8%	5,1%	5,0%	4,7%	5,0%
Σλοβακία	5,2%	3,5%	3,2%	3,6%	3,9%	3,5%	2,5%	4,2%	3,7%	3,7%	4,0%	4,2%	4,4%	4,6%	4,7%	3,6%	3,5%	3,8%	4,1%	4,0%	3,6%
Ισπανία	2,8%	2,6%	2,8%	2,5%	2,7%	2,7%	2,9%	3,8%	3,6%	4,0%	3,9%	4,2%	4,2%	4,5%	3,4%	3,2%	3,5%	3,3%	3,5%	3,5%	3,8%
Πολωνία	2,8%	2,3%	2,2%	2,3%	2,4%	2,5%	2,5%	3,6%	2,9%	3,1%	3,0%	3,0%	3,2%	3,3%	3,2%	2,6%	2,7%	2,7%	2,7%	2,9%	2,9%
Πορτογαλία	1,4%	2,1%	1,9%	1,8%	1,7%	1,8%	2,0%	2,7%	2,4%	2,6%	2,8%	2,5%	2,7%	3,0%	2,1%	2,3%	2,3%	2,3%	2,1%	2,2%	2,5%
Φιλανδία	4,9%	4,5%	4,2%	4,2%	4,1%	3,8%	4,0%	8,4%	7,4%	7,1%	7,3%	7,1%	7,6%	7,3%	6,7%	6,0%	5,7%	5,8%	5,6%	5,7%	5,7%

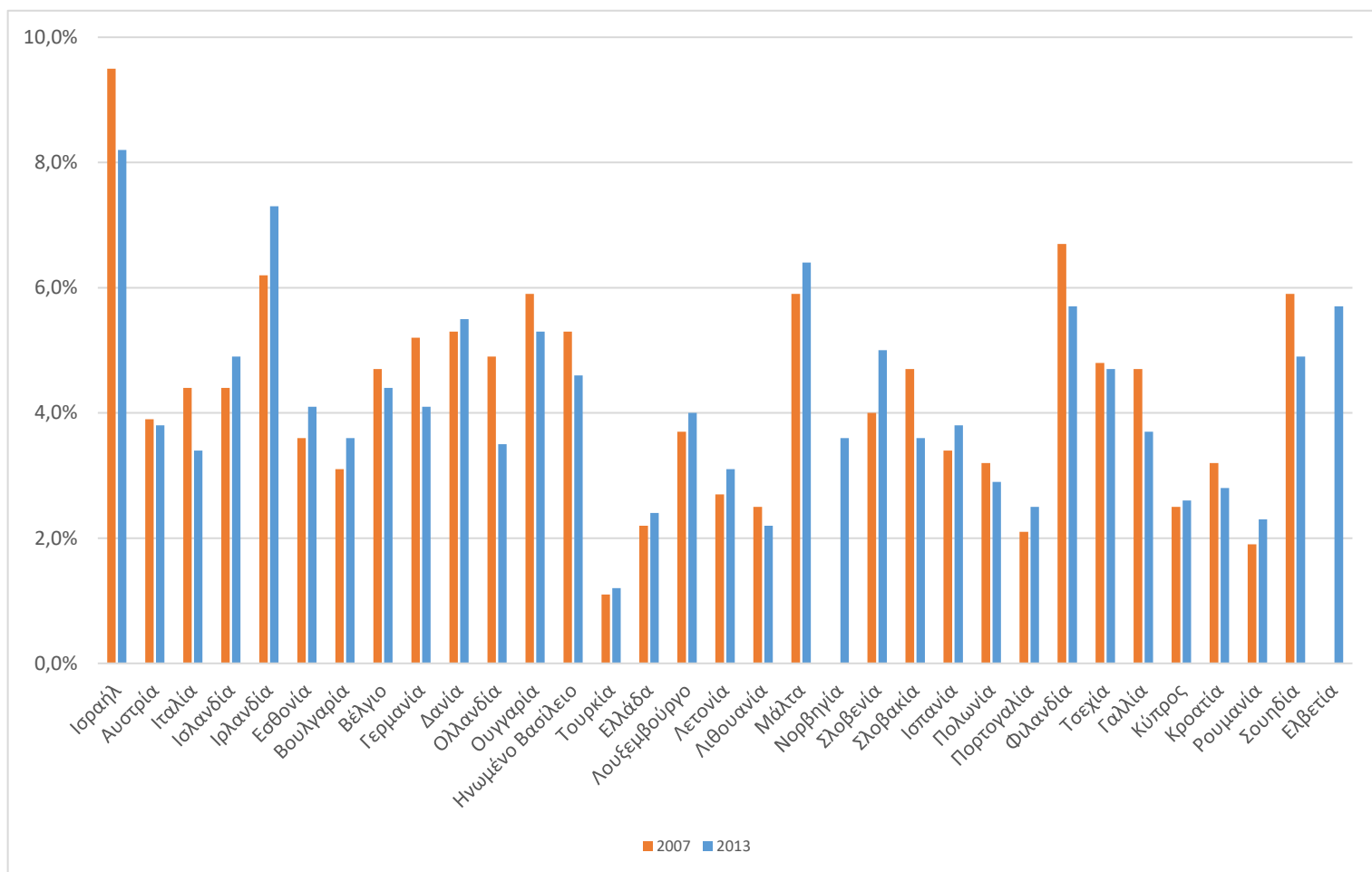
Πίνακας Π-49, Συν.

Τσεχία	5,0%	3,4%	3,4%	3,7%	3,9%	3,6%	3,6%	4,7%	4,1%	4,5%	4,8%	5,1%	4,9%	5,6%	4,8%	3,8%	4,0%	4,3%	4,6%	4,4%	4,7%
Γαλλία	3,7%	2,7%	2,7%	2,9%	3,1%	3,0%	2,7%	5,6%	4,8%	5,0%	5,0%	5,0%	5,1%	4,6%	4,7%	3,8%	3,9%	4,0%	4,1%	4,1%	3,7%
Κύπρος	1,6%	2,1%	1,8%	1,6%	2,1%	2,6%	2,5%	3,2%	3,5%	3,1%	2,6%	2,9%	3,2%	2,8%	2,5%	2,9%	2,5%	2,2%	2,6%	2,9%	2,6%
Κροατία	2,8%	2,8%	2,2%	2,1%	1,8%	1,7%	2,3%	3,5%	2,9%	3,0%	3,3%	3,5%	3,4%	3,2%	3,2%	2,9%	2,6%	2,7%	2,7%	2,7%	2,8%
Ρουμανία	1,8%	1,6%	1,6%	1,6%	1,7%	1,9%	2,0%	2,0%	1,9%	2,0%	2,0%	2,3%	2,4%	2,5%	1,9%	1,7%	1,8%	1,8%	2,0%	2,2%	2,3%
Σουηδία	4,0%	3,2%	3,3%	3,2%	3,2%	3,1%	3,1%	7,7%	6,4%	6,6%	6,5%	6,6%	6,6%	6,5%	5,9%	4,9%	5,0%	4,9%	5,0%	4,9%	4,9%
Ελβετία	4,6%	4,1%	4,0%		4,0%	3,8%	3,8%	7,4%	6,9%	7,3%		7,1%	7,3%	7,3%		5,8%	5,8%		5,7%	5,7%	5,7%

Πηγή: Central Bureau of Statistics (CBS), Statistical Abstract of Israel 2015, Table 12.54.

Διάγραμμα Π-49

Εργαζόμενοι στον τομέα υψηλής τεχνολογίας (15-74 ετών) ως αναλογία επί του συνόλου των εργαζομένων,
(επιλεγμένα ευρωπαϊκά κράτη / Ισραήλ), συγκριτικά το 2007 και το 2013



Πίνακας Π-50

Κρατικές δαπάνες ως αναλογία επί των συνολικών κρατικών δαπανών σε επιλεγμένα κράτη του ΟΟΣΑ το 2013

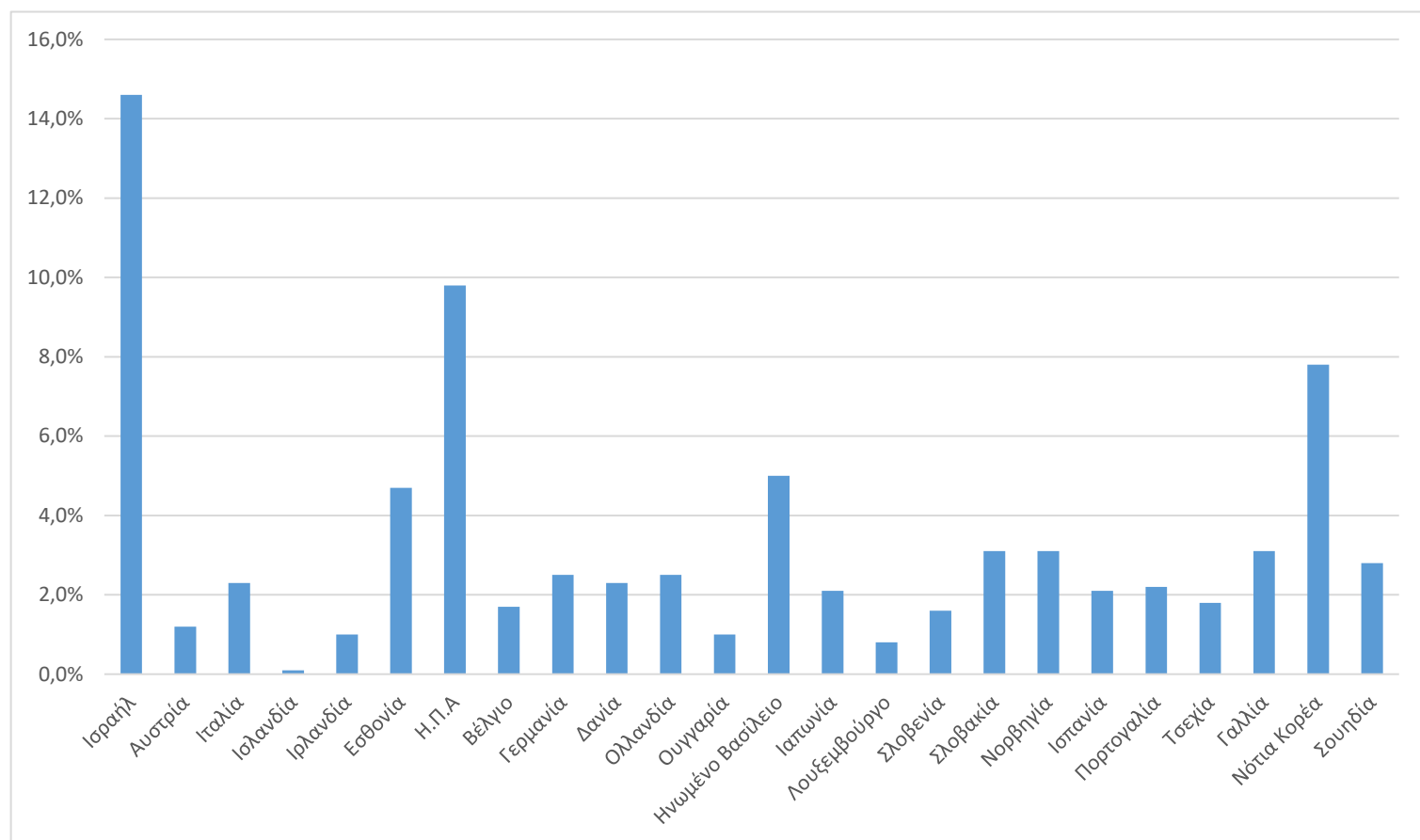
Κράτη	Κοινωνική Ασφάλιση	Παιδεία	Θρησκεία Και Πολιτισμός	Υγεία	Πολιτική Στέγασης Και Κοινοτικών Διευκολύνσεων	Περιβάλλον	Οικονομία	Δημόσια Τάξη Και Ασφάλεια	Άμυνα	Δημόσιες Υπηρεσίες
	αναλογίες									
Ισραήλ	27,0%	15,7%	3,5%	12,7%	1,0%	1,4%	6,8%	3,9%	14,6%	13,4%
Αυστρία	41,9%	9,8%	1,9%	15,6%	0,7%	1,0%	11,1%	2,6%	1,2%	14,2%
Ιταλία	41,4%	8,0%	1,5%	14,1%	1,4%	1,8%	8,2%	3,8%	2,3%	17,5%
Ισλανδία	23,2%	17,2%	7,4%	16,8%	1,3%	1,2%	11,0%	3,2%	0,1%	18,6%
Ιρλανδία	38,6%	10,2%	1,7%	17,4%	1,6%	1,6%	7,5%	3,9%	1,0%	16,5%
Εσθονία	30,7%	15,4%	5,4%	13,0%	1,4%	1,7%	12,5%	4,9%	4,7%	10,3%
Η.Π.Α	20,7%	16,0%	0,7%	22,3%	1,5%	0,0%	9,2%	5,6%	9,8%	14,2%
Βέλγιο	36,1%	11,7%	2,4%	14,6%	0,6%	1,8%	12,2%	3,4%	1,7%	15,5%

Γερμανία	42,6%	9,7%	1,9%	15,8%	0,9%	1,3%	7,5%	3,5%	2,5%	14,3%
Δανία	43,9%	12,3%	3,2%	15,3%	0,5%	0,8%	6,3%	1,8%	2,3%	13,6%
Ολλανδία	36,8%	11,9%	3,4%	17,7%	1,1%	3,2%	8,2%	4,2%	2,5%	11,0%
Ουγγαρία	33,3%	9,5%	3,7%	10,3%	1,6%	1,8%	13,7%	4,2%	1,0%	20,9%
Ηνωμένο Βασίλειο	37,2%	12,0%	1,7%	16,7%	1,5%	1,8%	6,8%	4,8%	5,0%	12,5%
Ιαπωνία	42,4%	8,5%	0,9%	17,5%	1,8%	2,8%	10,3%	3,1%	2,1%	10,6%
Λουξεμβούργο	44,4%	12,7%	2,6%	11,9%	1,7%	2,6%	9,5%	2,3%	0,8%	11,5%
Σλοβενία	31,4%	10,9%	3,0%	11,6%	1,2%	1,2%	24,2%	3,6%	1,6%	11,3%
Σλοβακία	30,1%	12,2%	3,1%	18,3%	1,7%	2,2%	7,9%	8,0%	3,1%	13,4%
Νορβηγία	39,7%	11,1%	3,1%	16,9%	1,6%	1,9%	10,6%	2,3%	3,1%	9,7%
Ισπανία	39,7%	9,1%	2,6%	13,6%	1,0%	1,9%	10,0%	4,5%	2,1%	15,5%
Πορτογαλία	37,8%	13,5%	2,0%	13,3%	1,4%	0,8%	6,7%	4,4%	2,2%	17,9%
Τσεχία	31,7%	12,3%	2,7%	17,4%	2,0%	2,5%	14,3%	4,2%	1,8%	11,1%
Γαλλία	42,9%	9,6%	2,5%	14,2%	2,4%	1,8%	8,7%	2,9%	3,1%	11,9%
Νότια Κορέα	18,4%	16,2%	2,2%	12,1%	3,0%	2,4%	16,8%	4,0%	7,8%	17,1%
Σουηδία	42,3%	12,4%	2,1%	13,1%	1,4%	0,6%	8,1%	2,6%	2,8%	14,6%

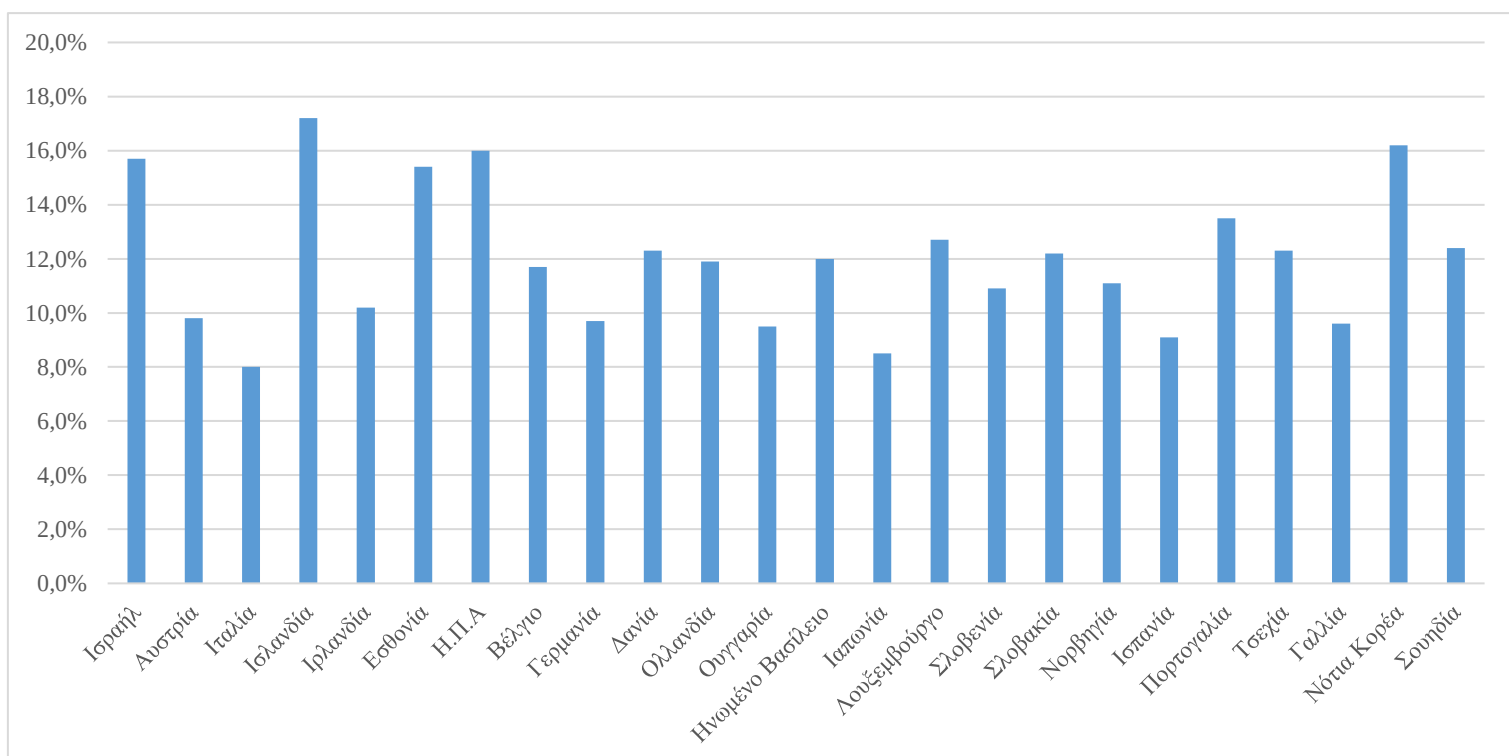
Πηγή: Central Bureau of Statistics (CBS), Statistical Abstract of Israel 2015, Table 10.17.

Διάγραμμα Π-50

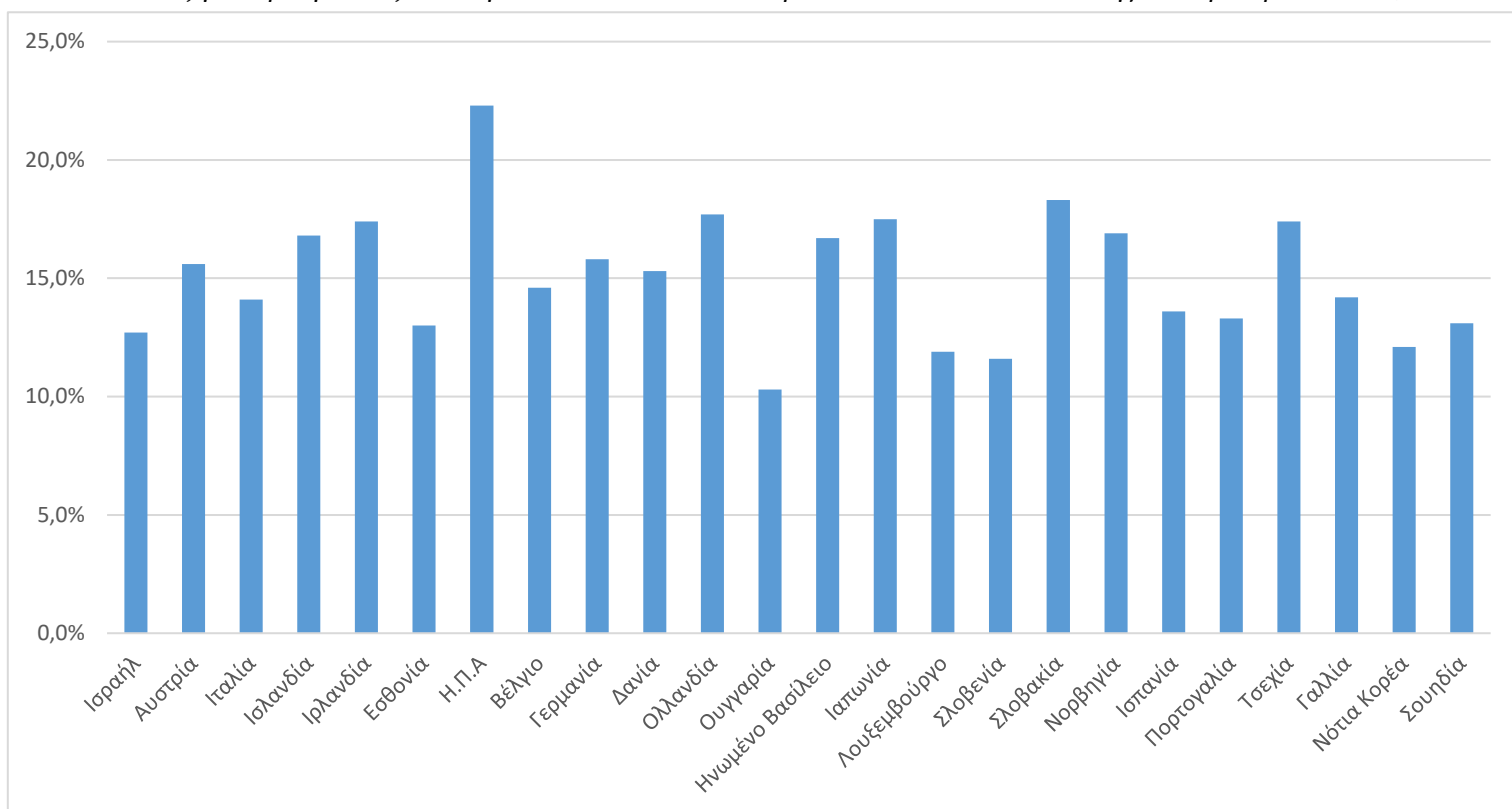
Α. Δαπάνες για την άμυνα ως αναλογία επί των συνολικών κρατικών δαπανών σε επιλεγμένα κράτη του ΟΟΣΑ, 2013



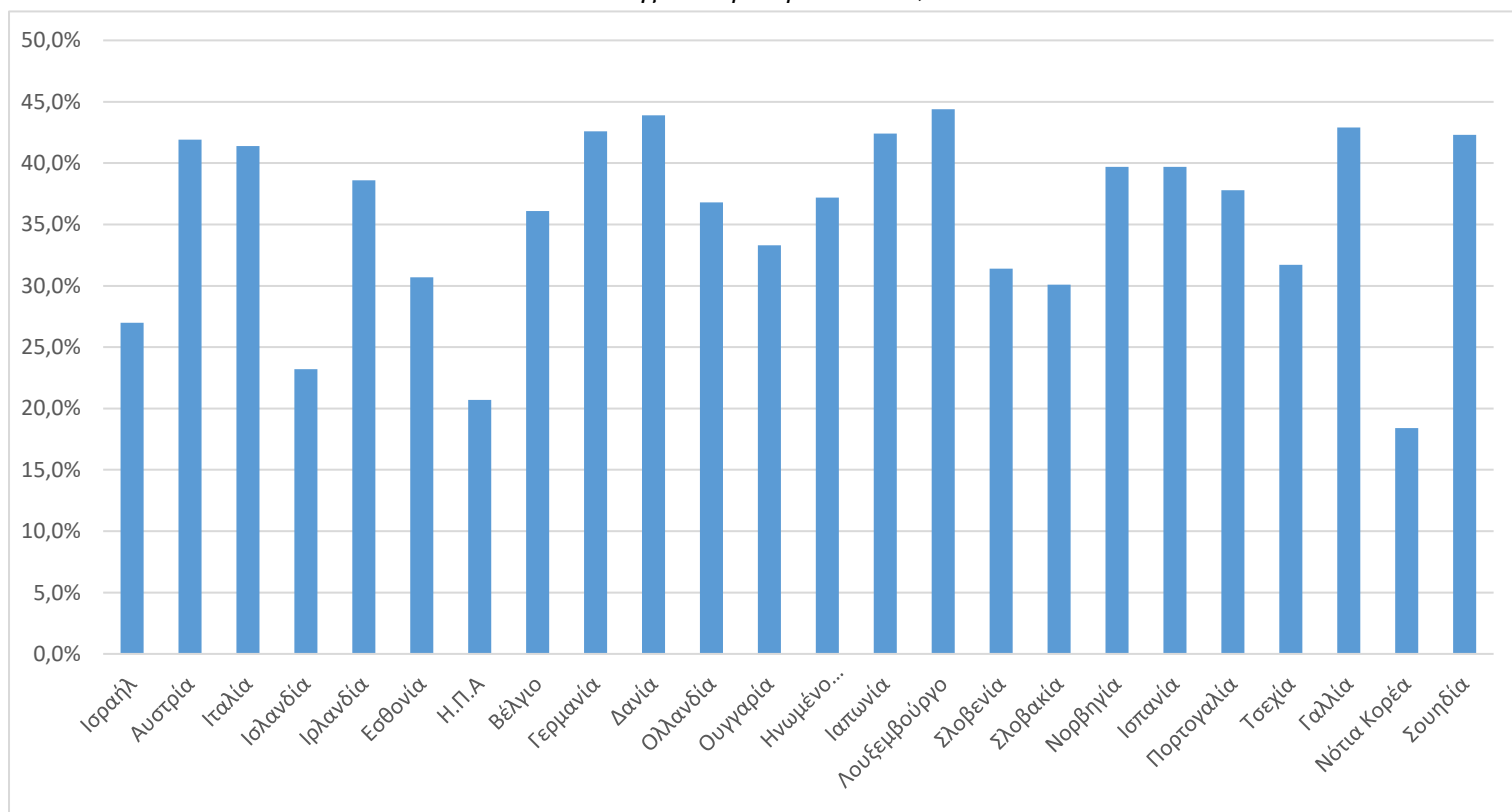
Β. Δαπάνες για την παιδεία ως αναλογία επί των συνολικών κρατικών δαπανών σε επιλεγμένα κράτη του ΟΟΣΑ, 2013



Γ. Δαπάνες για την υγεία ως αναλογία επί των συνολικών κρατικών δαπανών σε επιλεγμένα κράτη του ΟΟΣΑ, 2013



Δ. Δαπάνες για την κοινωνική ασφάλιση ως αναλογία των συνολικών κρατικών δαπανών σε επιλεγμένα κράτη του ΟΟΣΑ, 2013



Πίνακας Π-51

Δαπάνες στην τεχνολογία και την ανάπτυξη ως αναλογία του ΑΕΠ σε επιλεγμένα κράτη, στην ΕΕ των 28 χωρών και στο σύνολο των χωρών του ΟΟΣΑ, 1991 - 2014

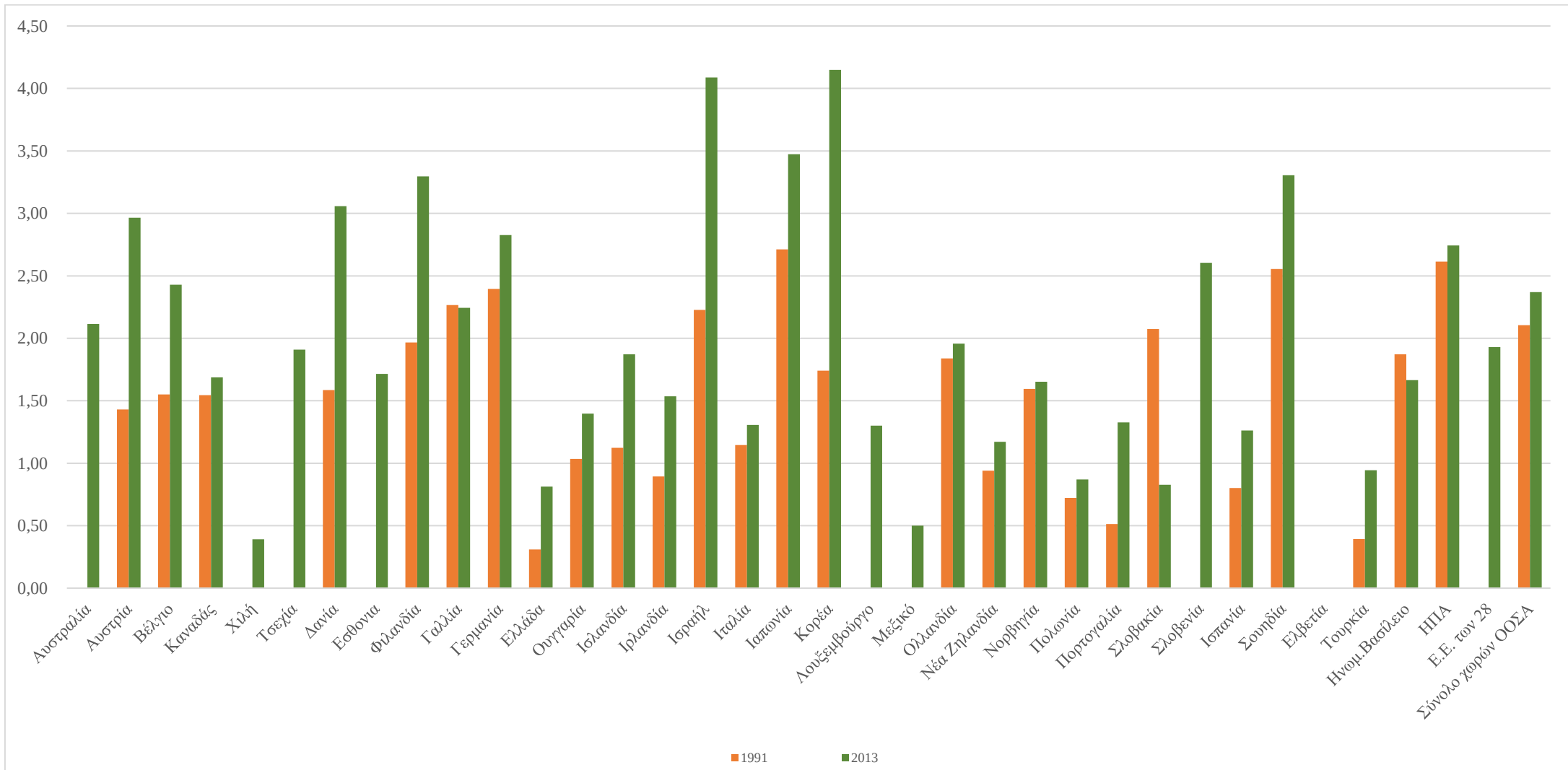
	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ΧΩΡΕΣ																								
Αυστραλία	..	1,46	..	1,51	..	1,58	..	1,44	..	1,48	..	1,65	..	1,73	..	2,00	..	2,25	..	2,20	2,13	..	2,11	2,09
Αυστρία	1,43	1,42	1,43	1,51	1,53	1,58	1,66	1,74	1,85	1,89	2,00	2,07	2,18	2,17	2,38	2,37	2,43	2,59	2,61	2,74	2,68	2,89	2,96	2,96
Βέλγιο	1,55	..	1,63	1,62	1,64	1,73	1,79	1,82	1,89	1,92	2,02	1,89	1,83	1,81	1,78	1,81	1,84	1,92	1,99	2,05	2,16	2,36	2,43	2,43
Καναδάς	1,55	1,59	1,64	1,70	1,66	1,62	1,62	1,72	1,76	1,87	2,04	1,99	1,99	2,01	1,99	1,96	1,92	1,87	1,92	1,84	1,80	1,79	1,69	1,69
Χιλή	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	..	0,31	0,37	0,35	0,33	0,35	0,36	0,39	0,39
Τσεχία	..	..	..	..	0,88	0,90	1,00	1,07	1,06	1,12	1,11	1,10	1,15	1,15	1,17	1,23	1,31	1,24	1,30	1,34	1,56	1,79	1,91	2,00
Δανία	1,59	1,62	1,69	..	1,79	1,81	1,89	2,01	2,13	..	2,32	2,44	2,51	2,42	2,39	2,40	2,51	2,78	3,07	2,94	2,97	3,00	3,06	3,06
Εσθονία	..	..	..	..	..	..	..	0,57	0,68	0,60	0,70	0,72	0,77	0,85	0,92	1,12	1,07	1,26	1,40	1,58	2,31	2,11	1,71	1,71
Φιλανδία	1,97	2,06	2,09	2,21	2,20	2,45	2,62	2,79	3,06	3,25	3,20	3,26	3,30	3,31	3,33	3,34	3,35	3,55	3,75	3,73	3,64	3,42	3,30	3,30
Γαλλία	2,27	2,27	2,31	2,26	2,23	2,21	2,14	2,08	2,10	2,08	2,13	2,17	2,11	2,09	2,04	2,05	2,02	2,06	2,21	2,18	2,19	2,23	2,24	2,24
Γερμανία	2,40	2,28	2,21	2,13	2,13	2,14	2,18	2,21	2,33	2,39	2,39	2,42	2,46	2,42	2,42	2,46	2,45	2,60	2,72	2,71	2,79	2,87	2,83	2,83
Ελλάδα	0,31	..	0,40	..	0,42	..	0,43	..	0,57	..	0,56	..	0,55	0,53	0,58	0,56	0,58	0,66	0,63	0,60	0,67	0,70	0,81	0,81
Ουγγαρία	1,03	1,02	0,94	0,86	0,71	0,63	0,70	0,66	0,67	0,79	0,91	0,98	0,92	0,86	0,93	0,99	0,96	0,99	1,14	1,15	1,20	1,27	1,40	1,40
Ισλανδία	1,12	1,29	1,30	1,34	1,50	..	1,79	1,96	2,25	2,60	2,88	2,87	2,74	..	2,70	2,92	2,58	2,54	2,66	..	2,49	..	1,87	1,87
Ιρλανδία	0,89	0,99	1,12	1,22	1,22	1,27	1,24	1,21	1,15	1,09	1,05	1,06	1,12	1,18	1,19	1,20	1,23	1,39	1,61	1,61	1,53	1,56	1,54	1,54
Ισραήλ	2,23	2,29	2,38	2,44	2,44	2,60	2,81	2,92	3,33	3,93	4,19	4,13	3,90	3,88	4,04	4,13	4,41	4,33	4,12	3,93	4,01	4,13	4,09	4,09
Ιταλία	1,15	1,11	1,05	0,98	0,94	0,95	0,99	1,01	0,98	1,01	1,04	1,08	1,06	1,05	1,05	1,09	1,13	1,16	1,22	1,22	1,21	1,27	1,31	1,31
Ιαπωνία	2,71	2,66	2,59	2,55	2,66	2,77	2,83	2,96	2,98	3,00	3,07	3,12	3,14	3,13	3,31	3,41	3,46	3,47	3,36	3,25	3,38	3,34	3,47	3,47

Κορέα	1,74	1,83	1,98	2,16	2,20	2,26	2,30	2,16	2,07	2,18	2,34	2,27	2,35	2,53	2,63	2,83	3,00	3,12	3,29	3,47	3,74	4,03	4,15	4,
Λουξεμβούργο	..	..	..	..	..	..	..	..	..	1,57	..	..	1,65	1,62	1,59	1,69	1,61	1,64	1,71	1,53	1,50	1,29	1,30	1,
Μεξικό	..	..	0,20	0,26	0,28	0,28	0,31	0,34	0,38	0,33	0,35	0,39	0,39	0,39	0,40	0,37	0,37	0,40	0,43	0,45	0,43	0,43	0,50	0,
Ολλανδία	1,84	1,78	1,80	1,83	1,85	1,86	1,87	1,76	1,84	1,81	1,82	1,77	1,81	1,81	1,79	1,76	1,69	1,64	1,69	1,72	1,90	1,94	1,96	1,
Νέα Ζηλανδία	0,94	0,96	0,98	..	0,92	..	1,06	..	0,96	..	1,10	..	1,15	..	1,12	..	1,16	..	1,26	..	1,25	..	1,17	..
Νορβηγία	1,60	..	1,67	..	1,65	..	1,59	..	1,61	..	1,56	1,63	1,68	1,55	1,48	1,46	1,56	1,56	1,72	1,65	1,63	1,62	1,65	1,
Πολωνία	0,72	0,74	0,74	0,68	0,62	0,64	0,64	0,66	0,68	0,64	0,62	0,56	0,54	0,56	0,57	0,55	0,56	0,60	0,67	0,72	0,75	0,88	0,87	0,
Πορτογαλία	0,51	0,55	0,55	0,53	0,52	0,55	0,56	0,62	0,68	0,72	0,76	0,72	0,70	0,73	0,76	0,95	1,12	1,45	1,58	1,53	1,46	1,38	1,33	1,
Σλοβακία	2,07	1,73	1,34	0,88	0,91	0,89	1,05	0,77	0,65	0,64	0,63	0,56	0,56	0,50	0,50	0,48	0,45	0,46	0,47	0,62	0,66	0,81	0,83	0,
Σλοβενία	..	..	1,54	1,69	1,49	1,27	1,25	1,31	1,34	1,36	1,47	1,44	1,25	1,37	1,41	1,53	1,42	1,63	1,82	2,06	2,42	2,58	2,60	2,
Ισπανία	0,80	0,84	0,84	0,77	0,77	0,79	0,78	0,85	0,84	0,88	0,89	0,96	1,02	1,04	1,10	1,17	1,23	1,32	1,35	1,35	1,33	1,28	1,26	1,
Σουηδία	2,55	..	3,00	..	3,13	..	3,32	..	3,42	..	3,91	..	3,61	3,39	3,39	3,50	3,26	3,50	3,45	3,22	3,25	3,28	3,31	3,
Ελβετία	..	2,38	..	..	..	2,45	..	..	..	2,33	..	..	..	2,68	..	..	..	2,73	..	..	..	2,97	..	..
Τουρκία	0,39	0,36	0,33	0,27	0,28	0,34	0,37	0,37	0,47	0,48	0,54	0,53	0,48	0,52	0,59	0,58	0,72	0,73	0,85	0,84	0,86	0,92	0,94	1,
Ηνωμ. Βασίλειο	1,87	1,84	1,86	1,84	1,79	1,71	1,66	1,67	1,75	1,72	1,71	1,72	1,67	1,61	1,63	1,65	1,68	1,69	1,74	1,69	1,69	1,62	1,66	1,
ΗΠΑ	2,61	2,54	2,42	2,32	2,40	2,44	2,47	2,50	2,54	2,62	2,64	2,55	2,55	2,49	2,51	2,55	2,63	2,77	2,82	2,74	2,76	2,70	2,74	..
Ε.Ε. των 28	..	..	..	..	1,60	1,60	1,60	1,61	1,66	1,68	1,70	1,71	1,70	1,67	1,67	1,69	1,70	1,77	1,84	1,84	1,88	1,92	1,93	1,
Σύνολο χωρών ΟΟΣΑ	2,10	2,07	2,02	1,97	1,99	2,01	2,03	2,05	2,10	2,14	2,18	2,15	2,15	2,13	2,16	2,19	2,22	2,29	2,34	2,30	2,33	2,34	2,37	2,

Πηγή: OECD.Stat, http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MSTI_PUB#, 17/6/2016.

Διάγραμμα Π-51

Δαπάνες στην τεχνολογία και ανάπτυξη ως αναλογία του ΑΕΠ, σε επιλεγμένα κράτη, συγκριτικά το 1991 και το 2013



Σύγκριση μεταξύ της μαζικής μετανάστευσης των Μιζραχί του '50 και της μαζικής μετανάστευσης των Ρώσων του '90.

Μιζραχί Μετανάστες (1948–1964)		Ρώσοι Μετανάστες (1989–2005)
<i>1. Αρχική Εγκατάσταση</i>		
<i>1.1 Κράτος και Κοινωνία</i>		
Κρατικά χαρακτηριστικά Οικονομία	Συγκεντρωτική, ημι-δημοκρατική Φτώχη, ραγδαία αναπτυσσόμενη και εκτεινόμενη	Μερικώς συγκεντρωτικό, υψηλά δημοκρατικό Πολύ ανεπτυγμένη, ανήκει στις χώρες με υψηλό εισόδημα, παγκοσμιοποιημένη, έχοντας υποστεί τόσο οικονομική ανάπτυξη όσο και ύφεση
Κρατικές ανάγκες Κοινωνικό ήθος	Άμεσες Ηγεμονικό, συλλογικό, δημιουργεί και ανταμείβει τους "πρωτοπόρους" (τύπου Sabra)	Όχι άμεσες Μερικώς ηγεμονικό, αυξανόμενα ατομιστικό, ανεκτικό σε διάφορους τύπους Ισραηλινών
<i>1.2 Πρότοι Κάτοικοι</i>		
Εθνική προέλευση	Συντριπτική πλειοψηφία Ασκενάζι	Και Ασκενάζι και Μιζραχί
Έλεγχος κράτους, κοινωνίας και οικονομίας Αναμενόμενος ρόλος των μεταναστών Αντιλαμβανόμενες απειλές	Στα χέρια των Ασκενάζιμ Εργαλείο για την εφαρμογή του Σιωνιστικού σχεδίου Δημογραφική έκρηξη, πολιτισμική διάβρωση, κατάρρευση της δημοκρατίας	Καμία ομάδα δεν έχει τον απόλυτο έλεγχο Εργαλείο για την ενδυνάμωση της Εβραϊκής κοινωνίας Εθνοτικός θύλακας
Τύποι Ένταξης <i>1.3. Μετανάστες</i>	Αφομοιωτική και περιοριστική	Προσανατολισμένη στην αφομοίωση αλλά ανεκτική στη διαφορετικότητα
Αριθμητικό μέγεθος	648.160 (από ένα σύνολο 1.213.555) μετανάστες από Ασία Αφρική έφτασαν από το 1948-64 σε σύγκριση με τους 630.000 Εβραίους της Παλαιστίνης στις 14 Μαΐου 1948 (μια αναλογία 1 προς 1)	Περίπου 1.000.000 μετανάστες από την πρώην Σοβιετική Ένωση έφτασαν από το 1989–2005 συγκρινόμενοι με τους 3.717.100 Εβραίους στο Ισραήλ το 1989 (αναλογία 1 προς 4)
De facto κατάσταση Ποσοστό μη-Εβραίων Εβραϊκή ταυτότητα Πολιτισμική διάσταση Μέγεθος οικογενειών Υλικό κεφάλαιο Ανθρώπινο κεφάλαιο Κοινωνικά Δίκτυα Συλλογικοί στόχοι	De facto πρόσφυγες Κανένα Πολύ ισχυρή Μεγάλη Μεγάλο Μηδενικό Χαμηλό Σχεδόν καθόλου Ενσωμάτωση	De facto πρόσφυγες Ένα τέταρτο με ένα τρίτο Πολύ αδύναμη Μικρή Μικρό Μηδενικό Υψηλό Εκτεταμένα Ενσωμάτωση

2. Δυναμικές που συνάντησαν Νομικό καθεστώς των μεταναστών	Πολίτες με την άφιξη	Πολίτες με την άφιξη
Πολιτικές απορρόφησης των μεταναστών	Γραφειοκρατική απορρόφηση μεταναστών, φτωχές παροχές απορρόφησης, περιορισμένες κοινωνικές υπηρεσίες, χρησιμοποίηση των μεταναστών για τις ανάγκες του κράτους, θεσμική εθνοτική διάκριση	Άμεση απορρόφηση μεταναστών, πλούσιες παροχές απορρόφησης, ευρείες κοινωνικές υπηρεσίες, καμία χρησιμοποίηση των μεταναστών για τις ανάγκες του κράτους, χωρίς θεσμική εθνοτική διάκριση
Οικονομικές και κοινωνικές πολιτικές	Πλήρης απασχόληση, χαμηλοί μισθοί, το κράτος υποστήριξε τους βετεράνους Ασκενάζι της ανώτερης και μεσαίας τάξης	Οικονομικός φιλελευθερισμός, παγκοσμιοποίηση
Ανταγωνισμός αγοράς εργασίας	Εθνοτική προκατάληψη	Ελεύθερος ανταγωνισμός
Εθνική στρωμάτωση	Κατάταξη των μεταναστών στα κατώτερα στρώματα	Οι μετανάστες καταλάμβαναν διαφορετική κοινωνική θέση
Πολιτιστική αφομοίωση	Διάλυση της κουλτούρας προέλευσης και επιβολή της Ισραηλινής κουλτούρας	Διατήρηση της κουλτούρας προέλευσης και αργή απόκτηση της ισραηλινής κουλτούρας
Εθνοτικές μίξεις	Μιζραχί από διαφορετικές χώρες προέλευσης αναμειγνύονται μεταξύ τους	Περιορισμένη ανάμειξη
Επίπεδο εθνοτικής κινητικότητας	Χαμηλό	Υψηλό
3. Μακροχρόνια Αποτελέσματα Εθνοτικές διαιρέσεις	Μετά από 50 χρόνια Σταθερή πραγματική διαίρεση μεταξύ των Μιζραχί και των Ασκενάζι που χαρακτηρίζεται από εθνική στρωμάτωση, υποπολιτισμική ποικιλομορφία, μεσαίου μεγέθους διαχωρισμό (ή αφομοίωση), κάποιο βαθμό εθνοκεντρισμού, άσχημη συλλογική μνήμη, και συναφείς διαφορές	Πρόβλεψη για τα επόμενα 25 χρόνια: “Αφομοιωτική Αποψη” Οι Ρώσοι ούτε θα γίνουν ξεχωριστή εθνοτική ομάδα ούτε μια διαπολιτισμική κοινότητα· θα καταλάβουν μαζικά τη μεσαία τάξη, θα αφομοιωθούν πολιτισμικά και κοινωνικά με τους Ασκενάζι, θα διατηρήσουν τη ρώσικη γλώσσα και κουλτούρα ως δεύτερη γλώσσα και ως υποκοουλτούρα
Σύγκριση των εθνοτικών διαιρέσεων με άλλους διαχωρισμούς(διαιρέσεις)	Όχι βαθιές διαιρέσεις (μικρότερες από των Αράβων-Εβραίων και των πιστών-κοσμικών διαιρέσεις) αλλά υπερκαλύπτουν και ενισχύουν τις πολιτικές και ταξικές διακρίσεις	Ο διαχωρισμός μεταξύ Ρώσων - μη Ρώσων δε θα βαθύνει (θα είναι μικρότερος από αυτούς των Αράβων-Εβραίων και πιστών-κοσμικών διαιρέσεις)
Εθνική ανθεκτικότητα	Οι Μιζραχί ενίσχυσαν την εθνική ανθεκτικότητα ενδυναμώνοντας την εβραϊκή δημογραφία, εγκατάσταση, οικονομία και στρατό	Οι Ρώσοι θα υποστηρίξουν την εθνική ανθεκτικότητα ενδυναμώνοντας την εβραϊκή δημογραφία, εγκατάσταση, οικονομία και στρατό
Οικονομία	Οι περισσότεροι Μιζραχί έχουν επηρεαστεί δυσμενώς από τον οικονομικό φιλελευθερισμό και την παγκοσμιοποίηση αλλά δεν εξεγείρονται εναντίον τους	Οι Ρώσοι θα διευκολύνουν την οικονομική παγκοσμιοποίηση
Πολιτισμός	Οι Μιζραχί απορρόφησαν την ισραηλινή κουλτούρα και έχουν προσφέρει ελάχιστη συνεισφορά σ’αυτήν· δεν αποτελούν την κύρια ομάδα που σπρώχνει το Ισραήλ προς την πολυπολιτισμικότητα	Οι Ρώσοι θα απορροφήσουν την ισραηλινή κουλτούρα και θα κάνουν μόνο μικρές συνεισφορές σ’αυτήν· δεν θα αποτελέσουν την κύρια ομάδα που θα σπρώξει το Ισραήλ προς την πολυπολιτισμικότητα
Θρησκεία	Οι Μιζραχί ενδυνάμωσαν τους Ορθόδοξους Εβραίους και την κεντρικότητα της θρησκείας στη δημόσια ζωή	Οι Ρώσοι θα αποδυναμώσουν τους Ορθόδοξους Εβραίους και τη θρησκεία στη δημόσια ζωή και θα διευρύνουν την έννοια του ποιος είναι Εβραίος
Πολιτική	Οι Μιζραχί έχουν κάνει το δεξιό πολιτικό κόμμα την δύναμη εξουσίας στην ισραηλινή πολιτική σκηνή και έχουν γίνει η ραχοκοκκαλιά των δεξιών πολιτικών	Οι Ρώσοι θα μετακινηθούν προς το κέντρο και το Εργατικό μπλοκ καθώς η ενσωμάτωσή τους στους Ασκενάζι θα αναπτύσσεται
Αντιμετώπιση των Αράβων	Κατά των Αράβων	Οι Ρώσοι θα γίνουν λιγότερο αντι-Αράβες καθώς η ενσωμάτωσή τους στους Ασκενάζι θα αναπτύσσεται
Ειρηνική διαδικασία	Οι Μιζραχί έπαιξαν ρόλο στην αναχαίτιση της ειρηνευτικής διαδικασίας	Οι Ρώσοι θα υποστηρίξουν την ειρηνευτική διαδικασία καθώς θα ενσωματώνονται στους Ασκενάζι

Πηγή: "The Journal of Jewish History, Vol.27, No.1, March 2008, pp.18-19"

Πίνακας Π-53

Αίτια, συνθήκες, και συνέπειες των τριών βασικών μεταναστευτικών ρευμάτων της ιστορίας του ισραηλινού κράτους

	Πριν την ίδρυση του κράτους	Τα πρώτα έτη μετά την ίδρυση του κράτους	Από τη δεκαετία του '90 ως τα μέσα της δεκαετίας '00
Αίτια	Ενεργοποίηση του οργανωμένου σχεδίου της υλοποίησης των στόχων του Σιωνιστικού κινήματος για τη δημιουργία του εβραϊκού κράτους	Υποδοχή προσφύγων του Β'ΠΠ και εβραϊκών πληθυσμών προερχόμενων κατά βάση από αραβικά κράτη, σε άμεσο κίνδυνο για τη ζωή τους	Υποδοχή προσφύγων εβραϊκών πληθυσμών από την πρώην ΕΣΣΔ που απειλούνταν από την κατάσταση που είχε διαμορφωθεί εκεί
	Από τα μέσα της δεκαετίας του '30 και έπειτα η άμεση ανάγκη υποδοχής και διάσωσης εβραϊκών πληθυσμών της Ευρώπης που βρίσκονταν σε άμεσο κίνδυνο	Ανάγκη άμεσης αύξησης του πληθυσμού των Εβραίων στο νεοσύστατο κράτος κυρίως για λόγους ασφαλείας που δημιουργούνταν από το πολεμικό κλίμα στην περιοχή	Συνεχιζόμενη ανάγκη του Ισραηλινού κράτους για αύξηση του πληθυσμού έναντι των γειτονικών του κρατών
Συνθήκες	Ανοχή των Βρετανών διοικητών της περιοχής για εγκατάσταση των μεταναστών στην περιοχή	Παγκόσμιο μεταπολεμικό κλίμα με τη λήξη του Β'ΠΠ που βρίσκει τα κράτη που ενεπλάκησαν στον πόλεμο σε κατάσταση ανασυγκρότησής τους	Οργανωμένο δίκτυο μεταφοράς των νέων μεταναστών και με υποστηρικτική μεταναστευτική πολιτική από το κράτος
	Από τα μέσα της δεκαετίας του '30 και έπειτα η μετανάστευση μετατρέπεται σε παράνομη αφού οι Βρετανοί αρνούνται να μεταφερθούν νέοι εβραϊκοί πληθυσμοί στην περιοχή	Μεταπολεμικό κλίμα και στο Ισραήλ στον απόηχο του Α' Αραβοϊσραηλινού πολέμου που βρήκε νικητή το ισραηλινό κράτος αλλά με μια οικονομική κρίση μπροστά του	Ειρηνικό κλίμα στο ισραηλινό κράτος με προσπάθειες συνεννόησης με τους Παλαιστίνιους για την επίλυση του εδαφικού ζητήματος

	Αύξηση εβραϊκού πληθυσμού και δημιουργία εβραϊκών κοινοτήτων	Αύξηση εβραϊκού πληθυσμού και εξάπλωση των συνόρων του νέου κράτους	Αύξηση εβραϊκού πληθυσμού με σύγχρονη μεταβολή των ισορροπιών στη χώρα καταγωγής των μεταναστών υπέρ των εκ των ευρωπαϊκών κρατών προερχόμενων μεταναστών
	Δυσανασχέτηση των Αράβων που επιτίθενται στους Βρετανούς διοικητές της περιοχής	Τόνωση του έμφυχου δυναμικού των ενόπλων δυνάμεων του ισραηλινού κράτους που είχε αυξημένες ανάγκες εξαιτίας του πολεμικού κλίματος	Σημαντική οικονομική ανάπτυξη του ισραηλινού κράτους από την υποδοχή των νέων μεταναστών που συνέβαλαν σε μεγάλο ποσοστό σε αυτήν
Συνέπειες	Διάσωση εβραϊκών πληθυσμών από τον αφανισμό που τους απειλούσε στην Ευρώπη	Σοβαρή οικονομική κρίση ως απόρροια των αναγκών του πολέμου και των νέων μεταναστών που βρίσκονταν σε ανάγκη προστασίας και στήριξης από το κράτος	Ιδιαίτερα ευνοϊκή μεταχείριση των νέων μεταναστών που οδήγησε σε άμεση προσαρμογή τους στο νέο περιβάλλον χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα για το κράτος
	Ίδρυση του κράτους του Ισραήλ το 1948 με έντονες αντιδράσεις του αραβικού κόσμου	Ανεπιτυχής μεταναστευτική πολιτική του Ισραήλ που δημιούργησε ανισότητες και αποκλεισμούς μεταξύ των διάφορων μεταναστών	Μεταβολή της σημασίας του ρόλου της θρησκείας μεταξύ των νέων μεταναστών οι οποίοι δεν αποτελούσαν πιστούς της Ιουδαϊκής θρησκείας



*Η τελετή ίδρυσης του Εβραϊκού Πανεπιστημίου της Ιερουσαλήμ στο όρος Scopus, 1925,
Πηγή: http://www.huji.ac.il/huji/eng/index_e.htm, (επίσκεψη 15/10/2016).*

Πηγές και Βιβλιογραφία

Πηγές

Σύνταγμα της Ελλάδος, αναθεωρημένη έκδοση, 2008, http://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/SYNTAGMA1_1.pdf, 8/5/2016.

Σύντομο βιογραφικό σημείωμα για τους Pinsker, Simḥah and Lev, http://www.yivoencyclopedia.Org/article.aspx/Pinsker_Simhah_and_Lev, 10/6/2016.

Πογκρόμ, <https://www.ushmm.org/wlc/el/article.php?ModuleId=10005183>, 10/6/2016.

Κύρια βιογραφικά στοιχεία για τον Theodor (Binyamin Ze'ev) Herzl, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/biography/Herzl.html>, 30/8/2016.

Στοιχεία για το κράτος του Ισραήλ, <http://cohen.gr/new/articles/data-numbers-for-israel/1929-2011-09-02-06-07-13>, 24/6/2016.

Jewish Ethics: Mixed Marriage & Intermarriage, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Judaism/intermarriage.html>, 24/4/2016.

Kupovetsky, M., Population and Migration before World War I, http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/population_and_migration/population_and_migration_before_world_war_i, 17/4/2016.

British Palestine Mandate, History and Overview, <http://www.Jewishvirtuallibrary.Org/jsource/History/mandate3.html>, 22/6/2016.

David Ben-Gurion Biography, <https://www.britannica.com/biography/David-Ben-Gurion>, 22/6/2016.

Aliyah definition, <https://int.icej.org/aid/defining-aliyah>, 20/4/2016.

Pale of Settlement, [http:// www. Yivo encyclopedia. org / article. Aspx / pale of settlement](http://www.Yivoencyclopedia.org/article.aspx/pale_of_settlement), 10/5/2016.

Israel Ministry of Foreign Affairs, UN Partition Plan, [http:// mfa. Gov .il / MFA / AboutIsrael / Maps / Pages / 1947 %20UN %20Partition %20Plan .aspx](http://mfa.Gov.il/MFA/AboutIsrael/Maps/Pages/1947%20UN%20Partition%20Plan.aspx), 22/6/2016.

Tolts, M., Population and Migration since World War I, [http:// www .yivo encyclopedia.org/article.aspx/population and migration / population since world war i](http://www.yivoencyclopedia.org/article.aspx/population_and_migration/population_since_world_war_i), 17/4/2016.

Yiddish, [http: // www. Yivo encyclopedia. Org / article .aspx / language / yiddish](http://www.Yivoencyclopedia.Org/article.aspx/language/yiddish), 10/5/2016.

British White Paper of 1939, [http:// avalon. law. yale. Edu / 20th century / brwh 1939. asp](http://avalon.law.yale.Edu/20th_century/brwh1939.asp), 22/6/2016.

Aliyah Bet, [https:// www.ushmm.org / wlc /en / article.php ?ModuleId = 10005776](https://www.ushmm.org/wlc/en/article.php?ModuleId=10005776), 22/6/2016.

Widmann Richard, "The "Haavara Agreement", [http: // codoh. com / library / document / 892 /](http://codoh.com/library/document/892/), 8/5/2016.

Έκθεση για την Παγκόσμια Μετανάστευση, 2003, [http:// publications.iom.int / books / world-migration-report-2003-managing-migration](http://publications.iom.int/books/world-migration-report-2003-managing-migration), 24/5/2016.

Six Days War, [http://www.mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael / History /Pages/ The%20 Arab - Israeli%20 Wars .aspx](http://www.mfa.gov.il/MFA/AboutIsrael/History/Pages/The%20Arab-Israeli%20Wars.aspx), 15/6/2016.

Demographics of Israel: Population of Israel/Palestine, [http:// www.jewish virtual library .org / jsource / History / demograhics .html](http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/demograhics.html), 8/5/2016.

Αμερικανικό μουσείο μνήμης του Ολοκαυτώματος, Περιήγηση σε χάρτες, <https://www.ushmm.org>, 15/5/2016.

Χάρτες της Παλαιστίνης, [http:// www.passia.org / palestine facts / MAPS / 0 pal facts MAPS. htm](http://www.passia.org/palestine_facts/MAPS/0_pal_facts_MAPS.htm), 10/8/2016

Laws of special interest, Law of Return 1950, [https:// www.knesset.gov.il / laws /special /eng / return.htm](https://www.knesset.gov.il/laws/special/eng/return.htm), 24/6/2016.

Ethiopia, Operation Solomon, [http://www .jewish virtual library . org / jsource / Judaism / ejhist.htm l#operation1](http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Judaism/ejhist.htm#operation1), 24/5/2016.

Διώρυγα του Σουέζ, [http://www.geopolitics.com.gr/2015/08/blog-post 12.html](http://www.geopolitics.com.gr/2015/08/blog-post_12.html), 15/6/2016.

Η πρώτη Ιντιφάντα, <http://www.sansimera.gr/articles/41>, 15/6/2016.

Α' Πόλεμος του Κόλπου, <https://www.sansimera.gr/articles/387>, 15/6/2016.

Η δεύτερη Ιντιφάντα, <http://www.sansimera.gr/articles/987>, 15/6/2016.

Social Capital, http://www.worldbank.org/en/webarchives/archive?url=httpzxxxweb.worldbank.org/archive/website01360/WEB/0_MEN-2.HTM&mdk=23354653/, 10/8/2016.

Resolution adopted on the Report of the Ad Hoc Committee on the Palestinian Question, [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/181\(II\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/181(II)), 12/5/2016.

Weiner, R., Judaism, Who is a Jew, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Judaism/whojew1.html>, 10/5/2016.

Mishory, A., Israel National Symbols, The State Emblem, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/emblem.html>, 15/5/2016.

Mishory, A., Israel National Symbols, The Israeli Flag, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/isflag.html>, 15/5/2016).

Israel National Symbols, National Anthem (HaTikvah), <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/History/hatikva.html>, 15/5/2016.

Israeli Film, <http://www.myjewishlearning.com/article/israeli-film/>, 22/6/2016.

Annette Insdorf, Holocaust Films, <http://www.Myjewishlearning.com/article/holocaust-films/3/>, 22/6/2016.

Who Are the Haredim, <http://judaism.about.com/od/jewishpersonalities/fl/Who-Are-the-Haredim.htm>, 22/6/2016.

Εβραϊσμός, Λίγα Λόγια για το θέμα, <http://cohen.gr/new/articles/judaism/3721-2015-03-06-10-19-14>, 22/6/2016.

Constitution of Israel, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Politics/Constitution.html>, 22/6/2016.

Constitution of Israel, http://knesset.gov.il/constitution/ConstIntro_eng.htm, 22/6/2016.

Europol Migrant Smuggling in the EU, <https://www.europol.europa.eu/.../migrant>, 10/8/2016.

Demographics of Israel, Jewish and Non – Jewish Population of Palestine/Israel, [http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society & Culture/israel_palestine_pop.html](http://www.jewishvirtuallibrary.org/jsource/Society%20%26%20Culture/israel_palestine_pop.html), 8/5/2016.

Central Bureau of Statistics, (CBS), Statistical Abstract of Israel, 2015, http://www.cbs.gov.il/reader/shnaton/shdiageng_new.htm?CYear=2015&Vol=66&CSubject=0, 2/4/2016.

Central Bureau of Statistics, (CBS), Statistical Abstract of Israel, 2012, http://www.mifkad.cbs.gov.il/reader/shnaton/shnatone_new.htm?CYear=2012&Vol=63&CSubject=30, 2/4/2016.

Central Bureau of Statistics, (CBS), Statistical Abstract of Israel, 2013, http://cbs.gov.il/reader/shnaton/shnatone_new.htm?CYear=2013&Vol=64&CSubject=4, 2/4/2016.

OECD Stat, Main Science and Technology Indicators, http://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=MSTI_PUB#, 17/6/2016

Jacobs, J., Statistics, <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/13992-statistics>, 15/4/2016.

Hecht, B., The Irgun and The Hagannah, May 1998, [http:// www.jewishmag.com / 9mag/irgun / irgun.htm](http://www.jewishmag.com/9mag/irgun/irgun.htm), 12/5/2016.

Πηγές Εικόνων

Aliyah Bet, παράνομη μετανάστευση στην Παλαιστίνη, γνωστή ως Ha'apalah, [http:// idf-israel1948. blogspot. gr / 2010 /08 / aliyah -bet- illegal-immigration- also.html](http://idf-israel1948.blogspot.gr/2010/08/aliyah-bet-illegal-immigration-also.html), 26/9/2016.

Στρατόπεδο κοντά στην Αμμόχωστο όπου οι βρετανικές δυνάμεις μετέφεραν τους Εβραίους που προσπαθούσαν να φτάσουν στην Παλαιστίνη, <http://www.iefimerida.gr/news/225982/i-eyropi-einai-ipeiros-prosfygon-tote-kai-tora-eikones>, 15/10/2016.

Στρατόπεδο συγκέντρωσης για τους Εβραίους μετανάστες που έφθαναν στην Παλαιστίνη, Τελ Αβίβ, δεκαετία 1920, [http:// www.alamy.com / stock -photo / jewish - immigrants- palestine.html](http://www.alamy.com/stock-photo-jewish-immigrants-palestine.html), 15/10/2016.

Theodor Herzl (1860 – 1904), https://en.wikipedia.org/wiki/Theodor_Herzl, 16/6/2016.

Η πρώτη σελίδα του έργου του Herzl «Το εβραϊκό κράτος», https://en.wikipedia.org/wiki/Der_Judenstaat, 16/6/2016.

Εκπρόσωποι στο συνέδριο κατά το οποίο ιδρύθηκε η Οργάνωση Hibat Tsion, Κατοβίτσε, 1884, [http:// www.yivoencyclopedia. org media. aspx? Query = & params = types % 3dimg % 2caud% 2cvid% 7csubtypes % 3dphoto](http://www.yivoencyclopedia.org/media.aspx?Query=&params=types%3dimg%2caud%2cvid%7csubtypes%3dphoto), 16/6/2016.

Επιστολή Μπαλφούρ προς Λόρδο Ρότσιλντ, [https:// intifadagr.wordpress.com](https://intifadagr.wordpress.com), 20/8/2016.

Επιχείρηση "Μαγικό Χαλί", η διάσωση με αεροδιακομιδή των Γιεμενιτών Εβραίων, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/operation-magic-carpet-airlift-of-yemenite-jews>, 21/5/2016.

Επιχείρηση Ezra & Nehemia, η διάσωση των Εβραίων του Ιράκ, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/operation-ezra-and-nehemiah-the-airlift-of-iraqi-jews>, 21/5/2016.

Παράνομοι μετανάστες πάνω σε πλοίο με προορισμό την Παλαιστίνη, <https://www.ushmm.org/wlc/el/media.php?ModuleId=0&MediaId=537>, 21/5/2016.

Επιζώντες του Buchenwald φτάνοντας στο λιμάνι της Χάιφα, <http://www.newsbomb.gr/kosmos/news/story/96488/spanio-fotografiko-yliko-apo-ton-v%E2%80%99-pagkosmio-polemo>, 21/5/2016.

Επιχείρηση Solomon: έδωσε τέλος στη μεταφορά των Εβραίων της Αιθιοπίας προς το Ισραήλ, [https:// www. jewish virtual library.org / ethiopia –virtual –jewish –tour](https://www.jewishvirtuallibrary.org/ethiopia-virtual-jewish-tour), 21/5/2016.

Παλαιστίνιοι Πρόσφυγες, εγκαταλείπουν το Ισραήλ το 1948, <https://sxoliastesxwriissynora.wordpress.com/2013/04/29/>, 20/5/2016.

Το εθνόσημο του Ισραήλ, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/the-israeli-state-emblem-jewish-virtual-library>, 15/5/2016.

Η σημαία του Ισραήλ, <http://www.jewishvirtuallibrary.org/the-israeli-flag>, 15/5/2016.

Η διακήρυξη της ανεξαρτησίας του κράτους του Ισραήλ από τον Ben Gurion στις 14/5/1948. <http://www.hasturktv.com>, 20/8/2016.

Πρόσφυγες και μετανάστες προσπαθούν να επιβιβαστούν στα τρένα που θα τους οδηγήσουν στην Κεντρική και Βόρεια Ευρώπη, [http:// www. ant1news.gr /news /World /article /419937/metanastes-stoibazontai-sta-trena-apo-ta-skopia-prosti-serbia](http://www.ant1news.gr/news/World/article/419937/metanastes-stoibazontai-sta-trena-apo-ta-skopia-prosti-serbia), 15/10/2016.

Πρόσφυγες και μετανάστες διασχίζουν την Ουγγαρία πεζοί για τα σύνορα με την Αυστρία. [http:// www. efsyn. gr / live / anaziteitai – allileggyi – gia – toys – prosfyges](http://www.efsyn.gr/live/anaziteitai-allileggyi-gia-toys-prosfyges), 15/10/2016.

Το πλοίο "Jewish State" της εβραϊκής οργάνωσης Hagannah, καθώς φτάνει στο λιμάνι της Χάιφα, [https:// en. wikipedia. org / wiki / Haganah# /media/ File: Hagana Ship- Jewish State at Haifa Port \(1947\).jpg](https://en.wikipedia.org/wiki/Haganah#/media/File:Hagana Ship-Jewish State at Haifa Port (1947).jpg), 15/10/2016.

Είσοδος του στρατοπέδου Άουσβιτς II-Μπιρκενάου. [http:// www. Holocaust Research Project.org](http://www.HolocaustResearchProject.org), 15/10/2016.

Το στρατόπεδο του Άουσβιτς. <http://www.HolocaustResearchProject.org>, 15/10/2016.

Η τελετή ίδρυσης του Εβραϊκού Πανεπιστημίου της Ιερουσαλήμ στο όρος Scopus, 1925, http://www.huji.ac.il/huji/eng/index_e.htm, 15/10/2016.

Βιβλιογραφία

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Βεντούρα, Λ., *Μετανάστευση και Έθνος, Μετασχηματισμοί στις συλλογικότητες και τις κοινωνικές θέσεις*, Αθήνα, Μνήμων, 1994.

Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ), *Διεθνής Μεταναστευτική Νομοθεσία (ΔΜΝ), Γλωσσάριο για την Μετανάστευση*, Αθήνα, ΔΟΜ, 2009.

ΙΝΕ-ΓΣΕΕ, *Μεταναστευτικές Τάσεις και Ευρωπαϊκή Μεταναστευτική Πολιτική*, Αθήνα, 2014.

Μανιτάκης, Αντ., *Συνταγματική Οργάνωση του Κράτους*, Αθήνα, Σάκκουλα, 2009.

Συλλογικό Έργο, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα, *Θεωρίες της Πολιτικής και του Κράτους: HOBBS, LOCKE, ROUSSEAU, KANT, HEGEL*, Αθήνα, Σαββάλας, 2005.

Συλλογικό Έργο, *Πτυχές του Μεταναστευτικού Ζητήματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση*, Αθήνα, Ι.Ε.Κ.Ε.Θ., 2014.

Μεταφράσεις στην ελληνική γλώσσα

Balibar, E., Wallerstein, I., *Φυλή, Έθνος, Τάξη, Οι διαφορούμενες Ταυτότητες*, Αθήνα, Πολίτης, 1991.

Bourdieu P., *Η διάκριση, Κοινωνική κριτική της καλαισθητικής κρίσης*, Αθήνα, Πατάκης, 2008.

Gellner, E., *Έθνη και Εθνικισμός*, Αθήνα, Αλεξάνδρεια, 1992.

Hourani Albert, *Ιστορία των Αραβικών λαών*, Αθήνα, Νέα Σύνορα Λιβάνης, 1994.

Kershaw Ian, *Ο Χίτλερ, οι Γερμανοί και η «Τελική Λύση»*, Αθήνα, Πατάκης, 2011.

Moscovici S., *Η ψυχανάλυση, η εικόνα της και το κοινό της*, Αθήνα, Οδυσσέας, 1999.

Ozkirimli, U., *Θεωρίες του Εθνικισμού, Μια κριτική Προσέγγιση*, Αθήνα, Σιδέρης, 2013.

Roger Martin Du Gard, *Ζαν Μπαρουά*, Αθήνα, Πόλις, 2014.

Sand, Sh., *Πως επινοήθηκαν οι Εβραίοι*, Αθήνα, Pandora Books, 2012.

Σαρτρ, Ζαν-Πωλ, *Στοχασμοί για το εβραϊκό Ζήτημα*, Αθήνα, Εστία, 2006.

Συλλογικό Έργο, Arendt, H., Agamben, G., Traverso, E., *Εμείς οι πρόσφυγες, Τρία κείμενα*, Αθήνα, Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου, 2015.

Warschawski, M., Taut, G., *Τι είναι ο Σιωνισμός, Μια μαρξιστική προσέγγιση*, Αθήνα, Πρωτοποριακή Βιβλιοθήκη, 2003.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Alba, R., «Bright vs. blurred boundaries: Second-generation assimilation and exclusion in France, Germany, and the United States», *Ethnic and Racial Studies*, 2005.

Alexander, J., *The Meanings of Social Life: A Cultural Sociology*, New York, Oxford University Press, 2003.

American Jewish Committee, *American Jewish Yearbook, Statistics of Jews 1935-1936*, 1936, Vol.36.

American Jewish Committee, *American Jewish Yearbook, Statistics of Jews 1941-42*, 1942, Vol.42.

American Jewish Committee, *American Jewish Yearbook, Statistics of Jews 1948-49*, 1949, Vol.48.

American Jewish Committee, *American Jewish Yearbook, Statistics of Jews 1949-50*, 1950, Vol.49.

American Jewish Committee, *American Jewish Yearbook, Statistics of Jews 1953*, 1954, Vol.54.

American Jewish Committee, *American Jewish Yearbook, Statistics of Jews 1954*, 1955, Vol.55.

Anderson, Ben., *Imagined Communities*, London, Verso, 2006.

- Arendt, H., *The Jewish Writings*, New York, Schocken, 2007.
- Boustan Leah Platt, «Were Jews Political Refugees or Economic Migrants? Assessing the Persecution Theory of Jewish Emigration, 1881-1914», *The New Comparative Economic History*, The MIT Press, London, 2007.
- Cohen, N., «From overt rejection to enthusiastic embracement: changing state discourses on Israeli emigration», *GeoJournal*, 2007.
- Cohen-Almagor, R., «Cultural Pluralism and the Israeli Nation-Building Ideology», *International Journal of Middle East Studies*, 1995.
- Crul, M. and Vermeulen, H., «The second generation in Europe», *International Migration Review*, 2003.
- DellaPergola, S., *Jewish Demographic Policies, Population Trends and Options in Israel and in the Diaspora*, Jerusalem, The Jewish People Policy Institute, 2011.
- Eyerman R., Jamison A., *Social Movements: A Cognitive Approach*, Cambridge, Polity Press, 1991.
- Gillham, B., *Case Study Research Methods*, London, Continuum, 2000.
- Hakohen, D., *Immigrants in turmoil: mass immigration to Israel and its repercussions in the 1950s and after*, New York, Syracuse University Press, 2003.
- Herzl Th., *The Jewish State*, New York, The American Zionist Emergency Council, 1946.
- Khanin, (Ze'ev) Vl., «Aliyah from the Former Soviet Union: Contribution to the National Security», Position Paper presented on the behalf of the Israeli Ministry of Immigrant Absorptions to the 10th Annual Herzliya Conference.
- Kimmerling Bar., «Sociology, Ideology, and Nation-Building: The Palestinians and their Meaning in Israeli Sociology», *American Sociological Review*, 1992.
- Lee, S. Ev., «A Theory of Migration», *Demography*, 1966.
- Levy D. & Weiss If. Ed., *Challenging Ethnic Citizenship: German and Israeli Perspectives on Immigration*, New York, Berghahn Books, 2002.
- Okun, S. Bar., «Fertility and marriage behavior in Israel: Diversity, change and stability», *Demographic Research*, 2013.
- Putnam, R. D. «Tuning In, Tuning Out: The strange disappearance of social capital in America», *Political Science and Politics*, 1995.
- Rabinovich, Ab., *The Yom Kippur War: The Epic Encounter That Transformed the Middle East*, New York, Schocken Books, 2005.
- Rabinowitz, D., «The Palestinian citizens of Israel, the concept of trapped minority and the discourse of transnationalism in anthropology», *Ethnic and Racial Studies*, 2001.

Richardson, John G., ed., *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, New York, Greenwood Press, 1986.

Smootha, S., «The mass immigrations to Israel: A comparison of the failure of the Mizrahi immigrants of the 1950s with the success of the Russian immigrants of the 1990s», *The Journal of Israeli History*, 2008.

Tolts, M., «Post-Soviet Aliyah and Jewish Demographic Transformation», working paper presented at the 15th World Congress of Jewish Studies, Jerusalem, 2009.

World Migration Report, *Managing Migration Challenges and Responses for People on the Move*, Geneva, IOM Publications, 2003.

Yiftachel, O., «“Ethnocracy”: The Politics of Judaizing Israel/Palestine», *Constellations, International Journal of Critical and Democratic Theory*, 1998.

